วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Journal of Management Science Sakon Nakhon Rajabhat University

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2569)
Vol. 6 No. 1 (January-March 2026)

TCI
ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai-Journal Citation Index Centre

วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Journal Of Management Science Sakon Nakhon Rajabhat University

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม 2569)

Volume 6 No. 1 (January – March 2026)

ISSN: 2774-0390 (Online)

ผู้ผลิตและเผยแพร่: *งานวารสารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*
เลขที่ 680 ถนนนิตโย ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000
โทร. 061-741 6565, 081-596 5492
เว็บไซต์: www. so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
E-mail: jmssnru@gmail.com

ข้อมูลเกี่ยวกับวารสาร

ชื่อภาษาไทย

วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ชื่อภาษาอังกฤษ

Journal of Management Science Sakon Nakhon Rajabhat University

เลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN)

2774-0390 (Online)

นโยบายการพิจารณากลั่นกรองบทความ

1. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน และต้องไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด

2. ผู้นิพนธ์ต้องจัดทำต้นฉบับตามข้อกำหนดของกองบรรณาธิการวารสาร

3. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ต้องเป็นบทความที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพทางวิชาการ และมีประโยชน์ในเชิงทฤษฎีหรือเชิงปฏิบัติ สาระบทความและแนวการเขียนต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร โดยผ่านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ จำนวน 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ และเป็นผู้มีผลงานทางวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยใช้การประเมินแบบไม่เห็นกันทั้งสองฝ่าย ระหว่างผู้นิพนธ์และผู้ประเมิน (Double-blinded review)

4. กองบรรณาธิการอาจส่งผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้นิพนธ์แก้ไขเพิ่มเติม ผู้นิพนธ์จะต้องแก้ไขความถูกต้องของบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

5. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขรูปแบบบทความที่ส่งมาตีพิมพ์ โดยผู้นิพนธ์ยินยอมให้กองบรรณาธิการแก้ไขความสมบูรณ์ของบทความและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กองบรรณาธิการกำหนด

6. ในกรณีที่ผู้ประเมินอิสระ (Peer review) ได้มีมติให้ผู้นิพนธ์ปรับปรุงแก้ไขผลงาน ขอให้ผู้นิพนธ์ปรับปรุงแก้ไขแล้วส่งผลงานที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้กองบรรณาธิการวารสาร ภายใน 7 วัน นับจากวันที่ได้รับผลข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ถ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขจะเลื่อนบทความของท่านไปตีพิมพ์ในฉบับอื่นซึ่งจะล่าช้ากว่ากำหนดการเดิม

7. ในกรณีที่ผู้ประเมินอิสระ (Peer review) พิจารณาแล้วมีการลงความเห็นว่าไม่สามารถให้ตีพิมพ์ได้ วารสารจะทำหนังสือแจ้งให้ผู้นิพนธ์บทความทราบอย่างชัดเจน

8. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นทัศนะ ลิขสิทธิ์ และความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์เจ้าของผลงาน กองบรรณาธิการจะไม่รับผิดชอบในเนื้อหาหรือความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ทุกเรื่อง

สาขา อนุสาขาที่รับ

การบริหารธุรกิจ การจัดการ การบัญชี การตลาด การจัดการทรัพยากรมนุษย์ นิเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเงินการธนาคาร คอมพิวเตอร์ธุรกิจ จิตวิทยาประยุกต์ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารการพัฒนา และการศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อตีพิมพ์บทความวิจัยและบทความวิชาการในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย การบริหารธุรกิจ การจัดการ การบัญชี การตลาด การจัดการทรัพยากรมนุษย์ นิเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเงินการธนาคาร คอมพิวเตอร์ธุรกิจ จิตวิทยาประยุกต์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การวางแผนและการบริหาร การพัฒนา และการศึกษา

ประเภทเรื่องที่รับ

บทความวิจัย และบทความวิชาการ

กระบวนการพิจารณา

วารสารกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองและตรวจประเมินบทความ จำนวน 3 ท่าน โดยใช้การประเมินแบบไม่เห็นกันทั้งสองฝ่ายระหว่างผู้นิพนธ์และผู้ประเมิน (Double-blinded review)

ภาษาที่รับ

ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

กำหนดออก

ปีละ 4 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม)

ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน)

ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน)

ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม)

ค่าธรรมเนียมการดำเนินตีพิมพ์เผยแพร่บทความ (APC)

ผู้ประสงค์ตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการหรือบทความวิจัย ในวารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ต้องชำระค่าธรรมเนียมในอัตราที่กำหนด ดังต่อไปนี้

ประเภท	อัตราค่าธรรมเนียม (APC)
1. บุคลากรภายใน (อาจารย์ประจำ อาจารย์พิเศษ รวมถึงบุคลากรสายสนับสนุนที่สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร)	2,500 บาท
2. นักศึกษาระดับปริญญาตรี (นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และยังไม่สำเร็จการศึกษา)	3,000 บาท
3. นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (นักศึกษาระดับปริญญาโท ระดับปริญญาเอก หรือระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และยังไม่สำเร็จการศึกษา)	3,000 บาท

4. บุคคลภายนอก (นักศึกษาระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท ระดับปริญญาเอก ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต บุคลากรสายสนับสนุน อาจารย์ นักวิชาการ หรือบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร)	4,000 บาท

โอนเงินค่าธรรมเนียมเข้าบัญชีธนาคารกรุงศรีอยุธยา เลขที่บัญชี 421-1-17857-8 สาขา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และแจ้งหลักฐานการชำระเงินมาระบบที่ท่านส่งบทความมาตีพิมพ์ (Submission) ในช่อง Add Discussions หรือช่องทาง E-mail: jmssnru@gmail.com / หรือชำระเป็นเงินสดด้วยตนเอง อาคาร 10 ชั้น 1 งานคลัง มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โทร. 061-741 6565

การชำระค่าธรรมเนียม จะดำเนินการหลังจากบทความ “ผ่าน” ขั้นตอนการกลั่นกรองเบื้องต้น ก่อนส่งไปให้ผู้ประเมิน โดยจะมีเจ้าหน้าที่ประจำวารสาร (คุณสิริกร กุมภักดี) ประสานงานติดต่อไป

บทความที่วารสารส่งให้ผู้ประเมินอิสระ (Peer review) ประเมินแล้ว และมีการชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์แล้ว หากผู้ประเมินอิสระมีมติร่วมกันให้ “ไม่ผ่าน” ผู้ชำระค่าธรรมเนียมไม่สามารถขอคืนค่าธรรมเนียมที่ชำระแล้วในภายหลังได้

Line QR code สำหรับติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของวารสาร

ผู้ผลิตและเผยแพร่

งานวารสารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
เลขที่ 680 ถนนนิตโย ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000
โทร.: 061-741 6565, 081-596 5492
เว็บไซต์: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
E-mail: jmssnru@gmail.com

คณะทำงาน

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาคริต ชาญชิตปรีชา	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ อัยกร	คณบดีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินตนา จันทนนท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล เนื่องสิทธะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อาจารย์รัชฎาพร ธิราวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร.สืบชาติ อันทะไชย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาท เนืองเฉลิม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร วิชัยรัมย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยะ หาญพิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวุฒิ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติยา เนตรวงษ์	นักวิชาการอิสระ

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ละมัย ร่มเย็น	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรภัทร เริ่มศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน เพชรพงศ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะวดี ยอดนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ ร.ต. ดร.พิศดาร แสนชาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อาจารย์สุพิชญา นิลจินดา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เลขานุการวารสาร

นางสาวสิริกร กุมภักดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
นายชิษณุทัศน์ พิชยประภาพัฒน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
นางปิยะมาศ มามีกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้จัดรูปแบบบทความ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินตนา จันทนนท์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล เนื่องสิทธะ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อาจารย์รัชฎาพร ธิราวรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้พิสูจน์อักษรภาษาไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ละมัย ร่มเย็น มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติยา เนตรวงษ์ นักวิชการอิสระ

ผู้พิสูจน์อักษรภาษาอังกฤษ

อาจารย์ ดร.พิศณี โกพลรัตน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ดูแลระบบขอมูลวารสารออนไลน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติยา เนตรวงษ์

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้นำเสนอผลงานวิชาการจำนวน 35 บทความ ครอบคลุมองค์ความรู้ที่หลากหลายใน 6 กลุ่มหลัก *กลุ่มแรก*ว่าด้วยการบัญชี การเงิน และการตรวจสอบ ได้แก่ สมรรถนะนักบัญชียุคดิจิทัลในจังหวัดนครราชสีมา ทักษะวิชาชีพทางการเงินในธุรกิจโรงแรมจังหวัดบุรีรัมย์ ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีและจริยธรรมวิชาชีพ ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนและกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจผลิตอาหารในนครราชสีมา รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพบัญชีของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร *กลุ่มที่สอง*ว่าด้วยทรัพยากรมนุษย์และการจัดการองค์กร ได้แก่ ปัจจัยทรัพยากรองค์กรและความผูกพันของพนักงานบริษัท 3B กรุ๊ป ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานต่อวัฒนธรรมทีมและความผูกพันของบุคลากรกรมที่ดิน บทบาทวัฒนธรรมองค์การต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ยุคดิจิทัล คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ *กลุ่มที่สาม*ว่าด้วยการศึกษาและการเรียนการสอน ครอบคลุมภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดอุดรธานี การจัดการเรียนรู้แบบ PBL ร่วมกับเทคนิค TGT และการใช้เทคนิค CIRC เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกระดับประถมศึกษา การพัฒนาทักษะการพูดภาษาจีนโดยวิธีการสอนเพื่อการสื่อสาร การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และการประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะวิจัยด้วยดัชนี PNI modified *กลุ่มที่สี่*ว่าด้วยการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วย BCG Model ในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนกะปง จังหวัดพังงา การจัดการความรู้ภาษาอังกฤษเพื่อท่องเที่ยวมรดกวัฒนธรรมในพัทยา แนวทางบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาในจังหวัดเพชรบูรณ์ และการประเมินผลกระทบทางสังคมของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบกรุงเทพมหานคร *กลุ่มที่ห้า*ว่าด้วยการตลาดและเทคโนโลยีดิจิทัล ได้แก่ กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในอุตสาหกรรมสัตว์เลี้ยง อิทธิพลของการยอมรับ AI ต่อการตัดสินใจซื้อออนไลน์ในจังหวัดขอนแก่น การวิเคราะห์บรรณมิติการใช้ AI คัดกรองภาวะสุขภาพจิต และอิทธิพลของข้อตกลงแฟรนไชส์ต่อ การบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา *และกลุ่มสุดท้าย*ว่าด้วยเกษตรกรรม โลจิสติกส์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ เทคนิคการทำนาเปียกสลับแห้งในเขตชลประทานมูลบน การสร้างมูลค่าเพิ่มข้าวกล้องงอกอินทรีย์ทุ่งกุลาในจังหวัดศรีสะเกษ การจัดเส้นทางลดต้นทุนการขนส่งของสหกรณ์โคนมขอนแก่น และการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือในเชิงพาณิชย์

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้นิพนธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้อ่านทุกท่านที่สนับสนุนวารสารมาโดยตลอด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้ในฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการและการพัฒนาสังคมในวงกว้างต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง
บรรณาธิการวารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สารบัญ

หน้า

ข้อมูลเกี่ยวกับวารสาร (1)
คณะทำงาน (5)
บทบรรณาธิการ (7)
สารบัญ (8)

สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชี ในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา
ธมนวรรณ ป้อมสนาม..... 1–13

ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
คำหลวง อินทะวง, สืบชาติ อันทะไชย..... 14–27

ทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน
รัชนีกร จัตุกูล..... 28–39

กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของ Pet Parents ของอุตสาหกรรมสัตว์เลี้ยง ในประเทศไทย
ป้อมเพชร นพคุณวิจัย, อัญชลี พิเชษฐพันธ์..... 40–51

การประเมินผลกระทบทางสังคมและนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร
อติญา วงษ์วาท 52–67

การพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร
หลู่ ลี่ฉี, กุลิสรา จิตรชญาวณิช, นารีรัตน์ หงษ์สามสิบเก้า 68–77

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3
อรอุมา วรรณรส, สุรางคณา มัณยานนท์, กิจพิณิฐ อุสาโห..... 78–91

การวิเคราะห์บรรณมิติการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา การศึกษาจากฐานข้อมูล Dimensions
พิบูล หงษ์ทอง , ภพธร วุฒิหาร..... 92–107

การเปรียบเทียบระดับการรับรู้และการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้งของเกษตรกรในพื้นที่ชลประทานมูลบน จังหวัดนครราชสีมา
ณัชชา ปุณณารักษ์, ฉัตยาพร เสมอใจ, ยุทธนาท บุณยะชัย..... 108–122
อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมขององค์การและความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรกรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
กัลยา ทองหนูนุ้ย, สันติธร ภูริภักดี..... 123–137
การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง พลังงานความร้อน
ธัชชา ศุกระจันทร์, ภาวิณี รัตนคอน, วันภัทร ละนิโส 138–150
การสร้างมูลค่าเพิ่มข้าวกล้องงอกอินทรีย์เพื่อมูลค่าทางเศรษฐกิจของทุ่งกุลาในเขตจังหวัดศรีสะเกษ
เกษม เปนาละวัด, เพ็ญลักษณ์ อ่อนทรวง, ลัลนา ยุกต์วัฒนพงษ์..... 151–166
ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี
ปริยาภรณ์ จันทร์เส้ง, ไกรวิทย์ หลีกภัย..... 167–181
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
ณิรดา บูรณเครือ..... 182–197
การจัดการความรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพัทยาเมืองอัจฉริยะ
อิงคยุทธ พูลทรัพย์, สิทธิชัย สุขธรรมสถิต, ประติมา บุญเจือ, กมนทรรศน์ ชาวนา..... 198–212
การจัดเส้นทางเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง: กรณีศึกษา สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด
สานิตย์ ปัตตะเน, รณชัย สำลีว่อง..... 213–227
รูปแบบความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี
อณิษฐา หาญภักดีนิยม, ณิชาพัฒน์ ฤทธิเรืองเดช , ยุภารัตน์ ฟองคำมูล, ปัญพัช อังศุชัยกิจ..... 228–243
การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
นารินจง วงศ์อุต, ศิริภา วิทยาพรพิพัฒน์, พิศาล ทองนพคุณ, สุทธิพงษ์ คล่องดี, ณัฐฐกิตต์ ตันสมรส..... 244–258
อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น
วนัญญา ทองทิพย์..... 259–273
แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8

สุมณฑา บิลเดช, สุนทรี วรรณไพเราะ 273–284
ผลการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และการเขียนเรียงความภาษาไทย ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) จังหวัดนครราชสีมา

ปกเกศ ยี่สารพัฒน์, อภิรักษ์ อนะมาน , สุวรรณี ยหะกร 285–295
การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้วยดัชนี PNI modified

กุสุมา ใจสบาย..... 296–310
แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย

ปัณฑิตา อินพาเพียร, สุชาดา บุบผา..... 311–322
การศึกษาความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

อนรรฆ สมพงษ์..... 323–334
ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกะปง จังหวัดพังงา

พวงเพชร ฤทธิพรพันธุ์, เสาวคนธ์ ศรีสุคนธรัตน์, ณัฐสินี ชอบตรง,
ชุดาภรณ์ ทองจุน..... 335–346
บทบาทของวัฒนธรรมองค์การต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล

พิศณี พรหมเทพ, อุษาพักตร์ จักษุจินดา, ประภัสสร ดาวะเศรษฐ์,
ชาญชัย ศุภวิจิตรพันธุ์ , คมกริบ เลื่องลือ..... 347–359
ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถทางการตลาด ประสิทธิผลการเนินงาน กลยุทธ์การตลาด และผลการดำเนินงานด้านการตลาด: หลักฐานเชิงประจักษ์ของ ธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา

พิทยา ผ่อนกลาง, สุนันทา ปาสาเลา..... 360–373
พฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี: กรณีศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เบญจพร สุทธิตังกวิเชียร, วนิดา พิมพ์โคตร..... 374–385
คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

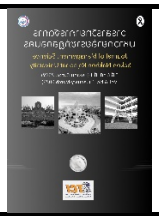
นันท์นลิน ทองคง, นุรฮูดา เตะปูยู, รัตนา เล็งเจ๊ะ, วรรณิดา ลาหมีด, ศรินธา ทำเผือก,
ศลิษา ยอดสวัสดิ์, นิศากร มาเอียด, ศดานนท์ วัตตธรรม..... 386–398
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กฤตกร มั่นสุวรรณ, เจตรัมภา พรหมทะสาร, นิรมล เนื่องสิทธะ , จินตนา จันทนนท์,
วาทินี วงศ์กาฬสินธุ์, นวรัตน์ สุรัติวรพันธ์..... 399–412
ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

รัชนีกร จัตุกูล, พิทยา ผ่อนกลาง, อธิต ทิวะศะศิธร 413–427

การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือในเชิงพาณิชย์
นิรมล เนื่องสิทธะ, นันทกาญจน์ เกิดมาลัย, วราธร พรหมนิล 428–442
การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ หลักฐานจากผู้สอบบัญชีในประเทศไทย
ไพฑูรย์ อินต๊ะขัน 443–454
อิทธิพลของข้อตกลงแฟรนไชส์ต่อการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา
ปีดิเทพ อยู่ยืนยง 455–467
สภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาในจังหวัดเพชรบูรณ์
ปาริชาติ ยศปาน , จีรนันท์ ชวาลสันตติ, Myint Zu Khaing, สพลเชษฐ์ ประชุมชัย..... 468–479

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

Digital competencies affecting the work efficiency of accountants in private enterprise, Nakhon Ratchasima Province

ธมนวรรณ ป้อมสนาม [1*]
Thamonwan Pomsanam [1*]

[1] หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
[1] Bachelor of Accountancy Program, Faculty of Business Administration, Vongchavalitkul University
Corresponding author's e-mail: thamonwan_pom@vu.ac.th [1]

Received: November 11, 2025 Revised: November 29, 2025 Accepted: December 08, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา และ 2) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชนในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี และด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี และประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านความถูกต้อง สูงเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน และด้านความทันต่อเวลา อีกทั้งยังพบว่าสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี ด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี และด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี ส่งผลต่อ

ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา ที่ระดับนับสำคัญ .01 ผลที่ได้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในอนาคต

คำสำคัญ: สมรรถนะดิจิทัล, เทคโนโลยีทางการบัญชี, นักบัญชีในยุคดิจิทัล, ประสิทธิภาพการทำงาน

Abstract

The study of digital competencies affecting the work efficiency of accountants in private enterprise, Nakhon Ratchasima Province aimed to 1) examine the levels of digital competencies and work performance among accounting personal private companies within Nakhon Ratchasima Province and 2) analyze the influence of digital – age competencies on the work performance of accountants in private companies in Nakhon Ratchasima Province. The sample consisted of 400 accountants employed in private companies in Nakhon Ratchasima Province. Data were collected through a questionnaire and subsequently analyzed through descriptive statistics. Moreover, multiple regression analysis was employed to test the hypotheses. The results revealed that digital – age competencies of accountants were at all high level overall. Among the specific dimensions, professional ethics received the highest mean score, followed by accounting technology utilization, professional accounting skills, and accounting knowledge and abilities, respectively. Additionally, the work performance of accounting personal in private companies in Nakhon Ratchasima was also found to be at a high level, with accuracy achieving the highest mean score, followed by work quality, work quantity, and timeliness. Furthermore, the analysis revealed that professional skills, accounting knowledge, professional ethics, and technology utilization significant influenced work performance at the .01 level. These results serve as a valuable guideline for developing the potential of accountants to effectively adapt to future technological changes.

Keywords: digital competencies, accounting technologies, accountants in the digital age, work performance

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในยุคปัจจุบันที่สภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการแข่งขันสูง องค์กรภาคเอกชนจำเป็นต้องพัฒนาและรักษาความสามารถในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและความโปร่งใส โดยเฉพาะด้านการบัญชีซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการองค์กร พนักงานบัญชีมีบทบาทสำคัญในการรวบรวม วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้อง เพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร ดังนั้นการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพของพนักงานบัญชีจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพงานบัญชีและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (international Federation of Accountants, 2021)) อีกทั้งในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (digital transformation) องค์กรธุรกิจได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในทุกกระบวนการของการดำเนินงาน ทั้งด้านการผลิต การจัดซื้อ การจัดจำหน่าย และการรับ–จ่ายเงิน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการทำงานของนักบัญชี (กุสุมา ดำพิทักษ์, 2566) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้บทบาทและสมรรถนะของนักบัญชีในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป

สมรรถนะของนักบัญชีในปัจจุบันไม่ได้จำกัดเฉพาะความรู้ทางเทคนิคบัญชีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การคิดวิเคราะห์เชิงระบบ การแก้ปัญหา และการสื่อสาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักบัญชีสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และมีคุณภาพ ซึ่งในปัจจุบัน วิชาชีพบัญชีได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรวดเร็ว นักบัญชีไม่ได้ทำหน้าที่เพียงบันทึกข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลทางการเงิน แต่ต้องสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล สนับสนุนการตัดสินใจ และสร้างคุณค่าให้กับองค์กรได้ (Hasin et al., 2022) การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานของภาคธุรกิจ หลายแห่งพบว่า พนักงานบัญชีบางส่วนยังขาดการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพ และประสิทธิภาพในการทำงาน

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีบริษัทเอกชนจำนวนมาก การยกระดับคุณภาพของพนักงานในพื้นที่จึงมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพ และข้อมูลทางการเงินของธุรกิจ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลในภาคเอกชน โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมายังมีจำนวนจำกัด ทำให้ยังไม่ทราบชัดว่าปัจจัยสมรรถนะใดส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริบทดังกล่าวอย่างแท้จริง การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษา สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพนักงานบัญชีและยกระดับมาตรฐานวิชาชีพบัญชีให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล และประสิทธิภาพการทำงาน ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

สมรรถนะนักบัญชีในยุคดิจิทัล จะต้องมี ความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่มาตรฐานกำหนดของนักวิชาชีพบัญชี และส่งเสริมความรู้ ความสามารถในการเพิ่มศักยภาพของการทำงาน เพื่อให้ผลของการปฏิบัติงานเกิดคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงสุด (วิภาพร ทิมบำรุง, 2558)

มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 (IES3) สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้กำหนดผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางวิชาชีพที่ผู้มุ่งมั่นประกอบวิชาชีพบัญชีจำเป็นต้องแสดงให้เห็นก่อนที่จะสิ้นสุดการพัฒนาทางวิชาชีพระยะเริ่มแรก ทักษะทางวิชาชีพ ไว้ในการพัฒนาทางวิชาชีพระยะเริ่มแรก ทักษะทางวิชาชีพ ได้แก่ (ก) ทักษะทางปัญญา (ข) ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสื่อสาร (ค) ทักษะการจัดการตนเอง และ (ง) ทักษะการจัดการองค์กร เป็นทักษะที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีบูรณาการกับความรู้ความสามารถเชิงเทคนิค และ

ค่านิยม จริยธรรมและทัศนคติทางวิชาชีพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2565)

สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล คือ ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพบัญชี และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านความรู้ทางวิชาการ ทักษะในการปฏิบัติงาน (ณฐา ธรเจริญกุล, 2561) กล่าวคือ การที่นักบัญชีมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพบัญชีได้อย่างถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด และความรู้ความสามารถในด้านวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการอบรมและพัฒนาตนเองหาความรู้ เพิ่มเติมในวิชาชีพบัญชีและความรู้ด้านอื่นที่เกี่ยวข้องตลอดเวลา ส่งผลให้การปฏิบัติงานผลงานที่ ออกมานั้นบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดและมีคุณภาพ (ยุทธพงษ์ ขาวสำอางค์ และพรรณทิพย์ อย่างกลั่น, 2566)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงาน

รณฤทธิ์ สิชฌนังศุ (2560) กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการทำงาน คือความสามารถในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่หน่วยงานโดยสามารถวัดประสิทธิภาพในการทำงาน ได้แก่ ด้านคุณภาพงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา ด้านค่าใช้จ่าย

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อาจเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล หรือที่เรียกว่าปัจจัยภายใน เช่น ความรู้ ความสา มารถ ทักษะ ความถนัด ประสบการณ์ พฤติกรรมส่วนบุคคล และปัจจัยภายนอกขึ้นอยู่กับโครงสร้างองค์การ วัฒนธรรมองค์การ เหตุการณ์ สถานการณ์ เพื่อนร่วมงาน ค่าจ้างค่าตอบแทน (อนุชา กาญจนกุลไพศาล, 2560)

แนวคิดองค์ประกอบของประสิทธิภาพ มีดังนี้ 1) ปริมาณงาน งานที่ได้รับมอบหมายต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน 2) คุณภาพของงาน งานต้องมีคุณภาพสูง มีความถูกต้องได้มาตรฐาน ครบถ้วน และรวดเร็ว ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร 3) เวลา เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงาน 4) ค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ (Peterson & Plowman, 2012)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เตือนใจ แสงทอง และคณะ (2568) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสมรรถนะในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลของพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยสมรรถนะในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลของพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านแรงจูงใจและเจตคติ ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล และด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวเอง

ยุทธพงษ์ ขาวสำอางค์ และพรรณทิพย์ อย่างกลั่น (2566) ศึกษาเรื่อง สมถรรถนะและทักษะของนักบัญชียุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในสำนักงานการเงินของกองทัพบก พบว่า 1) สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ด้านความครบถ้วนและเชื่อถือได้ ด้านความรวดเร็วทันต่อเวลา ด้านความถูกต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของราชการ และด้านพัฒนาขีดความสามารถของนักบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ทักษะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านความครบถ้วนและเชื่อถือได้ ด้านความรวดเร็วทันต่อเวลา ด้านความถูกต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของราชการ และด้านพัฒนาขีดความสามารถของนักบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กุลธิดา ธนสมบัติศิริ และดารณี เอื้อชนะจิต (2565) ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีในสำนักงานรับทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า คุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีในสำนักงานรับทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยตัวแปรอิสระทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพบัญชี

จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี การใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี ทักษะการสื่อสารและความหลากหลายทางภาษา และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีที่วัดด้วย ความถูกต้อง คุณภาพงาน ปริมาณงาน และความทันต่อเวลา ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัทมพร ชายสวัสดิ์ และพัชนี ตันติเศรษฐ (2564) ศึกษาเรื่อง สมรรถนะวิชาชีพนักบัญชียุคดิจิทัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของห้างหุ้นส่วนจำกัดในเขตจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า สมรรถนะวิชาชีพนักบัญชียุคดิจิทัลที่ได้จากการศึกษาสังเคราะห์ความรู้ จากงานวิจัย เอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง มีอยู่ 6 ด้าน คือ 1) ด้านจริยธรรม 2) ด้านทักษะการบัญชี 3) ด้านเทคโนโลยียุคดิจิทัล 4) ด้านการจัดสรรทรัพยากร 5) ด้านประโยชน์ต่อองค์กร และ 6) ด้านสภาพแวดล้อมในองค์กร สมรรถนะวิชาชีพนักบัญชียุคดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมในองค์กรอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านเทคโนโลยียุคดิจิทัล ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านประโยชน์ต่อองค์กร ด้านจริยธรรม และด้านทักษะการบัญชี ตามลำดับ

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลด้านความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพบัญชีส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

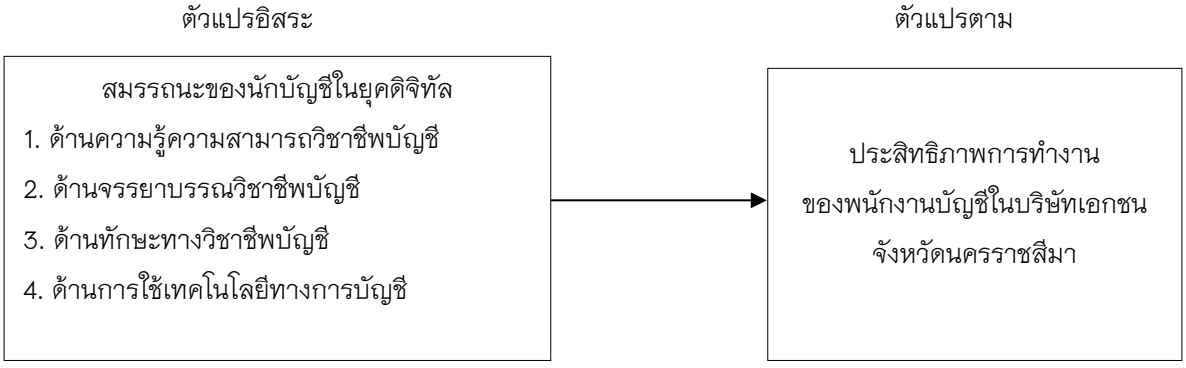
สมมติฐานที่ 2 สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

สมมติฐานที่ 3 สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชีส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

สมมติฐานที่ 4 สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชีส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการศึกษาทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่การศึกษาสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา มีกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ พนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณแบบไม่ทราบขนาดตัวอย่าง (Cochran, 1953) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน ทั้งนี้เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล และเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก จึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกจังหวัดที่ต้องการศึกษา คือ จังหวัดนครราชสีมา โดยเก็บข้อมูลจากพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา และเนื่องจากพนักงานบัญชีเป็นกลุ่มเฉพาะทางที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ข้อคำถามคัดกรอง คือ ปฏิบัติงานด้านบัญชีในบริษัทเอกชน เขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ซึ่งการสร้างเครื่องมือการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือที่ต้องการจะศึกษา ประกอบด้วยชุดคำถาม 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี และด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงาน ได้แก่ ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพของงาน และด้านความทันเวลา และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม รูปแบบคำถามส่วนที่ 2 และ 3 เป็นการจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ ด้วย Likert scale 5 ระดับ คือ ระดับความเห็นมากที่สุด ระดับคะแนน 5 ไปจนถึงระดับความเห็นน้อยที่สุด ระดับคะแนน 1 ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป มีค่าความเที่ยงเชิงเนื้อหาเหมาะสมในการนำไปวัดตัวแปรที่ศึกษา (Nielsen & Landauer, 1993) โดยส่งแบบสอบถาม ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่า IOC ของแบบสอบถามโดยรวมอยู่ในช่วง .67–1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ทดสอบความเชื่อมั่นกับผู้ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง (Lacobucci & Duhachek, 2003) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า อยู่ในช่วง .842 – .896 ซึ่งมีค่ามากกว่า .7 (Nunnally & Bernstein, 1994)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ ทำการส่งลิงก์แบบสอบถามออนไลน์ ไปให้กับพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา ผ่านทางเครือข่ายนักบัญชี โดยทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม – พฤษภาคม 2568 ได้ข้อมูลตอบแบบสอบถามกลับ จำนวน 400 คน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง โดย

การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปร (bivariate relationship) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้องไม่สูงกว่า .85 (Kline, 2005) จึงไม่มีปัญหาเรื่องตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากเกินไป (multicollinearity) และทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	99	24.75
หญิง	288	72.00
เพศทางเลือก	13	3.25
ภาพรวม	400	100.00
อายุ		
อายุต่ำกว่า 30 ปี	122	30.50
อายุ 31–40 ปี	164	41.00
อายุ 41–50 ปี	78	19.50
อายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป	36	9.00
ภาพรวม	400	100.00
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	43	10.75
ปริญญาตรี	319	79.75
สูงกว่าปริญญาตรี	38	9.50
ภาพรวม	400	100.00
ประสบการณ์ทำงานด้านบัญชี		
ต่ำกว่า 5 ปี	128	32.00
ระหว่าง 5–10 ปี	162	40.50
มากกว่า 10 ปี	110	27.50
ภาพรวม	400	100.00

จากตาราง 1 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 72.00 มีอายุ 31–40 ปี จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.00 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 319 คน คิดเป็นร้อยละ 79.75 และมีประสบการณ์ทำงานด้านบัญชี ระหว่าง 5–10 ปี จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50

ตาราง 2 สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

ด้าน	สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี	4.41	.53	มาก
2	ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี	4.64	.35	มากที่สุด
3	ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี	4.47	.47	มาก
4	ด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี	4.53	.45	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.51	.37	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 รองลงมาคือด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41

ตาราง 3 ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

ด้าน	ประสิทธิภาพการทำงาน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ด้านคุณภาพของงาน	4.50	.52	มาก
2	ด้านความถูกต้อง	4.48	.50	มาก
3	ด้านปริมาณงาน	4.46	.48	มาก
4	ด้านความทันต่อเวลา	4.45	.55	มาก
	ภาพรวม	4.47	.46	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านคุณภาพของงาน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 รองลงมาคือ ด้านความถูกต้อง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 ด้านปริมาณงาน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ด้านคุณภาพของงาน ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และด้านความทันต่อเวลา ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45

ตาราง 4 ความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชี

สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล	X1	X2	X3	X4	Y
ด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี (X1)	1	.630**	.824**	.410**	.778**
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี (X2)		1	.684**	.476**	.664**

ตาราง 4 (ต่อ)

สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล	X1	X2	X3	X4	Y
ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี (X3)			1	.451**	.841**
ด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี (X4)				1	.473**
ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชี (Y)					1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปร (bivariate relationship) ด้วยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) ผลการตรวจสอบพบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่ศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันอยู่ในช่วงระหว่าง .410 ถึง .841 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่สูงกว่า .85 (Kline, 2005) จึงไม่มีปัญหาเรื่องตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากเกินไป (multicollinearity)

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ซึ่งก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์สถิติ โดยการทดสอบด้วยสถิติ F-test พบว่า ปัจจัยสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล อย่างน้อย 1 ตัว มีค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ พบว่าไม่เกิดปัญหา multicollinearity เนื่องจาก ค่า tolerance มีค่าอยู่ระหว่าง .271 –.743 ซึ่งทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า .1 และค่า Variance Inflation Factor (VIFs) มีค่าอยู่ระหว่าง 1.346–3.687 ซึ่งทุกตัวแปรมีค่าน้อยกว่า 10 (Belsley et al., 1980) ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กัน จึงสามารถวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ของสมการถดถอย (coefficients) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัว เพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา

ตัวแปรพยากรณ์	B	std.error	β	t	p-value	Collinearity	
						Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (constant)	.124	.165		.753	.452		
ด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี (X1)	.204	.040	.233	5.108	.000**	.312	3.207
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี (X2)	.149	.048	.113	3.087	.002**	.486	2.058
ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี (X3)	.529	.048	.534	10.926	.000**	.271	3.687
ด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี (X4)	.086	.030	.084	2.830	.005**	.743	1.346
R= .863, R^2= .744, R^2Adj= .742, SEE. = .237, F=287.353, Sig. = .000, Durbin = 1.814							

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 5 พบว่า สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี (β = .534) ด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี (β = .233) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี (β = .113) และด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี (β = .084) มีอิทธิพล

ต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชี ในจังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถร่วมกันทำนายระดับประสิทธิภาพการทำงานพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 74.20 (R^2 Adj = .742)

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล พนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี และด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี หรือพนักงานบัญชี ตระหนักถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อข้อมูลทางบัญชี และการรักษามาตรฐานการปฏิบัติงาน ภายใต้จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีในยุคที่สภาพแวดล้อมการทำงานที่เทคโนโลยีทางบัญชีเข้ามามีบทบาทมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มวิชาชีพบัญชีที่เน้นความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูลทางการเงินซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า ประสิทธิภาพการทำงานพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านความถูกต้อง สูงเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน และด้านความทันต่อเวลา ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักบัญชีในภาคเอกชนมีความสามารถในการผสานทักษะการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีได้ดี ทำให้เกิดความแม่นยำและคุณภาพของงานดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของกุลธิดา ธนสมบัติศิริ และดารณี เอื้อชนะจิต (2565) พบว่าทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีที่วัดด้วย ความถูกต้อง คุณภาพงาน ปริมาณงาน และความทันต่อเวลา เช่นเดียวกับผลการศึกษาของยุทธพงษ์ ขาวสำอางค์ และพรรณทิพย์ อย่างกลั่น (2566) พบว่า สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ด้านความครบถ้วนและเชื่อถือได้ ด้านความรวดเร็วทันต่อเวลา ด้านความถูกต้องปฏิบัติตามระเบียบ และด้านพัฒนาขีดความสามารถของนักบัญชี รวมถึงผลการศึกษาของชญาภา นัยนิตย์ และพรรณทิพย์ อย่างกลั่น (2567) พบว่า สมรรถนะของนักบัญชียุคดิจิทัล และประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งหมดนี้จึงสะท้อนความสอดคล้องของผลการวิจัยกับทิศทางในการพัฒนาวิชาชีพบัญชีในยุคดิจิทัล

ในส่วนของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี ด้านความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี และด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวก และส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเดือนใจ แสงทอง และคณะ (2568) ที่ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสมรรถนะในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลของพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสมรรถนะ ที่ประกอบไปด้วย ความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยี เพื่อสร้างผลงานของพนักงานบัญชี ที่มีคุณภาพ

และเมื่อพิจารณาโดยรวม ผู้วิจัยเห็นว่า การที่ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีได้รับคะแนนสูงที่สุด เป็นสัญญาณบวกต่อวิชาชีพบัญชีในจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากในยุคดิจิทัล แม้เทคโนโลยีจะเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ แต่ความซื่อสัตย์ ความรัดกุมในการจัดการข้อมูล การยึดมั่นในมาตรฐานวิชาชีพ ยังคงเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้งานบัญชีมีความน่าเชื่อถือ และในขณะเดียวกัน มิติด้านการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี อยู่ในระดับสูงรองลงมา ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวที่ดีของนักบัญชี ต่อการนำเทคโนโลยีทางการบัญชีที่ใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานด้านบัญชี อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะของนักบัญชีไม่ใช่เพียงองค์ประกอบด้าน

ความรู้หรือทักษะใดทักษะหนึ่ง แต่ต้องอาศัย จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี ความรู้ความสามารถวิชาชีพบัญชี ทักษะทางวิชาชีพบัญชี และการใช้เทคโนโลยีทางการบัญชี ซึ่งล้วนเป็นตัวกำหนดคุณภาพของงาน และเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้พนักงานบัญชีในองค์กรเอกชนสามารถรักษามาตรฐานงานบัญชีได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ว่า สมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นรากฐานสำคัญในการรักษาความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางบัญชีภายใต้สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งพนักงานบัญชีที่มีทักษะทางวิชาชีพจะสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การทำงานมีความถูกต้อง รวดเร็ว และมีคุณภาพมากขึ้น องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญคือ “จรรยาบรรณ” และ “เทคโนโลยี” เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นการขยายแนวคิดเดิมที่มักให้ความสำคัญเฉพาะด้านทักษะหรือความรู้เชิงเทคนิคเท่านั้น นอกจากนี้ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมของพนักงานบัญชีในจังหวัดนครราชสีมาในการปรับตัวเข้าสู่ระบบบัญชีดิจิทัล นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพนักบัญชีในภูมิภาคให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของนักบัญชีในด้านเทคโนโลยีควบคู่กับการปลูกฝังจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีหลักสูตรอบรมหรือกิจกรรมพัฒนาอาชีพที่บูรณาการทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน เพื่อยกระดับคุณภาพงานบัญชีและลดข้อผิดพลาดในการทำงาน

1.2 สถาบันการศึกษา ควรปรับปรุงหลักสูตรบัญชีให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล โดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีทางบัญชี เช่น ระบบ ERP โปรแกรมบัญชีออนไลน์ การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน รวมทั้งเสริมสร้างจรรยาบรรณและทักษะทางวิชาชีพ

1.3 นักบัญชีในภาคปฏิบัติ ควรพัฒนาทักษะต่าง ๆ เพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ และใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เพื่อรักษามาตรฐานวิชาชีพและความน่าเชื่อถือขององค์กร

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักบัญชีในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ภาคอุตสาหกรรม หรือตามสายงานเฉพาะของนักบัญชี เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะและประสิทธิภาพการทำงานในแต่ละบริบท ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างด้านสมรรถนะได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรพิจารณาใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางและกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของนักบัญชีในสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

กุสุมา ดำพิทักษ์. (2566). ยุค 5G นักบัญชีดิจิทัล (5G and Digital Accountants). *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6*(2), 114–116.

กุลธิดา ธนสมบัติศิริ และดารณี เอื้อชนะจิต. (2565). คุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีในสำนักงานรับทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสาร มทร.อีสาน ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9*(2), 12–23.

ชญาภา นัยนิตย์ และพรรณทิพย์ อย่างกลั่น. (2567). สมรรถนะของนักบัญชียุคดิจิทัลและการบริหารจัดการองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย. *วารสารรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 7*(2), 159–178.

ณฐา ธรเจริญกุล. (2561). สมรรถนะของพนักงานบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงาน กรณีศึกษาสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 24*(1), 58–70.

เตือนใจ แสงทอง, บวรลักษณ์ เสนาะคำ, วิชชาภร รัตนเพียร และจรีย์ภัสร์ จุฑาธนัญญ์. (2568). ปัจจัยสมรรถนะในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลของ พนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 7*(3), 505–518.

ปัทมพร ชายสวัสดิ์ และพัชนี ตันติเศรษฐ. (2564). สมรรถนะวิชาชีพนักบัญชียุคดิจิทัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของห้างหุ้นส่วนจำกัดในเขตจังหวัดอุบลราชธานี . *วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี, 3*(1), 1–12.

ยุทธพงษ์ ขาวสำอางค์ และพรรณทิพย์ อย่างกลั่น. (2566). สมรรถนะและทักษะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในสำนักงานการเงินของกองทัพบก. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7*(4), 170–179.

รณฤทธิ์ สิชฌนังศุ. (2560). อิทธิพลของแรงจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานกลุ่มธุรกิจระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิภาพร ทิมบำรุง. (2558). สมรรถนะทางวิชาชีพของนักบัญชีที่คาดหวังของผู้บริหารในสายงานบัญชีและการเงินในบริษัทมหาชน. สารนิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2565). มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 3 เรื่องทักษะทางวิชาชีพ. สืบค้น 26 เมษายน 2568 จาก http://fap.or.th.a33.readyplanet.net/images/column_1359010350/3.pdf

อนุชา กาญจนกุลไพศาล. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงงานผลิตยาองค์การเภสัชกรรม. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

Belsley, D. A., Kuh, E., & Welsch, R. E. (1980). Regression diagnostics; Identifying influence data and source of collinearity. John Wiley & Sons.

Cochran, W. G. (1953). Sampling techniques. John Wiley & Sons.

Hasin, H., Johari, Y. C., & Jamil, A. (2022). Accountant's digital technologies competencies in the digitalization era. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 12*(10), 2755–2761.

International Federation of Accountants. (2021). *International Education Standard (IES) 3: Professional Skills.* IFAC. https://www.ifac.org.

Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling (2nd ed).* Guilford Press.

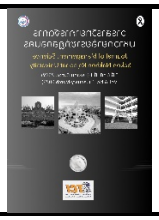
Lacobucci, D., & Duhachek, A. (2003). Advancing alpha: Measuring reliability with confidence. *Journal of Consumer Psychology,* 13(4), 478–487.

Petersen, E., & Plowman, E. G. (2012). *Business organization and management.* Literary Licensing, LLC.

Nielsen, J., & Landauer, T. K. (1993). A mathematical model of the finding of usability problems. *In Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI '93)* (pp. 206–213). Association for Computing Machinery.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). The assessment of reliability. In J. C. Nunnally & I. H. Bernstein, *Psychometric theory* (3rd ed, pp. 248–292). McGraw–Hill.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Factors of organizational resources and employee needs affecting employee engagement and operational effectiveness of 3B Group Company Limited in Vientiane Capital, Lao People's Democratic Republic

คำหลวง อินทะวง [1*], สืบชาติ อันทะไชย [2]
Khamluang Inthavong [1*], Subchat Untachai [2]

[1,2] หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
[1,2] Master of Business Administration program, Udon Thani Rajabhat University
Corresponding' author's e-mail: 66700702109@udru.ac.th [1*], subchat.un@udru.ac.th [2]

Received: October 22, 2025 Revised: November 08, 2025 Accepted: November 14, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานในบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงาน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร 3) เพื่อประเมินความสอดคล้องของโมเดลสมมติฐานเชิงโครงสร้าง (structural model) ของปัจจัย ด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงาน ความผูกพันของพนักงาน และประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร การวิจัยนี้เป็นแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 113 คน ผ่านแบบสอบถามการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (PLS-SEM) ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร มีปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและ

ความต้องการมากที่สุด และด้านประสิทธิผลการดำเนินงาน ด้านปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร และด้านความต้องการของพนักงาน มีปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร, ความต้องการของพนักงาน, ความผูกพันของพนักงาน, ประสิทธิผลการดำเนินงาน, บริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด

Abstract

This research aimed to 1) study organizational resource factors and employee needs of 3B Group Co., Ltd. in Vientiane, Lao People's Democratic Republic; 2) analyze the relationship as well as direct and indirect effects of organizational resource factors and employee needs on organizational effectiveness; and 3) evaluate the goodness of fit of the structural equation model regarding organizational resource factors, employee needs, employee engagement, and organizational effectiveness. This research employed a quantitative research design. Data were collected from 113 employees of 3B Group Co., Ltd. in Vientiane Capital, Lao People's Democratic Republic, using a questionnaire. The data were then analyzed using Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS–SEM). The results indicated that organizational resource factors and employee needs of 3B Group Co., Ltd. in Vientiane Capital, Lao People's Democratic Republic, were overall at a high level. When considering each aspect, it was found that employee engagement toward the organization received the highest score for both organizational resource factors and employee needs. For operational effectiveness, both organizational resource factors and employee needs were at high levels, respectively.

Keywords: organizational resources, employee needs, employee engagement, performance effectiveness, 3B group company limited

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในยุคปัจจุบันการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้ขยายขอบเขตจากการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามาปฏิบัติงานในองค์กร ไปสู่การสร้างความผูกพัน ความภักดี และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในองค์กรอย่างยั่งยืน ซึ่ง “ความผูกพันของพนักงาน (employee engagement)” ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร เพราะพนักงานที่มีความผูกพันสูงมักมีแรงจูงใจภายในและทุ่มเทเต็มศักยภาพในการทำงาน การบริหารจัดการที่มุ่งพัฒนา “คน” ให้เป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร (organizational resources) ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านโครงสร้าง เทคโนโลยี ระบบการทำงาน และบรรยากาศองค์กร เพื่อสนับสนุนให้บุคลากรทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และสามารถสร้างผลงานที่มีคุณภาพสูงอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน องค์กรจำเป็นต้องคำนึงถึง “ความต้องการของพนักงาน (employee needs)” ซึ่งเป็นแรงจูงใจพื้นฐานที่มีผลต่อความพึงพอใจและความผูกพันต่อองค์กร เช่น การได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม โอกาสในการพัฒนาและเติบโตในอาชีพ รวมถึงสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เมื่อพนักงานได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม ย่อมเกิดความภักดีและมีแรงผลักดันที่จะทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ความผูกพันของพนักงาน (employee engagement) จึงเป็นตัวแปรเชิงจิตวิทยาที่เชื่อมโยงระหว่าง “ทรัพยากรขององค์กร” และ “ความ

ต้องการของพนักงาน" เข้ากับผลลัพธ์ขององค์กร ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของ "ประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร (performance effectiveness)" ได้แก่ ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจ ความพึงพอใจของลูกค้า การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน บริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ซึ่งเป็นองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดำเนินธุรกิจในหลายสาขาทั้งอสังหาริมทรัพย์ การเงิน การค้า และบริการ ได้เผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและพฤติกรรมแรงงานยุคใหม่ ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพและความผูกพันของพนักงานโดยตรง

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร ความต้องการของพนักงาน ความผูกพันของพนักงาน และประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์และเป็นแนวทางในการพัฒนาโมเดลเชิงกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์ ที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพ ความผูกพัน และความยั่งยืนขององค์กรธุรกิจในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานในบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันของพนักงาน และประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร
3. เพื่อประเมินความสอดคล้องของโมเดลสมมติฐานเชิงโครงสร้าง ที่ประกอบด้วยปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร ความต้องการของพนักงาน ความผูกพันของพนักงาน และประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้มีรากฐานสำคัญมาจากสองทฤษฎีหลัก คือ ทฤษฎีทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View: RBV) และโมเดลความต้องการและทรัพยากรของงาน (Job Demands–Resources model: JD-R) ทฤษฎี (Resource-Based View: RBV) ชี้ให้เห็นว่าความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนไม่ได้มาจากปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากทรัพยากรและขีดความสามารถภายในที่มีลักษณะเฉพาะและได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีคุณค่า หายาก และยากต่อการเลียนแบบ (Barney, 1991) ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้รวมถึงเทคโนโลยี โครงสร้างการบริหาร และทุนมนุษย์ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อกลยุทธ์และประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร (Wernerfelt, 1984) ขณะที่ JD-R model ระบุว่า ทรัพยากรขององค์กร (job resources) เช่น การสนับสนุนจากหัวหน้างานและโอกาสในการพัฒนาทักษะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันของพนักงาน (employee engagement) (Demerouti et al., 2001; Schaufeli & Bakker, 2004)

โดยความผูกพันนี้จะนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นขององค์กร นอกจากนี้องค์กรต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อความต้องการของพนักงาน (employee needs) ซึ่งเป็นความคาดหวังและสิ่งจูงใจที่พนักงานต้องการ โดยอ้างอิงตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1943) ซึ่งเป็นแรงผลักดันหลักที่เสริมสร้างความพึงพอใจและความผูกพัน

ในบริบทของการวิจัยนี้ "ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร (organizational resources)" หมายถึง ทรัพยากรที่องค์กรจัดให้เพื่อสนับสนุนให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั้งทรัพยากรทางกายภาพ

(เช่น เครื่องมือ เทคโนโลยี สถานที่ทำงาน) ทรัพยากรทางสังคม (เช่น การสนับสนุนจากหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน) และทรัพยากรเชิงองค์กร (เช่น ระบบ โครงสร้าง และวัฒนธรรมการทำงานที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน) "ความต้องการของพนักงาน (employee needs)" หมายถึง แรงจูงใจและความคาดหวังที่พนักงานต้องการได้รับจากการทำงาน ทั้งในด้านวัตถุ เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการ ความมั่นคงในอาชีพ และด้านจิตใจ เช่น การได้รับการยอมรับ การพัฒนาอาชีพ และสมดุลชีวิตการทำงาน การตอบสนองความต้องการเหล่านี้ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในและเพิ่มความพึงพอใจในงาน "ความผูกพันของพนักงาน (employee engagement)" หมายถึง สภาวะทางจิตใจเชิงบวกที่พนักงานมีต่อองค์กรและงานที่ปฏิบัติ แสดงออกผ่านความกระตือรือร้น ความทุ่มเท และความตั้งใจในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร พนักงานที่มีความผูกพันสูงมักมีแรงบันดาลใจและความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร ซึ่งช่วยลดการลาออกและเพิ่มผลผลิตในระยะยาว (Schaufeli & Bakker, 2004; Saks, 2006) "ประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร (performance effectiveness)" หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการบรรลุเป้าหมายทั้งด้านผลผลิต คุณภาพ ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นตัวสะท้อนถึงความสำเร็จทางธุรกิจและศักยภาพในการแข่งขัน (Venkatraman & Ramanujam, 1986)

งานวิจัยเชิงประจักษ์ในอดีตได้ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยด้านทรัพยากรและลักษณะงาน เช่น ความหลากหลายของงาน ความมีอิสระในการทำงาน และโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อยู่ในระดับมากและมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร (เบญจวรรณ พัชรพงศ์พรรณ, 2555) นอกจากนี้การได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความผูกพัน (ณัฐพร ฉันทะธัมมะ, 2562; กุลธนิดา ผลเวช, 2556)

ในส่วนของความต้องการของพนักงานและความผูกพัน พบว่าการตอบสนองต่อความต้องการด้านอารมณ์และวิชาชีพช่วยเพิ่มความผูกพันและลดการลาออก โดยเฉพาะในภาครัฐ ขณะที่ความเข้าใจความต้องการพื้นฐาน เช่น ความมั่นคง ความเคารพ และโอกาสในการเติบโต มีผลโดยตรงต่อระดับความผูกพันและลดการลาออก สำหรับความเชื่อมโยงระหว่างความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานนั้น ความผูกพันของพนักงานส่งผลเชิงบวกโดยตรงต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ เช่น ผลกำไรและความพึงพอใจลูกค้า (นอกจากนี้งานวิจัยยังสนับสนุนบทบาทของความผูกพันว่าเป็นตัวแปรส่งผ่าน (mediating role) ที่สำคัญ โดยทรัพยากรองค์กรที่เพียงพอและโอกาสในการพัฒนาจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานผ่านความผูกพันของพนักงานเป็นตัวกลาง แม้จะมีหลักฐานเชิงประจักษ์มากมาย แต่ช่องว่างที่สำคัญขององค์ความรู้ในปัจจุบันคือ การขาดการทดสอบโมเดลเชิงสาเหตุ (causal model) ที่ครอบคลุมการบูรณาการทั้งปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร ความต้องการของพนักงาน ความผูกพันของพนักงาน และประสิทธิผลการดำเนินงานภายใต้บริบทของธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีการดำเนินงานหลากหลายภาคส่วนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งกำลังเผชิญกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความท้าทายด้านประสิทธิภาพการดำเนินงาน การวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นในประเทศที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน หรือมุ่งเน้นเพียงบางตัวแปรเท่านั้น การขาดบริบททางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์นี้ทำให้องค์ความรู้เดิมไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการตรวจสอบอิทธิพลและความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านี้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกรณีศึกษาของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้และเสนอแนวทางปฏิบัติสำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาคนี้

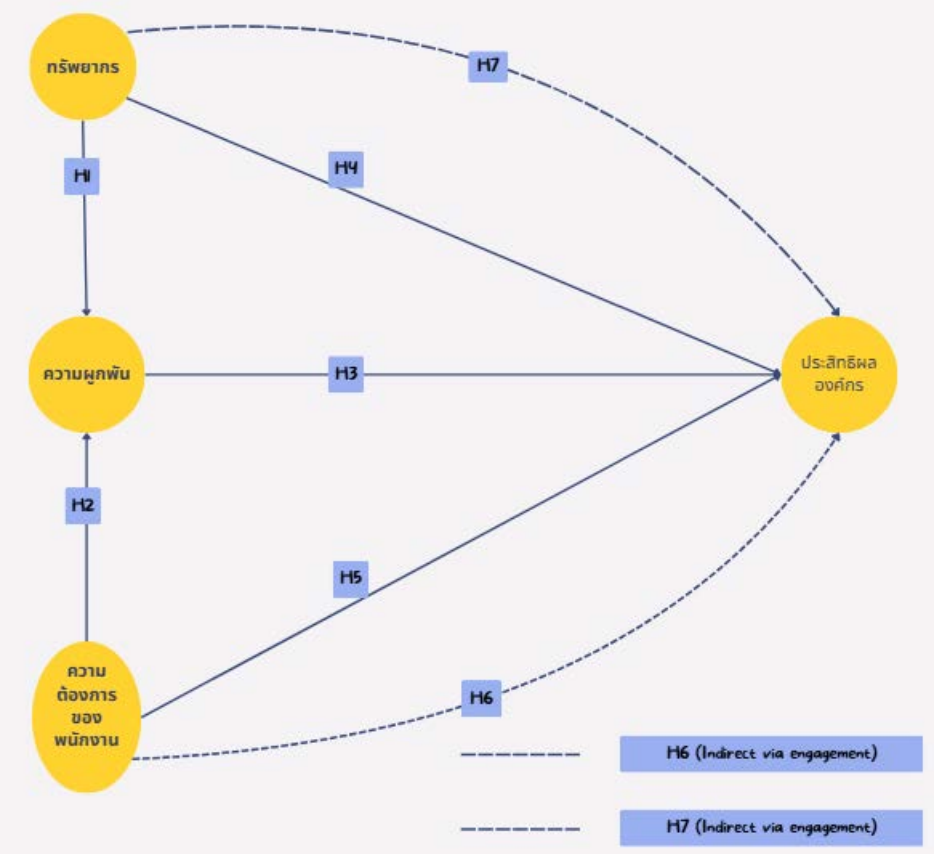
กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดนี้พัฒนาขึ้นบนรากฐานของทฤษฎีทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View: RBV) และโมเดลความต้องการและทรัพยากรของงาน (Job Demands-Resources model: JD-R) โดยมีตัวแปรสำคัญที่ได้รับการศึกษาดังนี้ คือ ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร ซึ่งถือเป็นตัวแปรอิสระแรก หมายถึง ทรัพยากรทั้งด้านกายภาพและนามธรรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน (เช่น เทคโนโลยี โครงสร้างการบริหาร) ซึ่งตามทฤษฎีทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View: RBV) (Barney,1991; Wernerfelt, 1984)เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพองค์กรนอกจากนี้ ความต้องการของพนักงาน ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่สอง หมายถึง ความคาดหวังที่พนักงานต้องการได้รับการตอบสนอง (เช่น ค่าตอบแทน โอกาสก้าวหน้า) ซึ่งอ้างอิงจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1943)โดยการตอบสนองความต้องการเหล่านี้เป็นแรงผลักดันที่นำไปสู่ความผูกพันในการทำงาน สำหรับความผูกพันของพนักงาน ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน (mediating variable) ซึ่งเป็นระดับความมุ่งมั่นและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพนักงาน (Bakker & Demerouti, 2007) และเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผ่านอิทธิพลของทรัพยากรและแรงจูงใจไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นบวก (Schaufeli & Bakker, 2004) สุดท้ายคือ ประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร ในฐานะตัวแปรตาม หมายถึง ความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายทางธุรกิจ (เช่น รายได้ กำไร และความรวดเร็วในการปรับตัว) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น กรอบแนวคิดของการวิจัยนี้จึงเป็นการสังเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยตั้งสมมติฐานว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงาน ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ จะส่งผลเชิงบวกต่อความผูกพันของพนักงาน (H1, H2) กล่าวคือ การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอและครอบคลุมความต้องการของบุคลากรจะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันให้สูงขึ้น จากนั้น ความผูกพันของพนักงานจะทำหน้าที่ส่งผ่านอิทธิพลเชิงบวกต่อไปยังประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร (H3) เนื่องจากพนักงานที่มีความผูกพันสูงจะทุ่มเทและสร้างผลงานได้ตามเป้าหมายขององค์กร อีกทั้ง การวิจัยยังทดสอบอิทธิพลโดยตรงของทรัพยากรองค์กรที่มีต่อประสิทธิผลการดำเนินงาน (H4) ตามหลักการของทฤษฎีทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View: RBV) ซึ่งชี้ว่าทรัพยากรที่มีคุณค่าและหายากจะนำไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน

นอกจากนี้ ยังได้เพิ่มสมมติฐาน H5-H7 โดยระบุว่า ความต้องการของพนักงานสามารถส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร (H5) และทั้งปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลการดำเนินงานผ่านความผูกพันของพนักงานเป็นตัวแปรส่งผ่าน (H6, H7) ซึ่งสะท้อนให้เห็นกลไกการทำงานร่วมกันของทรัพยากรและแรงจูงใจในกระบวนการสร้างความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ขององค์กร

ดังนั้น กรอบแนวคิดนี้จึงมุ่งตรวจสอบความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีความผูกพันของพนักงานเป็นตัวแปรส่งผ่านที่สำคัญในกระบวนการนี้ เพื่อยืนยันสมมติฐานทั้งเจ็ดข้อ (H1–H7) ภายใต้กรอบทฤษฎี โมเดลความต้องการและทรัพยากรของงาน (Job Demands-Resource model: JD-R) และทฤษฎีทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View: RBV) อย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิด มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้บริหารและพนักงานทั้งหมดในเครือของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 9 บริษัท ได้แก่ บริษัท 3B กรุ๊ป 21 คน โรงรับจำนำคำที โชค 3 คน สถาบันการเงิน L&L 3 คน โรงแรม SADA 33 คน บริษัท KNB จำกัด 5 คน บริษัททันเดอร์ จำกัด 40 คน บริษัทขุดค้นเหมืองแร่ 19 คน บริษัท 3B เจริญฟาร์ม 8 คน และ 7-Eleven 26 คน ซึ่งมีจำนวนรวม 158 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและพนักงานในเครือของบริษัทดังกล่าว ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การคำนวณตามสูตรของ Yamane (1969) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ .05 ทำให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างรวม 113 คน โดยการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) เริ่มจากการสุ่มแบบเจาะจงบริษัทในเครือ 9 บริษัท จากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (proportional stratified random sampling) ตามจำนวนประชากรในแต่ละบริษัท ก่อนจะใช้วิธีสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลากให้ครบตามสัดส่วนในแต่ละบริษัท

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาการทำงาน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงาน มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในลักษณะข้อคำถามปลายเปิด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และการใช้ภาษา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งเลือกใช้เฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .67–1.00 จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (tryout) กับกลุ่มประชากรอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดคำม่วน จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (alpha–coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ 1) ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีถึงบริษัทในเครือ 9 แห่ง เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์และขออนุญาตจัดเก็บข้อมูล 2) ทำการเก็บรวบรวมและติดตามแบบสอบถามโดยตั้งเป้าหมายให้ได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบถ้วน และ 3) หากแบบสอบถามยังส่งกลับคืนมาไม่ครบตามกำหนดจะมีการโทรศัพท์ประสานงานเพื่อติดตามและรับแบบสอบถามคืน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา (descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และใช้ ค่าเฉลี่ย (mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ระดับปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงาน

สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ใช้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์และอิทธิพลเชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด

ผลการวิจัย

ในการศึกษาปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 113 คน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ได้แก่ 1) คุณลักษณะส่วนบุคคลของพนักงาน 2) ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานที่ส่งผลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงาน และ 3) การประเมินโมเดลเชิงโครงสร้างและการทดสอบสมมติฐาน มีรายละเอียดดังนี้

1. คุณลักษณะส่วนบุคคลของพนักงาน

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะส่วนบุคคลของพนักงานบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ที่ได้จากการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และร้อยละมีดังนี้ พนักงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 52.20 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 47.80 พนักงานส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25– 34 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นรอยละ 75.20 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 52.20 และมีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 61.10 ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนพนักงานส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 3 – 5 ล้านกีบ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 55.80 สำหรับระยะเวลาการทำงานกับบริษัทส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1 – 3 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 54.90 และบริษัทในเครือที่พนักงานทำงานอยู่มากที่สุดคือ บริษัท thunder จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 24.80

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยหลัก 4 ด้าน

ผลการประเมินปัจจัยต่าง ๆ อยู่ในระดับ "มาก" ถึง "มากที่สุด" โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยหลัก 4 ด้าน

ปัจจัยหลัก	ค่าเฉลี่ย $\overline{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับการประเมิน
ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร	4.60	.16	มากที่สุด
ความต้องการของพนักงาน	4.03	.19	มาก
ประสิทธิผลการดำเนินงาน	3.91	.25	มาก
ทรัพยากรองค์กร	3.78	.17	มาก
ภาพรวม	4.09	.10	มาก

2.1 ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.78) พนักงานประเมินทรัพยากรองค์กรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีทั้งจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุง คือ ข้อที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และสนับสนุนให้พนักงานเติบโต ($\overline{X}$ = 4.68) องค์กรจัดสรรงบประมาณตรงกับภารกิจ ($\overline{X}$ = 4.53) สภาพแวดล้อมในที่ทำงานเชื้อต่อประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 4.52) ข้อที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ระบบการสื่อสารภายในองค์กรมีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 2.53) โครงสร้าง องค์กรมีความชัดเจนและเชื้อต่อการทำงาน ($\overline{X}$ = 2.60) โครงสร้างการบริหารและการกระจายอำนาจ ($\overline{X}$ = 3.05)

2.2 ปัจจัยด้านความต้องการของพนักงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.03) พนักงานมีความต้องการในระดับมาก โดยความต้องการด้านความสัมพันธ์และการยอมรับมีความสำคัญสูง ข้อที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมากได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและหัวหน้าดี ($\overline{X}$ = 4.72) ต้องการระบบให้รางวัลและการยอมรับผู้มีผลงานโดดเด่น ($\overline{X}$ = 4.61) ต้องการแรงสนับสนุน/คำปรึกษาเมื่อพบอุปสรรค ($\overline{X}$ = 4.35) ข้อที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับงาน ($\overline{X}$ =3.42) สวัสดิการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ($\overline{X}$ = 3.48) มีโอกาสเติบโตและก้าวหน้าในสายงาน ($\overline{X}$ = 3.50)

2.3 ปัจจัยด้านความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.60) พนักงานมีความผูกพันต่อองค์กรในระดับสูงมากในทุกมิติ ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สำคัญที่สุดขององค์กรข้อที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีความผูกพันทางอารมณ์กับองค์กร (รู้สึกเหมือน "บ้านหลังที่สอง") ($\overline{X}$ = 4.72) รู้สึกว่าองค์กรให้

โอกาสอย่างเท่าเทียม ($\overline{X}$ = 4.70) มีแนวโน้มจะแนะนำองค์กรให้ผู้อื่น ($\overline{X}$ = 4.69), รู้สึกว่าองค์กรให้คุณค่าและยอมรับในสิ่งที่ทำ ($\overline{X}$ = 4.66)

2.4 ปัจจัยด้านประสิทธิผลการดำเนินงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.91) พนักงานมองว่าประสิทธิผลการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ยังคงมีช่องว่างในการพัฒนาความสามารถส่วนบุคคลข้อที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถทำงานร่วมกับทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 4.62) เห็นว่าบริษัทมีผลประกอบการดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ($\overline{X}$ = 4.44) ลูกค้า/ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจในผลงาน ($\overline{X}$ = 4.08) ข้อที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาในงานด้วยตนเอง ($\overline{X}$ = 3.47) สามารถทำงานภายใต้แรงกดดันหรือเวลาที่จำกัดได้ดี ($\overline{X}$ = 3.48)

3. ผลการประเมินโมเดลเส้นทางอิทธิพล

การวิเคราะห์โมเดลเส้นทาง (path model) เพื่อทดสอบอิทธิพลระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ให้ผลลัพธ์ที่น่าสนใจและชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่สำคัญ การอธิบายความแปรปรวน (R2) โมเดลที่ใช้ในการศึกษาสามารถอธิบาย

ความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ในระดับต่ำ ดังนี้

ข้อค้นพบหลักจากโมเดลอิทธิพลทางตรงที่มีนัยสำคัญ

1) ความผูกพัน – ประสิทธิผล (engage –+perform) มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ (B = .373, p = .005) ซึ่งยืนยันว่ายิ่งพนักงานผูกพันมากเท่าไร ประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กรก็จะสูงขึ้นเท่านั้น

2) ทรัพยากร – ประสิทธิผล (resource –>perform) มีอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ (B = – .241, p = .049) ซึ่งบ่งชี้ว่าการจัดสรรทรัพยากรในปัจจุบันอาจไม่มีประสิทธิภาพและส่งผลเสียต่อผลการดำเนินงาน

4. ข้อสรุปเชิงสถิติ

4.1 ความผูกพันของพนักงาน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญยิ่ง

4.2 ทรัพยากรองค์กร มีอิทธิพลเชิงลบต่อ ประสิทธิผลการดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญ

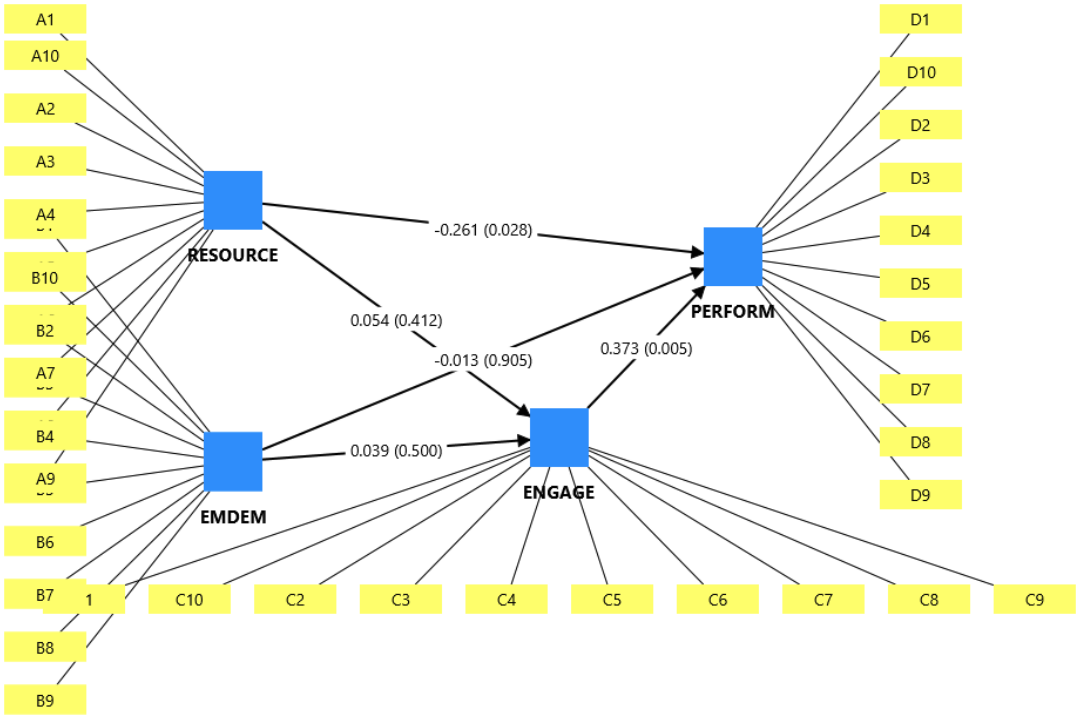
4.3 ทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงาน ไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อความผูกพันของพนักงานในโมเดลนี้

ตาราง 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเชิงอิทธิพล

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและตัวแปรตาม	Original coefficient	Mean value	Standard error	t-value	p-value	ผลการทดสอบ
H1: ทรัพยากรขององค์กรมีผลเชิงบวกต่อความผูกพันของพนักงาน	.039	.040	.057	.675	.500	ไม่สนับสนุน
H2: ความต้องการของพนักงานมีผลเชิงบวกต่อความผูกพันของพนักงาน	.002	.003	.111	.016	.987	ไม่สนับสนุน
H3: ความผูกพันของพนักงานมีผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กร	.373	.371	.133	2.793	.005	สนับสนุน
H4: ทรัพยากรขององค์กรมีผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กร	.054	.057	.066	.820	.412	สนับสนุน

ตาราง 2 (ต่อ)

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและตัวแปรตาม	Original coefficient	Mean value	Standard error	t-value	p-value	ผลการทดสอบ
H5: ความต้องการของพนักงานมีผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กร	-.241	-.235	.122	1.973	.049	ไม่สนับสนุน
H6: ความต้องการของพนักงานมีผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์กรโดยการส่งผ่านความผูกพัน	.014	.016	.024	.610	.542	ไม่สนับสนุน
H7: ทรัพยากรขององค์กรมีผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์กรโดยการส่งผ่านความผูกพัน	.02	.021	.027	.736	.462	ไม่สนับสนุน

หมายเหตุ: ค่าที่แสดงบนเส้น ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงคือ path coefficients และค่า p-values ตามลำดับ

ภาพที่ 2 แสดงผลการทดสอบการมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยเทคนิค bootstrapping

จากตาราง 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเชิงอิทธิพลคือ 1) engage ⟶ perform มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก (β = .373) ค่า T = 2.793 และค่า p = .005 แสดงว่ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ความผูกพันของพนักงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ผลการดำเนินงานของ

องค์กร อย่างมีนัยสำคัญ 2) resource⟶ perform มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ (β = -.241) ค่า T = 1.973 และ ค่า p = .049 แสดงถึงอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ทรัพยากรขององค์กร ที่มีมากขึ้นไม่ได้ส่งผลดีเสมอไปต่อ ผลการดำเนินงาน อาจสะท้อนถึงการใช้ทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ หรือการจัดการทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม 3) resource ⟶ engage มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกเล็กน้อย (β = .054) ค่า T = .820 และค่า p = .412 แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าทรัพยากรขององค์กรไม่สามารถอธิบายระดับความผูกพันของพนักงานได้อย่างมีนัยสำคัญ 4) emdem ⟶ engage มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ (β = .039) ค่า T = .675 และค่า p = .500 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า แรงกดดันหรือความต้องการจากสิ่งแวดล้อมไม่ส่งผลโดยตรงต่อความผูกพันของพนักงาน 5) emdem ⟶ perform มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ (β = .002) ค่า T = .016 และค่า p = .987 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าแรงกดดันหรือความต้องการจากสิ่งแวดล้อมไม่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรโดยตรง 6) emdem ⟶ engage ⟶ perform (ผลทางอ้อม) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ (β = .014) ค่า T = .610 และค่า p = .542 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า ความผูกพันของพนักงาน ไม่ได้เป็นตัวแปรสื่อกลางระหว่าง EMDEM กับผลการดำเนินงาน 7) resource ⟶ engage ⟶ perform (ผลทางอ้อม) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ (β = .020) ค่า T = .736 และ ค่า p = .462 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า ความผูกพันของพนักงาน ไม่ได้เป็นตัวแปรสื่อกลางระหว่างทรัพยากรขององค์กรกับผลการดำเนินงาน

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตาราง 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

รหัส	สมมติฐานการวิจัย	ค่าสัมประสิทธิ์ (β)	ค่า P	ผลการวิจัย
H1	ทรัพยากรองค์กรมีผลเชิงบวกต่อความผูกพัน	.054	.412	ไม่สนับสนุน
H2	ความต้องการพนักงานมีผลเชิงบวกต่อความผูกพัน	.039	.500	ไม่สนับสนุน
H3	ความผูกพันพนักงานมีผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน	.373	.005	สนับสนุน
H4	ทรัพยากรองค์กรมีผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน	-.241	.049	สนับสนุน (แต่ในทิศทางตรงกันข้าม)
H5	ความต้องการพนักงานมีผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน	.002	.987	ไม่สนับสนุน
H6	ความต้องการพนักงานมีผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงาน	.014	.542	ไม่สนับสนุน
H7	ทรัพยากรองค์กรมีผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงาน	.020	.462	ไม่สนับสนุน

การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (PLS-SEM) ได้เปิดเผยถึงพลวัตการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ซับซ้อนภายในบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด การอภิปรายผลมุ่งเน้นการตีความความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ

วิเคราะห์สาเหตุเชิงลึกของความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานหลักของทฤษฎี RBV, JD-R, และ Maslow (1943) ผลการวิจัยยืนยันอย่างหนักแน่นว่า ความผูกพันของพนักงาน (engagement) ส่งผลเชิงบวกโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร การค้นพบนี้สนับสนุนสมมติฐาน H3 และสอดคล้องกับแนวคิดหลักของ engagement model และ โมเดลความต้องการและทรัพยากรของงาน (Job Demands-Resource model: JD-R) (Schaufeli & Bakker, 2004) ซึ่งมองว่าความผูกพันเป็นพลังเชิงบวกที่นำไปสู่ผลลัพธ์ทางธุรกิจที่ดี (Smith & Johnson, 2020)

การตีความเชิงสึกพนักงานของ 3B กรุ๊ป มีระดับความผูกพันโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของความผูกพันทางอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ในระดับสูงนี้แสดงให้เห็นว่าบุคลากรมีการทุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มที่ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ซึ่งนำไปสู่การทำงานร่วมกับทีมงานอย่างมีประสิทธิภาพสูง ทำให้เกิดผลการดำเนินงานที่ดีอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์พบข้อค้นพบที่สำคัญและขัดแย้งอย่างยิ่งกับสมมติฐานเชิงทฤษฎีคือ ปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร (resource) ส่งผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยตรงต่อประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร แม้ผลลัพธ์นี้จะสนับสนุนสมมติฐาน H4 ในแง่ของนัยสำคัญ แต่ทิศทางกลับตรงกันข้ามกับหลักการของทฤษฎีทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View: RBV) (Barney, 1991; Wernerfelt, 1984) ซึ่งระบุว่าทรัพยากรที่มีคุณค่าควรเป็นที่มาของความได้เปรียบทางการแข่งขัน การตีความทำไมผลจึงเป็นลบ การที่องค์กรมีการประเมินทรัพยากรโดยรวมในระดับมาก แต่ยังคงมีอิทธิพลเชิงลบต่อผลงาน ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเชิงกลยุทธ์ของความไม่มีประสิทธิภาพของการจัดการและการบูรณาการทรัพยากรภายใน เมื่อพิจารณาปัจจัยย่อยด้านทรัพยากร พบว่าองค์กรมีจุดแข็งด้านวิสัยทัศน์ผู้บริหาร และการจัดสรรงบประมาณ แต่กลับมีจุดอ่อนด้าน ระบบการสื่อสารภายใน และ โครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน

สรุปความขัดแย้ง ในบริบทที่ระบบพื้นฐานในการทำงาน เช่น การสื่อสารขาดประสิทธิภาพ การเพิ่มทรัพยากรอื่น ๆ เช่น งบประมาณหรือเทคโนโลยี จะกลายเป็น "ภาระ" ที่เพิ่มความซับซ้อน ความซ้ำซ้อน และความล่าช้าในการดำเนินงานแทนที่จะเป็นข้อได้เปรียบ ซึ่งตอกย้ำองค์ความรู้ใหม่ที่ท้าทาย (Resource-Based View: RBV) ในบริบทนี้ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่าทั้งปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กร (H1) และความต้องการของพนักงาน (H2) ไม่ส่งผลโดยตรงต่อความผูกพันของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ความผูกพันก็ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน (mediator) ในความสัมพันธ์ทางอ้อม (H6, H7) ซึ่งขัดแย้งกับ โมเดลความต้องการและทรัพยากรของงาน (Job Demands-Resource model: JD-R) ที่ระบุว่าทรัพยากรควรเพิ่ม engagement (Demerouti et al., 2001; Bakker & Demerouti, 2007)

การตีความเชิงเหตุผล ความไม่สมบูรณ์ของ Maslow's Needs ถึงแม้พนักงานจะมีความผูกพันสูงมากในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social Needs) แต่กลับรายงานว่า ค่าตอบแทนที่เหมาะสม และ สวัสดิการพื้นฐาน อยู่ในระดับต่ำสุด (ปานกลาง) ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1943) ความต้องการระดับล่างที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ อาจทำหน้าที่เป็นปัจจัยค้ำจุนเชิงลบ ซึ่งบดบังผลกระทบเชิงบวกของทรัพยากรหรือความต้องการอื่น ๆ ที่องค์กรพยายามจัดหาให้ ทำให้ไม่สามารถผลักดันความผูกพันให้เพิ่มขึ้นในระดับที่มีนัยสำคัญได้อีก

ความผูกพันในฐานะปัจจัยอิสระ การที่ H1 และ H2 ไม่ได้รับการสนับสนุน แต่ H3 กลับมีอิทธิพลสูงมาก ชี้ให้เห็นว่า ความผูกพันของพนักงานในองค์กรนี้ไม่ได้เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรหรือการตอบสนองความต้องการตามที่วัดในโมเดลนี้ แต่ความผูกพันนั้นอาจเกิดจากปัจจัยทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง หรือปัจจัยทรัพยากรส่วนบุคคล

(personal resources) เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง (self-efficacy) ซึ่งไม่ได้ถูกวัดโดยตรงในงานวิจัยนี้ (Bakker & Demerouti, 2007)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้เป็นการเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ด้วยการทดสอบโมเดลความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านทรัพยากรองค์กรและความต้องการของพนักงานต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานในบริบทของบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ในนครหลวงเรียงจันทน์ สปป.ลาว โดยได้นำมาซึ่ง องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ ดังนี้

1. การยืนยันบทบาทของความผูกพันในฐานะตัวขับเคลื่อนผลงานหลัก (key driver) งานวิจัยนี้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า ความผูกพันของพนักงานเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักของ JD-R model และเป็นการยืนยันความสามารถในการประยุกต์ใช้โมเดลนี้ในบริบทของสปป.ลาว

2. การค้นพบความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกับทฤษฎี ทฤษฎีทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View: RBV) (contradictory finding) งานวิจัยนี้ค้นพบ ความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างทรัพยากรขององค์กรกับประสิทธิผลการดำเนินงาน ซึ่งขัดแย้งกับทฤษฎีทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View: RBV) โดยตรงที่กล่าวว่าทรัพยากรควรนำไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน องค์ความรู้ใหม่นี้ชี้ให้เห็นว่าในบริบทของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การขาดทรัพยากร แต่อยู่ที่ความไม่มีประสิทธิภาพของการจัดการและการบูรณาการทรัพยากรภายใน (inefficient resource management)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่ผู้บริหารของบริษัท 3B กรุ๊ป จำกัด และองค์กรที่ดำเนินธุรกิจในลักษณะเดียวกันใน สปป.ลาว ควรปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่มุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาความไม่สอดคล้องของทรัพยากรและความอิ่มตัวของความผูกพัน ดังนี้

1.1 พัฒนาระบบการสื่อสารภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าระบบการสื่อสารภายในองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง องค์กรจึงควรปรับปรุงช่องทางการสื่อสารให้มีความชัดเจน รวดเร็วและทันสมัย เช่น ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล หรือจัดประชุมสื่อสารภายในเป็นประจำ

1.2 สร้างระบบการให้รางวัลและการยอมรับที่ชัดเจนและโปร่งใส ผลการศึกษาพบว่าพนักงานให้ความสำคัญกับการได้รับรางวัลและการยอมรับในผลงาน ดังนั้นองค์กรควรพัฒนาระบบการประเมินผลที่เป็นธรรมและกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลที่โปร่งใส เพื่อเสริมแรงจูงใจและรักษาพนักงานให้อยู่กับองค์กรในระยะยาว

1.3 ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานและความสัมพันธ์ในองค์กร ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาเป็นปัจจัยที่พนักงานเห็นว่าสำคัญที่สุด ดังนั้นองค์กรควรจัดกิจกรรมสร้างทีม (team building) หรือโครงการพัฒนาความสัมพันธ์ในที่ทำงานเพื่อเสริมสร้างความผูกพันและเพิ่มความพึงพอใจในการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อจำกัดของงานวิจัยเชิงปริมาณ และบริบทของกลุ่มตัวอย่างเฉพาะ งานวิจัยครั้งต่อไปควรดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ขององค์ความรู้ ดังนี้

2.1 เพิ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ เกี่ยวกับตัวแปรใหม่ ๆ เช่น ภาวะผู้นำ (leadership style) วัฒนธรรมองค์กร (organizational culture) การเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล (digital transformation) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลต่อความผูกพันและประสิทธิผลการดำเนินงานได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2 ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบผสม (mixed methods) เนื่องจากงานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ การศึกษาครั้งต่อไปอาจใช้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) หรือการสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อทำความเข้าใจมิติด้านทัศนคติ ความรู้สึก และประสบการณ์จริงของพนักงานที่อาจสะท้อนปัจจัยเชิงลึกมากกว่าข้อมูลเชิงสถิติ

เอกสารอ้างอิง

กุลธนิดา ผลเวช. (2556). *ความผูกพันต่อองค์การของพนักงานสถาบันไทย-เยอรมัน*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฐพร ฉันทะธัมมะ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของพนักงานที่มีต่อองค์กร: กรณีศึกษาธุรกิจเจ้าของแฟรนไชส์ร้านอาหารบริการด่วน. สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

เบญจวรรณ พัชรพงศ์พรรณ. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผกูพันองค์กรของพนักงาน บริษัทบางกอกเอ็นเตอร์*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพรชบูรณ์

Bakker, A., & Demerouti, E. (2007). *The job demands-resources model: State of the art.* Journal of Managerial Psychology, 22(3), 309-328. https://doi.org/10.1108/02683940710733115.

Barney, J. (1991*). Firm resources and sustained competitive advantage*. *Journal of Management, 17*(1), 99-120. https://doi.org/10.1177/014920639101700108.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological test* (3rd ed). Harper & Row.

Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F., & Schaufeli, W. B. (2001). The job demands-resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology, 86*(3), 499-512. https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.3.499.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, *50*(4), 370-396. https://doi.org/10.1037/h0054346.

Saks, A. M. (2006). Antecedents and consequences of employee engagement. *Journal of Managerial Psychology, 21*(7), 600-619. https://doi.org/10.1108/02683940610690169.

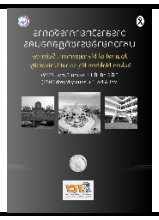
Schaufeli, W. B., & Bakker, A. B. (2004). Job demands, job resources, and their relationship with burnout and engagement: A multi-sample study. *Journal of Organizational Behavior, 25*(3), 293-315. https://doi.org/10.1002/job.248.

Venkatraman, N., & Ramanujam, V. (1986). Measurement of business performance in strategy research: A comparison of approaches. *Academy of Management Review, 11*(4), 801-814. https://doi.org/10.5465/amr.1986.4283976.

Wernerfelt, B. (1984). A resource-based view of the firm. *Strategic Management Journal, 5*(2), 171-180. https://doi.org/10.1002/smj.4250050207.

Yamane, T. (1969). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed). Harper & Row.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน

Digital age financial professional skills of financial practitioners in the hotel business, Buriram Province, affecting competitive advantage

รัชนีกร จัตุกูล [1*]
Ratchaneekorn Jatukul [1*]

[1] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
[1] Faculty of Management Science, Buriram Rajabhat University
Corresponding author's e-mail: ratchaneekorn_bov@vu.ac.th [1]

Received: October 31, 2025 Revised November 29, 2025 Accepted: December 15, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่มีประสบการณ์หรือบทบาทโดยตรงในการบริหารจัดการด้านการเงินของโรงแรม และที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 169 คน ผลการวิจัย พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิงวัยทำงานที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีตำแหน่งในระดับปฏิบัติการ และมีประสบการณ์ด้านการเงินในระดับกลาง โดยทำงานในโรงแรมระดับกลางหรือรีสอร์ตเป็นหลัก การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักการเงินพบว่า ทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัล ทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก และพบว่าทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน และทักษะการจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ทักษะวิชาชีพทางการเงิน, นักการเงิน, ธุรกิจโรงแรมที่พัก

Abstract

The study examines to investigate the influence of digital-age financial professional skills among finance practitioners I in the hotel and accommodation businesses in Buriram Province on competitive advantage. The sample consisted of 169 individuals with direct experience or roles in financial management across small, medium and large-scale hotels and accommodations in Buriram Province. A purposive sampling technique was employed to select the participants. The study found that the majority of respondents were working-age females, with a bachelor's degree, holding operational level positions. Most possesses moderate experience in financial management and were primarily employed in mid-scale hotels or resorts. The analysis of financial practitioners' perspective revealed that all five dimensions of digital-age financial professional skills were at a high level. Furthermore, digital financial management skills, financial data analysis skills, and technology-based budgeting skills were found to have statistically significant influence on competitive advantage.

Keywords: financial professional skills, financial practitioners, hotel and accommodation business

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน โลกธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดดมีลักษณะการดำเนินงานที่ซับซ้อนและแข่งขันสูง การเงินในธุรกิจโรงแรมจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ และการรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Guilding et al., 2005) โดยเฉพาะภาคธุรกิจบริการ เช่น ธุรกิจโรงแรมที่พัก ต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับความคาดหวังของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงและสภาพแวดล้อมการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น หนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการเติบโตและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโรงแรม คือ นักการเงิน ซึ่งมีบทบาทไม่เพียงแต่ในการบริหารงบประมาณและต้นทุนเท่านั้น แต่ยังต้องใช้ทักษะดิจิทัลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนกลยุทธ์ทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ (World Economic Forum, 2023) การบริหารการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พักไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการควบคุมงบประมาณ หรือการบันทึกรายรับรายจ่ายเท่านั้น แต่ยังต้องครอบคลุมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลการเงินเชิงลึก (financial data analytics) การประเมินความสามารถในการทำกำไร (profitability analysis) การบริหารสภาพคล่อง (liquidity management) การวางแผนการลงทุน (capital budgeting) รวมถึงการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน (financial risk management) (Brigham & Ehrhardt, 2020) การเงินในธุรกิจโรงแรมต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบการจัดการทรัพย์สิน (Property Management Systems: PMS) ระบบการจองออนไลน์ (online booking systems) การใช้ซอฟต์แวร์บัญชีบนคลาวด์ (cloud-based accounting) และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data analytics) เพื่อให้การตัดสินใจทางการเงินมีความแม่นยำ รวดเร็ว และสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (Ivanov & Webster, 2022)

จังหวัดบุรีรัมย์ ได้กลายเป็นหนึ่งในศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทย จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง เช่น ช้าง อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต (Chang International Circuit) หรือ บุรีรัมย์ อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต (Buriram International Circuit: BRIC) และสนามกีฬาธันเดอร์ คาสเซิล (Thunder Castle Stadium) หรือ บุรีรัมย์ สเตเดียม (Buriram Stadium) ตลอดจนการเป็นเจ้าภาพจัดงานระดับนานาชาติ เช่น MotoGP และบุรีรัมย์มาราธอน ส่งผลให้ธุรกิจโรงแรมที่พักในจังหวัดมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งใน

ด้านปริมาณและระดับคุณภาพ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเพิ่มสูงขึ้น และนำมาซึ่งการแข่งขันที่รุนแรงในอุตสาหกรรมโรงแรมที่พัก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) นอกจากนี้ภาวะการแข่งขันที่รุนแรงจากการขยายตัวของโรงแรมทั้งในระดับท้องถิ่นและแบรนด์ระดับประเทศ ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีการบริหารการเงินอย่างมืออาชีพ เพื่อสามารถรักษาส่วนแบ่งตลาดและเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กรได้อย่างยั่งยืน ด้วยบริบทเฉพาะของจังหวัดบุรีรัมย์ การบริหารการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พักจึงต้องผสานทั้งหลักการสากลและการปรับให้เหมาะสมกับปัจจัยท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันในระยะยาว ดังนั้น นักการเงินที่ทำงานในโรงแรมจังหวัดบุรีรัมย์จำเป็นต้องมีทักษะทางการเงินที่สอดคล้องกับบริบทดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางการเงิน การใช้ระบบ ERP (Enterprise Resource Planning) หรือความสามารถในการประเมินข้อมูล big Data เพื่อวางแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสม (Brynjolfsson & McAfee, 2017)

อย่างไรก็ตาม บุคลากรด้านการเงินในภูมิภาคยังเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดความเข้าใจในเครื่องมือดิจิทัล การขาดทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจกระทบต่อคุณภาพการวางแผนทางการเงินและลดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโรงแรม การศึกษาทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัล จึงมีความจำเป็นในการยกระดับศักยภาพของนักการเงินในโรงแรมจังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน ซึ่งทักษะหลักที่จำเป็น เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน (fintech tools) ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน (financial data analytics) ทักษะการวางแผนงบประมาณโดยใช้เทคโนโลยี (digital budgeting tools) และทักษะการจัดการความเสี่ยงในสภาพแวดล้อมดิจิทัล (digital risk management) ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขันของโรงแรมที่พัก (Association for Financial Professionals, 2021) โดยข้อมูลเหล่านี้ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวด้านทักษะทางการเงินของบุคลากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และเป็นแนะแนวทางในการพัฒนาทักษะทางการเงินและการบริหารจัดการในยุคดิจิทัลสำหรับนักการเงินในธุรกิจโรงแรมและที่พัก เพื่อส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเงินมาใช้ในการวางแผนและตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ ผ่านการบริหารจัดการทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขันของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขันของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะวิชาชีพทางการเงิน

ทักษะวิชาชีพทางการเงิน (financial professional skills) หมายถึง ความสามารถที่บุคคลต้องมีในการบริหารจัดการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนการเงิน การวิเคราะห์งบการเงิน การลงทุน การควบคุมต้นทุน ไปจนถึงการตัดสินใจทางการเงินในบริบทขององค์กรและส่วนบุคคล

ทักษะดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักบัญชี นักวิเคราะห์การเงิน ผู้ประกอบการ ตลอดจนบุคลากรในสายงานบริหาร ที่ต้องใช้ข้อมูลทางการเงินเพื่อการวางแผนและตัดสินใจทางธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร

องค์ประกอบของทักษะวิชาชีพทางการเงิน สามารถแบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1) ทักษะการวางแผนการเงิน (financial planning skills) หมายถึง ความสามารถในการวางแผน จัดสรร และบริหารจัดการรายรับ รายจ่าย การออม การลงทุน และการจัดการหนี้สินอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุความมั่นคงทางการเงินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2) ทักษะการวิเคราะห์และตีความข้อมูลทางการเงิน หมายถึง ความสามารถในการอ่าน ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ และสรุปความหมายจากข้อมูลทางการเงิน เช่น งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสด ตลอดจนการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ เช่น อัตราส่วนทางการเงิน (financial ratios) เพื่อประเมินประสิทธิภาพและสถานะทางการเงินขององค์กร

3) ทักษะการลงทุนและการบริหารความเสี่ยง หมายถึง ความสามารถในการวางแผน วิเคราะห์ และตัดสินใจลงทุนในสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับการประเมินและจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการลงทุนหรือการดำเนินธุรกิจ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างผลตอบแทนที่เหมาะสมภายใต้ระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้

4) ทักษะการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีทางการเงิน (fintech literacy) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ เข้าถึง และใช้เทคโนโลยีทางการเงิน (financial technology) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร เช่น การใช้แอปพลิเคชันธนาคารดิจิทัล การใช้แพลตฟอร์มการลงทุนออนไลน์ ระบบวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน และเทคโนโลยีบล็อกเชน (blockchain) เพื่อการทำธุรกรรม

5) จริยธรรมและความรับผิดชอบทางการเงิน (financial ethics and accountability) จริยธรรมทางการเงิน หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส ความยุติธรรม และความถูกต้องทางกฎหมายในการดำเนินกิจกรรมทางการเงิน เช่น การจัดทำบัญชี การรายงานผลประกอบการ การบริหารเงินขององค์กร และการตัดสินใจ ด้านการลงทุน และความรับผิดชอบทางการเงิน (accountability) คือ ความสามารถและความเต็มใจในการรับผิดชอบต่อผลของการดำเนินการทางการเงิน ไม่ว่าจะต่อองค์กร ลูกค้า ผู้ถือหุ้น หรือสังคม โดยต้องสามารถตรวจสอบและอธิบายการใช้ทรัพยากรทางการเงินได้อย่างโปร่งใส

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการแข่งขัน

ทฤษฎีประสิทธิภาพในการแข่งขัน หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการสร้างคุณค่า (value creation) ให้เหนือกว่าคู่แข่ง ผ่านการบริหารจัดการทรัพยากร กระบวนการ และกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างผลประกอบการที่โดดเด่นทั้งในระยะสั้นและยั่งยืนในระยะยาว โดยนักวิชาการได้เสนอกรอบแนวคิดที่หลากหลาย ดังนี้

Porter's competitiveness theory (Porter, 1980) เสนอว่า ความสามารถในการแข่งขันเกิดจาก 1) ความได้เปรียบด้านต้นทุน (cost leadership) องค์กรที่สามารถบริหารต้นทุนได้ต่ำกว่า จะสามารถแข่งขันด้านราคาได้มีประสิทธิภาพ 2) ความแตกต่าง (differentiation) การสร้างจุดเด่นด้านบริการ คุณภาพ หรือประสบการณ์ให้เหนือคู่แข่ง 3) การมุ่งเน้นตลาดเฉพาะ (focus strategy) ตอบสนองกลุ่มลูกค้าเฉพาะได้ดีกว่าคู่แข่งรายอื่น

สำหรับธุรกิจโรงแรม กลยุทธ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านการใช้เทคโนโลยี การจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างบริการที่มีมูลค่าเพิ่ม เช่น ความสะดวกของระบบจองออนไลน์ หรือบริการที่ตรงความต้องการของนักท่องเที่ยว

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรม ที่พัก

ธุรกิจโรงแรมและที่พักถือเป็นส่วนสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระดับประเทศและนานาชาติ มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สร้างงาน และเป็นตัวสะท้อนความสามารถในการบริหารจัดการของพื้นที่ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ การศึกษาธุรกิจโรงแรมจึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งในมิติของแนวคิดด้านการจัดการ การตลาด การพฤติกรรมผู้บริโภค รวมถึงทฤษฎีด้านกลยุทธ์และนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดพื้นฐานของธุรกิจโรงแรมเริ่มจากการมองว่า “การให้บริการ” เป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน โรงแรมคือธุรกิจบริการที่ไม่มีสินค้าจับต้องได้ ลูกค้าจึงรับรู้คุณค่าและประสบการณ์จากการสัมผัสบริการโดยตรง ดังนั้น การสร้างความประทับใจในการให้บริการจึงเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ แนวคิดของ service marketing โดย Booms & Bitner (1981) ได้เสนอโมเดล 7Ps ที่เหมาะสมกับธุรกิจโรงแรมซึ่งประกอบด้วย product, price, place, promotion, people, process และ physical evidence ซึ่งช่วยวางกรอบการพัฒนาแผนการตลาดที่ครอบคลุมทั้งประสบการณ์และคุณค่าที่ลูกค้าได้รับ

นอกจากนี้ ธุรกิจโรงแรมจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความแตกต่าง (differentiation) และการวางตำแหน่งทางการตลาด (positioning) เพื่อให้โดดเด่นจากคู่แข่ง แนวคิดของ การบริหารเชิงกลยุทธ์ (strategic management) โดย Porter (1980) เสนอว่า การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive advantage) สามารถทำได้ผ่านสามกลยุทธ์หลัก ได้แก่ การเป็นนำผู้นำด้านต้นทุน (cost leadership) การสร้างความแตกต่าง (differentiation) และการมุ่งเน้นตลาดเฉพาะ (focus) ซึ่งโรงแรมสามารถเลือกใช้หรือผสมผสานให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและทรัพยากรของตนเอง

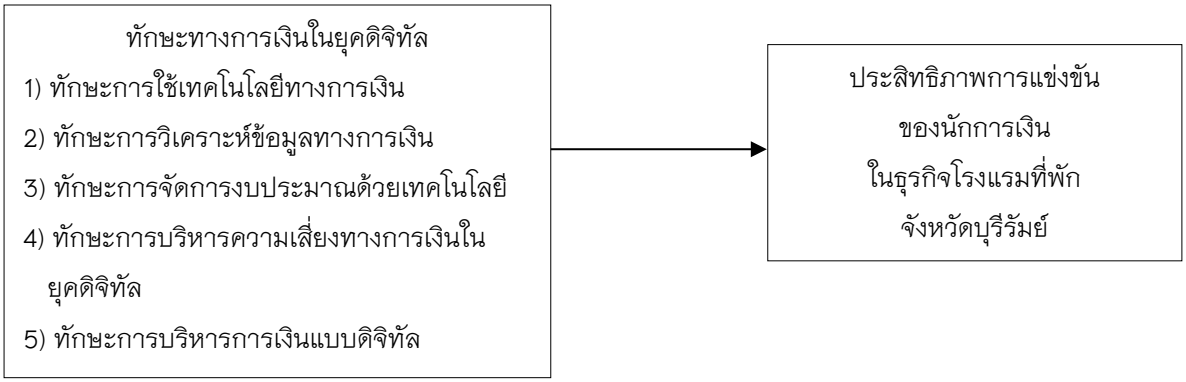
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิดาภา ทับทิม (2568) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะทางวิชาชีพที่มีผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของฝ่ายการเงินและบัญชีในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่าทักษะด้านปัญญาและการจัดการบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการผลิตรายงานทางการเงินคุณภาพสูง ในขณะที่อีกสองด้านไม่มีผลสำคัญทางสถิติ ความรู้เชิงปัญญา และการจัดการบุคคล เป็นจุดหมายหลักในการพัฒนาบุคลากร ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ เน้นการส่งเสริมทักษะทางปัญญา (cognitive skills) เช่น ฝึกอบรมเชิงลึกเรื่องมาตรฐานบัญชี การใช้ซอฟต์แวร์บัญชี พัฒนา ทักษะการบริหารมนุษย์ เช่น การสื่อสารภายใน การมอบหมายงาน การสร้างทีม เพิ่มการศึกษาเชิงระยะยาว (longitudinal study) เพื่อติดตามประสิทธิผลของการปรับปรุงทักษะ สำรวจตัวแปรอื่น เช่น เทคโนโลยี นโยบายมหาวิทยาลัย และทรัพยากรบุคคลเข้ามา

อุบลวรรณ ขุนทอง และคณะ (2557) ทำการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรด้านการบัญชีและการเงินที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย พบว่าด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (non information system environment) ประกอบด้วย การสื่อสาร การบริหารพนักงาน และด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (information system environment) ประกอบด้วย คุณภาพของระบบ คุณภาพของสารสนเทศส่งผลให้นักบัญชีและนักการเงินเปลี่ยนแปลงบทบาทคือ บทบาทผู้ให้คำปรึกษาภายในทางด้านบัญชีและการเงินแก่หน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กรและบทบาท ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ และก่อให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานที่สามารถจัดต้องได้ ได้แก่ การตอบสนองและเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ลดขั้นตอนการทำงาน ส่งผลให้สามารถใช้เวลาสั้นลง สำหรับการปิดงบการเงิน และการบริหารเงินสดมีความคล่องตัวขึ้น รวมถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ไม่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ รายงานทางการเงินมีความน่าเชื่อถือส่งผลให้มีการวางแผนและตัดสินใจที่ดี องค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดี และผู้ใช้งานสามารถนำความรู้ที่ได้เป็นประสบการณ์เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางการเงินในยุคดิจิทัลกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการทางการเงิน และผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยคำนึงถึงปัจจัยสนับสนุนจากเทคโนโลยีและความพร้อมขององค์กร กรอบแนวคิดการวิจัยดังกล่าวจะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาทักษะทางการเงินของนักการเงินในยุคดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจในพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ คือ นักการเงิน หรือพนักงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการเงิน ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในโรงแรมที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เปิดดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 300 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมี เกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นพนักงานที่ทำงานด้านการเงิน การบัญชี หรือการวางแผนงบประมาณในโรงแรมที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ ปฏิบัติงานในโรงแรมที่เปิดดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2567 ยินดีให้ข้อมูลและสามารถตอบแบบสอบถามได้อย่างครบถ้วน ซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีบทบาทโดยตรงในการบริหารจัดการด้านการเงินของโรงแรม จากจำนวนประชากร 300 คน นำมาเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรและกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ .5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 169 คน (Krejcie & Morgan, 1970) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและเชื่อถือ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1) รวบรวมรายชื่อโรงแรมที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เปิดดำเนินการและมีข้อมูลติดต่อได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หรือเว็บไซต์ของโรงแรมที่พักต่าง ๆ 2) ติดต่อขออนุญาตจากผู้บริหารของโรงแรมที่พักต่าง ๆ เพื่อแจกแบบสอบถามให้กับพนักงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน 3) แจกแบบสอบถามให้กับผู้ที่ตรงตามเกณฑ์ และยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัล และประสิทธิภาพการแข่งขันในภาคธุรกิจโรงแรมแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัล ส่วนที่ 3 ประสิทธิภาพการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมที่พัก และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือโดย ทดสอบความตรงของแบบสอบถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเงิน การบัญชี หรือการวิจัยด้านธุรกิจโรงแรม เพื่อประเมินว่าข้อคำถามในแบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดที่วางไว้หรือไม่ การประเมินความตรงเชิงเนื้อหาใช้วิธี คำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ข้อคำถามที่มีค่า IOC ≥ .5 ถือว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลจริง ผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง .67 – 1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ทดสอบความเชื่อถือได้กับผู้ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง (Iacobucci & Duhachek, 2003) ได้มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า อยู่ในช่วง .976 – .992 ซึ่งมีค่ามากกว่า .7 (Nunnally, 1978)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยจดหมาย และแบบออนไลน์ โดยสร้างแบบสอบถามผ่าน google forms และส่งลิงก์ให้กับกลุ่มตัวอย่างผ่านอีเมล หรือแอปพลิเคชันที่ใช้งานภายในโรงแรม (เช่น line facebook หรือกลุ่มภายในองค์กร) และส่งแบบสอบถามด้วยจดหมายให้กับผู้มีหน้าที่ด้านการเงิน พร้อมแนบซองและที่อยู่สำหรับการส่งคืนทางไปรษณีย์ หรือให้ผู้ช่วยเก็บข้อมูลรับคืนภายหลัง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และสวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (pearson's correlation coefficient) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับทักษะทางการเงินกับประสิทธิภาพการแขงขันและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อตรวจสอบตัวแปรทักษะทางการเงิน สามารถทำนายประสิทธิภาพการแข่งขัน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 169 คน ซึ่งทำงานในธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 35–44 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ตำแหน่งงานส่วนใหญ่ คือ เจ้าหน้าที่ มีประสบการณ์ทำงานด้านการเงิน 4–6 ปี โดยอยู่ในกลุ่ม โรงแรมระดับ 3–4 ดาว

ตาราง 1 ทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์

ด้าน	ทักษะวิชาชีพทางการเงิน	คาเฉลี่ย $\overline{X}$	สวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ความหมาย
1	ทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน	3.64	.69	มาก
2	ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน	3.84	.68	มาก
3	ทักษะการจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี	3.92	.66	มาก

ตาราง 1 (ต่อ)

ด้าน	ทักษะวิชาชีพทางการเงิน	ค่าเฉลี่ย $\overline{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ความหมาย
4	ทักษะการบริหารความเสี่ยงทางการเงินในยุคดิจิทัล	3.89	.66	มาก
5	ทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล	3.94	.65	มาก
	ภาพรวม	3.85	.67	มาก

จากตาราง 1 ผลการประเมินทักษะทางการเงินในยุคดิจิทัล พบว่าโดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในเรื่องทักษะทางการเงินอยู่ในระดับ “มาก” โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.85 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .67 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันและค่อนข้างสม่ำเสมอ เมื่อพิจารณารายด้านแต่ละรายการประเมินอย่างละเอียด พบว่า ทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล ($\overline{X}$ = 3.94, S.D. = .65) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงว่าผู้ตอบให้ความสำคัญและมีความมั่นใจในทักษะด้านนี้มากที่สุด รองลงมาคือ ทักษะการจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 3.92, S.D. = .66) และทักษะการบริหารความเสี่ยงทางการเงินในยุคดิจิทัล ($\overline{X}$ = 3.89, S.D. = .66) แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความสามารถและความมั่นใจในด้านการจัดการงบประมาณและการบริหารความเสี่ยงในสภาพแวดล้อมดิจิทัลได้ในระดับสูง ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน ($\overline{X}$ = 3.84, S.D. = .68) และทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. = .69) อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่ารายการอื่นเล็กน้อย ซึ่งอาจสะท้อนถึงความท้าทายในการใช้เทคโนโลยีและวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยสรุป ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีทักษะและความมั่นใจในด้านการบริหารและจัดการทางการเงินในยุคดิจิทัลในระดับสูง ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการแข่งขันในธุรกิจยุคปัจจุบัน

ตาราง 2 ประสิทธิภาพการแข่งขันของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พักจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อ	ประสิทธิภาพการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมที่พัก	ค่าเฉลี่ย $\overline{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ความหมาย
1	ธุรกิจสามารถปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีการเงินดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้อย่างรวดเร็ว	3.90	.65	มาก
2	ธุรกิจมีผลประกอบการทางการเงินที่ดีขึ้นหลังจากนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้	3.88	.66	มาก
3	ธุรกิจสามารถควบคุมต้นทุนและบริหารรายจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.69	.64	มาก
4	ธุรกิจมีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีกว่าคู่แข่ง	3.82	.70	มาก
5	ธุรกิจมีแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจนและสามารถรักษาความสามารถทางการแข่งขันได้ในระยะยาว	3.94	.63	มาก
	ภาพรวม	3.90	.66	มาก

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมที่พัก พบว่าภาพรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.90 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .66 แสดงให้เห็นถึงการรับรู้เชิงบวกว่าธุรกิจโรงแรมที่พักมีศักยภาพในการแข่งขันในยุคดิจิทัล ข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือธุรกิจสามารถควบคุมต้นทุนและบริหารรายจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 3.96, S.D. = .64) สะท้อนว่าการจัดการด้านการเงินและการใช้ทรัพยากรในธุรกิจมีความรัดกุมและตอบโจทย์ความสามารถในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือธุรกิจมีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีกว่าคู่แข่ง ($\overline{X}$ = 3.82, S.D. = .70) แม้อยู่ในระดับมาก แต่แสดงถึงช่องว่างในการแข่งขันด้านประสบการณ์ลูกค้า ที่อาจยังมีจุดให้พัฒนาให้เหนือกว่าคู่แข่งได้ ส่วนข้ออื่น ๆ อย่าง การปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัล ($\overline{X}$ = 3.90) และการมีแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน ($\overline{X}$ = 3.94) ต่างก็มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมของธุรกิจในการวางรากฐานการพัฒนาองค์กรระยะยาว

ตาราง 3 อิทธิพลของทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน

ทักษะ	r	beta	t	p-value	ความหมาย
ทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล	.72	.291	3.946	.000	มีนัยสำคัญสูงสุด
ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน	.65	.128	3.112	.002	มีนัยสำคัญ
ทักษะการจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี	.60	.210	2.723	.007	มีนัยสำคัญ
ทักษะการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน	.48	.143	1.917	.057	ไม่มีนัยสำคัญ
ทักษะการใช้เทคโนโยลีทางการเงิน	.58	.102	1.485	.140	ไม่มีนัยสำคัญ

จากตาราง 3 ผลวิเคราะห์อิทธิพลของทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน 5 ด้าน ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน ทักษะการจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี ทักษะการบริหารความเสี่ยงทางการเงินในยุคดิจิทัล ทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล กับตัวแปรประสิทธิภาพการแข่งขันของนักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้สถิติการถดถอยพหุ (multiple regression analysis) ผลการวิเคราะห์พบว่าทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล (digital financial management skills) มีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุด (Beta = .291, P < .001) ทักษะการจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี (budgeting skills) (Beta = .210, p < .01) และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน (data analytics skills) (Beta = .238, p < .01) มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน (fintech skills) (Beta = .102, p = .140) และทักษะการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน (risk management skills) (Beta = .143, p = .057) ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน

การอภิปรายผล

การวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 35–44 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ตำแหน่งงาน คือ เจ้าหน้าที่ ซึ่งมีประสบการณ์ทำงานด้านการเงิน 4–6 ปี โดยอยู่ในกลุ่ม โรงแรมระดับ 3–4 ดาว ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนว่าอุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดบุรีรัมย์มีความหลากหลายของบุคลากรในระดับปฏิบัติการ ซึ่ง

เป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการเงินขององค์กรในยุคดิจิทัล ทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัล พบว่า ทั้ง 5 ด้าน ของทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับ "มาก" ผู้ตอบแบบสอบถามมีความสามารถในการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลเพื่อการบริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการวางแผนงบประมาณ การติดตามกระแสเงินสด และการประเมินผลทางการเงินผ่านระบบดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ทักษะที่ยังอยู่ในระดับเฉลี่ยต่ำสุดคือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน นักการเงินในธุรกิจโรงแรมที่พัก จังหวัดบุรีรัมย์ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะวิชาชีพทางการเงินในยุคดิจิทัลในระดับมาก โดยเฉพาะทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล แล การจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี อยู่ในระดับสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธิดา สุริยะ และคณะ (2568) พบว่า ความสามารถด้านการเงินดิจิทัล เช่น การวางแผนงบประมาณและการติดตามกระแสเงินสดผ่านระบบดิจิทัล มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของนักการเงินอย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของสุพรรษา สุวรรณศรี และพรทิวา แสงเขียว (2567) ที่ระบุว่า นักบัญชีที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถปรับตัวได้ดีในยุคดิจิทัล และส่งผลต่อคุณภาพการรายงานและประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีทางการเงินไม่เพียงแต่ช่วยลดภาระงานซ้ำซ้อน แต่ยังสนับสนุนการตัดสินใจขององค์กรได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในธุรกิจโรงแรมซึ่งต้องตอบสนองต่อตลาดที่เปลี่ยนแปลงเร็ว ส่วนทักษะที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน ได้แก่ ทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน ทักษะการจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี ขณะที่ทักษะการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน และทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน ยังไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ประสิทธิภาพการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมที่พัก พบว่าค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพการแข่งขัน อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความสามารถในการควบคุมต้นทุน การปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยี และการมีแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวุฒิ เหมาะประมาณ (2567) พบว่านวัตกรรมการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสรุปได้ว่า นวัตกรรมการบริการเป็นเรื่องของการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเข้ามาอำนวยความสะดวกในการทำงานและให้บริการลูกค้า การนำนวัตกรรมการบริการ มาใช้เพื่อความถูกต้องในการให้บริการ รวมถึงการปรับปรุงและพัฒนาการบริการอยู่เสมอ พร้อมทั้งเน้นระบบความปลอดภัย ในการให้บริการเป็นอย่างดี เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแข่งขัน

จะเห็นได้ว่างานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยในหลายประเด็น โดยเฉพาะการยืนยันว่า ทักษะที่นำไปสู่การจัดการต้นทุนและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกุญแจสำคัญของความสามารถในการแข่งขัน แม้บางทักษะ เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน ยังไม่ส่งผลในเชิงสถิติ แต่อยู่ในระดับความคิดเห็นที่สูง ซึ่งหมายถึง “ความพร้อม” ที่ควรเร่งผลักดันให้เกิดการใช้จริง การประยุกต์ใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อวิเคราะห์และบริหารการเงินควรเป็นหัวใจของการพัฒนาบุคลากรในธุรกิจโรงแรมระดับภูมิภาค เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนและความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ว่า ทักษะทางการเงินในยุคดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมที่พัก โดยเฉพาะ ทักษะการบริหารการเงินแบบดิจิทัล ซึ่งมีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือ ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน และ ทักษะการจัดการงบประมาณด้วยเทคโนโลยี แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในยุคดิจิทัล ขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะ

บุคลากรด้านการบริหารการเงินเชิงดิจิทัล เพื่อยกระดับความพร้อมขององค์กรให้สามารถปรับตัวและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ส่งเสริมการฝึกอบรมทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) หรือสถาบันการศึกษา ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การใช้งานเทคโนโลยีทางการเงิน (fintech) การสร้างแผงควบคุมข้อมูล (dashboard) การบริหารงบประมาณผ่านระบบวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) ฯลฯ

1.2 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีในโรงแรมขนาดกลาง–เล็ก ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าทักษะบางด้านยังไม่สามารถนำไปใช้จริงได้เต็มที่ เช่น ระบบแจ้งเตือนความเสี่ยงแบบเรียลไทม์ ดังนั้นควรส่งเสริมให้สถานประกอบการมีระบบเทคโนโลยีที่เพียงพอและเหมาะสมกับขนาดของธุรกิจ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ขยายกลุ่มตัวอย่างในระดับภูมิภาคหรือประเทศ เนื่องงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะจังหวัดบุรีรัมย์ จึงควรศึกษาในระดับภาค อาทิ ศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือเปรียบเทียบกับจังหวัดที่มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวสูง เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต เพื่อเปรียบเทียบลักษณะทักษะและความสามารถในการแข่งขัน

2.2 เพิ่มเติมตัวแปรแทรกแซงหรือตัวแปรควบคุม เพื่อความแม่นยำของผลการวิเคราะห์ในอนาคต รวมถึงอาจพิจารณาเพิ่มตัวแปรอื่น เช่น วัฒนธรรมองค์กร การสนับสนุนจากผู้บริหาร หรือระดับเทคโนโลยีที่ใช้ในองค์กรเพื่อพิจารณาปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแข่งขัน

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). *รายงานประจำปี 2566*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. https://www.tat.or.th/document-publications/annual-report?utm_source=copilot.com.

จิดาภา ทับทิม. (2568). ทักษะทางวิชาชีพที่มีผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของ ฝ่ายการเงินและบัญชีในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วารสารครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, *5*(1), 15–29.

ณัฐวุฒิ เหมาะประมาณ. (2567). นวัตกรรมการบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้โรงแรม ของลูกค้ากลุ่มจังหวัดอันดามัน. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, *17*(1), 1–13.

พุทธิดา สุริยะ, ประเวศ เพ็ญวุฒิกุล และถิรวุฒิ ยังสุข. (2568). ผลกระทบของสมรรถนะทางวิชาชีพบัญชีและการควบคุมภายในที่ส่งผลต่อคุณภาพ รายงานทางการเงินของผู้ทำบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, *5*(1), 227–237.

สุพรรษา สุวรรณศรี และพรทิวา แสงเขียว. (2567). ทักษะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลและกระบวนการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อศักยภาพ ในการปฏิบัติงานและคุณภาพการรายงานทางการเงินของผู้ทำบัญชี ของสำนักงานบัญชีในเขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 4*(4), 1526–1540.

อุบลวรรณ ขุนทอง, ศิริเดช คำสุพรหม และนพพร ศรีวรวิไล. (2557). ปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรด้านการบัญชีและการเงินที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์, 28*(86), 295-321.

Association for Financial Professionals. (2021). 2021 AFP® financial planning & analysis benchmark survey. AFP. https://www.financialprofessionals.org/training-resources/resources/survey-research-economic-data/Details/xPAsurvey.

Booms, B. H., & Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organizational structures for service firms. In J. H. In J. H. Donnelly & W. R. George (Eds.), *Marketing of services* (pp. 47–51). American Marketing Association.

Brigham, E. F., & Ehrhardt, M. C. (2020). *Financial management: Theory and practice* (16th ed). Cengage Learning.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). *Machine, platform, crowd: Harnessing our digital future*. W. W. Norton & Company.

Guilding, C., Warnken, J., Ardill, A., & Fredline, L. (2005). An agency theory perspective on the owner/manager relationship in tourism-based condominiums. *Tourism Management, 26*(3), 409-420.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement,* 30(3), 607-610.

Ivanov, S., & Webster, C. (2022). Economic fundamentals of the use of robots, artificial intelligence and service automation in travel, tourism and hospitality. In Z. Xiang, M. Fuchs, U. Gretzel, & W. Höpken (Eds.), *Handbook of e-tourism* (pp1-20). Springer.

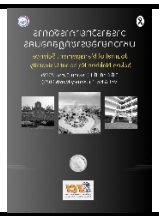
Iacobucci, D., & Duhachek, A. (2003). Advancing alpha: Measuring reliability with confidence. *Journal of Consumer Psychology, 13*(4), 478-487.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed). New York McGraw-Hill.

Porter, M. E. (1980) *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and competitors.* Free Press.

World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. World Economic Forum. https://www.weforum.org/reports/future-of-jobs-2023.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของ Pet Parents ของอุตสาหกรรมสัตว์เลี้ยง ในประเทศไทย

Marketing communication strategies influencing purchase decisions of pet parents in the Thai pet industry

ป้อมเพชร นพคุณวิจัย [1*], อัญชลี พิเชษฐพันธ์ [2]
Pomphet Nopphakhunwijai [1*], Anchalee Pichedpan [2]

[1] หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์การตลาด คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
[2] คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
[1] Doctor of Communication Arts Program in Marketing Communication, School of Communication Arts, University of the Thai Chamber of Commerce
[2] School of Communication Arts, University of the Thai Chamber of Commerce
Corresponding author's e-mail: thaipetnutrition@gmail.com [1], anchalee_pic@utcc.ac.th [2]

Received: August 17, 2025 Revised: October 03, 2025 Accepted: October 16, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของ pet parents และเพื่อนำเสนอแนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับแต่ละประเภทธุรกิจ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับกลุ่มตัวอย่าง 14 ครอบครัว ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อสะท้อนมุมมองที่หลากหลายและลึกซึ้งของกลุ่มเป้าหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 1) pet parents ทั่วไป 2) pet parents ที่เป็นสัตวแพทย์ และ 3) pet parents ที่มีอิทธิพลในการแนะนำสินค้าและบริการ การวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงธีม (thematic analysis) โดยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาซึ่งจัดเรียงตามรูปแบบ SMC (Sender–Message–Channel) พบว่าการสื่อสารมีความแตกต่างกันใน 4 กลุ่มธุรกิจหลัก สำหรับ ธุรกิจอาหารสัตว์และบริการด้านสุขภาพ สิ่งสำคัญที่สุดคือ ความน่าเชื่อถือและความเชี่ยวชาญ จากสัตวแพทย์และผู้เชี่ยวชาญ ส่วน ธุรกิจอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง จะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อใช้ การตลาดเชิงอารมณ์ ที่เน้นความน่ารักและความผูกพัน

และสำหรับ ธุรกิจบริการดูแลสัตว์เลี้ยง ความโปร่งใสและความปลอดภัย เป็นสิ่งสำคัญที่สุด งานวิจัยสรุปว่าผู้ประกอบการควรใช้แนวทาง การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) และปรับแต่งข้อความและช่องทางการสื่อสารให้สอดคล้องกับคุณค่าหลักของธุรกิจ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความผูกพัน และความโปร่งใสในมุมมองของผู้บริโภคกลุ่มนี้

คำสำคัญ: แนวทางการสื่อสารการตลาด, ธุรกิจสัตว์เลี้ยง, pet parents

Abstract

This research's objectives were 1) to investigate marketing communication influencing the purchase decisions of pet parents and 2) to propose appropriate communication guidelines for each business category. This study employed a qualitative research methodology through focus group discussions with 14 pet-parent families. A purposive sampling technique was employed to capture diverse and in-depth perspectives from three distinct participant groups:1) general pet parents, 2) veterinarian pet parents, and 3) influential pet parents who provide product and service recommendation. Data were collected using semi-structured interviews and analyzed through thematic analysis. To ensure credibility of the findings, data triangulation was employed. The findings, structured according to the SMC (Sender-Message-Channel) model, reveal that communication strategies vary across four primary business categories. For pet food and healthcare services, the most critical factors are the credibility and expertise of veterinarians and specialists. For pet accessories, emotional marketing focusing on cuteness and the emotional bond is most effective. In contrast, for pet care services, transparency and safety are considered the most critical factors. The study concluded that an Integrated Marketing Communication (IMC) approach is essential. Entrepreneurs should tailor their messaging and communication channels to align with their core business values, fostering trust, emotional engagement, and transparency within this specific consumer segment.

Keywords: marketing communication strategies, pet industry, pet parents

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีต เดิมทีสัตว์เลี้ยงมีบทบาทเชิงใช้สอย เช่น สุนัขเฝ้าบ้าน แมวจับหนู แต่ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ความผูกพันได้เปลี่ยนจากความสัมพันธ์แบบผู้ให้กับผู้รับ ไปสู่ความสัมพันธ์แบบครอบครัว ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมผู้บริโภคแบบใหม่ที่เรียกว่า pet parenting หรือการเลี้ยงสัตว์เสมือนสมาชิกในครอบครัว ตลาดสัตว์เลี้ยงทั่วโลกและในประเทศไทยเติบโตอย่างต่อเนื่อง รายงานของ TTB Analytics คาดการณ์ว่าประเทศไทยจะมีสัตว์เลี้ยงรวมกว่า 20 ล้านตัว และกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์แบบดูแลใกล้ชิดมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อปีสูงกว่ากลุ่มที่เลี้ยงแบบปล่อยอิสระเกือบ 6 เท่า ซึ่งทำให้ตลาดสัตว์เลี้ยงของไทยมีมูลค่าหลายหมื่นล้านบาทต่อปี กระแส Pet Parenting นี้ได้ส่งเสริมการเติบโตของ 4 กลุ่มธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจอาหารสัตว์ ธุรกิจสินค้าและอุปกรณ์สำหรับสัตว์เลี้ยง ธุรกิจบริการสุขภาพสัตว์เลี้ยง และธุรกิจบริการดูแลสัตว์เลี้ยง

แม้จะมีการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในอุตสาหกรรมสัตว์เลี้ยงในระดับนานาชาติและในประเทศอยู่บ้าง แต่ยังขาดการศึกษาที่เจาะลึกถึงการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของกลุ่ม pet parents โดยเฉพาะในบริบทสังคมเมืองของไทยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว งานวิจัยที่ผ่านมามักมุ่งเน้นที่พฤติกรรมการซื้อทั่วไป หรือการรับรู้แบรนด์โดยรวม ช่องว่างทางวิชาการนี้จึงนำไปสู่คำถามสำคัญว่า การสื่อสารการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของ pet parents ในประเทศไทยอย่างไร และผู้ประกอบการควรปรับกลยุทธ์การสื่อสารอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความคาดหวังของผู้บริโภคกลุ่มใหม่นี้ การศึกษาส่วนมากจะมีเพื่อการพัฒนาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งโดยบริษัทที่อยู่ในธุรกิจอยู่ก่อนแล้ว แต่ยังขาดการศึกษาเพื่อประเมินภาพรวมสำหรับผู้ที่สนใจธุรกิจในรายใหม่ ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์และบริการของ pet parents ในประเทศไทย โดยจำแนกตามประเภทธุรกิจและนำเสนอแนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์หรือใช้บริการของ pet parents ประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารการตลาดที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์หรือใช้บริการของ pet parents ประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับ pet parents จากการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในกลุ่มเจ้าของสัตว์เลี้ยงที่เรียกว่า pet parents ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง จากที่เคยเป็นเพียงความสัมพันธ์แบบเจ้าของและสัตว์เลี้ยง ได้กลายเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และสังคมที่ลึกซึ้ง (Irvine & Cilia, 2017) สถานะของสัตว์เลี้ยงในครัวเรือนยุคใหม่ โดยเฉพาะในเขตเมืองและในสังคมที่อัตราการเกิดของมนุษย์ลดลง ได้กลายเป็นสมาชิกที่ถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวโดยสมบูรณ์ ทำให้เกิดโครงสร้างครอบครัวแบบขยายที่สัตว์เลี้ยงเป็นศูนย์กลาง (extended pet family structure) มีการแสดงออกถึงความรัก การดูแล และบทบาททางอารมณ์ที่สำคัญ (Charles, 2014) ในบริบทของประเทศไทย กระแสการเลี้ยงสัตว์เสมือนลูกหรือ pet humanization ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ผลสำรวจจาก BrandAgeOnline (2566) ระบุว่าคนไทยกว่า 65% เลี้ยงสัตว์เลี้ยงเสมือนเป็นลูกหรือสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะในกลุ่มคนโสดหรือคู่รักที่ยังไม่มีลูก ซึ่งมองว่าสัตว์เลี้ยงเป็นเครื่องเยียวยาจิตใจ (Marketing Oops, 2568) การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้ตลาดสัตว์เลี้ยงของไทยเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ว่าจะมีมูลค่าสูงถึง 6.6 หมื่นล้านบาทภายในปี 2568 (BrandAgeOnline, 2566) ตอกย้ำให้เห็นถึงบทบาทใหม่ของสัตว์เลี้ยงในสังคมไทยที่มิใช่เพียงผู้เฝ้าบ้านอีกต่อไป แต่ยังเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลการตัดสินใจซื้อของ pet parents พบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของกลุ่ม pet parents มีความซับซ้อนและมักได้รับอิทธิพลจากคุณค่าเชิงสุขภาพ ความปลอดภัย และความผูกพันทางอารมณ์ งานวิจัยของ Kim et al. (2024) พบว่าความผูกพันทางอารมณ์ที่เจ้าของมีต่อสัตว์เลี้ยงเป็นแรงผลักสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและความตั้งใจในการซื้อสินค้าและบริการ โดยเฉพาะเมื่อได้รับการกระตุ้นจากคอนเทนต์ของผู้มีอิทธิพล (influencers) ที่ใช้สัตว์เลี้ยงในการสื่อสาร นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ได้เจาะลึกถึงปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการในกลุ่มนี้ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสุขภาพและคุณภาพ กล่าวคือ

เจ้าของสัตว์เลี้ยงที่ใส่ใจสุขภาพมีแนวโน้มที่จะซื้ออาหารสัตว์เลี้ยงระดับพรีเมียมมากขึ้น (Khongthon, 2021) โดยข้อมูลจาก TGM Research (2567) ระบุว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุด 3 อันดับแรกในการเลือกซื้ออาหารสัตว์เลี้ยงในประเทศไทย ได้แก่ คุณภาพ (88%) ราคา (66%) และ การตอบสนองต่อความต้องการหรือปัญหาสุขภาพเฉพาะทาง (52%) โดยคุณภาพที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมักครอบคลุมถึงอาหารที่ทำจากวัตถุดิบธรรมชาติ ออร์แกนิก หรือไม่มีส่วนผสมของธัญพืช รวมถึงอาหารสูตรเฉพาะสำหรับสายพันธุ์ อายุ หรือโรคประจำตัว (Pet Fair South–East Asia, 2024) นอกจากนี้ รายงานจาก Mintel (2025) ยังชี้ให้เห็นว่าตลาดสัตว์เลี้ยงของไทยกำลังเปลี่ยนไปสู่เทรนด์ที่เน้นเรื่องสุขภาพอายุที่ยืนยาว และความเป็นอยู่ที่ดีแบบองค์รวม โดยเฉพาะในกลุ่มเจ้าของแมวที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาพลำไส้และสุขภาพจิตใจของแมว อย่างไรก็ตาม คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือระบุว่า pet parents ยังคงมองหาคำแนะนำที่เชื่อถือได้จากผู้เชี่ยวชาญ โดย TGM Research (2567) พบว่าสัตวแพทย์เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้เลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยใช้บริการมากที่สุด (52.2%) ในการขอคำปรึกษาเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง การสื่อสารการตลาดที่สามารถเชื่อมโยงกับความน่าเชื่อถือนี้จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจ และงานวิจัยยังชี้ว่าคำแนะนำแบบปากต่อปาก (word–of–mouth) จากครอบครัวและเพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเลือกบริการ ซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของการสร้างความไว้วางใจในชุมชนผู้เลี้ยงสัตว์ 2) ปัจจัยด้านบริการ กล่าวคือ การตัดสินใจซื้อบริการที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เลี้ยงก็มีความน่าสนใจ ในการเลือกใช้บริการร้านรับฝากเลี้ยงสัตว์ ปัจจัยด้านบุคลากรและกระบวนการบริการยังมีอิทธิพลสูงกว่าราคาและโปรโมชัน (Trirutrungsi & Thabhiranrak, 2018) และ 3) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย กล่าวคือ พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคชาวไทยแสดงให้เห็นถึงการใช้ช่องทางที่หลากหลาย โดยแม้ว่าอีคอมเมิร์ซจะเติบโตอย่างรวดเร็วและได้รับความนิยมสำหรับสินค้าที่ซื้อเป็นประจำ แต่ร้านค้าเฉพาะทางสำหรับสัตว์เลี้ยงยังคงมีความสำคัญสำหรับบริการที่ต้องได้รับประสบการณ์ เช่น การตัดแต่งขนและการปรึกษาสัตวแพทย์ ในขณะที่ซูเปอร์มาร์เก็ตยังคงเป็นช่องทางที่สะดวกสำหรับความต้องการเร่งด่วน (Pet Fair South–East Asia, 2024)

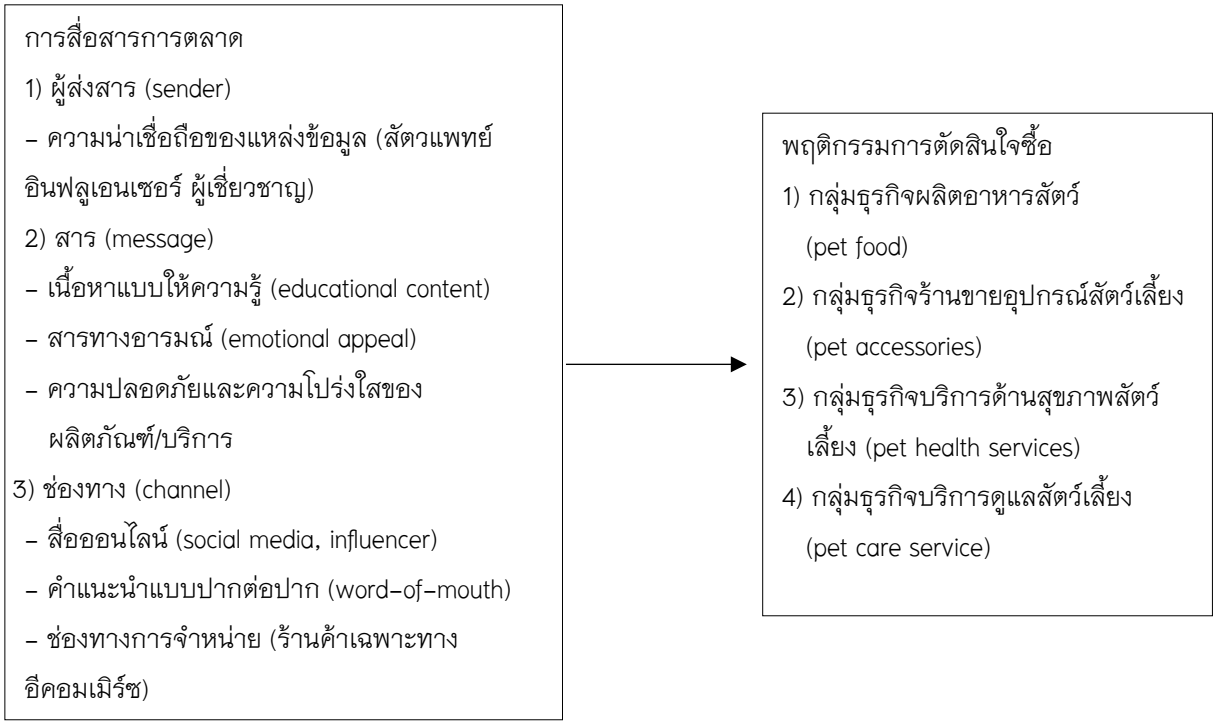
แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสาร petsumer marketing เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป แบรนด์ในธุรกิจสัตว์เลี้ยงจึงได้พัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่เรียกว่า petsumer marketing (BrandAgeOnline, 2566) ซึ่งเป็นแนวทางการตลาดที่ใช้สัตว์เลี้ยงเป็นส่วนหนึ่งของแบรนด์เพื่อสร้างความผูกพันทางอารมณ์และกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ (Marketing Oops, 2568) กลยุทธ์ที่สำคัญประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างความผูกพันทางอารมณ์ (emotional connection) กล่าวคือ สัตว์เลี้ยงมีพลังในการกระตุ้นอารมณ์เชิงบวกได้ดี แบรนด์ต่าง ๆ จึงใช้การเล่าเรื่องผ่านภาพหรือวิดีโอของสัตว์เลี้ยงเพื่อสร้างความรู้สึกอบอุ่นและเป็นมิตร ทำให้ผู้บริโภครู้สึกผูกพันกับแบรนด์ได้ง่ายขึ้น (Mortel, 2024) การใช้เนื้อหาที่สร้างโดยผู้ใช้ (User–Generated Content หรือ UGC) เช่น ภาพถ่ายหรือวิดีโอของสัตว์เลี้ยงที่ใช้ผลิตภัณฑ์ของแบรนด์ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความน่าเชื่อถือและเพิ่มความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 2) การสร้างชุมชนและการมีส่วนร่วม (community & engagement) กล่าวคือ แบรนด์ควรสร้างพื้นที่ให้ pet parents ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ เช่น กลุ่มบนโซเชียลมีเดียหรือแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างความผูกพันในระยะยาวกับแบรนด์ (Mortel, 2024) การมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอจะช่วยส่งเสริมความภักดีต่อแบรนด์ (brand loyalty) 3) การตลาดผ่านอินฟลูเอนเซอร์ (influencer marketing) กล่าวคือ การร่วมมือกับ pet influencers หรือผู้เลี้ยงที่มีชื่อเสียงบนโซเชียลมีเดียเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มการมองเห็นและความน่าเชื่อถือ งานวิจัยของ Kim et al. (2024) พบว่าความสัมพันธ์แบบเสมือนจริง (parasocial relationship) ที่ผู้ชมมีต่ออินฟลูเอนเซอร์ และความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์ มีผลเชิงบวกต่อทัศนคติและความตั้งใจในการซื้อสินค้าของผู้บริโภค และ 4) การตลาดแบบเฉพาะเจาะจง (personalization) กล่าวคือ กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นการปรับแต่งผลิตภัณฑ์และการสื่อสารให้เหมาะกับสัตว์เลี้ยงแต่ละตัว (Digimusketeers, 2567) เช่น การออกแบบ

อาหารสำหรับสายพันธุ์ อายุ หรือปัญหาสุขภาพเฉพาะทาง ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของ pet parents ที่มองว่าสัตว์เลี้ยงของตนมีความต้องการที่พิเศษเฉพาะตัว

เมื่อเชื่อมโยงกับทฤษฎีการสื่อสาร SMC model (Sender–Message–Channel) จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการสื่อสารการตลาดของแบรนด์ที่มุ่งสู่ pet parents สอดคล้องกับโครงสร้างดังกล่าว โดย sender คือแบรนด์ ผู้เชี่ยวชาญ หรืออินฟลูเอนเซอร์ที่มีความน่าเชื่อถือ message คือสารที่มุ่งตอบสนองความต้องการเชิงสุขภาพ ความปลอดภัย และอารมณ์ของผู้บริโภค และ channel คือช่องทางสื่อสารทั้งออนไลน์ (เช่น โซเชียลมีเดีย อีคอมเมิร์ซ) และออฟไลน์ เช่น ร้านค้าเฉพาะทาง คำแนะนำจากสัตวแพทย์ การผสมผสานองค์ประกอบทั้งสามนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ ความภักดี และการตัดสินใจซื้อของกลุ่ม pet parents (Berlo, 1960)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของ pet parents ของอุตสาหกรรมสัตว์เลี้ยง ในประเทศไทย ได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เพื่อทำความเข้าใจทัศนคติ พฤติกรรม และแรงจูงใจของ pet parents

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 14 ครอบครัว แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) pet parents ทั่วไป (>3 ปี) 2) pet parents ที่เป็นสัตวแพทย์ และ 3) pet parents อินฟลูเอนเซอร์ผู้แนะนำสินค้า จำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลถูกกำหนดตามหลัก ความอิ่มตัวของข้อมูล (data saturation) กล่าวคือ เมื่อการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละรอบไม่พบรหัสหรือธีมใหม่อย่างมีนัยสำคัญ จึงหยุดการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ร่วมกับการบันทึกเสียงและแบบฟอร์มบันทึกข้อมูล เพื่อเก็บเนื้อหาและบริบทการสนทนาอย่างครบถ้วน

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล**

การรวบรวมข้อมูลโดยจัดการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) 2 รอบ โดยแบ่งตามประสบการณ์เลี้ยงสัตว์เลี้ยง บันทึกเสียงและถอดความอย่างละเอียด ติดตามการเกิดรหัสใหม่ด้วยตารางการอิ่มตัวของข้อมูล (saturation grid) เพื่อยืนยันความครบถ้วนของข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงธีม (thematic analysis) (Braun & Clarke, 2006) โดยดำเนินการตามขั้นตอนการเข้ารหัสข้อมูล โดยดำเนินการตามขั้นตอนการเข้ารหัสข้อมูล (Coding: Open→ Axial→ Selective Coding) ด้วยโปรแกรม NVivo/Atlas.ti จัดหมวดหมู่และพัฒนาธีม ก่อนนำไปเชื่อมโยงกับโมเดล SMC (Sender–Message–Channel Model) พร้อมตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการอภิปรายร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ (peer debriefing) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (member checking) และการติดตามการอิ่มตัวของข้อมูล (data saturation)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน โดยสามารถวิเคราะห์การสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อตามกลุ่มธุรกิจหลักได้ 4 กลุ่ม และวิเคราะห์ตามแนวทางการสื่อสารการตลาดที่เหมาะสม (SMC model)

ส่วนที่ 1 การสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อตามกลุ่มธุรกิจหลัก 4 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ธุรกิจผลิตอาหารสัตว์

เป็นตลาดที่มีมูลค่าสูงและมีการแข่งขันรุนแรง พบว่าผู้บริโภคหรือ pet parents มีความกังวลหลักเกี่ยวกับสุขภาพของสัตว์เลี้ยง ทั้งทางกายและจิตใจ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการดูแลอย่างใกล้ชิด เช่น การเลือกอาหารที่เหมาะสม การให้น้ำสะอาด และการรักษาอย่างต่อเนื่องเมื่อสัตว์ป่วย การตัดสินใจเลือกซื้ออาหารสัตว์เลี้ยงจึงไม่ใช่เรื่องของความสะดวกสบาย แต่เป็นเรื่องของความไว้วางใจที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและอายุขัยของสัตว์เลี้ยง โดยพบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1) คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เน้นย้ำว่า ผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ที่มีผลต่อสุขภาพจะต้องได้รับคำแนะนำจากสัตวแพทย์ก่อนตัดสินใจซื้อ แสดงให้เห็นว่าสัตวแพทย์เป็นผู้มีอิทธิพลสูงสุดในการตัดสินใจ

2) ความสำคัญของสุขภาพ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับส่วนผสม วัตถุดิบ และคุณประโยชน์เชิงโภชนาการมากกว่าปัจจัยด้านราคาหรือโปรโมชัน หากอาหารไม่เหมาะกับสัตว์เลี้ยงของตน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะไม่ให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ทางการตลาดอื่น ๆ

3) ความเชื่อมั่นในแบรนด์ ผู้บริโภคจะเลือกซื้ออาหารจากแบรนด์ที่น่าเชื่อถือและสามารถให้ข้อมูลเชิงวิชาการที่ถูกต้องและชัดเจนได้

กลุ่มที่ 2 ธุรกิจร้านขายอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง

การตัดสินใจซื้อสินค้าในกลุ่มนี้มีความเชื่อมโยงกับความรู้สึกเชิงอารมณ์ และคุณค่าทางจิตใจเป็นหลัก ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าสินค้าประเภทแฟชั่น ของเล่น ทรายแมว หรือผ้าเบาะที่นอน มักถูกเลือกซื้อจากความรู้สึกห่วงใย ความน่ารัก และความต้องการให้สัตว์เลี้ยงมีความสุข ความสะดวกสบายและสุขอนามัยยังคงเป็นปัจจัยสำคัญร่วมด้วย เช่น การเลือกทรายแมวที่ช่วยลดกลิ่น หรือเบาะนอนที่ทำความสะอาดง่าย โดยพบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1) คุณค่าทางจิตใจ สินค้าและบริการที่มีความเป็นมิตรกับสัตว์ (pet friendly) หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลช่วยเหลือสัตว์จรจัดจะสร้างความประทับใจและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อได้สูงกว่าแบรนด์ที่มุ่งเน้นการขายเพียงอย่างเดียว

2) พฤติกรรมการซื้อซ้ำ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มักจะซื้อซ้ำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในกลุ่มอุปกรณ์สัตว์เลี้ยงทันทีเมื่อพบโฆษณาที่ตรงใจหรือเคยใช้งานแล้วได้ผลดี

3) การเชื่อมโยงกับความรู้สึก การตลาดที่ใช้ภาพและวิดีโอที่น่ารักของสัตว์เลี้ยง มีพลังในการกระตุ้นให้ผู้บริโภครู้สึกผูกพันกับแบรนด์ และตัดสินใจซื้อเพื่อมอบสิ่งที่ดีที่สุดให้กับสัตว์เลี้ยงของตน

กลุ่มที่ 3 ธุรกิจบริการด้านสุขภาพสัตว์เลี้ยง

กลุ่มธุรกิจนี้มีความอ่อนไหวสูง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของสัตว์เลี้ยง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญสูงสุดกับ คุณภาพการบริการของสัตวแพทย์ และไม่ได้ยึดติดกับชื่อเสียงหรือขนาดของโรงพยาบาล โดยพบประเด็นหลักที่สร้างความประทับใจหรือไม่พอใจ ดังนี้

1) ความเชี่ยวชาญและบุคลิกภาพของสัตวแพทย์ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความเชี่ยวชาญ ความคล่องแคล่ว และการสื่อสารที่มั่นใจของสัตวแพทย์ หากแพทย์ตอบคำถามไม่ได้ ลังเล หรือไม่แสดงความมั่นใจจะถูกมองว่าไม่เชี่ยวชาญและอาจถูกขอเปลี่ยนแพทย์ทันที

2) การจัดการภาวะวิกฤต การรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างทันท่วงทีถือเป็นปัจจัยหลัก หากโรงพยาบาลหรือสัตวแพทย์ไม่สามารถจัดการได้จนทำให้สัตว์เลี้ยงเสียชีวิต จะเป็นสาเหตุหลักในการเปลี่ยนโรงพยาบาลในทันที

3) ประสบการณ์ส่วนบุคคล ผู้ให้ข้อมูลบางคนเปรียบเทียบประสบการณ์ระหว่างโรงพยาบาลขนาดใหญ่กับคลินิกขนาดเล็ก และพบว่าคลินิกบางแห่งให้ความใส่ใจมากกว่า แม้จะไม่มีชื่อเสียงเท่า

4) ความใส่ใจและเมตตา ผู้บริโภครู้สึกดีเมื่อพบว่าคุณหมอ "รักสัตว์จริง" แสดงความเอาใจใส่ เช่น เล่นกับสัตว์เลี้ยง หรือให้บริการด้วยความเต็มใจ

5) การตัดสินใจจากรีวิว ผู้บริโภคจำนวนมากอาศัยข้อมูลจาก pet parents คนอื่น เช่น รีวิวเกี่ยวกับแพทย์เฉพาะทาง หรือประสบการณ์ตรงจากผู้ใช้บริการ เพื่อประกอบการตัดสินใจ

กลุ่มที่ 4 ธุรกิจบริการดูแลสัตว์เลี้ยง

ปัจจัยสำคัญที่สุดในกลุ่มนี้คือ ความปลอดภัย ความใส่ใจ และความโปร่งใส เจ้าของต้องการความมั่นใจว่าสัตว์เลี้ยงจะปลอดภัยและได้รับการดูแลอย่างดีที่สุด ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าความไว้วางใจและสวัสดิภาพของสัตว์เลี้ยง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด โดยพบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1) ความเชี่ยวชาญของผู้ให้บริการ ผู้ให้ข้อมูลกังวลว่าสัตว์เลี้ยงจะได้รับบาดเจ็บหรือมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปหลังใช้บริการ เช่น อาการซึม หรือชัก จึงต้องการผู้ให้บริการที่เชี่ยวชาญและเข้าใจพฤติกรรมของสัตว์

2) การฝากเลี้ยงที่ “เหมือนบ้าน” pet parents ยุคใหม่ต้องการโรงแรมหรือบริการฝากเลี้ยงที่ให้ความรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน ทั้งในแง่ของสภาพแวดล้อม ความสะดวกสบาย และความใส่ใจ และมีระบบติดตามแบบเรียลไทม์ (เช่น กล้องวงจรปิด)

3) ความโปร่งใสในการให้บริการ ผู้ให้ข้อมูลต้องการเห็นขั้นตอนการดูแล เช่น การขอดูระหว่างอาบน้ำหรือตัดขน การไม่เปิดเผยขั้นตอนหรือปิดกั้นการเข้าถึงเป็นปัจจัยลบที่ทำให้ขาดความไว้วางใจ

4) ความสะอาดและสุขอนามัย ความกังวลเรื่องการใช้อุปกรณ์ร่วมกับสัตว์อื่น เช่น กรรไกร แชมพู ทำให้บางคนเลือกใช้บริการดูแลสัตว์เลี้ยงที่บ้าน (grooming at home) เพื่อควบคุมเรื่องความสะอาด

5) ความจริงใจและ pet-friendly ที่แท้จริง ผู้ให้ข้อมูลต้องการเห็นแบรนด์ที่ให้ความรู้จริง ไม่เน้นโฆษณาเกินจริง และต้องการสถานที่ที่ “เป็นมิตรกับสัตว์จริง ๆ ไม่ใช่แค่คำโฆษณา”

ส่วนที่ 2 แนวทางการสื่อสารการตลาดที่เหมาะสม (SMC model) ตามกลุ่มธุรกิจ

ผู้ส่งสาร (sender) พบว่า ผู้ส่งสารหรือแบรนด์ในธุรกิจสัตว์เลี้ยงจะต้องทำความเข้าใจบทบาทของตนเองในสายตาผู้บริโภค ซึ่งแตกต่างกันไปตามประเภทธุรกิจ ดังนี้

1) กลุ่มธุรกิจผลิตอาหารสัตว์ ผู้ส่งสารต้องวางตำแหน่งตนเองเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการที่ให้ความรู้และความน่าเชื่อถือแก่ pet parents

2) กลุ่มธุรกิจร้านขายอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง ผู้ส่งสารต้องวางตำแหน่งตนเองเป็นผู้สร้างความสุขและช่วงเวลาดี ๆ ระหว่างเจ้าของกับสัตว์เลี้ยง

3) กลุ่มธุรกิจบริการด้านสุขภาพสัตว์เลี้ยง ผู้ส่งสารต้องวางตำแหน่งตนเองเป็นผู้ดูแลสุขภาพและที่ปรึกษาที่ไว้ใจได้ ซึ่งมีทั้งความเชี่ยวชาญและความเมตตา

4) กลุ่มธุรกิจบริการดูแลสัตว์เลี้ยง ผู้ส่งสารต้องวางตำแหน่งตนเองเป็นผู้ให้บริการที่มีความโปร่งใสและเอาใจใส่ เสมือนเป็น "บ้านหลังที่สองของสัตว์เลี้ยง”

เนื้อหาหรือข้อมูล (message) เนื้อหาและรูปแบบของข้อความ (content & format) ที่จะใช้ในการสื่อสารต้องได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านเนื้อหา (content) ดังนี้

1) สำหรับอาหารสัตว์ ควรเน้นเนื้อหาเชิงวิชาการหรือความรู้ เช่น โภชนาการสัตว์ วัตถุดิบ และประโยชน์ต่อสุขภาพ ซึ่งสร้างความน่าเชื่อถือผ่านการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่เน้นการขายเกินจริง

2) สำหรับอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง ควรเน้นเนื้อหาเชิงอารมณ์ที่เชื่อมโยงความรักและความห่วงใยเข้ากับผลิตภัณฑ์ รวมถึงเรื่องราวการกุศลหรือกิจกรรมเพื่อสังคม

3) สำหรับบริการสุขภาพ ควรเน้นเนื้อหาที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญและความเอาใจใส่ของสัตวแพทย์ เช่น คลิปให้ความรู้เกี่ยวกับโรค หรือการเล่าเรื่องเคสจริง (testimonial)

4) สำหรับบริการดูแลสัตว์เลี้ยง ควรเน้นเนื้อหาที่สื่อถึงความโปร่งใส ความปลอดภัย และความใส่ใจ เช่น ช่องทาง (channel) สำหรับการเลือกช่องทางการสื่อสารต้องพิจารณาจากพฤติกรรมของ pet parents ในการรับข้อมูล ได้แก่ ช่องทางออนไลน์ ช่องทางออฟไลน์ และช่องทางที่ไม่เหมาะสม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1) ช่องทางออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ติ๊กต็อก และยูทูบ ซึ่งเป็นช่องทางหลักที่ใช้ในการเข้าถึงผู้บริโภคผ่านโฆษณาที่อิงจากพฤติกรรม รวมถึงการติดตามอินฟลูเอนเซอร์ ในขณะที่กลุ่มไลน์ (line groups) หรือกลุ่มเฟซบุ๊ก (facebook groups) เป็นช่องทางที่เหมาะสำหรับการสร้างชุมชนและแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึก

4.2) ช่องทางออฟไลน์ ได้แก่ โรงพยาบาลสัตว์ ซึ่งเป็นช่องทางที่ทรงอิทธิพลที่สุดสำหรับธุรกิจอาหารสัตว์และบริการสุขภาพ งาน pet expo หรือ pet event เป็นโอกาสที่ผู้บริโภคจะได้ทดลองใช้ผลิตภัณฑ์จริงและเปรียบเทียบข้อมูลก่อนตัดสินใจซื้อ ในขณะที่ การบอกต่อ (word-of-mouth) เป็นช่องทางที่มีความน่าเชื่อถือสูงที่สุดสำหรับธุรกิจบริการด้านสุขภาพและการดูแลสัตว์เลี้ยง

4.3) ช่องทางที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การโทรศัพท์ ซึ่งเป็นช่องทางที่ไม่เหมาะสมและอาจสร้างความรำคาญให้กับ pet parents โดยเฉพาะหากไม่ใช่การติดต่อเพื่อให้บริการที่เคยใช้มาก่อน

การอภิปรายผล

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารการตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถสร้างความเข้าใจและกระตุ้นพฤติกรรมการบริโภคของกลุ่ม pet parents ซึ่งเป็นตลาดที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย ผู้ประกอบการจำเป็นต้องเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคกลุ่มนี้อย่างลึกซึ้ง และเลือกใช้เครื่องมือการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication: IMC) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้ออย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวคิดของ (Kotler & Keller, 2016) ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดทางการตลาดได้ 4 กลุ่มผลิตภัณฑ์และบริการสำหรับธุรกิจสัตว์เลี้ยงดังนี้

1) กลุ่มธุรกิจผลิตอาหารสัตว์เลี้ยง ควรมีแนวทางการสื่อสารที่เน้นการสร้างความน่าเชื่อถือผ่านข้อมูลเชิงวิชาการ เช่น โภชนาการสัตว์เลี้ยง วัตถุดิบ และคุณประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยใช้ประชาสัมพันธ์ผ่านสัตวแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ และรีวิวจากผู้ใช้งานจริง เนื่องจาก pet parents มีแรงจูงใจทางจิตวิทยาที่ต้องการความปลอดภัยและการแนะนำจากมืออาชีพ (Solomon, 2020) การส่งสารในกรณีนี้ (sender) มาจากผู้เชี่ยวชาญ ข้อความ (message) คือข้อมูลวิชาการและคุณค่าของสินค้า และช่องทาง (channel) ได้แก่ เฟซบุ๊ก ยูทูบ และกลุ่มไลน์ หรือโรงพยาบาลสัตว์/งานแฟร์ ซึ่งสอดคล้องกับการตลาดแบบ pull strategy และปัจจัยส่วนบุคคลอย่างรายได้และการใส่ใจสุขภาพสัตว์เลี้ยง (Kotler & Keller, 2016)

2) กลุ่มธุรกิจร้านขายอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง ควรเน้นการตลาดเชิงอารมณ์ (emotional marketing) โดยสร้างความผูกพันระหว่างแบรนด์กับเจ้าของสัตว์เลี้ยงผ่านโฆษณา ของเล่น เสื้อผ้า หรือคอนเทนต์จากผู้ทรงอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์หรือผู้สร้างสรรค์เนื้อหาเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง (influencer/pet creator) ซึ่งถือเป็นการเลือกผู้ส่งสาร (sender) ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาที่สื่อสาร (message) เน้นความรัก ความน่ารัก และความผูกพันในชีวิตประจำวัน ขณะที่ช่องทาง (channel) คือ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ติ๊กต็อก และไลน์ และกิจกรรมออฟไลน์ในคาเฟ่สัตว์เลี้ยง การใช้โฆษณา (dveartising) และการตลาดทางตรง (direct marketing) ผสานกับกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น การช่วยเหลือสัตว์จรจัด ยังช่วยเสริมภาพลักษณ์แบรนด์ให้สอดคล้องกับปัจจัยวัฒนธรรมและสังคมที่มองว่าสัตว์เลี้ยงเป็นสมาชิกครอบครัว

3) กลุ่มธุรกิจบริการด้านสุขภาพสัตว์เลี้ยง ควรสื่อสารภาพลักษณ์ของแพทย์สัตว์ที่เชี่ยวชาญและอบอุ่น ผ่านการเล่าเรื่องกรณีศึกษา (testimonial) วิดีโอให้ความรู้เกี่ยวกับโรค และการให้คำปรึกษาเชิงล่วงหน้า โดยผู้ส่งสาร (sender) คือสัตวแพทย์ที่มีความน่าเชื่อถือ เนื้อหาสาร (message) คือข้อมูลด้านสุขภาพและความปลอดภัย ส่วนช่องทาง (channel) ที่เหมาะสม ได้แก่ เฟซบุ๊กเพจ กลุ่มไลน์โอเอ (line OA) และยูทูบ รวมถึงโรงพยาบาลสัตว์ ซึ่งสะท้อนพฤติกรรมการซื้อที่อิงจากประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์จริง (Solomon, 2020) และยังตอบสนองต่อปัจจัยด้านจิตวิทยาและการรับรู้ความเสี่ยงของ pet parents ได้อย่างชัดเจน

4) กลุ่มธุรกิจบริการดูแลสัตว์เลี้ยง ควรมุ่งเน้นการสื่อสารเรื่องความโปร่งใส ความปลอดภัย และไลฟ์สไตล์ที่เป็นมิตรกับสัตว์เลี้ยง เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด การอัปเดตภาพ และการจัดกิจกรรมเชิงไลฟ์สไตล์ โดยผู้ประกอบการ (sender) ทำหน้าที่สร้างความมั่นใจแก่เจ้าของ เนื้อหาที่ส่งออก (message) คือความปลอดภัย ความใส่ใจ และประสบการณ์ร่วม ขณะที่ช่องทาง (channel) ที่ใช้ ได้แก่ ติ๊กต็อก อินสตาแกรมรีลส์ เฟซบุ๊ก ไลน์โอเอ และการรีวิวปากต่อปาก ซึ่งตอบรับกับปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคม โดยเฉพาะการใช้กลุ่มอ้างอิงจากอินฟลูเอนเซอร์สัตว์เลี้ยง (Schiffman & Kanuk, 2015)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยสามารถจัดหมวดหมู่ธุรกิจประกอบกับโมเดล SMC เพื่อช่วยให้ผู้ที่ต้องการเข้าใจธุรกิจสัตว์เลี้ยงสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น ทั้งผู้ที่ต้องการเริ่มต้นธุรกิจ ขยายธุรกิจ หรือเป็นส่วนช่วยในด้านความยั่งยืนของการดำเนินธุรกิจตามตาราง 1

ตาราง 1 สรุปปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของ pet parents ในแต่ละประเภทธุรกิจสัตว์เลี้ยง

องค์ประกอบ SMC	ธุรกิจอาหารสัตว์เลี้ยง	ธุรกิจร้านขายอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง	ธุรกิจร้านขายอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง	ธุรกิจบริการดูแลสัตว์เลี้ยง
ผู้ส่งสาร (sender)	– วางตำแหน่งตนเองเป็น ผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการ – ใช้สัตวแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ เป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ	–วางตำแหน่งตนเองเป็น ผู้สร้างความสุขและช่วงเวลาดี ๆ – ใช้ผู้ทรงอิทธิพลด้านสัตว์เลี้ยง และผู้สร้างสรรค์เนื้อหาเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงในการสื่อสาร	– วางตำแหน่งตนเองเป็น ผู้ดูแลสุขภาพและที่ปรึกษาที่ไว้ใจได้ – แสดงออกถึงความเชี่ยวชาญและเมตตา	– วางตำแหน่งตนเองเป็น ผู้ให้บริการที่มีความโปร่งใสและเอาใจใส่ – เสมือนเป็นบ้านหลังที่สองของสัตว์เลี้ยง
เนื้อหาหรือข้อมูล (message)	– เน้นเนื้อหาเชิงวิชาการ เช่น โภชนาการ วัตถุดิบ และประโยชน์ต่อสุขภาพ – สร้างความน่าเชื่อถือด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง – ไม่เน้นการขายเกินจริง	– เน้นเนื้อหาเชิงอารมณ์ ที่เชื่อมโยงความรักและความห่วงใยกับผลิตภัณฑ์ – ใช้ภาพและวิดีโอที่น่ารัก ของสัตว์เลี้ยง – นำเสนอเรื่องราวการกุศลหรือกิจกรรมเพื่อสังคม	– เน้นเนื้อหาที่แสดงความเชี่ยวชาญและความเอาใจใส่ ของสัตวแพทย์ – ใช้คลิปให้ความรู้หรือ การเล่าเคสจริง (testimonial) เพื่อสร้างความเชื่อมั่น	– เน้นความโปร่งใส ความปลอดภัย และความใส่ใจ – แสดงเบื้องหลังการให้บริการ – อัปเดตภาพสัตว์เลี้ยงให้เจ้าของทราบเป็นระยะ – มีระบบติดตามแบบเรียลไทม์ เช่น กล้องวงจรปิด
ช่องทาง (channel)	– ออนไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ และกลุ่มไลน์ – ออฟไลน์ โรงพยาบาลสัตว์ งาน pet expo	– ออนไลน์ ติ๊กต็อก, อินสตาแกรม เฟซบุ๊ก, ไลน์ – ออฟไลน์ คาเฟ่สัตว์เลี้ยง	– ออนไลน์ เฟซบุ๊ก เพจ ไลน์โอเอ และยูทูบ – ออฟไลน์ โรงพยาบาลสัตว์ การบอกต่อ (word–of–mouth)	ออนไลน์ ติ๊กต็อก อินสตาแกรมรีลส์ เฟซบุ๊ก และไลน์โอเอ – ออฟไลน์ การรีวิวปากต่อปาก (word–of–mouth)

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ SMC	ธุรกิจอาหารสัตว์เลี้ยง	ธุรกิจร้านขายอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง	ธุรกิจร้านขายอุปกรณ์สัตว์เลี้ยง	ธุรกิจบริการดูแลสัตว์เลี้ยง
ช่องทางที่ไม่เหมาะสม	– การลดราคาหรือโปรโมชันที่มากเกินไป – การใช้กลยุทธ์เชิงรุกเกินจริง	การมุ่งเน้นการขายเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีเนื้อหาเชิงอารมณ์	– การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนหรือขาดความมั่นใจ – การไม่สามารถรับมือกับภาวะฉุกเฉินได้	– การไม่เปิดเผยขั้นตอนการดูแล – การปิดกั้นการเข้าถึงของเจ้าของ – การให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง

จากตาราง 1 พบว่าจะเห็นว่าปัจจัยการสื่อสารการตลาดมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในแต่ละประเภทธุรกิจสัตว์เลี้ยง ทั้งในด้านผู้ส่งสาร ข้อความ และช่องทาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความจำเป็นที่ผู้ประกอบการต้องปรับกลยุทธ์การสื่อสารให้สอดคล้องกับความคาดหวังและคุณค่าที่ pet parents ให้ความสำคัญกับการใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมจะช่วยสร้างความเชื่อมั่น ความผูกพัน และเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจซื้ออย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ปัจจัยการสื่อสารการตลาดในแต่ละประเภทธุรกิจสัตว์เลี้ยง ชี้ให้เห็นว่ากลยุทธ์การสื่อสารไม่สามารถใช้ได้กับทุกธุรกิจ ผู้ประกอบการจึงควรนำข้อมูลเชิงลึกเหล่านี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสม ตัวอย่างเช่น ธุรกิจอาหารสัตว์เลี้ยงควรเน้นการสร้างความน่าเชื่อถือผ่านข้อมูลเชิงวิชาการที่ใช้สัตวแพทย์เป็นผู้ส่งสาร เนื่องจาก pet parents ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและสุขภาพของสัตว์เลี้ยง ในขณะที่ ธุรกิจอุปกรณ์และของเล่น ควรเน้นการใช้การตลาดเชิงอารมณ์ เพื่อสร้างความผูกพันทางอารมณ์ และใช้ผู้ทรงอิทธิพลด้านสัตว์เลี้ยง เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนธุรกิจบริการอย่าง โรงพยาบาลสัตว์ และ โรงแรมรับฝาก ควรเน้นความโปร่งใสและแสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญและความเอาใจใส่เป็นหลัก การทำความเข้าใจความแตกต่างของพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อในแต่ละกลุ่มธุรกิจ จะช่วยให้การสื่อสารการตลาดมีประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดในอนาคตเพื่อยืนยันและขยายผลให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น เช่น การทำวิจัยเชิงปริมาณแบบมหาภาค เพื่อยืนยันผลลัพธ์และขยายผลไปยังกลุ่ม pet parents ในวงกว้างขึ้น การศึกษาเชิงลึกในแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์อย่างเจาะจง เช่น ศึกษาพฤติกรรมการซื้ออาหารเสริมหรือประกันสุขภาพสัตว์เลี้ยงโดยเฉพาะ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและเป็นประโยชน์มากขึ้นสำหรับแต่ละอุตสาหกรรมย่อย

เอกสารอ้างอิง

Berlo, D. K. (1960). *The process of communication: An introduction to theory and practice*. Holt,Rinehart and Winston.

BrandAgeOnline. (2566). จากสัตว์เลี้ยง สู่คนในครอบครัว กลยุทธ์ “Petsumer Marketing” ที่นักการตลาดควรรู้เพื่อมัดใจทาสสายเปย์. BrandAge. สืบค้น 20 มีนาคม 2567 จาก https://www.brandage.com/article/34029.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa.

Charles, N. (2014). 'Animals just love you as you are': Experiencing kinship across the species barrier. *Sociology, 48*(4), 715–730.

Digimusketeers. (2566*). Petsumer กลยุทธ์ใหม่ตอบโจทย์กลุ่มทาสรักนักเปย์สัตว์เลี้ยง*. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2567 จาก https://digimusketeers.co.th/blogs/online-marketing/petsumer.

Irvine, L., & Cilia, L. (2017). More-than-human families: Pets, people, and practices in multispecies households. *Sociology Compass, 11*(2), e12455. https://doi.org/10.1111/soc4.12455.

Khongthon, P. (2021). *Health-conscious pet owner and premium pet food purchasing in Thailand*. Independent Study Master of Arts in Business and Managerial Economics, Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/7621/.

Kim, J-Y., Ko, S-H., & Choi, Y. (2024). Unveiling the power of social influencers in brand trust and brand identification. *South African Journal of Business Management*, 55(1), a4087. https://doi.org/10.4102/sajbm.v55i1.408.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed). Pearson.

Marketing Oops. (2568). *เจาะลึก 'Pet Parent' โอกาสทางธุรกิจที่เป็นมากกว่า 'เทรนด์ชั่วคราว' เมื่อเราอดได้ แต่ลูกต้องออยู่สบายที่สุด*. Marketing Oops. สืบค้น 14 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.marketingoops.com/news/pet-parents-trends-in-thailand/.

Mintel. (2025). *Thailand's pet market shifts toward wellness, longevity, and sustainability*. Mintel. Retrieved May 14, 2025, from https://www.mintel.com/press-centre/thailand-pet-market-wellness-longevity-sustainability/.

Pet Fair South-East Asia. (2024). *Thailand pet care market*. Pet Fair South-East Asia. Retrieved July 15, 2024, from https://petfair-sea.com/asia-markets/southeast-asia-pet-market/thailand-pet-market/.

Mortel. (2024). *Innovative pet marketing strategies to engage the Petsumer market*. Primal. Retrieved November 25, 2024, from https://www.primal.co.th/trend/get-to-know-pet-marketing-strategy/.

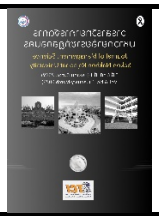
Tirutrungsi, S., & Thabhiranrak,T. (2018). The factors affecting decision on selecting pet shop in Bangkok. *Proceedings of International Academic Conferences 8810425, International Institute of Social and Economic Sciences*. https://ideas.repec.org/p/sek/iacpro/8810425.html.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2015). *Consumer behavior* (11th ed). Pearson.

Solomon, M. R. (2020). *Consumer behavior: Buying, having, and being* (13th ed). Pearson.

TGM Research. (2024). *Pet Humanization Insights in Thailand 2024*.TGM Research. Retrieved May 24, 2024, from https://tgmresearch.com/pet-humanization-report-thailand.html.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การประเมินผลกระทบทางสังคมและนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร

Social Impact Assessment (SIA) and guideline for evaluating social return on Investment (SROI) of art and design learning centers: A case study of Thailand Creative & Design Center (TCDC), Bangkok

อติญา วงษ์วาท [1]
Atiya Wongwat [1]

[1] โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
[1] Chulalongkorn University Demonstration Secondary School, Faculty of Education
Chulalongkorn University
Corresponding author's e-mail: Atiya.w@chula.ac.th [1]

Received: November 18, 2025 Revised: December 03, 2025 Accepted: December 15, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อระบุห่วงโซ่ผลกระทบทางสังคม ประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) ที่เกิดขึ้นจากแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร อีกทั้งนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) โดยใช้กรณีศึกษาจากศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหนึ่งในหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ กระบวนการวิจัยดำเนินผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในย่านเจริญกรุง อันเป็นพื้นที่ต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมและความเป็นย่านดั้งเดิม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 22 คน ซึ่งคัดเลือกจากการเป็นผู้พักอาศัย ในย่านเจริญกรุง ใช้วิเคราะห์การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการจัดระเบียบข้อมูล จากนั้นให้รหัสข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล แล้วจึงหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มข้อมูลที่ได้ เพื่อสร้างบทสรุป ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบมีบทบาทในการยกระดับศักยภาพของชุมชนในมิติต่าง ๆ ทั้งด้าน

เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น การเพิ่มรายได้จากกิจกรรมสร้างสรรค์ การกระตุ้นความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของย่าน การสร้างเครือข่ายระหว่างนักสร้างสรรค์และผู้ประกอบการในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการใช้กรอบวิเคราะห์ SROI ยังชี้ให้เห็นถึงความคุ้มค่าในการลงทุนของภาครัฐในผลลัพธ์เชิงคุณภาพ เช่น การเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: การประเมินผลกระทบทางสังคม, ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน, แหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ, ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร

Abstract

This study aims to delineate the social impact value chain and conduct a Social Impact Assessment (SIA) of an arts and design learning hub, using the Thailand Creative & Design Centre (TCDC), Bangkok, as a case study. Furthermore, the study aims to propose guidelines for evaluating Social Return on Investment (SROI) based on TCDC Bangkok, which serves as a pivotal institution in driving the country's creative economy. The research methodology involved qualitative data collection through in-depth interviews with stakeholders in the Charoen Krung neighborhood—a model area for creative district development based on cultural capital and traditional heritage. Data were gathered from 22 participants selected through purposive sampling of Charoen krung residents. A qualitative data analysis followed a systematic process, beginning with data organization, followed by coding, categorizing, and identifying thematic relationships to establish the final conclusions. The results indicate that the Thailand Creative & Design Center (TCDC) plays a vital role in enhancing community capacity across economic, social, and cultural dimensions. These impacts include increasing \income through creative activities fostering neighborhood identity and pride, and establishing collaborative networks between creative practitioners and local entrepreneurs. Furthermore, the SROI demonstrates the value of public investment in quality outcomes, such as expanded access to new learning opportunities, increased community engagement, and shift in attitudes toward promoting lifelong learning culture.

Keywords: Social Impact Assessment (SIA), Social Return On Investment (SROI), art and design learning centers, Thailand Creative & Design Center (TCDC)

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันพื้นที่กรุงเทพมหานครมีแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบที่ได้รับการจัดตั้งและการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างหลากหลาย สามารถออกแบ่งเป็น แหล่งการศึกษาตามอัธยาศัย แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งปลูกฝังนิสัยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แหล่งสร้างเสริมประสบการณ์ภาคปฏิบัติและแหล่งสร้างเสริมความรู้ ความคิด วิทยาการและประสบการณ์ รวมถึงตัวอย่างแหล่งเรียนรู้เชิงเชิงศิลปะและการออกแบบที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ อาทิ หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ เป็นต้น ขณะที่การสนับสนุนจากภาคเอกชน อาทิ สตูดิโออาร์ต แกลลอรี่ เป็นต้น ซึ่งแหล่ง

เรียนรู้ดังกล่าวเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ที่สนใจ เกิดการใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ต่อไป นอกจากประโยชน์ที่เกิดจากแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบที่มีต่อผู้ที่สนใจหรือผู้ที่เข้าเรียนรู้แล้วนั้น ยังส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบและวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบอีกด้วย ดังที่เห็นจากผลการดำเนินงานจากรายงานประจำปี 2564 ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่กล่าวถึงการจัดเทศกาลงานออกแบบเชียงใหม่ 2563 ว่า สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการจัดงานได้มากถึง 493 ล้านบาท (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2564) กล่าวได้ว่า การพัฒนาเครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความคิดพื้นฐานที่ว่า สร้างพื้นที่หรือย่านในประเทศไทยให้กลายเป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้นั้น จะทำให้คนในชุมชนเกิดรายได้ หันมาสนใจศิลปวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น อีกทั้งมีโอกาสในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้น สอดคล้องกับการสำรวจและศึกษาศักยภาพของพื้นที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาสู่ย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ระบุว่า เมื่อย่านหลายย่านน่าอยู่ ก็เป็นเสมือนผลรวมที่ทำให้เมืองทั้งเมืองน่าอยู่ไปด้วย แนวคิดการพัฒนาย่านจึงถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือตั้งต้นที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเมือง (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ , 2561) ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร นับว่าเป็นหนึ่งในแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบที่ได้รับความนิยมมากที่สุดของกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานภายใต้สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เปิดให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน การออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ และเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในตอบรับกระแสการพัฒนาของประเทศต่อไป

อนึ่ง ในปัจจุบันเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 และฉบับที่ 12 นั้น ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร ในฐานะหน่วยงานที่ขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ของประเทศ จึงมีภารกิจเพิ่มขึ้นใน 2 ส่วนสำคัญ คือ การพัฒนาผู้ประกอบการสร้างสรรค์และพื้นที่สร้างสรรค์ให้เป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากภารกิจดังกล่าว ทำให้ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบกรุงเทพมหานคร ปรับบทบาทไปเป็นแหล่งบ่มเพาะ นักสร้างสรรค์ ธุรกิจสร้างสรรค์ และการส่งเสริมให้ภาคการผลิตนำความคิด สร้างสรรค์ไปใช้ในการพัฒนาสินค้าและบริการ ตลอดจนสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ ในการปรับปรุงบริการสาธารณะเพื่อการเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของประชาชน สำหรับการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ ย่านเจริญกรุงเป็นพื้นที่เป้าหมายที่เต็มไปด้วยศักยภาพที่จะพัฒนาไปสู่ย่านสร้างสรรค์ได้ ด้วยทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของย่าน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ชุมชนที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ และการเป็นถนนสายแรกที่เป็นย่านการค้าสำคัญของกรุงเทพมหานคร จึงเป็นที่ตั้งของอาคาร สถาปัตยกรรมริมน้ำ และกลุ่มธุรกิจสร้างสรรค์ที่ดำเนินการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร ณ อาคารไปรษณีย์กลาง ที่เปิดให้บริการในเดือนพฤษภาคม 2560 จึงเป็นพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับการพัฒนาผู้ประกอบการ ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจและการรักษาคุณค่าความเป็นย่านประวัติศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประเทศบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, 2561)

การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) นับเป็นกระบวนการสำคัญในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจากนโยบาย โครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนโดยรอบ ทั้งด้านการดำรงชีวิต การทำงาน การเข้าถึงปัจจัยพื้นฐาน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม กระบวนการประเมินนี้มุ่งวิเคราะห์ผลกระทบในสามมิติ ได้แก่ ผลกระทบทางสังคม ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับรู้และเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง โดยผลการประเมินจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้สามารถจัดการผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันการวิเคราะห์ผลตอบแทน

ทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) จะช่วยสะท้อนคุณค่าทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรของโครงการหนึ่ง ๆ อีกทั้งให้ความสำคัญกับประโยชน์เชิงคุณภาพที่เกิดขึ้นต่อสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่า จะช่วยให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของโครงการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นแล้วอย่างรอบด้าน ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาผลกระทบที่เกิดจากแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ โดยใช้กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบกรุงเทพมหานคร ผ่านการวิเคราะห์ผลกระทบในมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ไปพร้อมกับการจัดทำแนวทางวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและออกแบบนโยบายสำหรับการจัดตั้งหน่วยงานหรือพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและการออกแบบเพิ่มเติมในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ให้เกิดความยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ อีกทั้งยังสร้างประโยชน์โดยตรงให้แก่ชุมชนในหลายมิติ เช่น ชุมชนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ทำให้สามารถเตรียมตัวและปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ชุมชนยังมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดทิศทางของโครงการ นอกจากนี้ การดำเนินโครงการยังนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เช่น การเกิดขึ้นของอาชีพใหม่ การเติบโตของธุรกิจท้องถิ่น หรือการเพิ่มกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนจึงได้รับการยกระดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อระบุห่วงโซ่ผลกระทบทางสังคม (impact value chain) ของแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) ของแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) ของแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI)

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) เป็นกรอบของการประเมินที่สะท้อนคุณค่าที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมหรือโครงการ โดยช่วยให้องค์กรสามารถทำความเข้าใจและหาขนาดของมูลค่าทางสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจที่องค์กรตั้งขึ้นได้ ซึ่งเป็นการประยุกต์จากแนวคิดแบบดั้งเดิมทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงิน การลงทุนเพียงอย่างเดียว สามารถบ่งชี้ว่ามีกำไรสุทธิทางการเงินที่เกิดขึ้นจริงเท่าไร โดยไม่ได้คำนึงผลตอบแทนทางสังคมด้านอื่น ๆ เช่น สังคมสิ่งแวดล้อม หรือค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้น ขณะที่การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) เป็นการประเมินที่ครอบคลุมมูลค่าทางสังคม ในผลลัพธ์ที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (cost–benefit analysis) เป็นวิธีการวัดมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลประโยชน์ทางสังคมโดยการนำผลตอบแทนด้านสังคมในด้านต่าง ๆ มาแปลงค่าเป็นตัวเงิน (monetized value) ด้วยการวัดตัวเงินแบบคิดลด(discounted monetized measurement) ของมูลค่าทางสังคมที่องค์กรได้สร้างขึ้นและคำนวณเปรียบเทียบกับมูลค่าทางการเงินของต้นทุนที่ใช้ไปในการดำเนินกิจการขององค์กร เพื่อประเมินว่ากิจการสร้างผลลัพธ์ทางสังคมคิดเป็นมูลค่าเท่าไรต่อเงิน 1 บาทที่ลงทุนไปนั้นคุ้มค่าหรือไม่ (โชติกา ภาษีผล, 2560)

แนวคิดสามเสาหลักของมิติความยั่งยืน (three pillars of sustainability)

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกันหรือเป็นองค์รวมในการทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถอยู่ดีสุขได้ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต (บานชื่น นักการเรียน และเพ็ญศรี บางบอน, 2559) โดยการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวคิดในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลายศักยภาพของคนรุ่นหลังในการตอบสนองความต้องการของตนเองในอนาคต ซึ่งหลักของความยั่งยืนนี้ถูกนำมาใช้ทั้งในระดับบุคคล ธุรกิจ ไปจนถึงระดับประเทศ เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ มี 3 เสาหลักที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อมโดยเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ลดผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมระบบนิเวศให้สามารถฟื้นฟูตัวเองได้อย่างต่อเนื่อง 2) ด้านสังคม ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมของทุกคนในสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิตินี้จะเน้นที่การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การสร้างความเสมอภาคทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา และกลุ่มทางสังคม รวมถึงการเข้าถึงโอกาสพื้นฐาน และ 3) ด้านเศรษฐกิจ คือการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นการเติบโตของผลผลิตหรือรายได้เท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงความสามารถในการรักษาความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจในระยะยาว การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการอย่างมีจริยธรรม และการวางแผนการลงทุนที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่สร้างหนี้สินหรือภาระให้กับคนรุ่นต่อไป (โกลบอล เพาเวอร์ ซินเนอร์ยี่, 2568)

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (theory of change)

แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นในช่วงกลางปี ค.ศ. 1990 โดยมีรากฐานแนวความคิดจากการติดตามความเคลื่อนไหวหรือความก้าวหน้าของแผนงาน และนำไปสู่การประเมินผลของการทำงานในแต่ละแผนงาน แผนปฏิบัติการและแผนทฤษฎีดังกล่าวแก้ปัญหาโดยเป็นเครื่องมือหรือทางเลือกหนึ่ง ที่องค์การด้านการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นองค์การพัฒนาเอกชน องค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไร และองค์การภาครัฐ สามารถนำไปใช้ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในโครงการทำงาน หรือการที่มีความซับซ้อนได้ ขณะเดียวกันก็สามารถใช้ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองได้ (Weiss, 1995; Anderson, 2013 อ้างถึงใน ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์, 2559) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงได้พัฒนาแนวคิดอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง เป็นการตอบคำถามที่ว่ากิจการนี้มอบคุณค่าอะไรให้กับสังคม หากไม่มีกิจการนี้อยู่ ผลลัพธ์ทางสังคมก็จะไม่เกิดขึ้น (สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แย้มละออ, 2560) ถูกใช้เป็นเครื่องมือขององค์การทางการพัฒนาที่แสดงวิถีแห่งความต้องที่จะทำให้เกิดผลกระทบจากผลลัพธ์ซึ่งเกิดจากผลผลิตที่ได้มาด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การทางการพัฒนา (ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์, 2559)

กล่าวได้ว่าการประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) เป็นหนึ่งในกระบวนการคาดการณ์ วิเคราะห์ ติดตาม ศึกษาและจัดการผลกระทบทางสังคมที่จะเกิดขึ้นจากการทำนโยบาย โครงการ และแผนงาน อันส่งผลโดยตรงและเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการของคนในชุมชนโดยรอบ ในการดำรงชีวิต การทำงาน การแสวงหาปัจจัยพื้นฐาน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้อื่น แบ่งผลกระทบทางสังคมออกเป็น 3 ด้าน คือ ผลกระทบทางสังคม ผลกระทบทางเศรษฐกิจและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งวิเคราะห์จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากโครงการหรือหน่วยงาน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ขณะที่การคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) นับว่าเป็นหนึ่งในการประเมินโครงการทางด้านเศรษฐศาสตร์ (economic aspects) ซึ่งมีความแตกต่างจากการประเมินโครงการด้านการเงิน (financial aspects) ในลักษณะอื่น เนื่องจากเป็นการประเมินที่ไม่ได้ให้ความสนใจกับกำไรที่เป็นตัวเงิน (tangible benefits) เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการประเมินว่าทรัพยากรที่ใช้ไปในโครงการหนึ่ง ๆ นั้น จะก่อให้เกิดประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ต่อสังคมอย่างไร โครงการวิจัยจึงมุ่งสะท้อนผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะ

และการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร ออกเป็นมิติสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งนำเสนอแนวทางการดำเนินการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน อันจะนำไปสู่การเสนอแนะนโยบายในอนาคต สำหรับการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรที่ส่งเสริมและสนับสนุนด้านแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบเพิ่มเติมในพื้นที่กรุงเทพมหานครและการพัฒนาพื้นที่เชิงบริบทอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยอ้างอิงตามหลักการของการประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) โดยเริ่มจากวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้าและกิจกรรมจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นวิเคราะห์ผลผลิตและผลลัพธ์ นำไปสู่การนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) ของแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) วิธีดำเนินการแบ่งออกเป็น 6 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทพื้นที่เพื่อระบุห่วงโซ่ผลกระทบทางสังคม (impact value chain) ระยะที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 3 เลือกกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ระยะที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ระยะที่ 5 ตรวจสอบร่างแนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) และ ระยะที่ 6 นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 วิธีเลือกตัวอย่าง ใช้การเลือกตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (snowball sampling) คือการเลือกตัวอย่างคนแรกจากหลักเกณฑ์ที่ว่า เป็นผู้ประกอบการที่อยู่ใกล้กับศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ

กรุงเทพมหานคร กล่าวคือ บริเวณซอยไปรษณีย์กลางบางรัก จำนวน 1 คน จากนั้นผู้ที่ได้รับการเลือกก็ทำการคัดเลือกคนที่มีลักษณะใกล้เคียง

1.2 รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการติดต่อและวิธีการเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ใช้วิธีการติดต่อแบบออนไซต์ โดยติดต่อผ่านการแนะนำต่อจากผู้ให้ข้อมูลคนก่อนหน้า

1.3 เกณฑ์การคัดเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นผู้พักอาศัย หรือ เป็นผู้ประกอบการใน ย่านเจริญกรุง (เจริญกรุง สี่พระยา ท่าเรือสาทรและบางรัก) พื้นที่และชุมชนโดยรอบของกรณีศึกษา ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร มากกว่า 5 ปี อายุระหว่าง 20–60 ปี สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้และมีเกณฑ์พิจารณาให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยออกจากโครงการ คือ ไม่สามารถสื่อสารหรือให้ข้อมูลได้ อีกทั้งเมื่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยรู้สึกอัดอึด หรือไม่สบายใจในการตอบคำถามสามารถออกจากโครงการได้ทันที

1.4 วิธีการพิทักษ์สิทธิ ป้องกันความเสี่ยง และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นภาพรวม ผู้ที่มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลจะมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เท่านั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) จำนวน 2 ตอน รวมข้อคำถามทั้งสิ้น 13 ข้อ พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม จากนั้นนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้ Index of Item–Objective Congruence (IOC) ตรงกับ .66 ซึ่งมีความเป็นปรนัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การศึกษาบริบทพื้นที่เพื่อระบุห่วงโซ่ผลกระทบทางสังคม (impact value chain) ที่เกิดขึ้นจากแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร และ 2) การสำรวจตามขอบเขตเชิงพื้นที่ย่านเจริญกรุง คือ พื้นที่และชุมชนโดยรอบกรณีศึกษา ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร (เจริญกรุง–สี่พระยา–ท่าเรือสาทร–บางรัก) โดยมีนิยามศัพท์เชิงพื้นที่ คือ “ย่าน” ตามขอบเขตการวิจัย คือ ท้องถิ่น ชุมชน ละแวกที่มีภูมิทัศน์และทิวทัศน์ที่สวยงามรวมถึงมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และมีสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคารที่น่าสนใจเป็นลักษณะชุมชนย่อยที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่น่าสนใจ มีจุดเด่นแตกต่างจากบริเวณชุมชนย่อยอื่น ๆ (ชนม์ชนิกานต์ ศศิชานนท์, 2564; ภาณุเดช รอบคิด, 2561)

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวอย่างและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย จำนวน 22 คน

3.3 ตรวจสอบร่างแนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) ของแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ: กรณีศึกษาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร จากการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลกระทบทางสังคม จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ มีประวัติการทำงานด้านการประเมินผลกระทบทางสังคมมาไม่ต่ำกว่า 5 ปี และมีผลงานด้านการประเมินอย่างน้อย 5 โครงการ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ด้วย วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data analysis) มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ 1) การจัดระบบระเบียบของข้อมูล (data organizing) 2) การให้รหัสข้อมูล (data coding) 3) การจัดกลุ่มข้อมูล (data clustering) และ 4) การหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มข้อมูลที่ได้เพื่อสร้างบทสรุป ซึ่งใช้แนวคิด three pillars of sustainability และแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (theory of change) เป็นหลักในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

บริบทของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ Thailand Creative & Design Center (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบกรุงเทพมหานคร) ในฐานะแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ คือสถานที่ที่สร้างประสบการณ์เชิงสร้างสรรค์ในมิติที่หลากหลาย ทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติ และแรงบันดาลใจ อาทิ ทรัพยากรความรู้เชิงศิลปะและออกแบบ พื้นที่ภายในแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ ประกอบไปด้วยหนังสือ วารสารสื่อมัลติมีเดีย และคลังวัสดุกว่า 50,000 รายการ ครอบคลุมการออกแบบเชิงสถาปัตย์ ศิลปะ วิทยุ–โทรทัศน์ แอนิเมชัน และดนตรี ห้องสมุดเปิดกว้างและเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยและทุกเป็นมิตร มีทั้งพื้นที่สำหรับความเงียบ (silent room) และ พื้นที่ทำงานร่วม (co–working) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากเพื่อนร่วมกลุ่มหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ (peer learning) ห้องปฏิบัติการศิลปะและหัตถกรรม (maker space) และศูนย์นวัตกรรมวัสดุและการออกแบบ (material and design innovation center) เปิดให้ลงมือสร้างผลงานจริง ใช้เทคโนโลยีทันสมัย เช่น 3D Printer เครื่องตัดเลเซอร์ ฯลฯ มีคลังวัสดุกว่า 8,000–7,500 ชนิด ถือว่าเป็นแหล่งบ่มเพาะทักษะทางความคิดสร้างสรรค์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร อีกหนึ่งบทบาทสำคัญคือการจัดนิทรรศการศิลปะหมุนเวียนและนิทรรศการถาวร โดยมีพื้นที่สำหรับนิทรรศการหมุนเวียน ขนาดประมาณ 800 ตารางเมตร เปิดโอกาสให้ศิลปินนักออกแบบนำเสนอผลงานทั่วไปฟรี สนับสนุนการสร้างพื้นที่แสดงผลงานจริง อาจกล่าวว่ามีส่วนทำให้เกิดการเรียนรู้ รวมถึงเวิร์กช็อป สัมมนาเชิงศิลปะ จัดกิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมที่เกิดขึ้นของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบกรุงเทพมหานคร ระหว่าง ปี พ.ศ. 2560–2566 สามารถแบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ตามลักษณะของกิจกรรม โดยมีเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นระยะ 3 ปี และยังคงเป็นกิจกรรมที่ถูกจัดมาในปัจจุบัน ได้แก่

1) วิจัยและพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์

2) สัมมนา (seminars) การบรรยาย (lectures) และการให้ความรู้

3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshops & practical training)

4) นิทรรศการ (exhibitions) และงานเทศกาล (festivals)

5) ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะทาง (creative labs)

6) การให้คำปรึกษาธุรกิจสร้างสรรค์ (consulting & creative business services)

7) การขยายสาขาของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (branch expansion & regional hubs)

ผลกระทบของโครงการพัฒนาย่านสร้างสรรค์ระหว่างปี พ.ศ. 2560–2566 สะท้อนให้เห็นผลกระทบในระดับลึก ทั้งต่อระบบเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจฐานราก โดยผลกระทบหลักที่เกิดขึ้น คือการสร้างต้นแบบการพัฒนาเมืองเชิงวัฒนธรรม ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ด้วยการพัฒนาพื้นที่ที่เคยถูกมองข้าม เช่น ย่านเก่า เขตชุมชน หรืออาคารร้าง ให้กลายเป็นจุดสนใจที่มีชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ในระดับชุมชน เกิดการฟื้นตัวของอัตลักษณ์ท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่หันกลับมามีบทบาทต่อพื้นที่ของตน เช่น นักออกแบบพื้นถิ่นที่เริ่มสร้างแบรนด์สินค้าเชื่อมโยงกับรากวัฒนธรรม ในระดับเศรษฐกิจ เกิดรูปแบบธุรกิจสร้างสรรค์ขนาดเล็กที่เติบโตบนฐานทุน

วัฒนธรรม เช่น โฮสเทล คาเฟ่ งานคราฟต์ และทัวร์ท้องถิ่น สร้างรายได้หมุนเวียนภายในชุมชน และเพิ่มโอกาสในการจ้างงานในอาชีพใหม่ อีกทั้งยังได้จุดประกายให้เกิดการกำหนดนโยบายเชิงพื้นที่ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น การบรรจุแนวคิดย่านสร้างสรรค์ (creative district) ลงในยุทธศาสตร์เมืองหรือผังเมืองใหม่ เป็นต้น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเมือง ตัวอย่างเช่น งาน Bangkok Design Week (เทศกาลออกแบบกรุงเทพมหานคร) ที่จัดขึ้นทุกปี เปิดโอกาสให้ประชาชนหลากหลายกลุ่ม ทั้งศิลปิน นักออกแบบ ชุมชนในพื้นที่ และเยาวชน ได้มีบทบาทในการออกแบบพื้นที่สาธารณะ และสร้างกิจกรรมร่วมกับนักสร้างสรรค์มืออาชีพ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของย่านตนเอง อีกทั้งยังมีบทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้สาธารณะ โดยมีการจัดเวิร์กช็อป เสวนา และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์มากมาย ที่เปิดให้เข้าร่วมโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ด้านการออกแบบ เทคโนโลยี และนวัตกรรมได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและนักศึกษา นอกจากนี้ยังเกิดการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและเครือข่ายนักสร้างสรรค์ในระดับประเทศและนานาชาติ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือข้ามภาค สำหรับในด้านเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับย่านและเมือง โดยเฉพาะการส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์รายย่อย (SMEs,) ผ่านกิจกรรมอย่างตลาดงานออกแบบและเวทีแสดงผลงานสร้างสรรค์ (design market creative showcase) และการจับคู่ธุรกิจ (business matching) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการได้ทดลองตลาดจริงและสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ นอกจากนี้ เทศกาลยังช่วยเสริมภาพลักษณ์ของกรุงเทพมหานคร ในฐานะเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับโลก ซึ่งเอื้อต่อ การดึงดูดนักลงทุน นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ สำหรับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ช่วยส่งเสริมการใช้พื้นที่เมืองอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน โดยปรับใช้ทางเท้า ลานสาธารณะ และอาคารเก่าเป็นพื้นที่จัดกิจกรรม ลดการสร้างสิ่งปลูกสร้างใหม่และเพิ่มคุณค่าให้กับทรัพยากรเดิม เทศกาลยังเน้นการออกแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัสดุรีไซเคิลในงานศิลปะและนิทรรศการ นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง เช่น ฝุ่น PM 2.5 พื้นที่สีเขียว และการจัดการขยะ สะท้อนแนวทางการพัฒนาเมืองที่คำนึงถึงธรรมชาติและความยั่งยืนในระยะยาว

ผลกระทบ ในระยะยาวต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในพื้นที่ภูมิภาคที่ศูนย์ตั้งอยู่ เช่น เชียงใหม่และขอนแก่น ซึ่งมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบและเห็นผลกระทบชัดเจนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ด้านสังคม ศูนย์สร้างสรรค์ได้เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้าถึงความรู้และทักษะใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น เกิดการลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น กิจกรรม Design plant festival ของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ที่เชื่อมโยงนักออกแบบเข้ากับชาวสวนและช่างฝีมือในท้องถิ่น เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันอย่างยั่งยืน สำหรับด้านเศรษฐกิจ ศูนย์ช่วยสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อยในการพัฒนาสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่ม ผ่านการให้คำปรึกษาเชิงธุรกิจและการออกแบบ เช่น ในจังหวัดขอนแก่น กิจกรรม Isan creative festival ได้กลายเป็นเวทีที่รวบรวมผลงานสร้างสรรค์ของผู้ประกอบการในภาคอีสาน และสร้างเครือข่ายธุรกิจสร้างสรรค์ใหม่ที่ และในด้านสิ่งแวดล้อม ศูนย์ส่งเสริมแนวคิดการใช้วัสดุท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และการออกแบบที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามเนื่องจากข้อจำกัดของการเข้าถึงต้นทุนงบประมาณของหน่วยงาน การนำเสนอแนวทางแนวทางการคิดกรณีฐาน (base case scenario) ในงานวิจัยฉบับนี้ จึงจะนำเสนอ ใน 3 วิธี ได้แก่ 1) ผลลัพธ์ส่วนเกิน (deadweight) หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอยู่ดีแม้ไม่มีโครงการใดดำเนินการเรื่องนี้ 2) ผลลัพธ์ทดแทน (displacement) หมายถึง ผลลัพธ์เชิงบวกสำหรับผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มหนึ่งถูกชดเชยด้วยผลลัพธ์เชิงลบสำหรับผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่น และ 3) ผลจากปัจจัยอื่น (attribution) เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการอื่น สามารถสรุปตัวอย่างแนวทางการคิดกรณีฐานของโครงการตามขอบเขตการวิจัยได้ตามตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 ตารางแสดงตัวอย่างแนวทางการคิดกรณีฐานของโครงการตามขอบเขตการวิจัย

แนวทางการคิดกรณีฐาน (base case scenario) ของโครงการตามขอบเขตการวิจัย						
Bangkok Design Week (เทศกาลออกแบบกรุงเทพมหานคร)						
ตัวชี้วัด (Indicators)	DW (%)	คำอธิบาย	ATT (%)	คำอธิบาย	DP (%)	คำอธิบาย
จำนวนกิจกรรมสร้างสรรค์ในโครงการ	10%	ทำกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นได้ด้วยตนเอง	15%	มีกิจกรรมศิลปะตลาดสร้างสรรค์อื่นอยู่แล้ว เช่น Art Fair ตลาดนัดศิลป์	10%	กิจกรรมศิลปะ ตลาดสร้างสรรค์อื่นอยู่แล้ว เช่น Art Fair ตลาดนัดศิลป์ มีจำนวนผู้เข้าร่วมน้อยลง
จำนวนและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรม	10%	ทำกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ได้ด้วยตนเอง	20%	บางกลุ่มอาจเข้าร่วมกิจกรรมอื่นในพื้นที่ เช่น งานถนนคนเดิน	10%	กิจกรรมศิลปะ ตลาดสร้างสรรค์อื่นอยู่แล้ว เช่น Art Fairตลาดนัดศิลป์ มีจำนวนผู้เข้าร่วมน้อยลง
จำนวนการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจสร้างสรรค์ในท้องถิ่น	10%	ภาคธุรกิจสร้างสรรค์พัฒนาได้ด้วยตนเอง	20%	บางธุรกิจอาจมีส่วนร่วมกับงานอื่นของภาคเอกชน	5%	ธุรกิจที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอาจจะขายสินค้าไม่ได้
Creative District (โครงการวิจัย–พัฒนาย่านสร้างสรรค์)						
จำนวนพื้นที่ย่านสร้างสรรค์	20%	บางพื้นที่ (เช่น เจริญกรุง หรือเชียงใหม่) มีประวัติความคิดสร้างสรรค์เดิมอยู่แล้ว แม้ไม่เกิดโครงการ	30%	มีหน่วยงานอื่นช่วยพัฒนาพื้นที่ย่านสร้างสรรค์	0%	–
การขยายศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบและสาขาศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (ขยายศูนย์สร้างสรรค์ภูมิภาค)						
ตัวชี้วัด (Indicators)	DW (%)	คำอธิบาย	ATT (%)	คำอธิบาย	DP (%)	คำอธิบาย
จำนวนศูนย์ที่จัดตั้งขึ้น	20%	มีจำนวนศูนย์การเรียนรู้ลักษณะใกล้เคียงกันอยู่แล้ว	30%	มีหน่วยงานอื่นช่วยพัฒนาศูนย์การเรียนรู้หรือจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ใหม่	0%	–

จากตาราง 1 แนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (guideline for evaluating social return on investment) ซึ่งเป็นวิธีคิดในทางเศรษฐศาสตร์ จะใช้ตัวแทนทางการเงิน (financial proxy) ในการตีมูลค่าของผลลัพธ์ทางสังคมที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ความสุข การเรียนรู้ ความมั่นคง หรือความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งข้อจำกัดหลักของแนวทางดังกล่าว คือ การหาค่าตัวเงินที่เหมาะสมและเป็นธรรม อีกทั้งแนวคิดนี้อาจไม่สะท้อนคุณค่าที่แท้จริงของผลกระทบได้ เพราะตัวแทนทางการเงินมักอิงจากค่าเฉลี่ย หรือราคาตลาด ซึ่งไม่ครอบคลุมบริบททางวัฒนธรรมหรืออารมณ์เฉพาะกลุ่ม การนำเสนอแนวทางดังกล่าวในงานวิจัยฉบับนี้ จึงไม่สามารถอ้างอิงไปยังกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ได้

ตาราง 2 ตารางแนะนำตัวอย่างการคำนวณตัวแทนทางการเงิน (financial proxy) ของโครงการตามขอบเขตการวิจัย

ตัวชี้วัด	ตัวอย่างตัวแทนทางการเงิน	แหล่งอ้างอิงราคากลาง(ที่แนะนำ)
จำนวนกิจกรรมสร้างสรรค์ในโครงการ	ต้นทุนเฉลี่ยต่อกิจกรรม	งบประมาณรายกิจกรรมจากรายงานประจำปี ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร หรือราคาจัดกิจกรรมของภาครัฐ เช่น สสส.
จำนวนและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรม	มูลค่าการใช้เวลาว่างในการพัฒนา (เช่น ค่าแรงขั้นต่ำรายชั่วโมง)	ค่าจ้างขั้นต่ำจากกรมแรงงาน
จำนวนธุรกิจสร้างสรรค์ท้องถิ่นที่เข้าร่วมกิจกรรม	มูลค่าเพิ่มของเครือข่ายหรือโอกาสทางตลาด	ค่าการเข้าร่วมอบรม หรือกิจกรรมส่งเสริมธุรกิจ SME ของภาครัฐ
จำนวนสื่อเรียนรู้ออนไลน์	ค่าผลิตสื่อออนไลน์ต่อชุด (เช่น คลิป / บทเรียน)	อัตราจ้างผลิตสื่อจาก DEPA หรือหน่วยงานผลิตสื่อการเรียนรู้
จำนวนผู้ใช้บริการ (ระดับการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของประชาชนภูมิภาค)	มูลค่าบริการการเรียนรู้ต่อครั้ง	ค่าบริการห้องสมุด/ศูนย์เรียนรู้/ค่าเข้าชมนิทรรศการ
ผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ในพื้นท	มูลค่าทางเศรษฐกิจจากธุรกิจใหม่ (เช่น รายได้เฉลี่ยต่อปี)	ฐานข้อมูลรายได้ SMEs จาก สสว./ DBD

จากตาราง 2 แนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (guideline for evaluating social return on investment) ซึ่งมีองค์ประกอบจากการระบุตัวชี้วัด (indicators) และการกำหนดตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy) นั้น จะได้มูลค่าทางการเงิน (estimated financial value) ขึ้น ซึ่งมูลค่านี้ยังไม่ใช่ผลตอบแทนทางสังคมจำเป็นต้องนำกรณีฐานที่คิดไว้มาหักออก จึงจะสามารถระบุมูลค่าของผลกระทบทางสังคมที่แท้จริงได้ จากนั้นนำมูลค่าของผลกระทบทางสังคมไปคำนวณ SROI Ratio โดยเปรียบเทียบต่อจำนวนเงินลงทุนต่อไป ซึ่งโดยทั่วไปจะรายงานผลการวิเคราะห์ให้เป็นไปตามกรอบเวลา 1 ปี โดยใช้สูตรการคำนวณ SROI Ratio = มูลค่าผลตอบแทนทางสังคมทั้งหมด (present value of benefits)/ มูลค่าการลงทุนทั้งหมด (value of investment) เช่น หาก SROI = 3 : 1 หมายความว่า ทุกการลงทุน 1 บาท สร้างผลตอบแทนทางสังคมคิดเป็นมูลค่า 3 บาท

การอภิปรายผล

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร (TCDC) มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนเมืองทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยรวม ผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นสามารถจำแนกได้เป็นหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ของชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เจริญกรุง ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาหลักของโครงการ ในด้านการพัฒนาทางสังคม มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ในหมู่ประชาชน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มอาชีพดั้งเดิมกับกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเวิร์กช็อป เสวนา นิทรรศการ และโครงการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและบริบทของตนเอง การมีศูนย์เรียนรู้ด้านศิลปะและการออกแบบที่เข้าถึงง่าย ทำให้เกิดผลดีต่อการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในเชิงพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการสร้างแรงบันดาลใจสำหรับกลุ่มเยาวชนและผู้ประกอบการท้องถิ่น นอกจากนี้ การประเมินยังพบว่ามีความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมผ่านแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยลดช่องว่างทางสังคมและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับประชาชนในระดับรากหญ้า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นจากการได้รับความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงการสนับสนุนจากภาคนโยบายและการจัดการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในทุกระดับของกระบวนการพัฒนา ขณะที่ในเชิงพฤติกรรม พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งด้านความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการมีส่วนร่วมในชุมชน รวมถึงผลกระทบทางความรู้สึก ความผูกพัน และคุณค่าทางวัฒนธรรม

ผลกระทบทางสังคมที่มีต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัย พบว่า เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และโอกาสสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ของกิจกรรมที่จัดขึ้นโดย ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร (TCDC) พบว่ากลุ่มผู้พักอาศัยในชุมชนดั้งเดิม เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกหลายด้าน ทั้งในระดับความคิด ทัศนคติ และรูปแบบการใช้ชีวิตในชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการดำเนินโครงการของ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร (TCDC) อย่างต่อเนื่อง ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการที่มีแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์อยู่ใกล้บ้าน ก่อให้เกิดการเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านกิจกรรม เช่น เวิร์กช็อปงานหัตถกรรม นิทรรศการท้องถิ่น หรือเวทีเสวนาว่าด้วยการออกแบบพื้นที่สาธารณะ หลายคนเริ่มตระหนักถึงศักยภาพของทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ เช่น บ้านเก่า งานฝีมือวัฒนธรรม หรือเรื่องเล่าท้องถิ่น ที่สามารถนำมาต่อยอดในเชิงสร้างสรรค์และเศรษฐกิจได้ ในแง่ของการมีส่วนร่วม คนในชุมชนจำนวนมากเริ่มเข้าร่วมเวิร์กช็อปหรือกิจกรรมที่เปิดให้คนทั่วไปเข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ เช่น การทำโคมการออกแบบบรรจุภัณฑ์ หรือการเล่าเรื่องชุมชนผ่านภาพถ่ายและสื่อสร้างสรรค์ ทั้งนี้ยังมีผู้สูงอายุในชุมชนที่เคยทำงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้มีโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาร่วมกับนักออกแบบรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นการสร้างกิจกรรมระหว่างรุ่นอายุมากขึ้น และยังช่วยฟื้นฟูอัตลักษณ์ของชุมชนให้กลับมาเป็นที่ภาคภูมิใจอีกครั้ง นอกจากนี้ ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ เช่น ความเชื่อมั่นในคุณค่าของท้องถิ่น การเปิดใจเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ และการให้คุณค่ากับความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

สำหรับผู้ประกอบการท้องถิ่นในย่านเจริญกรุงมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินธุรกิจในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น ตัวอย่างเช่น ร้านทำโคม “เส็งซังแซ” ซึ่งเดิมเป็นร้านหัตถกรรมเล็ก ๆ ในซอยเจริญกรุง 30 ได้รับการสนับสนุนจากกิจกรรมเวิร์กช็อปและโครงการบริการด้านงานออกแบบต่าง ๆ (design service) ของ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร (TCDC) ทำให้เริ่มทดลองปรับโครงสร้างสินค้าโดยใช้วัสดุที่ทันสมัยขึ้น และมีการเล่าเรื่องสินค้าผ่านสื่อออนไลน์แบบร่วมสมัย ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มนักออกแบบและลูกค้ารุ่นใหม่ได้มาก ขณะที่ ร้าน Convo Café บริเวณปากซอยเจริญกรุง 30 ก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมออกแบบพื้นที่และบริการ ของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ

กรุงเทพมหานคร (TCDC) ซึ่งช่วยให้ร้านปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ เพิ่มบริการที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวสร้างสรรค์มากขึ้น และยังได้มีส่วนร่วมในงานเทศกาล Bangkok Design Week โดยเปิดพื้นที่ให้ศิลปินท้องถิ่นจัดแสดงงาน ทำให้ร้านกลายเป็นจุดนัดพบของนักสร้างสรรค์ในพื้นที่ และสร้างรายได้เสริมจากกิจกรรมพิเศษในช่วงเทศกาล ความเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการเหล่านี้จึงสะท้อนถึงการเปลี่ยนวิธีคิดในเชิงธุรกิจ การเปิดรับการมีส่วนร่วมกับนักออกแบบและคนรุ่นใหม่ และการมองเห็นศักยภาพของย่านเจริญกรุงในฐานะแหล่งสร้างสรรค์และวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน โดยมีบทบาทของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร (TCDC) เป็นกลไกสำคัญในการประสานองค์ความรู้ พื้นที่สร้างสรรค์ และเครือข่ายที่ช่วยเร่งให้การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ขึ้น

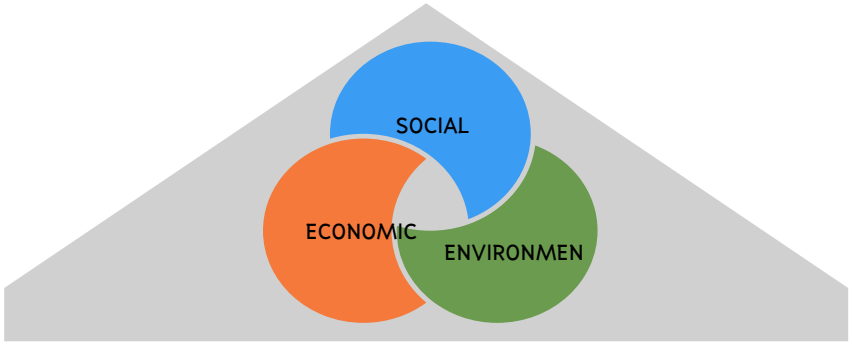
ผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ในย่านเจริญที่ประกอบธุรกิจด้านออกแบบ ศิลปะ เทคโนโลยี และงานสร้างสรรค์ร่วมสมัย ซึ่งเลือกตั้งธุรกิจในย่านนี้ ด้วยเหตุผลด้านแรงบันดาลใจจากบริบทวัฒนธรรม และโอกาสในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายนักสร้างสรรค์ มีการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การมีพื้นที่ทดลอง และเวทีแสดงผลงาน ที่เอื้อต่อการนำเสนอแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ตัวอย่างเช่น สตูดิโอออกแบบในย่านซอยเจริญกรุง 28 และ 36 ซึ่งเข้าร่วมงาน Bangkok Design Week อย่างต่อเนื่อง ได้ใช้พื้นที่ของตนเองจัดนิทรรศการทดลอง (design installation) ที่ผสานเรื่องราวของเมืองเก่ากับเทคโนโลยีใหม่ เช่น AR/VR projection mapping หรือ interactive art ทำให้ธุรกิจเป็นที่รู้จักมากขึ้นในระดับนานาชาติ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ได้อธิบายว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันเกิดขึ้นจากการผสานพลังของความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ (Howkins, 2002 อ้างถึงใน ยอดดนัย สุขเกษม, 2563) แนวคิดนี้ได้รับการขยายความโดย UNCTAD (2010) ซึ่งระบุว่าธุรกิจสร้างสรรค์มีศักยภาพสูงในการแข่งขันระดับโลก เพราะสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และมีมูลค่าเพิ่มจากองค์ความรู้และความคิดของมนุษย์ กล่าวได้ว่า เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างและมีความร่วมสมัยสูง เช่น การใช้ Projection Mapping เล่าเรื่องราวท้องถิ่น การใช้ AR ในการนำเสนอศิลปะร่วมสมัย หรือ VR ที่เปิดพื้นที่จำลองให้ผู้ชมทั่วโลกสามารถเข้าถึงเนื้อหาไทยได้แม้อยู่คนละทวีป คุณลักษณะของสื่อดิจิทัลเหล่านี้ทำให้เกิดความเป็นสากลได้ ขยายผลได้ง่าย และถูกนำไปจัดแสดงในบริบทนานาชาติได้โดยไม่ถูกจำกัดด้วยระยะทางหรือสถานที่จริง เช่น แบรนด์ไทย Yellaban Studio ซึ่งเป็นสตูดิโอสร้างสรรค์ด้าน Projection Mapping และ Interactive Installation ที่ได้รับเชิญไปจัดแสดงผลงานในงานต่างประเทศ เช่น เทศกาลแสง เทศกาลศิลปะดิจิทัล และงานนิทรรศการเกี่ยวกับสื่อใหม่ แสดงให้เห็นว่าเมื่อความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินไทยถูกขยายด้วยเทคโนโลยีรุ่นใหม่ ก็สามารถสร้างผลงานที่มีคุณภาพระดับสากลและกลายเป็นตัวแทนของความคิดสร้างสรรค์ไทยในเวทีโลกได้

อีกตัวอย่างสำคัญคือ กลุ่มสตูดิโอออกแบบ กราฟิกและแบรนด์ดิ้ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร (TCDC) ในการเข้าถึงองค์ความรู้ด้านผู้บริโภคร่วมสมัย เช่น การใช้ข้อมูลผู้ใช้งาน (UX research) การพัฒนา visual identity สำหรับธุรกิจชุมชน รวมถึงโอกาสในการทำงานร่วมกับร้านค้าเก่าแก่ในพื้นที่ เพื่อปรับภาพลักษณ์ให้ร่วมสมัยมากขึ้น เกิดการเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจสร้างสรรค์กับชุมชนท้องถิ่น โดยผู้ประกอบการบางราย เช่น สตูดิโอด้านงานหัตถกรรมสมัยใหม่ หรือแบรนด์แฟชั่นที่ใช้วัสดุรีไซเคิล ได้เริ่มต้นโครงการที่ทำงานร่วมกับช่างฝีมือในย่าน หรือสร้างงานร่วมกับเยาวชนในชุมชน เช่น โครงการออกแบบร่วมกับผู้สูงอายุที่ยังคงทักษะหัตถกรรมแบบดั้งเดิม เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในกรณีศึกษาของ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร (TCDC) พบว่า การประเมิน SROI ช่วยให้เห็นคุณค่าเชิงลึกของกิจกรรมที่

อาจมองไม่เห็นในตัวชี้วัดแบบเดิม เช่น ความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ความสัมพันธ์ในชุมชน ความมั่นใจในตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และแรงบันดาลใจที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาว อีกทั้งยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของกิจกรรมกับนโยบายระดับเมืองหรือประเทศ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้านผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นได้จากแผนภาพด้านล่าง

ECONOMIC

1) เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์และการพัฒนาพื้นที่ ทำให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นมีโอกาสเติบโตมากขึ้น

2) เกิดแรงบันดาลใจให้ผู้ประกอบการและคนในพื้นที่ ปรับพฤติกรรมการทำธุรกิจ ในระยะยาว เช่น การออกแบบอย่างยั่งยืน การใช้วัสดุท้องถิ่น การยกระดับคุณภาพสินค้า

3) เกิดเครือข่ายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือใหม่ ๆ และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยรวมของย่าน

ENVIRONMEN

1) ชุมชนเกิดความหวงแหนพื้นที่และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในย่านด้วยตัวเอง เช่น การเก็บขยะ การจัดการพื้นที่สีเขียว

2) การใช้วัสดุท้องถิ่น วัสดุหมุนเวียน และแนวคิดการออกแบบอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น เกิดเป็น พฤติกรรมที่ยั่งยืน ในระยะยาวของผู้ประกอบการและผู้ใช้พื้นที่

3) พื้นที่เมืองได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการเสื่อมโทรมของย่าน

4) เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและนักออกแบบในการวางแผนพื้นที่สีเขียว การเดินเท้า และกิจกรรมที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

SOCIAL

1) ประชาชนและผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ผ่านการมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม การฟื้นฟูย่าน และการใช้พื้นที่สร้างสรรค์ร่วมกัน

2) ความสัมพันธ์ภายในชุมชนแข็งแรงขึ้น จากการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้าน นักสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการ และหน่วยงานท้องถิ่น

3) กิจกรรมสร้างสรรค์ทำให้ผู้คนเกิดแรงบันดาลใจ และนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระยะยาว เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การมองเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของตนเอง และการอยากพัฒนาย่านอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะที่มีบทบาทในการสร้างกระบวนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปะและการออกแบบ เช่น ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) และย่านสร้างสรรค์ต่าง ๆ สามารถใช้กรอบวิเคราะห์นี้ เพื่อติดตามผลลัพธ์ทางสังคมที่แท้จริงจากการลงทุนในกิจกรรมสร้างสรรค์ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และชุมชน

1.2 ควรบูรณาการกรอบการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคมไว้ในกระบวนการออกแบบนโยบาย แผนงาน และโครงการในระดับเมืองหรือท้องถิ่น โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาย่าน

สร้างสรรค์ แหล่งเรียนรู้ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ใหม่ การขยายกิจกรรมเชิงพื้นที่ในย่านศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.3 ควรใช้แนวทางการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) และ การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยเฉพาะในการประเมินผลกระทบทางสังคมในระยะยาว และการสร้างฐานข้อมูลเพื่อการติดตามประสิทธิภาพของโครงการ อีกทั้งควรผลักดันให้เกิดการพัฒนาเครื่องมือหรือคู่มือเชิงปฏิบัติการสำหรับการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในด้านศิลปะและการออกแบบอย่างเป็นระบบ

1.4 ภาคประชาชนและหน่วยงานเอกชนสามารถประยุกต์ใช้แนวทาง SROI ในการประเมินมูลค่าทางสังคมของกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อชี้วัดความคุ้มค่าในการจัดสรรทรัพยากร รวมถึงใช้ในการจัดทำข้อเสนอของบประมาณหรือขอรับการสนับสนุนจากแหล่งทุนสาธารณะหรือภาคเอกชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment: SROI) ในทุกโครงการที่เกิดขึ้นภายใต้การดูแลของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กรุงเทพมหานคร อีกทั้งนำเสนอนโยบายที่เป็นรูปธรรมที่สามารถขยายผลสู่แหล่งเรียนรู้ในลักษณะเดียวกันได้

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช ปีงบประมาณ 2566 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

โกลบอล เพาเวอร์ ซินเนอร์ยี่. (2568). *Sustainability คืออะไร? ทำไมธุรกิจและสังคมยุคใหม่ต้องให้ความสำคัญ*. สืบค้น 1 ธันวาคม 2568 จาก https://www.gpscgroup.com/th/news/1618/what-is-sustainability-and-importance.

ชนม์ชนิกานต์ ศศิชานนท์. (2564). *ทฤษฎีพื้นฐานที่นักออกแบบ (เมือง) ควรรู้ เพื่อทำความเข้าใจย่านและเมือง (understanding urbanism). Theurbanis* สืบค้น 28 มีนาคม 2568 จาก https://theurbanis.com/public-realm/10/11/2021/5508.

โชติกา ภาษีผล. (2560). เปิดประเด็น: การประเมินผลตอบแทนทางสังคม. *วารสารครุศาสตร์. 45*(4), 342-352.

บานชื่น นักการเรียน และเพ็ญศรี บางบอน. (2559). การพัฒนาที่ยั่งยืน. *สิรินธร ปริทรรศน์, 17*(2), 64-69.

ภาณุเดช รอบคิด. (2561). *การศึกษากระบวนการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง กรณีศึกษาโครงการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนริมคลองรอบกรุง*. การค้นคว้าอิสระสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยอดดนัย สุขเกษม. (2563). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการใช้มรดกวัฒนธรรมเชิงความเชื่อ: กรณีศึกษา ตำนานวัดเขาอ้อ ตำบลควนขนุน จังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2561). *รายงานประจำปี 2561*. สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน).

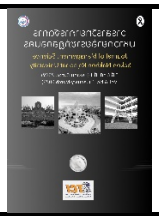
ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์. (2559). การนำทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงและตัวแบบตรรกะเพื่อการปรับตัวด้านภูมิอากาศมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น. 9*(1), 41–58.

สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แย้มละออ. (2560*). คู่มือการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน.* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2564). *รายงานประจำปี 2564.* สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน).

UNCTAD. (2010*). Creative economy report 2010: Creative economy – A feasible development option*. Retrieved December 1, 2025, from https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab20103_en.pdf.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

Development of Chinese speaking skills and vocabulary Acquisition for kindergarten 3 children using communicative language teaching

หลู่ ลี่ฉี [1*], กุลิสรา จิตรชญาวณิช [2], นารีรัตน์ หงษ์สามสิบเก้า [3]
Lu Liq I [1*], Kulisara Jitchayawanit [2], Nareerat Hongsamsibkao [3]

[1,2] สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
[3] สาขาวิชาภาษาจีน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
[1,2] Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University
[3] Chinese Language Department, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University
Corresponding author's e-mail: liqilu226@gmail.com [1], jitchayawanit99@gmail.com [2],
Nareerat.hon@uru.ac.th [3]

Received: November 05, 2025 Revised: December 15, 2025 Accepted: December 26, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีนของเด็กปฐมวัย ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร 2) เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กปฐมวัยก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ประชากร คือ เด็กอนุบาล 3 จำนวน 180 คน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3/4 จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ แบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีน แบบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาลปีที่ 3 โดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีน, การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน, วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare preschool the Chinese speaking and vocabulary skills of preschool children before and after being taught through the communicative language teaching method and 2) to compare Chinese vocabulary learning outcomes of preschool children before and after receiving instruction through the communicative language teaching method. The population consisted of 180 kindergarten 3 students at the Demonstration School of Uttaradit Rajabhat University. The sample consisted of 30 kindergartens from one kindergarten 3/4 classroom during the first semester of the 2025 academic year, selected through cluster random sampling with the classroom as the sampling unit. The research instruments included Chinese language learning experience plans based on the CLT method, a Chinese speaking skills assessment form, and a Chinese achievement test. The data were analyzed using means, standard deviations, and t-tests. The results revealed that: 1) the Chinese speaking skills of kindergarten 3 students after receiving communicative language teaching were significantly higher than those before the instruction at the .05 level. 2) the Chinese vocabulary acquisition of kindergarten 3 students after communicative language instruction was significantly higher than before the instruction at the .05 level.

Keywords: Chinese speaking skills, Chinese vocabulary acquisition, communicative language teaching

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 มุ่งพัฒนาเด็กแบบองค์รวมผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการตามวัย โดยเฉพาะการพัฒนาภาษาในช่วงอายุ 3–6 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาทองของการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) เด็กในวัยนี้มีความสามารถในการเลียนแบบและจดจำได้ดี การเริ่มเรียนภาษาที่สองในช่วงนี้จึงช่วยให้เด็กสามารถที่จะออกเสียงได้อย่างเป็นธรรมชาติ และส่งเสริมความมั่นใจในการสื่อสาร ซึ่งเมื่อเด็กสามารถพูดภาษาจีนได้ จะเกิดแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามสำหรับการสอนภาษาจีนระดับปฐมวัยในปัจจุบันของประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายประการได้แก่ ครูจำนวนมากขาดการอบรมเฉพาะทางทางด้านภาษาจีน ครูอาสาสมัครจากประเทศจีนบางส่วนไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งวิธีการสอนส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบดั้งเดิม ไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้ที่ผ่านมาสถานศึกษาต่าง ๆ ได้จัดการเรียนภาษาจีนเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ยังทำให้เด็กขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ภาษาจีนและลืมคำศัพท์ได้ง่าย

จากประสบการณ์การสอนและการสังเกตการเรียนการสอนภาษาจีนเด็กอนุบาลในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ของผู้วิจัยพบว่า เด็กอนุบาล 3 ยังขาดความมั่นใจในการพูดภาษาจีนและไม่สามารถสื่อสารประโยคง่าย ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเลือกใช้แนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเพื่อมาใช้กระตุ้นให้เด็กเรียนรู้คำศัพท์และฝึกพูดภาษาจีนผ่านกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์จริง ซึ่งจะช่วยพัฒนาความเข้าใจ

ในการเรียนรู้ภาษาจีนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร เนินสนิท และคณะ (2566) รวมถึง เยาวพร ศรีระษา และจิระพร ชะโน (2561) ได้ค้นพบว่า ในการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารจะช่วยให้นักเรียนใช้คำศัพท์และประโยคได้ถูกต้อง และส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนอย่างมีประสิทธิผล

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อช่วยส่งเสริมความสามารถในการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนได้อย่างเหมาะสมกับวัยของเด็ก รวมทั้งเป็นการส่งเสริมการใช้ภาษาต่างประเทศให้เด็กได้มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาษาจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

การทบทวนวรรณกรรม

1. การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) เป็นแนวคิดการสอนภาษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาจริงในบริบทของชีวิตประจำวัน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและจัดกิจกรรมให้เกิดการสื่อสารอย่างแท้จริง (Davies & Pearse, 2000; Richards, 2006) แนวคิดนี้เชื่อมโยงระหว่างความรู้ทางภาษา ทักษะทางภาษา และความสามารถในการสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ด้านภาษาไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสื่อสารในสถานการณ์จริงใช้สื่อจริง และไม่เน้นความถูกต้องทางไวยากรณ์จนเกินไป โดยแก้ไขข้อผิดพลาดเฉพาะกรณีที่ทำให้การสื่อสารไม่สำเร็จ เพื่อส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร สำหรับขั้นตอนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เยาวพร ศรีระษา และจิระพร ชะโน (2561) ได้เสนอว่าการสอนตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นนำเสนอเนื้อหา (presentation) ขั้นฝึกทักษะ (practice) และขั้นนำไปใช้ (production) และต่อมาได้มีการเพิ่มเติมขั้นเตรียมหรือขั้นเข้าสู่บทเรียน (warm up) และขั้นสรุป (wrap up) เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ฉัฐญา ละม้ายแข (2566) ได้อธิบายว่าการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กิจกรรมสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การใช้สื่อของจริง เกมทางภาษา ภาพ เรื่องราว และบทบาทสมมติ เพื่อฝึกให้ผู้เรียนใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริง สอดคล้องกับแสงระวี ดอนแก้วบัว (2558) ได้เสนอขั้นตอนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารไว้อย่างชัดเจน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำเสนอเนื้อหา (presentation) ซึ่งเน้นการรับสารและการทำความเข้าใจคำศัพท์หรือโครงสร้างใหม่ ขั้นฝึก (practice) ซึ่งเป็นการฝึกควบคุมเพื่อสร้างความแม่นยำทางภาษา และขั้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (production) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอย่างอิสระในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง รวมทั้งได้รับข้อมูลย้อนกลับจากครูผู้สอน สรุปได้ว่าการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเป็นแนวทางการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาเพื่อการ

2. ทักษะการพูดภาษาจีน (Chinese speaking skill) หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการออกเสียงคำศัพท์ภาษาจีนได้อย่างถูกต้องชัดเจน และสามารถใช้คำศัพท์นั้นในการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งแสงระวี ดอนแก้วบัว (2558) และปัทมา ยิ้มสกุล (2563) ได้อธิบายไว้ว่า ทักษะการพูดภาษาจีนเป็นความสามารถ

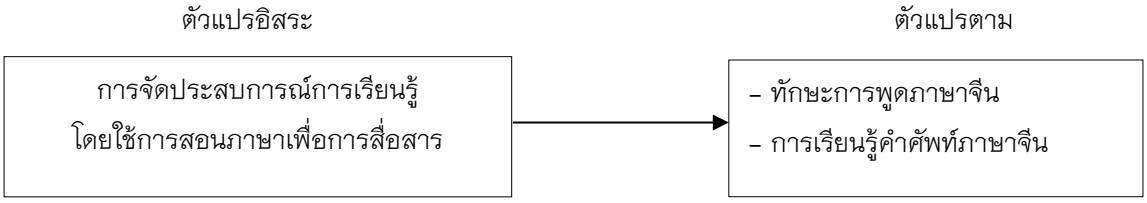
ในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และความต้องการของผู้พูดผ่านการใช้ภาษา น้ำเสียง สีหน้า และท่าทางอย่างเหมาะสม ทั้งนี้การพูดถือเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดในการสื่อสาร เพราะเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะภาษาอื่น ๆ (แสงระวี ดอนแก้วบัว, 2558) ขณะที่ปัทมา ยิ้มสกุล (2563) ได้อธิบายว่า การพูดคือ พฤติกรรมการแสดงออกโดยใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง และกิริยาท่าทางเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้ และความรู้สึกให้ผู้ฟังเข้าใจและสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้สุนีตา โฆษิตชัยวัฒน์ (2556) สรุปไว้ว่า การพูดเป็นตัวบ่งชี้สำคัญของความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ ผู้ที่ไม่สามารถพูดได้คล่องถือว่ายังมีความรู้ทางภาษาไม่เพียงพอ ขณะเดียวกันพิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ (2558) เน้นว่าการพูดมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นพื้นฐานของความเข้าใจ ความสัมพันธ์ และความสำเร็จในด้านต่าง ๆ

3. การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน (Chinese vocabulary learning) การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะทางภาษาในทุกด้าน ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยคำศัพท์ถือเป็นเครื่องมือหลักที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงและเข้าใจความหมายของภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Nation, 2001) ทั้งนี้การรู้คำศัพท์มิได้หมายถึงเพียงการจำความหมายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความเข้าใจในรูปแบบ (form) ความหมาย (meaning) และการใช้ (use) ของคำนั้นด้วย ซึ่ง Yip & Rimmington (2006) ได้อธิบายไว้ว่า คำศัพท์ภาษาจีนมีลักษณะเฉพาะคือ การประกอบคำ (compound words) จากอักษรจีนสองตัวขึ้นไปที่เมื่อรวมกันแล้วเกิดความหมายใหม่ ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องเข้าใจหลักการสร้างคำและระบบอักษรจีนควบคู่กันไป ทั้งนี้ Hu (2020) ได้เสนอว่า การเรียนรู้คำศัพท์จีนมิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อการสอบหรือการแปลเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงแนวคิดแบบจีน (Chinese worldview) ผ่านสำนวนสุภาษิตและการใช้คำในบริบททางวัฒนธรรม นอกจากนี้ปิยธิดา สังสีแก้ว (2564) ยังชี้ให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น เกมจับคู่หรือบทบาทสมมติ สามารถช่วยให้ผู้เรียนจดจำคำศัพท์ได้ดีขึ้นและเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ สรุปได้ว่า การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนาไม่เพียงความสามารถทางภาษา แต่ยังส่งเสริมการเข้าใจวัฒนธรรมและโลกทัศน์ของภาษาจีน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตจริง

สรุปแล้วการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) เป็นแนวทางการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมุ่งพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์จริงผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสื่อสารอย่างแท้จริง เช่น การใช้สื่อของจริง เกม และบทบาทสมมติ ทักษะการพูดภาษาจีนซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสาร เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกทางความคิดและอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะภาษาอื่น ๆ ขณะที่การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนเป็นสิ่งสนับสนุนในการพัฒนาทักษะทางภาษาทุกด้าน ดังนั้นแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ทักษะการพูด และการเรียนรู้คำศัพท์ จึงเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกันในการพัฒนาความสามารถทางภาษาจีนของผู้เรียนให้ใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว และเหมาะสมกับบริบทการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาล 3 จำนวน 180 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาล 3/4 จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งได้ทำการตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยได้นำแผนเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพ พบว่า แผนการจัดประสบการณ์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปทดลองใช้ (tryout) กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน โดยมีการปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ได้แก่ การปรับระยะเวลาในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของห้องเรียน การเลือกใช้สถานการณ์สื่อสารที่ใกล้ตัวเด็ก และการเลือกใช้คำศัพท์ภาษาจีนที่อยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก

2.2 แบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีน ซึ่งได้ทำการตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินทักษะการพูดภาษาจีนอยู่ในช่วงระหว่าง .67–1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงว่าแบบประเมินมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัดทักษะการสื่อสารอย่างเหมาะสม

2.3 แบบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนในบริบทการสื่อสาร ซึ่งได้ทำการตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนอยู่ในช่วงระหว่าง .67–1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงว่าแบบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัดความสามารถในการใช้คำศัพท์ในสถานการณ์สื่อสารจริงอย่างเหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนเรียนโดยทดสอบนักเรียนก่อนเรียนด้วยแบบประเมินทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีน และแบบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน (pre–test)

3.3 ดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน โดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร จำนวน 16 แผน ใช้เวลา 8 สัปดาห์

3.4 เมื่อสิ้นสุดการทดลองผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลหลังการทดลอง โดยด้วยแบบประเมินทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีน และแบบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน (post-test)

3.5 นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารก่อนเรียนและหลังเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพื้นฐานคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าที

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

สำหรับผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร แสดงผลปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 คะแนนเฉลี่ยการเปรียบเทียบทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

การทดสอบ	จำนวน(คน)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	df	t-test	Sig.
ก่อนเรียน	30	10	3.60	1.58	29	8.52	.00*
หลังเรียน	30	10	7.13	1.36	29		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 1 พบว่า การพูดคำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.60 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.58 หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.13 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.36 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนพบว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

สำหรับผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร แสดงผลปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2 คะแนนเฉลี่ยการเปรียบเทียบการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

การทดสอบ	จำนวน(คน)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	df	t-test	Sig.
ก่อนเรียน	30	10	3.40	1.60	29	10.31	.00*
หลังเรียน	30	10	7.43	1.31	29		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.40 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.60 หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.43 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.31 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนพบว่าคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

1. ทักษะการพูดคำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเน้นการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาอย่างมีความหมายผ่านกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์สูง เช่น การถาม-ตอบ เกมสื่อสาร และการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คำศัพท์ผ่านการลงมือปฏิบัติ การเสียนแบบ และการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจความหมายของคำศัพท์อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถเชื่อมโยงคำศัพท์กับบริบทการใช้งานได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวยังสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านประสบการณ์ตรงและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ตามแนวคิดของ Vygotsky (1978) สรุปไว้ว่า การเรียนรู้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบุคคลรอบข้างในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสื่อสาร ซึ่งช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากครูและเพื่อน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Bruner (1986) ซึ่งได้เน้นการให้คำแนะนำ การกระตุ้น และการช่วยเหลือผู้เรียนอย่างเป็นขั้นตอนในระหว่างการทำกิจกรรม โดยการสนับสนุนดังกล่าวสามารถช่วยให้เด็กมีความกล้าแสดงออกทางภาษา และเกิดความมั่นใจในการใช้คำศัพท์ภาษาจีนมากขึ้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารจึงไม่เพียงแต่ที่จะสามารถส่งเสริมความเข้าใจด้านความหมายของคำศัพท์ภาษาจีนเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ ความสนใจ และความกล้าแสดงออกของผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Littlewood, 2007) ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถจดจำและใช้คำศัพท์ภาษาจีนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมในบริบทการสื่อสารจริงและเป็นเหตุให้ผลคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปภานัน เย็นทรวง และคณะ (2567) ได้ศึกษาการพูดภาษาจีนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับสื่อมัลติมีเดียก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับสื่อมัลติมีเดียพบว่านักเรียนมีค่าเฉลี่ยทักษะการพูดภาษาจีน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนได้ใยนรู้ที่จะใช้ภาษาในการสื่อสารจริงและเสริมสร้างความมั่นใจในการสื่อสารภาษาจีนโดยได้ลงมือฝึกปฏิบัติพัฒนาการออกเสียง การเลือกใช้คำศัพท์ โดยมีส่วนร่วมอย่างตั้งใจ จึงทำให้ผู้เรียนจดจำคำศัพท์ได้ดีและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น รวมทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Littlewood (2007) พบว่า การสอนแบบภาษาเพื่อการสื่อสาร

จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการสื่อสารทางภาษาที่ชัดเจนขึ้น เนื่องจากกิจกรรมจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจความหมายของคำหรือสิ่งที่เรียนจากการปฏิบัติได้ดีขึ้น

2. การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างหลากหลาย เช่น การเล่นบทบาทสมมติ การร้องเพลง และการใช้สื่อของจริง กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้คำศัพท์ในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน สามารถเชื่อมโยงกับบริบทจริง ซึ่งเอื้อต่อกระบวนการสร้างความหมาย ตามพัฒนาการด้านการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้การที่เด็กได้ยิน ได้เห็น และใช้คำศัพท์ซ้ำ ๆ ในกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์สูง ช่วยส่งเสริมกระบวนการรับรู้ซ้ำและการประมวลผลข้อมูลอย่างเป็นธรรมชาติ รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อนในระหว่างการทำกิจกรรมช่วยกระตุ้นความกล้าแสดงออก และเสริมสร้างความมั่นใจในการพูดภาษาจีน ส่งผลให้เด็กสามารถจดจำคำศัพท์ได้ดีขึ้น ผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยงานวิจัยของ Yuliawati (2018) พบว่า การประยุกต์ใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับเกมและภาพในการเรียนคำศัพท์ของผู้เรียนวัยเยาว์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำศัพท์ได้ง่ายขึ้น และมีแรงจูงใจในการเรียนสูงขึ้น เนื่องจากกิจกรรมสื่อสารและโต้ตอบมากกว่าการท่องจำเพียงอย่างเดียว

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของเด็กอนุบาล 3 โดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของนักเรียน โดยองค์ความรู้เชิงทฤษฎีที่สำคัญคือ การยืนยันว่าแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารซึ่งเดิมมักใช้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษาและระดับสูงกว่า สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้เรียนปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับธรรมชาติและพัฒนาการด้านการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เช่น การเรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติจริง และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน ส่วนในมิติขององค์ความรู้เชิงปฏิบัติ ได้สะท้อนให้เห็นถึงหลักการสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงคำศัพท์กับบริบทการใช้ชีวิตประจำวันของผู้เรียน และการเลือกใช้กิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างหลากหลาย เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การร้องเพลง และการใช้สื่อของจริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการรับรู้การสร้างความหมาย การเชื่อมโยงคำศัพท์เข้ากับประสบการณ์ตรงของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและมีความหมายในเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารยังสามารถส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้แบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเด็กมีความกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในการใช้ภาษา และสามารถนำคำศัพท์ไปใช้ในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูควรสร้างความมั่นใจให้เด็กกล้าแสดงออก ให้คำชมเชยหรือกำลังใจเมื่อตอบคำถามหรือใช้คำศัพท์ได้ถูกต้อง เพื่อพัฒนาความมั่นใจและทักษะการพูดของผู้เรียน

1.2 ครูควรจัดกิจกรรมที่ให้เด็กได้โต้ตอบ ใช้คำศัพท์ซ้ำ ๆ เช่น เกม บทบาทสมมติ และการใช้สื่อของจริง เพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาจีนในบริบทที่มีความหมายจริง

1.3 ครูควรใช้สื่อการเรียนรู้และกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น เพลง สื่อของจริง และการเคลื่อนไหว เพื่อช่วยกระตุ้นแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และวิธีการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ

2.2 ควรมีการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดสื่อสารภาษาจีนที่ใช้ในชีวิตประจำวันให้กับผู้เวียนในระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาอื่น ๆ

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

ฉัฐญา ละม้ายแข. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง Food and Drink โดยวิธีการสอนแบบ CLT ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดพิชัยสงคราม จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, 4*(1), *35–44.*

ปาริฉัตร เนินสนิท, สัจธรรม พรทวีกุล และพูนสุข จันทศิลป์. (2566). การพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 17*(3), 63–75.

ปัทมา ยิ้มสกุล. (2563). การจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในศตวรรษท 21 สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รับใช้สังคม, 6*(2), 14–28.

ปภานัน เย็นทรวง, อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว และชวนพิศ ชุมคง. (2567). การพัฒนาทักษะการพูดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาจีนโดยใช้วิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9*(3),1835–1847.

ปิยธิดา สังสีแก้ว. (2564). แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการจำคำศัพท์ภาษาจีนสำหรับผู้เรียนชาวไทย. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, 8*(3), 119–127.

พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ. (2558). *วาทการ: ศาสตร์และศิลป์แห่งการพูดเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร.* ไอยรา.

เยาวพร ศรีระษา และจิระพร ชะโน. (2561). การจัดกิจกรรมการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร CLT ประกอบชุดสื่อประสมเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 24*(1), 243–254.

สุนีตา โฆษิตชัยวัฒน์. (2556). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมค่ายภาษาอังกฤษเพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ความรู้ด้านกิจกรรมค่ายภาษาอังกฤษ และทักษะสังคม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์, 6*(1), 430-447.

แสงระวี ดอนแก้วบัว. (2558). *ภาษาศาสตร์สำหรับครูสอนภาษาอังกฤษ.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bruner, J. S. (1986). *Actual minds, possible worlds.* Harvard University Press.

Davies, P., & Pearse, E. (2000). *Success in English teaching*. Oxford University Press.

Littlewood, W. (2007). Communicative and task-based language teaching in East Asian classrooms. *Language Teaching, 40*(3), 243–249

Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge University Press.

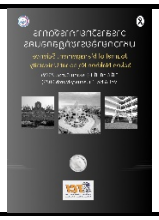
Richards, J. C. (2006). *Communicative language teaching today*. Cambridge University Press.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes.* Harvard University Press.

Yip, P.-C., & Rimmington, D. (2006). *Chinese: An essential grammar* (2nd ed). Routledge.

Yuliawati, L. (2018). The effects of grammar and vocabulary mastery on students' reading comprehension. *Wanastra: Jurnal Bahasa dan Sastra, 10*(1), 1–8.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

Digital leadership of school administrators at Nong Han school cluster 2 under the Udon Thani Primary Educational Service Area Office 3

อรอุมา วรรณรส [1*], สุรางคณา มัณยานนท์ [2], กิจพิณิฐ อุสาโห [3]
Onuma Wannaros [1*], Surangkana Manyanon [2], Kitpinit Usaho [3]

[1,2,3] หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี
[1,2,3] Master of Education Program in Educational Administration, Ratchathani University, Udon Thani Campus
Corresponding author's e-mail: twannasawart1234@gmail.com [1] , surangkana.manyanon@gmail.com [2] , pmgkitpinit@gmail.com [3]

Received: January 15, 2025 Revised: January 24, 2025 Accepted: February 10, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียน จำนวน 19 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 117 คน โดยทำการสุ่มแบบชั้นภูมิและทำการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง .67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94 และแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แพลตฟอร์ม google form ผ่านทางอีเมล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มี 1 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และ 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ วิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล รองลงมา คือ ด้านการเป็นพลเมืองยุคดิจิทัล จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล การจัดการดิจิทัล ความรู้และทักษะดิจิทัล ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว 2) แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัล ดังนี้ ควรกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านดิจิทัลที่สอดคล้องกับพันธกิจของสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายและทิศทางใน

การพัฒนา ควรสนับสนุนและส่งเสริมครูและบุคลากรเข้ารับการอบรมหรือหาความรู้เพิ่มเติมด้านดิจิทัล ควรสนับสนุนให้ครูทำการเรียนการสอนโดยการบูรณาการการสอน การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นและพัฒนาความรู้ด้านการสร้างนวัตกรรมการสอน เทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ อย่างชาญฉลาด สนับสนุนให้ครูเข้าร่วมการประชุม สัมมนา หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีนวัตกรรมการศึกษา และจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ดิจิทัลให้เพียงพอและทั่วถึง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, แนวทางพัฒนา

Abstract

This research aimed to study the level of digital leadership among school administration in Nong Han School Cluster 2 and to propose development guidelines of enhancing digital leadership within the Udon Thani Primary Educational Service Area Office 3. The research population consisted 19 schools. The sample consisted of 117 participants, selected through stratified random sampling and simple random sampling. The research instruments used consisted of questionnaires and interviews form. The questionnaire yielded an IOC index between. 67 and 1. 00, with reliability coefficient of . 94. Data were collected via Google Forms and distributed to participants through email. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The research results revealed that: 1) the overall level of digital leadership among school administrators in Nong Han School cluster 2 was at a high level. When considering each dimension, one was at the highest level, while the remaining seven were at a high level. The dimension with the highest mean was digital visionary leadership, followed by digital citizenship, organizational ethics and digital society, digital professionalism, creating a learning culture in the digital world, digital management, and digital knowledge and skills. Conversely, the dimension with the lowest mean was digital fluency. 2) Guidelines for developing digital leadership are as follows. Defining a digital vision and goals aligned with school's mission to provide clear direction, promoting continuous digital professional development for teachers and staff, encouraging the integration of digital literacy across relevant curricula, and fostering an innovative environment by allocating necessary budgets and resources. This includes supporting innovative teaching techniques, facilitating knowledge exchange with external educational organizations, and ensuring sufficient digital equipment for all personnel.

Keywords: digital leadership, school administrators, development guidelines

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเข้าสู่การเป็นโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาที่ท้าทาย ต่าง ๆ ที่รออยู่ ในอนาคตมนุษย์มองเห็นคุณค่าอเนกอนันต์ของ

การศึกษา เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้นในศตวรรษใหม่ ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพ ด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกเข้าสู่การเป็นโลกในศตวรรษ ที่ 21 หรือโลกยุคดิจิทัลที่มีลักษณะทวิลักษณ์ ประกอบด้วย โลกแบบดั้งเดิมที่มีการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้สื่อสาร และโลกเสมือนจริงที่มีการสื่อสารกันโดยใช้สื่อสังคม ซึ่งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เกิดความท้าทายต่อการจัดการศึกษาให้มีการเปลี่ยนแปลงจนเกิดระบบการศึกษาอัจฉริยะ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้นำ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางการศึกษา โดยการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศจะมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพราะเทคโนโลยีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน และการจัดการเรียนการสอนสู่การพัฒนาการจัดการศึกษา เนื่องจากเทคโนโลยีเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาที่สำคัญทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างมากมาย (พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, 2562)

จากนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้สถานศึกษานำดิจิทัลเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารอย่างเป็นระบบนำไปสู่การนำเทคโนโลยี ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลครูผู้สอน ข้อมูลสถานศึกษา ข้อมูลงบประมาณที่จำเป็นมาวิเคราะห์ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา จากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่าที่แท้จริง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 มีการบริหารจัดการด้านการศึกษาโดยใช้แนวทางการบริหารตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง 2) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 3) การพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 4) การสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และ 5) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโดยนโยบายด้านที่ 3 มีตัวชี้วัดใน การส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะด้าน การรู้ดิจิทัล การสอนแบบดิจิทัล และทักษะสื่อสาร ทั้งยังส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพมีศักยภาพและมีคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนทิศทางการศึกษา มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าสามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตัดสินใจ และสามารถวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสื่อสารและประชาสัมพันธ์สถานศึกษาให้เป็นที่รู้จักผ่านโซเชียลมีเดีย สามารถกระตุ้นให้ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และสามารถร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ส่งเสริมสมรรถนะครูและทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่รวมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกดิจิทัล เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศภูมิภาคและของโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านวิทยาการของโลก ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ทุกชาติทุกภาษา ประเทศไทยจึงมี

ความจำเป็น ที่ต้องปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ซึ่งใช้คำว่า “ยุคดิจิทัล” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวให้เข้ากับโลกแห่งความรู้ที่ใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยี ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทกับชีวิตประจำวันมากขึ้นในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การสื่อสาร การศึกษา ซึ่งเทคโนโลยีได้เข้ามาช่วยให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น (จิณณวัตร ปะโคทัง, 2562)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเข้าใจบริบทของสถานศึกษาในยุคนี้ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีที่เป็นทั้งปัจจัยเอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของไทยการเปลี่ยนแปลงบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล รวมไปถึงการทำให้ครูยอมรับเทคโนโลยีนวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้นจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสถานศึกษาที่มีความซับซ้อน และมีความท้าทายหลากหลายเหตุผล ผู้บริหารจะต้องให้การยอมรับและนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้กับตนเองก่อนที่จะเผยแพร่หรือส่งเสริมให้ครูใช้ในการบูรณาการเข้าสู่สถานศึกษาและห้องเรียนต่อไป (สุกัญญา แช่มช้อย, 2558) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา แต่ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำดิจิทัลสูงก็จะได้เปรียบในการแข่งขันที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดรับกับเป้าหมายและทิศทางการเปลี่ยนแปลงการศึกษาตลอดจน (จันทนา แสนสุข, 2559)

จากการศึกษาปัญหาผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ปัญหาที่พบ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนอุปกรณ์ดิจิทัล และพัฒนาการสอนทักษะ ดิจิทัลสำหรับครู เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนยังไม่มีประสิทธิภาพ ระบบสารสนเทศและอุปกรณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะด้านการรู้ดิจิทัลแก่ผู้เรียนยังไม่เพียงพอ และขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารอย่างเป็นระบบตามมาตรการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดแนวทางดำเนินการไว้ จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารให้สามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาสถานศึกษาให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัล สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

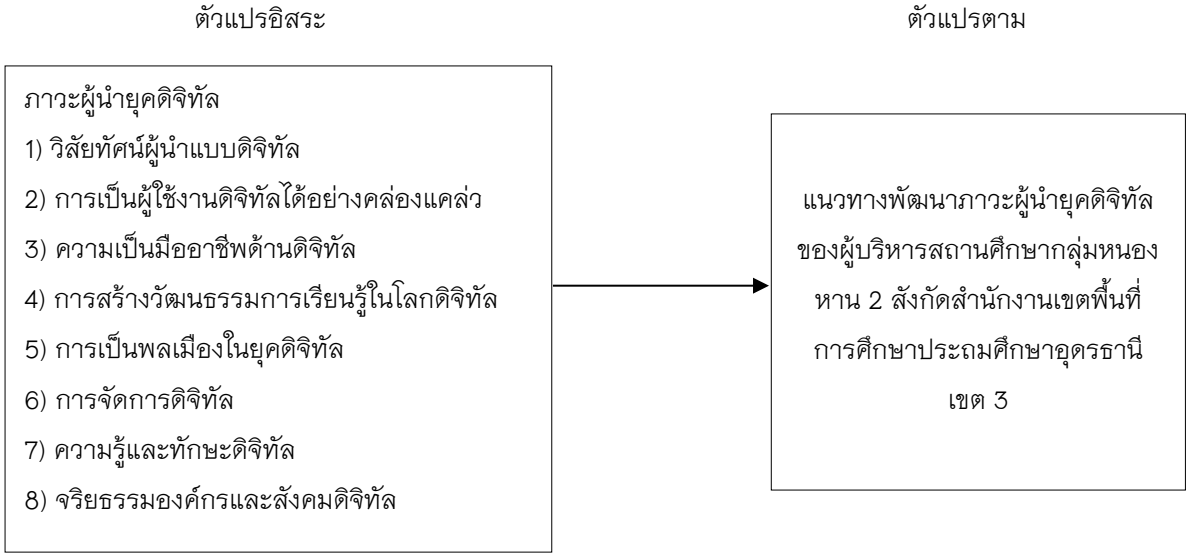
ความหมายของภาวะผู้นำยุคดิจิทัล หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้และบูรณาการในการบริหารจัดการองค์การ มีการจัดหาอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมทันสมัยและเพียงพอต่อการใช้งาน เพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีของบุคลากร พร้อมทั้งส่งเสริมอำนวยความสะดวก และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรได้ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาองค์การให้พร้อมรับความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอยู่เสมอ (สุกัญญา แช่มช้อย, 2558)

ความสำคัญของภาวะผู้นำยุคดิจิทัล สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เติบโตอย่างรวดเร็วโดยผสมผสานปัจจัย 3C คือ บรรยากาศทางวัฒนธรรม (climate culture) และความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ผลักดันให้หน่วยงานคิดค้นนวัตกรรมหรือบริการใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ขององค์กรเมื่อถึงเวลาต้องมีการเปลี่ยนแปลง รับมือกับแรงกดดันจากเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เข้าใจคุณลักษณะของแรงงานดิจิทัล (digital worker) และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดสร้างสรรค์ บริหารจัดการการทำงานร่วมกันระหว่างมนุษย์และระบบอัตโนมัติหรือหุ่นยนต์ องค์ประกอบของภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการบริหารองค์กรในยุคปัจจุบัน โดยผู้นำต้องมีทั้งวิสัยทัศน์ ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี และความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในองค์กร เพื่อนำพาองค์กรให้สามารถปรับตัวและเติบโตได้ในยุคที่เทคโนโลยี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการศึกษา เอกสาร ตำรา และงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Kotter (1995) มากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล 2) การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว 3) ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล 4) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล 5) การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล 6) การจัดการดิจิทัล 7) ความรู้และทักษะดิจิทัล และ 8) จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล สามารถแสดงได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยผสมผสานวิธี (mixed methods research) การศึกษาระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนการศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูกลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 จำนวน 186 คน จำแนกเป็นครูไม่มีวิทยฐานะ จำนวน 103 คน ครูชำนาญการ จำนวน 19 คน และครูชำนาญการพิเศษ จำนวน 64 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ครูกลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 คน จำแนกเป็นครูไม่มีวิทยฐานะ จำนวน 70 คน ครูชำนาญการ จำนวน 13 คน และครูชำนาญการพิเศษ จำนวน 44 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิและทำการสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่พัฒนาจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร มีลักษณะดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบตรวจสำรวจรายการ (checklist) มีจำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

เครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง นำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เพื่อหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษาหนองหาน **2** สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากสำนักบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

3.2 ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

3.3 ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม google form เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งได้รับทางอีเมลตอบกลับมา 117 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.12 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้านที่มีค่าน้อยที่สุด นำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ทำการวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ

4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เป็นภาพรวมและรายด้าน แล้วแปลความหมายดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากผลการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เพื่อหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ได้ผลการวิเคราะห์ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

ด้าน	ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล	$\overline{X}$	S.D.	ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัล
1	วิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล	4.71	.68	มากที่สุด
2	การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว	4.24	.80	มาก
3	ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล	4.30	.55	มาก
4	การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล	4.28	.56	มาก
5	การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล	4.40	.55	มาก
6	การจัดการดิจิทัล	4.27	.57	มาก
7	ความรู้และทักษะดิจิทัล	4.25	.56	มาก
8	จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล	4.32	.56	มาก
	ภาพรวม	4.35	.60	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีการกระจายตัวน้อย ($\overline{X}$ = 4.35, S.D = .60) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มี 1 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และ 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ วิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.71, S.D = .68) รองลงมา คือ ด้านการเป็นพลเมืองยุคดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.40, S.D = .55) จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.32, S.D = .56) ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล($\overline{X}$ = 4.30, S.D = .55) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.28, S.D = .56) การจัดการดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.27, S.D = .57) ความรู้และทักษะดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.25, S.D = .56) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว ($\overline{X}$ = 4.24, S.D = .80)

แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล มีแนวทางดังนี้

1.1 ควรกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านดิจิทัลที่สอดคล้องกับพันธกิจของสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนา

1.2 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการนำดิจิทัลมาใช้เพื่อวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม

1.3 สื่อสารวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และแผนงานด้านดิจิทัลอย่างชัดเจนและต่อเนื่องแก่บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วม

2. การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว มีแนวทางดังนี้

ควรสนับสนุนและส่งเสริมครูและบุคลากรเข้ารับการอบรมหรือหาความรู้เพิ่มเติมด้านดิจิทัล จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้มีแอปพลิเคชันและเครื่องมือดิจิทัลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน

3. ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล มีแนวทางดังนี้

ควรสนับสนุนให้ครูทำการเรียนการสอนโดยการบูรณาการการสอนการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีสื่อการเรียนรู้และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และเชิญองค์กรที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้และแนวทางการใช้สื่อดิจิทัลที่เหมาะสม

4. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล มีแนวทางดังนี้

4.1 ควรสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจ โดยแสดงให้เห็นประโยชน์และความสำคัญโดยจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง

4.2 ผู้บริหารเสนอแนะแนวทางให้ครูปรับสื่อและวิธีการสอนให้เข้าถึงได้ง่ายเหมาะสมกับบริบทของแต่ละกลุ่ม

5. การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล มีแนวทางดังนี้

ควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นและพัฒนาความรู้ด้านการสร้างนวัตกรรมการสอน เทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยให้มีการอบรม เพื่อกระตุ้นให้ครูและบุคลากรเกิดบรรยากาศของการคิดสร้างสรรค์และกล้าที่จะทดลองสิ่งใหม่ ๆ โดยไม่ตำหนิว่ากล่าวเมื่อล้มเหลว

6. การจัดการดิจิทัล มีแนวทางดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานอย่างชาญฉลาด เช่น ควรสนับสนุนให้มีการประกวดหรือแข่งขันสร้างสรรค์ผลงานด้านดิจิทัลในสถานศึกษาและมอบรางวัลแก่บุคลากรหรือนักเรียนที่มีผลงานดีเด่นทางด้านดิจิทัล

7. ความรู้และทักษะดิจิทัล มีแนวทางดังนี้

สนับสนุนให้ครูเข้าร่วมการประชุม สัมมนา หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีนวัตกรรมการศึกษาที่น่าสนใจ ปรับกฎระเบียบให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม และลดขั้นตอนที่ซับซ้อนหรือเป็นอุปสรรคมากเกินไป รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ

8. จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล มีแนวทาง ดังนี้

ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ดิจิทัล เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต อินเทอร์เน็ต ให้เพียงพอและทั่วถึง จัดตั้งห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ด้านดิจิทัลโดยเปิดให้ครูและนักเรียนสามารถใช้งานได้อย่างสะดวก และสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในห้องเรียนและการเรียนออนไลน์

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 สามารถอภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางขององค์กรอย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลต่อการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความรู้ความสามารถและเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานมองการณ์ไกลและมุ่งพัฒนาตนเอง ผู้เรียน บุคลากร และองค์กรให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้โดยนำสื่อดิจิทัลมาเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ สอดคล้องกับผลการวิจัยของจิตรกร จันทร์สุขและจีรนันท์ วัชรกุล (2564) ทำการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ภาพรวมอยู่ระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรีรัตน์ รอดพ้น และคณะ (2564) ทำการศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนประชารัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนประชารัฐสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 1 โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกรัตน์ เชื้อวังคำ (2564) ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของรุจาภรณ์ ลักษณะดี (2565) ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขต บ้านบึง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้านสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสถานศึกษาและเห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยีในปัจจุบัน และได้แสดงออกถึงความมีวิสัยทัศน์ทางด้านเทคโนโลยีด้วยการกำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีเข้ามาบูรณาการในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกัน

ประชุมหารืออย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษาให้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และตอบสนองต่อนโยบายของหน่วยงานทางการศึกษาต้นสังกัด มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการศึกษามุ่งสู่ประเทศไทย 4.0 มีการกำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศการนำระบบ ICT มาใช้ในการบริหารจัดการ พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพและง่ายต่อการใช้งาน มีการบรรจุตัวชี้วัดความสำเร็จพร้อมทั้งค่าเป้าหมายของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับรุจาภรณ์ ลักษณีดี (2565) ได้กล่าวว่า การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ ปัจจุบัน สร้างความชัดเจนให้กับค่านิยมดิจิทัล ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ดิจิทัลลงสู่ผู้ปฏิบัติอย่างชัดเจน สร้างแรงจูงใจให้สามารถปฏิบัติ ตามวิสัยทัศน์ ดิจิทัลสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ตัดสินใจในการกำหนดทิศทาง ดิจิทัลของสถานศึกษา มีการกำหนดพันธกิจด้านดิจิทัล มีการกำกับควบคุมวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติวิสัยทัศน์ดิจิทัล การสร้างวิสัยทัศน์ดิจิทัลและการลงมือปฏิบัติตามกลยุทธ์และแผนงานเพื่อการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ดิจิทัล และสนับสนุนในการทำงานของบุคลากรเพื่อวิสัยทัศน์ดิจิทัลไปสู่ความสำเร็จ และควรกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านดิจิทัลที่สอดคล้องกับพันธกิจของสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนา วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการนำดิจิทัลมาใช้เพื่อวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม และ สื่อสารวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และแผนงานด้านดิจิทัลอย่างชัดเจนและต่อเนื่องแก่บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วม

2. การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการใช้งานดิจิทัลที่ดี จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรและนักเรียนด้วย โดยมีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สนับสนุนและการลงทุนด้านเทคโนโลยีจากหน่วยงานต้นสังกัด ทำให้มีโอกาสในการใช้งานและฝึกฝนทักษะมากขึ้น ตระหนักถึงความสำคัญของทักษะดิจิทัล ทำให้ผู้บริหารให้ความสนใจในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกรัตน์ เชื้อวังคำ (2564) พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ประเด็นการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว อยู่ในระดับมาก และควรสนับสนุนและส่งเสริมครูและบุคลากรเข้ารับการอบรมหรือหาความรู้เพิ่มเติมด้านดิจิทัล จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้มีแอปพลิเคชันและเครื่องมือดิจิทัลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน

3. ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารให้ความสนใจในการพัฒนาตนเองอย่างจริงจัง สนับสนุนฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงานจริงอย่างสม่ำเสมอทำให้มีประสบการณ์และความชำนาญเพิ่มขึ้น และสร้างทัศนคติที่เปิดรับต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ อยู่เสมอ พร้อมที่จะเรียนรู้และปรับตัว และสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างเพียงพอซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเอกรัตน์ เชื้อวังคำ (2564) พบว่า ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล อยู่ในระดับมาก และควรสนับสนุนให้ครูทำ การเรียนการสอนโดยการบูรณาการการสอนการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีสื่อการเรียนรู้และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และเชิญองค์กรที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้และแนวทางการใช้สื่อดิจิทัลที่เหมาะสม

4. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา เข้าใจบทบาทของตนเองและตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีต่อการจัดการศึกษา มีการนิเทศติดตาม สนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้นำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกภาคการศึกษา ประกอบกับในปัจจุบันมีครูและบุคลากรในสถานศึกษารุ่นใหม่จำนวนมาก จึงเป็นผลดีสำหรับการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีเข้ามาปฏิบัติงานในสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาครูและบุคลากรมีการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับใช้ในการระดมทุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำมาจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่มีอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของครู และตอบสนองต่อการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของจิตรกร จันทร์สุข และจีรนันท์ วัชรกุล (2564) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ประเด็นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ภาพรวมอยู่ระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรีรัตน์ รอดพ้น และคณะ (2564) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนประชารัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนประชารัฐสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 1 การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และควรสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจ โดยแสดงให้เห็นประโยชน์และความสำคัญโดยจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง และผู้บริหารเสนอแนะแนวทางให้ครูปรับสื่อและวิธีการสอนให้เข้าถึงได้ง่ายเหมาะสมกับบริบทของแต่ละกลุ่ม

5. การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้และความเข้าใจในกฎหมาย กฎเกณฑ์ ข้อจำกัด รวมถึงแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบัน มีการเรียนรู้จากกรณีตัวอย่างทางสื่อสังคมออนไลน์ที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบอัน เกิดจากพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ใช้เทคโนโลยีโดยขาดความรู้และความเข้าใจทางกฎหมายและจริยธรรมส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดความตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างระมัดระวัง กระทำตนเป็นต้นแบบที่ดีของการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องเหมาะสม มีการกำหนดมาตรการการใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในสถานศึกษา เน้นย้ำให้ครูบุคลากรและนักเรียนได้เรียนรู้เข้าใจและเข้าถึงแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่มีประโยชน์ ตลอดจนใช้ทรัพยากรทางเทคโนโลยีโดยไม่ขัดต่อกฎหมายและจริยธรรม เช่น การควบคุมระบบอินเทอร์เน็ตปิดกั้นการเข้าถึงเว็บไซต์ที่ผิดกฎหมาย ใช้ข้อมูลสารสนเทศที่มีลิขสิทธิ์หรือไม่พึงประสงค์ต่อการเรียนรู้เน้นย้ำให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบัน เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกรัตน์ เชื้อวังคำ (2564) ผลการวิจัยพบว่า การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมาก และควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นและพัฒนาความรู้ด้านการสร้างนวัตกรรมการสอน เทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยให้มีการอบรม เพื่อกระตุ้นให้ครูและบุคลากรเกิดบรรยากาศของการคิดสร้างสรรค์และกล้าที่จะทดลองสิ่งใหม่ ๆ โดยไม่ตำหนิว่ากล่าวเมื่อล้มเหลว

6. การจัดการดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและทีมงานให้มีทักษะด้านดิจิทัล เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรด้านเทคโนโลยีที่เพียงพอจากหน่วยงานต้นสังกัด มีนโยบายและแผนการดำเนินงานด้านดิจิทัลที่ชัดเจน รวมถึงการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการด้านดิจิทัลที่ดีจะช่วยให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการวางรากฐานให้นักเรียนมีทักษะด้านดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่อีกด้วย ซึ่ง

สอดคล้องกับผลการวิจัยของจิตรกร จันทร์สุข และจีรนันท์ วัชรกุล (2564) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 การจัดการดิจิทัลภาพรวมอยู่ระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรีรัตน์ รอดพ้น และคณะ (2564) ทำการศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนประชารัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานอย่างชาญฉลาด เช่น ควรสนับสนุนให้มีการประกวดหรือแข่งขันสร้างสรรค์ผลงานด้านดิจิทัลในสถานศึกษาและมอบรางวัลแก่บุคลากรหรือนักเรียนที่มีผลงานดีเด่นทางด้านดิจิทัล

7. ความรู้และทักษะดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตระหนักในความสำคัญและการให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองให้ก้าวทันต่อยุคสมัยที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ผู้บริหารมีความรู้และทักษะดังกล่าวในระดับมากนั้น อาจมาจากปัจจัยต่าง ๆ คือ ผู้บริหารส่งเสริมการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ ทั้งจากหน่วยงานต้นสังกัดและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงานจริงอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น การมีทัศนคติที่เปิดกว้างและยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี พร้อมที่จะเรียนรู้และปรับตัวอยู่เสมอ การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างเพียงพอ และการเล็งเห็นประโยชน์และความจำเป็นของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ดังนั้น ความรู้และทักษะด้านดิจิทัลของผู้บริหารจะส่งผลให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้นสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูล การสื่อสาร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรและนักเรียนในการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรีรัตน์ รอดพ้น และคณะ (2564) ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนประชารัฐสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ด้านความรู้และทักษะดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมการประชุม สัมมนา หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีนวัตกรรมการศึกษาที่น่าสนใจ ปรับกฎระเบียบให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม และลดขั้นตอนที่ซับซ้อนหรือเป็นอุปสรรคมากเกินไป รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ

8. จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแก่บุคลากรและนักเรียน มีการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรอย่างชัดเจน รวมถึงการสื่อสารและสร้างความตระหนักให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับประเด็นจริยธรรม กฎหมายและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม และมีระบบการตรวจสอบ ติดตาม และบังคับใช้นโยบายจริยธรรมองค์กรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนั้น การให้ความสำคัญกับจริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัลจะช่วยสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาทักษะดิจิทัล และการอยู่ร่วมกันในสังคมดิจิทัลอย่างสันติและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกรัตน์ เชื้อวังคำ (2564) ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องผลการวิจัยของรุจาภรณ์ ลักษณะดี (2565) ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และควรจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ดิจิทัล เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต อินเทอร์เน็ตให้เพียงพอและทั่วถึง จัดตั้งห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และพื้นที่สำหรับการ

เรียนรู้ด้านดิจิทัลโดยเปิดให้ครูและนักเรียนสามารถใช้งานได้อย่างสะดวก และสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในห้องเรียนและการเรียนออนไลน์

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำยุคดิจิทัลประกอบด้วย 8 มิติหลัก ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล 2) การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว 3) ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล 4) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล 5) การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล 6) การจัดการดิจิทัล 7)ความรู้และทักษะดิจิทัล และ 8) จริยธรรมองค์กรและสังคมดิจิทัล แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัล ได้แนวทางการพัฒนาในแต่ละมิติ เช่น การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านดิจิทัลที่สอดคล้องกับพันธกิจของสถานศึกษา การสนับสนุนการอบรมและพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลผ่านการสร้างแรงจูงใจและการปรับสื่อการสอน การส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีในการศึกษา การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณเพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา ความสำคัญของการบูรณาการดิจิทัลในการบริหารและการเรียนการสอน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยีและการพัฒนาทักษะดิจิทัลของทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียน

ความท้าทายในการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัล แม้ว่าภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีประเด็นที่ต้องพัฒนา เช่น การเพิ่มความรู้และทักษะดิจิทัล การสร้างนวัตกรรม และการจัดการทรัพยากรดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ความรู้ใหม่นี้สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนและความหลากหลายของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในบริบทของสถานศึกษา และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะและวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านดิจิทัลที่สอดคล้องกับพันธกิจของสถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรควรสนับสนุนการอบรมและพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลผ่านการสร้างแรงจูงใจและการปรับสื่อการสอน

1.4 ผู้บริหารสถานควรส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีในการศึกษา การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณเพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยศึกษาเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มหนองหาน 2 สังกัด ควรขยายไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ หรือระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบและเพิ่มความครอบคลุมของผลการวิจัย

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัล เช่น ปัจจัยด้านนโยบายการศึกษา การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี หรือทัศนคติของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เข้าใจบริบทที่เอื้อต่อการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

จิณณวัตร ปะโคทัง. (2562). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ.* โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซ็ท.

จิตรกร จันทร์สุข และจีรนันท์ วัชรกุล. (2564). การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 15*(2), 36 – 49.

จันทนา แสนสุข. (2559). *ภาวะผู้นำ Leadership* (พิมพ์ครั้งที่ 3). บริษัท ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2562). การบริหารโรงเรียนของสหภาพยุโรป: Head of the School คือ School Director. ใน จิณณวัตร ปะโคทัง (บ.ก.), *บริหารการศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ สู่การศึกษาในยุคดิจิทัล* (ชุดที่ 1, หน้า 123–132). วิทยาการพิมพ์.

รุจาภรณ์ ลักษณะดี. (2565). *ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1.* การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกริก.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579.* สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2562.* สืบค้น 5 มิถุนายน 2566 จาก https://www.bopp.go.th/?p=1250.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2558). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี : การนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียนใน ศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 17*(4), 216 – 224.

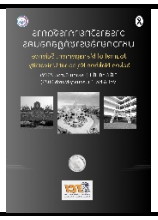
สุรีรัตน์ รอดพ้น, นเรศ ขันธะรี และสุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนประชารัฐสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9*(35), 36 – 45.

เอกรัตน์ เชื้อวังคำ. (2564). *องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Kotter, J. P. (1995). Leading Change: Why Transformation Efforts Fail. *Harvard Business Review, 73*(2), 59–67.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การวิเคราะห์บรรณมิติการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา การศึกษาจากฐานข้อมูล Dimensions

Bibliometric analysis of artificial intelligence for mental health screening, self-harm prevention, and suicide ideation among secondary school students: A study based on the dimensions database

พิบูล หงษ์ทอง[1], ภพธร วุฒิหาร [2*]
Bhibul Hongthong[1], Phopthorn Wuttiharn [2*]

[1] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
[2] สำนักวิชาการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต
[1] Faculty of Education, Rajapruk University
[2] Office of Mental Health Academics, Department of Mental Health
Corresponding author's e-mail: bhibul.hongth@gmail.com [1], phopthorn.dmh@gmail.com [2]

Received: January 05, 2025 Revised: February 08, 2025 Accepted: February 10, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตสถานภาพองค์ความรู้และโครงสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระดับโลก ในหัวข้อการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning: ML) เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ (bibliometric analysis) จากฐานข้อมูล Dimensions ครอบคลุมช่วงเวลาระหว่างปี ค.ศ. 2016 ถึง 2025 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามมาตรฐาน PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) ได้บทความวิจัยที่มีคุณภาพจำนวน 1,354 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า แนวโน้มการตีพิมพ์ผลงานวิชาการในสาขานี้มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด โดยสถิติสูงสุดในช่วงปี ค.ศ. 2024 ถึง 2025 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป็นประเด็นแนวโน้มสำคัญในระดับโลก โดยโครงสร้างเครือข่าย

ความร่วมมือระหว่างประเทศ ถูกขับเคลื่อนโดยสองมหาอำนาจหลัก คือ สหรัฐอเมริกาและประเทศจีน ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการสร้างองค์ความรู้ โดยมี Jo Robinson จากประเทศออสเตรเลียเป็นนักวิจัยที่มีผลงานตีพิมพ์สูงสุด และ Matthew K. Nock จากสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ที่มีผลการอ้างอิงสูงสุด นอกจากนี้ยังพบการก่อตัวของเครือข่ายวิจัยในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงประเทศไทย ที่เริ่มมีบทบาทเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นโอกาสสำคัญสำหรับนักวิจัยไทยในการสร้างความร่วมมือและพัฒนานวัตกรรมเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับทิศทางของโลก

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, การคัดกรองภาวะสุขภาพจิต, การป้องกันการทำร้ายตนเอง, ความคิดฆ่าตัวตาย, นักเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

This study aims to investigate the knowledge dynamics, the current state of scholarly discourse, and global academic collaboration networks regarding the application of Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) for mental health screening, specifically focusing on self-harm prevention and suicidal ideation among secondary school students. A bibliometric analysis was conducted using the Dimensions database, covering the period from 2016 to 2025. The study utilized the PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) guidelines for sample selection, resulting in a final corpus of 1,354 high-quality research articles. The findings reveal an exponential growth in academic publications within this field, reaching a peak between 2024–2025. This surge underscores the subject's status as a critical global trend. The international collaboration networks is primarily driven by the United States and China, which serve as the central hubs for knowledge creation. Notably, Jo Robinson from Australia emerged as the most prolific researcher, while Matthew K. Nock from the United States attained the highest citation impact. Furthermore, the study identified the emergence of research networks within developing nations, including Thailand, which is beginning to play a pivotal connective role at the regional level. These findings highlight significant opportunities for Thai scholars to foster international collaborations and develop innovative mental health solutions for student, ensuring alignment with global research trajectories.

Keywords: artificial intelligence, mental health screening, self-harm prevention, suicidal ideation, secondary school students

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นประเด็นด้านสาธารณสุขที่ได้รับความสนใจในระดับโลก โดยเฉพาะปัญหาการทำร้ายตนเองและความคิดฆ่าตัวตาย องค์การอนามัยโลก (WHO) (World Health Organization, 2024) รายงานว่าเป็นหนึ่งในสาเหตุการเสียชีวิตอันดับต้น ๆ ของเยาวชนในหลายประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากลไกการเฝ้าระวัง การคัดกรอง และการป้องกันเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญในการดูแลสุขภาวะของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

ในบริบทของประเทศไทย ข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังการฆ่าตัวตาย โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ (2566) แสดงให้เห็นว่า กลุ่มวัยรุ่นอายุ 15–19 ปี มีอัตราการพยายามฆ่าตัวตายสูงกว่าช่วงวัยอื่นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาภาวะซึมเศร้าและความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตในนักเรียนระดับมัธยมศึกษายังคงเป็นวิกฤตการณ์ที่ซับซ้อนและน่ากังวล อย่างไรก็ตาม ระบบคัดกรองและดูแลสุขภาพจิตในโรงเรียนส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาเครื่องมือและกระบวนการแบบดั้งเดิม ซึ่งมีข้อจำกัดด้านความรวดเร็ว ความแม่นยำ และความครอบคลุมของกลุ่มเป้าหมาย ท่ามกลางบริบทดังกล่าว เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ได้รับการมองว่าเป็นแนวทางใหม่ที่มีศักยภาพในการยกระดับระบบคัดกรองและการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต เนื่องจากสามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก วิเคราะห์รูปแบบเชิงซ้อน และสนับสนุนการตัดสินใจได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยด้านการประยุกต์ใช้ AI เพื่อการดูแลสุขภาพจิตจะเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่องค์ความรู้ในสาขานี้ยังคงมีลักษณะกระจัดกระจาย พัฒนาอย่างรวดเร็ว และขาดภาพรวมเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะในประเด็นที่มุ่งเน้นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้วยการทบทวนวรรณกรรมเชิงเนื้อหาเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอในการอธิบายพลวัตของการเติบโต แนวโน้มการวิจัย และโครงสร้างความร่วมมือทางวิชาการในระดับสากล ดังนั้น การวิเคราะห์บรรณมิติ ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ข้อมูลบรรณานุกรมในการวิเคราะห์แนวโน้มและโครงสร้างองค์ความรู้ จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เห็นภาพสถานภาพงานวิจัยในสาขาที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์บรรณมิติ ผ่านฐานข้อมูล Dimensions ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์โครงสร้างความรู้และแนวโน้มทางวิทยาศาสตร์ (Hook et al., 2018) ด้วยความครอบคลุมของฐานข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งบทความวารสาร สิทธิบัตร และเอกสารเชิงนโยบาย พร้อมด้วยระบบวิเคราะห์ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลการอ้างอิงและแหล่งทุนวิจัยได้อย่างเป็นระบบ ศักยภาพเหล่านี้จึงส่งเสริมให้การวิเคราะห์บรรณมิติสามารถถอดรหัสเครือข่ายความร่วมมือและระบุงานวิจัยที่มีอิทธิพลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่การสร้างทัศนภาพทางวิทยาศาสตร์ที่สะท้อนพลวัตและสถานการณ์จริงขององค์ความรู้ในระดับสากลได้อย่างแม่นยำ เพื่อให้เห็นภาพพลวัตการเติบโต เครือข่ายความร่วมมือ และระบุงานวิจัยต้นแบบที่มีอิทธิพลต่อวงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาการศึกษาและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของประเทศไทยให้เท่าทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มปริมาณการตีพิมพ์และอัตราการเติบโตของงานวิจัยด้านการใช้ AI เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

2. เพื่อศึกษาโครงสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ระหว่างนักวิจัย สถาบัน และประเทศของงานวิจัยด้านการใช้ AI เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

3. เพื่อระบุงานวิจัยที่มีอิทธิพลสูงและแกนกลางขององค์ความรู้ของงานวิจัยด้านการใช้ AI เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

สถานการณ์สุขภาพจิตและการคัดกรองในวัยรุ่น

World Health Organization (2024) ได้รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตในระดับโลกโดยระบุว่า การฆ่าตัวตายยังคงเป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับต้น ๆ ของเยาวชนทั่วโลก ซึ่งสะท้อนถึงวิกฤตทางสาธารณสุขที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน สอดคล้องกับรายงานของศูนย์เฝ้าระวังการฆ่าตัวตาย โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ (2566) ที่ระบุว่ากลุ่มวัยรุ่นอายุ 15–19 ปี ในประเทศไทยมีอัตราการพยายามฆ่าตัวตายสูงกว่าช่วงวัยอื่นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ วิมลวรรณ ปัญญาว่อง และคณะ (2563) พบว่าความชุกของภาวะซึมเศร้าและความเสี่ยงในการฆ่าตัวตายในวัยรุ่นไทยอยู่ในระดับที่น่ากังวล

บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในการดูแลสุขภาพจิต

Franklin et al. (2017) ได้ระบุถึงข้อจำกัดของเครื่องมือประเมินความเสี่ยงแบบดั้งเดิมที่ขาดความแม่นยำมานานหลายทศวรรษ นำไปสู่การเติบโตแบบก้าวกระโดดของงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับ AI และสุขภาพจิตในปัจจุบัน (Shubina & Dzido, 2025) เพื่อนำเทคโนโลยีมาใช้ทลายข้อจำกัดเดิมและเพิ่มขีดความสามารถในการคัดกรอง โดย AI มีบทบาทสำคัญในการยกระดับการเข้าถึงการรักษาให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น (Kibibi, 2024; Olawade et al., 2024) ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาแบบสอบถาม DMIND เพื่อเตรียมความพร้อมในการใช้ AI คัดกรองภาวะซึมเศร้าของ Hemrungrojn et al. (2024) และข้อเสนอแนวทางการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อประเมินภาวะซึมเศร้าสำหรับวัยรุ่นไทยโดย ศราวุธ ราชมณี (2561) อีกทั้งปัจจุบันยังมีการขยายขอบเขตการศึกษาเชิงมิติสัมพันธ์ผ่านเครื่องมือล้ำสมัยอย่าง ChatGPT, Gemini และ DeepSeek เพื่อประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจิตวัยรุ่นอย่างครอบคลุม (Samatha et al., 2025) อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ณปภัช เสโนฤทธิ์ (2567) จะพบว่าความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพและการใช้งานที่ง่ายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยี แต่ Drira (2024) ยังคงเน้นย้ำว่าการประยุกต์ใช้ AI ในทางปฏิบัติจำเป็นต้องคำนึงถึงมิติด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลนักเรียนเป็นสำคัญ

การวิเคราะห์บรรณมิติ

Donthu et al. (2021) อธิบายว่าการวิเคราะห์บรรณมิติเป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ข้อมูลบรรณานุกรมในการวิเคราะห์แนวโน้มและโครงสร้างองค์ความรู้ สำหรับแหล่งข้อมูลในการวิเคราะห์ Hook et al. (2018) แนะนำฐานข้อมูล Dimensions ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์โครงสร้างความรู้และแนวโน้มทางวิทยาศาสตร์ระดับสากล ดังนั้น ในการศึกษานี้จึงเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติผ่านฐานข้อมูล Dimensions เพื่อสังเคราะห์ภาพรวมของงานวิจัยและเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระดับโลก

สรุปได้ว่าปัญหาสุขภาพจิตและการทำร้ายตนเองในวัยรุ่นไทยเป็นวิกฤตที่ต้องได้รับการแก้ไขด้วยระบบคัดกรองเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพสูง ซึ่ง AI และการเรียนรู้ของเครื่องมีบทบาทสำคัญในการทลายข้อจำกัดของเครื่องมือแบบดั้งเดิมผ่านการวิเคราะห์เชิงทำนายที่แม่นยำและรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การนำไปใช้จริงจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างนวัตกรรมกับจริยธรรมด้านความเป็นส่วนตัวและการยอมรับของผู้ใช้งานเป็นสำคัญ การวิเคราะห์บรรณมิติจึงเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่จะช่วยเผยพลวัตและเครือข่ายความร่วมมือระดับโลก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของไทยให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ เพื่อศึกษาแนวโน้มและโครงสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

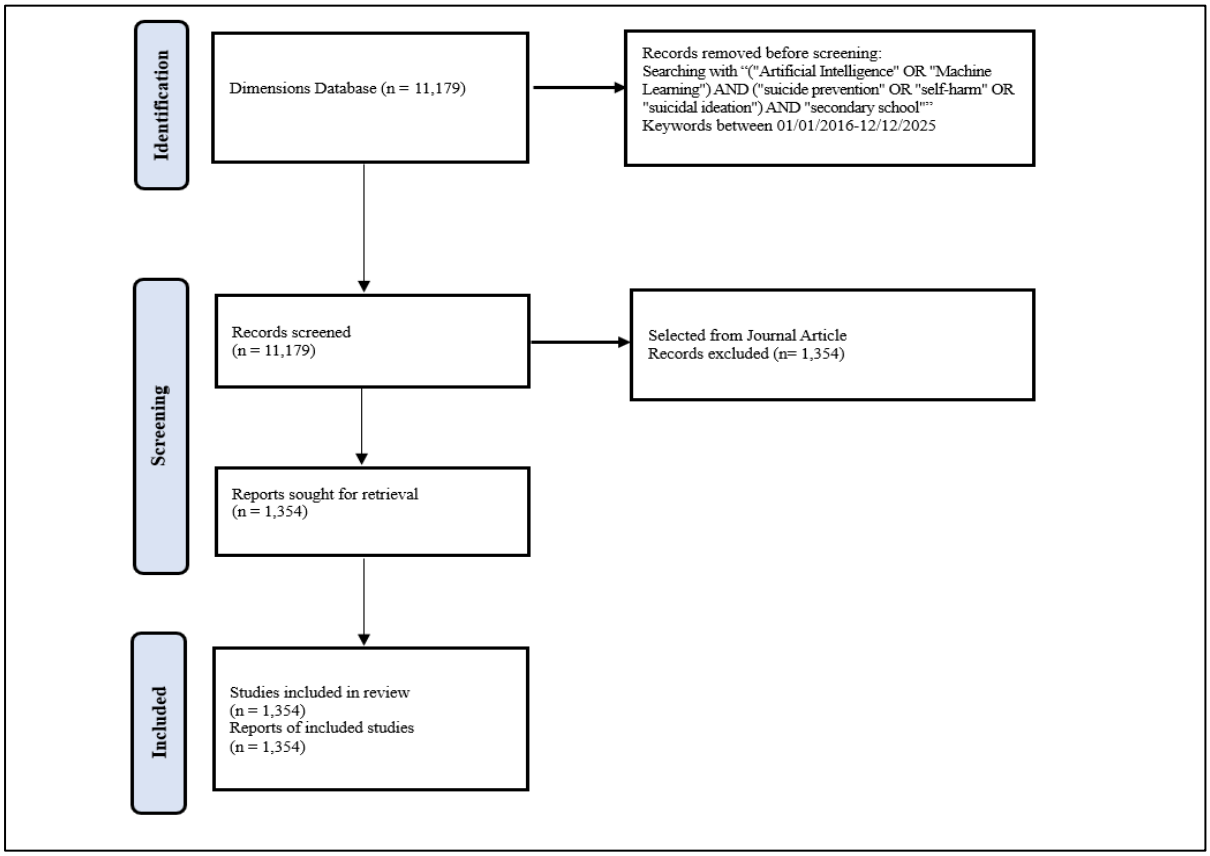
ประชากร สืบค้นข้อมูลผ่านฐานข้อมูล Dimensions ครอบคลุมช่วงเวลาระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2016 ถึง 12 ธันวาคม 2025 โดยใช้ชุดคำค้นสำคัญที่เชื่อมโยง 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านเทคโนโลยี (Artificial Intelligence หรือ Machine Learning) มิติด้านปัญหาสุขภาพจิต (suicide prevention, self-harm หรือ suicidal ideation) และมิติด้านกลุ่มเป้าหมาย (secondary school) ซึ่งจากการสืบค้นเบื้องต้นพบเอกสารที่เข้าข่ายจำนวนทั้งสิ้น 11,179 รายการ

กลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้ทางวิชาการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดกรองข้อมูลตามแนวทางมาตรฐาน (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses : PRISMA) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการระบุข้อมูล นำเข้าข้อมูลดิบจำนวน 11,179 รายการเข้าสู่กระบวนการพิจารณา

ขั้นตอนการคัดกรอง กำหนดเกณฑ์การคัดเข้า โดยเลือกเฉพาะเอกสารประเภทบทความวิชาการเท่านั้น เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และทำการคัดออกเอกสารประเภทอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง เช่น บทบรรณาธิการ หนังสือ หรือเอกสารการประชุม

ขั้นตอนการคัดเลือก ภายหลังกระบวนการคัดกรอง ได้รับบทความฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านเกณฑ์เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสุดท้าย จำนวน 1,354 เรื่อง

ภาพที่ 1 PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses)

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยสำหรับการศึกษานี้ ดำเนินการตามแนวทางมาตรฐาน (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses: PRISMA) ในขั้นตอนการคัดกรอง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเข้า โดยพิจารณาเฉพาะเอกสารประเภท บทความวิชาการเท่านั้น เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพทางวิชาการของข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และทำการคัดออกเอกสารประเภทอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้มีบทความที่ผ่านเกณฑ์และถูกนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลหลักสำหรับการวิเคราะห์บรรณมิติในครั้งนี้ รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,354 เรื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ฐานข้อมูล Dimensions ฐานข้อมูลวิชาการระดับนานาชาติที่มีความครอบคลุมของบทความวิจัย สิทธิบัตร และเอกสารทางวิชาการจากทั่วโลก อีกทั้งยังมีจุดเด่นในการเชื่อมโยงข้อมูลการอ้างอิงที่ทันสมัย เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์แนวโน้มงานวิจัยในระดับสากล

2.2 ซอฟต์แวร์วิเคราะห์บรรณมิติ ได้แก่ โปรแกรม VOSviewer ซึ่งใช้สำหรับสร้างแผนภาพทัศนภาพเพื่อแสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของงานวิจัย โดยมีขีดความสามารถในการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อวิเคราะห์การกระจายตัว ความหนาแน่น และความแข็งแกร่งของการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับนักวิจัย สถาบัน และประเทศ ซึ่งช่วยให้การวิเคราะห์โครงสร้างองค์ความรู้เป็นไปอย่างมีระบบและเห็นภาพเชิงประจักษ์ได้อย่างชัดเจน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลดำเนินการเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2568 โดยกำหนดขอบเขตระยะเวลาการศึกษา 10 ปี ย้อนหลัง และรวมปีปัจจุบัน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2559 ถึง 12 ธันวาคม พ.ศ. 2568 โดยใช้ชุดคำสำคัญที่ครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เทคโนโลยี AI ได้แก่ "Artificial Intelligence" OR "Machine Learning"

กลุ่มที่ 2 ปัญหาพฤติกรรม ได้แก่ "suicide prevention" OR "self-harm" OR "suicidal ideation"

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ "secondary school"

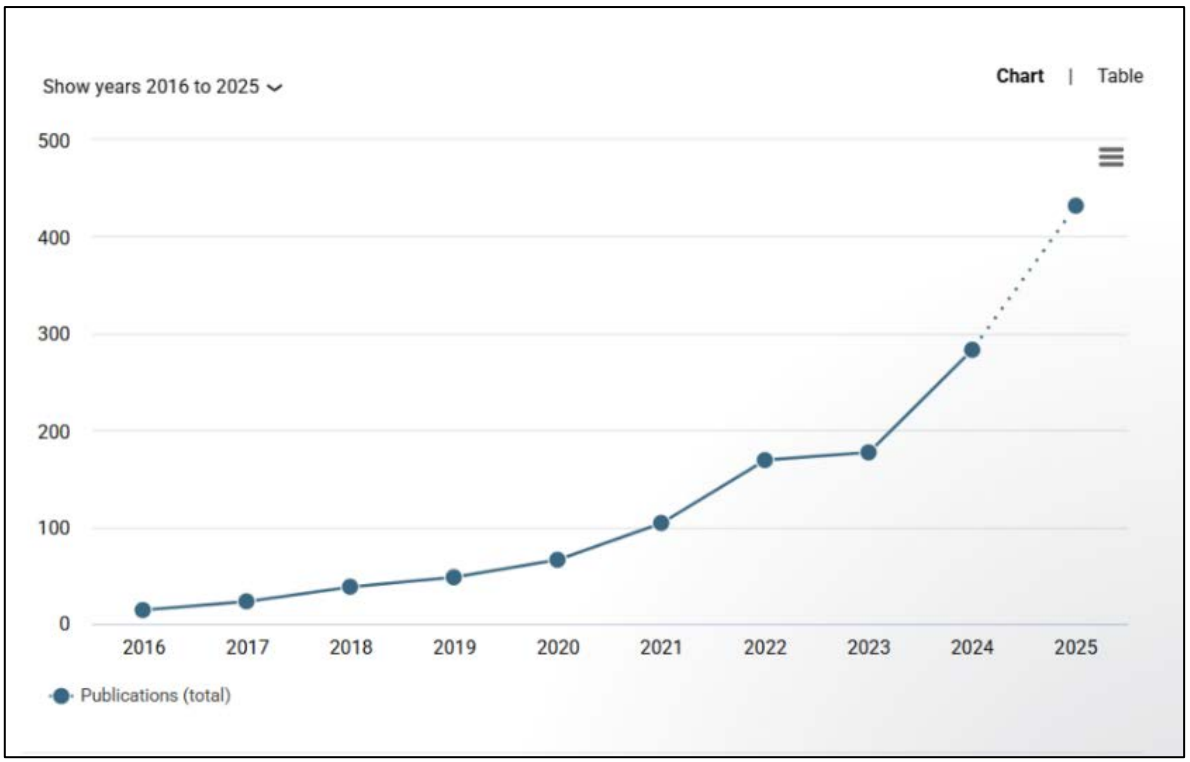
จากการสืบค้นเบื้องต้น พบเอกสารที่เกี่ยวข้องในระบบจำนวนทั้งสิ้น 11,179 รายการ และบทความที่ผ่านเกณฑ์และถูกนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลหลักสำหรับการวิเคราะห์บรรณมิติในครั้งนี้ รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,354 เรื่อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้ง 1,354 เรื่อง มาดำเนินการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคทางบรรณมิติและนำเสนอผ่านแผนภาพทัศนภาพในประเด็นสำคัญ เพื่อให้ผู้อ่านทราบถึงที่มาและน้ำหนักของข้อมูลอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์รายละเอียดในด้าน จำนวนบทความ เพื่อแสดงแนวโน้มการเติบโต การอ้างอิงรวม เพื่อสะท้อนผลกระทบทางวิชาการ และค่าเฉลี่ยการอ้างอิง เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเข้มข้นขององค์ความรู้ในแต่ละส่วน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ภายในของฐานข้อมูล Dimensions ร่วมกับโปรแกรม VOSviewer (Visualizing Scientific Landscapes) ในการสร้างแผนภาพทัศนภาพ เพื่อแสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ซึ่งการแสดงผลผ่าน VOSviewer ช่วยให้เห็นภาพรวมของการกระจายตัว ความหนาแน่น และความแข็งแกร่งของการเชื่อมโยงได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านเครือข่ายความร่วมมือและกลุ่มหัวข้อวิจัยที่เป็นแกนกลางขององค์ความรู้

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์แนวโน้มปริมาณการตีพิมพ์และอัตราการเติบโตของงานวิจัยด้านการใช้ AI เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา แสดงดังภาพและตารางต่อไปนี้

ภาพที่ 2 สถิติจำนวนบทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในฐานข้อมูล Dimensions

จากภาพที่ 2 แสดงสถิติจำนวนบทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในฐานข้อมูล Dimensions จำแนกตามปีที่เผยแพร่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 ถึง 2025 พบว่า แนวโน้มของงานวิจัยในหัวข้อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีทิศทางการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในลักษณะก้าวกระโดด โดยในช่วงระยะแรกของการศึกษา ค.ศ. 2016–2020 ปริมาณงานวิจัยมีการเพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากหลักสิบสู่ระดับใกล้เคียง 100 เรื่องต่อปี แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงปี ค.ศ. 2021 เป็นต้นมา กราฟแสดงอัตราการเติบโตที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 2024 และ 2025 ที่มีจำนวนการตีพิมพ์สูง จำนวนมากกว่า 400 เรื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเด็นดังกล่าวเป็นความสนใจในระดับโลกที่นักวิจัยทั่วโลกต่างให้ความสำคัญในขณะนี้

ตาราง 1 นักวิจัยที่มีจำนวนบทความเผยแพร่สูงสุด 11 อันดับแรก

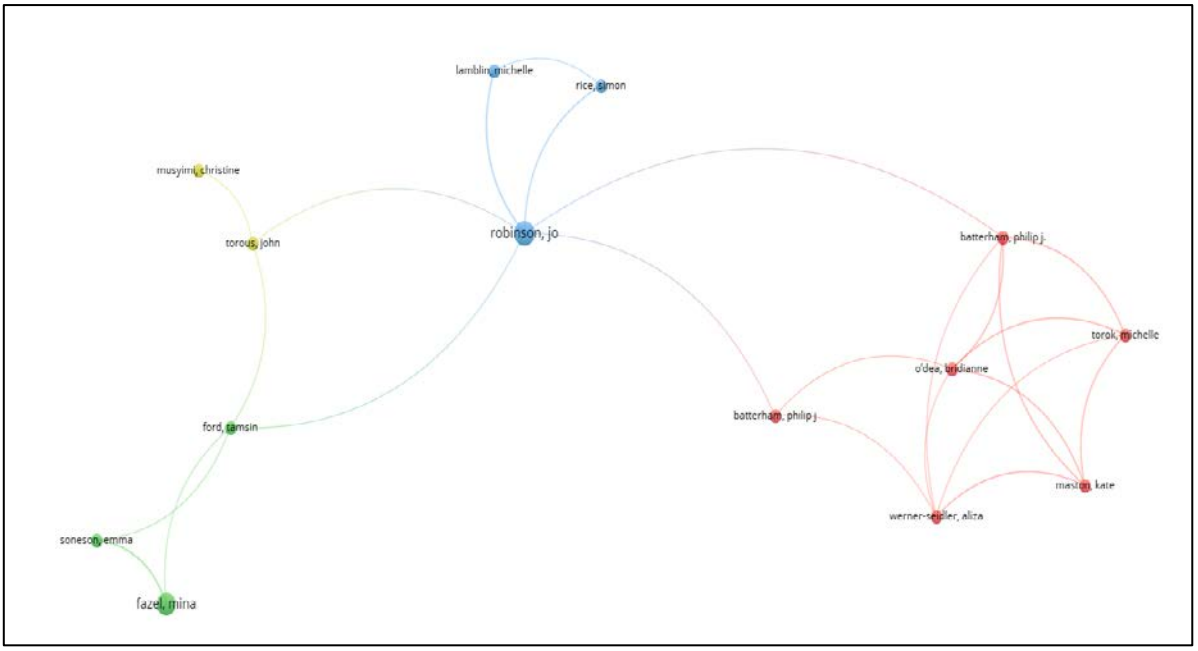
ชื่อผู้แต่ง	องค์กรและประเทศ	จำนวนบทความ	การอ้างอิงรวม	ค่าเฉลี่ยการอ้างอิง
Jo Robinson	University of Melbourne, Australia	10	643	64.30
Philip James Batterham	Australian National University, Australia	7	245	35.00
Aliza Werner-Seidler	UNSW Sydney, Australia	6	179	29.83

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง	องค์กรและประเทศ	จำนวนบทความ	การอ้างอิงรวม	ค่าเฉลี่ยการอ้างอิง
Paul Siu Fai Yip	University of Hong Kong, China	6	136	22.67
Mina S Fazel	University of Oxford, United Kingdom	6	71	11.83
Dorothy Lynn Espelage	University of North Carolina at Chapel Hill, United States	5	438	87.60
Scott Thomas Leatherdale	University of Waterloo, Canada	5	26	5.20
Matthew K Nock	Harvard University, United States	5	4,046	809.20
Tamsin Jane Ford	University of Cambridge, United Kingdom	5	488	97.60
Katherine M Ingram	University of North Carolina at Chapel Hill, United States	5	438	87.60
Cuijpers Cuijpers	Vrije Universiteit Amsterdam, Netherlands	5	1,132	226.40

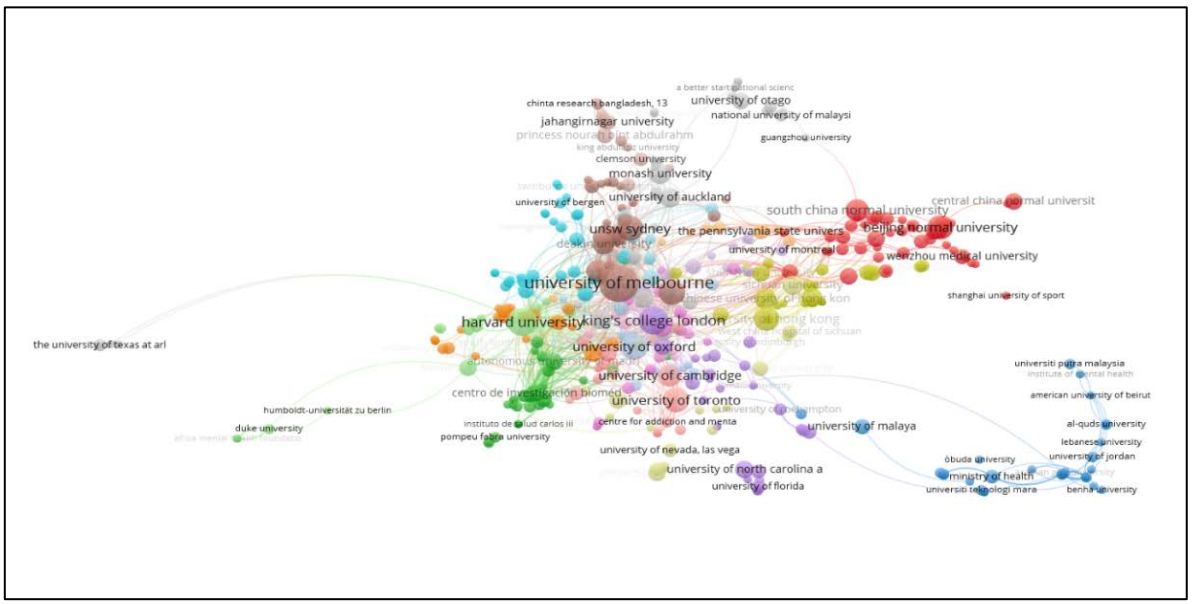
จากตาราง 1 แสดงรายชื่อนักวิจัยที่มีจำนวนบทความเผยแพร่สูงสุด 11 อันดับแรก พบว่า Jo Robinson จาก University of Melbourne ประเทศออสเตรเลีย เป็นนักวิจัยที่มีความโดดเด่นที่สุดในด้านปริมาณผลงาน โดยมีจำนวนบทความตีพิมพ์รวมทั้งสิ้น 10 เรื่อง รองลงมาคือ Philip James Batterham จาก Australian National University ประเทศออสเตรเลีย จำนวน 7 เรื่อง และตามด้วยกลุ่มนักวิจัยที่มีผลงาน 6 เรื่อง และ 5 เรื่อง ทั้งนี้ พบได้ว่าสถาบันการศึกษาจากประเทศออสเตรเลียมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตผลงานวิจัยในลำดับต้น ๆ อย่างไรก็ตาม พบได้ว่า Matthew K Nock จากสหรัฐอเมริกา แม้จะมีจำนวนผลงานตีพิมพ์อยู่ในกลุ่ม 5 เรื่อง แต่กลับมีจำนวนการอ้างอิงรวม และค่าเฉลี่ยการอ้างอิงต่อเรื่องสูงที่สุดในกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ (การอ้างอิงรวม 4,046 และค่าเฉลี่ยการอ้างอิง 809.20) ซึ่งสะท้อนถึงคุณภาพและผลกระทบทางวิชาการที่สูงมากของงานวิจัยแม้อาจจะมีจำนวนปริมาณเรื่องไม่มากอยู่ในอันดับแรก ๆ ก็ตาม

2. ผลการศึกษาโครงสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ระหว่างนักวิจัย สถาบัน และประเทศของงานวิจัยด้านการใช้ AI เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และงานวิจัยที่มีอิทธิพลสูงและแกนกลางขององค์ความรู้ของงานวิจัยด้านการใช้ AI เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา แสดงดังภาพและตารางต่อไปนี้

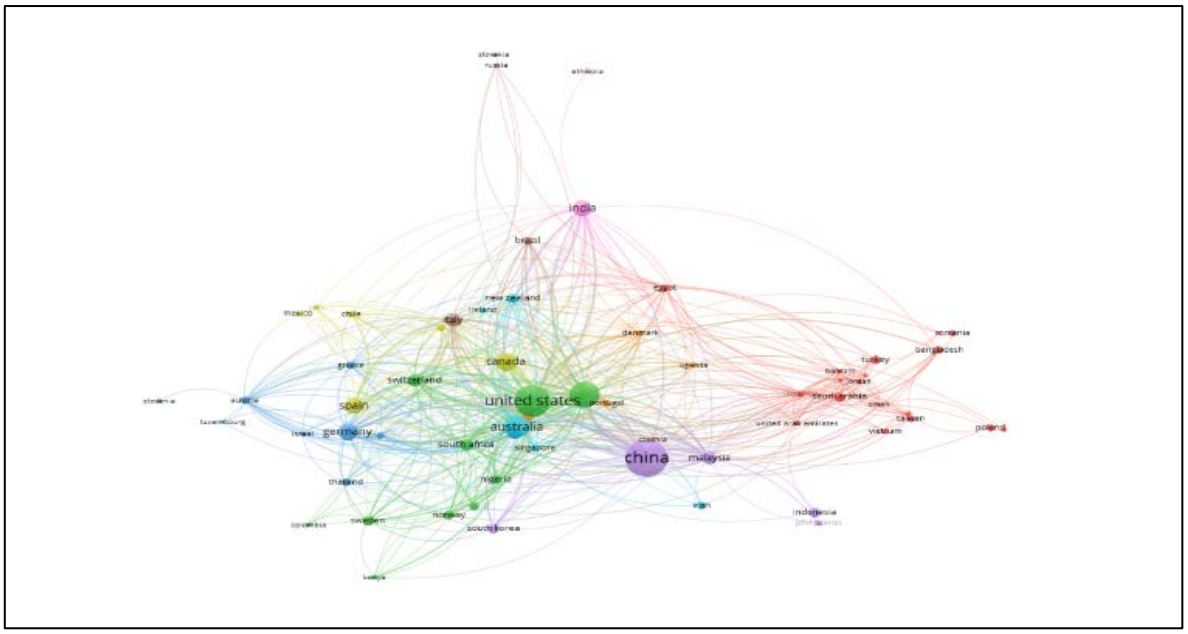
ภาพที่ 3 โครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ผู้แต่งที่มีผลงานตีพิมพ์อย่างน้อย 3 เรื่อง

จากภาพที่ 3 พบว่า โครงสร้างเครือข่ายมีความสัมพันธ์แบบรวมศูนย์โดยมี Robinson, Jo (สีฟ้า) เป็นแกนกลางที่มีอิทธิพลสูงสุด ซึ่งจากขนาดวงกลมที่ใหญ่ที่สุดและตำแหน่งที่อยู่ตรงกลางทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อยึดโยงกลุ่มนักวิจัยต่างสีเข้าด้วยกัน โดยกลุ่มที่มีความเข้มข้นของการทำงานร่วมกันมากที่สุดคือกลุ่ม สีแดง นำโดย Batterham, Philip J., O'dea, Bridianne et al. ซึ่งปรากฏเส้นโยงใยหากันเองอย่างหนาแน่นแสดงถึงการเป็นทีมวิจัยหลัก ในขณะที่กลุ่ม สีเขียว นำโดย Ford, Tamsin และกลุ่ม สีเหลือง นำโดย Torous, John มีลักษณะแยกตัวออกเป็นสายย่อยและเชื่อมต่อเข้าสู่แกนกลางผ่านตัวแทนหลักเพียงคนเดียว ทำให้เห็นชัดเจนว่าหากขาด Robinson, Jo ไปเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มสีต่าง ๆ จะขาดออกจากกันทันที

ภาพที่ 4 โครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีผลงานตีพิมพ์อย่างน้อย 3 องค์กร

จากภาพที่ 4 พบว่า เครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรสะท้อนโครงสร้างที่แบ่งออกเป็นสามกลุ่มหลักตามภูมิศาสตร์อย่างชัดเจน โดยกลุ่มแรก คือ กลุ่มสถาบันจาก ประเทศออสเตรเลีย นำโดย University of Melbourne และ Orygen ที่ครองพื้นที่ขนาดใหญ่ทางด้านซ้าย แสดงถึงความเป็นผู้นำโลกด้านนวัตกรรมและการลงมือปฏิบัติจริงในหัวข้อนี้ กลุ่มที่สองคือกลุ่มมหาวิทยาลัยชั้นนำ ประเทศกลุ่มตะวันตก นำโดย Harvard และ King's College London ที่ยึดพื้นที่ตรงกลางเป็นแกนหลักทางวิชาการ เชื่อมโยงองค์ความรู้ระดับสากล และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มสถาบันจากประเทศจีน (เช่น Beijing Normal University) ที่แยกตัวออกไปด้านบน โดยมี University of Hong Kong เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำหน้าที่เชื่อมประสานความร่วมมือระหว่างงานวิจัยฝั่งเอเชียกับเครือข่ายสากลเข้าด้วยกัน

ภาพที่ 5 โครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีผลงานตีพิมพ์อย่างน้อย 3 ประเทศ

จากภาพที่ 5 พบว่า เครือข่ายระดับประเทศแสดงโครงสร้างแบบหลายกลุ่ม โดยมี สหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์กลางหลักที่เชื่อมโยงทั่วโลก รองลงมาคือ ประเทศออสเตรเลีย ที่มีความโดดเด่นอย่างมากในหัวข้อเฉพาะทางนี้ และมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับกลุ่มตะวันตก ในขณะที่ ประเทศจีนสร้างเครือข่ายความร่วมมือของตนเองแยกออกมาในโซนเอเชียและตะวันออกกลางอย่างชัดเจน สำหรับประเทศไทย แม้จะเป็นกลุ่มขนาดเล็ก แต่ปรากฏตัวเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศยุโรป (สีฟ้า) ซึ่งชี้ให้เห็นโอกาสในการสร้างเครือข่ายวิจัยระดับสากลนอกเหนือจากภูมิภาคเอเชีย

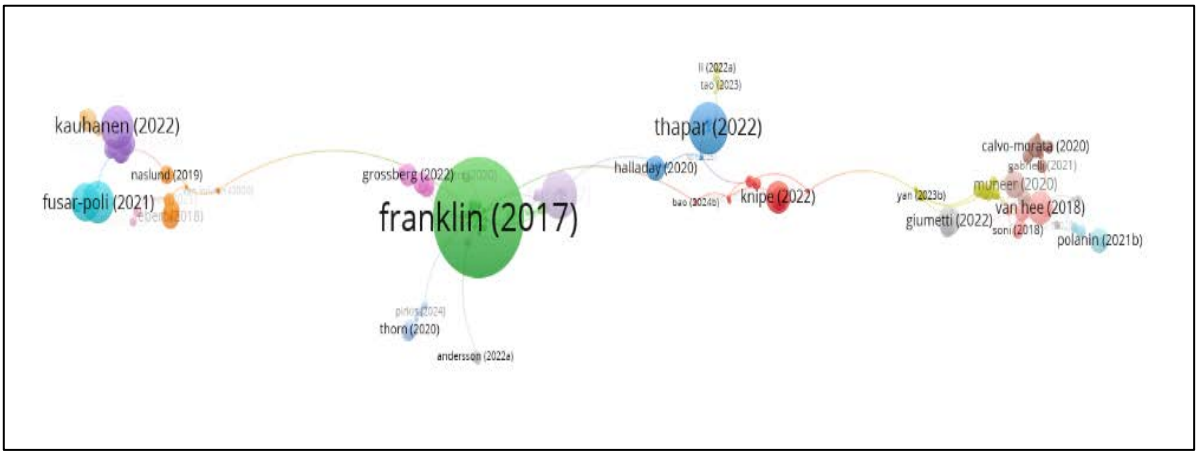
ตาราง 2 นักวิจัยที่มีจำนวนการอ้างอิงบทความรวมสูงสุด 10 อันดับแรก

ชื่อผู้แต่ง	องค์กรและประเทศ	การอ้างอิงรวม	ค่าเฉลี่ยการอ้างอิง	จำนวนบทความ
Matthew K Nock	Harvard University, United States	4,046	809.20	5
Evan M Kleiman	Rutgers, The State University of New Jersey, United States	3,773	1,886.50	2

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง	องค์กรและประเทศ	การอ้างอิงรวม	ค่าเฉลี่ยการอ้างอิง	จำนวนบทความ
Jessica D Ribeiro	Florida State University, United States	3,260	1,630.00	2
Kathryn R Fox	University of Denver, United States	3,257	3,257.00	1
Joseph Chad Franklin	Florida State University, United States	3,257	3,257.00	1
Kate H Bentley	Harvard University, United States	3,257	3,257.00	1
Xieyining Huang	Florida State University, United States	3,257	3,257.00	1
Bernard P Chang	Columbia University Irving Medical Center, United States	3,257	3,257.00	1
Katherine M Musacchio	Florida State University, United States	3,257	3,257.00	1
Adam C Jaroszewski	Massachusetts General Hospital, United States	3,257	3,257.00	1

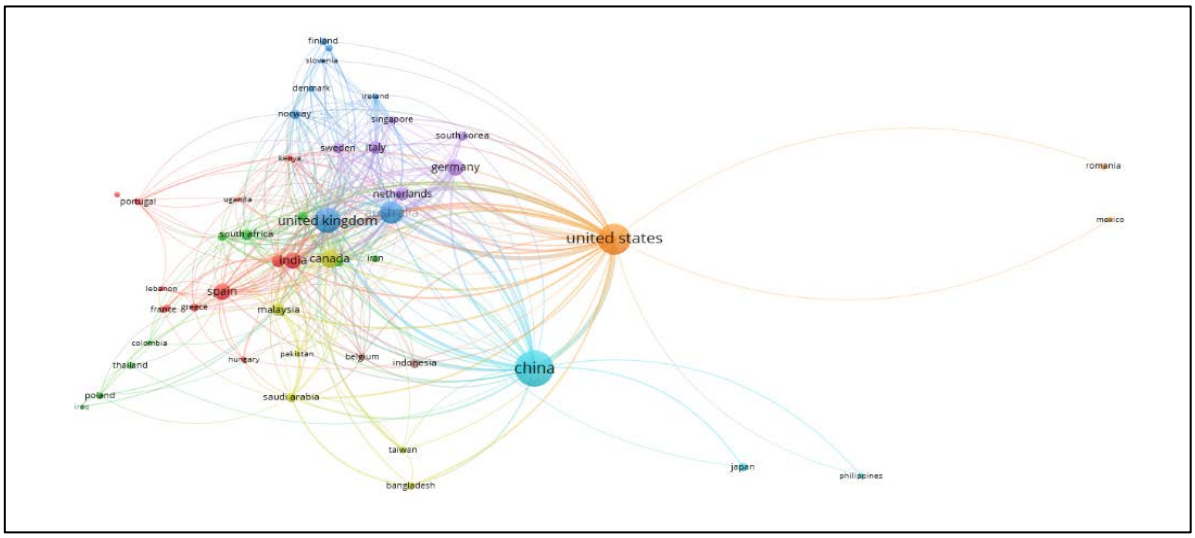
จากตาราง 2 พบว่า Matthew K Nock จาก Harvard University สหรัฐอเมริกา เป็นนักวิจัยที่มีจำนวนการอ้างอิงรวมสูงสุด 4,046 ครั้ง จากผลงานตีพิมพ์จำนวน 5 เรื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความต่อเนื่องและความน่าเชื่อถือในผลงานวิจัย นอกจากนั้น พบว่า กลุ่มนักวิจัยตั้งแต่ลำดับที่ 4 ถึง 10 อาทิ Kathryn R Fox, Joseph Chad Franklin et al. แม้จะมีสถิติผลงานตีพิมพ์ในฐานข้อมูลเพียงท่านละ 1 เรื่อง แต่กลับมีจำนวนการอ้างอิงสูงถึง 3,257 ครั้งเท่ากันทุกท่าน และมีค่าเฉลี่ยการอ้างอิงต่อเรื่องสูงที่สุดในตาราง ปรากฏการณ์นี้บ่งชี้ว่านักวิจัยกลุ่มนี้อาจเป็นคณะผู้ร่วมวิจัย หรือผลงานเพียงชิ้นเดียวที่มีอิทธิพลต่อวงการศึกษานี้อย่างมหาศาล นอกจากนั้นแล้ว เมื่อพิจารณาองค์กรต้นสังกัด พบว่านักวิจัยที่มีผลกระทบการอ้างอิงสูงทั้ง 10 อันดับ มาจากสถาบันการศึกษาและองค์กรชั้นนำใน สหรัฐอเมริกา ทั้งสิ้น ซึ่งแสดงถึงความเป็นมหาอำนาจทางวิชาการและบทบาทผู้นำในการขับเคลื่อนองค์ความรู้ในเรื่องนี้

ภาพที่ 6 โครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ผู้วิจัยที่มีจำนวนการอ้างอิงขั้นต่ำที่ 1

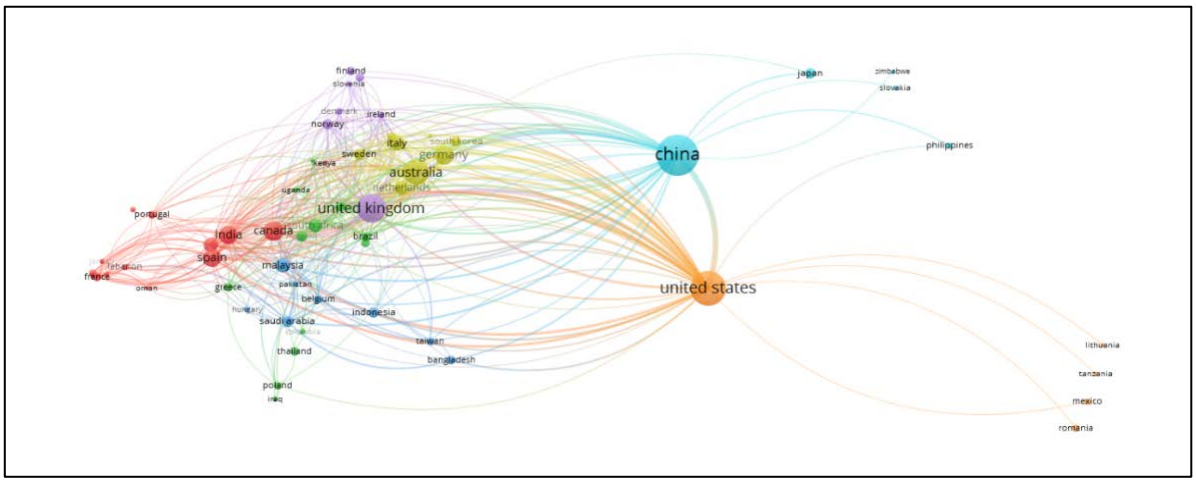
จากภาพที่ 6 พบว่า โครงสร้างองค์ความรู้นี้ขับเคลื่อนด้วยงานวิจัยที่มีความสดใหม่ ช่วงปี ค.ศ. 2017 ถึง 2024 ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นหัวข้อที่กำลังได้รับความสนใจสูง โดยมีงานของ Franklin (2017) เป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดทำหน้าที่เป็นรากฐานเชื่อมโยงความรู้ไปสู่งานวิจัยกลุ่มใหม่ที่มีอิทธิพลสูงทางด้านขวา นำโดย Thapar (2022)

และ Knipe (2022) ในขณะที่กลุ่มทางซ้ายเป็นงานวิจัยช่วงรอยต่อปี ค.ศ. 2021 ถึง 2022 เช่น Kauhanen และ Fusar-Poli ซึ่งภาพรวมชี้ให้เห็นว่าแม้งานวิจัยย่อยจะมีจำนวนมาก แต่องค์ความรู้หลักในเรื่องนี้ถูกยึดโยงและพัฒนาต่อยอดมาจากงานวิจัยสำคัญเพียงไม่กี่ชิ้นที่เป็นแกนกลางของเครือข่าย

ภาพที่ 7 โครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระดับประเทศโดยกำหนดเกณฑ์การอ้างอิงขั้นต่ำที่ 5

จากภาพที่ 7 พบว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ขับเคลื่อนโดยสองขั้วอำนาจหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และประเทศจีน ซึ่งปรากฏขนาดของโหนดใหญ่ที่สุดและมีเส้นเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างกันที่หนาแน่นที่สุด แสดงถึงบทบาทการเป็นศูนย์กลาง ในการผลิตและถ่ายทอดองค์ความรู้ ในขณะที่ประเทศไทย ปรากฏอยู่ในกลุ่มเครือข่ายศักยภาพใหม่ ทางด้านซ้ายล่าง ร่วมกับประเทศในแถบเอเชียและตะวันออกกลาง เช่น ประเทศมาเลเซียและประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งบ่งชี้ถึงพัฒนาการสำคัญในการเชื่อมโยงงานวิจัยจากบริบทท้องถิ่นเข้าสู่เครือข่ายสากลที่มีสหรัฐอเมริกาและประเทศจีนเป็นแกนหลัก

ภาพที่ 8 โครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระดับประเทศโดยกำหนดเกณฑ์การอ้างอิงขั้นต่ำที่ 1

จากภาพที่ 8 พบว่า งานวิจัยในหัวข้อนี้มีลักษณะเป็นความร่วมมือระดับโลกที่ขับเคลื่อนโดยสองมหาอำนาจหลักคือ สหรัฐอเมริกาและประเทศจีน ซึ่งมีขนาดโหนดใหญ่ที่สุดและมีเส้นเชื่อมโยงหากันที่หนาแน่นที่สุด สะท้อนถึง

การเป็นแกนกลางในการผลิตและส่งต่อองค์ความรู้ โดยมีกลุ่มเครือข่ายรองที่แข็งแกร่งในโซนยุโรปและเครือจักรภพนำโดย สหราชอาณาจักรและออสเตรเลีย อย่างไรก็ตาม การใช้เกณฑ์การอ้างอิงขั้นต่ำที่ 1 ทำให้พบได้ว่ากลุ่มประเทศชายขอบจำนวนมากที่เริ่มเข้ามามีบทบาท รวมถึง ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในเอเชีย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหัวข้อนี้ไม่ได้จำกัดวงอยู่แค่ในประเทศพัฒนาแล้ว แต่กำลังขยายความสนใจไปสู่บริบทที่หลากหลายทั่วโลก

จากการสังเคราะห์ข้อมูลบทความวิจัยจำนวน 1,354 เรื่อง พบข้อค้นพบสำคัญว่าสถานภาพองค์ความรู้ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการคัดกรองนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กำลังอยู่ในภาวะการขยายตัวแบบก้าวกระโดดอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีสถิติการตีพิมพ์ผลงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและแตะระดับสูงสุดในปี ค.ศ. 2025 สำหรับโครงสร้างความร่วมมือทางวิชาการระดับโลก พบลักษณะเครือข่ายแบบพหุภาคี ซึ่งถูกขับเคลื่อนโดยสองมหาอำนาจทางวิจัยหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและประเทศจีน ในขณะที่ออสเตรเลียแสดงบทบาทที่โดดเด่นในฐานะผู้นำด้านนวัตกรรมเฉพาะทาง นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังระบุถึงบทบาทของงานวิจัยระดับฐานราก โดยเฉพาะผลงานของ Franklin (2017) ที่ทำหน้าที่เป็นแกนกลางสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ความรู้พื้นฐานเข้ากับบริบทงานวิจัยสมัยใหม่

การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์บรรณมิติจากบทความวิจัยจำนวน 1,354 เรื่อง สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่างานวิจัยด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตายในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กำลังอยู่ในช่วงการขยายตัวอย่างรวดเร็วในระดับโลก โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 2021–2025 ซึ่งสอดคล้องกับบริบทวิกฤตสุขภาพจิตในวัยรุ่นที่ทวีความรุนแรงขึ้น พร้อมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี AI ที่มีศักยภาพในการประมวลผลข้อมูลเชิงซ้อนและสนับสนุนการตัดสินใจเชิงคาดการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการแบบดั้งเดิม ผลการศึกษานี้สนับสนุนข้อค้นพบของ Franklin et al. (2017) ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของเครื่องมือคัดกรองแบบเดิม และความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางใหม่ที่มีความแม่นยำและตอบสนองเชิงรุกได้ดียิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาโครงสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ พบว่าการผลิตองค์ความรู้ในประเด็นนี้ถูกขับเคลื่อนโดยประเทศมหาอำนาจด้านการวิจัย ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและประเทศจีน ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายระดับโลก ในขณะที่ประเทศออสเตรเลียมีบทบาทโดดเด่นในฐานะผู้นำด้านนวัตกรรมเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะการพัฒนาเครื่องมือและโปรแกรมแทรกแซงสำหรับเยาวชนโดยตรง โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นรูปแบบการกระจายอำนาจขององค์ความรู้ระหว่าง “ผู้นำเชิงทฤษฎี” และ “ผู้นำเชิงนวัตกรรม” ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสาขาวิชาที่อยู่ในช่วงการเติบโตอย่างรวดเร็ว

ในเชิงโครงสร้างองค์ความรู้ ผลการวิเคราะห์เครือข่ายการอ้างอิงชี้ให้เห็นว่า งานของ Franklin et al. (2017) ทำหน้าที่เป็นงานวิจัยระดับฐานราก ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านปัจจัยเสี่ยงการฆ่าตัวตายแบบดั้งเดิม เข้ากับการพัฒนาแนวทางเชิงข้อมูลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาได้ถูกนำไปต่อยอดในงานวิจัยที่ใช้ AI และ Machine Learning เป็นเครื่องมือหลัก การค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเทคโนโลยี AI ในด้านสุขภาพจิต มิได้เกิดขึ้นโดยตัดขาดจากองค์ความรู้เดิม แต่เป็นกระบวนการต่อยอดเชิงวิวัฒนาการของงานวิจัยด้านสุขภาพจิตอย่างเป็นระบบ

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ บทบาทของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งแม้จะยังไม่ใช่ศูนย์กลางหลักของเครือข่ายโลก แต่เริ่มปรากฏบทบาทเชิงเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นศักยภาพของประเทศไทยในการยกระดับบทบาทจาก “ผู้รับองค์ความรู้” ไปสู่ “ผู้ร่วมสร้างองค์ความรู้” ผ่านการสร้าง

ความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับประเทศผู้นำด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยการนำองค์ความรู้และต้นแบบจากต่างประเทศมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และระบบการศึกษาของไทย

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษานี้ค้นพบจุดเปลี่ยนสำคัญขององค์ความรู้ด้านสุขภาพจิตนักเรียน ที่กำลังเคลื่อนตัวจากการประเมินความเสี่ยงแบบเดิมไปสู่การใช้ AI พยากรณ์ล่วงหน้าเชิงรุก ภาพรวมโครงสร้างความรู้ระดับโลกปรากฏในลักษณะทวิลักษณ์ ซึ่งแบ่งบทบาทชัดเจนระหว่างกลุ่มสร้างทฤษฎีหลัก (สหรัฐอเมริกาและประเทศจีน) กับกลุ่มนวัตกรรมเชิงปฏิบัติ ประเทศออสเตรเลีย อันนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ได้ว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในการเป็นจุดเชื่อมโยงระดับภูมิภาค เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสากลมาประยุกต์ใช้จริงในบริบทเอเชีย ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับความแม่นยำของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานหลักทางการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายเชิงรุกในการส่งเสริมและสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) สำหรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรมุ่งเน้นกลยุทธ์การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศกับกลุ่มประเทศที่มีความเชี่ยวชาญขั้นสูงตามที่ปรากฏในผลการศึกษา อาทิ สหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย หรือประเทศจีน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีมาช่วยยกระดับความแม่นยำและประสิทธิภาพของกระบวนการเพื่อการคัดกรองภาวะสุขภาพจิต การป้องกันการทำร้ายตนเอง และความคิดฆ่าตัวตาย ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในประเทศไทยให้ทัดเทียมมาตรฐานสากล

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ โดยจำเป็นต้องเร่งเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางข้อมูลให้มีความเข้มแข็ง ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลพฤติกรรมและข้อมูลสุขภาพจิตของนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานความปลอดภัย เพื่อให้มีฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับรองรับการประมวลผลของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่จะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเฝ้าระวังและดูแลนักเรียนในอนาคตอันใกล้นี้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลจากฐานข้อมูลวิชาการระดับสากลอื่น ๆ เพิ่มเติม อาทิ Scopus หรือ Web of Science เพื่อให้ได้ภาพรวมของพลวัตงานวิจัยที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) โดยนำการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึก ในบทความที่มีอิทธิพลสูง หรือการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มาช่วยขยายความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์บรรณมิติ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษา เพื่อทดลองนำเครื่องมือ AI ไปใช้ในบริบทจริงและติดตามผลในระยะยาว โดยประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการวิจัยในอนาคตคือมิติด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลนักเรียน เพื่อสร้างแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้งานในระบบการศึกษาไทย

2.3 ทิศทางการวิจัยในอนาคต ควรยกระดับจากการวิเคราะห์ทัศนภาพเชิงกว้างไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะการพัฒนาการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์สัญญาณเตือนทางสุขภาพจิตจากรูปแบบการสื่อสารของเยาวชนไทย ควบคู่ไปกับการกำหนดกรอบจริยธรรมและการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของข้อมูลนักเรียนในสถานศึกษา นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบคัดกรอง AI เมื่อนำไปบูรณาการร่วมกับบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงการสร้างความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับประเทศมหาอำนาจด้านนวัตกรรม อาทิ สหรัฐอเมริกา จีน หรือออสเตรเลีย เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ศูนย์เฝ้าระวังการฆ่าตัวตาย โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต. (2568). *รายงานสถานการณ์การฆ่าตัวตายของประเทศไทย ปีงบประมาณ 2566*. สืบค้น 1 ธันวาคม 2568 จาก https://suicide.dmh.go.th/books/view.asp?id=27.

ณปภัช เสโนฤทธิ์. (2567). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ AI Chatbot ในการปรึกษาด้านสุขภาพจิต*. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารนวัตกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิมลวรรณ ปัญญาว่อง, รัตนศักดิ์ สันติธาดากุล และโชษิตา ภาวสุทธิไพศิฐ. (2563). ความชุกของภาวะซึมเศร้าและความเสี่ยงฆ่าตัวตายในวัยรุ่นไทย: การสำรวจโรงเรียนใน 13 เขตสุขภาพ. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, *28*(2), 136–149.

ศราวุธ ราชมณี. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเมินภาวะซึมเศร้าแบบพหุกิจกรรมร่วมกับการวัดคลื่นไฟฟ้าสมองสำหรับวัยรุ่นไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285–296. DOI:10.1016/j.jbusres.2021.04.070.

Drira, M. (2024). Machine learning methods in student mental health research: An ethics–centered systematic literature review. *Applied Sciences*, *14*(24), 11738. DOI:10.3390/app142411738.

Franklin, J. C., Ribeiro, J. D., Fox, K. R., Bentley, K. H., Kleiman, E. M., Huang, X., Musacchio, K. M., Jaroszewski, A. C., Chang, B. P., & Nock, M. K. (2017). Risk factors for suicidal thoughts and behaviors: A meta–analysis of 50 years of research. *Psychological Bulletin*, 143(2), 187–232. DOI:10.1037/bul0000084.

Hemrungrojn, S., Saengsai, K., Jakkrawankul, P., Kiattiporn–Opas, C., Chaichareenon, K., Amrapala, A., & Maes, M. (2024). Development and evaluation of the DMIND questionnaire: Preparing for AI integration into an effective depression screening tool. *Siriraj Medical Journal*, 76(9), 620–629. DOI:10.33192/smj.v76i9.269527.

Hook, D. W., Porter, S. J., & Herzog, C. (2018). Dimensions: Building context for search and evaluation. *Frontiers in Research Metrics and Analytics*, 3, 23. DOI:10.3389/frma.2018.00023.

Kibibi, M. L. (2024). The role of AI in improving mental health care. *Research Invention Journal of Public Health and Pharmacy*, 3(2), 10–13. DOI:10.59298/RIJPP/2024/321013.

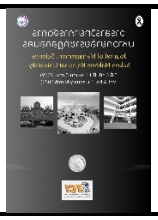
Olawade, D. B., Wada, O. Z., Odetayo, A., David-Olawade, A. C., Asaolu, F., & Eberhardt, J. (2024). Enhancing mental health with artificial intelligence: Current trends and future prospects. *Journal of Medicine, Surgery, and Public Health*, 3, 100099. DOI:10.1016/j.glmedi.2024.100099.

Samatha, P., Duangyaiphuridech, K., Chunrunag, V., Amattayakul, A., & Ekvitayavetchanukul, P. (2025). The impact of artificial intelligence interventions on adolescent mental health: A multidimensional study using ChatGPT, Gemini, and DeepSeek. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, *10*(7). DOI:10.38124/ijisrt/25jul1857.

Shubina, I., & Dzido, A. J. (2025). Artificial intelligence and mental health: Bibliometric analysis. *International Journal of Interactive Mobile Technologies (iJIM)*, *19*(19), 4–18. DOI:10.3991/ijim.v19i19.58041.

World Health Organization. (2024). *Global health estimates 2021: Deaths by cause, age, sex, by country and by region, 2000–2021.* World Health Organization.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การเปรียบเทียบระดับการรับรู้และการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้งของเกษตรกรในพื้นที่ชลประทานมูลบน จังหวัดนครราชสีมา

A comparative study of farmers' perception and adoption of Alternate Wetting and Drying (AWD) rice cultivation techniques in the Moonbon Irrigation Area, Nakhon Ratchasima Province

ณัชชา ปุณณารักษ์ [1*], ฉัตยาพร เสมอใจ [2], ยุทธนาท บุณยะชัย [3]
Natcha Poonnarak [1], Chattayaporn Samerjai [2], Yootanart Boonyachai [3]

[1,2,3] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
[1,2,3] Faculty of Business Administration, Rajapruk University
Corresponding author's e-mail: 67109610002@rpu.ac.th [1], chsame@rpu.ac.th [2], yoboon@rpu.ac.th [3]

Received: June 02, 2025 Revised: July 14, 2025 Accepted: August 13, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเทคนิค ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน ทัศนคติ และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ของเกษตรกร จำแนกตามประเภทแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้งของเกษตรกร จำแนกตามประเภทแหล่งน้ำ 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเทคนิค ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน ทัศนคติ และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ของเกษตรกร จำแนกตามประเภทกลุ่มเกษตรกรที่สังกัด 4) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้งของเกษตรกร จำแนกตามประเภทกลุ่มเกษตรกรที่สังกัด กลุ่มตัวอย่างคือเกษตรกรในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามูลบน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 357 ราย โดยการสุ่มแบบกลุ่ม ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยรวม (Cronbach's alpha) พบว่ามีค่าระหว่าง .980 – .981 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Mann-Whitney U ผลการวิจัยพบว่า ประเภทแหล่งน้ำมีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้และการยอมรับเทคนิค AWD อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเกษตรกรที่ใช้น้ำฝนและแหล่งน้ำธรรมชาติแสดงระดับการรับรู้และการยอมรับสูงใน

ทุกมิติ ขณะที่ผู้ใช้น้ำจากสระขุดแตกต่างเพียงบางมิติ ด้านกลุ่มเกษตรกร พบว่า กลุ่มที่เคยอบรม หรือเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ศพก. และ Thai Rice NAMA มีระดับการรับรู้และการยอมรับสูงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านทัศนคติ อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุน และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ ขณะที่กลุ่มไม่มีสมาชิกภาพ หรือเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรฯ มีระดับการรับรู้ต่ำกว่าทุกมิติ ข้อค้นพบสะท้อนบทบาทของแหล่งน้ำและการรวมกลุ่มของเกษตรกรต่อการยอมรับเทคโนโลยีการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ซึ่งควรได้รับการออกแบบเชิงนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

คำสำคัญ: การทำนาแบบเปียกสลับแห้ง, การยอมรับเทคโนโลยี, แหล่งน้ำ, กลุ่มเกษตรกร, ทฤษฎี UTAUT

Abstract

This study aimed to 1) compare farmers' levels of perceived benefits, effort expectancy, social influence, facilitating conditions, attitude, and perceived behavioral control categorized by the types of water sources used for rice cultivation; 2) compare farmers' adoption behavior regarding the Alternate Wetting and Drying (AWD) technique, categorized by types of water source ,3) compare the levels of perceived benefits, effort expectancy, social influence, facilitating conditions, attitude and perceived behavioral control among farmers, categorized by their types of farmer group affiliations; and 4) compare farmers' adoption behavior regarding AWD technique, categorized by the types of farmer group affiliations. The sample consisted of 357 farmers within the Moonbon Operation and Maintenance Project in Nakhon Ratchasima Province, selected through cluster sampling. Data were collected using a five-point Likert-scale questionnaire, validated for content validity by three experts. The instrument demonstrated high internal consistency, with Cronbach's alpha coefficients ranging from .980 to .981. Data were analyzed using the Mann-Whitney U test. The findings revealed that the type of water source was significantly associated with the level of perception and adoption of the AWD technique. Notably, farmers relying on rainwater or natural water sources demonstrated significantly higher levels of perception and adoption across all dimensions. On the other hand, farmers utilizing farm ponds showed significant differences in only a few dimensions. Regarding groups affiliation, those who had attended training or were members of community rice centers, Agricultural Learning Centers (ALCs), or the Thai Rice NAMA project exhibited significantly higher levels of perception and adoption. This was particularly evident in terms of attitude, social influence, facilitating conditions, and perceived behavioral control. Conversely, farmers with no group affiliation or those whose primary affiliation was with the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC) exhibited the lowest perception levels across all dimensions. These findings underscore the pivotal role of water source types and collective farmer participation in driving the adoption influencing the acceptance of sustainable water management technologies. Consequently, policy interventions should be strategically designed to align with the specific geographical and social contextual of each local area.

Keywords: Alternate Wetting and Drying (AWD), technology adoption, water sources, farmer groups, UTAUT theory

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีการผลิตข้าวเป็นกิจกรรมหลัก โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวมากที่สุดในประเทศ อย่างไรก็ตาม การทำนาแบบดั้งเดิมโดยเฉพาะระบบน้ำแบบน้ำขังตลอดฤดูปลูก ไม่เพียงแต่ใช้ปริมาณน้ำในระดับสูงเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการปล่อยก๊าซมีเทนซึ่งเป็นหนึ่งในก๊าซเรือนกระจกที่สำคัญ (Intergovernmental Panel on Climate Change,1997; International Rice Research Institute, 2014) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ความผันผวนของสภาพอากาศ และข้อจำกัดด้านทรัพยากรน้ำในภาคเกษตร ได้ก่อให้เกิดความจำเป็นในการพัฒนาและเผยแพร่เทคโนโลยีการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น เทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง (Alternate Wetting and Drying: AWD) ซึ่งได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถลดการใช้น้ำลงได้ถึงร้อยละ 20–30 และลดการปล่อยก๊าซมีเทนโดยไม่ลดผลผลิต (International Rice Research Institute, 2014; Yasarapu et al., 2024) อย่างไรก็ตาม การยอมรับเทคนิคดังกล่าวของเกษตรกรในพื้นที่จริงยังอยู่ในระดับต่ำ แม้จะมีการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรระหว่างประเทศ

จากมุมมองทางพฤติกรรมศาสตร์และการยอมรับเทคโนโลยี การตัดสินใจของเกษตรกรในการทดลองหรือยอมรับนวัตกรรมใหม่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากบริบทภายนอก โดยเฉพาะประเภทของแหล่งน้ำที่ใช้ ได้แก่ น้ำชลประทาน น้ำบาดาล น้ำฝน น้ำธรรมชาติ และสระขุด ล้วนมีความแตกต่างกันในด้านปริมาณ ความต่อเนื่อง และการควบคุม รวมถึงกลุ่มหรือองค์กรที่เกษตรกรสังกัดที่เป็นแหล่งอ้างอิงทางสังคมและแบบอย่างพฤติกรรม ซึ่งสะท้อนถึงปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมของเกษตรกร อันส่งผลต่อระดับการรับรู้และทัศนคติของเกษตรกรต่อเทคนิคใหม่ โดยเกษตรกรที่มีแหล่งน้ำมั่นคง เช่น ระบบชลประทานหรือน้ำบาดาล มักมีแนวโน้มเปิดรับเทคโนโลยีมากกว่า เพราะรู้สึกว่าตนสามารถควบคุมการใช้น้ำได้ตามคำแนะนำของเทคนิค (PB) ขณะที่เกษตรกรที่พึ่งพาน้ำฝนหรือน้ำธรรมชาติ ซึ่งมีความไม่แน่นอนสูง อาจรู้สึกว่าเทคนิค AWD ใช้ไม่ได้จริง หรือไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างปลอดภัย (Ajzen, 1991; Salman et al., 2022)

นอกจากนี้ การสังเคราะห์จากงานวิจัยในประเทศหลายฉบับ เช่น พนิดา พุทธรัตน์รักษา และอุ่นเรือน เล็กน้อย (2564) และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2566) แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่มีแหล่งน้ำมั่นคงและเคยได้รับการอบรมจากโครงการของรัฐมักมีความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมยอมรับเทคนิค AWD สูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม หรืออยู่นอกระบบการเรียนรู้ร่วม มักแสดงทัศนคติที่คงที่ไม่กล้าเสี่ยง และมีความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Zhang et al. (2024) และ Suwanmaneepong et al. (2023) ที่ระบุว่า การเข้าร่วมกลุ่มเป็นตัวแปรสำคัญต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตร โดยเฉพาะในประเด็นด้านแรงจูงใจทางสังคม เงื่อนไขสนับสนุน และแบบอย่างพฤติกรรม อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการยอมรับเทคนิค AWD ในประเทศไทยยังขาดการศึกษาเปรียบเทียบอย่างชัดเจนระหว่างประเภทแหล่งน้ำและประเภทกลุ่มเกษตรกร ทั้งที่สองปัจจัยนี้เป็นบริบทเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการรับรู้และพฤติกรรม อีกทั้งยังไม่มีการประยุกต์ใช้โมเดล UTAUT หรือ TPB เพื่อวิเคราะห์การยอมรับเทคโนโลยีในบริบทเกษตรกรรมไทยอย่างเป็นระบบ หากไม่มีความเข้าใจในตัวแปรสำคัญเหล่านี้ อาจทำให้การส่งเสริมนโยบายหรือการออกแบบมาตรการสนับสนุนล้มเหลว หรือไม่ได้ผลตามเป้าหมาย การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการรับรู้และ

พฤติกรรมการยอมรับเทคนิค AWD ของเกษตรกร จำแนกตามประเภทแหล่งน้ำและประเภทกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทจริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเทคนิค ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน ทัศนคติ และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ของเกษตรกร จำแนกตามประเภทแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้งของเกษตรกร จำแนกตามประเภทแหล่งน้ำ

3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเทคนิค ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน ทัศนคติ และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ของเกษตรกร จำแนกตามประเภทกลุ่มเกษตรกรที่สังกัด

4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้งของเกษตรกร จำแนกตามประเภทกลุ่มเกษตรกรที่สังกัด

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความสำคัญของแหล่งน้ำต่อการผลิตและการตัดสินใจ แหล่งน้ำถือเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมของเกษตรกรในการเลือกเทคนิคการจัดการน้ำ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความไม่แน่นอนด้านทรัพยากรน้ำ เช่น การพึ่งพาน้ำฝนหรือแหล่งน้ำธรรมชาติ ทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจในการแสวงหานวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ ในขณะที่พื้นที่ที่เข้าถึงน้ำชลประทานมักมีแรงจูงใจลดลงเนื่องจากมีความมั่นคงอยู่แล้ว (Salman et al., 2022; พนิดา พุทธรัตน์รักษา และอุ่นเรือน เล็กน้อย, 2564)

2. ลักษณะของเทคนิค AWD และการยอมรับในระดับพื้นที่ เทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง (Alternate Wetting and Drying: AWD) เป็นแนวทางการจัดการน้ำในนาข้าวที่มุ่งลดการใช้น้ำโดยไม่ลดผลผลิต ซึ่งพัฒนาโดย International Rice Research Institute (IRRI) โดยมีหลักการสำคัญคือการปล่อยให้น้ำในนาแห้งลงระดับหนึ่งก่อนจะให้น้ำรอบถัดไป โดยวัดระดับน้ำใต้ผิวดินผ่านท่อ AWD เพื่อควบคุมความลึกของระดับน้ำอย่างแม่นยำ กระนั้นก็ตาม แม้จะเป็นเทคนิคที่ได้รับการยอมรับในระดับวิชาการว่ามีประสิทธิภาพในการประหยัดน้ำได้ร้อยละ 20–30 และลดการปล่อยก๊าซมีเทนอย่างมีนัยสำคัญ แต่การนำไปใช้จริงในระดับพื้นที่กลับยังจำกัด โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีระบบชลประทานหรือแหล่งน้ำที่สามารถควบคุมได้ (Enriquez et al., 2021; ชวกร ริ้วตระกูลไพบูลย์ และคณะ, 2566)

งานของ Yasarapu et al. (2024) พบว่า เกษตรกรบางกลุ่มเข้าใจประโยชน์ของเทคนิคนี้แต่รู้สึกว่าตนไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เพราะขาดปัจจัยสนับสนุน เช่น เครื่องมือวัดระดับน้ำ หรือระบบส่งน้ำที่สม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับตัวแปร “ความคาดหวังในความพยายาม” และ “ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน” ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการประเมินความง่ายและความพร้อมในการนำเทคโนโลยีไปใช้จริง นอกจากนี้ ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีก็มีบทบาทสำคัญในการยอมรับ เช่น เกษตรกรที่ผ่านการอบรมมักมี “ทัศนคติเชิงบวก” และมองว่าเทคนิค AWD เป็นทางเลือกที่ยั่งยืน ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มที่ไม่เคยได้รับข้อมูลหรือการสนับสนุน (Suwanmaneepong et al., 2023) สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้เทคนิคจะดีเพียงใด แต่การออกแบบเชิงพฤติกรรมและกลไกสนับสนุนในพื้นที่คือปัจจัยชี้ขาด

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยี การศึกษาครั้งนี้อ้างอิงจากทฤษฎีหลัก 2 แนวทาง ได้แก่ ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีแบบรวม (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology: UTAUT) และ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) เพื่อใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง (AWD) ของเกษตรกรในเขตพื้นที่ชลประทาน โดยทฤษฎี UTAUT เสนอว่าพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีได้รับอิทธิพลจาก 4 ตัวแปรหลัก ได้แก่ 1) ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (Performance Expectancy: PE) หมายถึง ความเชื่อของผู้ใช้ว่าเทคโนโลยีจะช่วยให้ผลลัพธ์ดีขึ้น เช่น การลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต หรือประหยัดน้ำ 2) ความคาดหวังในความพยายาม (Effort Expectancy: EE) หมายถึง การรับรู้ถึงความง่ายในการเรียนรู้และใช้งานเทคโนโลยี หากเกษตรกรรู้สึกว่าเทคนิค AWD ใช้งานง่าย ก็จะมีแนวโน้มยอมรับมากขึ้น 3) อิทธิพลจากผู้อื่น (Social Influence: SI) หมายถึง แรงกดดันหรือแรงจูงใจจากคนรอบข้าง เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อนเกษตรกร หรือผู้นำชุมชน และ 4) ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (Facilitating Conditions: FC) หมายถึง ทรัพยากร ระบบสนับสนุน หรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการใช้งานเทคโนโลยี เช่น การมีระบบส่งน้ำที่สม่ำเสมอ หรือการได้รับการฝึกอบรม ขณะที่ทฤษฎี TPB ของ Ajzen (1991) ได้รับการประยุกต์เพื่อเสริมมิติทางพฤติกรรม โดยเน้นตัวแปร 3 ด้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการยอมรับ ได้แก่ ทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม (Attitude Toward the Behavior: AT) หมายถึง การประเมินของเกษตรกรว่าเทคนิค AWD เป็นสิ่งดี มีประโยชน์ คุ้มค่าหรือไม่ การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (Perceived Behavioral Control: PB) หมายถึง ความเชื่อว่าตนมีความสามารถหรืออำนาจในการใช้เทคนิค เช่น มีแหล่งน้ำมั่นคงหรือสามารถควบคุมระดับน้ำได้ และความตั้งใจในการปฏิบัติ (Behavioral Intention: BI) หมายถึง ระดับแรงจูงใจหรือความมุ่งมั่นที่จะทดลองหรือใช้เทคนิคในฤดูเพาะปลูก

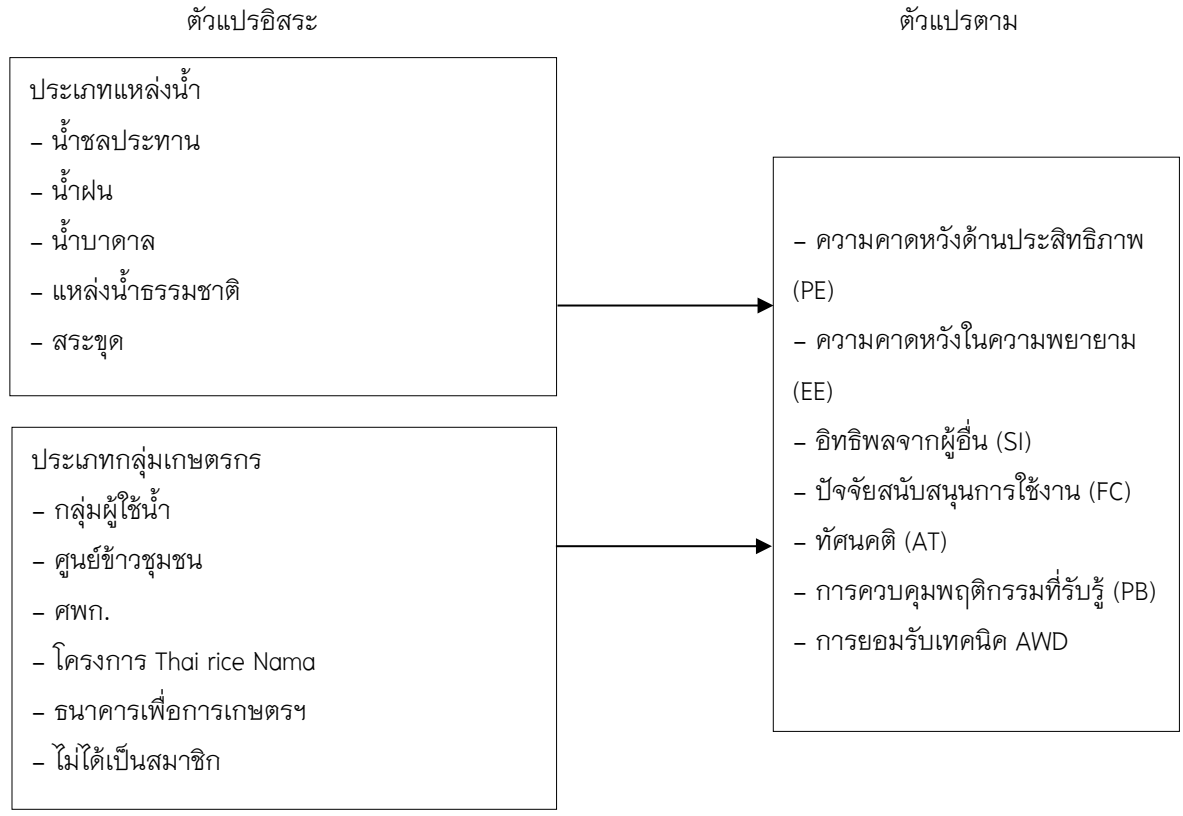
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการจัดการน้ำ เช่น เทคนิค AWD ในระดับพื้นที่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับไม่ได้จำกัดเพียงคุณสมบัติของเทคโนโลยี แต่ยังรวมถึง บริบทของแหล่งน้ำ เงื่อนไขสนับสนุน และการรวมกลุ่มของเกษตรกร จากการศึกษาวรรณกรรมในประเทศไทย งานของพนิดา พุทธรัตน์รักษา และอุ่นเรือน เล็กน้อย (2564) พบว่า เกษตรกรที่ขาดแคลนน้ำและไม่มีระบบชลประทาน มีทัศนคติต่อเทคนิค AWD เป็นลบ เนื่องจากขาดความมั่นใจในผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับตัวแปร ทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม (AT) และ การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (PB) ส่วนงานของ Suwanmaneepong et al. (2023) เน้นวิเคราะห์ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (PE) และ อิทธิพลจากผู้อื่น (SI) โดยพบว่าการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรที่เน้นการเรียนรู้ร่วม ส่งผลให้เกษตรกรมีแนวโน้มยอมรับเทคโนโลยีมากขึ้น

ในระดับต่างประเทศ งานของ Enriquez et al. (2021) ศึกษาในฟิลิปปินส์ระบุว่า การยอมรับเทคนิค AWD ขึ้นอยู่กับระดับการสนับสนุนจากรัฐ ความคาดหวังในความพยายาม (EE) และความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (PE) โดยพบว่า เกษตรกรที่มีการฝึกอบรมต่อเนื่องจะมีความตั้งใจใช้งาน (BI) สูงกว่ากลุ่มอื่น ขณะที่ในอินเดียงานวิจัยของ Kumar & Rajitha (2019) รายงานว่าแม้จะมีการสนับสนุนเครื่องมือวัดระดับน้ำในนา แต่กลุ่มเกษตรกรรายย่อยยังมีข้อจำกัดด้านการควบคุมระดับน้ำ ซึ่งลดระดับปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (FC) และส่งผลให้ไม่สามารถใช้งานได้จริง จะเห็นว่า บริบทด้านทรัพยากรน้ำและการรวมกลุ่มของเกษตรกรเป็นปัจจัยร่วมที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องในหลายประเทศ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของการใช้กรอบทฤษฎี UTAUT และ TPB เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของเกษตรกรไทยอย่างเป็นระบบ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างของระดับการรับรู้และพฤติกรรมการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง (AWD) จำแนกตามประเภทของแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก และประเภทของกลุ่มเกษตรกรที่สังกัด โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎี UTAUT และ TPB เป็นกรอบในการกำหนดตัวแปร ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือเกษตรกรในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามูลบน จังหวัดนครราชสีมา ครอบคลุม 20 หมู่บ้าน ในอำเภอครบุรี อำเภอโชคชัย และอำเภอปักธงชัย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของแหล่งน้ำ อีกทั้งยังมีกลไกส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีผ่านหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มเกษตรกร จึงมีความเหมาะสมในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคนิค AWD สำหรับประชากรเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ คือครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 4,991 ครัวเรือน (จากข้อมูลทะเบียนราษฎร เดือนกันยายน 2567) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำจำนวน 357 ราย ซึ่งได้จากการคำนวณด้วยสูตรของ Krejcie & Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าคลาดเคลื่อน .05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) โดยกำหนดให้ทั้ง 3 อำเภอ เป็นพื้นที่ศึกษา จากนั้นสุ่มเลือกหมู่บ้านบางแห่งในแต่ละอำเภอเป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วเก็บข้อมูลจากทุก

ครัวเรือนในหมู่บ้านที่สุ่มได้ โดยไม่ทำการสุ่มซ้ำในระดับบุคคล เพื่อให้สามารถศึกษาภาพรวมของแต่ละกลุ่มชุมชนได้อย่างครบถ้วน และลดความยุ่งยากในการสุ่มรายบุคคลในภาคสนาม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นโดยอ้างอิงจากทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีแบบบูรณาการ (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology: UTAUT) และ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร จำนวน 11 ข้อ ตอนที่ 2 วัดตัวแปร 6 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (Performance Expectancy: PE) จำนวน 5 ข้อ ความคาดหวังในความพยายาม (Effort Expectancy: EE) จำนวน 5 ข้อ อิทธิพลจากผู้อื่น (Social Influence: SI) จำนวน 8 ข้อ ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (Facilitating Conditions: FC) จำนวน 4 ข้อ ทัศนคติ (Attitude: AT) จำนวน 5 ข้อ และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (Perceived Behavioral Control: PB) จำนวน 6 ข้อ และตอนที่ 3 พฤติกรรมการยอมรับเทคนิค AWD จำนวน 4 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน มีค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง .67–1.00 และนำไปทดลองใช้กับเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างนำร่องจำนวน 30 ราย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ระหว่าง .980 – .981 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับดีมาก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) ด้วยแบบสอบถามโดยตรงกับเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างเดือนธันวาคม 2567 ถึงมกราคม 2568 โดยผู้วิจัยและทีมงานได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม และได้รับความยินยอมก่อนทำการเก็บข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ค่ามัธยฐาน (median) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (percentage) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้น ก่อนวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ได้ตรวจสอบสมมติฐานของการแจกแจงข้อมูลโดยใช้ Shapiro–Wilk test เพื่อทดสอบการแจกแจงแบบปกติข้อมูลของตัวแปร ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อมูลส่วนใหญ่ ไม่เป็นไปตามการแจกแจงแบบปกติ ($p < .05$) จึงเลือกใช้สถิติที่ไม่อิงพารามิเตอร์ในการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม

4.3 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากข้อมูลไม่เป็นไปตามการแจกแจงแบบปกติ จึงใช้ Mann–Whitney U test ซึ่งเป็นสถิติแบบไม่อิงพารามิเตอร์ (non–parametric test) สำหรับการเปรียบเทียบค่ามัธยฐานของคะแนนการรับรู้ระหว่างกลุ่มตัวอย่างอิสระ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ใช้/ไม่ใช้แหล่งน้ำแตกต่างกัน กลุ่มที่เป็น/ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มที่เคย/หม่เคยได้รับการอบรม ผลการวิเคราะห์รายงานเป็นค่า U statistic และ p–value โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 นอกจากนี้ มีการรายงานค่าขนาดอิทธิพล (effect size) เช่น ค่า r หรือ cliff's delta เพื่อแสดงความสำคัญในเชิงปฏิบัติของผลการวิจัย และในกรณีที่มีการเปรียบเทียบหลายตัวแปรพร้อมกัน ได้มีการควบคุมค่าความคลาดเคลื่อนโดยใช้ bonferroni adjustment เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาแสดงค่ากลางและค่าการกระจายของตัวแปรหลัก ได้แก่ ประโยชน์ของเทคนิค ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน และทัศนคติที่มีต่อเทคนิคการทำ

นาแบบเปียกสลับแห้ง โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่ามัธยฐาน (median) และช่วงควอไทล์ (Interquartile Range: IQR) จำแนกตามแหล่งน้ำหลักที่เกษตรกรใช้ในการเพาะปลูก ได้แก่ น้ำชลประทาน น้ำบาดาล น้ำฝน แหล่งน้ำธรรมชาติ และสระขุด ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 ค่ามัธยฐานและช่วงควอไทล์ของตัวแปรหลัก

		น้ำชลประทาน	น้ำบาดาล	น้ำฝน	แหล่งน้ำธรรมชาติ	สระขุด
ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (PE)	$\overline{X}$	4.10	3.95	3.90	3.92	3.88
	S.D.	.45	.50	.48	.47	.45
	Mdn	3.60	3.80	4.00	4.00	3.80
	IQR	.60	.40	.40	.40	.40
ความคาดหวังในความพยายาม (EE)	$\overline{X}$	4.20	4.00	3.95	3.98	3.93
	S.D.	.40	.45	.44	.43	.42
	Mdn	3.80	4.00	4.00	4.00	3.80
	IQR	.60	.60	.40	.40	.40
อิทธิพลจากผู้อื่น (SI)	$\overline{X}$	4.00	3.90	3.88	3.89	3.85
	S.D.	.50	.48	.47	.45	.47
	Mdn	3.63	3.88	3.88	3.88	3.88
	IQR	4.05	.38	.38	.38	.38
ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (FC)	$\overline{X}$	.42	3.85	3.75	3.80	3.78
	S.D.	3.75	4.00	4.00	4.00	.40
	Mdn	.50	.50	.25	.25	4.00
	IQR	.50	4.00	3.85	3.88	.25
ทัศนคติ (AT)	$\overline{X}$	4.15	4.00	3.85	3.88	3.83
	S.D.	.38	.38	.43	.41	.40
	Mdn	3.80	3.80	4.00	4.00	4.00
	IQR	.40	.40	.40	.40	.25
การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (PB)	$\overline{X}$	4.18	4.05	3.90	3.93	3.89
	S.D.	.35	.40	.38	.36	.35
	Mdn	3.83	4.00	4.00	4.00	3.83
	IQR	.50	.33	.33	.33	.50
การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (PB)	$\overline{X}$	4.12	4.00	3.88	3.90	3.86
	S.D.	.30	.36	.35	.34	.33
	Mdn	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
	IQR	.50	.25	.25	.25	.25

จากตาราง 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการรับรู้และการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง (AWD) โดยใช้สถิติ Mann–Whitney U test พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ใช้น้ำฝนและแหล่งน้ำธรรมชาติมีค่ามัธยฐานในเกือบทุกตัวแปรอยู่ที่ 4.00 ร่วมกับค่า IQR ต่ำ (.25 – .40) และค่าเฉลี่ยโดยรวมในช่วง 3.88 – 3.98 สะท้อนถึงทัศนคติในเชิงบวกที่สอดคล้องกันภายในกลุ่ม แม้แหล่งน้ำดังกล่าวจะมีความไม่แน่นอนและเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ซึ่งอาจเป็นแรงผลักดันที่ส่งเสริมให้เกษตรกรในกลุ่มนี้เปิดรับแนวทางใหม่ที่มีประสิทธิภาพและประหยัดน้ำมากขึ้นในทางกลับกัน กลุ่มเกษตรกรที่ใช้น้ำจากสระขุดและน้ำชลประทาน มีค่ามัธยฐานของหลายตัวแปรอยู่ในช่วง 3.60 – 3.85 โดยเฉพาะในตัวแปร ความคาดหวังในความพยายาม (EE) และ การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (PB) ที่พบว่า IQR ค่อนข้างกว้าง (ถึง .50) แสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องของการรับรู้ภายในกลุ่ม และอาจสะท้อนถึงความลังเลหรือไม่เร่งด่วนในการปรับเปลี่ยนวิธีการใช้น้ำ เนื่องจากมีทางเลือกด้านแหล่งน้ำที่มั่นคงอยู่แล้ว

การตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้นด้วย Shapiro–Wilk test พบว่า ข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดไม่เป็นไปตามการแจกแจงแบบปกติ ($p < .0001$) จึงเลือกใช้สถิติ Mann–Whitney U test ซึ่งเป็นการทดสอบแบบไม่อิงพารามิเตอร์เพื่อเปรียบเทียบค่ามัธยฐานระหว่างกลุ่มเกษตรกรแต่ละประเภท ทั้งตามประเภทแหล่งน้ำ และการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ความมั่นคงของแหล่งน้ำไม่ได้เป็นปัจจัยที่ชี้ขาดต่อระดับการยอมรับเทคนิค AWD แต่กลับพบว่าเกษตรกรที่เผชิญข้อจำกัดกลับมีแรงจูงใจในการเปิดรับทางเลือกใหม่มากกว่า ซึ่งเป็นประเด็นเชิงพฤติกรรมที่สำคัญต่อการออกแบบนโยบายส่งเสริมการใช้น้ำในภาคเกษตร

ตาราง 2 ความแตกต่างตามแหล่งน้ำ

		น้ำชลประทาน	น้ำบาดาล	น้ำฝน	แหล่งน้ำธรรมชาติ	สระขุด
ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (PE)	U	4279.500	3960.000	9651.500	12118.500	9423.500
	p	.010**	.105	.000***	.000***	.331
ความคาดหวังในความพยายาม (EE)	U	4563.500	3168.000	9855.000	11896.500	8418.000
	p	.036*	.002**	.000***	.000***	.026*
อิทธิพลจากผู้อื่น (SI)	U	5491.000	3138.000	10178.000	12655.000	9878.000
	p	.568	.002**	.000***	.000***	.686
ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (FC)	U	4497.500	2824.000	8583.500	11894.000	9833.500
	p	.027*	.000***	.000***	.000***	.642
ทัศนคติ (AT)	U	4550.000	2902.500	9130.000	12390.500	9600.500
	p	.034*	.000***	.000***	.000***	.453
การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (PB)	U	5125.000	2706.500	8088.500	11521.000	9098.500
	p	.240	.000***	.000***	.000***	.169
การยอมรับเทคนิค AWD	U	5481.500	4588.500	8888.000	11172.500	9884.500
	p	.548	.619	.000***	.000***	.684

หมายเหตุ: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ แสดงถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากตาราง 2 พบว่า กลุ่มที่ใช้น้ำชลประทานและไม่ใช้น้ำชลประทาน: กลุ่มที่ใช้น้ำชลประทานมีระดับการรับรู้สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 4 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (U = 4279.50, p = .0104) ความคาดหวังในความพยายาม (U = 4563.50, p = .0357) ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (U = 4497.50, p = .0267) และทัศนคติ (U = 4550.00, p = .0341) ขณะที่ตัวแปรอื่น เช่น อิทธิพลจากผู้อื่น การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ และการยอมรับเทคนิค AWD ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

กลุ่มที่ใช้น้ำบาดาลและไม่ใช้น้ำบาดาล พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 5 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในความพยายาม (U = 3168.00, p = .0023) อิทธิพลจากผู้อื่น (U = 3138.00, p = .0021) ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (U = 2824.00, p = .0002) ทัศนคติ (U = 2902.50, p = .0004) และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (U = 2706.50, p = .0001) โดยที่ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ และการยอมรับเทคนิค AWD ไม่แตกต่างกัน

กลุ่มที่ใช้น้ำฝนและไม่ใช้น้ำฝน กลุ่มที่ใช้น้ำฝนมีระดับการรับรู้สูงกว่าในทุกตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .0001) รวมถึงความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (U = 9651.50) ความคาดหวังในความพยายาม (U = 9855.00) อิทธิพลจากผู้อื่น (U = 10178.00) ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (U = 8583.50) ทัศนคติ (U = 9130.00) การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (U = 8088.50) และการยอมรับเทคนิค AWD (U = 8888.00)

กลุ่มที่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติและไม่ใช้ พบความแตกต่างในทุกตัวแปรเช่นกัน โดยกลุ่มที่ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติมีระดับการรับรู้สูงกว่า ได้แก่ ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (U = 12118.50, p < .0001) ความคาดหวังในความพยายาม (U = 11896.50, p < .0001) อิทธิพลจากผู้อื่น (U = 12655.00, p < .0001) ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (U = 11894.00, p < .0001) ทัศนคติ (U = 12390.50, p < .0001) การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (U = 11521.00, p < .0001) และการยอมรับเทคนิค AWD (U = 11172.50, p < .0001)

กลุ่มที่มีสระขุดและไม่มีสระขุด พบความแตกต่างเฉพาะในตัวแปรความคาดหวังในความพยายาม (U = 8418.00, p = .0262) โดยกลุ่มที่ไม่มีสระขุดมีค่ามัธยฐานสูงกว่าเล็กน้อย ขณะที่ตัวแปรอื่นไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สามารถสรุปได้ว่าแหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้มีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้และทัศนคติที่มีต่อเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง โดยเฉพาะกลุ่มที่ใช้น้ำฝนและแหล่งน้ำธรรมชาติมีแนวโน้มที่จะมีการรับรู้ในทุกมิติสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่ว่าจะเป็นความคาดหวังในด้านประสิทธิภาพและความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุน ทัศนคติ การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ และการยอมรับเทคนิค AWD ซึ่งบ่งชี้ว่าเกษตรกรกลุ่มนี้อาจมีความตระหนักและความยืดหยุ่นในการเลือกใช้น้ำสูง จึงเปิดรับเทคโนโลยีใหม่มากกว่า ในขณะที่เกษตรกรที่ใช้น้ำชลประทาน หรือ น้ำบาดาล พบความแตกต่างในบางมิติเท่านั้น เช่น ความคาดหวังในความพยายาม ปัจจัยสนับสนุน และทัศนคติ แต่ไม่พบความแตกต่างในการยอมรับเทคนิค AWD อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจสะท้อนถึงความเชื่อมั่นในระบบน้ำเดิม และมีแนวโน้มเปิดรับนวัตกรรมใหม่ในระดับปานกลาง สำหรับเกษตรกรที่ไม่มีสระขุด กลับมีความคาดหวังในความพยายามสูงกว่าอย่างเล็กน้อย ซึ่งอาจสะท้อนความรู้สึกถึงข้อจำกัดของทรัพยากรน้ำที่มีอยู่และความจำเป็นในการปรับตัวมากกว่า สรุปได้ว่า การเข้าถึงแหล่งน้ำธรรมชาติหรือฝนดูจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและการเปิดรับเทคนิค AWD ได้มากที่สุด ซึ่งข้อมูลนี้สามารถใช้ประโยชน์ในการกำหนดกลยุทธ์ส่งเสริมการยอมรับเทคโนโลยีในกลุ่มที่ยังไม่เปิดรับหรือขาดแหล่งน้ำทางเลือกได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ตาราง 3 ความแตกต่างตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม

		เคยได้รับการอบรม	ศูนย์ข้าวชุมชน	ศพก.	สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ	สหกรณ์การเกษตร	Thai Rice NAMA	ธนาคารเพื่อการเกษตร	ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม
ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (PE)	U	10395.50	7352.50	3451.50	9179.50	14129.50	2002.00	12850.50	8808.50
	p	.000***	.068	.154	.085	.261	.275	.000***	.000***
ความคาดหวังในความพยายาม (EE)	U	9926.00	6629.00	3111.00	8720.50	14362.00	1292.50	13176.50	8622.00
	p	.000***	.005**	.037*	.022*	.374	.004**	.000***	.000***
อิทธิพลจากผู้อื่น (SI)	U	10680.50	5859.00	2428.00	7808.50	14796.00	1060.50	12983.00	8372.00
	p	.000***	.000***	.001***	.001***	.658	0001***	.000***	.000***
ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน (FC)	U	10814.50	6002.50	2381.50	8066.00	15073.00	1061.50	11932.50	8320.50
	p	.000***	.000***	.000***	.002*	.869	.001***	.000***	.000***
ทัศนคติ (AT)	U	10704.50	6269.00	2175.50	7921.00	15221.00	1054.00	13488.50	9382.50
	p	.000***	.000***	.000***	.000***	.989	.001***	.000***	.000***
การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (PB)	U	9276.00	5573.00	1900.50	7327.50	14411.00	932.50	11919.50	7610.00
	p	.000***	.000***	.000***	.000***	.403	.000***	.000***	.000***
การยอมรับเทคนิค AWD	U	10897.00	7000.00	3775.50	9754.50	12882.50	1781.00	11842.00	7886.00
	p	.000***	.019**	.418	.298	.015*	.092	.000***	.000**

หมายเหตุ: * p < .05, ** p < .01, *** p < .001 แสดงถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของการรับรู้ตามการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร พบว่า กลุ่มที่เคยได้รับการอบรมมีระดับการรับรู้สูงกว่าทุกมิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .0001) แสดงให้เห็นว่าการอบรมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับเทคนิค

กลุ่มที่เป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนมีระดับการรับรู้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหลายด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน ทัศนคติ และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ และการยอมรับเทคนิค AWD ยกเว้นความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ ซึ่งไม่แตกต่างกัน (p = .0680)

กลุ่มสมาชิกศพก. มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญใน 5 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน ทัศนคติ และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ ขณะที่ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ และการยอมรับเทคนิค AWD ไม่แตกต่าง

กลุ่มที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำมีระดับการรับรู้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกในหลายมิติ เช่น ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ แต่ไม่แตกต่างในด้านความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ และการยอมรับเทคนิค AWD

กลุ่มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรไม่พบความแตกต่างในทุกตัวแปร ยกเว้นการยอมรับเทคนิค AWD ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p = .0148$) โดยกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกมีค่าสูงกว่า

กลุ่มที่เป็นสมาชิกโครงการ Thai Rice NAMA มีระดับการรับรู้สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 5 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในความพยายาม อิทธิพลจากผู้อื่น ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน ทัศนคติ และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ แต่ไม่มีความแตกต่างในความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ และการยอมรับเทคนิค AWD

กลุ่มที่เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมีระดับการรับรู้ต่ำกว่าทุกตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดบางประการในบริบทของกลุ่มนี้ที่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม

โดยสรุป การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรบางประเภท เช่น ศูนย์ข้าวชุมชน ศพก Thai Rice NAMA และการเคยได้รับการอบรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการรับรู้ต่อเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหลายมิติ ขณะที่บางกลุ่ม เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ หรือกลุ่มที่ไม่มีการรวมกลุ่ม มีแนวโน้มรับรู้ต่ำกว่า ซึ่งควรได้รับการพิจารณาในเชิงนโยบายอย่างรอบด้าน

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า ประเภทของแหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ และการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง (Alternate Wetting and Drying: AWD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะกลุ่มที่ใช้น้ำฝน แหล่งน้ำธรรมชาติ และกลุ่มที่ผ่านการอบรมหรือเป็นสมาชิกของศูนย์ข้าวชุมชน ศพก. และโครงการ Thai Rice NAMA แสดงให้เห็นถึงระดับการรับรู้ที่สูงกว่าในเกือบทุกมิติ

ประเด็นนี้สะท้อนว่า ความไม่มั่นคงของทรัพยากรกลับกระตุ้นให้เกษตรกรตระหนักถึงความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพ เช่น เทคนิค AWD โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำหรือเผชิญปัญหาภัยแล้ง ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎี UTAUT และ TPB ที่ชี้ว่า ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน และอิทธิพลทางสังคม มีผลต่อพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยี (Venkatesh et al., 2003; Ajzen, 1991)

ในมิติของกลุ่มเกษตรกร พบว่า การเป็นสมาชิกของศูนย์ข้าวชุมชน ศพก. หรือโครงการ Thai Rice NAMA ส่งผลต่อการยอมรับเทคนิคในหลายมิติอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่าการรวมกลุ่มที่มีการถ่ายทอดความรู้และสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางสังคมสามารถสร้างแรงจูงใจได้ดีกว่าการรวมกลุ่มในเชิงโครงสร้าง เช่น กลุ่มสินเชื่อหรือกลุ่มที่ไม่มีบทบาทเชิงเทคนิค ซึ่งผลลัพธ์นี้ สอดคล้องกับงานของ Zhang et al. (2024) และ Enriquez et al. (2021) ที่พบว่าความเข้าใจในเทคโนโลยีและการมีแบบอย่างจากกลุ่มเรียนรู้ร่วม เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นใจและแรงผลักดันให้เกษตรกรยอมรับนวัตกรรม

อย่างไรก็ตาม พบข้อค้นพบที่ขัดแย้งกับสมมติฐานบางประการ เช่น กลุ่มที่ใช้น้ำชลประทาน แม้มีแหล่งน้ำมั่นคง แต่กลับมีระดับการรับรู้ต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ สะท้อนว่า ความมั่นคงของทรัพยากรอาจลดแรงจูงใจในการแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ ทั้งนี้ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ “แรงจูงใจภายใน” มากกว่า “เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง” เพียงอย่างเดียว

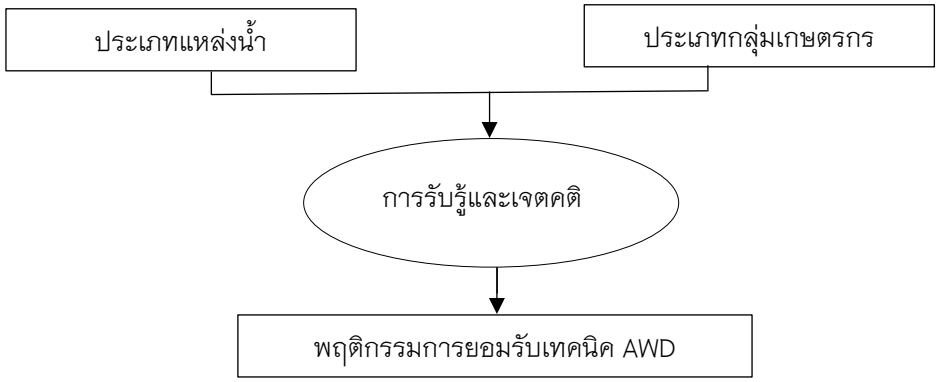
จากข้อค้นพบทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยเสนอว่า การส่งเสริมการใช้เทคนิค AWD ควรมุ่งพัฒนามาตรการแบบจำเพาะกลุ่ม โดยให้ความสำคัญกับบริบทของแหล่งน้ำและโครงสร้างของกลุ่มเกษตรกร เช่น การออกแบบกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติ การสร้างแบบอย่างจากกลุ่มเรียนรู้ และการเสริมแรงทางสังคม เพื่อสร้างความพร้อมทั้งทางความรู้ความเชื่อมั่น และแรงจูงใจในการยอมรับเทคนิคใหม่อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการยอมรับเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง (Alternate Wetting and Drying: AWD) ในบริบทของพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามูลบน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะแหล่งน้ำหลากหลาย ทั้งน้ำชลประทาน น้ำฝน น้ำบาดาล แหล่งน้ำธรรมชาติ และสระขุด โดยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรในแต่ละกลุ่มพบว่า ปัจจัยหลายด้านมีระดับความเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้าน ความคาดหวังในความพยายาม และ ปัจจัยสนับสนุนการใช้งาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของบริบทแหล่งน้ำและการรวมกลุ่มเกษตรกรต่อกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม

ข้อมูลเชิงประจักษ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรไม่สามารถดำเนินการในรูปแบบเดียวกันทุกพื้นที่ แต่ควรพิจารณาร่วมกันระหว่าง องค์ประกอบเชิงพฤติกรรม และ บริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความมั่นคงของทรัพยากรน้ำ ความพร้อมด้านเทคโนโลยี และระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของการอบรมและการรวมกลุ่มที่เน้นการเรียนรู้ร่วมว่าเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการยอมรับเทคนิคใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการวางแผนพัฒนาโครงการส่งเสริมการทำนาอย่างยั่งยืน โดยการออกแบบมาตรการสนับสนุนที่สอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมได้อย่างตรงจุดและมีความยั่งยืนในระยะยาว

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร เช่น กรมการข้าว กรมชลประทาน และสำนักงานเกษตรจังหวัด ควรนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการวางแผนส่งเสริมเทคนิคการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง (AWD) ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในด้านแหล่งน้ำที่เกษตรกรพึ่งพา

1.2 ควรพัฒนาเครื่องมือสื่อสารและสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิค AWD ให้สอดคล้องกับระดับการศึกษาและความเข้าใจของเกษตรกรในแต่ละกลุ่ม เพื่อส่งเสริมและลดความลังเลในการปรับเปลี่ยนวิธีการทำนา

1.3 ควรจัดกิจกรรมอบรมหรือสาธิตเทคนิคในพื้นที่จริง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรที่เคยใช้เทคนิค AWD กับผู้ที่ยังไม่เคยใช้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจจากกลุ่มเพื่อนเกษตรกรด้วยกันเอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยเพิ่มเติมที่อาจส่งผลต่อการยอมรับเทคนิค AWD เช่น ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ หรือแรงจูงใจเชิงนโยบาย เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายยิ่งขึ้น

2.2 ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังเขตชลประทานอื่น ๆ ที่มีลักษณะภูมิประเทศและบริบททางเกษตรต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย และสนับสนุนการวางแผนนโยบายในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ

2.3 ควรใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบผสานวิธี (Mixed Methods) เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากประสบการณ์จริงของเกษตรกร รวมถึงอุปสรรคในการใช้เทคนิค AWD ที่อาจไม่ปรากฏจากแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

ชวกร ริ้วตระกูลไพบูลย์, ธนวรรณ วรรณวงษ์, วศัน สดศรี, ธัญลักษณ์ แต่บรรพกุล, อมรรัตน์ อินทร์มั่น, พิทวัส วิชัยดิษฐ, พัฒนศักดิ์ จันทร์ส่อง และนฤกมล จันทร์จิราวุฒิกุล. (2566). *โครงการการศึกษาเปรียบเทียบการให้น้ำแบบประหยัดสำหรับนาข้าว จังหวัดสุพรรณบุรีกรณีศึกษาสายพันธุ์ข้าว กข41.* สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

พนิดา พุทธรัตน์รักษา และอุ่นเรือน เล็กน้อย (2564). ผลกระทบและการยอมรับการทำนาแบบเปียกสลับแห้งเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชาวนาในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8*(1), 134–144.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *การศึกษาพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากนาข้าว.* สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50*(2), 179–211. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed). Harper & Row.

Enriquez, Y., Yadav, S., Evangelista, G. K., Villanueva, D., Burac, M. A., & Pede, V. (2021). Disentangling challenges to scaling alternate wetting and drying technology for rice cultivation: Distilling lessons from 20 years of experience in the Philippines. *Frontiers in Sustainable Food Systems, 5,* 675818. https://doi.org/10.3389/fsufs.2021.675818.

Intergovernmental Panel on Climate Change. (1997). *Revised 1996 IPCC guidelines for national greenhouse gas inventories: Volume 3 – Reference manual.* IPCC. https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/gl/invs1.html.

International Rice Research Institute. (2014). *Saving water with alternate wetting and drying (AWD).* IRRI Knowledge Bank. http://www.knowledgebank.irri.org/training/fact-sheets/water-management/saving-water-alternate-wetting-drying-awd.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610.

Kumar, K., & Rajitha, G. (2019). Alternate Wetting and Drying (AWD) irrigation – A smart water saving technology for rice: A review. International *Journal of Current Microbiology and Applied Sciences 8*(3), 2561–2571. https://doi.org/10.20546/ijcmas.2019.803.304.

Salman, M., Suzuki, H., Ahmad, W., Giusti, S., Ali, A., Rathnayake, W. M. U. K., Sirisena, D. N., Senanayake, D. M. J. B., Herath, W. M. T. M., Meegasthenna, J., Ponnampalam, Y., Bandulasena, W. M., De Silva, A., Bandara, D., Nandharathne, A. B. D. T., Sooriyaarachchi, A. T., & Pathmarajah, S. (2022). *Efficient agricultural water use and management in paddy fields in Sri Lanka – National outlook*. FAO. https://doi.org/10.4060/cc2778en.

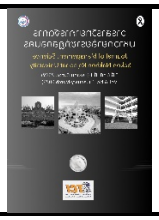
Suwanmaneepong, S., Kultawanich, K., Khurnpoon, L., Sabaijai, P. E., Cavite, H. J., Llones, C., Lepcha, N., & Kerdsriserm, C. (2023). Alternate wetting and drying as water-saving technology: An adoption intention in the perspective of good agricultural practices (GAP) suburban rice farmers in Thailand. *Water, 15*(3), 402. https://doi.org/10.3390/w15030402

Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly, 27*(3), 425–478. https://doi.org/10.1037/t57185-000.

Yasarapu, J., Khan, S., & Jirathanapiwat, W. (2024). *Final evaluation and learning exercise of the Thai Rice project. Mitigation Action Facility*. Final Report. AMBERO & Oxford Policy Management. https://mitigation-action.org/wp-content/uploads/Final-ELE-report-of-Thai-Rice-project-1-1.pdf.

Zhang, X., Xu, Y., & Linquist, B. (2024). Opportunities for mitigating net system greenhouse gas emissions in rice production. *Agricultural Systems, 212,* 103738. https://doi.org/10.1016/j.agee.2023.108812.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมขององค์การและความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรกรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

The influence of work motivation on the relationship between organizational teamwork culture and organizational engagement among personnel of the Department of Lands under Lower Central Provincial Cluster 1

กัลยา ทองหนูนุ้ย [1*], สันติธร ภูริภักดี [2]
Kanlaya Thongnunui [1*], Santidhorn Pooripakdee [2]

[1] สำนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรี สาขาพนมทวน
[2] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี
[1] Kanchanaburi Provincial Land Office, Phanom Thuan Branch
[2] Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi Campus
Corresponding author's e-mail: kanlaya51550@gmail.com [1], POORIPAKDEE_S@su.ac.th [2]

Received: May 10, 2025 Revised: October 31, 2025 Accepted: November 12, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรคั่นกลาง (mediator) ของ Baron &Kenny (1986) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษา 1) อิทธิพลของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ 2) อิทธิพลของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน 3) อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ 4) อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานส่งผลต่อความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและความผูกพันต่อองค์การ กลุ่มตัวอย่างได้แก่บุคลากรของกรมที่ดิน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย กาญจนบุรี ราชบุรี และสุพรรณบุรี รวมประชากรทั้งสิ้น 409 คน คำนวณได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 202 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ถูกต้องมากขึ้น ผู้วิจัยได้แจกแบบประเมิน จำนวน 300 ชุด และได้กลับคืนมา 263 ชุด เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เพียร์

สัน การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์การ 2) วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกต่อแรงจูงใจในการทำงาน 3) แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์การ 4) เมื่อควบคุมตัวแปรกลาง ทำให้ความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมกับความผูกพันต่อองค์การลดลงแรงจูงใจในการทำงานจึงเป็นตัวแปรกลางแบบบางส่วน

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อองค์การ, วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม, แรงจูงใจในการทำงาน

Abstract

This research investigated the mediating effect based on Baron & Kenny (1986) approach. The objective of the research was: 1) to examine the influence of organizational teamwork culture on organizational engagement 2) to examine the influence of organizational teamwork culture on work motivation; 3) to examine the influence of work motivation on organizational engagement and 4) to analyze the mediating effect of work motivation on the relationship between organizational teamwork culture and organizational engagement. The sample consisted of personnel from the Department of Land in the Lower Central Provincial Cluster 1, covering Kanchanaburi, Ratchaburi, and Suphan Buri provinces. From a total population of 409, a sample size of 202 was initially calculated. However, to enhance data reliability and accuracy, 300 questionnaires were distributed, with 263 completed sets returned. The research instrument was the 5–level rating scale questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson' s correlation coefficient, simple regression analysis, and multiple regression analysis. The results showed that;1) organizational teamwork culture had a significant positive influence on organizational engagement; 2) organizational teamwork culture had a significant positive influence on work motivation; 3) work motivation had a significant positive influence on organizational engagement and 4) when the mediating variable was controlled, the positive relationship between organizational teamwork culture and organizational engagement was significantly reduced. Consequently, work motivation was identified as a partial mediator in this relationship.

Keywords: organizational engagement, teamwork culture, work motivation

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์การเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นทรัพยากรและเป็นทุนที่สำคัญในการขับเคลื่อนและนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงมีส่วนเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนโอกาสในการประสบความสำเร็จในอนาคต การใช้ประโยชน์และบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ให้สามารถนำทักษะ ความรู้ และความสามารถของตนมาปฏิบัติงานได้เต็มประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดทั้งตัวบุคคล ทีมงานและองค์การ และทำให้ทุกคนเต็มใจที่จะทุ่มเททั้งร่างกายและจิตใจเพื่อความสำเร็จขององค์การ จะต้องอาศัยกระบวนการต่าง ๆ มากมาย เช่น การสร้างแรงจูงใจ (เดชา เดชะวัฒนไพศาล,

2563) ซึ่งการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์การได้คนดีคนเก่งมีความสามารถมาทำงานให้ มีการรักษาบุคลากรที่มีความสามารถให้อยู่กับองค์การ ด้วยการพัฒนา การให้ค่าตอบแทน สวัสดิการ การจัดการผลการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ป้องกันการเกิดอันตรายต่อสภาพจิตใจและร่างกายของบุคลากร เพื่อให้มีความพึงพอใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้การศึกษาเพื่อพัฒนาเจตคติและพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานนอกจากศึกษาพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลแล้วยังต้องศึกษาปัจจัยในระดับกลุ่มหรือระบบ เนื่องจากกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้การทำงานสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากร การบริหารจัดการให้คนซึ่งมีความต้องการ มีเป้าหมาย มีอารมณ์ความรู้สึกที่แตกต่างกันและเข้าใจอยาก ให้สามารถทำงานให้กับองค์การได้อย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดผลสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ สามารถแข่งขันได้ ทำให้องค์การอยู่รอดและเติบโตอย่างยั่งยืนนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมองค์การเพื่อให้เกิดความเข้าใจคน รวมถึง “องคาพยพ” ขององค์การและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์การได้อย่างถูกที่ถูกเวลา ซึ่งการศึกษาในเรื่องวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมขององค์การ การสร้างแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมองค์การ(เดชา เดชะวัฒนไพศาล, 2565)

การจูงใจ (motivation) เป็นพลังสำคัญที่ทำให้พนักงานทำงานให้กับองค์การจนบรรลุผลสำเร็จ จึงมีความจำเป็นในการสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นคงในการทำงาน เพื่อให้พนักงานทุ่มเทการทำงาน เนื่องจากบุคลากรบางคนมีความสามารถสูง แต่ถ้าขาดแรงจูงใจที่ดีทำให้ส่งผลต่อการทำงาน ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องเพิ่มแรงจูงใจให้แก่พนักงาน เพื่อทำให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจูงใจเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการทำงานของพนักงาน และมีบทบาทที่สำคัญต่อการบริหารองค์การ ผู้บริหารที่ชาญฉลาดจะต้องเข้าใจพฤติกรรม เข้าใจความต้องการของพนักงาน และรู้วิธีจูงใจเพื่อให้การบริหารงานในองค์การบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ และตอบสนองความต้องการของพนักงานอีกด้วย

การทำงานเป็นทีม (team work) เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการทำงาน ผลการปฏิบัติงานไม่สามารถสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการทำงานของบุคคลคนใดคนหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นหากบุคลากรมีความเข้าใจและตระหนักถึงการทำงานเป็นทีม และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจัง ก็จะสามารถร่วมกันนำองค์การไปสู่ความสำเร็จในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสถานะการณ์ที่ทุกคนต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์การเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องทบทวนและปรับโครงสร้างการทำงานเพื่อให้สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ การให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมเป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัวของผู้บริหารในยุคปัจจุบัน เพราะเป็นโครงสร้างการทำงานที่มีความยืดหยุ่นสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ดีและรวดเร็วกว่าการกำหนดโครงสร้างการทำงานที่ตายตัว (เดชา เดชะวัฒนไพศาล, 2565)

ความผูกพันของพนักงาน (employee engagement) ที่มีต่อองค์การ สร้างความแข็งแกร่งทั้งในด้านผลการปฏิบัติงานและบุคลากร ก่อให้เกิดความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ ส่งผลให้มีผลผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น พนักงานมีความ

เต็มใจทุ่มเทการทำงาน ทำให้ระยะเวลาในการปฏิบัติงานและการสร้างนวัตกรรมได้รวดเร็วขึ้น สร้างความพึงพอใจให้กับผู้มีส่วนได้เสีย และองค์การมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น พนักงานมีความรู้สึกผูกมัดภูมิใจที่ได้ทำงานกับองค์การ และจะดำเนินการเพื่อปรับปรุงโอกาสในการบรรลุเป้าหมายตามความคาดหวังขององค์การ มีแนวโน้มที่จะอยู่ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนองค์การด้วยการมีความมุ่งมั่น ความพึงพอใจ และความมีประสิทธิภาพ มีการตั้งสมมติฐานว่า พนักงานที่มีความผูกพันมีส่วนช่วยในเรื่องต่าง ๆ เช่น ผลการปฏิบัติงาน ความตั้งใจที่จะอยู่กับองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การตลอดไป พนักงานลงทุนกับบทบาทของตนอย่างเต็มที่และทำงานในลักษณะที่เพิ่มประสิทธิภาพของตนเองให้สูงสุด ซึ่งส่งผลทางบวกต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน ผลกระทบทั้งหมดของพนักงานจะสะท้อนให้เห็นในความคล่องตัวขององค์การ ประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น และความสามารถในการสร้างผลประโยชน์ให้กับองค์การ (Turner, 2020)

การศึกษาเรื่องอิทธิพลของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโดยมีแรงจูงใจในการทำงานเป็นตัวแปรกั้นกลาง ยังมีผลการวิจัยน้อยมากโดยเฉพาะในบริบทของสำนักงานที่ดิน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาเรื่องดังกล่าวนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ ของบุคลากรกรมที่ดิน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
2. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน ของบุคลากรกรมที่ดิน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
3. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรกรมที่ดิน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1
4. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การผ่านแรงจูงใจในการทำงาน ของบุคลากรกรมที่ดิน กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

การทบทวนวรรณกรรม

วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม (teamwork culture)

วัฒนธรรมคือค่านิยม บรรทัดฐาน ความเชื่อ และความเข้าใจที่สมาชิกในองค์การมีร่วมกัน และสอนให้กับสมาชิกใหม่ว่าเป็นวิธีที่ถูกต้องในการคิด รู้สึก และประพฤติตน วัฒนธรรมแสดงถึงส่วนที่เป็นนามธรรมและเกี่ยวข้องกับความรู้สึกขององค์การ สมาชิกทุกคนจะรู้สึกมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม (Daft, 1992)

การทำงานเป็นทีม หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กันกระทำหรือปฏิบัติภารกิจอย่างมุ่งมั่น โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือความสำเร็จของงาน ช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Woodcock & Francis, 1981) นอกจากนี้การรวมตัวกันต้องอาศัยความเข้าใจความผูกพัน เพื่อให้แต่ละคนสามารถทำงานร่วมกันจนประสบผลสำเร็จ ทีมงานมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็ได้ ประกอบด้วยหัวหน้าทีม ที่อาจมาจากหน่วยงานต่าง ๆ กัน แต่ทุกคนต้องพยายามปฏิบัติงานให้สอดคล้องและประสานกันอย่างเป็นเอกภาพโดยมีเป้าหมายสูงสุดของทีมเป็นเครื่องกำหนด (ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ และคณะ, 2546) องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของทีมงาน คือ 1) บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

2) มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน 3) มีสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีแบบแผน 4) พึ่งพากันในการปฏิบัติงาน 5) ถือว่าตนเองเป็นสมาชิกของทีมงาน 6) มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน 7) คิดว่าการทำงานร่วมกันช่วยให้งานสำเร็จ 8) มีความสมัครใจที่จะทำงานร่วมกัน 9) มีความเพลิดเพลินที่จะทำงานและผลิตผลงานคุณภาพสูง 10) เผชิญปัญหาร่วมกัน นิยามหลักของความสำเร็จของทีม คือ งาน ความสัมพันธ์สังคม และบุคคล ส่วนประกอบทั้ง 3 มีส่วนเกี่ยวพันกันโดยใช้หลักความสามารถของบุคคลแต่ละคนในทีม สร้างสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในทีม เพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางไว้ให้สำเร็จ (Hackman, 1987) ผู้นำมีหน้าที่ประสานความคาดหวังของทีมงานให้สอดคล้องกับความคาดหวังของหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

ความผูกพันต่อองค์การ (organizational engagement)

ความผูกพันต่อองค์การเป็นความรู้สึกของพนักงานที่แสดงตนเป็นหนึ่งเดียวกับองค์การ สามารถเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิผลขององค์การ ทำงานด้วยความเต็มใจและเสียสละเวลาส่วนตัวแก่องค์การเพราะต้องการที่จะทำงานให้กับองค์การนั้นตลอดไป (Steers, 1977) และเป็นทัศนคติเชิงบวก ความเชื่อมั่นและศรัทธาของพนักงานที่สะสมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนทำให้รู้สึกว่า “ตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ” ต้องการเห็นภารกิจขององค์การประสบความสำเร็จ พนักงานที่มีความผูกพันต่อองค์การจะมุ่งมั่นตั้งใจ ทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจในการทำงานให้แก่องค์การอย่างเต็มที่เพื่อให้เป้าหมายขององค์การบรรลุผล นอกจากนี้ยังเป็นขบวนการค้นหาข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ และนำข้อมูลมาบริหารจัดการ มาสร้างและพัฒนาระบบทรัพยากรบุคคลในองค์การ มีเป้าหมายหลักเพื่อให้ พนักงานในองค์การเกิดความพึงพอใจ ความสุข มีโอกาสพัฒนาตัวเองและมีความต้องการอยู่กับองค์การให้นานที่สุด โดยมองจากสิ่งที่พนักงานพูดหรือแสดงออกมาเป็นสัญญาณแสดงให้เห็นถึงการมีความผูกพันในการทำงานกับองค์การ ความผูกพันที่เกี่ยวข้องกับงานมีหลายรูปแบบ แยกเป็นความผูกพันทางทัศนคติและทางพฤติกรรม ซึ่งความผูกพันทางทัศนคติได้รับความสนใจมากกว่า ความผูกพันทางทัศนคติ คือการที่คน ๆ หนึ่ง แสดงตนและมีส่วนเกี่ยวข้องในองค์การใด ๆ มี 3 ลักษณะ คือ 1) มีความเชื่อที่มั่นคงและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ 2) มีเจตนารมณ์ที่จะทุ่มเทความพยายามเพื่อองค์การ 3) มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งสมาชิกภาพในองค์การนั้น

ความผูกพันต่อองค์การแบ่งออกเป็นองค์ประกอบดังนี้ 1) ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์การ คือ การที่บุคคลต้องการอยู่ทำงานกับองค์การเพราะมีความเชื่อว่าหากลาออกจะไม่คุ้ม เพราะอยู่กับองค์การมาเป็นเวลานาน หากลาออกจะทำให้สูญเสียสิ่งที่ได้ลงทุนไปกับองค์การในเวลาที่ผ่านมา 2) ความผูกพันด้านความรู้สึก คือ การที่บุคคลต้องการอยู่ทำงานให้กับองค์การ เพราะเห็นด้วยกับเป้าหมายและค่านิยม คนที่มีความผูกพันด้านความรู้สึกมากจะเป็นผู้ที่เห็นพ้องกับสิ่งที่องค์การกำลังทำอยู่ และเต็มใจที่จะให้ความช่วยเหลือโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น 3) ความผูกพันด้านบรรทัดฐาน คือ การที่บุคคลต้องการทำงานกับองค์การอันเนื่องมาจากแรงกดดันจากคนอื่น คนที่มีความผูกพันด้านบรรทัดฐานมากจะมีความกังวลมากว่าคนอื่นจะคิดอย่างไรหากตนลาออก คนเหล่านี้ไม่อยากที่จะทำให้นายจ้างผิดหวังและกังวลว่าเพื่อนร่วมงานจะคิดกับตนในทางที่ไม่ดีหากตนลาออก (Greenberg & Baron,1997)

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่าการทำงานเป็นทีมจะก่อให้เกิดความผูกพันของบุคลากรในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน (Simbolon, & Nurhayaki, 2023)

แรงจูงใจในการทำงาน (work motivation)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ทฤษฎีกระบวนการที่อธิบายถึงการจูงใจที่เน้นว่าผู้บริหารจะจูงใจพนักงานอย่างไร ขั้นตอนในการจูงใจที่ผู้บริหารใช้ในการจูงใจพนักงาน และทฤษฎีเนื้อหาเน้นคุณลักษณะภายในของพนักงาน เน้นเรื่องการทำความเข้าใจว่าพนักงานต้องการอะไร และทำอย่างไรที่จะทำให้

พนักงานพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกระบวนการและทฤษฎีเนื้อหาของการจูงใจมีประโยชน์ต่อผู้บริหารในการใช้จูงใจพนักงาน

ทฤษฎีเนื้อหาประกอบด้วยทฤษฎีความต้องการตามแนวคิดต่อไปนี้

1) ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ สามารถจัดลำดับได้ตั้งแต่ขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด แบ่งเป็น 5 ขั้น คือ 1.1) ความต้องการทางร่างกาย เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการทางเพศ ความสะดวกสบาย 1.2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย เช่น ต้องการได้รับการปกป้องจากอุปสรรคและการออกจากงาน ปลอดภัยในการทำงาน 1.3) ความต้องการทางสังคม เช่น ต้องการเพื่อน ความรัก ความเป็นเจ้าของ เป็นส่วนหนึ่งทางสังคม 1.4) ความต้องการได้รับการยกย่องยอมรับจากสังคม เช่น ต้องการเป็นอิสระ การยอมรับ ได้รับการยกย่อง ได้รับเกียรติจากผู้อื่น 1.5) ความต้องการบรรลุผลสำเร็จสูงสุด (Maslow, 1970)

2) ทฤษฎี อี อาร์ จี ของ Alderfer (E.R.G. Theory) แรงจูงใจในการตอบสนองความต้องการเกี่ยวกับเรื่องความต้องการของพนักงานในการทำงานประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 2.1) ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ได้ คือ ความต้องการในด้านร่างกายการดำรงชีวิต ความสะดวกสบาย 2.2) ความต้องการความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นและความพึงพอใจในด้านความรู้สึกมีเพื่อน มีมิตรภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน ความต้องการทางสังคม 2.3) ความต้องการเจริญเติบโตก้าวหน้า คือ ความพึงพอใจในความสมบูรณ์ในสิ่งที่ต้องการสูงสุด (Alderfer, 1972)

3) ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแมคคลีแลนด์ ทฤษฎีความต้องการของแมคคลีแลนด์ ได้ศึกษาถึงความต้องการของบุคคลซึ่งมีความต้องการ 3 ด้าน คือ 3.1) ความต้องการบรรลุความสำเร็จ 3.2) ความต้องการทางสังคม 3.3) ความต้องการอำนาจ (McClelland, 1961)

4) ทฤษฎีสองปัจจัย (Herzberg's two factor theory) คือ ความรู้สึกของพนักงานที่มีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในการทำงาน พฤติกรรมที่ทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจ เรียกว่า ปัจจัยสุขอนามัย (hygiene factors) หรือ (maintenance factors) หมายถึง พฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อความไม่พึงพอใจในการทำงาน ผู้บริหารสามารถใช้ปัจจัยสุขอนามัยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเพิ่มเงินเดือนค่าตอบแทน แต่ไม่ได้หมายความว่าเป็นการกระตุ้นให้พนักงานทำงานที่ดีได้ การกระตุ้นให้เกิดการจูงใจนั้นเกิดจากตัวงาน ทำได้โดยการใช้ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยจูงใจ หรือ (motivator factors) ด้วยการมอบหมายงานที่มีความสำคัญหรือเพิ่มเนื้อหาของงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของพนักงานและสามารถกระตุ้นให้พนักงานทำงานได้อย่างดีเรียกว่า ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการทำงานของพนักงาน และทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าอิทธิพลทางตรงของการทำงานเป็นทีมส่งผลทางบวกต่อแรงจูงใจในทำงานของบุคลากรในการปฏิบัติงาน (Nelson, 2021) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าแรงจูงใจมีผลกระทบทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความผูกพันของพนักงานต่อองค์การ (Nelson, 2022; Nguyen et al., 2023) และพบว่าการทำงานเป็นทีมมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความผูกพันของพนักงานต่อองค์การผ่านแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน (Nelson, 2021)

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์การ

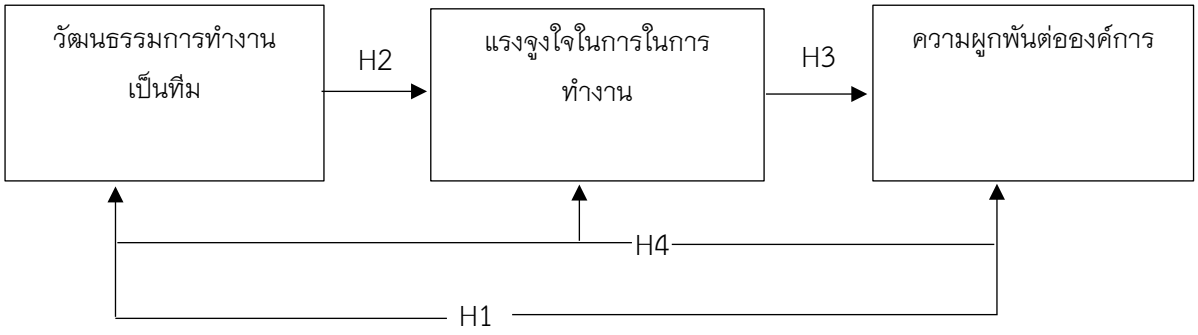
สมมุติฐานที่ 2 วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกต่อแรงจูงใจ

สมมุติฐานที่ 3 แรงจูงใจมีอิทธิพลทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การ

สมมุติฐานที่ 4 อิทธิพลของแรงจูงใจส่งผลต่อความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและความผูกพันต่อองค์การ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการศึกษาทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่การศึกษาสมรรถนะของนักบัญชีในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบัญชีในบริษัทเอกชน จังหวัดนครราชสีมา สามารถกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งใช้วิธีการนิรนัย (Deductive) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ บุคลากรของสำนักงานที่ดินในจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี ซึ่งประกอบไปด้วยข้าราชการ รวมทั้งสิ้น 409 คน โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สูตรเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบทราบค่าความน่าจะเป็น (probability Sampling) และใช้สูตร Yamane (1967) สามารถคำนวณได้จำนวน 202 คนเพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้อง โดยข้อคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 เป็น วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม จำนวน 9 ข้อ ประยุกต์จาก Jantawong, (2023) แรงจูงใจในการทำงาน จำนวน 8 ข้อ ประยุกต์จากการศึกษาของอังศนา อินแดน (2565) และความผูกพันต่อองค์การ จำนวน 9 ข้อ และกีรติ ฐิติพงศกร (2565) ข้อคำถามเป็นเชิงบวกทั้งหมด แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert) โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การหาคุณภาพของเครื่องมือประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) ของแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้างโดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน นำแบบสอบถามที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยคำนวณจากความสอดคล้องระหว่างประเด็นที่ต้องการวัดกับข้อคำถามที่สร้างขึ้น เรียกว่า ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index: IOC) (Rovinelli & Hambleton, 1976) พบว่า ค่า IOC มีค่ามากกว่า .50 แสดงว่าแบบประเมินมีความเที่ยงตรง 2) นำแบบประเมินที่ได้

คำนวณหาความเชื่อมั่น (reliability) โดยการวัดความสอดคล้องภายใน (measure of Internal consistency) ด้วยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาก (cronbach alpha coefficient) หากปรากฏว่าค่าสัมประสิทธิ์ ต่ำกว่า .50 ถือว่าเชื่อถือได้น้อย อยู่ระหว่าง .50–.65 เชื่อถือได้ปานกลาง และถ้าหากมีค่าตั้งแต่ .70 ขึ้นไป ถือว่าเชื่อถือได้ค่อนข้างสูง (Nunnally, 1978) พบว่ามีค่า สัมประสิทธิ์ อยู่ระหว่าง .668 ถึง .805 สามารถนำไปใช้ได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจึงแจกแบบประเมินแก่ประชากรไปทั้งหมดจำนวน 300 ชุด และได้รับกลับคืนมาจำนวน 263 ชุด ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมในครั้งนี้คือช่วงเดือน เมษายน 2567

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์เพียรสัน (person's correlation) การวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรด้วยการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (simple regression analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย บุคลากรเพศชาย 107 คน และเพศหญิง 156 คน มีอายุต่ำกว่า 30 ปี 41 คน 30–39 ปี 92 คน 40–49 ปี 63 คน และ 50 ปีขึ้นไป 67 คน ปฏิบัติงานฝ่ายกลุ่มงานวิชาการ 13 คน ฝ่ายอำนวยการ 63 คน ฝ่ายทะเบียน 103 คน และฝ่ายรังวัด 84 คน มีวุฒิการศึกษาระดับ ปวช. 12 คน ปวส. 60 คน ปริญญาตรี 158 คน และปริญญาโท 32 คน

ส่วนที่ 2 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

ตาราง 1 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

ตัวแปร	TW	WMT	OE	VIF
ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	4.3304	4.1635	4.2919	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	.5338	.5858	.5547	
วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม (TW)		.607**	.635**	1.585
แรงจูงใจในการทำงาน (WMT)	.607**		.765**	1.585
ความผูกพันต่อองค์การ(OE)	.635**	.765**		

*P< .05 **P< .01 ***P< .001

จากตาราง 1 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัย พบว่า ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 จึงสามารถนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์ถดถอย (Regression) ได้ และเมื่อพิจารณาร่วมกับค่า VIF เพื่อทดสอบปัญหา Multicollinearity ของตัวแปรอิสระทุกตัว พบว่ามีค่าตั้งแต่ 1.585 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่เกิดปัญหาสัมพันธ์กัน จึงนำไปสู่การทดสอบสมมุติฐานโดยการทดสอบด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย

ส่วนที่ 3 นำเสนอเกี่ยวกับการทดสอบความสัมพันธ์ความถดถอยอย่างง่ายและพหุคูณ

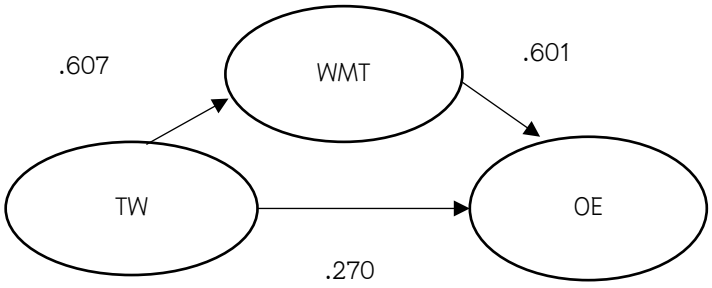
ตาราง 2 การทดสอบการถดถอยอย่างง่าย

ตัวแปรต้น	สมมุติฐานการวิจัย/ตัวแปรตาม			
	1	2	3	4
	OE	WMT	OE	OE
วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม (TW)	.635***			
วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม (TW)		.607***		
แรงจูงใจในการทำงาน (WMT)			.765***	
วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม (TW)				.270***
แรงจูงใจในการทำงาน (WMT)				.601***
Beta	.635	.607	.765	.270
				.601
P-value	.000	.000	.000	.000
				.000
ค่าคงที่	1.435	1.277	1.277	.709
Adjusted R2	.401	.367	.583	.628

*P< .05 **P< .01 ***P< .001*

จากตาราง 2 การวิเคราะห์แรงจูงใจในการทำงานซึ่งเป็นตัวแปรกั้นกลางโดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณด้วยวิธีสถิติทดสอบของ Baron & Kenny (1986) ในการทดสอบสมมุติฐานที่ 4 อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานส่งผลต่อความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและความผูกพันต่อองค์การ โดยได้ทดสอบ 4 ขั้นตอน พบว่า วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกกับความผูกพันอย่างมีนัยสำคัญมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .635 วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกตกับแรงจูงใจในการทำงานการอย่างมีนัยสำคัญมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .607 แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .765 เมื่อควบคุมตัวแปรส่งผ่านได้แก่ อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานทำให้วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การลดลง แต่ยังคงมีนัยสำคัญพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ซึ่งเท่ากับ .270 จึงสรุปได้ว่าแรงจูงใจในการทำงานเป็นตัวแปรกลางแบบบางส่วน (partial mediator) และ จากผลการทดสอบ Sobel test ปรากฏว่า Indirect Effect (a×b) = .483 Standard Error = .0466 z-score = 10.37 และค่า p-value < .00001 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวแปรแรงจูงใจเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมกับความผูกพันต่อองค์การ

จากผลการวิจัยสามารถทดสอบหาค่าอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรโดยการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) ดังนี้

ภาพที่ 2 ค่าอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรโดยการวิเคราะห์เส้นทาง

ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางตรง (Direct effect = .270) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอ้อม (Indirect effect คือ .601* .607 = .365 07 จึงได้ค่า ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม (Total effect = .365 + .270= .635) ซึ่งเท่ากับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม (TW) กับความผูกพันต่อองค์การ (OE) คือ .635

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องอิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรกรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ผลการวิจัยโดยรวมพบว่าเป็นไปตามสมมุติฐาน สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี และผลการศึกษาที่ผ่านมา สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1) วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์การ แสดงให้เห็นว่าถ้าบุคลากรมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมเพิ่มขึ้นก็จะมีความผูกพันต่อองค์การเพิ่มขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับ Taning & Tanuwijaya (2024) พบว่าการทำงานเป็นทีมส่งผลทางบวกต่อความผูกพันองค์กร นอกจากนี้ อภิสิทธิ์ เครือสา (2564) พบว่า การใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การให้ผลตอบแทนที่เป็นธรรม การซึมซับเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ การส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในองค์การ การส่งเสริมให้บุคลากรมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ เป็นแนวทางในการสร้างความผูกพันต่อองค์การองค์กร

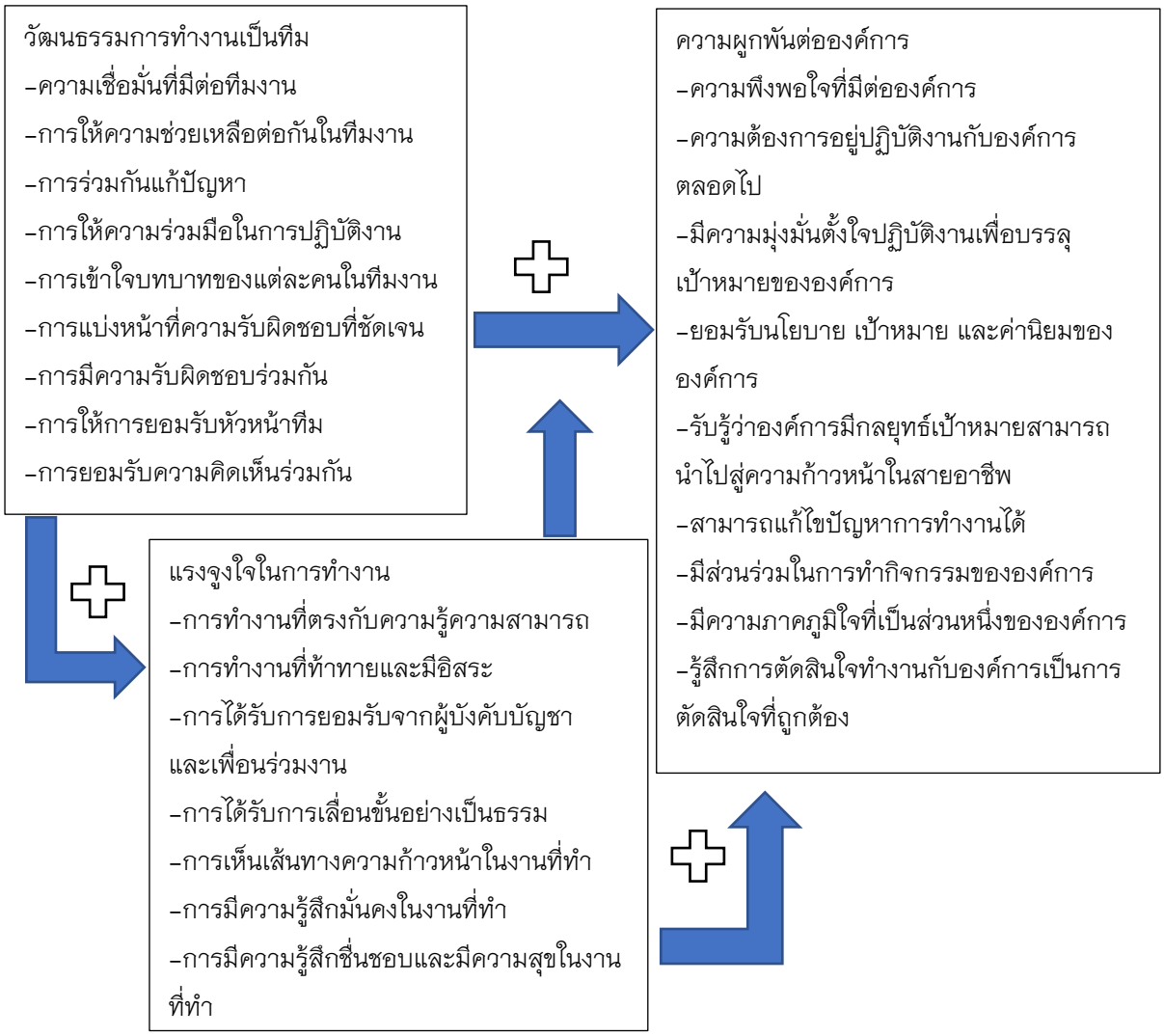
2) วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลทางบวกต่อแรงจูงใจในการทำงาน แสดงให้เห็นว่าถ้าบุคลากรมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมสูงขึ้นก็จะมีแรงจูงใจในการทำงานสูงตามไปด้วย สอดคล้องกับ Chuaphudee & Noichun (2024) พบว่า พฤติกรรมผู้นำแบบเป็นทีมส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เพราะฉะนั้นผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรกรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 มีแรงจูงใจในการทำงานที่สูงขึ้น

3) แรงจูงใจในการทำงานมีอิทธิพลทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การ แสดงให้เห็นว่าถ้าบุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานสูงขึ้นก็จะมีความผูกพันต่อองค์การสูงตามไปด้วย สอดคล้องกับ Kaewrod & Chaisaeng (2023) พบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความผูกพันต่อองค์การ และทิพย์ชนก เสนผดุง (2563) พบว่า องค์ประกอบของแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร เพราะฉะนั้นผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับบุคลากรเพื่อเพิ่มการสร้างความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรกรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ให้สูงขึ้นตามไปด้วย

4) เมื่อนำเอาตัวแปรแรงจูงใจในการทำงานซึ่งเป็นตัวแปรคั่นกลาง มาทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและความผูกพันต่อองค์การ พบว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรลดลง จึงเป็นตัวแปรคั่นกลางที่ส่งผลแบบบางส่วน แสดงว่าแรงจูงใจในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร หากต้องการให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์การเพิ่มมากขึ้นจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับบุคคลากรเพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและความผูกพันต่อองค์การ สอดคล้องกับ Simbolon & Nurhayaki (2023) พบว่าการทำงานเป็นทีม โดยมีแรงจูงใจประสบความสำเร็จเป็นตัวแปรคั่นกลางส่งผลกระทบทางบวกอย่างมีนัยสำคัญเกี่ยวกับความผูกพันของพนักงาน จึงแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการทำงานเป็นอีกแนวทางที่สำคัญขององค์การที่จะต้องนำไปปรับใช้ในการบริหารงานขององค์การเพื่อก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานทีมและความผูกต่อองค์การของบุคลากรกรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานที่ดิน ของกรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 โดยพบว่า การมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม ได้แก่ ความเชื่อมั่นที่มีต่อทีมงาน การให้ความช่วยเหลือต่อกันในทีมงาน การช่วยกันแก้ไขปัญหา การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน การเข้าใจบทบาทของแต่ละคนในทีมงาน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน การมีความรับผิดชอบร่วมกัน การยอมรับหัวหน้าทีม และการยอมรับความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์การเพิ่มขึ้น และการที่บุคลากร ได้ทำงานที่ตรงกับความรู้ความสามารถ ทำงานที่ท้าทายและมีอิสระ ได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ได้รับการเลื่อนขั้นอย่างเป็นธรรม เห็นเส้นทางความก้าวหน้าในงานที่ทำ มีความรู้สึกมั่นคงในงานที่ทำ มีความรู้สึกชื่นชอบและมีความสุขในงานที่ทำ สามารถสร้างสรรค์และต่อยอดความรู้ จะทำให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์การเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความพอใจที่มีต่อองค์การ ความต้องการอยู่ปฏิบัติงานกับองค์การตลอดไปมีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ยอมรับนโยบาย เป้าหมาย และค่านิยมขององค์การรับรู้ว่าองค์การมีกลยุทธ์เป้าหมายสามารถนำไปสู่ความก้าวหน้าในสายอาชีพ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาการทำงาน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมขององค์การ มีความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์การ รู้สึกว่าการตัดสินใจทำงานกับองค์การเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง นอกจากนี้การมีแรงจูงใจในการทำงานเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางบวกของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมกับความผูกพันต่อองค์การสูงตามไปด้วย

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลการสร้างแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันต่อองค์การ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานของสำนักงานที่ดิน กรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ควรพัฒนาองค์การโดยการสร้างความผูกพันต่อองค์การ เพื่อให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย สามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้ เนื่องจากในการปฏิบัติงานด้านบริการให้กับประชาชนนั้นผู้ปฏิบัติงานจะมีความรู้สึกกดดันที่จะต้องแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในด้านข้อกฎหมายและความเสี่ยงที่จะต้องรับผิดด้านทั้งด้านอาญาและทางแพ่ง รวมทั้งสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์การ มีความรู้สึกว่าการตัดสินใจทำงานกับองค์การเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง มีความรู้สึกพึงพอใจที่ได้ทำงานอยู่กับองค์การ ยอมรับนโยบาย เป้าหมายและค่านิยมขององค์การ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมขององค์การ เพราะจะทำให้บุคลากรมีความจงรักภักดีรักษาชื่อเสียงภาพลักษณ์

ขององค์การมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานรับใช้ให้บริการแก่ประชาชนด้วยความเต็มใจ เพื่อรักรักษาภาพลักษณ์ที่ดีขององค์การ นอกจากนี้การที่บุคลากรมีความรู้สึกรับรู้ว่าองค์การมีกลยุทธ์เป้าหมายที่สามารถนำไปสู่ความก้าวหน้าในสายอาชีพ มีความรู้สึกต้องการอยู่ปฏิบัติงานกับองค์การตลอดไป จะทำให้องค์การสามารถรักษาคนที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในการทำงานให้อยู่ทำงานให้กับองค์การตลอดไปและร่วมกันพัฒนาองค์การให้เจริญก้าวก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

1.2 หน่วยงานของสำนักงานที่ดิน กรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ควรพัฒนาโดยการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม เพื่อให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และสร้างความผูกพันต่อองค์การ เพราะการให้ความช่วยเหลือต่อกันในทีมงาน การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน การช่วยกันแก้ไขปัญหา จะทำให้บุคลากรไม่มีความรู้สึกว่าตนเองโดดเดี่ยวขาดที่พึ่งสามารถปรึกษาทีมงานได้ตลอด รวมทั้งการเข้าใจบทบาทของแต่ละคนในทีมงาน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน การมีความรับผิดชอบร่วมกัน จะทำให้บุคลากรมีอิสระในการทำงานและไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงานเพราะแต่ละคนมีหน้าที่ของตัวเองโดยมีเป้าหมายขององค์การเป็นเป้าหมายเดียวกัน นอกจากนี้การยอมรับความคิดเห็นร่วมกัน ความเชื่อมั่นที่มีต่อทีมงาน การยอมรับหัวหน้าทีม จะสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นภายในทีมงานทำให้บุคลากรกล้าตัดสินใจ และเมื่อมีการยอมรับความคิดเห็นร่วมกันแล้วจะทำให้บุคลากรมีความรู้สึกเต็มใจในการปฏิบัติงานและความรู้สึกมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น

1.3 หน่วยงานของสำนักงานที่ดิน กรมที่ดินกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 ควรพัฒนาโดยการสร้างแรงจูงในการปฏิบัติงานเพราะนอกจากจะก่อให้เกิดความผูกพันต่อองค์การแล้ว ยังมีส่วนที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางบวกของวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อความผูกพันธ์ต่อองค์การเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากการทำงานที่ตรงกับความรู้ความสามารถ การทำงานที่ท้าทายและมีอิสระ การมีความรู้สึกชื่นชอบและมีความสุขในงานที่ทำ การสร้างสรรค์และต่อยอดความรู้ จะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่เพื่อแสดงศักยภาพของตนเองที่มีและการได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน บุคลากรจะรู้สึกภูมิใจที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในสายตาของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้การได้รับการเลื่อนขั้นอย่างเป็นธรรม การเห็นเส้นทางความก้าวหน้าในงานที่ทำ การมีความรู้สึกมั่นคงในงานที่ทำจะทำให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นในองค์การมากขึ้นและพร้อมจะทุ่มเทการทำงานให้กับองค์การ เพราะฉะนั้นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์การเป็นอย่างมาก องค์การจึงต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือมากขึ้น จึงขอเสนอแนะให้ทำการวิจัยกับบุคลากรกรมที่ดินในเขตตรวจราชการอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบยืนยันผลการวิจัย และทำการวิจัยในรายละเอียดเชิงลึกของแรงจูงใจในการทำงานในแต่ละปัจจัยเพื่อหาองค์ประกอบของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและความผูกพันต่อองค์การ นอกจากนี้ควรวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตการณ์ และพูดคุยเพื่อให้ได้ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างแรงจูงใจในการของบุคลากร เพื่อความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือในการนำไปปฏิบัติมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กีรติ ฐิติพงศกร. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร: กรณีศึกษาข้าราชการตำรวจ กองการเงิน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ*. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์, ฉัตยาพร เสมอใจ, ชัยวัฒน์ เชี่ยวเชิงสันติ และธีรพร พัดภู่. (2546). *การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ.* เอ็กซเปอร์เน็ท.

เดชา เดชะวัฒนไพศาล. (2563). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์: แนวคิดพื้นฐานเพื่อการปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดชา เดชะวัฒนไพศาล. (2565). *พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต์.* สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพย์ชนก เสนผดุง. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมการข้าว.* สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อังศนา อินแดน. (2565). ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. *วารสารจิตวิทยาพุทธศาสตร์ประยุกต์เพื่อสังคม, 8*(1), 255–272.

อภิสิทธิ์ เครือสา. (2564). *ความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงเรียนคณะราษฎร์บำรุงปทุมธานี.* การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Alderfer, C. P. (1972). *Existence, relatedness, and growth: Human needs in organizational settings.* Free Press.

Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*(6), 1173–1182.

Chuaphudee, P., & Noichun, N. (2024). Behavioral leadership of school administrators affecting the motivation of teachers in educational institutions Office of the Private Education Commission Nonthaburi. *SSRU Journal of Public Administration, (7)*2, 434–445.

Daft, R. L. (1992). *Organization theory and design* (4th ed). West Publishing Company.

Greenberg, J. & Baron, R. A. (1997). *Behavior in organizations* (6th ed). Prentice Hall.

Hackman, J. R. (1987). The design of the work team. In: In J. Lorsch (Ed.), *Handbook of organizational behavior* (pp. 315–342). Prentice Hall.

Kaewrod, P., & Chaisaeng, V. (2023). Motivational Factors Affecting Organizational Commitment of Employees of the Department of Provincial Administration in Northeast Thailand. *Journal of Roi Et Rajabhat University,17*(2),188–199.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed). Harper & Row.

McClelland, D. C. (1961*). The achieving society*. Free Press.

Nelson, A. (2021). The effect of implementation of management support work environment, team work, and employee development to employee engagement with employee motivation as mediating variable. *Management and Economics Journal, 5*(2), 131–142.

Nelson, A. (2022). How to engage employees: the influence of leadership and teamwork. *Journal of Business Studies and Management Review, 5*(2), 185–190.

Nguyen, Q. V., Nguyen, H. N., & Phan, T. U. (2023). Unveiling the dynamics of motivation, work–life balance, and work engagement among Vietnamese employees in multinational corporations. *Problems and Perspectives in Management, 21*(3), 629–641.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed). McGraw–Hill.

Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1976). *On the use of content specialists in the assessment of criteria–referenced test item validity* (ERIC Document No. ED121845). ERIC.

Steers, R. M. (1977). Antecedents and outcomes of organizational commitment. *Administrative Science Quarterly, 22*(1), 46–56.

Simbolon, N., & Nurhayaki, M. (2023). The influence of Organizational Culture and teamwork On Employee Engagement: Role of Achievement Motivation as a Mediation. *International Journal of Management and Business Applied, 2*(2), 69–78.

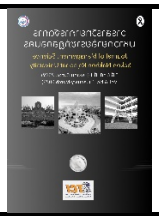
Taning, A. H. K., & Tanuwijaya, J. (2024). The Influence of Motivation, Employee Development, and Teamwork on Employee Performance through Employee Engagement in Service Industry Employees. *Journal La Bisecoman, 5*(3), 365–373.

Turner, P. (2020). Why is employee engagement important? In *Employee engagement in contemporary organizations: Maintaining high productivity and sustained competitiveness* (pp. 57–84). Palgrave Macmillan.

Woodcock, M., & Francis, D. (1981). *Organization development through teambuilding: Planning a cost effective strategy*. Gower.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed). Harper & Row.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง พลังงานความร้อน

Problem-Based Learning (PBL) combined with the Team Game Tournament (TGT) technique to enhance learning achievement and problem-solving ability in the topic of thermal energy

ธัชชา ศุกระจันทร์ [1*], ภาวิณี รัตนคอน [2], วันภัทร ละนิโส [3]
Thadcha Sukrachan [1*], Pawinee Rattanakorn [2], Wannaphat Laniso [3]

[1,2] สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
[3] บริษัทไซเอนซ์ฟอร์คิดส์ จำกัด
[1,2] General Science Program, Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University
[3] Science for Dids Co., Ltd.
Corresponding author e-mail: Thadcha.su@ssru.ac.th[1], pawinee.ra@ssru.ac.th[2], Wannaphatlaniso@gmail.com[3]

Received: May 14, 2025 Revised: August 14, 2025 Accepted: August 24, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์พิจารณาคัดเลือกร้อยละ 30 และเลือกจากนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมต่ำกว่าเกณฑ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน จำนวน 4 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พลังงานความร้อน จำนวน 30 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่องพลังงานความร้อน เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบ และค่าดัชนีความสอดคล้อง ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่อเรื่อง พลังงานความร้อน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ต่อเรื่อง พลังงานความร้อน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน, เทคนิคทีม เกม แข่งขัน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

Abstract

This study aimed to 1) compare the learning achievement of Grade 7 students at Rattanathibet School before and after participating in Problem–Based Learning (PBL) integrated with the Team Game Tournament (TGT) technique on the topic of thermal energy and 2) compare the problem–solving abilities of Grade 7 students before and after the participation in Problem– Based Learning (PBL) integrated with the Team Game Tournament (TGT) technique on the topic of thermal energy. The target group consisted of 30 Mathayom Suksa 1/5 (Grade 7) students from Rattanathibet School, selected through purposive sampling. on the selection criterion focused on students whose overall academic achievement fell below the established benchmark, representing 30% of the student requiring academic improvement within that level. The research instruments included 1) four lesson plans based on PBL integrated with the TGT technique on the topic of thermal energy; 2) a 20 –item learning achievement test on thermal energy; and 3) a 20 – item multiple – choice test with four options designed to assess problem– solving ability in the context of thermal energy. The data were analyzed using mean, standard deviation, t– test statistics, and the Index of Item – objective Congruence. The findings revealed that 1) Grade 7 students who participated in the PBL integrated with TGT technique achieved significantly higher learning achievement scores on thermal energy in the post – test compared to the pre – test at the .05 level of significance; and 2) the students' problem–solving abilities on the topic of thermal energy also improved significantly after the intervention, with post – test scores exceeding pre–test scores at the .05 statistical level.

Keywords: Problem–Based Learning (PBL), Team Game Tournament (TGT) technique, learning achievement, problem–solving ability

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของบุคคลในชีวิต และการศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การจัดการเรียนการสอนในวิทยาศาสตร์จึงต้องบ่มเพาะให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และมองวิทยาศาสตร์คือวิถี จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น และเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ซึ่งการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีจุดเน้นสำคัญในการจัด

การเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และเป็นไปตามธรรมชาติ เกิดความเข้าใจที่มาจากการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่หลากหลาย ให้เกิดความรู้ในลักษณะองค์รวม มีความสามารถในการคิดและการจัดการที่นำไปสู่การคิดแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาวิธีคิดทั้งความคิดที่ต้องมีเหตุและผล คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดวิจารณ์ และมีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ และสามารถคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมถึงยังมุ่งพัฒนาและหวังให้ผู้เรียนได้รับรู้วิทยาศาสตร์ ที่เน้นการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับทักษะกระบวนการ พร้อมทั้งมีทักษะที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์องค์ความรู้จากกระบวนการการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และการคิดแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน ได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งมีการทำกิจกรรมที่จัดขึ้นด้วยการลงมือปฏิบัติจริง จึงจะทำให้นักเรียนเกิดสมรรถนะ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการคิด 2) ความสามารถในการสื่อสาร 3) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ยังเป็นการสอนที่เน้นการจดจำเนื้อหา มากกว่ากระบวนการทักษะ นักเรียนส่วนใหญ่ยังมีทักษะไม่เพียงพอ และยังไม่สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (teacher center) โดยครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนไม่มีโอกาสในการร่วมกิจกรรมในห้องเรียน ซึ่งส่งผลตามมา คือ นักเรียนขาดความสามารถในการแสดงความคิดเห็น ขาดการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และนักเรียนไม่สามารถที่จะนำทักษะความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งยังส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ต่ำ เช่น การทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าระดับประเทศ กล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอนทั้งครูและนักเรียน นั่นคือ การลดบทบาทของผู้สอนจากการเป็นผู้เล่า บรรยาย สาธิต เป็นการวางแผนกิจกรรมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องเน้นที่บทบาทของนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (student center) ตั้งแต่เริ่ม คือ การวางแผนการเรียน การวัดประเมินผล และต้องคำนึงว่า กิจกรรมการเรียนนั้น เน้นการพัฒนากระบวนการคิดวางแผน ลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตรวจสอบ วิเคราะห์ข้อมูล การแก้ปัญหา การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับข้อมูลที่สืบค้นได้เพื่อนำไปสู่คำตอบของปัญหา หรือ คำถามต่าง ๆ ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนจึงควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการคิด ซึ่งการคิดเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้เรียน การคิดวิเคราะห์ เป็นกระบวนการคิดที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล ดังนั้นสถาบันการศึกษา ครูผู้สอนควรต้องจัดการศึกษาควรจัดการเรียนรู้ไปในทิศทางเชิงสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ (create new innovations) ได้เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ ทักษะการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบที่ใช้ในการจัดการกับปัญหาซึ่งจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ในการวิเคราะห์และขจัดอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการตั้งแต่การสังเกต การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และตีความข้อมูล ตลอดจนการสรุปผล เพื่อนำไปสู่การประเมินทางเลือกและตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหานั้น (ธัชชา ศุกระจันทร์ และคณะ, 2567) จากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถคิดแก้ปัญหาเป็นลำดับขั้นตอนและเป็นระบบได้ รวมถึงผู้เรียนไม่สามารถระบุปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อที่จะนำไปสู่คำตอบที่ต้องการได้ ผู้เรียนไม่สามารถระบุปัญหา ผู้เรียนไม่สามารถระบุปัญหาหรือสิ่งที่โจทย์ถาม ไม่สามารถระบุได้ว่าโจทย์ให้ข้อมูลอะไรมาบ้าง เมื่อนักเรียนไม่สามารถระบุปัญหาได้ นักเรียนจึงไม่สามารถที่จะเลือกวิธีการที่ถูกต้อง เพื่อนำมาแก้ปัญหาดังกล่าว จากข้อเท็จจริงเหล่านี้

ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนขาดความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่จะช่วยให้ผู้เรียนพร้อมต่อการใช้ชีวิตและการทำงานในยุคสังคมและเศรษฐกิจ 4.0 นอกจากปัญหาดังกล่าว ผู้เรียนยังไม่ชอบการจดบันทึกเนื้อหาที่มีจำนวนมากลงในสมุด รวมถึงการทำแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมลงในสมุดเพื่อเป็นการประเมินความรู้ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ

แม้ว่าสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่จะมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้ แต่อีกหนึ่งองค์ประกอบที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน คือ การนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมมาใช้โดยครูผู้สอน ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น (ธัชชา ศุกระจันทร์ และคณะ, 2567) การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) เป็นวิธีหนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมาก เพราะเป็นกลยุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เกิดขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (constructivism) โดยเน้นการสร้างความรู้ใหม่ ที่ได้จากการเชื่อมโยงความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการให้เหตุผล และทักษะการเชื่อมโยง ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อกระตุ้นจูงใจ เพื่อเรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จาก สถานการณ์หรือปัญหาที่ผู้เรียนสนใจผ่าน การทำงานเป็นกลุ่ม สืบค้น ทำความเข้าใจ และแก้ปัญหาด้วยเหตุผล โดยที่ปัญหานั้นจะต้องมีการเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์กับชีวิตจริง ปัญหานั้นจะต้องเป็นปัญหาที่เกิดมาจากตัวนักเรียน เป็นปัญหาที่นักเรียนสนใจต้องการจะค้นหาคำตอบ และปัญหาที่ได้ต้องมีลักษณะคลุมเครือ สามารถแก้ปัญหาได้หลายวิธีโดยที่ผู้เรียนค้นคว้าจากสื่อภายนอกและหาคำตอบด้วยตนเอง ครูผู้สอนเป็นเพียงโค้ช ซึ่งในกระบวนการการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดสถานการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือ ที่จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตาม เป้าหมาย โดยครูพานักเรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง หรือครูจัดสภาพการณ์ให้นักเรียนเผชิญปัญหา เพื่อฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาร่วมกันในกลุ่ม จากการเรียนรู้ดังกล่าว จะช่วยทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสถานการณ์หรือปัญหานั้นมากยิ่งขึ้น นักเรียนได้เห็นทางเลือกที่แตกต่าง และวิธีการแก้ไขปัญหาที่หลากหลายเพิ่มขึ้น รวมทั้งช่วยให้นักเรียนเกิดความใฝ่รู้ เกิดทักษะกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหาต่าง ๆ และจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (Teams Games Tournament: TGT) ผู้วิจัยสนใจการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคแข่งขัน เกม ทีม ซึ่งน่าจะนำมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ดี โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีม เกม แข่งขัน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม จำนวนสมาชิกในกลุ่มประมาณ 4-5 คน โดยคละความสามารถด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ เก่ง ปานกลาง และอ่อน ในอัตรา 1:2:1 และเพศ หน้าที่ของแต่ละกลุ่มคือ หลังจากที่ครูนำเสนอบทเรียนเรียบร้อยแล้ว ให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมตามที่ครูกำหนดให้ และเตรียมสมาชิกในกลุ่มให้พร้อมสำหรับการแข่งขันตอบคำถามวิชาการ ซึ่งเป็นคำถามที่เรียนมาแล้ว ในการแข่งขัน ครูจะจัดให้นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ระดับเดียวกัน แข่งขันกัน คะแนนของสมาชิกที่แต่ละคนทำได้จะถูกนำมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนมากที่สุด คือกลุ่มที่ชนะการแข่งขัน จากการศึกษางานวิจัยของนราวดี จ้อยรุ่ง และคณะ (2561) ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค TGT มีแนวโน้มทำให้นักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มสูงขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษา เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เพราะในปัจจุบันประเทศไทยยังเน้นในเรื่องของการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญ และยังเน้นในเรื่องของพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งทักษะและผลสัมฤทธิ์มีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับ

เทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) มาใช้ในงานวิจัยนี้ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีความเข้าใจ เรื่อง พลังงานความร้อน และเกิดกระบวนการในการคิดแก้ปัญหา ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้การแก้ปัญหานี้ เข้ากับการแก้ปัญหาในสถานการณ์ทั่วไป เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะทางสังคม ตลอดจนการบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาวิทยาศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL)

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem–Based Learning: PBL) เป็นแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาไทยในปัจจุบันที่มุ่งพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องการผู้เรียนที่สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และเชื่อมโยงองค์ความรู้กับสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ PBL มีพื้นฐานจากแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ที่มองว่าการเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับบริบทการเรียนรู้ (Yew & Goh, 2016) การใช้สถานการณ์ปัญหาที่เชื่อมโยงกับบริบทของไทย เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม น้ำเสีย หรือการใช้พลังงานในชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและสามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ได้จริง นอกจากนี้ PBL ยังส่งเสริมทักษะเมตาคอกนิชัน ซึ่งจำเป็นต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การวางแผนการทดลอง การตั้งสมมุติฐาน การควบคุมตัวแปร และการสะท้อนผลการทดลอง ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้ของตน การใช้ PBL ในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ยังช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ความสามารถและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมกลุ่ม ซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนไทยที่มักเรียนรู้ได้ดีจากการทำงานเป็นกลุ่ม การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการเรียนที่เริ่มต้นด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหรือสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ สนใจ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้เรียน และได้ทำการศึกษาค้นคว้าจนค้นพบคำตอบด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการกลุ่ม แล้วนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามาร่วมกันอภิปราย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด การแก้ปัญหา โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือและสนับสนุนในการเรียน ดังนั้นสรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีแนวคิดพื้นฐานมาจากกระบวนการสร้างความรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาที่ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่โดยอาศัยพื้นฐานความรู้เดิมที่มีอยู่ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้เป็นไปตามสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้เรียนได้ประสบกับสภาพปัญหาจริง ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมและเกิดการซึมซับประสบการณ์ใหม่ แล้วปรับโครงสร้างให้เข้ากับประสบการณ์นั้น ๆ สามารถนำข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

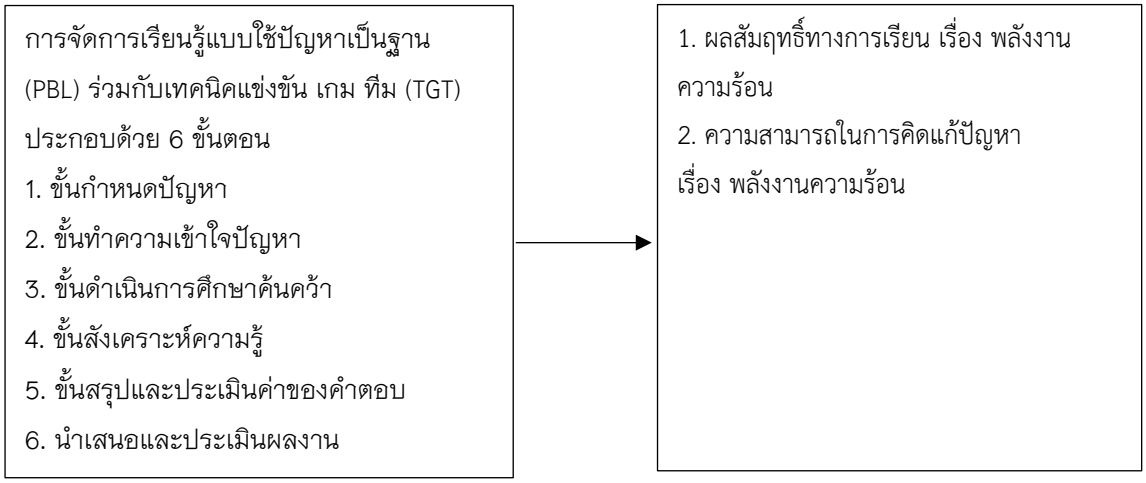
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT)

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558) กล่าวถึงการเรียนแบบทีม เกม แข่งขัน (Team Games Tournament: TGT) ว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้รวมกลุ่ม เพื่อทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกในแต่ละทีมจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกน คือ ความสามารถสูง ปานกลาง และอ่อน มารวมกลุ่มกัน ในอัตราส่วน 1:2:1 ซึ่งสมาชิกของทีมจะได้แข่งขันกันในเกมเชิงวิชาการ โดยความสำเร็จของทีมจะขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ และธีรพล ปะโสทะกัง (2558) ได้กล่าวว่า เทคนิคการเรียนรู้แบบ TGT เป็นเทคนิครูปแบบหนึ่งในการเรียนรู้แบบร่วมมือและมีลักษณะของกิจกรรม คล้ายกันกับ STAD แต่เพิ่มเกมและการแข่งขันเข้ามาด้วย เหมาะสำหรับการจัดการเรียนรู้ในจุดประสงค์ที่มีคำตอบถูกต้องเพียงคำตอบเดียว โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือตามรูปแบบ TGT เป็นการเรียนแบบร่วมมือกันแข่งขันทำกิจกรรม โดยมีขั้นตอนการจัด กิจกรรม ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดปัญหา ขั้นนำ ครูทบทวนบทเรียนด้วยการซักถาม ตั้งปัญหาและตอบคำถาม ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจปัญหา ขั้นสอน ครูอธิบายเนื้อหาให้นักเรียนฟังและตอบข้อสงสัยของนักเรียน ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นทีม ครูแบ่งทีมออกเป็นทีมละ 3–4 คน โดยคละความสามารถแต่ละทีม ศึกษาหัวข้อที่เรียน เมื่อสมาชิกทุกคนเข้าใจ และสามารถทำแบบฝึกหัดได้ถูกต้องทุกข้อ ทีมจะเริ่มทำการแข่งขันตอบปัญหา ขั้นที่ 4 ขั้นแข่งขัน (academic games tournaments) ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป นักเรียนกลับมากลุ่มเดิม (home tame) รวมแต้มโบนัสของทุกคน ทีมใดที่มีแต้มโบนัสสูงสุดจะได้รางวัล ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นตัวกระตุ้นในการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการแข่งขันแบบเกมเป็นทีม เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำความเข้าใจในเนื้อหา การทำงานเป็นการระดมความคิด และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นำผลการศึกษามารวบรวมเป็นกลุ่มเพื่อศึกษาข้อมูลที่ถูกต้อง และเกิดทักษะในการแก้ปัญหาเป็นผลมาจากการทำงานเป็นทีม ซึ่งมี 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 3 ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นที่ 4 ขั้นสังเคราะห์ความรู้ ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ ขั้นที่ 6 ขั้นเสนอและประเมินผลงาน ซึ่งเทคนิคทีม เกม แข่งขัน จะอยู่ในขั้นที่ 5 คือ ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ ทั้งหมด 3 ห้องเรียน จำนวน 92 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ ได้รับคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน โดยใช้เกณฑ์พิจารณาคัดเลือกร้อยละ 30 และเลือกจากนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมต่ำกว่าเกณฑ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกมแข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน จำนวน 4 แผน รวม 12 คาบ คาบละ 50 นาที 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พลังงานความร้อน แบบทดสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง พลังงานความร้อน แบบทดสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ขั้นตอนในการสร้าง แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคแข่งขัน เกม ทีม (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน มีดังต่อไปนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ของรายวิชาวิทยาศาสตร์ ร่วมกับหนังสือเรียน พร้อมทั้งศึกษาทฤษฎี หลักการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 6 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1) กำหนดปัญหา 2.2) ทำความเข้าใจปัญหา 2.3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า 2.4) สังเคราะห์ความรู้ 2.5) สรุปและประเมินค่าของคำตอบ 2.6) เสนอและประเมินผลงาน แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดจำนวน 4 แผน รวม 12 คาบ คาบละ 50 นาที ประกอบไปด้วย 2.1) ความร้อนกับการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของสสาร 2.2) ความร้อนกับการขยายตัวหรือหดตัวของสสาร 2.3) ความร้อนกับการเปลี่ยนสถานะของสสาร 2.4) การถ่ายโอนความร้อนในชีวิตประจำวัน

3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง จำนวน 3 คน หลังจากตรวจสอบเสร็จสิ้น ผู้วิจัยทำการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ขั้นตอนในการสร้าง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีดังต่อไปนี้

1) ศึกษาทฤษฎีรวมถึงหลักการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เรื่อง พลังงานความร้อน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ฉบับ แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบสำรอง จำนวน 20 ข้อ และนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 3 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of Item–Objective congruence: IOC)

3) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ตรวจสอบแล้วมาแก้ไข ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากนั้นนำแบบทดสอบมาตรวจสอบคะแนน

4) นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยโปรแกรมสำเร็จรูป แล้วพิจารณาคัดเลือกแบบทดสอบ ที่มีค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และมีค่าความเชื่อมั่น

5) จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับจริง จำนวน 30 ข้อ นำไปใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง

2.3 ขั้นตอนในการสร้าง แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ได้แก่

1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยและการสร้างแบบทดสอบที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

2) สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา โดยแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นชุดเดียวกัน ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย 10 สถานการณ์ (1 สถานการณ์ ประกอบไปด้วย 2 ข้อ)

3) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 3 คน แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อสอบแต่ละข้อว่าใช้วัดความรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่

4) นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหามาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้น นำไปทดลองกับนักเรียนเพื่อนำคะแนนมาวิเคราะห์หาความยากง่าย เพื่อพิจารณาคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นที่เหมาะสม

5) จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยชี้แจงการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนทราบถึงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ และทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาก่อนเรียน จำนวน 20 ข้อ กับกลุ่มตัวอย่าง

2) ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) ทั้งหมด 4 สัปดาห์ แบ่งเป็นสัปดาห์ละ 3 คาบ

3) เมื่อทำการจัดการเรียนการสอนเสร็จแล้ว จากนั้นให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ โดยแบบทดสอบหลังเรียนเป็นฉบับเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน

4) เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) คะแนนที่ได้จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ นำมาหา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (t – test dependent group)

2) คะแนนที่ได้จากการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ นำมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (t – test dependent group)

ผลการวิจัย

ผลของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ ปรากฏผลดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน รายละเอียดดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	Df	t-test	p-value
ก่อนเรียน	30	30	10.16	3.25	29	21.00*	.00
หลังเรียน	30	30	18.10	3.00			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.16 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.25 คะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.10 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.00 เมื่อนำคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์หาค่า t พบว่าค่า t เท่ากับ 21.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้ด้วยจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน รายละเอียดดังตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	Df	t-test	p-value
ก่อนเรียน	30	20	8.10	2.96	29	15.58*	.00
หลังเรียน	30	20	12.60	2.17			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.10 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.96 คะแนน ความสสามารถในการคิดแก้ปัญหามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.60 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.17 เมื่อนำคะแนนความสสามารถในการคิดแก้ปัญหาก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ของกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์หาค่า t พบว่าค่า t เท่ากับ 15.58 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

จากการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนาธิเบศร์ สามารถอธิบายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน มีผลค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 18.10 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.00 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 10.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์หลังจากนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน สูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการแข่งขันเกม เป็นทีม เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำความเข้าใจในเนื้อหา การทำงาน การระดมความคิด และการศึกษาด้วยตัวเอง นำผลมาศึกษา และรวบรวมเป็นกลุ่ม เพื่อศึกษาข้อมูลที่ถูกต้อง และเกิดทักษะในการแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นจุดเริ่มต้น เพื่อกระตุ้น และจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และกลุ่ม ผ่านสถานการณ์หรือปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดความสนุกสนานกับการเรียนรู้ และยังทำให้เกิดความเข้าใจและยกสัมฤทธิ์ของตนเองให้เพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสรวีย์ นาคเกษม และคณะ (2563) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานตามแนวคิดสะเต็มศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะในวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นรายวิชาที่ต้องการความเข้าใจเชิงลึกและการคิดอย่างมีเหตุผล รูปแบบ PBL ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องแก้ปัญหาด้วยตนเอง ร่วมมือกับเพื่อน และสืบค้นองค์ความรู้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาทั้งในด้านความรู้ทักษะ และเจตคติต่อการเรียนสอดคล้องกับปริญญา มัจฉา (2565) ที่ได้ทำการวิจัย การส่งเสริมทักษะการสร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเคมี 6 ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการทำโรงงานแบบย่อผ่านใบกิจกรรมบน padlet พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และใน

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปผลและประเมินค่าของคำตอบ ซึ่งเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการแบบร่วมมือเทคนิค ทีม เกม แข่งขัน ซึ่งผู้เรียนจะได้เล่มเกมแข่งขันวิชาการเป็นทีม เกมคำถามจะมาจากบทเรียนที่ผู้เรียนได้เรียน หลังจากที่จัดกิจกรรมการแข่งขันเสร็จสิ้น จะมีการสรุปปัญหาและข้อคำถามของเกม ที่แข่งขัน ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการทักษะความคิดในการแก้ปัญหามากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับจินตนา เชื่อปัญญา (2564) รวมถึงนราวดี จ้อยรุ่ง และคณะ (2561) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เทคนิค ทีม เกม แข่งขัน มีแนวโน้มทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มสูงขึ้น และยังสอดคล้องกับสุรัตนา พุทธพงษ์ และคณะ (2564) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เจตคติต่อ วิทยาศาสตร์ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค ทีม เกม แข่งขัน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค ทีม เกม แข่งขัน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70

2. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อน มีผลคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 12.63 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.17 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.96 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังจากนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่อง พลังงานความร้อนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (TGT) เรื่องพลังงานความร้อน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการแข่งขันเกม เป็นทีม เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำความเข้าใจในเนื้อหา การทำงาน การระดมความคิด และการศึกษาด้วยตัวเอง นำผลมาศึกษา และรวบรวมเป็นกลุ่มเพื่อศึกษาข้อมูลที่ถูกต้อง และเกิดทักษะในการแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อกระตุ้น และจูงใจให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ ด้วยตนเอง และกลุ่มผ่านสถานการณ์หรือปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนราลักษณ์ ผ่องปัญญา และยศวีร์ สายฟ้า (2561) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนนรู้วิทยาศาสตร์ โดยใช้แนวคิดการใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านกระบวนการกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านกระบวนการกลุ่ม มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพงศกร ลอยล่อง และคณะ (2564) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความสามารถใน การคิดแก้ปัญหาหลังเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับทัศนีย์ แซ่ตัน และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมในรายวิชาคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมมีความสารถในการคิดแก้ปัญหา หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 42.95 คะแนน สูงกว่าก่อนเรียนที่มีค่าคะแนนเฉลี่ย 18.10 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในขั้นที่ 5 ขั้นสรุปผลและประเมินค่าของคำตอบ ซึ่งเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการแบบร่วมมือเทคนิค ทีม เกม แข่งขัน ซึ่งผู้เรียนจะได้เล่มเกมแข่งขันวิชาการเป็นทีม เกมคำถามจะมาจาก

บทเรียนที่ผู้เรียนได้เรียน หลังจากที่จัดกิจกรรมการแข่งขันเสร็จสิ้น จะมีการสรุปปัญหาและข้อคำถามของเกมที่แข่งขัน ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการทักษะความคิดในการแก้ปัญหามากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับจินตนา เชื่อปัญญา (2564) รวมถึงนราวดี จ้อยรุ่ง และคณะ (2561) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เทคนิค ทีม เกมแข่งขัน มีแนวโน้มทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มสูงขึ้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากลักษณะของกิจกรรม TGT ที่ผสมผสานการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) กับการแข่งขันในเชิงสร้างสรรค์ ส่งผลให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ เกิดความรับผิดชอบต่อกลุ่ม และฝึกฝนการคิดอย่างมีระบบเพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรส่งเสริมให้ครูวิทยาศาสตร์นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคทีม เกมแข่งขัน (PBL ร่วมกับ TGT) ไปประยุกต์ใช้ในการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ควรพัฒนาสื่อการเรียนรู้และเครื่องมือประเมินผลที่สอดคล้องกับแนวทาง PBL ร่วมกับ TGT เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเอื้อต่อการวัดผลทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและหลากหลายมิติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคทีม เกม แข่งขัน (PBL ร่วมกับ TGT) ในรายวิชาอื่นหรือระดับชั้นที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และความเหมาะสมของแนวทางในบริบทที่ต่างกัน

2.2 ควรศึกษาความคงทนของผลการเรียนรู้ในระยะยาวหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ร่วมกับ TGT เพื่อประเมินประสิทธิผลของแนวทางนี้ต่อการพัฒนาทักษะและความเข้าใจที่ยั่งยืนของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

จินตนา เชื่อปัญญา, ภัทรภร ชัยประเสริฐ, ปริญญา ทองสอน, พรจันทร์ สังการ และฉัตรสุดา เดชศรี. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิคกลุ่มเกมแข่งขัน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 23*(4), 134–145.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). 80 *นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). พี. บาลานซ์ดีไซน์แอนปริ้นติ้ง.

ทัศนีย์ แซ่ตัน, กนกรัตน์ จิรสัจจานุกูล, เมษิยา แย้มเจริญ และจันทร์วดี ไทรทอง. (2564). การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมในรายวิชาคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ครั้งที่ 4* วันที่ 22 พฤษภาคม 2564 (หน้า 428–433). คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ธัชชา ศุกระจันทร์, ปวริศร ภูมิสูง และธนกร พิ่มชัย. (2567). การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาโดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, *4*(4), 1462–1474.

ธัชชา ศุกระจันทร์, สุมาลี เทียนทองดี และยุตพงศ์ สำเภาแก้ว. (2567). การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (AR) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ปฏิกิริยาเคมี. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิศวกรรมศึกษา*, *5*(2), 40–55.

ธีรพล ปะโสทะกัง. (2558). *การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ด้วยบทเรียนบนเว็บ โดยใช้การจัดการเรียนการสอนแบบ TGT เรื่องการเขียนโปรแกรมภาษาซี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสารคามพิทยาคม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นราวดี จ้อยรุ่ง, นพมณี เชื้อวัชรินทร์ และเชษฐ์ ศิริสวัสดิ์. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาและทักษะกระบวนการกลุ่มของนักเรียนสายวิทยาศาสตร์พิเศษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, *20*(2), 75–88.

นราลักษณ์ ผ่องปัญญา และยศวีร์ สายฟ้า. (2561). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยใช้แนวคิดการใช้ปัญหาเป็นฐาน ผ่านกระบวนการกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, *13*(2), 264–274.

ปริญญา มัจฉา. (2565). การส่งเสริมทักษะการสร้างคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเคมี 6 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการทำโครงงานแบบย่อผ่านใบกิจกรรมบน Padlet. *วารสารราชนครินทร์*, *19*(2), 10–19.

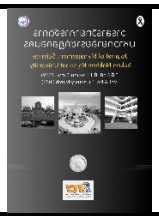
พงศกร ลอยล่อง, เยาวเรศ ใจเย็น และปวริศา จรดล. (2564). การเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเคลื่อนที่และแรง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL). *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, *15*(2), 109–117.

สรวีย์ นาคเกษม, ธนาวุฒิ ลาตวงษ์ และเชษฐ์ ศิริสวัสดิ์. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเรื่องงานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, *8*(2), 54–69.

สุรัตนา พุทธพงษ์, ภัทรภร ชัยประเสริฐ, และสมศิริ สิงห์ลพ. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เจตคติต่อวิทยาศาสตร์และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT (Team Games Tournament). *วารสารครุศาสตร์*, *49*(3), Article 4. DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.49.3.3.

Yew, E. H. J., & Goh, K. (2016). Problem–based learning: An overview of its process and impact on learning. *Health Professions Education*, *2*(2), Article 3. DOI: 10.1016/j.hpe.2016.01.004.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การสร้างมูลค่าเพิ่มข้าวกล้องงอกอินทรีย์เพื่อมูลค่าทางเศรษฐกิจของทุ่งกุลาในเขตจังหวัดศรีสะเกษ

Value addition of organic germinated brown rice for economic enhancement in Thung Kula, Sisaket Province

เกษม เปนาละวัด [1*], เพ็ญลักษณ์ อ่อนทรวง [2], ลัลนา ยุกต์วัฒนพงษ์ [3]
Kasem Penalawat [1*], Penlux Onsoung [2], Lanlana Yukwatthanapong [3]

[1,2,3] คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
[1,2,3] Faculty of Business Administration and Accountancy, Sisaket Rajabhat University
Corresponding author's e-mail: Touchpe2020@gmail.com [1], penluxnid@gmail.com [2], lanlana.y@sskru.ac.th [3]

Received: July 05, 2025 Revised: August 28, 2025 Accepted: October 02, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บรวบข้อมูลด้วยแบบทดสอบแบบมีโครงสร้างและมีการทดสอบวิเคราะห์ข้อมูลเป็นค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐาน ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน การศึกษาวิจัยโดยวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าข้าวกล้องงอกอินทรีย์ โดยนำกลุ่มเกษตรกรและนักวิชาการร่วมกันเสวนากลุ่ม พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการเพิ่มมูลค่าข้าว โดยการแปรรูปข้าวกล้องงอก การตลาดสมัยใหม่และการวางแผนธุรกิจ วัตถุประสงค์ที่ 2 การแปรรูปข้าวกล้องงอกอินทรีย์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มตัวอย่างร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกให้เป็นสินค้าที่มีมูลค่า โดยการนำผงข้าวกล้องงอกไปทดสอบสาร พบว่า ข้าวกล้องงอกผง 1 กิโลกรัม พบสารกาบาในปริมาณ 28.72 มิลลิกรัม และทำการผลิตเป็นสินค้าต้นแบบ คือ ข้าวกล้องงอกผสมธัญพืชและข้าวกล้องงอกผสมคอลลาเจน จากนั้นได้อบรมการเขียนแผนธุรกิจโดยมีนักวิชาการคอยชี้แนะ ก่อนและหลังการอบรมได้มีการทดสอบความรู้ความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 ข้อ พบว่า ก่อนการอบรม ผลการทดสอบความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย แต่หลังการอบรม ผลการทดสอบความเข้าใจเพิ่มขึ้นเป็นระดับปานกลาง วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่ กลุ่มตัวอย่างได้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญอบรมการสร้างเพจ การโพสขายสินค้าและการขายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ก่อนและหลังการอบรมได้มีการทดสอบความรู้ความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 ข้อ พบว่า ก่อนการอบรม ผลการทดสอบความ

เข้าใจอยู่ในระดับน้อย ขณะที่ผลการทดสอบหลังการอบรม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ข้าวกล้องงอก, มูลค่าทางเศรษฐกิจ, มูลค่าเพิ่ม

Abstract

This research used mixed– methods research. Data were collected using structured pre– test and post– test. Data were analyzed using means, percentage, and standard deviation. The sample consisted of 50 people. Research objective 1: To study the need for promoting production and value addition of organic germinated brown rice through focus group discussions involving farmers and academics experts. The findings indicated that the sample farmers aimed to add value to their rice through germinated brown rice processing, modern marketing strategies, and systematic business planning. Research objective 2: Processing of organic germinated brown rice. The founding revealed that experts and the participants collaboratively developed germinated brown rice into high – value products. This involved processing the rice into a powder form, which was subsequently tested for bioactive compounds and nutritional content. The laboratory analysis revealed that 1 kg of germinated brown rice powder contained 28.72 mg of GABA. Two prototype products were developed: germinated brown rice mixed with grains and germinated brown rice mixed with collagen. Then, participants received business plan writing training under the guidance of academic experts. To evaluate the effectiveness of training, a 25 – item pre–test and post – test was administered to assess the participant's knowledge and understanding. The evaluation results indicated that the participants' level of understanding was low prior to the training. However, following the training session, their knowledge significantly improved to a moderate level. Research objective 3: To develop packaging and modern marketing channels. In collaboration with experts, participants were trained in creating business pages, content posting and selling via online platforms. To evaluate the training's effectiveness, a 12 –item ore–test and post – test was administered to assess the participants' knowledge and understanding of digital commerce. It was found that the participants' initial level of understanding was low prior to the training. After the training test, their knowledge and understanding significantly improved to a moderate level.

Keywords: germinated brown rice, economic value, value added

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การส่งเสริมให้เกษตรกรมีการพัฒนาผลผลิตในพื้นที่นั้น ย่อมส่งผลให้เกษตรกรเพิ่มทางเลือกมากขึ้นในการแปรรูป มีผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายและสร้างรายได้ ซึ่งผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ข้าว กล่าวคือ ข้าวถือได้ว่าเป็นสินค้าหลักที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยข้าวที่นิยมส่งออกและเป็นที่ยอมรับในการบริโภคทั้งในและต่างประเทศมากที่สุดของประเทศไทย คือ ข้าวหอมมะลิ ซึ่งมีการเพาะปลูกอยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเป็นทุ่งขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบคลุมพื้นที่ในเขต 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีจำนวนพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น

2,107,690 ไร่ จากเดิมชื่อว่า ทุ่งหมาหลง หรือ ทุ่งป่าหลาน สำหรับที่มาของชื่อ ทุ่งกุลาร้องไห้ในตำนาน พบว่า มีพ่อค้าชาวกุลาเดินเร่ขายสินค้าผ่านเข้ามาในทุ่งกว้างแห่งนี้จนเมื่อยล้า แต่ยังไม่พ้นทุ่งกว้างแห่งนี้ ทุ่งนี้จึงมีชื่อว่า ทุ่งกุลาร้องไห้ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด, 2564) ด้านการเพาะปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้นั้น คาดว่าเริ่มมีการนำเข้าข้าวมาปลูกหลังจากทางราชการได้มีการปรับปรุงพันธุ์และรับรองพันธุ์ข้าวในปี 2502 โดยชื่อพันธุ์ ขาวดอกมะลิ 105 จากนั้น ได้เริ่มดำเนินงานอย่างกว้างขวางในปี 2524 และมีโครงการแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าว ซึ่งเน้นการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่ปลูกจากข้าวเหนียวเป็นพันธุ์ข้าวเจ้า ทำให้ข้าวหอมมะลิมีการปลูกอย่างแพร่หลาย จึงมีการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวเพื่อให้เกษตรกรได้รับพันธุ์ข้าวที่ดีและสามารถผลิตข้าวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรเปลี่ยนพันธุ์ข้าวปลูกทุก 3 ปี โดยจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย ตำบลที่อยู่ในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอราษีไศลและอำเภอศิลาลาด จำนวน 287,000 ไร่ ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ประกอบด้วย ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวขาว ที่แปรรูปมาจากข้าวเปลือกพันธุ์ข้าวหอมที่ไวต่อช่วงแสง คือ พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 และพันธุ์ กข 15 ซึ่งปลูกในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ในฤดูนาปี (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ, 2567) ด้านพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวของจังหวัดศรีสะเกษทั้งหมดประมาณ 3 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวประมาณ 1.3 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่าราว 17,000 ล้านบาท โดยปีการผลิต 2564/65 ด้านข้อมูลเกษตรอินทรีย์จังหวัดศรีสะเกษได้จัดเก็บข้อมูลตั้งปี 2560–2564 พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวมีจำนวน ทั้งหมด 11,661 ราย และมีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 49,190 ไร่ สินค้าเกษตรมีความสำคัญต่อเกษตรกรจังหวัด ศรีสะเกษ เพราะสร้างมูลค่าและรายได้สามารถนำเงินเข้าสู่ชุมชน ด้านผู้บริโภคมีแนวโน้มใส่ใจสุภาพมากขึ้น ซึ่งจังหวัดศรีสะเกษมีวิสาหกิจชุมชน (กลุ่มอินทรีย์) จำนวน 57 กลุ่ม โดยรวมพืชเศรษฐกิจของศรีสะเกษ ซึ่งสามารถแยกกลุ่มที่ผลิตเฉพาะข้าวอินทรีย์ได้ จำนวน 52 กลุ่ม ส่วนใหญ่แล้วการผลิตข้าวอินทรีย์ของกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อจำหน่ายในรูปแบบข้าวเปลือกให้กับโรงสี ตัวแทนจำหน่ายและพ่อค้าคนกลาง (สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ, 2564)

ในปัจจุบันพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ของจังหวัดศรีสะเกษที่สำคัญ ประกอบด้วย อำเภอราษีไศลและอำเภอศิลาลาด โดยมีการปลูกข้าวอินทรีย์และรวมกลุ่มเครือข่าย เช่น กลุ่มผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน วิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวอินทรีย์ และเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ศรีสะเกษ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้มีการผลิตข้าวกล้องงอกอินทรีย์หลายชนิด เช่น ข้าวกล้องงอกหอมมะลิ ข้าวกล้องงอกไรซ์เบอร์รี่ ซึ่งในปัจจุบันมีการแปรรูป เช่น ข้าวบรรจุแบบสุญญากาศ ข้าวเกรียบว่าว เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันผู้บริโภคมีความสนใจข้าวเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น ข้าวกล้องงอก (germinated brown rice) จึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น โดยปกติแล้วข้าวกล้องงอกจะมีสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น ใยอาหาร วิตามินซี วิตามินอี สารกาบา กรดและแร่ธาตุ ที่ช่วยป้องกันโรคและรักษาความสมดุลของร่างกาย ทำให้ระบบในร่างกายทำงานได้ดีขึ้น (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2555) เมื่อนำข้าวกล้องมาแช่น้ำเพื่อทำให้งอก ทำให้ข้าวกล้องมีสารอาหารโดยเฉพาะ กาบา (gaba) เพิ่มขึ้น ด้านกลุ่มอินทรีย์อำเภอราษีไศล ซึ่งเป็นพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ขนาดใหญ่ของจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีหลายกลุ่มที่เป็นต้นแบบที่ดีในการพัฒนา เช่น วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง อำเภอราษีไศล นำโดยเจ้าของแบรนด์ข้าวเกษตรอินทรีย์ของลุงบุญมี นอกจากนี้ พบว่า หลายกลุ่มที่ต้องการพัฒนาข้าวทุ่งกุลาร้องไห้ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวตำบลหนองแค อำเภอราษีไศล และกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอศิลาลาด เป็นต้น โดยเฉพาะในพื้นที่ ตำบลหนองแค อำเภอราษีไศล มีการแปรรูปข้าวกล้องงอกอินทรีย์จำหน่าย เช่น ข้าวกล้องงอกอินทรีย์บรรจุแบบสุญญากาศ และข้าวกล้องงอกอินทรีย์แบบธรรมดา จากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นจากประธานกลุ่ม พบว่า ชุมชนมีความต้องการที่จะพัฒนาข้าวกล้องงอกอินทรีย์ในรูปแบบอื่น เช่น ข้าวกล้องงอกอินทรีย์แบบชงดื่ม ให้มีรสชาติที่ดีขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า แนวโน้มของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่ใส่ใจด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นและนิยมความสะดวกสบายในการบริโภค ประกอบกับแหล่งวัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตโดยเฉพาะข้าวกล้องงอกในชุมชนมีปริมาณการผลิตที่เพียงพอ เพราะ

เป็นลักษณะของการรวมกลุ่มการผลิต มีกรรมการกำกับดูแลและการจัดเก็บข้าว ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นโอกาสส่งเสริมและการแปรรูปข้าว โดยสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อให้เกิดมูลค่า เพิ่มทางเลือกให้ผู้บริโภคและสร้างรายได้ให้กับชุมชน เพิ่มประโยชน์ที่จะได้รับในวงกว้างเชิงวิชาการ ในระดับชุมชนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนให้ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าข้าวกล้องงอกอินทรีย์
2. แปรรูปข้าวกล้องงอกอินทรีย์
3. พัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

ข้อมูลเกี่ยวกับข้าวกล้องงอก

ข้าวกล้อง (brown rice) คือ การนำข้าวเปลือกไปสี โดยที่ผู้สีข้าวหรือโรงสี จะตั้งระบบให้เครื่อง สีเฉพาะเปลือกนอกหรือแกลบออกจะพบ เมล็ดข้าวสีออกเหลือง ซึ่งมีสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ เช่น มีใยอาหาร วิตามินซี วิตามินอี คาร์โบไฮเดรต และสารกาบา (gaba)

ข้าวกล้องงอก คือ ข้าวกล้องที่ทำให้ส่วนของต้นอ่อนงอกออกจากคัพภะยาวประมาณ .5 – 1.0 มิลลิเมตร พบการเพิ่มขึ้นของสารชีวกิจกรรม เช่น กรดแกมม่าอมิโนบิวทีริก หรือเรียกย่อว่า กาบา (gaba) สารนี้มีประโยขน์ต่อร่างกาย (สุนันทา วงศ์ปิยชน และคณะ (2554) ข้าวกล้องงอก (germinated brown rice) คือ การนำข้าวกล้องผ่านกระบวนการ ล้าง แช่ เพาะ นึ่ง ตาก สี บด ซึ่งข้าวกล้องที่เพาะในน้ำตามระยะเวลาจะมีรากงอก เมล็ดข้าวกล้องงอกประกอบด้วย เปลือกหุ้มเมล็ด ในเมล็ดมีจมูกข้าวและรำข้าว (เยื่อหุ้มเมล็ด) ข้าวกล้องงอก คือ นวัตกรรมเพื่อสุขภาพที่เป็นอีกหนึ่งทางเลือกของคนรักสุขภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่ม

1. การสร้างมูลค่าเพิ่ม (added value) หมายถึง การนำเสนอมูลค่าที่สูงกว่าหรือพ่วงผลประโยชน์เข้าไปเพื่อเอาชนะใจลูกค้า (นนทิภัค เพียรโรจน์ และคณะ (2562) การทำให้สินค้าราคาถูกเพิ่มสูงขึ้นจากปกติ โดยที่เป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น การพัฒนา ปรับปรุง แปรรูป ให้สินค้าเป็นที่ต้องการของตลาด เช่น บรรจุภัณฑ์ (package) รสชาติ สารอาหารที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย ระยะเวลาและอายุสินค้า ความสะดวกสบายในการใช้ โดยที่ผู้ผลิตใช้ความคิดสร้างสรรค์ต่อยอดโลกแห่งการแข่งขัน ภายใต้สภาวะตลาดที่เปิดกว้างและให้โอกาสในการทำธุรกิจ ย่อมต้องคิดให้เหนือขั้นกว่าที่เคยเป็น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้น มีบทบาทสำคัญในการช่วยเรียกความสนใจของกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มใหม่และยังสามารถรักษากลุ่มผู้บริโภครายเดิมให้คงอยู่ต่อไปในระยะยาว โดยยึดหลักในการพิจารณาหาแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากโอกาสต่าง ๆ ดังนี้ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, ม.ป.ป.)

1.1 การเพิ่มคุณค่าจะต้องพิจารณาจากความต้องการและรสนิยมของผู้บริโภคเป็นหลัก โดยจะต้องศึกษาทำความเข้าใจว่า ผู้บริโภคมีทัศนคติอย่างไรในการบริโภคผลิตภัณฑ์ หรือบริการนั้น ๆ ทั้งด้านกายภาพ ด้านอารมณ์และความรู้สึก

1.2 การพิจารณาตัวผลิตภัณฑ์การบริการ โดยส่วนสำคัญที่สุดในการบริหารธุรกิจเชิงกลยุทธ์ ซึ่งต้องมีองค์ความรู้ (knowledge) ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องของผู้บริโภคถึงผลิตภัณฑ์ บริบทของผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดี ต้องใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ (creative Thinking) และแนวคิดเชิงกลยุทธ์

1.3 การพิจารณาวัตถุดิบ โดยคัดเลือกวัตถุดิบที่มีเรื่องราวที่จะสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น การเลือกวัตถุดิบที่เป็นของท้องถิ่น ซึ่งมีเรื่องราวความแตกต่างที่โดดเด่นและมีคุณค่า

1.4 การพิจารณาวิธีกระบวนการผลิต หรือวิธีการผลิต ที่จะดัดแปลงให้เกิดคุณค่ามากขึ้น

1.5 การพิจารณาบรรจุภัณฑ์ หรือการนำเสนอให้ผู้บริโภครับรู้ ถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่สัมผัสแรก ซึ่งการออกแบบบรรจุภัณฑ์อาจจะสร้างมูลค่าเพิ่ม ในเรื่องของความสะดวกและการรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์หรือความสวยงาม

1.6 การพิจารณาสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงบริการให้กับผลิตภัณฑ์หรือเพิ่มผลิตภัณฑ์กับการบริการ เช่น การบริหารช่องทางการจำหน่ายเพื่อให้ผู้บริโภคซื้อได้ง่าย การบริการจัดส่ง การให้บริการข้อมูลเพิ่มเติม หรือการรับคืนเมื่อไม่พึงพอใจ เป็นต้น

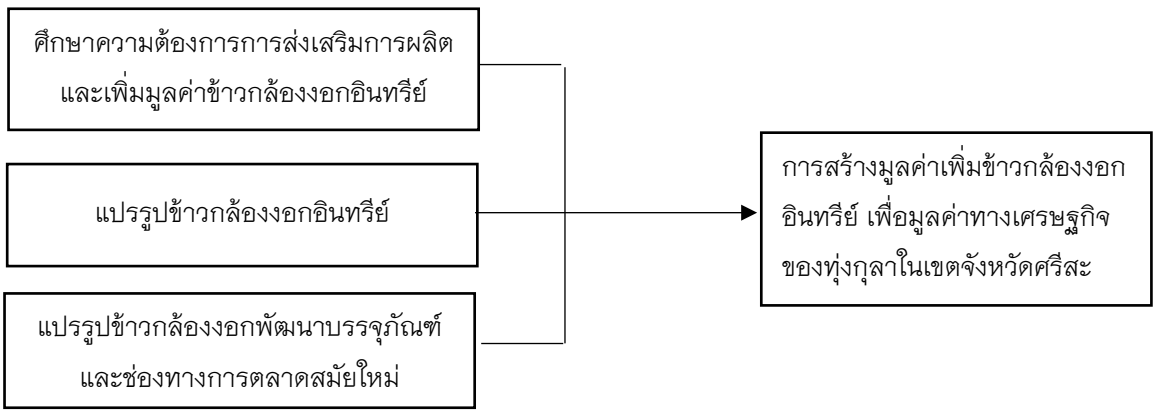
1.7 การสร้างแบรนด์ เป็นประเด็นที่สำคัญที่สุด ในการเสริมสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์จะต้องดำเนินควบคู่กับการสื่อสารแบรนด์

1.8 การพิจารณาสร้างมูลค่าเพิ่ม เรื่องการนำผลิตภัณฑ์และบริการนั้น ให้เข้าถึงผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่เป็นการเพิ่มคุณค่าต่อผู้บริโภคในด้านความสะดวก

2. สำหรับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการตลาด E. Jerome McCarthy (อ้างถึงใน กฤดา ศรีสมวงศ์ และลีลา เตี้ยงสูงเนิน, 2560) กล่าวว่า การใช้ส่วนผสมและกลยุทธ์เพื่อทำการตลาดที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบการวางแผนและตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางการตลาด ประกอบด้วย 4P และ 4C โดย 4P ประกอบด้วย 1) สินค้า (Product) 2) ราคา (Price) 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และ 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) และ Marketing Mix จะต้องสอดคล้องกับหลัก 4C ที่ประกอบด้วย 1) ลูกค้า (Consumer) ซึ่งเน้นไปที่สิ่งที่ผู้บริโภคต้องการ 2) Cost (ต้นทุน) ค่าใช้จ่ายที่ลูกค้าต้องจ่ายเพื่อแลกกับสินค้าหรือบริการ 3) ความสะดวกสบาย (Convenience) ความสะดวกสบายมากกว่าการที่จะต้องเดินทางไปซื้อสินค้าหรือบริการที่ต้องใช้เวลาเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่าย และ 4) การสื่อสาร (Communication) เพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ

โดยสรุปแล้ว การสร้างมูลค่าเพิ่มคือ การทำให้สินค้าและบริการมีคุณค่าสูงขึ้นกว่าปกติ เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความประทับใจแก่ผู้บริโภค โดยอาศัยการพัฒนา ปรับปรุง แปรรูป ใช้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม เพิ่มประโยชน์ด้านรสชาติ โภชนาการ อายุการเก็บรักษา และความสะดวกสบาย ผู้ประกอบการต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์และกลยุทธ์ เพื่อดึงดูดลูกค้าใหม่และรักษาลูกค้าเดิม นอกจากนี้ แนวทางหลัก ได้แก่ การเข้าใจผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ และวัตถุดิบ การปรับกระบวนการผลิต การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่น และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้จำนวน 50 คน ดังต่อไปนี้ 1) ผู้รู้ ประกอบด้วย นักวิชาการด้านบริหารธุรกิจ จำนวน 3 คน นักวิชาการด้านอาหารและโภชนาการ จำนวน 2 คน 2) ผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย กลุ่มเกษตรธรรมชาติอินทรีย์ศรีสะเกษ จำนวน 10 คน กลุ่มวิสาหกิจเกษตรยั่งยืนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 13 คน ผู้ประกอบการ จำนวน 2 คน 3) ผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมขยายพันธุ์ข้าวตำบลหนองแค จำนวน 15 คน และศูนย์ข้าวชุมชนฯอำเภอศิลาลาด จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกจากเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์ ในเขตพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ของจังหวัดศรีสะเกษ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยใช้แบบสนทนากลุ่มในการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและมีการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางและละเอียดลึกซึ้ง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) (สิน พันธุ์พินิจ, 2553)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วางแผนและติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำแบบสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย บันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง ผู้วิจัยตรวจความเรียบร้อยของข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็น ทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม กรณีแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยฯ จะลงพื้นที่ในการวิจัยฯ โดยจัดเก็บเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้ 1) นำประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่างของแต่ละบุคคล คุณลักษณะของข้อมูล จำแนก ตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ 2) นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารต่าง ๆ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและผลงานวิจัยฯที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบความเหมือนและความแตกต่าง 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่าง ๆ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันเพื่อให้งานวิจัย ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการวิเคราะห์และเขียนรายงานผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษา แบบเชิงพรรณนา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3 การดำเนินงานการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมอบรมแปรรูปข้าวกล้องงอกและเขียนแผนธุรกิจ ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) เกษตรอำเภอราษีไศล นักโภชนาการ เกษตรอำเภอศิลาลาด นักวิชาการด้านบริหารธุรกิจ (คอมพิวเตอร์และการตลาด) ตัวแทนเกษตรกรพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้จังหวัดศรีสะเกษ ร่วมอบรมแปรรูปข้าวกล้องงอกและเขียนแผนธุรกิจ โดยมีวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมขยายพันธุ์ข้าวตำบลหนองแค อำเภอราษีไศล เป็นศูนย์กลางในการฝึกอบรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ แบบทดสอบที่ผู้วิจัยออกแบบขึ้นตามกรอบแนวคิดของ

การวิจัย โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแบบทดสอบชุดที่ 1 ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยมีการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง ก่อน (pre-test) และหลัง (post-test) เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการกระบวนการผลิตข้าวกล้องงอก ซึ่งแบบทดสอบมีจำนวน 30 ข้อ มี 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบทดสอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบทดสอบแบ่งความรู้ 3 ด้านจำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านการแปรรูปข้าวกล้อง 2) ด้านโมเดลบริหารธุรกิจ และ 3) ด้านการวางแผนธุรกิจ

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือโดยใช้แบบทดสอบชุดที่ 2 ในด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่ โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแบบทดสอบกลุ่มตัวอย่างก่อน (pre-test) และหลัง (post-test) อบรมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่ ซึ่งแบบทดสอบมีจำนวน 17 ข้อ มี 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบทดสอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปจำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบทดสอบเกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่ จำนวน 12 ข้อ

โดยแบบทดสอบทั้ง 2 ชุด มีเกณฑ์ในการกำหนดน้ำหนักของการประเมิน 5 ระดับตามวิธีของลิเคิรท์ (Likert scales) และเสนอผู้เชี่ยวชาญเรื่องการจัดการความรู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อ (content validity) ของแบบทดสอบ โดยผู้เชี่ยวชาญข้อคำถามกับเนื้อหาโดยใช้สูตร IOC=R/N และนำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (tryout) กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอื่น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 50 คน แล้วมาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตร สัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ .98 โดยเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ยระดับความเข้าใจ โดยกำหนดเป็นช่วงคะแนน เป็นค่าเฉลี่ย 1.00-5.00 ความหมาย คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด (Cronbach, 1951)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ดำเนินการจัดทำแบบทดสอบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง พร้อมตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้เอกสารมีความสมบูรณ์ จัดทำหนังสือ ขอความอนุเคราะห์ข้อมูล ในการตอบแบบสอบถามและเพื่อชี้แจ้งรายละเอียดก่อนการอบรมและหลังการอบรมโดยจัดเก็บข้อมูลแบบทดสอบจำนวน 50 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบทดสอบ โดยใช้การพรรณนาข้อมูลเพื่ออธิบาย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบทดสอบ โดยวิธีการหาค่าความถี่ (frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (percentage)

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความเข้าใจ ในองค์ประกอบการเขียนแผนธุรกิจซึ่งใช้โมเดล BMC เป็นหลักและด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่ โดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (mean : $\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าข้าวกล้องงอกอินทรีย์ สรุปผลการวิจัยได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ศึกษาข้อมูลและสืบค้นเอกสารงานวิจัย พบว่า พื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดศรีสะเกษมีแม่น้ำมูลไหลผ่าน ประกอบด้วย อำเภอศิลาลาด อำเภอราษีไศล อำเภอยางชุมน้อย อำเภอเมืองศรีสะเกษและอำเภอกันทรารมย์ เป็นระยะทางยาว ประมาณ 120 เมตร ซึ่งบริเวณนี้ถือว่าเป็น

แหล่งอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่และเป็นพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ของจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนที่ 2 จัดกิจกรรมเสวนากลุ่มเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ตัวแทนเกษตรกรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขยายพันธุ์ข้าวตำบลหนองแค ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้หลักมาจากการทำนาขายข้าวและแปรรูปข้าวกล้องงอก เช่น การแพ็คสุญญากาศ นอกจากนี้ สภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ประกอบด้วย 1) ด้านรายได้ ค่าครองชีพสูง มีรายได้ทางเดียว 2) ด้านสภาพอากาศ มีความแห้งแล้ง ปัญหาเรื่องการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า มีแหล่งน้ำสาธารณะน้อย 3) ด้านต้นทุนการผลิตในการทำนาสูง และด้านปัญหาที่พบจากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ด้านการผลิตแบบอินทรีย์ (organic) เกษตรแบบปลอดภัยการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) การคำนวนต้นทุนการผลิต การวางแผนการผลิต การตลาดสมัยใหม่ การวางแผนธุรกิจ การแปรรูปสินค้า การกระจายสินค้าและการสร้างเครือข่าย ด้านความต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวอินทรีย์ในรูปแบบต่าง ๆ พบว่า ความต้องการความร่วมมือด้านวิชาการ เช่น การเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านอาหารเสริมและเวชภัณฑ์ ความรู้ด้าน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และขั้นตอนเข้าสู่มาตรฐานสินค้า นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีความต้องการแปรรูปข้าวในรูปแบบอื่น ประกอบด้วย อาหารเพื่อสุขภาพ เช่น ผงชงพร้อมดื่ม ขนมและของใช้ต่าง ๆ เช่น สบู่ สครับผิว เป็นต้น เพื่อเป็นการยกระดับสินค้าเกษตรที่มีอยู่แล้ว เช่น ข้าวกล้องงอกหอมมะลิและไรซ์เบอรี่ ให้มีมูลค่าเพิ่มและสามารถจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้นได้ จึงนำไปสู่การแปรรูปเป็นผงข้าวกล้องงอกผสมธัญพืช ที่มีเป็นประโยชน์

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การแปรรูปข้าวกล้องงอกอินทรีย์ พบว่า กิจกรรมที่ 1 ได้นำกลุ่มตัวอย่างเข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ กระบวนการผลิตข้าวกล้องงอก ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ ล้าง แช่ เพาะ นึ่ง ตาก สี บด นอกจากนี้ได้นำข้าวกล้องงอกไปจำหน่ายในรูปแบบแพ็คสุญญากาศเพื่อสร้างได้ กิจกรรมที่ 2 นำผงข้าวกล้องงอกที่บดแล้วของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ นำไปทดสอบที่ Central Lap เพื่อหาสารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย พบว่า ปริมาณผงข้าวกล้องงอกผง 1 กิโลกรัม จะพบสารกาบา (gaba) จำนวน 28.72 มิลลิกรัม (mg.) จากนั้น ได้นำผงข้าวกล้องงอกปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการเพื่อแปรรูป โดยผสมข้าวกล้องงอกกับพืชตระกูลถั่วและคอลลาเจน เพื่อให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่ม จากการผสม พบว่า ได้สินค้าต้นแบบ 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าวกล้องงอกผสมธัญพืชและข้าวกล้องงอกผสมคอลลาเจน กิจกรรมที่ 3 ได้มีการจัดกิจกรรมร่วมกันวางแผนธุรกิจร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ โดยใช้โมเดล Business Model Canvas (BMC) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแผนธุรกิจเบื้องต้นและสามารถมองเห็นภาพจำลองการดำเนินธุรกิจ กิจกรรมที่ 4 กลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบความรู้ความเข้าใจตลอดการร่วมกิจกรรม ซึ่งแบบทดสอบประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนต่อไปดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่า ด้านรายได้เฉลี่ยปริมาณเงินต่อปี มากที่สุด 3 อันดับแรก โดย รายได้เฉลี่ยตั้งแต่ 60,001–70,000 บาทต่อปี มีจำนวน 9 ครัวเรือน ลำดับที่สอง มีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่ 50,001–60,000 บาทต่อปี จำนวน 7 ครัวเรือน และลำดับที่สาม ที่มีรายได้เฉลี่ยตั้งแต่ 70,001–80,000 บาทต่อปี จำนวน 6 ครัวเรือนตามลำดับ มีระดับการศึกษาน้อยกว่าปริญญาตรี โดยสมาชิกในกลุ่มประกอบ อาชีพ คือ ทำการเกษตร (ทำไร่ ทำนา ทำสวน และอื่น ๆ)

ส่วนที่ 2 การแปรรูปข้าวกล้องงอกและการวางแผนธุรกิจ โดยมีการทดสอบก่อนและหลัง pre–test และ post–test แบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนดังต่อไปนี้ 1) ด้านพื้นฐานความรู้ความเข้าใจการแปรรูปข้าวกล้องงอก 2) ด้านพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ โมเดลบริหารธุรกิจ 3) ด้านพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ การวางแผนธุรกิจ

ตาราง 1 แสดงระดับความรู้ความเข้าใจกลุ่มตัวอย่างแปรรูปและเขียนแผนธุรกิจก่อนและหลังการอบรม

ประเด็นประเมิน	ระดับความพึงพอใจก่อนการอบรม		ระดับความเข้าใจ	ระดับความพึงพอใจหลังการอบรม		ระดับความเข้าใจ
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.	
1. ความรู้ความเข้าใจ การแปรรูปข้าวกล้อง						
ความรู้ข้าวอินทรีย์	2.06	.58	น้อย	2.90	.25	ปานกลาง
ความรู้ด้านข้าวกล้องงอก	1.86	.35	น้อย	3.32	.67	ปานกลาง
ความรู้ด้านการผสมอาหาร	2.02	.55	น้อย	3.40	.51	ปานกลาง
ความรู้ด้านกระบวนการผลิตข้าวกล้องงอก	1.72	.72	น้อย	3.36	.62	ปานกลาง
ความรู้การแปรรูปอาหาร	2.24	.43	น้อย	3.34	.67	ปานกลาง
ความรู้ด้านบัญชีต้นทุนผลิต	2.06	.65	น้อย	3.40	.51	ปานกลาง
ความรู้มาตราฐานการผลิต	2.08	.84	น้อย	2.92	.90	ปานกลาง
ความรู้เกี่ยวกับการถนอมอาหาร	2.20	.72	น้อย	2.86	.96	ปานกลาง
ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.98	.58	น้อย	2.86	.70	ปานกลาง
ประโยชน์ของการแปรรูป	2.12	.68	น้อย	2.96	.25	ปานกลาง
2. ความรู้ความเข้าใจ โมเดลบริหารธุรกิจ						
คู่ค้าดำเนินธุรกิจที่สำคัญ	2.16	.37	น้อย	2.90	.38	ปานกลาง
กิจกรรมหลัก ในการดำเนินธุรกิจ	1.88	.65	น้อย	2.42	.51	น้อย
ทรัพยากรหลักเป็นวัตถุดิบ	1.92	.69	น้อย	2.42	.51	น้อย
การนำเสนอคุณค่าของสินค้า	1.84	.67	น้อย	2.82	.96	ปานกลาง
ความสัมพันธ์กับลูกค้า	1.50	.73	น้อย	2.70	.96	ปานกลาง
กลุ่มของลูกค้าเป็นกลุ่มไหนบ้าง	1.56	.75	น้อย	2.88	.98	ปานกลาง
ช่องทางการเข้าถึงลูกค้า	2.02	.76	น้อย	2.88	.98	ปานกลาง
โครงสร้างค่าใช้จ่ายต่าง ๆ	1.74	.72	น้อย	2.88	.94	ปานกลาง
ช่องทางการเข้าถึงลูกค้า	2.02	.55	น้อย	3.36	.62	ปานกลาง
หลักการตลาด 4 P และ CP	1.88	.65	น้อย	3.36	.62	ปานกลาง
3. ความรู้ความเข้าใจ การวางแผนธุรกิจ						
บทสรุปผู้บริหาร	1.70	.70	น้อย	3.40	.51	ปานกลาง
โอกาสและอุปสรรคต่าง ๆ ของธุรกิจ	1.80	.40	น้อย	3.40	.51	ปานกลาง
การเขียนแผนธุรกิจ	1.82	.68	น้อย	3.40	.51	ปานกลาง
แผนการตลาด	1.94	.58	น้อย	3.34	.67	ปานกลาง
วัตถุประสงค์และเป้าหมายทางธุรกิจ	1.80	.66	น้อย	2.86	.96	ปานกลาง
ภาพรวม	1.92	.67	น้อย	3.05	.74	ปานกลาง

จากตาราง 1 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม จากการประเมิน 25 ข้อ พบว่าภาพรวมมีความเข้าใจอยู่ในระดับ น้อย ($\overline{X}$ = 1.92 , S.D. = .67) และทำแบบทดสอบหลังการอบรม พบว่า

มีความเข้าใจอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.05, S.D. = .74) ซึ่งจะเห็นได้กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดิมที่เข้าอบรม สู่การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่ กิจกรรมที่ 1 ได้ร่วมเสวนากับตัวแทนเกษตรกรและตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีวิทยากรค่อยชี้แนะเพื่อแสดงความคิดเห็น พบว่า ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้มีโลโก้ตรามะยางทอง รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ และพัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยผู้เชี่ยวชาญ บรรจุด้วยซองฟอยล์สีเงิน บรรจุภัณฑ์อยู่ในกล่อง กิจกรรมที่ 2 การตลาดสมัยใหม่ พบว่า มีการสร้างเพจและวิธีการโพสต์ขายสินค้าออนไลน์ โดยมีวิทยากรค่อยชี้แนะ กิจกรรมที่ 3 กลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบความเข้าใจ เพื่อวัดความรู้ความใจตลอดการร่วมกิจกรรม โดยมีการทดสอบก่อนและหลังอบรม รายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบระดับความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการอบรม

ประเด็นประเมิน	ระดับความพึงพอใจก่อนการอบรม		ระดับความเข้าใจ	ระดับความพึงพอใจหลังการอบรม		ระดับความเข้าใจ
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.	
ความรู้ด้านตลาดออนไลน์	1.86	.35	น้อย	3.40	.49	ปานกลาง
ความรู้ด้านตลาดออฟไลน์	2.02	.55	น้อย	3.36	.56	ปานกลาง
ความรู้ด้านการสร้างเพจ	1.72	.73	น้อย	3.34	.59	ปานกลาง
ความรู้ด้านการสร้าง story telling	2.24	.43	น้อย	3.40	.49	ปานกลาง
ความรู้ด้านการโพสต์ขายสินค้าออนไลน์	2.06	.65	น้อย	2.92	.94	ปานกลาง
ความรู้ด้านบูทเพจ (page)	2.08	.85	น้อย	2.86	.97	ปานกลาง
ความรู้การขายในติ๊กต็อก	2.20	.73	น้อย	2.86	.70	ปานกลาง
ความรู้เกี่ยวกับการขายผ่านเฟซบุ๊ก	1.98	.59	น้อย	2.96	.20	ปานกลาง
ความรู้ อินสตาแกรม	2.12	.69	น้อย	2.90	.30	ปานกลาง
ความรู้ด้านการไลฟ์สดขายสินค้า	1.86	.35	น้อย	2.42	.50	น้อย
ความรู้การสร้างกลุ่มไลน์	2.02	.55	น้อย	2.42	.50	น้อย
ความรู้การสร้างแรงจูงใจในการขาย	1.72	.73	น้อย	2.82	.92	ปานกลาง
ภาพรวม	1.99	.64	น้อย	2.97	.72	ปานกลาง

จากตาราง 2 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม จากการประเมิน 12 ข้อ พบว่ามีความเข้าใจอยู่ในระดับ น้อย ($\overline{X}$ =1.99, S.D. = .64) และทำแบบทดสอบหลังการอบรม พบว่า มีความเข้าใจอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.97, S.D. = .72) ซึ่งจะเห็นได้กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ความเข้าใจ เพิ่มขึ้น

การอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล การสร้างมูลค่าเพิ่มข้าวกล้องงอกอินทรีย์เพื่อมูลค่าทางเศรษฐกิจของทุ่งกุลาร้องไห้ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความต้องการการส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าข้าวกล้องงอก

อินทรีย์ จากการศึกษาข้อมูลโดยสืบค้นด้านเอกสารและงานวิจัย พบว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดมีน้ำมูลไหลผ่าน ประกอบด้วย อำเภอศิลาลาด อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอยางชุมน้อย อำเภอราษีไศล และอำเภอกันทรารมย์ ระยะทางยาวประมาณ 120 เมตร ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพกสิกรรม จากนั้นได้นำกลุ่มตัวแทนเกษตรกรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ของจังหวัดศรีสะเกษ หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการและนักวิชาการ ร่วมเสวนา ในประเด็นปัญหาและหาแนวทางการพัฒนา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยปลูกข้าวเป็นหลัก เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ด้านปัญหาเศรษฐกิจชุมชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า 1) ด้านรายได้ มีรายได้ทางเดียวทำให้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย 2) ด้านสภาพอากาศ มีความแห้งแล้ง การจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า สภาพบริบทของพื้นที่ไม่มีแหล่งน้ำสาธารณะเพียงพอ 3) ด้านต้นทุนการผลิตสูง เช่น สารกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี ค่าแรง ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด

ด้านปัญหาที่พบจากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ด้านการผลิตเกษตรแบบอินทรีย์ (organic) เกษตรแบบปลอดภัยการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GPS) การคำนวนต้นทุนการผลิต การตลาดสมัยใหม่ การวางแผนธุรกิจ การกระจายสินค้าและการสร้างเครือข่าย ส่วนความต้องการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าวอินทรีย์ พบว่า ความต้องการความร่วมมือด้านวิชาการ เช่น การเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านอาหารเสริมและเวชภัณฑ์ ความรู้ด้านมาตรฐานสินค้า และเกษตรกรมีความต้องการแปรรูปข้าวในรูปแบบอื่น เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับข้าว เช่น อาหารเพื่อสุขภาพ ผงชงพร้อมดื่ม ขนม แป้ง สบู่และสครับผิว เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับของรัชฎาภรณ์ พัฒนะ (2563) ได้ศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าข้าวของเกษตรกรตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยดำเนินการดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสอบถามความต้องการของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภค ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการประชุมเสวนาของผู้นำชุมชน ร่วมทั้งหน่วยงานภาครัฐและตัวแทนกลุ่มเกษตรกร นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทั้งรายเก่าและรายใหม่ ยังขาดแนวทางการวางแผนธุรกิจ จากปัญหาการดำเนินที่ผ่านมา พบว่า สินค้าที่ผลิตแล้วไม่สามารถจำหน่ายได้ เนื่องจากผลิตออกมาเกินความต้องการของผู้บริโภค ผลิตสินค้าเหมือนกัน ไม่มีตลาดรองรับสินค้าและทำให้ผู้ผลิตขาดกำลังใจในการผลิตต่อ ซึ่งสอดคล้องกับงานของวันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2553) กล่าวว่า อุปทานส่วนเกิน (over supply หรือ excess supply) เกิดจากความไม่สมดุลกันระหว่างฝั่ง demand และ supply (S > D) โดยฝั่งของผู้ผลิตหรือผู้ที่มีความต้องการขาย (supply) สินค้าและบริการนำมาขายในปริมาณมากเกินไป ในขณะที่ความต้องการซื้อของผู้บริโภคมีปริมาณต่ำ ส่งผลให้สินค้าล้นตลาด ราคาสินค้าจึงต้องปรับตัวต่ำลงเพื่อให้ขายสินค้าชนิดนั้นได้ หากวิเคราะห์ด้านอุปสงค์ส่วนเกิน (over demand) พบว่า สินค้าเกษตรที่ยังขาดตลาด คือ สินค้าแบบเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะข้าวยังผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค แนวคิดในทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวได้ว่า อุปสงค์ส่วนเกิน (over demand หรือ excess demand) เกิดจากความไม่สมดุลระหว่างฝั่ง demand และ supply (D > S) โดยผู้ซื้อที่มีความต้องการซื้อสินค้าและบริการที่มากเกินกว่าระดับปกติ ทำให้สินค้าและบริการผลิตไม่ทันเพื่อรองรับกับความต้องการของผู้บริโภคจึงทำให้ราคาต้องปรับตัวสูงขึ้นจนราคาปรับเข้าสู่ดุลยภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การแปรรูปข้าวกล้องงอกอินทรีย์ จากการวิเคราะห์ พบว่า การทดสอบผู้เข้าอบรมการแปรรูปและการเขียนแผนธุรกิจ ก่อนและหลังการอบรม จะทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึง ระดับความรู้ความเข้าใจของผู้เข้าอบรม เช่น ความรู้เกี่ยวกับการถนอมอาหาร ด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า ด้านบทสรุปผู้บริหาร ด้านโอกาสและอุปสรรคต่าง ๆ ของธุรกิจ ต้นทุนผลิต หลักการตลาด กิจกรรมหลักในการดำเนินธุรกิจ เป็นต้น ด้านกระบวนการผลิตข้าวกล้องงอก ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ ล้าง แช่ เพาะ นึ่ง ตาก สี บด ทำให้ทราบถึงขั้นตอนไหนใช้ระยะเวลานาน

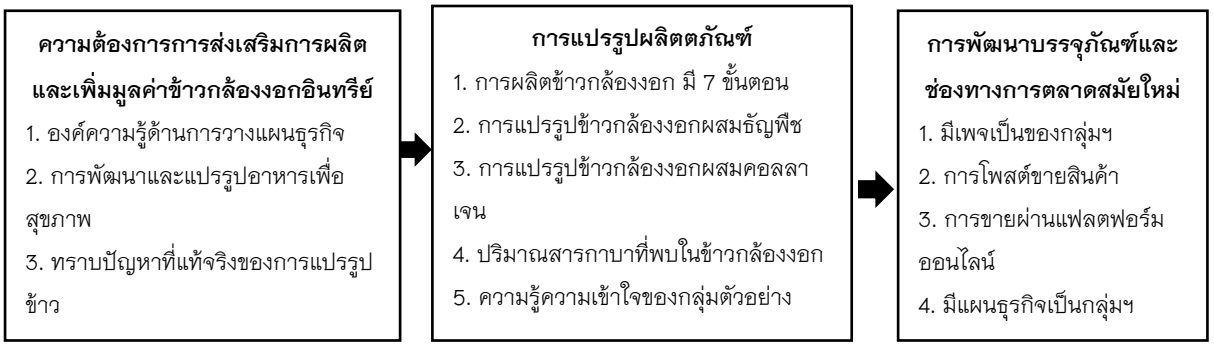
ที่สุด หลังจากที่ผงข้าวที่บดแล้วจึงนำไปทดสอบหาสารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายที่ห้องปฏิบัติการกลาง พบว่า ปริมาณผงข้าวกล้องงอก 1 กิโลกรัม จะพบสาร กาบา 28.72 มิลลิกรัม หลังจากนั้นได้มีการเพิ่มมูลค่าโดยการแปรรูปผงข้าวกล้องงอกอินทรีย์ จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ 1 ข้าวกล้องงอกผสมธัญพืช ประกอบด้วย งาดำ งาขาว ถั่วแดง ถั่วดำ และถั่วเขียว ซึ่งธัญพืชเหล่านี้เป็นการปลูกแบบเกษตรปลอดภัยเน้นพืชตระกูลถั่วเพราะมีโปรตีนสูง เมื่อนำไปผสมร่วมกับธัญพืช พบว่า จะมีสีเทาเข้ม สามารถละลายน้ำได้ดี มีความเข้มข้นเหมือนโจ๊กไม่หวาน เหมาะสมกับผู้ป่วยและคนรักสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ 2 ข้าวกล้องงอกผสมคอลลาเจน โดยเน้นคอลลาเจนที่สกัดจากพืช เช่น ทับทิม ลักษณะผงข้าวกล้องงอกผสมผงคอลลาเจน จะมีสีครีมออกเหลืองอมชมพู ละลายน้ำได้ดี รสชาติออกจืด ซึ่งสอดคล้องกับงานของสมหมาย ปะติตังโข และคณะ (2561) ได้ศึกษา การเพิ่มมูลค่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองโดยการประยุกต์เป็นอาหารเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ โดยได้นำข้าวพื้นเมืองไปทดสอบองค์ประกอบทางเคมีและสมบัติทางโภชนาการและฤทธิ์ทางชีวภาพ ในการต้านสารอนุมูลอิสระและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุร่วมกับชุมชน โดยได้คัดเลือกข้าวพื้นเมือง 3 สายพันธุ์ คือ ข้าวจี๊บ ข้าวมะลิดำและข้าวปะกาอำปึลมาทำการวิเคราะห์ พบว่า ข้าวปะกาอำปึลมีโปรตีน ฟอสฟอรัส ไฟเบอร์ วิตามิน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่ จากการวิเคราะห์ พบว่า การทดสอบผู้เข้าอบรมการพัฒนาช่องทางการตลาดสมัยใหม่ ก่อนและหลังการอบรม ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึง ระดับความรู้ความเข้าใจของผู้เข้าอบรม สามารถสรุปได้ดังนี้ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ซองบรรจุผงข้าวกล้องงอกผสมธัญพืชเป็นแบบอลูมิเนียมฟอยล์ (สีเงิน) ส่วนข้าวกล้องงอกผสมคอลลาเจนเป็นแบบอลูมิเนียมฟอยล์ (สีทอง) เพราะซองอลูมิเนียมฟอยล์สามารถรักษาและยืดอายุของผลิตภัณฑ์ได้ รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ดังนี้ แบรนด์ ประเภทสินค้า วิธีรับประทาน ส่วนประกอบ ปริมาณ วิธีเก็บรักษา ผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่าย เบอร์โทร คิวอาร์โค้ด เป็นต้น โดยสรุปแล้ว การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกทั้ง 2 แบบนั้น เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า ทำให้สินค้ามีความทันสมัย ดึงดูดผู้บริโภค กลุ่มผู้บริโภคที่รักสุภาพและหากมีการพัฒนาต่อยอดด้านมาตรฐานด้านอาหาร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ด้านการพัฒนาแม่แบบการเสนอคุณค่า โดยข้อเสนอคุณค่า (value proposition) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณสมบัติและคุณค่าของสินค้าหรือบริการ ความต้องการของลูกค้าโดยละเอียดทำให้ทราบว่า ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีแค่ไหน เพื่อให้ลูกค้าเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของเรา แนวทางวิธีการสร้างมูลค่า สำหรับผลิตภัณฑ์ที่สามารถสนองความต้องการของลูกค้า ดังนั้น ในการวิเคราะห์แม่แบบการเสนอคุณค่าจำเป็นต้องมีความสอดคล้องและสนับสนุนกัน ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า (customer segment) การค้นหาความต้องการที่แท้จริงของลูกค้า ทั้ง 3 ส่วน 1) ผลประโยชน์ที่ลูกค้าคาดหวัง (gain) ระบุสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง 2) งานหรือความต้องการของลูกค้า (customer job) ศึกษาความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น ความรู้สึกของลูกค้า 3) ปัญหาหรือสิ่งที่ลูกค้าไม่ต้องการ (pain) ระบุสิ่งที่ลูกค้า ไม่ต้องการในการใช้งานผลิตภัณฑ์ และสร้างความประทับใจหรือประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้า เช่น ผลิตภัณฑ์ การบริการ การระบุว่าจะใส่คุณค่าอะไรลงไปในผลิตภัณฑ์นั้น เพื่อตอบโจทย์ความต้องการลูกค้า โดยคำนึงถึงคุณลักษณะและประโยชน์ ด้านการพัฒนาช่องทางการตลาดสมัยใหม่ทำผู้เข้าอบรมได้ทราบถึง ความรู้ด้านการสร้างการเล่าเรื่อง การโพสต์ขายสินค้า การสร้างตัวตนในโลกออนไลน์ การสร้างเพจ การถ่ายภาพสินค้า การเจาะกลุ่มเป้าหมาย การขายสินค้าในติ๊กต็อก ไอจี, เฟซบุ๊ก, ไลน์ เป็นต้น ดังนั้น ผู้ประกอบการต้องเข้าใจผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน เช่น รูปแบบการจำหน่ายสินค้าในตลาดสมัยใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ออนไลน์ เพราะผู้บริโภคในยุคปัจจุบันได้ปรับพฤติกรรมการซื้อ หากผู้ประกอบการยังยึดวิธีการจำหน่ายแบบเดิมจะทำให้เสียโอกาสด้านรายได้ ผู้ประกอบการสามารถสร้างกลยุทธ์และวิธีการขายสินค้าและบริการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับขายสินค้าในยุคปัจจุบัน เช่น การขายสินค้าในรูปแบบออนไลน์ เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกสบายรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในยุคนี้

ซึ่งสอดคล้องกับงานของชุติมา เมฆวัน (2563) ได้ศึกษาการแปรรูปเข้าพื้นบ้านในพื้นที่เขตอำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษที่ตอบสนองการบริโภคในยุคปัจจุบัน โดยสรุปแล้วผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านการแปรรูปข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าวพื้นบ้าน สามารถบูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการบริโภคในยุคปัจจุบันที่มีความสะดวกและทันสมัย 2) ด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการสร้างช่องทางการตลาดข้าวพื้นบ้านตามวิถีบริโภคในปัจจุบัน พบว่า สามารถพัฒนาบรรจุภัณฑ์ด้วยการค้นหาอัตลักษณ์และความโดดเด่นของพื้นที่ แล้วนำมาสู่การออกแบบตราสินค้า 3) ด้านช่องทางการตลาดสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค คือ ช่องทางการตลาดแบบออนไลน์

องค์ความรู้ใหม่

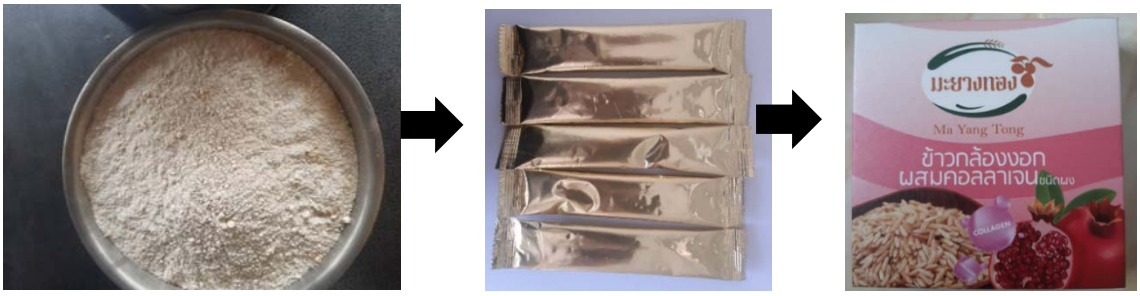
ผู้วิจัยมีข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าข้าวกล้องงอกอินทรีย์ 2) การแปรรูปข้าวกล้องงอกอินทรีย์ และ 3) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดสมัยใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (ข้าวกล้องงอกผสมธัญพืช)

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ (ข้าวกล้องงอกผสมคอลลาเจน)

<table>
<tr>
<td rowspan="2">คู่ค้า Key Partner
–โรงงานผู้ผลิต
–โรงพยาบาล
–อบต.
–อบจ.
–สนง.พัฒนาชุมชน
–มรภ.ศรีสะเกษ
–บจก.ปัจจัยชีวี
–สาธารณสุข
–ร้านจำหน่ายสินค้า
–เกษตรจังหวัดศรีสะเกษ</td>
<td>กิจกรรมหลัก
Key Activity
–กระบวนการผลิตข้าวกล้องงอก (คัด ล้าง เพาะ นึ่ง ตาก สี บด)
–การปลูกข้าว
–การขนส่ง</td>
<td rowspan="2">ผลิตภัณฑ์/คุณค่า
Value Proposition
–ข้าวกล้องงอกผสมคอลลาเจน
–ข้าวกล้องงอกผสมธัญพืช
–ข้าวอินทรีย์ Organics
–ผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติ
–สารอาหารที่เป็นประโยชน์
–สารกาบา/ Gaba
–มีคาร์โบไฮเดรต
–ธัญพืช ตระกูลถั่ว งาดำ</td>
<td rowspan="2">การสร้างความสัมพันธ์
Customer Relationship
–รับเคลมสินค้า
–การจัดโปรโมชั่น
–การบริการหลังการขาย
–จัด Event Marketing
–การสมนาคุณให้ลูกค้ากรณีพิเศษตามเทศกาล</td>
<td rowspan="2">กลุ่มลูกค้า
Customer Segments
–วัยทำงานตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป
–โรงพยาบาล
–กลุ่มผู้สูงอายุ
–กลุ่มผู้ป่วย
–กลุ่มรักสุขภาพ
–กลุ่มลูกค้าทั่วไป</td>
</tr>
<tr>
<td>ทรัพยากรหลัก
Key Resource
–แรงงาน
–วัตถุดิบในการผลิต
–เครื่องจักร
–ทุน
–ผู้ประกอบการ –ที่ดิน</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">ต้นทุน Cost Structure
–วัตถุดิบในการผลิต (ข้าว ธัญพืช คอลลาเจน)
–แรงงาน
–ค่าประชาสัมพันธ์ (บูทเพจ)
–ค่าโฆษณา (เพจ โบชัวร์)
–ค่าบรรจุภัณฑ์ (กล่อง ซอง)
–ค่าสติกเกอร์ –ค่าเครื่องจักร (เครื่องสีข้าว) –ค่าขนส่ง</td>
<td colspan="3">รายได้ Revenue Streams
–การขาย (ข้าวกล้องงอกผสมคอลลาเจน/ข้าวกล้องงอกผสมธัญพืช)
–การขายแป้งข้าวกล้องงอก
–ข้าวแพ็คสุญญากาศ
–ข้าวสารแบบธรรมดา
–ข้าวไรซ์เบอรี่
–แกลบ รำ ปลายข้าว –จมูกข้าว ข้าวกล้องมะลิ ขายฟางอัดแท่ง
–ขายพันธุ์ข้าว</td>
</tr>
</table>

ภาพที่ 5 แผนธุรกิจของผลิตภัณฑ์ (BMC model)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สามารถนำแนวทางที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาที่สอน ประกอบด้วย เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น การจัดการการเงินส่วนบุคคลและการลงทุน

1.2 ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษามุ่งเน้นพัฒนาเกษตรกร ให้สามารถเขียนแผนธุรกิจและทราบแนวทางการทำธุรกิจเบื้องต้น เพื่อเป็นรากฐานในการลงทุน สามารถต่อยอดและสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน

1.3 เผยแพร่ข้อมูลไปยัง สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานเกษตรอำเภอราษีไศล สำนักงานเกษตรอำเภอศิลาลาด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขยายพันธุ์ข้าวบ้านมะยางและห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

1.4 เป็นแนวทางการเขียนแผนธุรกิจ สำหรับผู้ต้องการริเริ่มธุรกิจใหม่และผู้ประกอบการรายเก่าสามารถนำไปปรับแผนธุรกิจ ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน

1.5 เป็นแนวทางการเขียนแผนธุรกิจสำหรับผู้ขอกู้ยืมรายใหม่ที่มีความต้องการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษามาตรฐานสินค้า เช่น ขั้นตอนการเข้าสู่ อย. กลุ่มอาหารเสริม เป็นต้น

2.2 การต่อยอดเชิงพานิชย์ ขั้นตอนการจดทะเบียนการค้า การตลาด องค์ประกอบสู่ประกอบการรายใหม่

2.3 การพัฒนาสูตรอาหารเสริมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (ม.ป.ป.). *คู่มือการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Creation Handbook)* กระทรวงพาณิย์. สืบค้น 2 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.dbd.go.th/data-storage/attachment/69f910c0fd910f526cf4730448.pdf.

กฤดา ศรีสมวงศ์ และลีลา เตี้ยงสูงเนิน. (2560). ทัศนคติและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่อัจฉริยะประเภท Smartphone ในต่างประเทศของผู้ใช้บริการชาวไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์, 31*(97), 137–156.

ชุติมา เมฆวัน. (2563). การแปรรูปข้าวพื้นบ้านในพื้นที่เขตอำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ที่ตอบสนองการบริโภคในยุคปัจจุบัน. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 13*(2), 138–158.

นนทิภัค เพียรโรจน์, สิริภัทร์ โชติช่วง และกนกวรรณ ศรีขัญ (2562). แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาดมะพร้าวสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 10*(1), 1–16.

รัชฎาภรณ์ พัฒนะ. (2563). แนวทางการเพิ่มมูลค่าข้าวของเกษตรกร ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 10*(3), 89–99.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2553). *เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น: เศรษฐศาสตร์สำหรับบุคคลทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมหมาย ปะติตังโข, กิ่งแก้ว ปะติตังโข และครุปกรณ์ ละเอียดอ่อน. (2561). *การเพิ่มมูลค่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองโดยการประยุกต์เป็นอาหารเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ.* รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ. (2564). *ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดศรีสะเกษ.* สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2558 จาก https://www.opsmoac.go.th/sisaket-dwl-files-441991791395.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ. (2567). *ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของจังหวัดศรีสะเกษ.* กลุ่มสารสนเทศการเกษตร สืบค้น 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.opsmoac.go.th/sisaket-dwl-files-461991791361.

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2555). *มาตรฐานสินค้าเกษตร ข้าวกล้องงอก.* กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สืบค้น 30 สิงหาคม 2567 จาก https://agristandards.acfs.go.th/กลุ่มย่อยข้าว/.

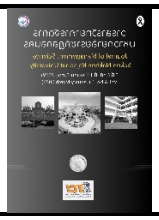
สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด. (2564). *ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้.* จังหวัดร้อยเอ็ด. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://roiet.prd.go.th/th/content/category/detail/id/235/iid/62559.

สิน พันธุ์พินิจ. (2553). *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). วิทยพัฒน์.

สุนันทา วงค์ปิยชน,กฤษณา สุดทะสาร และวัชรี สุขวิวัฒน์. (2554). *ข้าวกล้องงอกและผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มข้าวกล้องงอก.* กรมการข้าว สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2568 จาก https://agkb.lib.ku.ac.th/rd/search_detail/result/329689.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297–334.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี

Enterprise risks and auditor's reputation determinants audit fees

ปริยาภรณ์ จันทร์เส้ง [1*], ไกรวิทย์ หลีกภัย [2]
Pariyaporn Chunseng [1*], Kraiwit Leekpai [2]

[1,2] หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม
[1,2] Master of Accountancy Program, School of Accountancy, Sripatum University
Corresponding author's e-mail : paliize03@gmail.com [1], kraiwit.leekpai@gmail.com [2]

Received: July 07, 2025 Revised: July 28, 2025 Accepted: August 14, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี เพื่อให้ผู้บริหารสามารถวางแผนควบคุมต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้สำนักงานสอบบัญชีพัฒนากลยุทธ์ค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยกำหนดสมมติฐานการวิจัย 3 ข้อ ดังต่อไปนี้ 1) ความเสี่ยงขององค์กรส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี 2) ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี และ 3) ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี โดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากงบการเงินและรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มี ผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 ถึง พ.ศ. 2566 รวมระยะเวลา 3 ปี จำนวน 100 บริษัท การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อหาความสัมพันธ์และทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเสี่ยงขององค์กร ด้านระดับสินทรัพย์รวม และด้านระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี ในขณะที่ความเสี่ยงขององค์กร ด้านระดับรายได้จากการขาย และด้านอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน ส่งผลเชิงลบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี 2) เมื่อพิจารณาชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี พบว่า ด้านชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี 3) เมื่อทดสอบความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี กลับพบว่า ด้านชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีไม่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี ซึ่งเป็นไปได้ว่าชื่อเสียงของสำนักงานบัญชีได้สะท้อนอยู่ในระดับความเสี่ยง โดยเฉพาะในตัวแปรสินทรัพย์รวม และระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้นอยู่แล้ว

คำสำคัญ: ความเสี่ยงขององค์กร, ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี, ค่าธรรมเนียมสอบบัญชี, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET)

Abstract

This quantitative research aimed to examine enterprise risk and auditor reputation determine audit fee. The objective was to enable management to effectively plan and control costs and to assist audit firms in developing appropriate and fair fee strategies. The research hypotheses were: 1) enterprise risks influence audit fees; 2) auditor reputation influences audit fees; and 3) both enterprise risks and auditor reputation collectively influenced audit fees. Secondary data were collected from financial statements and annual reports of 100 companies listed on the Stock Exchange of Thailand over a three–year period from 2021 to 2023. Data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis to examine relationships between variables and to test the research hypotheses. The results revealed that 1) enterprise risks, specifically regarding "total assets" and "years of operation," had a statistically significant positive effect on audit fees. Conversely, enterprise risks in terms of 'sales revenue' and 'current ratio' showed a significant negative effect on audit fees; 2) Regarding auditor reputation as a determinant of audit fees, the finding indicated that the reputation of the audit firm had a significant positive effect on the audit fees; and 3) when examining the combined effect of enterprise risks and auditor reputation, the reputation of the audit firm no longer significantly influenced audit fees. This suggests that the audit firm's reputation may already be inherent within the risk variables, particularly total assets and years of operation.

Keywords: enterprise risks, auditor's reputation, audit fee, Stock Exchange of Thailand (SET)

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในโลกธุรกิจปัจจุบัน ค่าธรรมเนียมสอบบัญชีถือเป็นต้นทุนสำคัญที่บริษัทต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการวางแผนแต่งตั้งผู้สอบบัญชีของบริษัทให้เหมาะสมกับลักษณะการดำเนินงาน และสภาพทางการเงินของบริษัท โดยทั่วไปแล้ว การกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีมักถูกตั้งข้อสังเกตว่า อาจมาจากชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี โดยอาจเป็นตัวผู้สอบบัญชีหรือสำนักงานสอบบัญชีที่มีบุคลากรที่มีประสบการณ์ ความน่าเชื่อถือ และมีทรัพยากรที่ทันสมัย หรืออาจมาจากความเสี่ยงขององค์กรที่รับการสอบบัญชีที่ผู้สอบบัญชีต้องประเมินว่างานสอบบัญชีในองค์กรนั้นมีความซับซ้อนหรือความเสี่ยงในการตรวจสอบมากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจส่งผลต่อชั่วโมงทำงานและระดับการควบคุมคุณภาพที่ต้องใช้ในกระบวนการตรวจสอบ (สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557) ตัวอย่างเช่น บริษัทที่มีขนาดใหญ่และลักษณะการดำเนินงานที่ซับซ้อนมักเลือกใช้บริการจากสำนักงานสอบบัญชีกลุ่ม Big 4 (Deloitte, PwC, EY และ KPMG) เนื่องจากมีระบบควบคุมคุณภาพในการสอบบัญชีที่เข้มงวด และมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถส่งผลให้ต้นทุนในการให้บริการสูงและสะท้อนผ่านค่าธรรมเนียมสอบบัญชีให้สูงตาม ในขณะที่บริษัทขนาดเล็กซึ่งมีความซับซ้อนในการดำเนินงานน้อย มักเลือกใช้บริการจากสำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ใช่กลุ่ม Big 4 เพื่อควบคุมต้นทุนและบริหารค่าใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีอาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่อาจเป็นผลจากการผสมผสานระหว่างความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี เนื่องจากองค์กรที่มีความเสี่ยงสูงอาจจำเป็นต้องจ่ายค่าธรรมเนียมสอบบัญชีที่สูงกว่าปกติ เพื่อชดเชยภาระงาน

และความเสี่ยงของผู้สอบบัญชี จึงจำเป็นต้องพิจารณาชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีเพื่อแลกกับคุณภาพและความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงิน

ถึงแม้ว่าประเด็นดังกล่าวจะได้รับความสนใจจากนักวิจัยในต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง แต่ในบริบทของประเทศไทยยังมีงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นนี้อย่างจำกัด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการศึกษาเชิงประจักษ์ เพื่อทำความเข้าใจและอธิบายกลไกการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีในบริบทของธุรกิจไทยอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ อันจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งภาคธุรกิจและวิชาชีพการสอบบัญชีในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเสี่ยงขององค์กรที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี
2. เพื่อศึกษาชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี
3. เพื่อศึกษาความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า การกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดของหลายทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีต้นทุน (cost theory) ซึ่งมองว่าค่าธรรมเนียมสอบบัญชีสะท้อนต้นทุนที่ผู้สอบบัญชีต้องใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น ระยะเวลาในการตรวจสอบ ความซับซ้อนของกิจการ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยต้นทุนเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับขนาดและลักษณะของบริษัท (Simunic, 1980) ทฤษฎีความเสี่ยง (risk theory) ชี้ให้เห็นว่าบริษัทที่มีระดับความเสี่ยงสูง เช่น ความเสี่ยงทางการเงินหรือความไม่แน่นอนทางธุรกิจ จะส่งผลให้ผู้สอบบัญชีต้องเพิ่มความระมัดระวังและใช้ทรัพยากรมากขึ้นในการตรวจสอบ ซึ่งนำไปสู่ค่าธรรมเนียมที่สูงขึ้น (DeAngelo, 1981) ขณะที่ทฤษฎีสัญญาณ (signaling theory) อธิบายว่า บริษัทอาจใช้การเลือกสำนักงานสอบบัญชีที่มีชื่อเสียงหรือยินดีจ่ายค่าธรรมเนียมที่สูง เพื่อส่งสัญญาณความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสต่อผู้ถือหุ้นและนักลงทุน (Watts & Zimmerman, 1986) ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจกลไกและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ความเสี่ยงขององค์กร

องค์กรมีความเสี่ยงที่จะรายงานข้อมูลทางการเงินไม่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือตรงกับความเป็นจริง ดังนั้นข้อมูลทางบัญชี เช่น รายได้จากการขาย กำไรขั้นต้น กำไรสุทธิ ระดับลูกหนี้ สินค้าคงเหลือ ระดับสินทรัพย์รวม สัดส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อภาระการสอบบัญชีและทรัพยากรที่ต้องใช้ในการสอบบัญชี จึงสามารถส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีทั้งทางตรงและทางอ้อม (จินตนา โสมโสดา และคณะ, 2563; Moazami Godarzi & Hemmatfar, 2017; Barua et al., 2019; Gurung & Shrestha, 2023; ชุดาพร สอนภักดี และทาริกา แย้มขะมัง, 2564) ส่วนปัจจัยอื่น เช่น ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น ระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ดูเหมือนจะส่งผลต่อประสบการณ์การทำงาน รวมถึงการรายงานตัวเลขทางบัญชีด้วย หรือค่าบางอย่าง เช่น อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน อัตราส่วนเงินสด กลับไม่พบว่าส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี (กิตติศักดิ์ โฟฉิว, 2563; วาสนา มณีสาย และกุสุมา ดำพิทักษ์, 2564; Pramiarsih & Yunaningsih, 2018) อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวยังเป็นข้อสังเกตที่ควรศึกษาและทดสอบเพิ่มเติมในบริบทที่ต่างออกไป เช่น ในแง่เวลา

ที่ต่างกัน หรือ กับกลุ่มตัวอย่างที่ต่างกัน เพื่อพิจารณาว่าประเด็นดังกล่าวแท้จริงแล้วมีอิทธิพลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีหรือไม่

ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี

จากการศึกงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี เนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะมีชื่อเสียงและมีความพร้อมด้านเทคโนโลยีและกระบวนการตรวจสอบที่ทันสมัย มีศักยภาพในการจ้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ค่าธรรมเนียมสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่สูงกว่าสำนักงานตรวจสอบบัญชีที่ไม่ใช่ขนาดใหญ่ (ทินัดดา ส่องแสง, 2562; ยุวธิดา กันธวัง และคณะ, 2561; Belkacem & Abdallah, 2024; Kanakriyah, 2020) นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ใช้ตัวชี้วัดทางอ้อมเพื่อประเมินชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี โดยใช้เลขทะเบียนของผู้สอบบัญชีเป็นตัวสะท้อนประสบการณ์และความรู้ความสามารถของผู้สอบบัญชี เพื่อแสดงให้เห็นว่าเลขที่ทะเบียนน้อยมีแนวโน้มที่ผู้สอบบัญชีจะมีประสบการณ์มาก จึงควรมีผลต่อคุณภาพงานสอบบัญชี และย่อมสะท้อนผ่านค่าธรรมเนียมสอบบัญชี (กิตติคม จีนเหรียญ และประเวศ เพ็ญวุฒิกุล, 2561) การศึกษานี้จึงได้รวบรวมปัจจัยเหล่านี้เพื่อนำมาศึกษาและทดสอบในช่วงเวลาและใช้กลุ่มตัวอย่างที่ต่างออกไป

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2557) ระบุว่า การกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีพิจารณาจากหลากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นความซับซ้อนของธุรกิจ ตัวชี้วัดทางการเงิน ความเสี่ยงขององค์กร รวมถึงความพร้อมของบุคลากรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี ซึ่งส่งผลต่อชั่วโมงทำงานและระดับการควบคุมคุณภาพ ที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการตรวจสอบ ซึ่งก็สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมจากนักวิจัยอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ปัจจัยเหล่านี้จึงถูกรวบรวมและนำมาจัดกลุ่ม เพื่อใช้ในการศึกษาว่าตัวแปรใดบ้างมีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี และตัวแปรใดบ้างร่วมกันอธิบายค่าธรรมเนียมสอบบัญชีได้ดีที่สุด

สมมติฐานการวิจัย

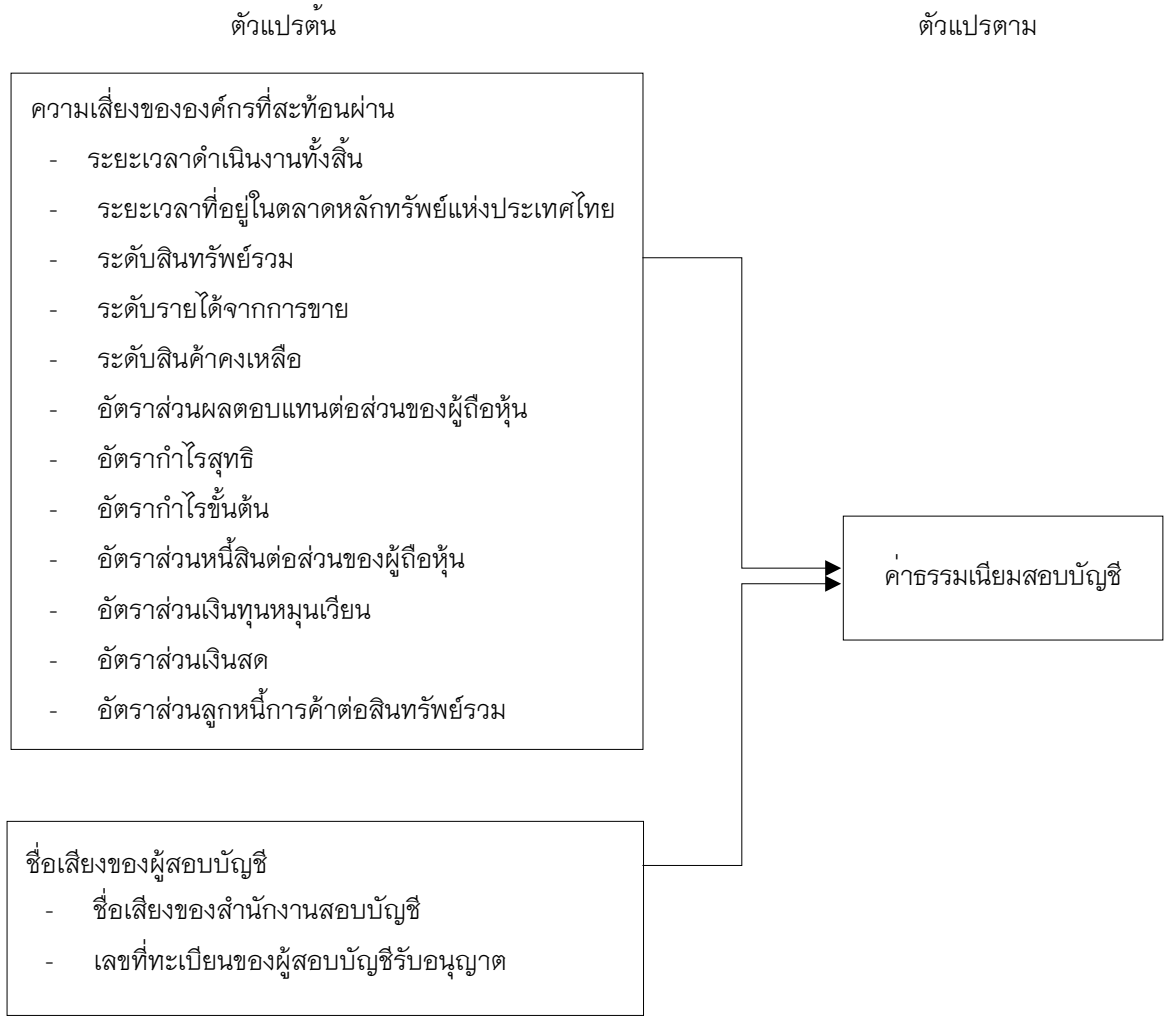
จากวัตถุประสงค์การวิจัย กำหนดเป็นสมมติฐาน 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ความเสี่ยงขององค์กรส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี
2. ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี
3. ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ทฤษฎีต้นทุน (cost theory) ทฤษฎีความเสี่ยง (risk theory) และทฤษฎีสัญญาณ (signaling theory) เป็นฐานแนวคิดในการศึกษาความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความเสี่ยงขององค์กร ประกอบด้วย ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น ระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (กิตติศักดิ์ โฟฉิว, 2563) ระดับสินทรัพย์รวม ระดับรายได้จากการขาย ระดับสินค้าคงเหลือ (จินตนา โสมโสดา และคณะ, 2563; Moazami Godarzi & Hemmatfar, 2017) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตรากำไรสุทธิ อัตรากำไรขั้นต้น อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (ชุดาพร สอนภักดี และทาริกา แย้มขะมัง, 2564) อัตราส่วนเงินสด (วาสนา มณีสาย และกุสุมา ดำพิทักษ์, 2564) อัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม (Pramiarsih & Yunaningsih, 2018) และชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี ประกอบด้วย ชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี (ทินัดดา ส่องแสง, 2562) และเลขที่ทะเบียนของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (กิตติคม จีนเหรียญ และประเวศ เพ็ญวุฒิกุล, 2561)

ผู้วิจัยได้สรุปตัวแปรจากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้นขึ้นเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยนี้ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ไม่รวมถึงบริษัทจดทะเบียนในอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน บริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ บริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (mai) และบริษัทในกองทุนรวมและกองทรัสต์ และเป็นบริษัทที่มีผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 ถึง พ.ศ. 2566 รวมระยะเวลา 3 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 กลุ่มอุตสาหกรรม ได้แก่ กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร จำนวน 70 บริษัท กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค จำนวน 46 บริษัท กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม จำนวน 100 บริษัท กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง จำนวน 169 บริษัท กลุ่มทรัพยากร จำนวน 63 บริษัท กลุ่มบริการ จำนวน 134 บริษัท และกลุ่มเทคโนโลยี จำนวน 46 บริษัท รวมทั้งสิ้น 628 บริษัท (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ไม่รวมถึงบริษัทจดทะเบียนในอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน บริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ บริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (mai) และบริษัทในกองทุนรวมและกองทรัสต์ ที่มีผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 ถึง พ.ศ. 2566 ขนาดกลุ่มตัวอย่างถูกกำหนดโดยเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบสัดส่วน (stratified random sampling) และใช้สูตรของ Taro Yamane โดยแบ่งตามกลุ่มอุตสาหกรรม ดังนี้ กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร จำนวน 11 บริษัท กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค จำนวน 7 บริษัท กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม จำนวน 16 บริษัท กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง จำนวน 27 บริษัท กลุ่มทรัพยากร จำนวน 10 บริษัท กลุ่มบริการ จำนวน 22 บริษัท และกลุ่มเทคโนโลยี จำนวน 7 บริษัท รวมทั้งสิ้น 100 บริษัท

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ทั้งตัวแปรอิสระ (independent variable) และตัวแปรตาม (dependent variable) จากงบการเงินและรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่มีผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 ถึง พ.ศ. 2566 โดยมุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ของความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี โดยความเสี่ยงขององค์กรประกอบด้วย ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น ระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ระดับสินทรัพย์รวม ระดับรายได้จากการขาย ระดับสินค้าคงเหลือ อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น อัตรากำไรสุทธิ อัตรากำไรขั้นต้น อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน อัตราส่วนเงินสด และอัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี ประกอบด้วย ชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี และเลขที่ทะเบียนของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ รวมถึงค่าธรรมเนียมสอบบัญชีซึ่งเป็นตัวแปรตาม จากงบการเงินและรายงานประจำปีดังกล่าว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ทั้งในส่วนของตัวแปรอิสระ (independent variable) และตัวแปรตาม (dependent variable) จากงบการเงินและรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ไม่รวมถึงบริษัทจดทะเบียนในอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน บริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ บริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (mai) และบริษัทในกองทุนรวมและกองทรัสต์ ที่มีผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 ถึง พ.ศ. 2566 รวมระยะเวลา 3 ปี จำนวน 100 บริษัท ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดตัวแปรชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ โดยอ้างอิงจากการจัดกลุ่มสำนักงานสอบบัญชีที่ทำการตรวจสอบงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้กำหนดรหัสตัวแปร เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

รหัส 0 แทน สำนักงานสอบบัญชีที่ไม่อยู่ในกลุ่ม Big 4

รหัส 1 แทน สำนักงานสอบบัญชีในกลุ่ม Big 4

สำหรับตัวแปรเลขที่ทะเบียนของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยเลขทะเบียนดังกล่าวสะท้อนลำดับการได้รับใบอนุญาต ซึ่งสามารถบ่งชี้ถึงประสบการณ์ในวิชาชีพได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวบข้อมูลไว้ในตารางข้อมูล (worksheet) เพื่อให้สามารถนำตัวแปรทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลในโปรแกรมทางสถิติได้ เพื่อทดสอบว่าแท้จริงแล้วค่าธรรมเนียมสอบบัญชีถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ของความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีหรือไม่ อย่างไร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เป็นการคำนวณค่าสถิติเบื้องต้นเพื่อทราบลักษณะทั่วไปของตัวแปร ได้แก่ ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) โดยทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficients) ไม่พบตัวแปรต้นสัมพันธ์กันสูงเกินไป และใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์และทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา

ตัวแปร	จำนวนข้อมูล (n)	ค่าต่ำที่สุด (min)	ค่าสูงสุด (max)	ค่าเฉลี่ย (mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
YOP	100.00	7.00	97.00	36.08	16.29
YMK	100.00	–	44.00	18.67	11.17
TA	100.00	296.13	246,284.99	23,696.99	46,096.02
RV	100.00	11.92	299,653.91	12,654.79	33,414.59
IN	100.00	–	80,347.90	3,045.93	9,544.01
ROE	100.00	–.47	.46	.05	.15
NP	100.00	–1.05	.66	.02	.25
GP	100.00	–.20	.98	.24	.18
DE	100.00	.06	8.60	1.22	1.39
WCP	100.00	1.34	36.54	6.39	5.70
CSH	100.00	.02	6.03	.58	.93
ARA	100.00	–	.46	.10	.09
ARP	100.00	.00	1.00	.66	.47
CRT	100.00	3,636.00	11,428.00	6,668.46	1,935.50
ADF	100.00	735,000.00	27,960,000.00	4,519,371.65	4,486,267.55

หมายเหตุ: ตัวแปรอิสระ : TA RV และ IN (หน่วย : ล้านบาท)

ตัวย่อ	ชื่อตัวแปร	ตัวย่อ	ชื่อตัวแปร
YOP	ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น	DE	อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น
YMK	ระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ฯ	WCP	อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน
TA	ระดับสินทรัพย์รวม	CSH	อัตราส่วนเงินสด
RV	ระดับรายได้จากการขาย	ARA	อัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม
IN	ระดับสินค้าคงเหลือ	ARP	ชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี
ROE	อัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	CRT	เลขที่ทะเบียนของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต
NP	อัตรากำไรสุทธิ	ADF	ค่าธรรมเนียมสอบบัญชี
GP	อัตรากำไรขั้นต้น		

จากตาราง 1 พบว่าข้อมูลส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในระดับที่เหมาะสม สะท้อนถึงการกระจายตัวของข้อมูลที่ไม่เบี่ยงเบนหรือแปรปรวนมากเกินไป ถึงแม้ว่าจะมีบางตัวแปรที่มีช่วงการกระจายค่อนข้างกว้าง เช่น ระดับสินทรัพย์รวม ระดับรายได้จากการขาย และระดับสินค้าคงเหลือ แต่ยังอยู่ในขอบเขตที่สามารถควบคุมและนำไปวิเคราะห์ทางสถิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ข้อมูลทั้งหมดจึงถือว่ามีความพร้อมและมีความเหมาะสมเพียงพอสำหรับการนำไปทดสอบสมมติฐานและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณต่อไปได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ

2. ผลการวิเคราะห์การถอดถอยเชิงพหุ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ความเสี่ยงขององค์กรส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี รายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 ความเสี่ยงขององค์กรส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี

ลำดับ	ความเสี่ยงขององค์กร	B	Standardized Coefficients Beta (β)	t-value	Sig.	Tolerance	VIF
	(Constant)	3630147.663		2.730	.008		
1	ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น	49739.342	.180	2.275	.025*	.772	1.296
2	ระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	-62009.929	-.154	-1.869	.065	.715	1.399
3	ระดับสินทรัพย์รวม	79.493	.818	8.035	.000**	.466	2.145
4	ระดับรายได้จากการขาย	-40.917	-.305	-3.265	.002**	.553	1.810
5	ระดับสินค้าคงเหลือ	10.389	.026	.321	.749	.738	1.355
6	อัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	-2586566.396	-.086	-.826	.411	.449	2.227
7	อัตรากำไรสุทธิ	1985125.401	.112	1.150	.253	.506	1.977

ตาราง 2 (ต่อ)

ลำดับ	ความเสี่ยงขององค์กร	B	Standardized Coefficients Beta (β)	t-value	Sig.	Tolerance	VIF
8	อัตรากำไรขั้นต้น	-1801529.515	-.071	-.826	.411	.656	1.524
9	อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	409548.718	.125	1.501	.137	.701	1.428
10	อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน	-207963.589	-.262	-2.148	.035*	.324	3.084
11	อัตราส่วนเงินสด	843213.918	.174	1.594	.115	.404	2.474
12	อัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม	-2601596.222	-.052	-.589	.558	.630	1.587

หมายเหตุ : n = 100, R^2 = .590, F = 10.185, Sig. = .000**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า ความเสี่ยงขององค์กร ด้านระดับสินทรัพย์รวม ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (β = .818) รองลงมาคือความเสี่ยงขององค์กร ด้านระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (β = .180) ในขณะที่ความเสี่ยงขององค์กร ด้านระดับรายได้จากการขาย ส่งผลเชิงลบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (β = -.305) รองลงมาคือความเสี่ยงขององค์กร ด้านอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน ส่งผลเชิงลบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (β = -.262) สำหรับความเสี่ยงขององค์กร ด้านระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ด้านระดับสินค้าคงเหลือ ด้านอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ด้านอัตรากำไรสุทธิ ด้านอัตรากำไรขั้นต้น ด้านอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ด้านอัตราส่วนเงินสด และด้านอัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม ไม่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี (p > .05) ทั้งนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าธรรมเนียมสอบบัญชีได้ร้อยละ 59.00 (R^2 = .590) ซึ่งสะท้อนว่า ความเสี่ยงขององค์กรที่พิจารณาในงานวิจัยนี้มีอิทธิพลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีในระดับปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี รายละเอียดดังตาราง 3

ตาราง 3 ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี

ลำดับ	ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี	B	Standardized Coefficients Beta (β)	t-value	Sig.	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4735387.337		2.786	.006		
	ชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี	2271612.647	.240	2.457	.016*	.999	1.001

ตาราง 3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี	B	Standardized Coefficients Beta (β)	t-value	Sig.	Tolerance	VIF
2	เลขที่ทะเบียนของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	-256.087	-.110	-1.129	.262	.999	1.001

หมายเหตุ : n = 100, R^2 = .071, F = 3.719, Sig. = .028*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี ด้านชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (β = .240) ในขณะที่ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีด้านเลขที่ทะเบียนของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตไม่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี (p > .05) ทั้งนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าธรรมเนียมสอบบัญชีได้ร้อยละ 7.10 (R^2 = .071) ซึ่งสะท้อนว่า ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่พิจารณาในงานวิจัยนี้มีอิทธิพลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีในระดับต่ำ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี รายละเอียดดังตาราง 4

ตาราง 4 ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี

ลำดับ	ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี	B	Standardized Coefficients Beta (β)	t-value	Sig.	Tolerance	VIF
	(Constant)	3408177.014		2.044	.044		
1	ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น	47099.155	.170	2.116	.037*	.753	1.329
2	ระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	-49762.598	-.123	-1.403	.164	.633	1.581
3	ระดับสินทรัพย์รวม	78.012	.802	7.742	.000**	.455	2.200
4	ระดับรายได้จากการขาย	-40.913	-.305	-3.226	.002**	.546	1.832
5	ระดับสินค้าคงเหลือ	6.778	.017	.207	.837	.725	1.379
6	อัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	-2781617.987	-.092	-.882	.380	.447	2.236
7	อัตรากำไรสุทธิ	1960901.030	.111	1.127	.263	.504	1.986
8	อัตรากำไรขั้นต้น	-2173746.813	-.085	-.967	.336	.626	1.598

ตาราง 4 (ต่อ)

ลำดับ	ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี	B	Standardized Coefficients Beta (β)	t-value	Sig.	Tolerance	VIF
9	อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	396479.944	.121	1.416	.160	.673	1.487
10	อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน	-215229.566	-.271	-2.140	.035*	.304	3.289
11	อัตราส่วนเงินสด	897771.531	.185	1.671	.098	.396	2.523
12	อัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม	-3307657.770	-.066	-.717	.475	.585	1.710
13	ชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี	783116.967	.081	.998	.321	.733	1.364
14	เลขที่ทะเบียนของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	-27.738	-.012	-.159	.874	.876	1.142

หมายเหตุ : n = 100, R^2 = .595, F = 8.706, Sig. = .000**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า ความเสี่ยงขององค์กร ด้านระดับสินทรัพย์รวม ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (β = .802) รองลงมาคือความเสี่ยงขององค์กร ด้านระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (β = .170) ในขณะที่ความเสี่ยงขององค์กร ด้านระดับรายได้จากการขาย ส่งผลเชิงลบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (β = -.305) รองลงมาคือความเสี่ยงขององค์กร ด้านอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน ส่งผลเชิงลบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (β = -.271) สำหรับความเสี่ยงขององค์กร ด้านระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ด้านระดับสินค้าคงเหลือ ด้านอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ด้านอัตรากำไรสุทธิ ด้านอัตรากำไรขั้นต้น ด้านอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ด้านอัตราส่วนเงินสด และด้านอัตราส่วนลูกหนี้การค้าต่อสินทรัพย์รวม และชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี ด้านชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชี และด้านเลขที่ทะเบียนของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ไม่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี (p > .05) ทั้งนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าธรรมเนียมสอบบัญชีได้ร้อยละ 59.50 (R^2 = .595) ซึ่งสะท้อนว่า ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่พิจารณาในงานวิจัยนี้มีอิทธิพลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีในระดับปานกลางถึงสูง

เมื่อพิจารณาสมมติฐานทั้ง 3 ข้อ พบว่าผลการทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 3 ซึ่งพิจารณาทั้ง ความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีมากที่สุด เนื่องจากผลของตาราง 4 สามารถอธิบายค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีได้ร้อยละ 59.5 สูงกว่าการพิจารณาเฉพาะชื่อเสียงขององค์กร หรือชื่อเสียงของผู้สอบบัญชี อย่างใดอย่างหนึ่ง สามารถนำผลที่ได้ไปเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

ค่าธรรมเนียมสอบบัญชี = 3,408,177.014 + 47,099.155 (ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น) + 78.012 (ระดับสินทรัพย์รวม) – 40.913 (ระดับรายได้จากการขาย) – 215,229.566 (อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน)

การอภิปรายผล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี จากการศึกษานี้ พบว่า ความเสี่ยงขององค์กร ด้านระดับสินทรัพย์รวม ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชุดาพร สอนภักดี (2565) พบว่าระดับสินทรัพย์ส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความเสี่ยงขององค์กร ด้านระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพดล สังข์ลาย (2559) พบว่า ระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น ส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ไม่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Wu (2012) ซึ่งศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เซี่ยงไฮ้ และพบว่าระยะเวลาที่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีประสบการณ์ในการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ยาวนาน มักมีระบบการควบคุมที่มีความเข้มแข็ง โปร่งใส และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างต่อเนื่อง จึงช่วยลดความเสี่ยงให้ต่ำลง ส่งผลให้ผู้สอบบัญชีสามารถประเมินความเสี่ยงต่ำลง และเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในระดับที่ต่ำกว่าบริษัทที่จดทะเบียนใหม่ สำหรับความเสี่ยงขององค์กร ด้านระดับรายได้จากการขาย ส่งผลเชิงลบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปได้ว่าค่าธรรมเนียมสอบบัญชีเพิ่มขึ้นตามระดับสินทรัพย์รวมที่ต้องตรวจสอบอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจาก Simunic (1980) และ Hay et al. (2006) ที่ระบุว่าความเสี่ยงที่ลดลงของกิจการอาจนำไปสู่ต้นทุนการสอบบัญชีที่ลดลง และความเสี่ยงขององค์กร ด้านอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน ส่งผลเชิงลบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของชุดาพร สอนภักดี (2565) ที่พบว่าอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีไปในทิศทางตรงกันข้าม อย่างไรก็ตาม ขนาดของผลกระทบอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับปัจจัยด้านอื่นที่สะท้อนความเสี่ยง จึงอาจยังไม่เพียงพอที่จะลดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีโดยรวมได้อย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี พบว่า ด้านชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีส่งผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่เมื่อทดสอบความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี กลับพบว่า ด้านชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีไม่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fachriyah (2024) พบว่าชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีไม่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี เป็นไปได้ว่าชื่อเสียงของสำนักงานบัญชีได้สะท้อนอยู่ในระดับความเสี่ยง โดยเฉพาะในตัวแปรสินทรัพย์รวม และระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้นอยู่แล้ว

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาความเสี่ยงขององค์กรและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีที่กำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี โดยศึกษาจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า การกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเสี่ยงขององค์กรหรือชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้น แต่มาจากทั้งความเสี่ยงขององค์กรที่รับการสอบบัญชีและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีร่วมกัน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ระดับสินทรัพย์รวมและระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้นเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี เนื่องจากสะท้อนถึงขนาดความซับซ้อน ซึ่งมีผลต่อระดับความเสี่ยงและและปริมาณงานตรวจสอบที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรทั้งบุคลากรและเวลาในการรวบรวม วิเคราะห์และพิจารณาข้อมูลมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่อัตราส่วนเงินทุน

หมุนเวียนและรายได้จากการขายกลับส่งผลไปในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งอาจสะท้อนถึงความแข็งแกร่ง เช่น ประสิทธิภาพการควบคุมภายใน และที่สำคัญอาจส่งผลต่ออำนาจการต่อรองที่สูงขึ้นของบริษัท

นอกจากนี้ยังพบข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า เมื่อพิจารณาชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีเพียงปัจจัยเดียว ชื่อเสียงสำนักงานสอบบัญชีส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีร่วมกับความเสี่ยงขององค์กร กลับพบว่าชื่อเสียงของสำนักงานสอบบัญชีไม่มีอิทธิพลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า เมื่อพิจารณาความเสี่ยงของกิจการและชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีร่วมกัน ชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีได้ส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรความเสี่ยงอยู่แล้ว เช่น ขนาดสินทรัพย์รวม ระยะเวลาดำเนินงาน จึงทำให้บทบาททางตรงของชื่อเสียงในฐานะปัจจัยกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีลดลง ผลลัพธ์เหล่านี้ช่วยเปิดมุมมองใหม่และขยายความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรความเสี่ยงขององค์กรบางด้านส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีเชิงบวกและบางด้านส่งผลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีเชิงลบ ข้อเสนอแนะสำหรับกิจการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการ ดังนี้

1.1 กรณีตัวแปรความเสี่ยงที่มีผลเชิงบวกต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี เช่น ระดับสินทรัพย์รวม และระยะเวลาดำเนินงานทั้งสิ้น กิจการควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการสินทรัพย์และการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขนาดและความต่อเนื่องของกิจการส่งผลให้ต้องรับภาระค่าธรรมเนียมสอบบัญชีสูงขึ้น การวางแผนด้านงบประมาณตรวจสอบบัญชีจึงจำเป็นต้องทำอย่างรอบคอบ เพื่อรองรับต้นทุนที่เพิ่มขึ้นและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากความซับซ้อนของกิจการ

1.2 กรณีตัวแปรความเสี่ยงที่มีผลเชิงลบต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชี เช่น ระดับรายได้จากการขาย และอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน กิจการควรบริหารจัดการด้านรายได้และสภาพคล่องให้มีประสิทธิภาพ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีในทางลบอย่างไม่เหมาะสม รวมทั้งสามารถเจรจาหรือเลือกสำนักงานสอบบัญชีที่มีความเหมาะสมกับโครงสร้างทางการเงินของกิจการ เพื่อให้ค่าธรรมเนียมสอบบัญชีเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลและยุติธรรม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีในประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือประเทศอื่นในภูมิภาคหรือต่างภูมิภาค เพื่อศึกษาแนวโน้มและมาตรฐานทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และในระดับสากล ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวอาจช่วยชี้แนวทางการพัฒนามาตรฐานการตรวจสอบบัญชีทั้งในระดับประเทศและระดับที่กว้างขึ้นต่อไป

2.2 ควรศึกษาปัจจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น ความซับซ้อนของธุรกิจ ลักษณะการดำเนินงานข้ามประเทศ การเปลี่ยนแปลงในกฎระเบียบการตรวจสอบบัญชี หรือศึกษาปัจจัยข้อมูลทางการเงินเพิ่มเติม เพื่อทดสอบความครอบคลุมและความสัมพันธ์ในเชิงลึก นอกจากนี้ ยังสามารถพิจารณาบทบาทของเทคโนโลยี เช่น การใช้เทคโนโลยีการตรวจสอบบัญชีแบบดิจิทัลที่อาจส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีด้วย

2.3 ควรขยายระยะเวลาการศึกษา โดยอาจขยายช่วงเวลาในการศึกษาให้ยาวขึ้น เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาวและศึกษาผลกระทบจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเงิน เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ หรือต้นทุนทางการเงินที่เปลี่ยนไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติคม จีนเหรียญ และประเวศ เพ็ญวุฒิกุล. (2561). อิทธิพลของความรู้ความสามารถคุณลักษณะหลักฐานการสอบบัญชีที่ดีและความสามารถทางการบริหารงานที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยที่มีรายได้สูง. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 11*(3), 139–150.

กิตติศักดิ์ โฟฉิว. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชีของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย SET 100*. สารนิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

จินตนา โสมโสดา, สุรชัย เอมอักษร และชนินทร์ เทียนบูชา. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการพิจารณากำหนดค่าธรรมเนียมสอบบัญชี. *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 4* วันที่ 15–16 กรกฎาคม 2563 (หน้า 731–744). ศูนย์พระนครศรีอยุธยา หันตรา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

ชุดาพร สอนภักดี และทาริกา แย้มขะมัง. (2564). อัตราส่วนทางการเงินที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทที่จดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 8*(1), 151–164.

ชุดาพร สอนภักดี. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าธรรมเนียมสอบบัญชีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8*(1), 17–30.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2567). *รายชื่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์*. สืบค้น 16 กันยายน 2567 จาก https://www.set.or.th/th/market/information/securities-list/main

ทินัดดา ส่องแสง. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพกำไรกับค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ*. การค้นคว้าแบบอิสระบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นพดล สังข์ลาย. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างวงจรธุรกิจกับการจ่ายปันผลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ยุวธิดา กันธวัง, มนทิพย์ ตั้งเอกจิต และสุวรรณา เลาหะวิสุทธิ์. (2561). ปัจจัยกำหนดค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ. *วารสารการบัญชีและการจัดการ, 11*(1), 22–36

วาสนา มณีสาย และกุสุมา ดำพิทักษ์. (2564). ปัจจัยด้านลูกค้าและปัจจัยด้านผู้สอบบัญชีที่มีผลต่อค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 7*(2), 53–61.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). *ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี: Audit Quality Focus*. สืบค้น 17 กันยายน 2567 จาก https://www.tfac.or.th/upload/9414/lVYVS8rxRb.pdf.

Barua, A., Hossain, M. S., & Rama, D. V. (2019). Financial versus operating liability leverage and audit fees. *International Journal of Auditing, 23*(2), 231–244.

Belkacem, B., & Abdallah, B. (2024). Factors influencing the determination of auditors' fees in Algeria (from the perspective of professionals): An empirical study using DEMATEL analysis. *International Journal of Professional Business Review, 9*(11), 1–15. Article e5114. https://doi.org/10.26668/businessreview/2024.v9i11.5114.

DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics, 3*(3), 183–199.

Fachriyah, N. (2024). Determinant audit fee (Studi pada perusahaan manufaktur yang terdaftar di BEI tahun 2018–2020). PRIVE: Jurnal Riset Akuntansi dan Keuangan, 7(1), 60–69. https://doi.org/10.36815/prive.v7i1.3303.

Gurung, R., & Shrestha, P. M. (2023). Assessment of receivable management on the financial performance of NEA. *NCC Journal, 8*(1), 12–21. https://shorturl.asia/B1WDY

Hay, D. C., Knechel, W. R., & Wong, N. (2006). Audit fees: A meta-analysis of the effect of supply and demand attributes. *Contemporary Accounting Research, 23*(1), 141–191.

Kanakriyah, R. (2020). Model to determine main factors used to measure audit fees. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal, 24*(2), 1–13.

Moazami Godarzi, B., & Hemmatfar, M. (2017). Investigating the relationship between audit indices and providing a model for estimating independent audit fees. *QUID: Investigación, Ciencia y Tecnología,* (Special Issue 1), https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/6234697.pdf.

Pramiarsih, E. E., & Yunaningsih, A. (2018). Factors that influence the financial performance of PT Pos Indonesia (Persero). *Advances in Economics, Business and Management Research, 65*, 356-360. https://doi.org/10.2991/ICEBEF-18.2019.80.

Simunic, D. A. (1980). The pricing of audit services: Theory and evidence. *Journal of Accounting Research, 18*(1), 161–190.

Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1986). *Positive accounting theory*. Prentice-Hall.

Wu, X. (2012). Corporate governance and audit fees: Evidence from companies listed on the Shanghai Stock Exchange. *China Journal of Accounting Research, 5*(4), 321–342. https://doi.org/10.1016/j.cjar.2012.10.001.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

Development of an active learning model to enhance science process skills and scientific mindsets among grade 2 students

ณิรดา บูรณเครือ [1*]
Nirada Buranakruea [1*]

[1] โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต๋อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
[1] Wat Thasatoi Municipal School, Mueang District, Chiang Mai Province
Corresponding author's e-mail: krucattoonna2@gmail.com [1]

Received: July 29, 2025 Revised: September 06, 2025 Accepted: September 20, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 2) สร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ และ 4) ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 32 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ 4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ 6) แบบประเมินจิตวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก “SASAE Model” ที่พัฒนาขึ้นโดยสังเคราะห์จากแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สร้างสรรค์เป็นฐาน และแบบสืบเสาะหาความรู้ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ กระตุ้นความคิด (stimulus) กิจกรรม (activity) การนำเสนอ (show and share) การประยุกต์ใช้ (apply) และการประเมิน (evaluation) ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความรู้ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ โดยมีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 83.40/82.61 และหลังทดลองใช้นักเรียน

มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยระดับจิตวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์, จิตวิทยาศาสตร์

Abstract

This research aimed to 1) analyze the fundamental data required for designing and developing of an active learning model aimed at enhancing science process skills and scientific mindset among Grade 2 students; 2) design and develop an active learning model; 3) implement the developed active learning mode in classroom setting; and 4) evaluate the effectiveness of the model in enhancing science process skills and scientific mindsets. The sample comprised 32 Grade 2 students from Wat Thasatoi Municipal School in Chiang Mai Province, during the first semester of the 2023 academic year. The sample was obtained through cluster random sampling. The research instruments included: 1) the developed active learning model and its corresponding instructional manual; 2) lesson plans; 3) a satisfaction questionnaire regarding the active learning model; 4) learning achievement test; 5) a science process skills test; and 6) a scientific mindsets assessment form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, efficiency index (E1/E2) t-test, and content analysis. The results revealed that " SASAE Model," an active learning framework synthesized from Activity-Based Learning, Creativity-Based Learning, and Inquiry-Based Learning—consists of five steps: Stimulus, Activity, Show and Share, Apply, and Evaluation. The model demonstrated high efficiency (E1/ E2) at 83. 40/ 82. 61. Post-implementation findings showed that students' academic achievement, science process skills, and scientific mindsets were significantly higher than their pre-test scores at the .05 level. The students' scientific mindsets reached the highest level.

Keywords: active learning, scientific process skills, scientific mind

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตและระบบการศึกษาทั่วโลก ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะที่รอบด้านเพื่อสามารถดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความท้าทาย ความไม่แน่นอน และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันจึงต้องเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งการรู้คิด การลงมือปฏิบัติ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถคิดวิเคราะห์ ทำงานร่วมกับผู้อื่น และประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริงได้อย่างยั่งยืน ทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) สาระวิชาหลัก เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ควบคู่กับความรู้ด้านโลก การเงิน สุขภาพ และการเป็นพลเมือง 2) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิจารณญาณ การสื่อสาร และความร่วมมือ 3) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 4) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ เช่น การปรับตัว ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ (วิจารณ์ พานิช, 2555) นอกจากนี้ เยาวเรศ ภักดีจิตร (2557) ได้เสนอแนวคิด "3R x 7C" ซึ่งเป็นกรอบทักษะสำคัญที่ผู้เรียนควรได้รับการ

พัฒนา ได้แก่ 3R: Reading, Writing, Arithmetic และ 7C: Critical Thinking, Creativity, Cross-cultural Understanding, Collaboration, Communications & Media Literacy, Computing Literacy และ Career Skills

"วิทยาศาสตร์" เป็นสาระวิชาหลักที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมชาติ พัฒนาคุณภาพชีวิต และคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จึงมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและส่งเสริมศักยภาพตามความแตกต่างรายบุคคล สอดคล้องกับเป้าหมายของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555) ที่เน้นพัฒนาความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการคิด และการใช้วิทยาศาสตร์อย่างมีจริยธรรม อย่างไรก็ตาม จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น ป.2 โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต๋อย ที่ผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้ในปีการศึกษา 2563-2564 ที่ผ่านมา พบว่า ต่ำกว่าระดับ 2 ถึงร้อยละ 56.54 และ 58.44 โดยเฉพาะในหน่วย "ชีวิตพืช" นักเรียนขาดความรู้พื้นฐาน ทักษะการตั้งสมมติฐาน การสังเกต และการทดลอง รวมถึงมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชา ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 เน้นการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Bonwell & Eison, 1991) และการทำงานร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์อย่างยั่งยืน ผสานแนวคิดรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้กิจกรรมเป็นฐาน สร้างสรรค์เป็นฐาน และแบบสืบเสาะหาความรู้จนได้มาซึ่ง "SASAE Model" ในหน่วย "ชีวิตพืช" ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การแสวงหาความรู้ และการพัฒนาทักษะกลุ่ม เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมั่นคง สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรสังวร ดิษฐประสพ และคณะ (2564) พบว่าการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อเสริมสร้าง ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ
4. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสืบเสาะหาความรู้ การคิดอย่างมีเหตุผล และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยสาระการเรียนรู้หลัก 8 สาระ ได้แก่ 1) สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต 2) สารและสมบัติของสาร 3) แรงและพลังงาน 4) โลกและอวกาศ 5) กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก 6) ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7) เทคโนโลยี และ 8) การออกแบบและเทคโนโลยี (เพิ่มเข้ามาในการปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีมาตรฐานการเรียนรู้ที่ครอบคลุมความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี กระบวนการคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ จุดเน้นสำคัญในฉบับปรับปรุง 2560 คือ

1) เพิ่มสาระ “การออกแบบและเทคโนโลยี” 2) เน้น “STEM” และการเรียนรู้ที่บูรณาการ (3) ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 การคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริง และ 4) เน้นคุณลักษณะของนักเรียนที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึงแผนดำเนินการเรียนรู้ที่เป็นระบบ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน (ทิศนา แขมมณี, 2556) ทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์ (constructivism) เชื่อว่าผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์และการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่ การจัดการเรียนรู้จึงเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การสืบเสาะการเรียนรู้ร่วมกัน การนำเสนอผลงาน และการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง สำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ Joyce et al. (2009) ชี้ว่ารูปแบบที่ดีต้องมีพื้นฐานทางทฤษฎี ผ่านการทดลอง และสามารถปรับใช้ตามวัตถุประสงค์และบริบทที่แตกต่างกันได้ จำแนกกลุ่มของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็น 5 หมวดหลัก ได้แก่ พุทธิพิสัยจิตพิสัย ทักษะพิสัย ทักษะกระบวนการ และการบูรณาการ (ทิศนา แขมมณี, 2556; Joyce et al., 2009) สำหรับการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้แนวคิด ADDIE Model (Kruse, 2002) ร่วมกับแนวทางวิจัยและพัฒนา (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558) ใน 4 ขั้นตอน คือ วิเคราะห์ (R1) ออกแบบ (D1) ทดลอง (R2) และปรับปรุง (D2) อย่างไรก็ตาม วิทยาศาสตร์ควรเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ทำงานกลุ่ม และสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์จริง โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก การประเมินผลการเรียนรู้ครอบคลุมความเข้าใจ ทักษะคิด และจิตวิทยาศาสตร์ โดยใช้ทั้งการประเมินระหว่างเรียนและหลังเรียน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555)

3. ความหมายและลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้เชิงรุก เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ผ่านการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าด้วยตนเอง (Bonwell & Eison, 1991) ขณะที่ Sutherland & Bonwell (1996) ชี้ว่า การเรียนรู้เชิงรุกควรส่งเสริมการทำงานกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน อีกทั้งกิจกรรมในลักษณะนี้ตรงกันข้ามกับการสอนแบบบรรยาย ครอบคลุมทั้งทักษะการปฏิบัติ เช่น การทดลอง การสำรวจ และทักษะทางสติปัญญา เช่น การคิดแก้ปัญหา วิเคราะห์ วิจารณ์ และตัดสินใจ

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่ผู้เรียนได้รับจากกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งสามารถตรวจสอบและวัดผลได้ผ่านแบบทดสอบหรือการปฏิบัติจริง การจำแนกประเภทของการวัดผลสัมฤทธิ์แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) การวัดผลด้านปฏิบัติ เช่น วิชาศิลปะ ดนตรี และพลศึกษา และ 2) การวัดผลด้านเนื้อหา เช่น แบบทดสอบที่สร้างขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งแบบอัตนัย (อธิบาย ขยายความ) และแบบปรนัย (เลือกตอบ) เช่น ถูก–ผิด เติมคำ และเลือกตอบ ทั้งนี้ แบบทดสอบยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเพื่อใช้กับผู้เรียนในชั้นเรียนโดยตรง และ 2) แบบทดสอบมาตรฐานที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น และเกณฑ์มาตรฐานการวัดผล

5. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง ความสามารถในการใช้กระบวนการอย่างเป็นระบบเพื่อแสวงหาความรู้ เช่น การสังเกต การตั้งสมมติฐาน การทดลอง และการสรุปผล (ภพ เลาหไพบูลย์, 2542) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) ทักษะกระบวนการขั้นพื้นฐาน 8 ทักษะ ได้แก่ การสังเกต การจำแนกประเภท การวัด การใช้จำนวน ความสัมพันธ์ของสเปซกับเวลา การจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูลการลงความคิดเห็นจาก

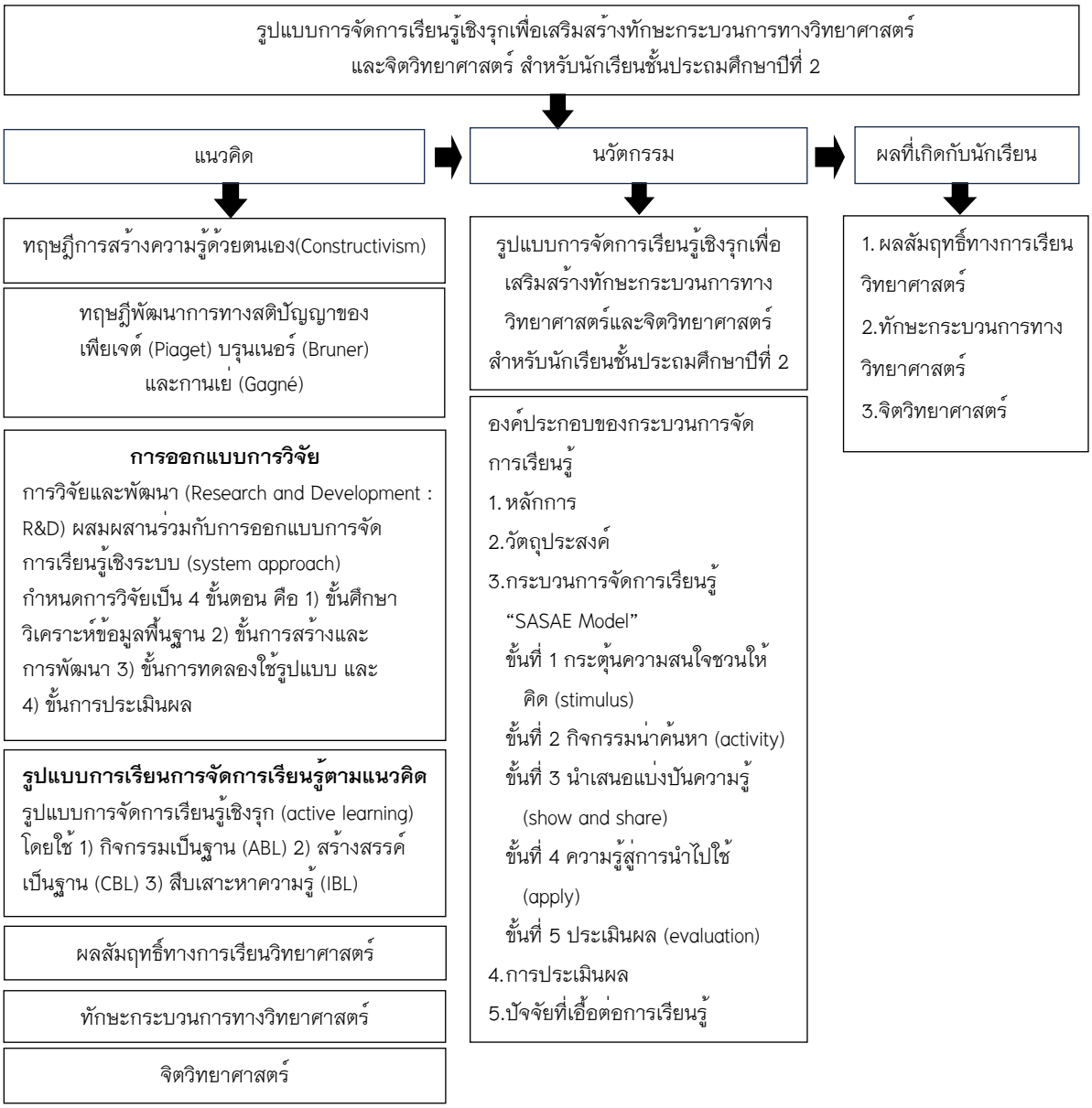
ข้อมูล และการพยากรณ์ 2) ทักษะกระบวนการขั้นบูรณาการ ได้แก่ การตั้งสมมติฐาน การนิยามเชิงปฏิบัติการ การกำหนดและควบคุมตัวแปร การทดลอง และการตีความข้อมูลและสรุปผล

6. แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาศาสตร์

จิตวิทยาศาสตร์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ คุณค่า และลักษณะนิสัยที่เกิดจากจิตใจของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนผ่านพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ เป็นผลจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ แก้ปัญหา และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ (ภพ เลาหไพบูลย์, 2542) เนื่องจากจิตวิทยาศาสตร์ไม่สามารถวัดได้โดยตรง จึงประเมินผ่านพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น 1) การสัมภาษณ์หรือสอบถามโดยคำถามปลายเปิด 2) การสังเกตพฤติกรรม 3) การให้ผู้เรียนประเมินตนเองผ่านแบบสำรวจ และ 4) ประเมินเชิงสถานการณ์จากการจำลองที่ใกล้เคียงความจริง เพื่อให้ผู้เรียนแสดงทัศนคติหรือเลือกแนวทางปฏิบัติที่สะท้อนจิตวิทยาศาสตร์ โดยคุณลักษณะของจิตวิทยาศาสตร์จากแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555) กำหนดจิตวิทยาศาสตร์ไว้ 10 ด้านหลัก ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความมีเหตุมีผล ความใจกว้าง ความซื่อสัตย์ ความพยายามมุ่งมั่น ความรอบคอบ ความรับผิดชอบ ความร่วมมือช่วยเหลือ ความสร้างสรรค์ และเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ นี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาศาสตร์ มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ผ่านการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยด้านการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1.1 ครูวิทยาศาสตร์ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 4 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหรือวิทยฐานะเชี่ยวชาญ ที่มีประสบการณ์การสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี

1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษหรือวิทยฐานะเชี่ยวชาญ ที่มีประสบการณ์การสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แบบประเด็นสนทนากลุ่มที่มีต่อร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

2.2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อแนวคิดของร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสอบถามความเห็นจากครูวิทยาศาสตร์จำนวน 4 คน ที่มีต่อร่างรูปแบบด้วยวิธีสนทนากลุ่ม และความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 5 คน ที่มีต่อร่างรูปแบบ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นฯ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development: D1)

ผู้วิจัยได้พัฒนา หาคุณภาพ และประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนา แล้วนำไปทดลองใช้ (tryout) กับนักเรียนที่มีลักษณะไม่แตกต่างกับกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1.1 ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 คน ด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน

1.2 นักเรียน ประกอบด้วย นักเรียนชั้น ป.2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเทศบาลดอกเงินที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง กลุ่ม 3 คน และกลุ่ม 10 คน นักเรียนชั้น ป.3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต่อย จำนวน 34 คน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ชีวิตพืช มาแล้วในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 และนักเรียนชั้น ป.2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต่อย ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะไม่แตกต่างกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ (ฉบับก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง) 2) แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ 4) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 5) แบบประเมินจิตวิทยาศาสตร์ และ 6) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบฯ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และประเมินประสิทธิภาพแบบภาคสนาม (field tryout) ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่

1) ความยากง่าย (difficulty) และค่าอำนาจจำแนก (discrimination) ผลจากการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชีวิตพืช ทั้งฉบับมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง .19–.75 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .25–.88 ซึ่งเข้าเกณฑ์จำนวน 39 ข้อ ตัดออก 9 ข้อ คัดเลือกไว้จำนวน 30 ข้อ สำหรับแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งฉบับมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง .25–.75 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .13–.88 ซึ่งเข้าเกณฑ์จำนวน 39 ข้อ ตัดออก 9 ข้อ คัดเลือกไว้จำนวน 30 ข้อ

2) ค่าความเชื่อมั่น (reliability) แบบ KR–20 ผลจากการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชีวิตพืช มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ KR–20 ที่ 0.93 และแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ KR–20 ที่ .91 แสดงว่าสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α – coefficient) ผลจากการวิเคราะห์พบว่า แบบประเมินจิตวิทยาศาสตร์ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α – coefficient) ได้ .94 และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบฯ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α – coefficient) เท่ากับ 0.91 ถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

4) ค่าประสิทธิภาพของการพัฒนารูปแบบฯ (E1/E2) ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 83.40/82.61 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้

5) ค่าสถิติค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ ที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ว 12101 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) จำนวน 32 คน 1 ห้องเรียน คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ (ฉบับปรับปรุงพร้อมนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง) 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ 3) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 4) แบบประเมินจิตวิทยาศาสตร์ และ 5) แบบสอบความพึงพอใจต่อการใช้การพัฒนารูปแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียน (pre–test) จากนั้นดำเนินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน “SASAE Model” เรื่อง ชีวิตพืช ระดับชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 2 จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ เวลาทั้งหมด 18 ชั่วโมง จนเสร็จสิ้นกระบวนการ จึงทำการทดสอบหลังเรียน (post-test) และให้นักเรียนทำแบบประเมินจิตวิทยาศาสตร์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (development: D2) ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

ผู้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และผลการทดสอบวัดทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ และประเมินจิตวิทยาศาสตร์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ว 12101 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะต๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) จำนวน 32 คน 1 ห้องเรียน คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ 2) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ 3) แบบประเมินจิตวิทยาศาสตร์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังเรียน และประเมินจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ โดยนักเรียนเป็นผู้ประเมิน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test โดยมีเกณฑ์การแปลผลการประเมินจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีระดับพฤติกรรมตามคุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีระดับพฤติกรรมตามคุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับพฤติกรรมตามคุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีระดับพฤติกรรมตามคุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีระดับพฤติกรรมตามคุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียน เนื่องจากได้ศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อาทิ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ มาสังเคราะห์เป็นรูปแบบที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีโอกาสสืบค้นและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ฝึกนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน โดยครู

ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้นความสนใจ ส่งผลให้นักเรียนมีความสุขและความสนุกสนานในชั้นเรียน เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตอนที่ 2 ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีชื่อว่า “SASAE Model” มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่ กระตุ้นสิ่งเร้า (stimulus) ดำเนินกิจกรรม (activity) นำเสนอและแบ่งปัน (show and share) ประยุกต์ใช้ (apply) และประเมินผล (evaluation) 4) การประเมินผล คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ และ 5) ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านครู คือ มีความคิดรวบยอด (concept) ที่ถูกต้องชัดเจน และมีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ และด้านนักเรียน นักเรียนจะต้องมีวินัย และความมุ่งมั่นตั้งใจ ในการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.40/82.61

ภาพที่ 3 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ฉบับสมบูรณ์

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จากการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยกระบวนการ “SASAE Model” เรื่อง ชีวิตพืช กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบนี้ อยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยใช้มาตรประเมิน 5 ระดับ รายละเอียดแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

รายการความพึงพอใจของนักเรียน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. นักเรียนคิดว่าการตรวจสอบความรู้เดิมก่อนเรียน เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์	4.44	.79	มาก
2. นักเรียนรู้สึกตื่นเต้นและสนุกสนาน เมื่อได้ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน	4.94	.24	มากที่สุด
3. นักเรียนพอใจที่ได้วางแผนปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเพื่อน	4.78	.54	มากที่สุด
4. นักเรียนได้สืบค้นข้อมูลและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง	4.91	.29	มากที่สุด
5. นักเรียนมีความสุขเมื่อได้ร่วมทำกิจกรรมทุกขั้นตอนกับเพื่อน	4.87	.42	มากที่สุด
6. นักเรียนได้อภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนได้รับการยอมรับจากครูและเพื่อน ๆ	4.78	.54	มากที่สุด
7. นักเรียนชอบที่ได้นำเสนอผลการสืบค้นข้อมูลหน้าชั้นเรียน	4.77	.55	มากที่สุด
8. นักเรียนภาคภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเอง	4.78	.54	มากที่สุด
9. นักเรียนพึงพอใจที่สมาชิกมอบหมายงานให้ปฏิบัติ	4.47	.75	มาก
10. นักเรียนพอใจที่ได้รับการประเมินความรู้ตามสภาพจริง	4.78	.54	มากที่สุด
11. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.72	.62	มากที่สุด
12. การเรียนรู้ทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปอธิบายเหตุการณ์อื่น ๆ ได้	4.47	.75	มาก
13. นักเรียนมีความสุขเมื่อได้ช่วยเหลือเพื่อนในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม	4.94	.24	มากที่สุด
14. นักเรียนมีความภาคภูมิใจที่ได้อธิบายให้เพื่อนฟังในสิ่งที่ตนเองเข้าใจ	4.38	.78	มาก
15. นักเรียนมีความภาคภูมิใจที่ตนเองและกลุ่มช่วยกันทำงานจนประสบผลสำเร็จ	4.88	.33	มากที่สุด
ภาพรวม	4.73	.53	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด ต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ด้วยกระบวนการ “SASAE Model” เรื่อง ชีวิตพืช ภาพรวมค่าเฉลี่ย 4.73 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .53 และพบว่ารายการประเมิน 11 ข้ออยู่ในระดับมากที่สุด และ 4 ข้อในระดับมาก โดยข้อที่นักเรียนพึงพอใจสูงสุดคือ รู้สึกตื่นเต้นและสนุกสนานกับกิจกรรม ($\overline{X}$ = 4.94, S.D. = .24) รองลงมาคือ สามารถสืบค้นและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ($\overline{X}$ = 4.91, S.D. = .29) ข้อที่พึงพอใจน้อยที่สุดคือ ภาคภูมิใจเมื่อได้อธิบายให้เพื่อนฟัง ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = .78)

ตอนที่ 4 ผลการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

1) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ โดยใช้แบบทดสอบเรื่อง ชีวิตพืช รายละเอียดแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง ชีวิตพืช ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	df	t	Sig.
ก่อนการจัดการเรียนรู้	32	30	16.75	1.92	31	24.11	.001*
หลังการจัดการเรียนรู้			24.44	1.44			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ หลังเรียน ($\overline{X}$ = 24.44, S.D. = 1.44) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 16.75, S.D. = 1.92) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ โดยใช้แบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก รายละเอียดแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 เปรียบเทียบผลการทดสอบวัดทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯ

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	df	t	Sig.
ก่อนการจัดการเรียนรู้	32	30	17.06	1.97	31	26.78	.001*
หลังการจัดการเรียนรู้			25.28	1.71			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่า คะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ ($\overline{X}$ = 25.28, S.D. = 1.71) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 17.06, S.D. = 1.97) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการประเมินจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ โดยใช้แบบประเมินมาตรส่วน 5 ระดับ แสดงผลลัพธ์หลังการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 ผลการประเมินจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียน หลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ

รายการพฤติกรรมที่แสดงออก	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความอยากรู้อยากเห็น	4.41	.72	มาก
2. ความมีเหตุมีผล	4.38	.78	มาก
3. ความใจกว้าง	4.78	.54	มากที่สุด
4. ความซื่อสัตย์	4.81	.50	มากที่สุด
5. ความพยายามมุ่งมั่น	4.80	.47	มากที่สุด
6. ความรอบคอบ	4.84	.40	มากที่สุด
7. ความรับผิดชอบ	4.63	.59	มากที่สุด
8. ความร่วมมือช่วยเหลือ	4.64	.64	มากที่สุด

ตาราง 4 (ต่อ)

รายการพฤติกรรมที่แสดงออก	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
9. ความสร้างสรรค์	4.91	.29	มากที่สุด
10. เจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์	4.94	.24	มากที่สุด
ภาพรวม	4.71	.54	มากที่สุด

จากตาราง 4 พบว่า ระดับจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.71, S.D. = .54) กล่าวได้ว่า นักเรียนมีคุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมากที่สุด 9 ด้าน และระดับมาก 1 ด้าน โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ เจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ ($\overline{X}$ = 4.94, S.D. = .24) รองลงมาคือ ความสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.91, S.D. = .29) ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความมีเหตุมีผล ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = .78)

การอภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งสังเคราะห์จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning: ABL) การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity Based Learning: CBL) และการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Based Learning: IBL) ที่สามารถเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนได้ ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้นี้ เน้นให้ผู้เรียนตรวจสอบและเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและสื่อการสอนที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้สืบค้นความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านประสบการณ์ในชั้นเรียนเกิดทักษะการนำเสนอความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน โดยครูผู้สอนมีหน้าที่แนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน และกระตุ้นความสนใจของนักเรียน นำไปสู่การพัฒนาทางด้านความรู้ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และการมีจิตวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน เนื่องจากเกิดความสุขและความสนุกสนานในชั้นเรียน เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Akinoglu & Tandogan (2007) ซึ่งศึกษาการเรียนรู้เชิงรุกแบบใช้ปัญหาเป็นหลักในนักเรียนเกรด 7 ที่ตุรกี พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนด้านผลสัมฤทธิ์ มโนมทัศน์ และเจตคติทางวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จากผลการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก “SASAE Model” โดยเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายและเนื้อหา เช่น การระดมความคิด (brainstorming) แผนผังความคิด (concept map) การเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ (jigsaw) เทคนิคคู่คิด–คู่สนทนา (think–pair–share) ตารางรู้–อยากรู้–ได้เรียนรู้ (KWL) กระดานพักความคิด (parking lot) และตั๋วการเรียนรู้ท้ายคาบ (exit ticket) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย กระบวนการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ สืบค้น แลกเปลี่ยน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง พร้อมการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ภายในห้องเรียน ขั้นตอนที่สังเคราะห์ได้จาก 3 แนวคิดหลัก ถูกออกแบบใหม่ ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายระดับประถมศึกษา และจัดกระบวนการเป็น SASAE Model ซึ่งเชื่อมโยงกับมาตรฐานหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) และเนื้อหาวิทยาศาสตร์เรื่อง “ชีวิตพืช” ครอบคลุมทักษะวิทยาศาสตร์ 7 ด้าน และจิตวิทยาศาสตร์ 10 ด้าน ตามกรอบของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ นี้ ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้าน

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า มีคุณภาพสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบโดยใช้ ADDIE Model และแนวคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) ทฤษฎีพัฒนาการของเพียเจต์ บรูเนอร์ และกานเย่ รวมถึงการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Joyce et al., 2009) อีกทั้งยังคำนึงถึงความคิดเห็นของครู นักเรียน และผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงบริบทหลักสูตรและโรงเรียน เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นระบบ เสริมสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง

3. จากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก “SASAE Model” กับนักเรียน พบว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์อย่างชัดเจน ด้วยกิจกรรมมีความหลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่ส่งเสริม ให้คำแนะนำ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง การใช้สื่อ เทคโนโลยี ใบกิจกรรม และใบความรู้ที่เข้าใจง่าย ช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ทำให้นักเรียนสนุก กล้าแสดงออก และพัฒนาทักษะการนำเสนอ การทำงานกลุ่ม และการคิดวิเคราะห์ได้ดี การประเมินทั้งระหว่างเรียนและหลังเรียนชี้ว่านักเรียนชื่นชอบการเรียนแบบนี้ และมีความก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัดที่ยืนยันว่า Active Learning ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

4. จากผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วย “SASAE Model” มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเทียบกับก่อนเรียน ทั้งนี้เกิดจากการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง 2560) ให้สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้น มาตรฐานกลุ่มสาระ และสาระการเรียนรู้ ตลอดจนศึกษาขั้นตอนการสร้างจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทาง พร้อมทั้งตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พัฒนารูปแบบ และทดลองใช้จนสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริงในชั้นเรียน รูปแบบดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายบนพื้นฐานที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระตุ้นความกระตือรือร้นและการสืบค้นด้วยตนเอง สร้างความเพลิดเพลินควบคู่กับความเข้าใจเนื้อหาและการจดจำที่ยั่งยืนจากการลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการทำงานกลุ่ม และทักษะการนำเสนอข้อมูล ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ Bonwell & Eison (1991) ที่ยืนยันว่าการเรียนรู้เชิงรุกส่งผลต่อเจตคติที่ดี การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในด้านการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา โดยพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ที่ผสานแนวคิดทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ SASAE Model อย่างเป็นระบบ ช่วยส่งเสริมทั้งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาปีที่ 2 สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตร ขยายผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทอื่น ๆ ได้อย่างมีระสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1. ครูผู้สอนอาจทำการสำรวจความเห็นของนักเรียนเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ตรงกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงเนื้อหา ความหลากหลาย และบริบทของผู้เรียน

1.2. ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอื่น ๆ เพิ่มเติม ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน การจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งควรเลือกรูปแบบให้มีความเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนและเนื้อหาที่จะสอน

1.3. ขยายผลการใช้ “SASAE Model” กับวิชาและระดับชั้นอื่น ๆ โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทช่วงชั้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น ทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม การตั้งสมมติฐาน การพยากรณ์ การออกแบบการทดลอง การรวบรวมและตีความข้อมูล การสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ และการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ครอบคลุมความสามารถที่ผู้เรียนควรพัฒนาอย่างรอบด้าน

2.2 ควรพัฒนาเครื่องมือวัดที่หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น เช่น แบบประเมินทักษะปฏิบัติ แฟ้มสะสมงาน แบบสังเกตพฤติกรรม หรือการประเมินตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนผลการเรียนรู้เชิงลึก

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

จิตรสังวร ดิษฐประสพ, อภิชญา จันทร์พวง, ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม และวรรณภา โคตรพันธ์. (2564). การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ด้านทักษะการวัดโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5ET+) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนเทศบาล 5 ชุมชนก้านเหลือง สังกัดเทศบาลนครอุบลราชธานี. *วารสารครุทรรศน์ (Online), 1*(1), 19–32.

ทิศนา แขมมณี. (2556). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภพ เลาหไพบูลย์. (2542). *แนวการสอนวิทยาศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ไทยวัฒนาพานิช.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). *วิธีวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 9). ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เยาวเรศ ภักดีจิตร. (2557). *Active learning กับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21.* เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.* มูลนิธิสดศรี–สฤษดิ์วงศ์.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). *การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์.* สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2557). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน* (พิมพ์ครั้ง17). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.

Akinoglu, O., & Tandoğan, R. Ö. (2007). The effects of problem–based active learning in science education on students' academic achievement, attitude, and concept learning. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 3*(1), 71–81.

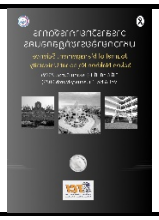
Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom*. George Washington University, School of Education and Human Development.

Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). *Models of teaching* (8th ed). Pearson.

Kruse, K. (2002). *Instruction to instruction design and ADDIE model*. Retrieved from https://www.semanticscholar.org/paper/Introduction–to–Instructional–Design–and–the–ADDIE–Kruse/9dde73651c087216677a930f1f5c2df02de6a5f9.

Sutherland, T. E., & Bonwell, C. C. (Eds.). (1996*). Using active learning in college classes: A range of options for faculty* (New Directions for Teaching and Learning, No. 67). Jossey–Bass.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การจัดการความรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพัทยาเมืองอัจฉริยะ

Knowledge management in English communication to promote creative cultural heritage tourism within Pattaya smart city

อิงคยุทธ พูลทรัพย์ [1*], สิทธิชัย สุขธรรมสถิต [2], ประติมา บุญเจือ [3], กมนทรรศน์ ชาวนา [4]
Ingkayut Poolsub [1*], Sittichai Sukthumsatit [2], Pratima BunChau [3], Kamontus Chawna [4]

[1,2,3] คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
[4] คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
[1,2,3] Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Tawan-ok
[4] Faculty of Engineering and Architecture, Rajamangala University of Technology Tawan-ok
Corresponding author's e-mail: ingkayut_po@rmutto.ac.th[1], sittichai_su@rmutto.ac.th [2], pratima_bu@rmutto.ac.th [3], kamontus_ch@rmutto.ac.th [4]

Received: August 20, 2025 Revised: October 21, 2025 Accepted: November 06, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ จัดการความรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพัทยาเมืองอัจฉริยะ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างคือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 20 คน และบุคลากรผู้ให้บริการ 50 คน จากสวนนงนุช ตลาดน้ำสี่ภาค ปราสาทสัจธรรม และเขาพระตำหนัก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติร้อยละ 90.0 ต้องการข้อมูลประวัติแหล่งท่องเที่ยว และร้อยละ 85.0 ต้องการแผนที่เดินทางเป็นภาษาอังกฤษ ในส่วนของบุคลากรผู้ให้บริการ ส่วนใหญ่มีทักษะภาษาอังกฤษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยทักษะที่อยู่ในระดับต่ำที่สุดคือ การพูด นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยหัวข้อ “บทสนทนาเบื้องต้น” และ “การบอกทาง” ได้รับคะแนนสูงสุดตามลำดับ การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการความรู้ผ่านการพัฒนาสื่อภาษาอังกฤษที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ให้บริการและนักท่องเที่ยว จะช่วยยกระดับคุณภาพการบริการและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของพัทยาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, การสื่อสารภาษาอังกฤษ, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, มรดกทางวัฒนธรรม, พัทยาเมืองอัจฉริยะ

Abstract

The objective of this research was to develop a knowledge management for English communication to enhance cultural heritage tourism within Pattaya Smart City. Data were collected through interview and questionnaire. The sample groups were 20 foreign tourists and 50 Thai service providers from 4 major attractions in Pattaya: Nong Nooch Garden, Pattaya Floating Market, The Sanctuary of Truth, and Phra Tamnak Mountain Viewpoint. Data were analyzed using descriptive statistics, including the percentage, mean, and standard deviation. The findings revealed that 90.0% of foreign tourists required historical information about attraction, and 85.0% indicated a needed for English navigation maps. Regarding the Thai service providers, their overall English proficiency was at a moderate level. However, when examining specific language skills, speaking l was rated at the lowest level. In addition, English communication manual for tourism services at cultural heritage sites was developed. User satisfaction for the manual was at a high level with “Basic Conversation” and “Giving Directions” receiving the highest scores, respectively. This research indicates that knowledge management through the development of English language materials that align with the needs of both service providers and tourists will significantly improve service quality and promote sustainable creative tourism within the Pattaya smart city.

Keywords: knowledge management, English communication, creative tourism, cultural heritage, Pattaya smart city

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ความรู้ (knowledge) ถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสำหรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในบริบทของศตวรรษที่ 21 ที่หลายประเทศมุ่งสู่การเป็น “สังคมฐานความรู้” (knowledge-based society) ซึ่งอาศัยการจัดการความรู้เพื่อสร้างนวัตกรรม ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน และเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน (Wurzburger et al., 2009) ในด้านการท่องเที่ยว ความรู้มีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (creative tourism) ที่เน้นประสบการณ์เชิงลึกผ่านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับกิจกรรมท้องถิ่น เช่น ศิลปะ หัตถกรรม วิถีชีวิต และภาษา

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เน้นความ สมดุลและยั่งยืน โดยคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่และความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศอย่างชัดเจน โดยกำหนด “หมุดหมายที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน” ซึ่งสะท้อนแนวทางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงจากการเน้นปริมาณไปสู่การเน้นคุณภาพ มูลค่า และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยมีทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่ยังขาดกระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ โดยเฉพาะการนำเสนอเนื้อหาทาง

วัฒนธรรมในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่ายสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นอกจากนี้รายงาน EF English Proficiency Index 2023 ได้นำเสนอผลสำรวจระดับความสามารถด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของคนไทยมักจะอ้างอิงและใช้ข้อมูลจากการจัดอันดับระดับโลกเป็นหลัก โดยประเทศไทยมักจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มความสามารถทางภาษาอังกฤษอยู่ในระดับ very low proficiency ซึ่งหมายความว่า คนไทยส่วนใหญ่ยังมีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษที่จำกัดมาก ซึ่งในปี 2567 ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 101 จาก 113 ประเทศ (Education First, 2023)

แม้ว่าในปัจจุบันพัทยาเมืองอัจฉริยะมีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจก็ตาม ทว่าความสำเร็จในการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพัทยา ยังถูกจำกัดด้วยปัญหาทักษะภาษาอังกฤษที่ไม่เพียงพอของบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือหลักในการนำเสนอและถ่ายทอดประสบการณ์ รวมถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น การสื่อสารที่บกพร่องจึงนำไปสู่ความคลาดเคลื่อน ข้อมูลไม่น่าสนใจ และลดความสามารถในการแข่งขันของเมืองในระดับสากล อีกทั้งการขาดแคลนเครื่องมือหรือสื่อที่ใช้ภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพในการอธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรม ถ่ายทอดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร ส่งผลให้การสร้างความประทับใจและการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเต็มที่

จากการศึกษาวรรณกรรม พบว่า ในประเทศไทยมีการศึกษาหรืองานวิจัยเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ในมิติของการท่องเที่ยวจะเน้นไปที่การผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือโดยภาคอุสาหกรรมการท่องเที่ยว (กันตภณ แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี, 2558; ธีรภัท ชัยพิพัฒน์, 2562; ปานจิต จุลกาญจน์, 2556) และในส่วนของการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารภาษาอังกฤษนั้นจะเน้นไปที่รูปแบบการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเชิงรุก สร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และทางานร่วมกันเป็นทีม (ญาณิศา สู่ทรงดี และคณะ, 2566; ธนาพันธุ์ ณ เชียงใหม่, 2567) อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยที่บูรณาการ “การจัดการความรู้” ร่วมกับ “การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในแหล่งวัฒนธรรม” อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในพื้นที่พัทยาเมืองอัจฉริยะ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับนานาชาติและมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาและดำเนินงานวิจัยเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวให้สมบูรณ์

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาแนวทางในการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมควบคู่กับการเสริมสร้างทักษะภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากรในพื้นที่ โดยมุ่งศึกษาสถานการณ์จริงของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ พร้อมออกแบบและพัฒนาคู่มือภาษาอังกฤษที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การบริการ และการสื่อสารที่มีคุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตพัทยาเมืองอัจฉริยะ (สุชาติ คณานนท์ และคณะ, 2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อจัดการความรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพัทยาเมืองอัจฉริยะ

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)

การจัดการความรู้ (KM) หมายถึง กระบวนการแสวงหา สกัด และรวบรวมองค์ความรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาจัดระบบ หมวดหมู่ และบริหารจัดการอย่างมีแบบแผน เพื่อให้สามารถค้นหาและนำไปใช้ได้อย่างสะดวกและทันท่วงที ซึ่งองค์ความรู้นั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก คือ ความรู้ฝังลึก (tacit knowledge) คือ ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ ทักษะ สัญชาตญาณ และความเข้าใจเชิงลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นความรู้ที่ยากจะอธิบายหรือถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรได้อย่างสมบูรณ์ แต่จะแสดงออกผ่านการกระทำหรือการปฏิบัติ จึงสามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความรู้แบบนามธรรม ตัวอย่างของความรู้ฝังลึก เช่น ความชำนาญของช่างฝีมือที่กำหนดแรงกดในการแกะสลัก สัญชาตญาณของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในการวินิจฉัยโรค เทคนิคของนักกีฬาที่ประสบความสำเร็จจะรู้จังหวะในการเคลื่อนไหวเพื่อให้ได้เปรียบคู่แข่ง เป็นต้น และความรู้อีกประเภท คือ ความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้มาจากทฤษฎี คำนิยาม หรือคู่มือต่าง ๆ ที่สามารถที่จะเข้าถึงหรือเรียนรู้ได้ สามารถที่จะถ่ายทอดผ่านวิธีการต่าง ๆ ได้ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความรู้แบบรูปธรรม ตัวอย่างของความรู้ชัดแจ้ง เช่น คู่มือการทำงานที่อธิบายขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างละเอียด ตำราเรียนหรือหนังสือที่รวบรวมทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ ฐานข้อมูลที่รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ รายงานสรุปข้อมูลและผลการวิเคราะห์ต่าง ๆ วีดีโอสอนการใช้งานเครื่องมือหรือโปรแกรม เป็นต้น (สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง, 2565)

ทั้งนี้ การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพจะต้องบรรลุถึงเป้าหมายสุดท้าย กล่าวคือการที่กลุ่มคนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่องและเกิดการเคลื่อนไหวในเชิงพลวัต (dynamic) เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถบูรณาการความรู้ขึ้นใช้เองอยู่ตลอดเวลา (กองวิเทศสัมพันธ์และการประกันคุณภาพ, 2562) โดยกระบวนการทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) การบ่งชี้ความรู้ (knowledge identification) เป็นการกำหนดว่าความรู้ใดจำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายองค์กรและตรวจสอบสถานะความรู้ที่มีอยู่ (ประเภท, แหล่งที่มา)

2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (knowledge creation and acquisition) คือการสร้าง ค้นหา และรวบรวมความรู้ใหม่จากภายใน/ภายนอก พร้อมทั้งดูแลรักษาความรู้เดิมและกำจัดความรู้ที่ไม่เป็นประโยชน์

3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (knowledge organization) เป็นการกำหนดโครงสร้างและแบ่งหมวดหมู่ความรู้ให้เป็นระเบียบ ง่ายต่อการสืบค้นและบริหารจัดการ

4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (knowledge codification and refinement) คือการทำให้ความรู้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้สมบูรณ์ ถูกต้อง และจัดรูปแบบเอกสารให้เป็นทิศทางเดียวกัน

5) การเข้าถึงความรู้ (knowledge access) เป็นการสร้างช่องทางและเครื่องมือ อาทิ เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงเว็บบอร์ด เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าถึงความรู้ที่จัดเก็บไว้ได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว

6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (knowledge sharing) คือกระจายความรู้สู่บุคลากร ผ่านทางฐานข้อมูล/เอกสารดิจิทัล หรือใช้วิธีทางสังคม เช่น ชุมชนนักปฏิบัติ ระบบพี่เลี้ยง เป็นต้น

7) การเรียนรู้ (learning) เป็นการนำความรู้ไปใช้จริงในการปฏิบัติงานหรือใช้ในการตัดสินใจ จนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงาน ซึ่งจะสร้างประสบการณ์และความรู้ใหม่หมุนเวียนกลับเข้าสู่กระบวนการต่อไปอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการความรู้ไม่ใช่เพียงการรวบรวมข้อมูลเท่านั้น แต่ยังต้องเน้นการพัฒนาเนื้อหาให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และการสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาความรู้ใหม่อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทุนทางปัญญาในองค์กรเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันและนวัตกรรมอย่างยั่งยืน

Fierro & Benalil (2024) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการความรู้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งสำหรับองค์กร

เนื่องจากช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในหลายมิติ ประการแรก การจัดการความรู้ช่วยยกระดับการสื่อสารให้มีความลึกซึ้งและโปร่งใส ซึ่งจำเป็นต่อการวิจัยและพัฒนาที่มีประสิทธิผล ประการที่สอง ระบบการจัดการความรู้ช่วยอำนวยความสะดวกในการบูรณาการความรู้ข้ามขอบเขตองค์กร โดยการรวบรวมและผสานข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ให้เป็นระเบียนหลักเดียวกัน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงและแสดงผล ซึ่งการบูรณาการความรู้ที่สำเร็จนี้มีความเชื่อมโยงกับนวัตกรรม และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน แม้ว่าอาจมีข้อจำกัด เช่น ความสับสนและความไม่ยืดหยุ่นในบางกรณีก็ตาม ประการที่สาม การจัดการความรู้มีส่วนช่วยให้การตัดสินใจดีขึ้นและรวดเร็วขึ้น โดยโครงสร้างพื้นฐานของระบบการจัดการความรู้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าส่งผลดีต่อทั้งคุณภาพและความเร็วของการตัดสินใจ ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถสร้างโอกาสโอกาสและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้ ทั้งนี้ก็ยังต้องคำนึงถึงประสิทธิผลของการตัดสินใจเป็นสำคัญอีกด้วย และประการสุดท้ายการจัดการความรู้เป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเนื่องจากสนับสนุนการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลักสู่การเจริญเติบโตขององค์กร และยังช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนให้กับองค์กร

การจัดการความรู้กับการสื่อสารภาษาอังกฤษ

แม้ว่ายุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ได้เปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคสารสนเทศ (information age) หรือ ยุคดิจิทัล (digital age) แล้วก็ตาม แต่ภาษาอังกฤษก็ยังคงอยู่มาช้านานในฐานะภาษาสากล ที่ใช้สื่อสารและการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การจัดการความรู้จึงเป็นเสมือนหัวใจสำคัญที่ช่วยให้การเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นระบบ นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนที่ยั่งยืนได้ ในส่วนของการจัดการความรู้กับการสื่อสารภาษาอังกฤษนี้ มีการศึกษาหรืองานวิจัยอยู่ไม่น้อยที่สนับสนุนแนวความคิดดังกล่าว อาทิ รัตนา กลิ่นจุ้ย และคณะ (2566) ศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบปรับเหมาะตามลีลาการเรียนรู้ และบุคลิกภาพของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการนำตน ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีลีลาการเรียนรู้แบบการดูหรือมองเห็น (visual vearning style) ลีลาการเรียนรู้ตามแบบของบุคลิกภาพของผู้เรียนเป็นแบบพึ่งพา (dependent personality) ผลการประเมินประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ตามลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังมีงานวิจัยของกนกวรรณ ดอนกวนเจ้า และอภิราดี จันทร์แสง (2565) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับวิดีโอยูทูบเพื่อการพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคุยเชือก ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับวิดีโอยูทูบในทุกตัวชี้วัดมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่สูงอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ยังมีบทความวิจัยที่เสนอแนะให้นำสื่อดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกปัจจุบัน อาทิ Haleem et al. (2022) ได้นำเสนอแนวคิดที่สอดคล้องกับวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติปี 2030 ซึ่งกล่าวว่า การศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน ทว่า ตั้งแต่การระบาดใหญ่ของ COVID-19 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ในระบบการศึกษาหลัก การพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยให้ชีวิตของนักเรียนง่ายขึ้น เช่นว่านักเรียนแทนที่จะใช้ปากกาและกระดาษ ก็หันมาใช้ใช้ซอฟต์แวร์และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อสร้างงานนำเสนอและโครงการแทน รวมถึงเรื่องของตำราและหนังสือต่าง ๆ ก็มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบหนังสืออิเลกทรอนิกส์ (e-book) มาแทนที่ ซึ่งการจัดการความรู้โดยใช้เทคโนโลยีมาช่วยนี้ก่อเกิดประโยชน์อันมหาศาลอีกประการหนึ่ง นั่นคือ การสร้างสังคมที่ปลอดมลพิษ ลดการตัดต้นไม้และการผลาญทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการเป็นสังคมคาร์บอนต่ำซึ่งเหมาะกับวิถีของโลกในยุค

ปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง

ความสำคัญของภาษาอังกฤษสื่อสารต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในแง่มุมของภาษาอังกฤษสื่อสารที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น มีงานวิจัยหลายเล่มแสดงให้เห็นถึงภาษาอังกฤษมีผลกระทบในเชิงบวกที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาภาคธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือด้านธุรกิจการท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก อาทิ Agustiana et al. (2024) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ กลุ่มประชากรเป็นผู้ที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ซึ่งทำงานในบริษัทข้ามชาติและธุรกิจขนาดเล็กที่ดำเนินธุรกิจในตลาดโลก ผลการวิจัยพบว่า ภาคธุรกิจควรลงทุนในการฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษให้บุคลากรในองค์กรมากขึ้น เนื่องจากความสามารถทางภาษาอังกฤษช่วยลดอุปสรรคในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และช่วยเพิ่มผลผลิตทางธุรกิจ ในขณะที่ Oktoma et al. (2024) ศึกษาข้อดีของวัฒนธรรมที่ใช้ภาษาอังกฤษในภาคการท่องเที่ยวของเขตคูนูอิงกัน ของจังหวัดชวาตะวันตก ประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่า ในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ภาษาอังกฤษมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารของบุคลากรผู้ให้บริการในสถานที่ท่องเที่ยวกับ นักท่องเที่ยวต่างชาติ มีส่วนช่วยในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้มาเยือยแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นมากขึ้น

นอกจากนี้ Botir (2024) ได้ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการและอุปสรรคทางภาษาอังกฤษของพนักงานที่ทำงานในบริษัทตัวแทนการท่องเที่ยวในเมืองทาชเคนต์ ซามาร์คันด์ และบูคารา ประเทศอุซเบกิสถาน ผลการศึกษาพบว่า พนักงานส่วนใหญ่เห็นว่าการใช้ภาษาอังกฤษที่จำเป็นในงานด้านการท่องเที่ยวคือทักษะการเขียนอีเมลและทักษะการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ส่วนปัญหาที่พบคือนักท่องเที่ยวมีสำเนียงภาษาอังกฤษที่หลากหลายและมีการใช้ภาษาแสลงต่าง ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจของพนักงานผู้ให้บริการ Botir (2024) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเข้าใจบทบาทของนานาภาษาอังกฤษโลก (World Englishes) รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการพัฒนาศักยภาพของบริษัทตัวแทนการท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งในเรื่องความสำคัญของการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการบริการนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bobanovic & Grzinic (2011) ที่ได้ทำการศึกษาการรับรู้ถึงความสำคัญของทักษะภาษาอังกฤษจากพนักงานบริการและนักศึกษาที่ศึกษาด้านธุรกิจและการท่องเที่ยวในประเทศโครเอเชีย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษทั้งการพูดและการเขียนเป็นทักษะสำคัญอันดับต้น ๆ ที่เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อที่จะสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจการท่องเที่ยวของโครเอเชีย ความร่วมมือระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการสอนภาษาและการบริการภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงสำนักงานการท่องเที่ยวโครเอเชีย จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของโครเอเชียให้มีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยนี้มีกรอบแนวคิดที่เน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการจัดการและการให้ข้อมูล/ข้อปฏิบัติแก่ผู้เยี่ยมชม (Chen, 2023) และทักษะภาษาอังกฤษของบุคลากรผู้ให้บริการ เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน โดยเฉพาะในการให้ข้อมูลและการบริการในบริบทอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม (ณัฐวดี ไกรเทพ และคณะ, 2564) รวมไปถึงการใช้สื่อสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพัทยาเมืองอัจฉริยะ ซึ่งถือเป็นตัวช่วยที่จำเป็นต่อการสื่อสารข้อมูลไปยังนักท่องเที่ยวต่างชาติ (ปิยะดา ดาวล้อมจันทร์ และคณะ, 2564) โดยองค์ประกอบทั้งสามทำหน้าที่เป็นตัวแปรต้น ซึ่งคาดว่าจะส่งผลต่อประสบการณ์ ความพึงพอใจ และศักยภาพการบริการของบุคลากรในพื้นที่ การบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสร้างความสามารถใน

การถ่ายทอดคุณค่าวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสู่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพัทยาเมืองอัจฉริยะ” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (mixed methods research) โดยผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อการวัดแนวโน้มและทิศทางของข้อมูลตามตัวแปรต้น และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกและเหตุผลมูลฐาน (underlying reasons) ข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกันจนได้ผลลัพธ์ เพื่อนำไปพัฒนาแนวทางหรือเครื่องมือในการสื่อสารภาษาอังกฤษของบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เศรษฐกิจ รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย มีดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ท่องเที่ยวในเมืองพัทยา จำนวน 20 คน และบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 50 คน จาก 4 แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ สวนนงนุช ตลาดน้ำสี่ภาค ปราสาทสัจธรรม และเขาพระตำหนัก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (interview) จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ในส่วนของแบบสอบถาม ผู้วิจัยตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือในการเก็บข้อมูลนี้ โดยการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ตรวจสอบเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากนั้นตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามโดยทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 50 คน และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบัค (Cronbach, 1951)

ทั้งนี้กระบวนการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้ผ่านการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยและได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาทางจริยธรรมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้าเที่ยวในเมืองพัทยา จำนวน 20 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนของบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 50 คน จากแหล่งท่องเที่ยว 4 แห่ง การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ช่วง กล่าวคือ ช่วงแรกผู้วิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับทักษะภาษาอังกฤษของบุคลากรผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวผ่านแบบสอบถาม เพื่อนำมาพัฒนาเป็นบทเรียนและจัดทำคู่มือภาษาอังกฤษสำหรับผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว และหลังจากมีการทดลองใช้คู่มือดังกล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากบุคลากรผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวผ่านแบบสอบถามอีกครั้ง การเก็บข้อมูลในช่วงที่สองนี้จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการที่ใช้คู่มือภาษาอังกฤษ ซึ่งคะแนนถูกวัดโดยใช้มาตราส่วนลิเคิร์ท (Likert scale) ซึ่งเรียกอีกอย่างว่ามาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) เกณฑ์การให้คะแนนประกอบด้วย 5 ระดับ ดังตาราง 1

ตาราง 1 เกณฑ์การประเมินแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท

ระดับความสำคัญ	คะแนน
น้อยที่สุด	1.00–1.50
น้อย	1.51–2.50
ปานกลาง	2.51–3.50
มาก	3.51–4.50
มากที่สุด	4.51–5.00

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อทำการตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องก่อนการวิเคราะห์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละประเด็น

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์และการสังเกต (observation) ผู้วิจัย

นำมาดำเนินการการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผู้วิจัยอ่านและพิจารณาข้อมูลหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมไปถึงการตีความจากการสังเกต (observation interpretation) ผู้วิจัยวิเคราะห์และทำความเข้าใจจากการสังเกตอย่างละเอียดโดยแยกข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงออกจากการใส่ความคิดเห็นหรือการตัดสิน เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือและแม่นยำ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยการศึกษาการจัดการความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมโดยใช้ทักษะภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพัทยาเมืองอัจฉริยะ มีดังนี้

1) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 20 คน เกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม และสื่อสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องการการเข้าถึง มีรายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นต่าง ๆ

ประเด็นที่ต้องการข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ประวัติสถานที่	18	90.0
แผนที่การเดินทาง/การบอกทาง	17	85.0
กฎระเบียบ/แนวปฏิบัติ	14	70.0
ค่าธรรมเนียม	10	50.0
อื่น ๆ (สื่อเสียง / คิวอาร์โค้ด / ภาพประกอบ)	8	40.0

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 90.0 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 20 คน ต้องการข้อมูลประวัติแหล่งท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษ ร้อยละ 85.0 ต้องการ แผนที่การเดินทาง การบอกทาง และป้ายภาษาอังกฤษที่เข้าใจง่าย ร้อยละ 70.0 ให้ความสำคัญกับการมีคำแนะนำกฎระเบียบในการเข้าชม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ข้อมูลภาษาอังกฤษในสถานที่นั้นยังมีค่อนข้างจำกัด และไม่สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรม

2) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ได้จากการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามจากบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม จำนวน 50 คน จำแนกได้ดังนี้

ประเด็นเกี่ยวกับระดับของทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของบุคลากรผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจำแนกเป็น 4 ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน มีรายละเอียดดังตาราง 3

ตาราง 3 ทักษะภาษาอังกฤษของบุคลากรผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม

ทักษะ	ดีมาก (%)	ดี (%)	ปานกลาง (%)	อ่อน (%)	ไม่ได้เลย (%)	รวม (%)	$\overline{X}$	S.D.
การฟัง	6	28	46	18	2	100	2.94	.74
การพูด	4	12	40	38	6	100	2.48	.82
การอ่าน	10	30	42	16	2	100	3.02	.71
การเขียน	2	10	36	40	12	100	2.36	.77

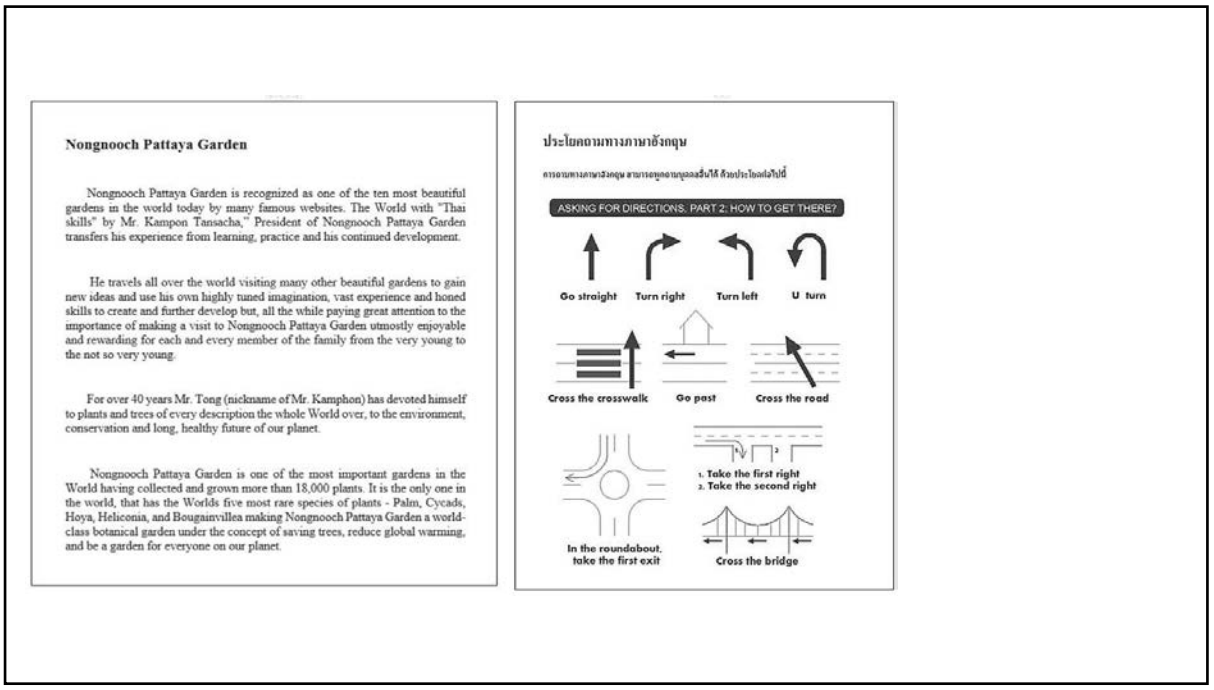
จากตาราง 3 อธิบายได้ว่าบุคลากรผู้ให้บริการ จำนวน 50 คน ส่วนใหญ่มีทักษะภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยพบว่า ทักษะที่อยู่ในระดับดี คือ การอ่าน ($\overline{X}$ = 3.02, S.D. = .71) และ การฟัง ($\overline{X}$ = 2.94, S.D. = .74) ซึ่งหมายความว่าบุคลากรมีแนวโน้มที่จะสามารถ เข้าใจ ข้อมูลและสารสนเทศภาษาอังกฤษพื้นฐานที่ได้รับมา เช่น การเข้าใจข้อมูล และเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับทักษะที่อยู่ในระดับอ่อน คือ การพูด ($\overline{X}$ = 2.48, S.D. = .82) และ การเขียน ($\overline{X}$ = 2.36, S.D. = .77) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคลากรผู้ให้บริการยังมีจุดอ่อนที่ชัดเจนในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารออกไปโดยตรง ทั้งการตอบโต้ด้วยวาจาและการเขียน

ประเด็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อคู่มือภาษาอังกฤษหลังจากมีการทดลองใช้งานแล้ว มีรายละเอียดดังตาราง 4

ตาราง 4 ความพึงพอใจของบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการที่ใช้คู่มือภาษาอังกฤษ

รายการในคู่มือภาษาอังกฤษ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
บทสนทนาเบื้องต้น	4.42	.61	มาก
การบอกทาง	4.38	.64	มาก
ประวัติแหล่งท่องเที่ยว	4.20	.67	มาก
การซื้อขายสินค้า	4.16	.62	มาก
การให้ข้อมูลที่พัก / ความช่วยเหลือ	4.26	.68	มาก
ภาพรวม	4.28	.65	มาก

จากตาราง 4 สรุปได้ว่าผลการประเมินความพึงพอใจคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ของกลุ่มตัวอย่าง 50 คน พบว่าระดับความพึงพอใจต่อคู่มืออยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = .65) หัวข้อที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ บทสนทนาเบื้องต้น ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = .61) และ การบอกทาง ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = .64) ตามลำดับ คู่มือสามารถช่วยเพิ่มความมั่นใจในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตัวอย่างเนื้อหาของคู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการการสื่อสารปรากฏดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 คู่มือภาษาอังกฤษเพื่อการบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมมุ่งไปที่การเข้าถึงข้อมูลภาษาอังกฤษอย่างถูกต้อง ครอบคลุม และเข้าใจง่าย ทั้งในด้านประวัติความเป็นมา การเดินทาง และกฎระเบียบ สะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอหรือไม่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ รวมไปถึงรูปแบบของสื่อสารสนเทศที่มีรูปแบบทันสมัยและง่ายต่อการเข้าถึง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wurzburger et al. (2009) ที่เสนอว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนมีส่วนร่วมและได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้และสื่อสารกับชุมชนท้องถิ่น รวมถึงปิยะดา ดาวล้อมจันทร์ และคณะ (2564) ที่กล่าวว่าสื่อสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว โดยสื่อสารสนเทศในปัจจุบันควรเป็นสื่อออนไลน์ เพราะสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงง่าย อีกทั้งสื่อสารสนเทศควรมีรูปภาพเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจและช่วยการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว รวมถึงข้อความบรรยายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

ในส่วนของทักษะภาษาอังกฤษของบุคลากรผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพัทยา พบว่า ส่วนใหญ่มีทักษะภาษาอังกฤษในระดับปานกลาง กล่าวคือ ทักษะที่ได้อยู่ในระดับดีคือ ทักษะเชิงรับ (passive skills) ได้แก่ การอ่าน และการฟัง ส่วนทักษะที่อยู่ในระดับอ่อน ได้แก่ ทักษะเชิงรุก (active skills) คือ การพูด และการเขียน (Burns & Siegel, 2017) อย่างไรก็ตาม จากผลการวิเคราะห์ที่บ่งชี้ว่าทักษะการพูดและการเขียนนั้นยังอยู่ในระดับอ่อนนั้น สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการสื่อสารของบุคลากรผู้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับพื้นที่ ทั้งนี้เป็นผลจากระบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยที่การเรียนการสอนภาษาอังกฤษยังไม่เกิดการบูรณาการที่สมดุลในทั้ง 4 ทักษะ (การฟัง การพูด การอ่าน และการขียน) รวมถึงการฝึกปฏิบัติที่ยังไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่เน้นการสอนไวยากรณ์และท่องศัพท์ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดีเท่าที่ควร (ชัชรีย์ บุนนาค, 2561) อีกทั้งผลการวิจัยยัง

สอดคล้องกับงานของปิยะนุช แก้วกสิ และรภัสศักย์ เหตุทอง (2563) ซึ่งพบว่า มัคคุเทศก์ไทยแม้จะมีความรู้ด้านเนื้อหาท่องเที่ยว แต่กลับขาดความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการบริการ

ฉะนั้น เพื่อการลดช่องว่างทางภาษาที่เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติของบุคลากรผู้ให้บริการ ผู้วิจัยจึงพัฒนาบทเรียนภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรผู้ให้บริการ และจัดทำคู่มือภาษาอังกฤษให้ครอบคลุมเนื้อหาที่จำเป็นต่อการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในหัวข้อดังต่อไปนี้ บทสนทนาเบื้องต้น การบอกทาง ประวัติแหล่งท่องเที่ยว การซื้อขายสินค้า และการให้ข้อมูลที่พัก/ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจของบุคลากรผู้ให้บริการที่มีต่อคู่มือการสื่อสารภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้งานมีระดับความพึงพอใจต่อคู่มืออยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคู่มือสามารถช่วยเพิ่มความมั่นใจในการสื่อสารให้กับบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเสริมสร้างทักษะภาษาอังกฤษของบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ไม่เพียงตอบสนองต่อนโยบายการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และยกระดับภาพลักษณ์ของพัทยาเมืองอัจฉริยะในฐานะพื้นที่ต้นแบบของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม ผ่านแนวทางการสร้างเครื่องมือ (คู่มือการสื่อสารภาษาอังกฤษ) เพื่อพัฒนาทักษะเพิ่มขีดความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวด้านมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้สร้างความประทับใจ รวมถึงประสบการณ์และความทรงจำที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ผ่านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง เป็นการยกระดับการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมสู่การเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จุดเด่นประการสำคัญของคู่มือการสื่อสารภาษาอังกฤษนี้ คือการสร้างจากหลักคิดแบบการได้ประโยชน์ร่วมกัน (mutual benefit) โดยผสมผสานระหว่างการตอบสนองความต้องการของทั้งฝ่ายผู้ให้บริการและฝ่ายผู้รับบริการ (นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ) จนได้เกิดเป็นจุดที่เหมาะสมที่สุดของการทำงานร่วมกัน (optimal point of collaboration) ซึ่งเป็นจุดการประสานร่วมกันที่ลงตัว ทำให้คู่มือการสื่อสารภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพ สร้างความพึงพอให้ใจกับทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และบุคลากรชาวไทยผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พัทยาเมืองอัจฉริยะ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าบุคลากรผู้ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวยังขาดการพัฒนาทักษะภาษาให้ก้าวไปสู่ระดับที่ใช้งานได้ดีหรือคล่องแคล่ว อีกทั้งยังขาดความมั่นใจในการสื่อสาร ผู้วิจัยเสนอแนะว่าหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรท้องถิ่นควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทักษะภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง สำหรับบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเน้นภาษาเพื่อการบริการ เช่น การบอกทาง การอธิบายประวัติสถานที่ และการสื่อสารในสถานการณ์จริง อีกทั้ง ควรสนับสนุนการจัดทำสื่อสารสนเทศแบบสองภาษา (ไทย–อังกฤษ) ที่เข้าใจง่าย ครอบคลุมบริบท

วัฒนธรรม และสามารถเข้าถึงผ่านคิวอาร์โค้ดหรือแอปพลิเคชันมือถือ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพของการใช้สื่อดิจิทัลแบบอินเทอร์แอคทีฟ (interactive digital media) หรือปัญญาประดิษฐ์ (AI translator) เพื่อนำมาเป็นสื่อในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของบุคลากรผู้ให้บริการ รวมถึงการนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้

2.2 ควรมีการทำวิจัยในหัวข้อนี้ในพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต หรืออยุธยา เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการความรู้และการใช้ภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ดอนกวนเจ้า และอภิราดี จันทร์แสง. (2565). การพัฒนาทักษะการพูดและการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับวิดีโอยูทูบของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, *7*(9), 477–494.

กองวิเทศสัมพันธ์และการประกันคุณภาพ. (2562). *คู่มือการจัดการความรู้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย* (ฉบับปรับปรุง). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

กันตภณ แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี. (2558). การจัดการความรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. Suranaree Journal of Social Science, 9(2), 79–103.

ชัชรีย์ บุนนาค. (2561). ปัญหาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยและข้อเสนอแนะด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ปี 2564–2568. In *รายงานการประชุม Graduate School Conference* (Vol. 2, No. 1, pp. 235–241).

ญาณิศา สู่ทรงดี, วิโรจน์ ทองปลิว, จงกิจ วงษ์พินิจ, ทองพูล ขุมคำ และศิรประภา รัตนรวมการ. (2566). การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแห่งศตวรรษที่ 21. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, *25*(1), 273–292.

ณัฐวดี ไกรเทพ, ชลกร คงกระพันธ์, เพชราภรณ์ ประทีป ณ ถลาง และเจนใจ นิพัทธมานนท์. (2564). การใช้ทักษะภาษาอังกฤษในอุตสาหกรรมการโรงแรม และการท่องเที่ยว. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. *17*(1), 1–23.

ธนาพันธุ์ ณ เชียงใหม่. (2567). การ ใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารในด้านวรรณกรรมเพื่อการสอนภาษาอังกฤษของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 18(2), 87–99.

ธีรภัท ชัยพิพัฒน์. (2562). *การจัดการความรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.* รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

ปานจิต จุลกาญจน์. (2556). *การจัดการความรู้และการจัดการความรู้ลูกค้าในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิยะดา ดาวล้อมจันทร์, ศศิพิมล ประพินพงศกร และแววตา เตชาทวีวรรณ. (2564). พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักท่องเที่ยวไทยเจเนเรชันวาย. *วารสารสารสนเทศศาสตร์, 3*9(1), 38–58.

ปิยนุช แก้วกสิ และรภัสศักย์ เหตุทอง. (2563). ปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษของมัคคุเทศก์ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11*(1), 135–150.

รัตนา กลิ่นจุ้ย, ชวนพบ เอี่ยวสานุรักษ์, ศิริกร โรจนศักดิ์ และวาสนา จักรแก้ว. (2566). ประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบปรับเหมาะตามลีลาการเรียนรู้และบุคลิกภาพของนักศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 25*(4), 287–298.

สุชาติ คณานนท์, กล้า สมตระกูล และ ไพรัช ถิตย์ผาด. (2562). วัฒนธรรมสร้างสรรค์: ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองพัทยา. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27*(54), 121–143.

สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง. (2565). *แนวทางการดำเนินงานการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ของสำนักงานปลัดกระทรวงการคลังและสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง กระทรวงการคลัง.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

Agustiana, V., Thamrin, N., & Oktoma, E. (2024). The role of English language proficiency in the global economy and business communication. *International Journal Administration, Business & Organization*, *5(4)*, 82–90.

Bobanovic, M. K., & Grzinic, J. (2011). The importance of English language skills in the tourism sector: A comparative study of students/employees perceptions in Croatia. *Almatourism–Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 2(4), 10–23.

Botir, K. (2024). The needs analysis of using English in travel agencies in urban cities in Uzbekistan: focusing on the language use difficulties. In *The Paris Conference on Education 2024 Official Conference Proceedings* (pp. 453–467). IAFOR. https://doi.org/10.22492/issn.2758-0962.2024.35.

Burns, A., & Siegel, J. (Eds.). (2017). *International perspectives on teaching the four skills in ELT: Listening, speaking, reading, writing*. Springer.

Chen, D. (2023). How visitors perceive heritage value—a quantitative study on visitors' perceived value and satisfaction of architectural heritage through SEM. *Sustainability*, 15, 9002. https://doi.org/10.3390/su15119002.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297–334.

Education First. (2023). *EF English Proficiency Index. A Ranking of 113 Countries and Regions by English Skills*. https://www.ef.com/assetscdn/WIBIwq6RdJvcD9bc8RMd/cefcom-epi-site/reports/2023/ef-epi-2023-english.pdf.

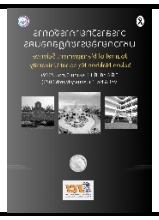
Fierro, R., & Benalil, G. (2024). Benefits, process and challenges of knowledge management. *Journal of Enterprise and Business Intelligence*, 4(2), 83–94.

Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers, 3,* 275–285.

Oktoma, E., Solihat, D., & Masruroh, R. (2024). The role of English language Skills in the tourism industry in the 4.0 era in Kuningan district, West Java province. *International Journal Administration, Business & Organization*, *5*(4), 71–81.

Wurzburger, R., Aageson, T., Pattakos, A., & Pratt, S. (Eds.). (2009). *Creative tourism: A global conversation*. Sunstone Press.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การจัดเส้นทางเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง: กรณีศึกษา สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด

Route optimization for transportation costs reduction: A case study of Khon Kaen Dairy Cooperative

สานิตย์ ปัตตะเน [1*], รณชัย สำลีว่อง [2]

Sanit Pattane [1*], Ronnachai Samleewong [2]

[1] สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น

[2] สาขาวิชาบริหารธุรกิจญี่ปุ่น คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทยญี่ปุ่น

[1] Department of Logistics Management, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Isan Khonkaen Campus

[2] Department of Japanese Business Administration, Faculty of Business Administration, Thai–Nichi Institute of Technology

Corresponding author's e–mail: sanit.pa@rmuti.ac.th[1], ronnachai.sam@tni.ac.th [2]

Received: July 29, 2025 Revised: September 25, 2025 Accepted: October 06, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาต้นทุนและกระบวนการจัดการขนส่งในปัจจุบันของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด 2) วิเคราะห์เส้นทางการขนส่งของสหกรณ์ โคนมขอนแก่น จำกัด และ 3) เสนอแนะแนวทางในการจัดการขนส่งใหม่เพื่อลดต้นทุนการขนส่งของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยประยุกต์ใช้วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัด (saving algorithm) เพื่อให้ได้เส้นทางใหม่ที่ประหยัดและมีเส้นทางที่สั้นที่สุดในการขนส่ง และลดต้นทุนในการขนส่ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคลากรในแผนกงานการขนส่ง แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ประกอบด้วย ผู้จัดการแผนก 1 คน และเจ้าหน้าที่จัดสรรการขนส่ง 7 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน ผลการวิจัยพบว่า จากการใช้ประสบการณ์และความชำนาญของพนักงานสามารถจัดเส้นทางการขนส่งได้ 6 เส้นทาง เป็นระยะทางรวมทั้งสิ้น 435.6 กิโลเมตร หรือคิดเป็นต้นทุนค่าขนส่ง 2,857.53 บาทต่อเดือน และเมื่อใช้วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัดสามารถจัดเส้นทางได้ 2 เส้นทาง เป็นระยะทางรวมทั้งสิ้น 370.9 กิโลเมตร หรือคิดเป็นต้นทุนค่าขนส่ง 2,433.10 บาทต่อเดือน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสามารถลดระยะทางเท่ากับ 64.7 กิโลเมตร ลดต้นทุนค่าขนส่งเท่ากับ 424.43 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 14.8 และลดจำนวนรถที่ใช้ขนส่งจาก 6 คัน เหลือเพียง 2 คัน คิดเป็นร้อยละ 66.7

คำสำคัญ: การจัดเส้นทาง, การลดต้นทุน, อัลกอริทึมแบบประหยัด

Abstract

This study aimed to: 1) examine the current transportation costs and logistics management processes of the Khon Kaen Dairy Cooperative; 2) analyze the existing transportation routes of the Khon Kaen Dairy Cooperative; and 3) propose optimized transportation management approaches and redesigned routes to reduce the transportation costs of the Khon Kaen Dairy Cooperative. The study employed qualitative research methodology, applied the savings algorithm to optimize transportation routes. This approach aimed to determine the shortest and cost–effective routes, thereby minimizing total travel distance and reducing overall transportation costs for the cooperative. Key informants consisted of 8 personnel from the transportation department, including one department manager and seven transport allocation officers. The results showed that the existing experience–base routing method utilized 6 routes, covering a total distance of 435.6 kilometers with monthly transportation cost of 2,857.53 THB. In contrast, the implementation of saving algorithm optimized the system into 2 routes, reducing the total distance to 370.9 kilometers and the monthly cost to 2,433.10 THB. Consequently, the new method achieved a distance reduction of 64.7 kilometers and costs saving of 424.43 THB per month, representing a 14.8% decrease. Notably, the number of required vehicles was reduced from 6 to 2, a significant decrease 66.7%.

Keywords: vehicle routing, cost reduction, saving algorithm

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

อุตสาหกรรมนมพร้อมดื่มของไทยเป็นตลาดที่มีศักยภาพสูง เนื่องจากนมเป็นแหล่งสารอาหารสำคัญต่อการเจริญเติบโตและสุขภาพ แต่ปริมาณการบริโภคนมของคนไทยเฉลี่ยเพียง 18 ลิตรต่อคนต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเอเชียและโลก ซึ่งสะท้อนถึงโอกาสในการพัฒนาการบริโภคและขยายตลาดในอนาคต นอกจากนี้ ธุรกิจนมไทยยังมีการแข่งขันสูง โดยแต่ละแบรนด์มีผลประกอบการที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ทั้งรายได้และกำไร (ฐานเศรษฐกิจ, 2565) การขนส่งและโลจิสติกส์กลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจ โดยเฉพาะการขนส่งสินค้าทางบกที่มีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง การเลือกวิธีการขนส่งที่เหมาะสมกับประเภทสินค้าและปริมาณการผลิตมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและต้นทุนของกระบวนการ (รัฐกร แตงแสงจันทร์, 2558) หัวใจของการจัดการโลจิสติกส์คือการลดต้นทุนด้านการขนส่งและค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งแนวทางที่นิยมใช้คือการประยุกต์อัลกอริทึมเพื่อวางแผนเส้นทางที่สั้นที่สุด (ศิวพร สุกสี และธาริณี มีเจริญ, 2562)

สำหรับกรณีศึกษาของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด ซึ่งต้องส่งมอบผลิตภัณฑ์นมให้คงคุณภาพและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค พบว่ากระบวนการจัดเส้นทางปัจจุบันยังพึ่งพาประสบการณ์ของพนักงานเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดเส้นทางซับซ้อนและต้นทุนสูงเกินความจำเป็น ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีความสำคัญในการนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ผ่านการประยุกต์ใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด (saving algorithm) เพื่อพัฒนาแบบจำลองการจัดเส้นทางที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ผลลัพธ์ที่ได้จะช่วยลดต้นทุน เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และสนับสนุน

การเติบโตอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมนมพร้อมดื่ม รวมถึงสามารถต่อยอดเป็นองค์ความรู้สำหรับธุรกิจอื่นที่เผชิญกับความท้าทายลักษณะเดียวกันได้

ในสภาวะที่อุตสาหกรรมโลจิสติกส์มีการแข่งขันสูงทั้งในและต่างประเทศ การบริหารจัดการต้นทุนจึงเป็นปัจจัยชี้ขาดในการสร้างความได้เปรียบและรักษาความสามารถในการทำกำไรขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนการขนส่งสินค้าทางบก ซึ่งเป็นหนึ่งในต้นทุนหลักที่ผันผวนและมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเลือกรูปแบบและเส้นทางการขนส่งที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพโดยรวมของโซ่อุปทาน (รัฐกร แตงแสงจันทร์, 2558) สำหรับธุรกิจที่ต้องจัดการกับสินค้าที่เน่าเสียง่าย (perishable goods) เช่น ผลิตภัณฑ์นมของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด ซึ่งเป็นกรณีศึกษาของงานวิจัยนี้ ประสิทธิภาพด้านเวลาและความน่าเชื่อถือในการขนส่งยิ่งทวีความสำคัญขึ้นไปอีก เพราะไม่เพียงส่งผลต่อต้นทุน แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์และความพึงพอใจของลูกค้า อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ากระบวนการจัดเส้นทางขนส่งในปัจจุบันของสหกรณ์ฯ ยังคงพึ่งพาประสบการณ์และความชำนาญของพนักงานเป็นหลัก แม้ว่าวิธีนี้จะมีความยืดหยุ่น แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้าง คือ การขาดกระบวนการที่เป็นระบบและไม่สามารถรับประกันได้ว่าเส้นทางที่เลือกนั้นมีประสิทธิภาพสูงสุด ส่งผลให้เกิดการเดินทางที่ซ้ำซ้อน มีต้นทุนสูญเปล่าแฝงอยู่ และไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมเมื่อมีปัจจัยเปลี่ยนแปลง เช่น จำนวนลูกค้า หรือราคาน้ำมัน เป็นต้น

การประยุกต์ใช้เครื่องมือเชิงปริมาณและแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่เป็นระบบ (ศิวพร สุกสี และธาริณี มีเจริญ, 2562) เพื่อวิเคราะห์และหาเส้นทางการขนส่งที่ดีที่สุด (optimal route) แม้ในทางทฤษฎีจะมีการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าการนำเทคนิคและอัลกอริทึมมาใช้จะช่วยหาระยะทางที่สั้นที่สุดได้ แต่ยังไม่มีการศึกษาเชิงประจักษ์ที่นำวิธีอัลกอริทึมแบบประหยัด มาใช้วัดผลและเปรียบเทียบกับแนวทางปฏิบัติเดิมในบริบทของ สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด โดยตรง

จากเหตุผลข้างต้น เพื่อตอบสนองต่อช่องว่างการวิจัยดังกล่าว งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักในการวิเคราะห์กระบวนการและต้นทุนการขนส่งในปัจจุบันของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ และเสนอแนวทางการจัดการขนส่งใหม่โดยการประยุกต์ใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด เพื่อออกแบบเส้นทางที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยจะทำการเปรียบเทียบผลลัพธ์ระหว่างเส้นทางเดิมและเส้นทางใหม่ในเชิงปริมาณผ่านตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่ ระยะทางรวม ต้นทุนค่าขนส่ง และจำนวนยานพาหนะที่ใช้ ผลลัพธ์จากการศึกษานี้ไม่เพียงแต่จะนำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการลดต้นทุนให้แก่องค์กรกรณีศึกษา แต่ยังมุ่งหวังที่จะเป็น กรณีศึกษาต้นแบบ (model case) ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์เชิงปฏิบัติของการเปลี่ยนผ่านจากการวางแผนโลจิสติกส์แบบดั้งเดิมไปสู่แนวทางที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลสำหรับสหกรณ์และผู้ประกอบการรายอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาต้นทุนและกระบวนการจัดการขนส่งในปัจจุบันของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด
2. เพื่อวิเคราะห์เส้นทางการขนส่งของบริษัทกรณีศึกษา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการขนส่งใหม่เพื่อลดต้นทุนการขนส่งของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดเส้นทางการขนส่งสินค้าเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการขนส่ง เนื่องจากเป็นกระบวนการกระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค หรือการสร้างเส้นทางเริ่มจากจุดต้นทางไปยัง

ปลายทาง (ฤทัย ล่ำประเสริฐ และสรวิชญ์ เยาวสุวรรณไชย, 2559) การวางแผนเส้นทางและตารางเวลาของยานพาหนะ (routing and scheduling of vehicles) เป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพการขนส่ง ภายใต้สภาวะการแข่งขันที่รุนแรง การปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดเส้นทางช่วยลดต้นทุนการขนส่ง ระยะเวลาในการจัดส่ง และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วศิน ศรีเสน, 2556) หนึ่งในวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหาการจัดเส้นทางยานพาหนะคือ อัลกอริทึมแบบประหยัด (saving algorithm) (Baldacci et al., 2012) ซึ่งออกแบบมาเพื่อหาวิธีการเดินทางที่มีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดด้านการขนส่งสินค้า (วรพล อารีย์และคณะ, 2564)

วรพนธ์ ชีววรนนท์ตรี และณัฐพล บุญรักษ์ (2561) ได้ศึกษาและเสนอแนวทางในการจัดเส้นทางการขนส่งของบริษัทผ้าม่าน โดยใช้วิธีฮิวริสติกและอัลกอริทึมแบบประหยัด ผลการวิจัยพบว่าการใช้ประสบการณ์ของพนักงานทำให้สามารถจัดเส้นทางการขนส่งได้ 10 เส้นทาง ระยะทางรวม 684 กิโลเมตร โดยมีต้นทุนค่าขนส่ง 2,202.48 บาทต่อเดือน ขณะที่การใช้วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัดสามารถลดระยะทางเหลือ 646 กิโลเมตร และต้นทุนลดลงเหลือ 2,080.12 บาทต่อเดือน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการลดระยะทาง 38 กิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 5.55 และลดต้นทุนค่าขนส่งได้ 122.36 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 5.5

ขวัญข้าว สามารถกุล และคณะ (2568) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการจัดเส้นทางขนส่งน้ำดื่มระหว่างวิธีอัลกอริทึมแบบประหยัดและวิธีเพื่อนบ้านใกล้ที่สุด ผลการวิจัยพบว่าเส้นทางเดิมมี 14 เส้นทาง ระยะทางรวม 413.1 กิโลเมตร และต้นทุน 1,659.84 บาทต่อสัปดาห์ ในขณะที่อัลกอริทึมแบบประหยัดสามารถลดเหลือ 12 เส้นทาง ระยะทางรวม 333 กิโลเมตร และต้นทุน 1,459.17 บาทต่อสัปดาห์ ส่วนวิธีเพื่อนบ้านใกล้ที่สุดลดเหลือ 12 เส้นทางเช่นกัน แต่มีระยะทางรวม 354 กิโลเมตร และต้นทุน 1,652.41 บาทต่อสัปดาห์

วัชรีวรรณ แสงน้อย และณภัทร ศรีนวล (2561) ได้ศึกษาการวางแผนการแก้ปัญหาการขนส่งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเส้นทาง โดยใช้อัลกอริทึมแบบประหยัดและโปรแกรม Microsoft Excel ในการคำนวณ ผลการศึกษาพบว่าสามารถลดระยะทางการขนส่งจาก 10,628.61 กิโลเมตร เหลือ 5,993.07 กิโลเมตร คิดเป็นการลดลงร้อยละ 43.61 และลดต้นทุนค่าขนส่งจาก 766,368.34 บาท เหลือ 155,512.51 บาท คิดเป็นการลดลงร้อยละ 79.71

ศิวพร สุกสี และธาริณี มีเจริญ (2562) ได้ศึกษาแนวทางในการลดต้นทุนการขนส่งสินค้า โดยใช้แนวทางฮิวริสติก 2 วิธี ได้แก่ แนวทางฮิวริสติกเพื่อนบ้านที่ใกล้ที่สุดและการประหยัด โดยนำมาประยุกต์ใช้กับแบบจำลองปัญหาพนักงานขายที่เดินทาง (TSP model) ผลการวิจัยพบว่าต้นทุนการขนส่งด้วยอัลกอริธึมแบบประหยัดอยู่ที่ 21,099.70 บาท และหากใช้ฮิวริสติกเพื่อนบ้านที่ใกล้ที่สุดจะมีต้นทุนที่ต่ำกว่าอยู่ที่ 20,647.38 บาท

นวพล เกษมธารนันท์ และหัตถญา ทิวธง (2563) ได้ศึกษาการจัดเส้นทางการขนส่งน้ำมันเชื้อเพลิง โดยใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าระยะทางการขนส่งรวมลดลงจาก 1,413.5 กิโลเมตร เป็น 1,107.9 กิโลเมตร คิดเป็นการลดลงร้อยละ 21.62

ยุทธวัตร ประโมจนีย์ (2563) ได้ศึกษาแนวทางการลดต้นทุนการขนส่งโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าศูนย์กระจายสินค้าใหม่สามารถลดต้นทุนการขนส่งได้ 2 ด้าน ได้แก่ ระยะทางที่ใช้ในการขนส่งลดลงจากเดิมร้อยละ 27.88 และระยะเวลาในการขนส่งลดลงจากเดิมร้อยละ 64.84

ชลิตา มีแสง และคณะ (2564) ได้ศึกษาการใช้หลักการ ECRS ในการลดขั้นตอนการดำเนินงานที่เกิดความสูญเปล่า โดยใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด ในการจัดเส้นทางการจัดเก็บขยะมูลฝอยติดเชื้อ โดยมีเงื่อนไขการทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน

รวีโรจน์ ป้องทรัพย์ และธัญภัส เมืองปัน (2564) ได้ศึกษาการจัดเส้นทางการขนส่งชิ้นส่วนรถยนต์ โดยใช้วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดเส้นทางด้วยวิธีนี้สามารถลดต้นทุนรวมในการขนส่งได้ 4,241,705.71 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 23.33

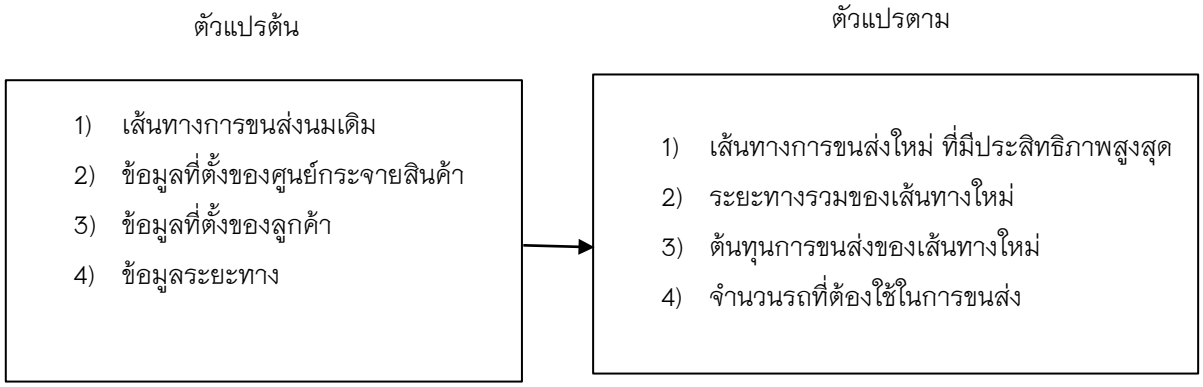
พัชรินทร์ คอนนาสี และคมกฤช ปิติฤกษ์ (2566) ได้ศึกษาการใช้ตัวแบบทางคณิตศาสตร์ในการจัดรถขนส่งสินค้า ผลการวิจัยพบว่าค่าใช้จ่ายในการขนส่งลดลงร้อยละ 5.76 และจำนวนเที่ยวในการจัดส่งลดลงร้อยละ 3.35 ภายใน 30 วัน

นันท์มนัส เนียมศรี (2565) ได้ศึกษาการจัดเส้นทางการขนส่งน้ำมัน โดยใช้วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าระยะทางการขนส่งโดยรวมลดลงจาก 1,413.5 กิโลเมตร เป็น 1,107.9 กิโลเมตร คิดเป็นระยะทางที่ลดลงร้อยละ 21.62

วรรณกรรมที่ทบทวนมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มที่ชัดเจนว่า การเปลี่ยนผ่านจากการวางแผนเส้นทางโดยอาศัยประสบการณ์และความชำนาญของพนักงาน ไปสู่การใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์และอัลกอริทึมที่เป็นระบบสามารถเพิ่มประสิทธิภาพ ลดระยะทาง และประหยัดต้นทุนการขนส่งได้อย่างเป็นรูปธรรมและวัดผลได้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยฉบับนี้ที่ต้องการนำอัลกอริทึมแบบประหยัดมาใช้กับกรณีศึกษาของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรที่ศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นที่มาของตัวแปรต่าง ๆ ประกอบด้วยปัญหาการจัดเส้นทางยานพาหนะ (Vehicle Routing Problem: VRP) ซึ่งเป็นปัญหาที่มุ่งหาเส้นทางที่ดีที่สุดเพื่อลดต้นทุนการดำเนินงาน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาคือ อัลกอริทึมแบบประหยัด (saving algorithm) ซึ่งถือเป็น ตัวแปรอิสระ และเป็นวิธีการที่นำมาใช้เปรียบเทียบกับวิธีจัดเส้นทางแบบดั้งเดิม ผลลัพธ์ที่ได้จากการวัดประสิทธิภาพด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ระยะทางรวม ต้นทุนการขนส่ง และจำนวนรถที่ใช้ถือเป็น ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงเส้นทางการขนส่งนมพาสเจอร์ไรส์และลดต้นทุนการขนส่งของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด โดยผู้วิจัยได้นำ วิธีอัลกอริทึมแบบ

ประหยัด (saving algorithm) มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ เพื่อนำมาปรับปรุงเส้นทางให้มีประสิทธิภาพ ลดต้นทุนสูญเปล่าที่เกิดจากการขนส่ง ช่วยจัดเส้นทางและวิเคราะห์เส้นทางใหม่ให้เหมาะสมที่สุด

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรภายในแผนกจัดส่งของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการขนส่งปัจจุบันเป็นอย่างดี ประกอบด้วย หัวหน้าแผนก 1 คน และเจ้าหน้าที่จัดสรรการขนส่ง 7 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

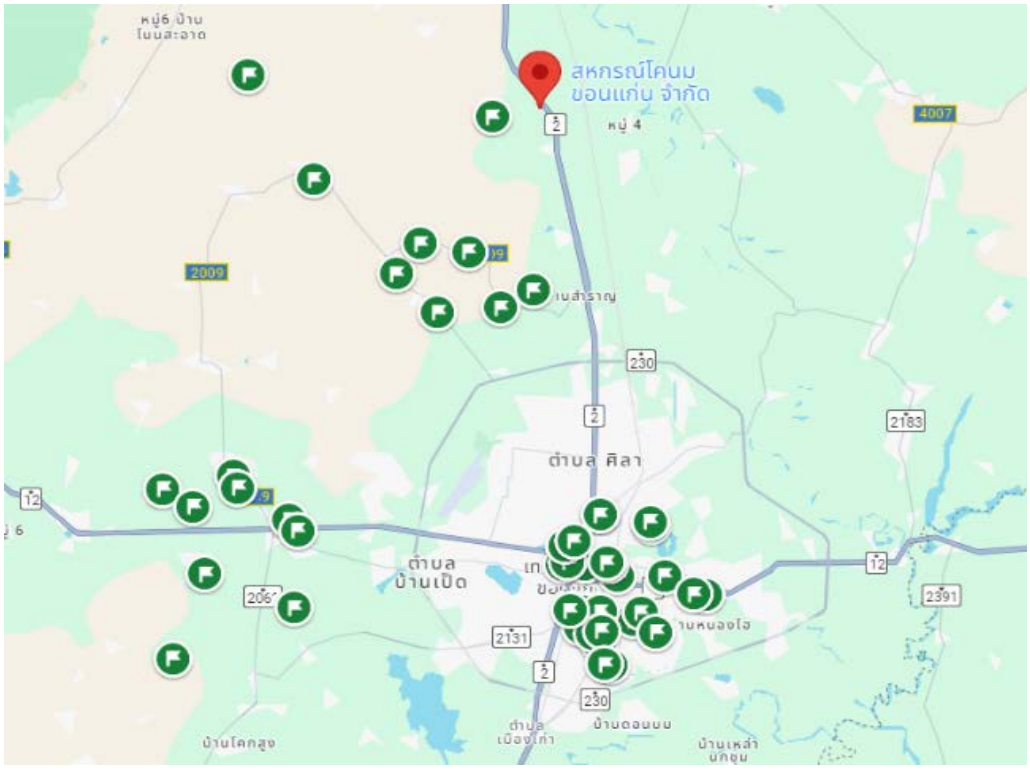
2.1 แบบสัมภาษณ์ (interview) ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดเส้นทางแบบเดิม ปัญหาที่พบและรายละเอียดต้นทุนต่างๆ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ใช้เพื่อสังเกตการณ์กระบวนการทำงานจริงในการจัดส่งสินค้า เพื่อให้เห็นภาพรวมและปัญหาที่เกิดขึ้น

2.3 วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัด เป็นเครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ (ตำแหน่งลูกค้า) และข้อมูลระยะทาง เพื่อคำนวณและสร้างเส้นทางการขนส่งใหม่ที่มีประสิทธิภาพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเส้นทางการเดินรถและต้นทุนการขนส่งของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด ซึ่งมีลูกค้าที่ต้องการทำการจัดส่งนมพาสเจอร์ไรส์ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น ทั้งหมด 46 คน และพบว่าลูกค้าทั้งหมดกระจายในตำบล บ้านค้อ บ้านทุ่ม ในเมือง และตำบลศิลา ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตำแหน่งที่ตั้งลูกค้าในพื้นที่ที่ส่งนมพาสเจอร์ไรส์ (บ้านค้อ บ้านทุ่ม ในเมือง ศิลา)

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ ได้แก่ ตำแหน่งพิกัดของลูกค้า 46 คน ระยะทางระหว่างสหกรณ์ฯ และลูกค้ารวมถึงระยะทางระหว่างลูกค้าแต่ละคู่ ข้อมูลเส้นทางและต้นทุนการขนส่ง เงื่อนไขของจำนวนในการบรรทุกสูงสุดของรถแต่ละคัน เพื่อที่ใช้เป็นเงื่อนไขในการจัดรถให้ไม่เกินกำลังที่รถรับได้ โดยทางบริษัทมีรถกระบะตู้ห้องเย็นจำนวน 17 คัน สามารถขนส่งได้ไม่เกิน 3.5 ตัน โดยรวมน้ำหนักรถและสินค้า แยกเป็นน้ำหนักของรถ 1.5 ตัน น้ำหนักที่สามารถขนส่งได้ 2 ตัน และมีการจัดเส้นทางการเดินรถใน 1 วัน ดังตาราง 1

ตาราง 1 ตารางแสดงการจัดเส้นทางการเดินรถ (เดิม) ใน 1 วัน

ลำดับรถ	เส้นทางการขนส่ง	ปริมาณการขนส่ง(ถุง)	ระยะทาง (กิโลเมตร)
รถคันที่ 1	สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด → รร.การกุศลวัดหนองแวง → รร.คริสเตียนมารีย์พร → สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด	1,345	53.10
รถคันที่ 2	สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด → รร.บ้านซำจานเนินทอง → รร.บ้านค้อท่อนน้อย → รร.บ้านโนนลาน → รร.บ้านตอกแป้น → รร.บ้านโคกสีโคกเปี้ย → รร.บ้านโนนเรือง → รร.บ้านหนองปอ → รร.บ้านหินลาดวังตอ → รร.หนองกุงน้อย → ศพด.ทต.บ้านค้อ → สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด	970	56.30
รถคันที่ 3	สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด → รร.บ้านเหล่าเกวียนหัก → รร.บ้านทุ่ม → รร.บ้านแดงน้อย → รร.บ้านหนองกุง → รร.บ้านกุดนางทุย → รร.บ้านม่วง → ศพด.บ้านม่วง → ศพด.บ้านทุ่ม → รร.เทศบาลบ้านทุ่ม → สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด	1,679	90.20
รถคันที่ 4	สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด → รร.อนุบาลขอนแก่น → สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด	3,294	41.80
รถคันที่ 5	สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด → รร.สนามบิน → สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด	2,475	42.20
รถคันที่ 6	สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด → รร.โสตศึกษา → ศพด.โนนทัน → ศพด.การเคหะ → ศพด.หนองแวง → ศพด.ศรีสว่างโนนทัน → ศพด.วัดป่าชัยวัน → ศพด.วัดกลาง → ศพด.โนนหนองวัด 2 → ศพด.สามเหลี่ยม 1 → ศพด.เทพารักษ์ 5 ศพด.หนองใหญ่ → ศพด.โนนชัย → รร.สวนสนุก → รร.วัดกลาง → รร.คุ้มหนองคู → รร.โนนทัน → รร.หนองใหญ่ → รร.อนุบาลสาธิตเทศบาลนครขอนแก่น → รร.โนนชัย → รร.สามเหลี่ยม → รร.เทศบาลบ้านหนองแวง → รร.บ้านตูม → รร.ศรีฐาน → สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด	4,906	152
	ภาพรวม	14,669	435.60

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัด เพื่อหาเส้นทางใหม่ที่เหมาะสมที่สุด โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 สร้างสถานการณ์เริ่มต้น โดยการกำหนดให้รถ 1 นั่นคือ วิ่งจากสหกรณ์ฯ (depot) ไปยังตำแหน่งของลูกค้ารายที่ 1 แล้วก็วิ่งกลับมาที่สหกรณ์ฯ จากนั้นก็ให้รถอีกคันวิ่งจากสหกรณ์ฯ ไปยังตำแหน่งของลูกค้ารายที่ 2 แล้วก็วิ่งกลับมาที่สหกรณ์ฯ ทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบลูกค้าทั้ง 46 คน

ขั้นตอนที่ 2 คำนวนค่าความประหยัด ค่าความประหยัด (saving) ที่ได้คือระยะทางที่สามารถลดได้ หากระยะทางระหว่างลูกค้าใดทำให้เกิดค่าความประหยัด สูงก็หมายความว่าสามารถลดระยะทางได้มาก โดยใช้สูตรในการคำนวณ

$$S_{ij} = C_{Di} + C_{jD} - C_{ij}$$

เมื่อ i และ j คือลูกค้าคนที่ 1 ถึง 46 (i = 1, 2, 3, ..., 46 และ j = 1, 2, 3, ..., 46 โดย I ≠ j) โดยที่

S_{ij} หมายถึง ระยะทางประหยัดเมื่อรวมลูกค้า i และลูกค้า j

C_{Di} หมายถึง ระยะทางจากบริษัทไปยังลูกค้า i

C_{jD} หมายถึง ระยะทางจากลูกค้า j ไปยังบริษัท

C_{ij} หมายถึง ระยะทางจากลูกค้า i ไปยังลูกค้า j

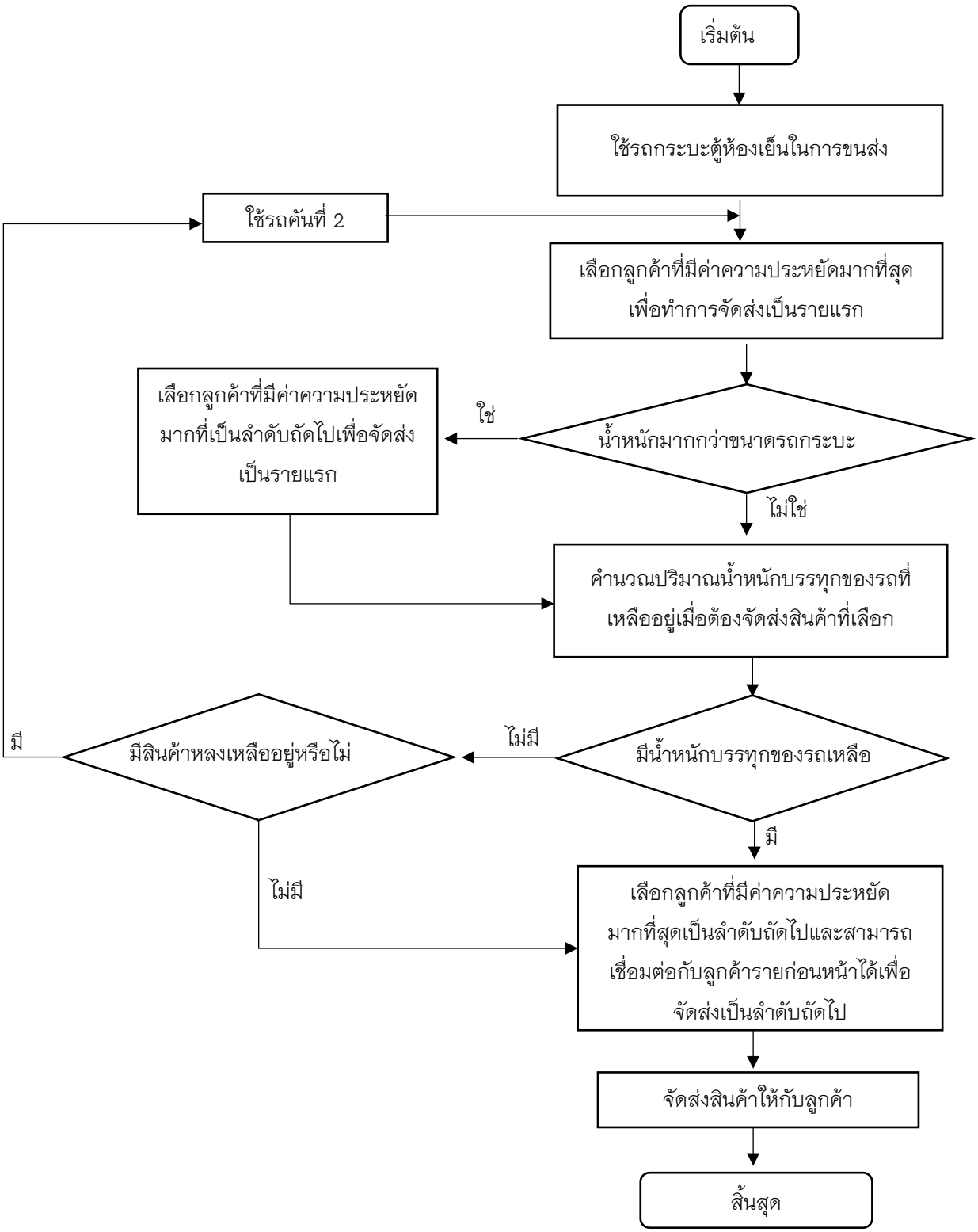
ตาราง 2 ระยะทางประหยัดของคู่ลูกค้า (เรียงจากมากไปน้อย)

ลำดับ	ลูกค้าคู่ประหยัด (i, j)	ระยะทางประหยัด (กม.)	ปริมาณบรรทุกรวม (ถุง)
1	โรงเรียนบ้านกุดนางทุย – โรงเรียนบ้านหนองกุง	71.3	89
2	ศพด.บ้านม่วง – โรงเรียนบ้านม่วง	65.7	342
3	โรงเรียนบ้านแดงน้อย – โรงเรียนบ้านเหล่าเกวียนหัก	61.2	267
4	โรงเรียนบ้านทุ่ม – ศพด.บ้านทุ่ม	59.6	796
5	โรงเรียนวัดกลาง – โรงเรียนบ้านตูม	50	289
6	โรงเรียนโนนทัน – ศพด.ศรีสว่างโนนทัน	49.8	310
7	โรงเรียนหนองใหญ่ – ศพด.หนองใหญ่	49.5	365
8	โรงเรียนสวนสนุก – ศพด.โนนชัย	48.7	1,713
9	ศพด.วัดกลาง – ศพด.โนนทัน	46.7	91
10	โรงเรียนคุ้มหนองคู – ศพด.โนนหนองวัด 2	44.4	192
11	รร.การกุศลหนองแวง – รร.คริสเตียนมารีย์พร	42.9	1,345
12	โรงเรียนสนามบิน – โรงเรียนอนุบาลขอนแก่น	41.8	5,769
13	โรงเรียนศรีฐาน – ศพด.วัดป่าชัยวัน	41.5	441
14	รร.อนุบาลสาธิตฯ – ศพด.เทพารักษ์ 5	41.2	357
15	โรงเรียนเทศบาลบ้านทุ่ม – โรงเรียนโสตศึกษา	40.8	262
16	โรงเรียนสามเหลี่ยม – ศพด.สามเหลี่ยม 1	40.7	465
17	โรงเรียนเทศบาลบ้านหนองแวง – ศพด.หนองแวง	37.9	108
18	โรงเรียนหินลาดวังตอ – โรงเรียนหนองกุงน้อย	34.7	367
19	โรงเรียนหนองปอ – โรงเรียนบ้านโนนเรือง	30.4	54

ตาราง 2 (ต่อ)

ลำดับ	ลูกค้าคู่ประหยัด (i, j)	ระยะทางประหยัด (กม.)	ปริมาณบรรทุกรวม (ถุง)
20	โรงเรียนโนนชัย – ศพด.การเคหะ	29.1	498
21	โรงเรียนบ้านตอกแป้น – โรงเรียนบ้านโคกสี	23.5	59
22	โรงเรียนบ้านค้อท่อนน้อย – ศพด.ทต.บ้านค้อ	19	269
23	โรงเรียนบ้านซำจานเนินทอง – โรงเรียนบ้านโนนลาน	5.9	221

ขั้นตอนที่ 3 การจัดลำดับค่าระยะทางประหยัดจากค่ามากที่สุดไปยังค่าน้อย หลังจากที่คำนวณค่าความประหยัด ของลูกค้าที่เป็นไปได้ทุกคู่แล้ว จะต้องนำค่าความประหยัดทั้งหมดมาจัดเรียงจากคู่ที่มีค่าความประหยัดมากที่สุดไปยังคู่ที่มีค่าความประหยัดน้อยที่สุด หากผ่านเงื่อนไขดังกล่าวให้ทำการรวมเส้นทางของลุกค้าทั้งสองเป็นเส้นทางเดียวกัน แต่หากไม่ผ่านเงื่อนไข ให้ข้ามไปพิจารณาคู่ลูกค้าลำดับถัดไป ทำกระบวนการนี้ซ้ำไปเรื่อย ๆ จนครบทุกคู่หรือไม่สามารถรวมเส้นทางใด ๆ เพิ่มเติมได้อีก ผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนนี้ คือชุดเส้นทางการขนส่งใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการทำงานของอัลกอริทึมแบบประหยัด

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลการจัดเส้นทางการการขนส่งรูปแบบเดิมของ สหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด มาคำนวณเส้นทางใหม่โดยใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด สามารถสร้างชุดเส้นทางการขนส่งใหม่ที่มี ดังตาราง 3

ตาราง 3 ชื่อตารางเส้นทางการเดินรถใหม่โดยใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด

เส้นทาง	จำนวนจุดส่ง	ปริมาณที่บรรทุก (ถุง)	ระยะทาง (กม.)
คลังสินค้า → รร.บ้านกุดนางทุย → รร.บ้านหนองกุง → ศพด.บ้านม่วง → รร.บ้านม่วง → รร.บ้านแดงน้อย → รร.บ้านเหล่าเกวียนหัก → รร.บ้านทุ่ม → ศพด.บ้านทุ่ม → รร.วัดกลาง → รร.บ้านตูม → รร.โนนทัน → ศพด.ศรีสว่างโนนทัน → รร.หนองใหญ่ → ศพด.หนองใหญ่ → รร.สวนสนุก → ศพด.โนนชัย → ศพด.วัดกลาง → ศพด.โนนทัน → รร.คุ้มหนองคู → ศพด.โนนหนองวัด 2 → รร.การกุศลวัดหนองแวง → รร.คริสเตียนมารีย์พร → คลังสินค้า	22	5,799	160.7
คลังสินค้า → รร.สนามบิน → รร.อนุบาลขอนแก่น → รร.ศรีฐาน → ศพด.วัดป่าชัยวัน → รร.อนุบาลสาธิตเทศบาลนครขอนแก่น → ศพด.เทพารักษ์ 5 → รร.เทศบาลบ้านทุ่ม → รร.โสตศึกษา → รร.สามเหลี่ยม →ศพด.สามเหลี่ยม 1 → รร.เทศบาลบ้านหนองแวง → ศพด.หนองแวง → รร.บ้านหินลาดวังตอ → รร.หนองกุงน้อย → รร.บ้านหนองปอ → รร.บ้านโนนเรือง → รร.โนนชัย → ศพด.การเคหะ → รร.บ้านตอกแป้น → รร.บ้านโคกสีโคกเปี้ย → รร.บ้านค้อท่อนน้อย → ศพด.ทต.บ้านค้อ → รร.บ้านซำจานเนินทอง → รร.บ้านโนนลาน → คลังสินค้า	24	8,870	210.2

การอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการขนส่งนมพาสเจอร์ไรส์ของสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด โดยการประยุกต์ใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด เพื่อเปรียบเทียบกับแนวทางการจัดเส้นทางแบบดั้งเดิมที่อาศัยประสบการณ์ของพนักงาน ผลการวิจัยพบว่าการใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด สามารถพัฒนากระบวนการโลจิสติกส์ จัดการขนส่งสินค้า และลดต้นทุนได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์พบว่า อัลกอริทึมแบบประหยัดสามารถลดจำนวนเส้นทางการขนส่งจากเดิม 6 เส้นทาง เหลือเพียง 2 เส้นทาง ส่งผลให้ระยะทางรวมในการขนส่งลดลงจาก 435.6 กิโลเมตร เป็น 370.9 กิโลเมตร หรือลดลง 64.7 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 14.8 การลดลงของระยะทางนี้ส่งผลโดยตรงต่อต้นทุนค่าขนส่งที่ลดลง 424.43 บาทต่อเดือน หรือร้อยละ 14.8 เช่นเดียวกัน ผลกระทบที่เด่นชัดที่สุดคือการลดจำนวนยานพาหนะที่ต้องใช้ในแต่ละวัน

จาก 6 คัน เหลือเพียง 2 คัน ซึ่งเป็นการลดภาระการใช้สินทรัพย์ลงถึงร้อยละ 66.7

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับองค์ความรู้ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งส่วนใหญ่ยืนยันถึงประสิทธิผลของอัลกอริทึมเชิงฮิวริสติกในการแก้ปัญหาการจัดเส้นทางยานพาหนะ (VRP) โดยผลลัพธ์ที่ได้สนับสนุนข้อค้นพบของวรพนธ์ ชีววรนนท์ตรี และณัฐพล บุญรักษ์ (2561) ที่ชี้ว่าอัลกอริทึมแบบประหยัดให้ผลลัพธ์ด้านการลดต้นทุนและระยะทางที่ดีกว่าการใช้ประสบการณ์

ผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดคือการปลดล็อกทรัพยากร (unlocked resources) ทั้งในส่วนของยานพาหนะและบุคลากรลงถึง 2 ใน 3 สิ่งนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดต้นทุนการดำเนินงาน (operational expenditure) แต่ยังเพิ่มผลิตภาพของสินทรัพย์ (asset productivity) และเปิดโอกาสให้สหกรณ์ฯ สามารถนำทรัพยากรส่วนเกินไปใช้ในกิจกรรมที่สร้างรายได้อื่น เช่น การขยายพื้นที่บริการหรือเพิ่มความถี่ในการจัดส่ง ซึ่งเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะยาว งานวิจัยนี้ได้ให้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่วัดผลได้ เพื่อแสดงถึง "ต้นทุนค่าเสียโอกาส" ของการพึ่งพากระบวนการตัดสินใจแบบดั้งเดิม โดยส่วนต่างของประสิทธิภาพร้อยละ 14.8 คือ มูลค่าที่องค์กรสามารถเก็บเกี่ยวได้ทันทีจากการเปลี่ยนผ่านสู่การวางแผนเชิงระบบ การศึกษานี้จึงเป็นกรณีศึกษาต้นแบบ (model case study) สำหรับผู้ประกอบการ SMEs หรือสหกรณ์อื่น ๆ ที่เผชิญกับความท้าทายในลักษณะเดียวกัน

การค้นพบนี้จึงเป็นการปิดช่องว่างที่แสดงให้เห็นว่า แม้แต่องค์กรขนาดกลางหรือองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะตัวสูงอย่างสหกรณ์ ก็สามารถการนำเทคโนโลยีและแบบจำลองทางคณิตศาสตร์มาใช้ได้จริง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการลงทุนในระบบที่ซับซ้อนเสมอไป การลดความซับซ้อนของเส้นทางจาก 6 เส้นทางเหลือเพียง 2 เส้นทาง ยังช่วยลดภาระในการบริหารจัดการ การติดตาม และการควบคุมคุณภาพการขนส่ง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของผลิตภัณฑ์ที่เน่าเสียง่ายอย่างนมพาสเจอร์ไรส์ การวิจัยนี้ได้เปลี่ยนมุมมองจากการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปสู่ การเพิ่มประสิทธิภาพเชิงระบบ (systemic optimization) ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่าการตัดสินใจที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (data-driven decision making) สามารถปลดล็อกศักยภาพที่ซ่อนอยู่ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความยั่งยืนให้แก่องค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตาราง 4 เปรียบเทียบการจัดเส้นทางการเดินรถแบบเดิมกับวิธีการอัลกอริทึมประหยัด

	แบบเดิม	วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัด	ความแตกต่าง
เส้นทางการขนส่ง	6 เส้นทาง	2 เส้นทาง	4 เส้นทาง
ระยะทางรวม	435 กม.	370 กม.	64.7 กม.
จำนวนรถขนส่ง	6 คัน	2 คัน	4 คัน
อัตราค่าขนส่ง	6.56 บาท/กม.	6.56 บาท/กม.	
ค่าขนส่งรวม	2,857.53 บาท/เดือน	2,433.10 บาท/เดือน	424.43 บาท/เดือน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้หลักที่ได้จากงานวิจัยนี้คือการพิสูจน์เชิงประยุกต์ว่าอัลกอริทึมแบบประหยัด สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาการจัดเส้นทางได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของธุรกิจ โดยงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพของการจัดเส้นทางตามประสบการณ์เดิมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีระยะทางสูญเปล่าถึง 14.8% และได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เป็นชุดเส้นทางที่เหมาะสมที่สุด 2 เส้นทางที่สามารถนำไปใช้ได้จริงเพื่อลดจำนวนรถและต้นทุนการดำเนินงานได้ทันที

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้อัลกอริทึมแบบประหยัด สามารถลดจำนวนเส้นทางการขนส่งจาก 6 เส้นทาง เหลือเพียง 2 เส้นทาง ลดระยะทางรวมได้ 64.7 กิโลเมตร (14.8%) และลดจำนวนรถที่ใช้จาก 6 คัน เหลือ 2 คัน (66.7%) ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนค่าขนส่งลดลง 424.43 บาทต่อเดือน (14.8%) จึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลลัพธ์ไปประยุกต์ใช้ดังนี้

1.1 การปรับใช้เส้นทางใหม่ โดยสหกรณ์โคนมขอนแก่น จำกัด ควรนำเส้นทางการขนส่งใหม่ 2 เส้นทางที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการดำเนินงานจริงโดยทันที เพื่อลดต้นทุนการดำเนินงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการขนส่งตามที่ผลการวิจัยได้พิสูจน์แล้ว

1.2 การบริหารจัดการทรัพยากร ซึ่งการที่จำนวนรถขนส่งลดลงถึง 4 คัน ทำให้สหกรณ์ฯ มีทรัพยากร (รถยนต์และพนักงานขับรถ) เหลือจากการดำเนินงานปกติ จึงเสนอให้ฝ่ายบริหารวางแผนในการนำทรัพยากรส่วนเกินนี้ไปใช้ในกิจกรรมอื่นที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มเติม เช่น การขยายตลาดไปยังพื้นที่ใหม่ หรือการให้บริการขนส่งแก่ธุรกิจอื่น เพื่อเป็นการใช้สินทรัพย์ให้เกิดผลิตภาพ (productivity) สูงสุด

1.3 ควรดำเนินการจัดทำแผนการขนส่งฉุกเฉิน แม้ว่าเส้นทางใหม่จะมีประสิทธิภาพ ฝ่ายจัดการขนส่งควรจัดทำแผนสำรองไว้สำหรับกรณีที่เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝัน เช่น รถเสีย หรือสภาพการจราจรติดขัด เพื่อให้การส่งมอบนมพาสเจอร์ไรส์ซึ่งเป็นสินค้าที่ต้องแข่งกับเวลายังคงเป็นไปอย่างราบรื่น

1.4 ควรมีการติดตามและประเมินผลหลังจากเริ่มใช้เส้นทางใหม่ และบันทึกข้อมูลการขนส่งอย่างสม่ำเสมอ เช่น ระยะทางจริงที่วิ่ง เวลาที่ใช้ และปริมาณการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยและประเมินความคุ้มค่าในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

แม้ว่างานวิจัยฉบับนี้จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่ก็ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมเพื่อต่อยอดองค์ความรู้และเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้นได้ ดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

2.1 มีการเปรียบเทียบด้วยเทคนิคอื่น งานวิจัยนี้ใช้วิธีอัลกอริทึมแบบประหยัด เป็นเครื่องมือหลักในการแก้ปัญหา การวิจัยในอนาคตจึงควรศึกษาโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการหาเส้นทางแบบอื่น โดยเฉพาะกลุ่ม metaheuristics เช่น tabu search, simulated annealing หรือ genetic algorithm เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และค้นหาคำตอบที่ดีที่สุด (optimal solution) ที่อาจมีประสิทธิภาพสูงกว่าคำตอบที่ได้ในปัจจุบัน

2.2 มีการพิจารณาเงื่อนไขที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งงานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่การลดระยะทางและต้นทุนเป็นหลัก การศึกษาในอนาคตควรเพิ่มความซับซ้อนของปัญหาให้ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงมากขึ้น โดยอาจพิจารณาปัจจัยเพิ่มเติม ได้แก่

1) กรอบเวลาการให้บริการ โดยกำหนดช่วงเวลาที่ลูกค้าแต่ละรายสะดวกในการรับสินค้า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับลูกค้ากลุ่มโรงเรียน

2) ความไม่แน่นอนของอุปสงค์ พัฒนาแบบจำลองที่สามารถรองรับความผันผวนของปริมาณการสั่งซื้อในแต่ละวัน

3) ปัจจัยด้านการจราจร (traffic conditions) นำข้อมูลสภาพการจราจรในแต่ละช่วงเวลามาประกอบการคำนวณ เพื่อให้ได้ระยะเวลาการขนส่งที่แม่นยำยิ่งขึ้น

2.3 การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ควรมีการพัฒนางานวิจัยไปสู่การสร้างเครื่องมือหรือโปรแกรม

คอมพิวเตอร์ที่ใช้งานง่าย สำหรับผู้จัดการแผนกขนส่งของสหกรณ์ฯ เพื่อให้สามารถคำนวณและจัดเส้นทางใหม่ได้ด้วยตนเองเมื่อมีข้อมูลลูกค้าเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น มีลูกค้ารายใหม่ หรือลูกค้ารายเดิมยกเลิกการใช้บริการ ซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยสามารถถูกนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ขวัญข้าว สามารถกุล, ศิรินทรา ทิพย์เนตร, อฐิติยา นิมาลา, พัลลภ พรมสาเพ็ชร, วนิตา บุญโฉม และวาสนา พ่วงพรพิทักษ์. (2568). การเปรียบเทียบการจัดเส้นทางการขนส่งด้วยวิธีอัลกอริทึมแบบประหยัดและวิธีเพื่อนบ้านใกล้ที่สุด: กรณีศึกษาโรงน้ำดื่มภูเพชร อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. *วารสารวิศวกรรมและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 3(1)*, 30–41.

ชลิตา มีแสง, ญาณิศา ช้างน้อย, ปภาวี วิตตานุช, ปรางค์ทิพย์ ไชยกิ่ง, กุสุมา พิริยาพรรณ และรักสกุล ชีวะโกเศรษฐ. (2564). การวางแผนการดำเนินงานและปรับปรุงเส้นทางการจัดเก็บขยะมูลฝอยติดเชื้อ โดยใช้วิธีเซฟวิ่งอัลกอริทึม กรณีศึกษา บริษัท ABC จำกัด. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม, 7(2)*, 22–33.

ฐานเศรษฐกิจ. (2565). *พาส่องนมไทย แบรนด์ไหนรายได้–กำไร ปังสุด!* สืบค้น 19 มิถุนายน 2566 จาก https://www.thansettakij.com/economy/general-economy/541435.

นวพล เกษมธารนันท์ และหัตถญา ทิวธง. (2563). การจัดเส้นทางการขนส่งน้ำมันเชื้อเพลิง: กรณีศึกษาบริษัทให้บริการขนส่วน้ำมัน. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม, 6(2)*, 91–98.

นันท์มนัส เนียมศรี. (2565). *การจัดเส้นทางการขนส่งสินค้าเพื่อลดต้นทุน กรณีศึกษา: บริษัท AA ขนส่งอะไหล่รถยนต์*. การศึกษารายบุคคลบริหารมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

พัชรินทร์ คอนนาสี และคมกฤช ปิติฤกษ์. (2566). การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการขนส่งสินค้าในอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม กรณีศึกษา: ศูนย์กระจายสินค้า บริษัท ABC. *วารสารวิศวกรรมฟาร์มและเทคโนโลยีการควบคุมอัตโนมัติ, 9*(1), 15–26.

รวีโรจน์ ป้องทรัพย์ (2564). *การจัดเส้นทางขนส่งชิ้นส่วนรถยนต์ กรณีศึกษาบริษัทขนส่งชิ้นส่วนรถยนต์*. งานนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน มหาวิทยาลัยบูรพา.

รัฐกร แตงแสงจันทร์. (2558). *การจัดเส้นทางการเดินรถเพื่อส่งสินค้าหลายจุดที่มีเงื่อนไขกรอบเวลาและข้อจำกัดเวลาการทำงาน*. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาอุตสหรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฤทัย ล่ำประเสริฐ และสรวิชญ์ เยาวสุวรรณไชย (2559). การดูเส้นทางการเดินรอบส่งที่เราในการเดินทางขึ้นอยู่กับช่วงเวลาสำหรับคลังสินค้ารูปแบบครอสด็อก. *วิศวกรรมสาร มก.*, 29(96), 53–90.

วรพนธ์ ชีววรนนท์ตรี และณัฐพล บุญรักษ์. (2561). *วิธีฮิวริสติกสำหรับการจัดเส้นทางพาหนะเพื่อลดต้นทุนการขนส่งกรณีศึกษา: บริษัทผ้าม่าน*. วารสารก้าวทันโลกวิทยาศาสตร์, 18(2), 76–89.

วรพล อารีย์, ภานุพงศ์ กลิ่นอุบล, สิปปกร กรพันธ์, ธนภัทร รัตนานนท์เสถียร และจิรัฐิติกาล คชสิทธิ์. (2564). การแก้ปัญหาการจัดเส้นทางการขนส่ง: กรณีศึกษา บริษัท เอบีซี น้ำดื่ม จำกัด. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 14*(3), 1–24.

วศิน ศรีเสน. (2556). *การจัดเส้นทางการขนส่งเพื่อการลดต้นทุน กรณีศึกษา บริษัท ทีทีเค โลจิสติกส์ จำกัด*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

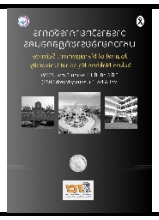
วัชรีวรรณ แสงน้อย และณภัทร ศรีนวล. (2561). การจัดเส้นทางขนส่งโดยใช้เซฟวิ่งอัลกอริทึม กรณีศึกษา บริษัท AAA จำกัด. *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9* วันที่ 20 มีนาคม 2561 (หน้า 1173–1181). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ยุทธวัตร ประโมจนีย์. (2563). *การศึกษาแนวทางการลดต้นทุนการขนส่ง: กรณีศึกษาบริษัทขนส่ง*. งานนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์ลัโซ่อุปทาน มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิวพร สุกสี และธาริณี มีเจริญ. (2562). การลดต้นทุนการขนส่งโดยการประยุกต์ใช้ปัญหาการจัดเส้นทางการเดินรถ: กรณีศึกษา บริษัทจำหน่ายอุปกรณ์ประดับยนต์. *วิศวกรรมสารเกษมบัณฑิต, 9(1)*, 69–84.

Baldacci, R., Mingozzi, A., & Righini, G. (2012). An exact algorithm for the vehicle routing problem based on a new formulation. *Mathematical Programming, 128*(2), 505–527.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

รูปแบบความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี

The success model for developing strategic change agents based on the sufficiency economy philosophy in Song Phi Nong Subdistrict, Chanthaburi Province

อณิษฐา หาญภักดีนิยม [1*], ณิชาพัฒน์ ฤทธิเรืองเดช [2], ยุภารัตน์ ฟองคำมูล [3], ปัญพัช อังศุชัยกิจ [4]
Anitta Hanphakdeeniyom[1*], Nichaphat Ritthireuangdet [2], Yuparat Fongkummool [3],
Panyapusth Ungsuchaikit [4]

[1,2,3,4,5] กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน
[1,2,3,4,5] Research and Development Group, Community Development Department
Corresponding author's email: beau_polsci@hotmail.com[1], t.konggirdlarp@gmail.com [2], Yuparatf@gmail.com[3],
rakchanok40@gmail.com [4]

Received: July 31, 2025 Revised: September 05, 2025 Accepted: October 06, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ1) ศึกษาความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) สร้างรูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) ศึกษาความสำเร็จ โดยใช้สถิติในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 380 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามสุ่มตามความสะดวก โดยใช้ที่มีค่า IOC .5 ขึ้นไป และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .89 2) สร้างรูปแบบที่เหมาะสมโดยสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 3 กลุ่ม รวมจำนวน 25 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร 2) ปฏิบัติงาน 3) ระดับพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและประเด็นสนทนากลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำชุมชนคอยเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ชุมชน สร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชน ภาคีเครือข่าย ความพร้อมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่าน

กระบวนการจัดเวทีประชาคม จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ภาพรวมด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การมีอุดมการณ์ สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นทางปัญญา ความเป็นปัจเจกบุคคล รวมถึงด้านแรงจูงใจในการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อยู่ในระดับมาก ด้านความเป็นอยู่ ความสำเร็จในการทำงาน ผลตอบแทน ความสัมพันธ์กับคนในชุมชนตามลำดับ 2) รูปแบบที่เหมาะสมโดยมุ่งเน้นเรื่องของการให้ความรู้ สร้างทีมผู้นำแบบบูรณาการ ด้วยการวางแผนการทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบ รวมถึงการติดตามประเมินผล

คำสำคัญ: ผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง, รูปแบบความสำเร็จ, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the success of developing strategic change agents based on the Sufficiency Economy Philosophy, 2) develop an appropriate model for enhancing strategic change agents based on the Sufficiency Economy Philosophy in Song Phi Nong Subdistrict, Chanthaburi Province. This study employed mixed–method research design, divided into 2 phases. The first phase focused on studying the success factors using descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation. The sample consisted of 380 participants selected through convenience sampling. The research instrument was a questionnaire, which was validated for content validity with IOC of .5 or higher and demonstrated a high reliability coefficient of .89. Phase 2: Developing an appropriate model through qualitative methods, including in–depth interviews and focus group discussions. A purposive sampling technique was used to select 25 key informants, categorized into 3 groups: 1. Executive, 2. Operational staff, and 3. Local area representative. The research instruments included semi–structured interviews and focus group discussions, with data analyzed using content analysis. The research results found that: 1) Key success factor in community leadership development included leaders acting as mentors to inspire and enhance the potential community members, Other critical factors were network partnerships, community readiness, collaborative teamwork, and the management of natural resources, and environment, all of which create participation and sustainable development through community forums. Quantitative analysis revealed that overall transformational leadership was at the highest level. When considering each aspect, idealized influence, inspirational motivation, intellectual stimulation and individualized consideration were all rated at a high level, specifically in terms of well–being, professional success, compensation, and community relationships, respectively 2) The appropriate model for developing strategic change agents focuses on knowledge empowerment and creation of integrated leadership team through systematic collaborative planning and monitoring and evaluation.

Keywords: strategic change leaders, success models, sufficiency economy philosophy

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ตามที่ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ให้สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางความผันแปรที่เกิดขึ้นรอบด้านและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน สามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ ได้อาศัยหลักการและแนวคิด 4 ประการ (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580), 2561) คือ 1) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสืบสาน รักษา ต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสร้างความสามารถในการ “ล้มแล้ว ลุกไว” 3) เป้าหมายการพัฒนา อย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” และ 4) การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (กรมการพัฒนาชุมชน, 2568) กรมการพัฒนาชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่สามารถนำความรู้และทักษะมาใช้ในการบริหารจัดการชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยสถาบันการพัฒนาชุมชน ได้รับมอบหมายให้มีการขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จึงถูกจัดทำขึ้น เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะของผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ระดับตำบล รวมถึงการส่งเสริมการใช้ประโยชน์และขยายผลจากแผนพัฒนาตำบลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แบบบูรณาการ (สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2566) นอกจากนี้มีการดำเนินงานครอบคลุมถึงการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้นำที่มีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชน สร้างนวัตกรรมและขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เพื่อนำพาชุมชนสู่ความยั่งยืน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแกนหลักในการพัฒนาชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่กว่า 1,000 ตำบลทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนอย่างแท้จริง (สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2567) ซึ่งกระบวนการจัดให้มีการพัฒนาและสร้างทีมผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย ครู ก ครู ข และขยายผลสร้างทีมผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงระดับตำบล กลุ่มเป้าหมาย นักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ระดับตำบล รวมจำนวน 15,000 คน ซึ่งนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ระดับตำบล ประกอบด้วย กำนัน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ประธานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบล ผู้นำสตรีตำบล และหมู่บ้านศีลธรรม หรือผู้นำหมู่บ้านยั่งยืน หรือผู้นำทางศาสนา โดยกระบวนการขับเคลื่อนประกอบด้วย 1) โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาและสร้างทีมผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมที่ 1 การประกาศเจตนารมณ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่ 2 พัฒนาและสร้างทีมผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมที่ 3 ขับเคลื่อนตำบลเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) โครงการจัดมหกรรมแสดงผลความสำเร็จของผู้นำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมที่ 1 จัดเวทีถอดบทเรียนความสำเร็จ กิจกรรมที่ 2 จัดมหกรรมส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแผนพัฒนาตำบล จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำเร็จจากการส่งเสริมการใช้ประโยชน์แผนพัฒนาตำบล ระดับเขตตรวจราชการ พร้อมจัดนิทรรศการ 3) โครงการเชิดชูเกียรติผู้นำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมที่ 1 จัดนิทรรศการนำเสนอความสำเร็จการขับเคลื่อนตำบลเข้มแข็งด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมอบรางวัลเชิดชูเกียรติ ดำเนินการภายในงานวันพัฒนาชุมชน 2567 ครั้งที่ 13 (สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2567)

จากการเชิดชูเกียรติผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงที่มีจิตอาสา เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ตลอดจนเพื่อให้การดำเนินงาน ตามโครงการให้บรรลุตามเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนและเสริมสร้างตำบลเข้มแข็งด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำเร็จจากการส่งเสริมการใช้ประโยชน์แผนพัฒนาตำบล และจัดแสดงนิทรรศการนำเสนอความสำเร็จการขับเคลื่อนตำบลเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ได้รับรางวัลชนะเลิศเป็นตำบลเข้มแข็งส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแผนพัฒนาตำบลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับประเทศ จากกิจกรรมคัดเลือกผลความสำเร็จผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ภายใต้โครงการปลูกผักสวนครัว รั้วกินได้ โดยมีผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงที่เข้าร่วมโครงการ 1,000 ตำบล ระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2566 – สิงหาคม 2567 จากการคัดเลือกผลความสำเร็จผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง 76 จังหวัด คัดเลือกแข่งขันสู่ระดับเขตตรวจราชการ 18 ตำบล และค้นหา The Best of The Best เพียง 5 ตำบลต้นแบบระดับประเทศ จากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาชุมชน และนำไปต่อยอดเสริมความเข้มแข็งชุมชนตำบลบูรณาการงานเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความมั่นคงทางอาหาร สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และสร้างสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ด้วยกุญแจแห่งความเป็นเลิศของตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ระดับตำบล ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้นำชุมชน องค์กรชุมชนและเครือข่าย เสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนผ่านการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่สะท้อนถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำชุมชนในการพัฒนา ให้สามารถเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดที่มีผลงานดีเด่นและผ่านการคัดเลือกในระดับประเทศในปี 2567 ทำให้ผู้วิจัยจะศึกษาหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ถอดบทเรียนและสร้างรูปแบบที่เหมาะสมต่อการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำผลการศึกษาไปขยายผลในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรเพราะผู้นำที่มีทักษะการบริหารงาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่า สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น จนทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ตามแนวคิดของจารุวรรณ นูสา และสิทธิชัย สอนสุภี (2564) ประกอบด้วย 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางปัญญา 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจก

บุคคล และ 5) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ในขณะที่วีระยุทธ สายบุญ และสิทธิชัย สอนสุภี (2563) มองว่า การจัดการของผู้บริหารหรือผู้นำ กระบวนการหรือพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้น โดยใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความไว้วางใจ เพื่อองค์กรและใช้การจูงใจโน้มน้าวความคิดให้ผู้ร่วมงานและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง ตามที่ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2546) เสนอองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) การมีอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม 2) การบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชน 3) เกิดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ 4) การมีทุน ทั้งตัวเงิน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และทุนทางวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม 6) เกิดการยอมรับจากภายนอก

3. แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่ทิพวัลย์ คำคง (2558) ในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งต้องคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกัน อย่างมีความรู้และมีคุณธรรม โดยผลการประยุกต์ใช้ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข มีความมั่นคงในชีวิตและมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยผู้ปฏิบัติต้อง 1) เข้าใจนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ 2) ดำเนินชีวิตตามหลักธรรม 3) คนในครอบครัวต้องร่วมมือกัน 4) มีการออมเมื่อเหลือใช้ 5) เปิดโอกาสในการเสนอแนวทางในการปฏิบัติ

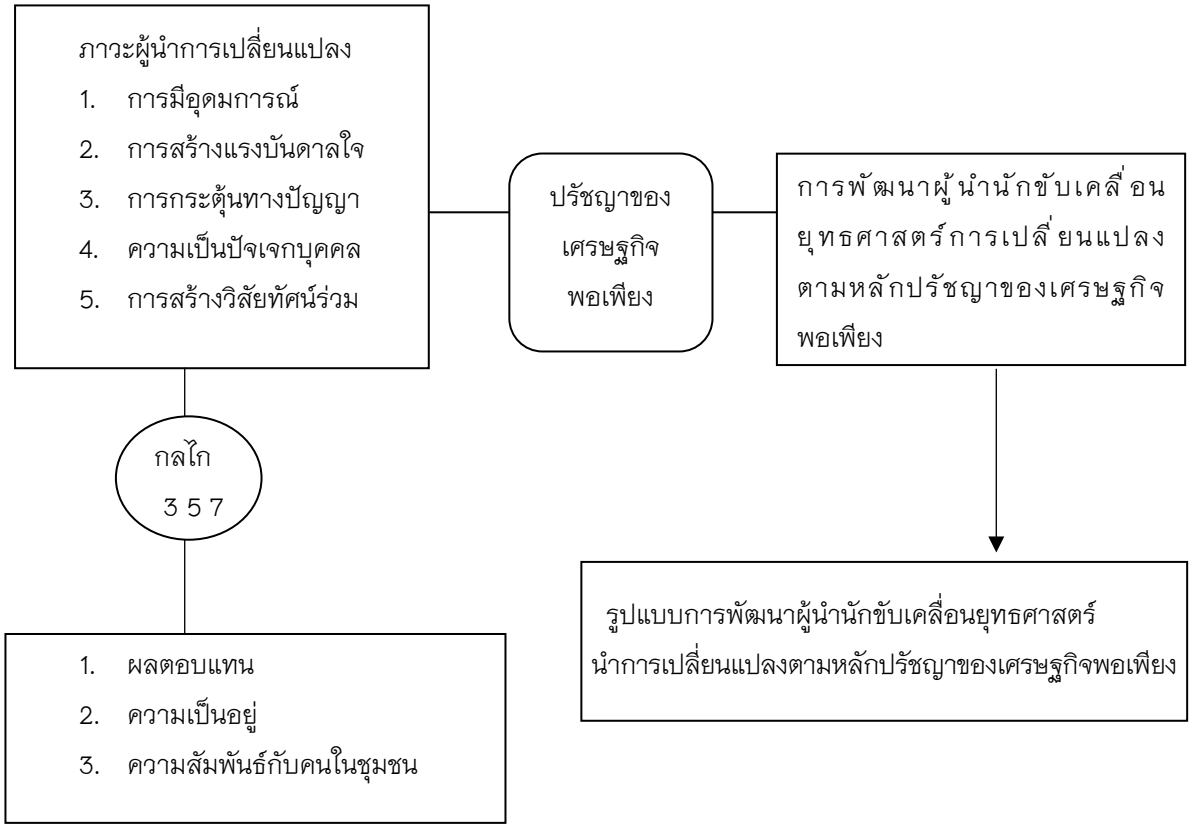
4. โครงการผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง สถาบันการพัฒนาชุมชน (2567) ขับเคลื่อนกิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรกรม กิจกรรมที่ 2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ กิจกรรมที่ 3 กระบวนการพัฒนาการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร ของตำบลพี่และตำบลน้อง ภายใต้คติพจน์ 1 หมู่บ้าน ดูแลทั้งตำบล สร้างความมั่นคงทางอาหาร บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ กิจกรรมที่ 4 ประเมินเพื่อจัดลำดับจังหวัดของตนเอง

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการองค์กร ในการกำหนดทิศทางที่ชัดเจน เป็นแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร และสร้างเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะช่วยกระตุ้นจิตใจให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่น พร้อมเผชิญกับความท้าทาย และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากผู้นำที่มีทักษะด้านการจัดการจะสามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ความมีภาวะผู้นำ จึงเป็นกระบวนการผ่านการสร้างอุดมการณ์ เสริมสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นทางปัญญา ความคิด องค์ความรู้ในชุมชนที่มี รวมถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ให้การสนับสนุนและร่วมกันทำงานกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้นำสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างคล่องตัวและส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรให้นำไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้การขับเคลื่อนโครงการผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง และถือเป็นการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติงานจริง ภายใต้คติพจน์ 1 หมู่บ้าน ดูแลทั้งตำบล สร้างความมั่นคงทางอาหาร บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของเอกสาร บทความ รายงานการศึกษาวิจัย ซึ่งได้ให้แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำ

นักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นซึ่งนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (mixed-method research) โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 โดยประชากร (population) ได้แก่ ประชาชน ตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 7,622 คน (กรมการปกครอง, 2567) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (samples) โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) จำนวน 380 คน ในการคัดเลือกตัวอย่าง (sampling) ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวก (convenience sampling)

1.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ที่เป็นเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวนรวม 15 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) จำนวน 25 คน ประกอบด้วย 1.1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระดับผู้บริหาร เช่น พัฒนาการจังหวัด นายอำเภอ หรือตัวแทน จำนวน 2 คน 1.2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระดับปฏิบัติงาน เช่น ปลัดอำเภอชำนาญ

การพิเศษ พัฒนาการอำเภอ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน 1.3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระดับพื้นที่ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน ทีมผู้นำ ครู ข จำนวน 5 คน ครู ข ขยายผล จำนวน 10 คน และประชาชน จำนวน 4 คน และ 2) ผู้ร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่ม (focus group discussion) จำนวน 25 คน โดยกำหนดหลักเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกตัวอย่างผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ดังนี้ 2.1) เป็นผู้ที่เข้าร่วมโครงการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ระดับตำบล 2.2) เป็นตัวแทนประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholder) หรือคณะทำงานขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตำบลสองพี่น้อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม (questionnaires) แบบปลายปิดและแบบปลายเปิด โดยศึกษาความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสาร ตำรา รวมถึงเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ และงานวิจัยภาคสนาม (survey research or field research) ที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากำหนดประเด็นข้อคำถาม 3) นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ความเห็นชอบ และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหา (content validity) ด้านโครงสร้าง (construct validity) และการใช้ภาษาและความครอบคลุมของเนื้อหา (verbal validity) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item–Objective Congruence: IOC) โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและค่าความเชื่อมั่น

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เชิงคุณภาพ คือแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (semi–structure interview form) ในการสร้างรูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบปลายปิดและแบบปลายเปิด เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (in–depth interviews) และประเด็นสนทนาเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เป็นประเด็นข้อคำถามปลายเปิด (open – ended questions) โดยใช้แนวทาง SWOT Analysis ในการกำหนดประเด็นในการสนทนา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด เพื่อขออนุญาตและขอความความร่วมมือในการประสานงานการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2) รวบรวมข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างดำเนินการตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่งออกในรูปแบบ google sheet และดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูล ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป กำหนดค่าการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนแล้วไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean) ตามเกณฑ์ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) องค์ประกอบความสำเร็จ ได้แก่ ค่าสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา โดยใช้สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่และร้อยละ และความคิดเห็นการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

1) ความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี

ความสำเร็จของผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ให้เกิดการใช้ประโยชน์จากแผนพัฒนาตำบลในพื้นที่ตำบลเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยศักยภาพของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุนที่สามารถนำความรู้และทักษะมาใช้ในการบริหารจัดการชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ด้วยการสร้างความเข้าใจ ผ่านการประกาศเจตนารมณ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนงาน “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน สร้างครู ก ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ รวมถึงการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอและตำบล ตามหลักการทรงงานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังค่านิยมการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง รวมถึงต่อยอดในการสร้างทีมครู ข เพื่อขยายผลในการขับเคลื่อนงานนำไปสู่การสร้างกลไกการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายผ่านกิจกรรมสาธารณประโยชน์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม 7 ภาคีเครือข่าย การค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน ในการขับเคลื่อนตำบลเข้มแข็ง ในรูปแบบการประยุกต์ใช้ กลไก 3 5 7 ไปสู่กิจกรรม 1 ตำบล 1 กิจกรรม เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จากแผนพัฒนาตำบลเพื่อวิเคราะห์หาปัญหาและความต้องการในรูปแบบ การวิเคราะห์ SWOT analysis จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยมีความพอประมาณ ไม่ใช้ทรัพยากรเกินตัว ไม่ทำอะไรเกินกำลัง มีเหตุผล ทุกการพัฒนา ต้องมีข้อมูลมีการคิดวิเคราะห์ก่อนลงมือ และมีภูมิคุ้มกัน สร้างความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง เช่น ฝึกอาชีพ จัดตั้งกองทุนชุมชน เป็นต้น ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ รวมถึง ทุนทางสังคม การมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง อยู่ดีกินดี มีความรักสามัคคี มีการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการดูแลซึ่งกันและกัน ผู้นำชุมชนมีความซื่อสัตย์ และมีกลุ่มเครือข่ายองค์กรการพัฒนาในชุมชนที่เข้มแข็ง โดยชุมชนสามารถใช้ทุนทางสังคมเพื่อสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จากการปฏิสัมพันธ์ในระดับชุมชนทำให้ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรีมีความเข้มแข็ง และสิ่งสำคัญที่ประสบความสำเร็จ คือ ผู้นำ ผู้นำตำบลสองพี่น้องทุกหมู่บ้านเป็นผู้นำที่ดี ทั้งท้องที่และท้องถิ่น มีความสามัคคี มีจิตสาธารณะอยู่กันแบบสังคมเครือญาติ มีการทำงานแบบบูรณาการนำหลักบวรมาเป็นแกนหลักในการพัฒนาคนและสังคม มีการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกัน และมี 7 ภาคีเครือข่ายการพัฒนามาเป็นกำลังในการขับเคลื่อนในตำบล เพื่อตอบสนองและแก้ไขปัญหาความต้องการของคนในชุมชนให้ได้มากที่สุด

ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์และมองการณ์ไกลได้อย่างแม่นยำประพฤติปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมมีเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการมีคุณธรรมบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ของส่วนรวม แบ่งปัน ควบคู่กับการใช้หลักของธรรมาภิบาล โดยการขับเคลื่อนของผู้นำมีแนวทางและกลวิธีที่ทำให้ประชาชนเกิดเล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็ง มีดังนี้

1. รณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความเข้าใจถึงความสำคัญของเวทีประชาคม เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนวคิด หรือให้ข้อเสนอแนะต่อแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เสริมสร้างความสามัคคีและพลังของชุมชน ซึ่งช่วยให้การพัฒนามีความเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นมากขึ้นโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ของชุมชน ทางผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการ

2. สร้างวิทยากรกระบวนการ เพื่อนำกระบวนการไปใช้กับประชาสังคม ในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็ง มีการกำหนดแผนและแนวทางในการปฏิบัติ มีการออกตรวจเยี่ยมและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในการปฏิบัติงานนั้น ๆ ร่วมกับชุมชน สนับสนุนด้านวิชาการ ส่งเสริมให้ผู้นำเป็นต้นแบบที่ดี และส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น รวมถึงประชาชนในชุมชนเอง โดยมีแนวทางและองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ช่วยให้เกิดการรวมพลัง ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความสามัคคี และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาค

4. การปรับเปลี่ยนทัศนคติและบทบาทของทุกฝ่ายให้หันมาร่วมกันทำงาน ในการสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชน โดยกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน เช่น มีความต้องการให้ชุมชนกินดี อยู่ดี มีความสุข ปลอดอบายมุข มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยการสร้างพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผ่านเวทีประชาคมประจำเดือน เพื่อให้เกิดการรับฟังกันอย่างเข้าใจ เสริมทัศนคติเชิงบวก ปลูกฝังแนวคิด “เราเปลี่ยนได้” “เราแก้ไขได้” และ “เราสร้างสิ่งดี ๆ ร่วมกันได้” สร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของตัวเองและของชุมชน

5. การทำงานเป็นทีม ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะไม่มีใครคนใดคนหนึ่งที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ลำพัง ต้องอาศัย “พลังของความร่วมมือ” จากทุกฝ่ายในชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนร่วมคิด ตัดสินใจวางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรม หรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการ หรือกิจกรรมอย่างแท้จริง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี มีการบริหารจัดการชุมชนโดยชุมชน ประชาชนมีอาหารเพียงพอปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ ประชาชนในตำบลสองพี่น้องมีรายได้ที่มั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างรู้รัก สามัคคี เกื้อกูล มีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตย ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการที่ผู้นำส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนในชุมชนให้มีการดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และใช้ความรู้คู่คุณธรรมในการดำเนินชีวิต ได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมให้ชุมชน เกิดความเข้มแข็งจากการพึ่งพาตนเองให้เกิดความสมดุล ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านผู้นำ ผู้นำของชุมชนเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถกล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความเสียสละ มีวิสัยทัศน์ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนและเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง การให้ความรู้

2. ด้านภาคีเครือข่าย ด้วยผู้นำตำบลเข้มแข็งร่วมมือกับ 7 ภาคีเครือข่าย ราชการ ผู้นำศาสนา วิชาการ เอกชน ประชาชน ประชาสังคม และสื่อสารมวลชน โดยการขับเคลื่อนกิจกรรมตาม เช่น ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนผู้ป่วยติดเตียง ผู้ยากไร้ ครัวเรือนยากจนเพื่อมอบของใช้อุปโภค บริโภคแก่ครัวเรือน ทุกเดือน ๆ ตามโครงการ

สังฆประชานุเคราะห์ ขับเคลื่อนกิจกรรมตามคอยให้การสนับสนุนส่งเสริมชุมชนมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนในด้านงบประมาณ องค์ความรู้ สถานที่ รวมถึงความพยายามหาแหล่งทุนให้กับชุมชน

3. ความพร้อมของชุมชน การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งจำเป็นที่ชุมชนจะต้องมีความพร้อม การที่จะทำให้ชุมชนพร้อมนั้นคนในชุมชนจะต้องได้รับการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อชุมชนมีความพร้อมการดำเนินการย่อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการมี ทัศนคติของประชาชน ในการกล้าคิด กล้าทำ ให้ชุมชนเกิดการพัฒนาจากการพึ่งพาตนเองของชุมชน ชุมชนมีความพยายามในการพึ่งพาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตในยุคของวิกฤติการณ์ต่าง ๆ โดยชุมชนพยายามปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยชุมชนมีกระบวนการในการจัดการตนเองในด้านต่างๆ ทั้งในด้านความเป็นอยู่ ด้านสุขภาพของสมาชิกในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น รวมถึงการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชุมชนในด้านต่าง ๆ

4. การมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม โดยชุมชนมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านที่ประชุมประจำเดือนหมู่บ้าน โดยการเสนอประเด็นปัญหา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ ร่วมประเมินผล รวมถึงการเสนอกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน และแผนพัฒนาตำบล

5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชุมชนจึงยังคงมีพื้นที่ทางธรรมชาติอยู่บ้าง โดยในพื้นที่ชุมชนมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งสถานที่ทางธรรมชาติ วัดหรือโบราณสถาน หากพื้นที่เหล่านั้นได้รับการทำนุบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่สนใจของผู้คนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงในด้านสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น การจัดทำถังขยะเปียกไว้ใช้ในครัวเรือน การทำปุ๋ยชีวภาพจากขยะเปียกหรือมูลสัตว์เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการชุมชนทั้งสิ้น ซึ่งการที่ชุมชนจะกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ มีภูมิคุ้มกันในตนเองได้นั้น เกิดจากการเรียนรู้ปัจจัยด้านต่าง ๆ ร่วมกัน พูดคุย ปรึกษาหารือร่วมกันโดยตัวแสดงต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมกันหาแนวทาง วิธีการ และกระบวนการในการบริหารจัดการชุมชนในมิติต่าง ๆ และเมื่อชุมชนสามารถจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง จึงบ่งบอกได้ว่าชุมชนมีศักยภาพ มีภูมิคุ้มกันที่จะสามารถรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงได้ เหล่านี้จะนำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งในที่สุด

สอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณจำนวน 355 คน ภาพรวมด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.62, S.D.= .19) โดยพิจารณาเป็นรายด้านประกอบด้วย การมีอุดมการณ์ ($\overline{X}$ = 4.77) สร้างแรงจูงใจ ($\overline{X}$ = 4.77) กระตุ้นทางปัญญา ($\overline{X}$ = 4.62) ความเป็นปัจเจกบุคคล ($\overline{X}$ = 4.35) ตามลำดับ รวมถึง ด้านแรงจูงใจในการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.34, S.D.= .08) ด้านความเป็นอยู่ ($\overline{X}$ = 4.46) ความสำเร็จในการทำงาน ($\overline{X}$ = 4.34) ผลตอบแทน ($\overline{X}$ = 4.32) และความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ($\overline{X}$ = 4.26) ตามลำดับ

2) รูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาค้นพบว่า หลักของการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้นั้น คือ ผู้นำ ที่จะเป็นผู้สร้างคุณค่าแก่ชุมชน โดยการขับเคลื่อน มองเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน ด้วยรูปแบบการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าผู้นำตำบลสองพี่น้องมีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนชุมชนธรรมาภิบาลที่มีการบริหารจัดการ เพื่อประโยชน์ของสมาชิก

และชุมชน ประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นกลไกในการบูรณาการหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในทุกมิติ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัยให้เกิดความยั่งยืน ดังนี้

1. การให้ความรู้ ด้วยหลักสูตรการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นหลักสูตร เสริมองค์ความรู้ อาทิ ทฤษฎีใหม่ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า สู่การพัฒนาตามหลักกสิกรรมธรรมชาติ การขับเคลื่อนสืบสานเศรษฐกิจพอเพียงการปฏิรูปประเทศสู่รูปธรรมความสำเร็จด้วยการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอน การพัฒนาเมืองและการขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของการร่วมทุน 3 ภาคี ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น

2. การขับเคลื่อนงานกิจกรรมในระดับอำเภอ ควรมุ่งเน้นให้เป็นวาระเร่งด่วน ทำให้เกิดความเข้มแข็งขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จด้วยการจับมือร่วมกับ 7 ภาคีเครือข่าย คือ ข้าราชการทุกกระทรวง ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ ผู้นำศาสนา ภาควิชาการ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคสื่อสารมวลชน และพี่น้องประชาชน เพื่อขยายผลทำให้อุดมการณ์ ที่มีในตนเองได้เสริมสร้างกับทีมงาน โดยมี “ผู้นำ” ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อการช่วยเหลือสังคม ครอบครัว ชุมชน ตำบล หมู่บ้าน ทำให้สามารถดึงความรู้ความสามารถตนเองและทีมช่วยกันผลักดันขับเคลื่อนงานให้ประสบความสำเร็จ ด้วยการประกาศเจตนารมณ์ ปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ยึดมั่นปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้

3. การสร้างทีมผู้นำแบบบูรณาการ ประกอบด้วยเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการด้วย การประสานงาน ปรึกษาหารือ หัวหน้าส่วนราชการ และผู้นำทุกระดับ เพื่อเสริมสมรรถนะผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงในการนำโครงการกิจกรรมตามแผนพัฒนาตำบลโดยประยุกต์หลักการทรงงานและการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานและขยายผลในพื้นที่ สร้างทีมผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ร่วมกันค้นหาต้นทุนทางสังคม งานพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการทำงานแบบบูรณาการ ด้วยการวางแผนการทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดกลไกการขับเคลื่อนทีมนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนทุกระดับ เป็นผู้นำที่มีศักยภาพทำให้ทุกหมู่บ้านเป็น “หมู่บ้านยั่งยืน (sustainable village)” คือ บ้านเรือนและหมู่บ้านมีความมั่นคงปลอดภัย สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีถังขยะเปียกลดโลกร้อน มีธนาคารขยะ เกิดความรัก สามัคคีเกิดการรวมกลุ่มจิตอาสาแบบไม่เป็นทางการ

4. ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ทุกขั้นตอน โดยผ่านการแลกเปลี่ยนประชุมประจำเดือนในเวทีประชาคม พร้อมกับมีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานสนับสนุน ติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ในการติดตาม ถอดบทเรียน และประเมินผลความสำเร็จผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแผนพัฒนาตำบลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกลไกและเครื่องมือในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาตำบล เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน สร้างการรับรู้ให้แก่บุคคลภายนอกประกอบกับคนในชุมชนมองเห็นคุณค่าของทุนชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ข้อจำกัด คือ การโยกย้ายของเจ้าหน้าที่และข้าราชการทุกภาคส่วนที่เข้ามาขับเคลื่อนงานในชุมชน ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง รวมถึงงบประมาณ งบประมาณจะไม่ใช่สิ่งสำคัญอันดับแรก แต่เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างการทำงานและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์และมีความคุ้มค่ามากขึ้น ก่อให้เกิดการทำงานที่รวดเร็วและง่ายขึ้น แต่หากไม่มีงบประมาณเข้ามาช่วยในการส่งเสริมสนับสนุนก็มีการขับเคลื่อนได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เอามื้อสามัคคีในการขับเคลื่อนกิจกรรมรวมถึงข้อเสนอแนะ พบว่า การพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

นำการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง บริหารเวลาที่มีให้เกิดความชัดเจน รวมถึงหลักสูตรในการอบรมหลักสูตรสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพราะ กลยุทธ์ที่สำคัญในการขับเคลื่อนดำเนินงาน คือ ตัวผู้นำ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจในการขับเคลื่อนงาน ประกอบด้วย การได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตดั้งเดิมและประเพณีวัฒนธรรม สัมผัสธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

จากการขับเคลื่อนผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลง ควรมุ่งเน้นการมีอุดมการณ์ที่ชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้อื่น ผู้นำต้องเข้มแข็งเป็นแบบอย่างที่ดี เกิดการกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง และคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถนำพาองค์กรหรือชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชน ทำให้เกิดการรับรู้ของบุคคลภายนอก ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ ด้วยการบูรณาการความร่วมมือ ผ่านกลไก 3 5 7 บูรณาการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการเชื่อมโยงภารกิจของหน่วยงาน กลุ่มองค์กร ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เข้ากับโครงการฯ ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาและการวิเคราะห์รูปแบบความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี สามารถอภิปรายสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้ 1) ความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ชุมชนตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี เป็นชุมชนเข้มแข็ง คือ การที่ผู้นำชุมชนคอยเป็นพี่เลี้ยง (mentor) โค้ช (coach) ให้แก่ชุมชน เพราะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการหรือกำหนดทิศทางเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” และ “โค้ช” ที่ช่วยจุดประกาย สร้างแรงบันดาลใจ และพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้สมาชิกทุกกลุ่ม มีโอกาสเสนอความคิดเห็นและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ตอบโจทย์ความต้องการของตนเอง สร้างพื้นที่ปลอดภัยในการพูดคุย (safe space) สอดคล้องกับ Bathurst & Ladkin (2012) องค์ประกอบร่วมที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายร่วม คือ “การฟังกัน” และ “ความไว้วางใจกัน” ซึ่งจะช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดการดึงศักยภาพของคนในทีม แต่ละคนสามารถสลับกันเป็นผู้นำในส่วนงานที่ตนถนัดได้และที่สำคัญก็ยอมให้สมาชิกคนอื่นขึ้นไปนำได้เช่นกัน ขณะที่สมาชิกอื่น ๆ ที่เหลือในทีม ก็ช่วยกันประคับประคองและส่งเสริมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การสร้างเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สังคมก้าวต่อไปอย่างยั่งยืนและมั่นคง อันเป็นเป้าหมายร่วมสูงสุดของสมาชิกทุกคน

ด้วยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ที่การเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะผู้นำที่สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในกระบวนการทำงาน ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เกิดนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสร้างความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง แม้จะยังมีข้อจำกัดด้านศักยภาพและความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก แต่ผู้นำที่ได้รับการพัฒนาได้กลายเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับสังคมในระยะยาว ตามที่กิตติ คงตุก (2563) แบ่งผู้นำเป็น 3 ระดับที่ต้องทำงานร่วมกัน ได้แก่ 1) ผู้นำระดับสูงสุด 2) ผู้นำระดับกลาง

และ 3) ผู้นำระดับแนวหน้า โดยให้ความสำคัญกับผู้นำระดับแนวหน้าซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการ ใกล้ชิดกับหน้างานและสภาพปัญหาจริง

นอกจากนี้ การมีกระบวนการจัดการของชุมชนที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย กล่าวคือ การเกิดขึ้นของเครือข่ายความร่วมมือชุมชน เริ่มต้นจากการที่สมาชิกทุกคนในเครือข่ายต่างมีการรับรู้ที่เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย มีความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน มีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ประสบปัญหาอย่างเดียวกันหรือคล้ายกัน รวมทั้งมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างเดียวกัน (Linder & Brooks, 2004) คือ ทุกคนต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและต้องการให้ชุมชน มีการพัฒนา ซึ่งรูปแบบกลไกการบริหารชุมชนมีลักษณะเป็นเครือข่ายนี้เป็นรูปแบบกลไกการบริหารแบบแนวราบที่เน้นการประสานงานและความร่วมมือกันระหว่างหัวหน้าส่วนราชการ เครือข่ายภาคเอกชน ภาคศาสนา ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคประชาชน และภาคสื่อสารมวลชน โดยเข้ามา มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนภารกิจของส่วนราชการระดับอำเภอโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำ ซึ่งก็คือ กำนัน เป็นตัวเชื่อมของแต่ละเครือข่าย ผ่านกระบวนการประชุมประชาคมประจำเดือน และพูดคุยกันของสมาชิกในเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้าใจ การเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน ซึ่งการใช้ภาวะผู้นำในการบริหารเครือข่ายแบบแนวราบ เป็นการอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมในรูปของความสัมพันธ์แบบเครือญาติของชาวบ้าน ในการช่วยประสานงานและขอความร่วมมือจากชาวบ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ในชุมชน รวมถึงการประสานไปยังหน่วยงานภาครัฐเพื่อขอรับการสนับสนุนและการช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาภายในชุมชน ประกอบกับกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน ได้ใช้เวทีประชาคมเป็นสื่อกลางในการพูดคุยกันถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้ทุกคนมีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของปัญหาร่วมกัน มีการรวบรวมและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหา กระบวนการทำงานเป็นทีม จึงเป็นสิ่งสำคัญ สอดคล้องกับสุวิมล เรืองวิไลกฤตย์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม และวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการองค์การบริษัทเอกชนในเขต กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำมีอิทธิพลร้อยละ 63.90 โดยด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำ ด้านพฤติกรรมผู้นำ และด้านผู้นำปฏิรูปที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการ 2) ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีมมีอิทธิพลร้อยละ 75.90 โดยด้านประเภทของทีมด้านประสิทธิภาพของการทำงานทีม และด้านองค์ประกอบของทีมที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการ 3) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลร้อยละ 81.10 ดังนั้น การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากความร่วมมือของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่เข้ามาร่วมในการพัฒนาชุมชน ทำให้ทุกคนได้ค้นพบศักยภาพในตนเองและได้มีโอกาสแสดงศักยภาพที่ตนมีให้เกิดประโยชน์ในการผลักดันให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งการเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายนั้นเป็นการเข้ามาเชื่อมโยงสัมพันธ์กันภายใต้โครงสร้างที่ชัดเจนแน่นอนและมีการแสดงบทบาทหน้าที่อย่างต่อเนื่องสรุปได้ว่าความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 1) ส่งเสริมบทบาทผู้นำในฐานะ “พี่เลี้ยง” และ “โค้ช” ให้มีทักษะด้านการสื่อสาร การให้คำปรึกษา และการสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้สามารถจุดประกายและเสริมพลังแก่สมาชิกในชุมชนได้อย่างแท้จริง 2) จัดเวทีประชาคมอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ร่วมออกแบบแนวทางการพัฒนาอย่างเท่าเทียม 3) สร้างวัฒนธรรมการฟังและความไว้วางใจพัฒนากลไกและกระบวนการทำงานที่เน้นการรับฟังอย่างลึกซึ้ง 4) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อเพิ่มทรัพยากร ความรู้ และโอกาสในการพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคง

รูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี สำหรับทรรศนะของผู้วิจัยเห็นว่า จะเห็นได้ว่า ตำบลสองพี่น้องเป็นตำบลที่มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ประชาชนในพื้นที่มีความมั่นคงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้นำชุมชนทั้งท้องถิ่น (อปท.) ท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนอื่น ๆ) หน่วยงานราชการ ผู้นำทางศาสนา (วัด) กลุ่มองค์กรภาคประชาชน

ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ มีความรัก ความสามัคคี มีวิสัยทัศน์ที่พร้อมร่วมกันขับเคลื่อนตำบลสองพี่น้องให้เป็นตำบลแห่งความสุข ประชาชนในพื้นที่พร้อมให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างที่มีในชุมชน ทำให้การพัฒนาพื้นที่เป็นไปได้ด้วยดีในทุก ๆ มิติ จึงทำให้ตำบลสองพี่น้องเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการ ดังนี้ 1) ผู้บริหารและภาคีเครือข่ายทั้ง 7 ภาคี ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน 2) ผู้นำชุมชนจะต้องปฏิบัติตนเป็นต้นแบบอย่างที่ดี มีความเฉลียวฉลาด เป็นที่รัก ขยันขันแข็ง มีน้ำใจ เป็นที่น่ายกย่องศรัทธาและไว้วางใจของพี่น้องประชาชน 3) ผู้นำที่ดีต้องกล้าที่จะแสดงออก มีความรับผิดชอบต่อชุมชน แสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน ตามบริบทของในแต่ละพื้นที่ 4) ส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชน และภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ให้เกิดการขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งเข้ารับการอบรมแลกเปลี่ยน สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนนำมาปฏิบัติงาน และ 6) สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยการสร้างความมิตร ซึ่งหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลสองพี่น้อง ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต มีกิจกรรมส่งเสริมการปลูกผักกินเอง มีการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ จากชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สร้างกลุ่ม สร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความรู้ความสามัคคีต่อคนในชุมชน สร้างองค์ความรู้ ต่อยอดผลผลิตจัดการกับสิ่งแวดล้อมในชุมชนในการพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด พร้อมจะส่งต่อความรู้สู่ลูกหลานของคนในชุมชนเองอีกครั้ง สอดคล้องกับ Northouse (2013) กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงบุคคลจากรูปแบบหนึ่งสู่อีกรูปแบบหนึ่ง ใช้แรงจูงใจในงานที่ทำ สร้างให้เกิดความพึงพอใจและทำให้เห็นคุณค่าของงาน

จะเห็นได้ว่า การถอดบทเรียนความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ความสำเร็จในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เริ่มต้นที่ ผู้นำทำก่อน สร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย และขับเคลื่อนชุมชนสู่ความเข้มแข็งด้วยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดผลเป็นรูปธรรม สามารถปฏิบัติได้จริง โดยเน้นการพัฒนาคน และยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวม การมีส่วนร่วม และการพึ่งตนเอง ด้วยการยึดหลักการทำงานผ่านกลไก 3 5 7 ด้วยการพัฒนางาน ต้องเริ่มจาก ตัวบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคศาสนา ภาควิชาการ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมและ ภาคสื่อสารมวลชน เป็นพลังสำคัญที่มีอำนาจในรูปแบบซอฟต์พาวเวอร์ ผ่านกระบวนการความร่วมมือกับชุมชนต่อการพัฒนางาน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษารูปแบบความสำเร็จของการพัฒนาผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ชุมชนตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรี เป็นชุมชนเข้มแข็ง คือ การที่ผู้นำชุมชนคอยเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ชุมชน เพราะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการหรือกำหนดทิศทางเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” และ “โค้ช” ที่ช่วยจุดประกาย สร้างแรงบันดาลใจ และพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการจัดเวทีประชาคม ให้สมาชิกกล้าคิด กล้าแสดงออก ร่วมสร้าง ทำให้ทุกคนมีทัศนคติ หรือจิตอาสาที่จะช่วยกันพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง รวมถึงการเป็นต้นแบบที่ดี ผู้นำต้องทำก่อน โดยพบว่า “ผู้นำที่ดีจะต้องสร้างชุมชนที่คิดเป็น ทำเป็น และร่วมกันพัฒนาอย่างยั่งยืน” ดั้งนี้ 1) ผู้นำชุมชนในบทบาท “พี่เลี้ยง” และ “โค้ช” ไม่ใช่แค่ “สั่ง” หรือ “นำ” แต่ ลงมือทำเป็นตัวอย่างสนับสนุน ให้กำลังใจ และช่วยพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเป็นแรงบันดาลใจ และมีบทบาทในการสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

2) กระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างใช้ เวทีประชาคม เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยน สื่อสาร และร่วมตัดสินใจส่งเสริมให้สมาชิก กล้าคิด กล้าแสดงออก และมีความรับผิดชอบต่อชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง 3) การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานจิตอาสาชุมชนมี “ทัศนคติร่วม” ของความเสียสละและมีส่วนร่วมสมาชิกทุกคน “รู้สึกเป็นเจ้าของ” และ พร้อมพัฒนาโดยไม่รอรัฐจิตอาสาถูกปลูกฝังผ่านการทำงานร่วมกับผู้นำในทุกกิจกรรม 4) ผู้นำต้อง “ทำก่อน” เพื่อสร้างพลังศรัทธาเป็นต้นแบบที่จับต้องได้ ไม่เพียงพูด แต่ลงมือทำจริงทำให้ชุมชนเห็นว่าความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ มีความเชื่อมั่นในผู้นำจึงนำไปสู่ พลังร่วมใจ จากสมาชิกในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรีควรส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมมากขึ้น ในรูปแบบทางการและไม่ทางการแก่สมาชิก เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย เช่น การประชุมแลกเปลี่ยนระหว่างองค์กรชุมชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสตรี และเยาวชน เพื่อกำหนดทิศทางร่วมกัน

1.2 ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรีควรส่งเสริมการรวบรวมจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นรูปธรรม จากปราชญ์ชาวบ้านและถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง ผ่านการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อเป็นประโยชน์ในการใช้องค์ความรู้พัฒนาชุมชน โดยจัดกิจกรรมเวิร์กช็อปให้คนรุ่นใหม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง

1.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้หมู่บ้านประสบความสำเร็จ ตำบลสองพี่น้อง จังหวัดจันทบุรีควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้นำชุมชนและประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยนำองค์ความรู้ของปราชญ์มาปรับเป็นหลักสูตรสั้น ๆ เช่น การปลูกพืชผสมผสานแบบพอเพียงแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบการขับเคลื่อนกิจกรรมผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่เขตเมืองและชนบท เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ

2.2 ควรศึกษาทิศทางการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต หากผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดการเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2568). *กรมการพัฒนาชุมชน เปิดสัมมนาผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น ยกระดับผู้นำเข้มแข็งตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง.*สืบค้น 9 มิถุนายน 2567 จาก https://www.cdd.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/260747.

กรมการปกครอง. (2567). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร*. สืบค้น 9 มิถุนายน 2567 จาก https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage.

กิตติ คงตุก. (2563). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาคมประชาสังคมพังงาแห่งความสุข. ในปัณฑิตา จันทร์อร่าม (บ.ก.). *คนเคลื่อนคน* (หน้า.193-229). โครงการผู้นำแห่งอนาคต คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จารุวรรณ นูสา และสิทธิชัย สอนสุภี. (2564). *องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22* วันที่ 25 มีนาคม 2564 (หน้า 902-911). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทิพวัลย์ คำคง. (2558). *การจัดการศึกษาที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา โรงเรียนสัมมาสิกขาสันติอโศก.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2546). *กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาสังคม.* ขอนแก่น (พิมพ์ครั้งที่ 9): ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานตะวันออกเฉียงเหนือ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่ 9. สุวีริยาสาส์น.

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561– 2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1–71.

วีระยุทธ สายบุญ. (2563). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี.* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สถาบันการพัฒนาชุมชน. (2566). *รายงานผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ผู้บริหารระดับสูง กระทรวงมหาดไทย) พุทธศักราช 2566.* กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

สถาบันการพัฒนาชุมชน. (2567). *ความสำเร็จของผู้นำนักขับเคลื่อนยุทธสาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแผนพัฒนาตำบล ในพื้นที่ตำบลเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณ 2567.* กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

สุวิมล เรืองวิไลกฤตย์. (2565). *การศึกษาภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม และวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการองค์การบริษัทเอกชนในเขต กรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าวิอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

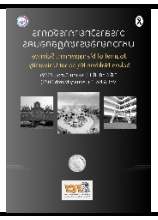
Bathurst, R., & Ladkin, D. (2012). Performing leadership: Observations from the world of music. Administrative Sciences, 2(1), 99–119. https://doi.org/10.3390/admsci2010099.

Linder. J. C., & Brooks. J. D. (2004). Transforming the public sector. *Outlook, 16*(3), 74–83.

Northouse, P. G. (2013). *Theory and practice* (6th ed). SAGE Publication.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed). Harper & Row.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

Development of an eco-cultural tourism management platform using the BCG Model to promote a high-value creative economy in a secondary city Khlung District, Chanthaburi Province

นารินจง วงศ์อุต [1], ศิริภา วิทยาพรพิพัฒน์ [2*], พิศาล ทองนพคุณ [3], สุทธิพงษ์ คล่องดี [4], ณัฐฐกิตต์ ตันสมรส [5]
Narinjong Wongaud [1], Siripa Wittayapornpipat [2*], Pisan Tongnoppakun [3], Suttipong Klongdee [4], Natthakit Tansomros [5]

[1] สาขาวิชาธุรกิจเกษตรดิจิทัล คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
[2] สาขาวิชาการจัดการเพื่อผู้ประกอบการ คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
[3,4] สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลและมีเดียคอนเวอร์เจนซ์ คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
[5] สาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

[1] Department of Digital Agriculture Business, Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok
[2] Department of Management for Entrepreneurship, Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok
[3,4] Department of Digital Technology and Media Convergence, Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok
[5] Department of Tourism and Hospitality Innovation, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Tawan-ok

Corresponding author's e-mail: narinjong_wo@rmutto.ac.th[1], siripa_wi@rmutto.ac.th [2], pisan_to@rmutto.ac.th [3], suttipong_ko@rmutto.ac.th [4], natthakit_ta@rmutto.ac.th [5]

Received: October 22, 2025 Revised: December 08, 2025 Accepted: December 14, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม 2) เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม 3) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการท่องเที่ยวและแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยและพัฒนา ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ตำบลวันยาว อำเภอขลุง มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นสูง เหมาะสมต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน สามารถกำหนดโปรแกรมกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เช่น การล่องแพศึกษาธรรมชาติ ชมเหยี่ยวแดง การเรียนรู้ธนาคารปูม้า และการแปรรูปอาหารทะเลพื้นบ้าน ได้มีการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ต้นแบบในรูปแบบเว็บไซต์ (www.crabbankchan.com) ที่เชื่อมโยงข้อมูลกิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นไว้อย่างเป็นระบบ พร้อมระบบหลังบ้านสำหรับบริหารจัดการโดยชุมชน ผลการทดสอบการใช้งานแพลตฟอร์ม พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับ “มากที่สุด” ต่อความชัดเจนของข้อมูล ความเหมาะสมของเนื้อหา และความง่ายในการเข้าสู่ระบบ ทั้งนี้แม้จะพบข้อจำกัดด้านความรู้เทคโนโลยีของคนในชุมชนในช่วงเริ่มต้น แต่การมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งและการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ต่อเนื่อง ส่งผลให้แพลตฟอร์มมีศักยภาพในการขยายผลสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในระดับชุมชน และสามารถเป็นต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG ในพื้นที่เมืองรองอื่น ๆ ได้ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยว, เศรษฐกิจแบบ BCG Model, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม, เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง, เมืองรอง

Abstract

This research aims to 1) enhance the potential of eco-cultural tourism management through active the community, 2) develop a digital platform for eco-cultural tourism management, and 3) transfer knowledge of tourism management and the eco-cultural tourism platform, leveraging the BCG model to drive a high-value creative economy in Khlung District, Chanthaburi Province. The study utilized a qualitative research design integrated with Research and Development through a community participates process. The results showed that Wan Yao Subdistrict, Khlung District, possesses significant potential in natural resources, culture heritage, and local wisdom, making it highly suitable for community-based eco-cultural tourism development. Key tourism programs were designs to align with the local context, such as nature-based rafting, red hawk watching, and blue swimming crab bank education, and local seafood processing. A prototype digital platform was developed (www.crabbankchan.com), systematically integrating information on activities, tourist attractions, and local products, complete with a back-end management system for community – led operations. The platform testing results indicated that users were highly satisfied with the clarity of the information, the appropriateness of the content, and the ease of access. Despite initial challenges regarding limited technological literacy within the community, active participation and continuous knowledge transfer successfully addressed these gaps. The

platform demonstrates significant potential for fostering economic, social and cultural sustainability. It can continue to be a model for community-based tourism management with a BCG economy in other secondary cities.

Keywords: development of a travel management platform, BCG model economy, Eco-cultural tourism, high-value creative economy, secondary city

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอบลุง จังหวัดจันทบุรี สอดคล้องกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิด “BCG Model” ที่จะพัฒนา 3 เศรษฐกิจ ไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ที่คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง) และยังสอดคล้องกับ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy” เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งหลายประเทศทั่วโลกนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยเชื่อมโยงกับการใช้ทุนทางปัญญาและทุนทางสังคมที่สำคัญ อันได้แก่ องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ทรัพย์สินทางปัญญา ที่สอดประสานกับพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผนวกเข้ากับการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมอันทันสมัย ในการผลิตสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมสอดคล้องไปกับแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภคในตลาดยุคใหม่ (กนกวรา พวงประยงค์ และสานิตย์ หนูนิล, 2561) ทั้งนี้การนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงนั้น จะเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนสามารถอยู่รอดได้ในยุคโลกาภิวัตน์

จังหวัดจันทบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์และหลากหลาย เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ที่มีทั้งที่ราบ ภูเขา แม่น้ำ พื้นที่ชายฝั่งทะเล และพื้นที่ชายแดนติดประเทศกัมพูชา ประกอบกับจังหวัดจันทบุรีเป็นเมืองทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทยซึ่งพระเจ้าตากสินมหาราชได้ยกทัพมารวมพลกู้ชาติที่จันทบุรี โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีชื่อเสียง เช่น อู่ต่อเรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ชายหาดเจ้าหลาว ชายหาดคุ้งวิมาน ชายหาดแหลมสิงห์ และจุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลม เป็นต้น โดยในปี 2560 จังหวัดจันทบุรี มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนกว่า 2,360,286 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยว 7,628 ล้านบาท (สำนักงานจังหวัดจันทบุรี, 2565) ซึ่งจังหวัดจันทบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญจำเป็นต้องพัฒนาคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ปัจจุบันปัญหาและอุปสรรคด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของจังหวัดจันบุรีนั้นยังไม่ได้รับความนิยม ประชาชนขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และไม่ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งเป็น

ทรัพยากรที่เกิดจากทุนทางธรรมชาติ (natural capital) ที่สามารถนำมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการสร้างสรรค์ โดยการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากฐานพื้นที่หรือสถานที่เป็นหลัก (area-based or place-based) จากการรวมกลุ่มสร้างสรรค์ในระดับพื้นที่ (creative cluster) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม หรือประวัติศาสตร์ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงเข้ากับการบริการ หรือการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมผสานเข้ากับความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่มาจากการมองเห็นทุนของตนเองและทุนของชุมชน

จากการลงพื้นที่ของทีมนักวิจัยในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เพื่อหาโจทย์การวิจัยภายใต้แผนปฏิบัติการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 งานมูลฐาน (Fundamental Fund) ภายใต้กรอบการวิจัยพัฒนาระบบเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green) ในด้านการท่องเที่ยวและสุขภาพ ให้เป็นระบบเศรษฐกิจมูลค่าสูง มีความยั่งยืนและเพิ่มรายได้ของประเทศ ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงประเด็นปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และด้านช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ตลอดจนฐานทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ ได้แก่ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่เดิม อันประกอบไปด้วย 1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนป่าโกงกาง ที่อุดมไปด้วยความหลากหลายทางนิเวศและพืชพันธ์เฉพาะถิ่นที่ควรคู่แก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ 2) ถนนเส้นยางนา ที่มีต้นยางนาอายุกว่า 300 ปี จำนวนหลายร้อยต้น และยังมีพิธีบวชต้นยางนา ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบไปยังคนรุ่นหลัง 3) ต้นยางนาขนาดใหญ่ที่มีอายุยาวนานหลายร้อยปี และมีเรื่องราวความเป็นมาตั้งแต่โบราณในเรื่องของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสกัดน้ำมันจากต้นยางนา 4) การเพาะเลี้ยงหอยแบบดั้งเดิมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหอยนางรมของชุมชนมีความเป็นอัตลักษณ์คือ เป็นหอย 3 น้ำ (น้ำจืด น้ำเค็ม น้ำกร่อย) ที่มีรสชาติดีแตกต่างจากหอยที่อื่น 5) ฐานการเรียนรู้ธนาคารปูม้า จากฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่เดิม จากการสังเคราะห์ประเด็นปัญหาร่วมกันกับกลุ่มตัวแทนของชุมชน ตกผลึกออกมาเป็นโครงการวิจัยการพัฒนาแฟลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบไปด้วย 3 วัตถุประสงค์ เป็นงานวิจัยที่พัฒนาเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและไปถึงปลายน้ำ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี 2) เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี และ 3) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการท่องเที่ยวและแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยนี้ก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจ ทำให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้นในชุมชน เกิดโอกาสในการต่อยอดเป็นผู้ประกอบการและการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนสามารถกระตุ้นจิตสำนึกของคนในพื้นที่ให้เห็นคุณค่าของทุนทางศิลปะและวัฒนธรรมสามารถคงไว้และสืบทอดให้บุคคลรุ่นหลังได้ตระหนักและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการท่องเที่ยวและแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินศักยภาพ

ศักยภาพการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ สิ่งแวดล้อม และชุมชน ในการนำมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว เอื้อต่อการพัฒนาหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและสามารถรองรับกิจกรรมท่องเที่ยวได้ ให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจในการมาท่องเที่ยวภายใต้ความเหมาะสมในการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศ (ดรรชนี เอมพันธุ์, 2546)

การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการสำรวจความพร้อมและความเหมาะสมของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ สิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินแหล่งท่องเที่ยวว่ามีคุณค่า ความสำคัญ และข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์เป็นศักยภาพ ตอบสนองการท่องเที่ยวรูปแบบหรือประเภทใด โดยวิธีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนำมาใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบความเหมาะสมของการพัฒนาประเภทการท่องเที่ยว โดยการประเมินศักยภาพไม่เพียงประเมินคุณสมบัติทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่รวมถึงเกณฑ์การท่องเที่ยวด้านอื่น ๆ นำมากำหนดเป็นปัจจัยชี้วัด (ดรรชนี เอมพันธุ์, 2546)

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2567) ทำการศึกษาศักยภาพเพื่อสร้างรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยชุมชน ตำบลธารปราสาท อำเภอ โนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมทั้ง 7 ด้าน มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก โดยชุมชนมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนในการตัดสินใจ การกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมและสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน และร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญทางแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่น่าสนใจ ได้รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวน 2 เส้นทาง คือ เส้นทางที่ 1) เส้นทางการท่องเที่ยวเยือน อารยธรรมแหล่งโบราณคดี ไหว้ศาลปู่ตา เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และ เส้นทางที่ 2) เส้นทางการท่องเที่ยวเยือนอารยธรรมแหล่งโบราณคดีคู่ลำน้ำธารปราสาท เรียนรู้วิถีถิ่นวิถีชุมชน

ประภาศรี เธียรธุมา และคณะ (2565) ได้ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อ่าวไร่เล อุทยานแห่งชาติ หาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ พบว่า อ่าวไร่เลเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติทั่วไปกึ่งผจญภัยผสานการจัดการเชิงอนุรักษ์ โดยนักจัดการควรปรับปรุงคุณภาพตัวชี้วัดที่สำคัญที่มีคุณค่าเชิงอนุรักษ์ให้มีคุณภาพสูงกว่าเกณฑ์ และแบ่งเขตพื้นที่ย่อยเพื่อกำหนดประเภทการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและส่งเสริมประสบการณ์ตามประเภทที่กำหนดให้นักจัดการสามารถวางแผนการสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ (2564) ทำการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี พบว่า ด้านบริบทการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายท่องเที่ยวโดย

ชุมชน จันทบุรี เริ่มจากเกิดปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการวิจัย โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเองทั้งหมด เน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการท่องเที่ยวที่เป็นวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่ต้องประเมินครอบคลุมทั้งทรัพยากร บริการ โครงสร้างพื้นฐาน การจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชน การประเมินดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม วางแผนการพัฒนา และยกระดับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

การพัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับการท่องเที่ยว

เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่อำนวยความสะดวกการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยว การบริการนักท่องเที่ยวให้สามารถวางแผนการท่องเที่ยว และตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน (ณภัทร ญาโนภาส, 2561) สามารถจำแนกประโยชน์ได้ทั้งฝ่ายผู้รับบริการและ ฝ่ายผู้ให้บริการ (Nguyen, 2021)

วราภรณ์ ทะนงศักดิ์ และคณะ (2565) พัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ชุมชนปากบารา พบว่า ฐานข้อมูลของทั้งสามหมู่บ้านถูกจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ ประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมา ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลด้านประชากร ลักษณะภูมิประเทศ การคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค และ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์ ชุมชน รวมถึงข้อเสนอแนะในการนำฐานข้อมูลไปใช้จริงในพื้นที่

เอกชัย แซ่จึง และคณะ (2563) พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ประสิทธิภาพของระบบมีคุณภาพในระดับมากที่สุด และประเมินโดยกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ใช้งานในชุมชนจำนวน 112 ราย ได้รับการยอมรับเทคโนโลยีจากผู้ใช้งานในชุมชนอยู่ในระดับมาก ผลจากการประเมินทั้ง 2 มุมมองนี้ได้แสดงให้เห็นว่าแพลตฟอร์มที่ได้ติดตั้งในพื้นที่นั้นได้รับการยอมรับจากผู้ใช้งานสามารถเป็นเครื่องมือสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนได้ตามวัตถุประสงค์

Wang & Fesenmaier (2004) ได้วิจัยการยอมรับแพลตฟอร์มท่องเที่ยวออนไลน์ในจีน พบว่า ปัจจัยความง่ายในการใช้งานและความน่าเชื่อถือของข้อมูลส่งผลต่อความพึงพอใจและพฤติกรรมการใช้งานซ้ำ

การพัฒนาแพลตฟอร์มท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพควรให้ความสำคัญกับ ข้อมูลที่ครบถ้วน ความน่าเชื่อถือ การใช้งานง่าย การรองรับบริบทชุมชน และการยอมรับจากผู้ใช้งาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันการท่องเที่ยวยุคดิจิทัลให้เกิดความยั่งยืนและใช้ได้จริงในพื้นที่

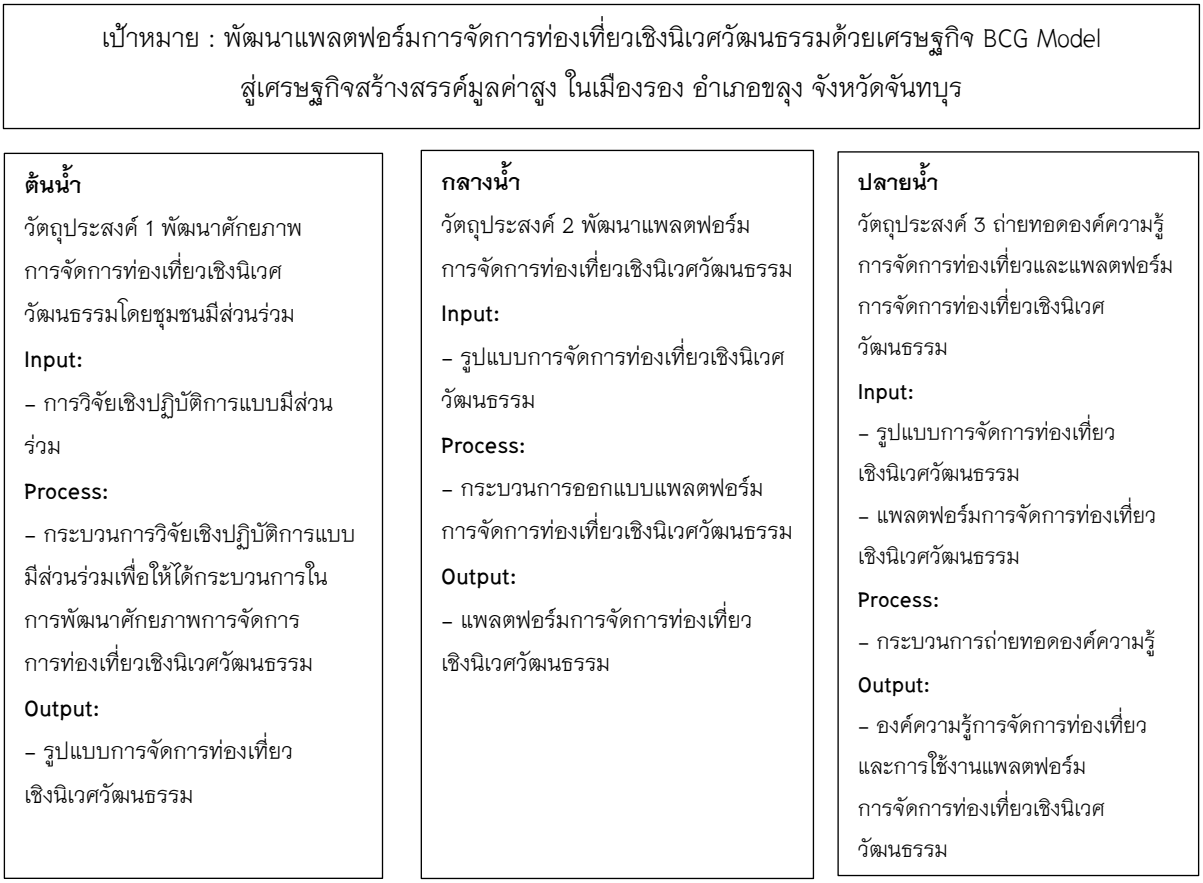
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ (Bio–Circular–Green Economy: BCG)

เศรษฐกิจ BCG เป็นแนวคิดที่รวมเอาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เข้าไว้ด้วยกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครอบคลุมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้วัตถุดิบทางชีวภาพอย่างมีประสิทธิภาพ การลดของเสีย และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก พร้อมส่งเสริมนวัตกรรมเทคโนโลยีสะอาดและเศรษฐกิจฐานราก (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565) เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพจากเกษตรกรรม อาหาร และสุขภาพ เช่น สมุนไพร ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และการแพทย์แผนไทย เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าผ่านการนำกลับมาใช้ใหม่ ซ่อมแซม แปรรูป และลดของเสีย เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015)

การท่องเที่ยวในบริบทของ BCG มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพองค์รวม การใช้สมุนไพรไทย การพักฟื้นในแหล่งธรรมชาติ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในเมืองรอง ซึ่งช่วยกระจายรายได้สู่ชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจฐานราก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยและพัฒนา ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวตำบลวันยาว อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้นำกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวตำบลวันยาว อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 28 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลวันยาว อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ทั้งในด้านการวางแผน การบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งสิ้นจำนวน 28 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ที่ใช้สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เนื่องจากต้องการข้อมูลที่ผ่านการสังเคราะห์แล้วจากผู้ที่มีส่วนร่วม ประสบการณ์และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลวันยาว อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของพื้นที่วิจัย ตลอดจนการประเมินการใช้งานแพลตฟอร์ม ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยใช้วิธี การตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการติดต่อประสานงาน เพื่อเข้าสัมภาษณ์และจัดประชุมกลุ่ม โดยขอความอนุเคราะห์และขอข้อมูลสำคัญเชิงลึก ((in-depth interview) ต่อกลุ่มตัวอย่าง นำแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เข้าสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วน และตรงประเด็น และนำผลการสัมภาษณ์ที่ได้มาแยกหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษาพร้อมตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง ตรงประเด็น เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 รวบรวมข้อมูล ตีความ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัย (analytic induction) เพื่อตอบโจทย์ประเด็นคำถามงานวิจัย และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยการจำแนกข้อมูล (typology analysis) ตามประเด็นที่ศึกษา ซึ่งการตีความจะใช้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และการตีความจากการสังเกตุองค์ประกอบร่วม

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลทางด้านการประเมินการใช้งานแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ การแปลความหมายของข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม พิจารณาจากระดับคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ซึ่งจัดชั้น โดยให้คะแนนการใช้งานแพลตฟอร์มในด้านต่าง ๆ แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง เหมาะสมในระดับน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง เหมาะสมในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง เหมาะสมในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง เหมาะสมในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง เหมาะสมในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตำบลวันยาว อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยอาศัยระบบนิเวศป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำอันอุดมสมบูรณ์เป็นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตและการสร้างรายได้ ภายใต้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในทุกขั้นตอน ทั้งการวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การวิเคราะห์ศักยภาพเชิงระบบพบจุดแข็งใน 6 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว มีความโดดเด่นด้านภูมิทัศน์และวิถีชีวิตประมงพื้นบ้านที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจ BCG 2) ด้านการให้บริการ มีการรวมกลุ่มบริหารจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน แต่ยังขาดความรู้เชิงธุรกิจ 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีศูนย์เรียนรู้ ห้องน้ำ และร้านอาหารครบถ้วน แต่อาจยังขาดความหลากหลายของของที่ระลึก 4) ด้านความสามารถในการเข้าถึง การเดินทางสะดวกแต่ยังคงมีบางเส้นทางที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น ถนนแคบ ป้ายบอกทางไม่ชัดเจน 5) ด้านกิจกรรมมีกิจกรรมเชิงอนุรักษ์และการเรียนรู้ เช่น ธนาคารปูม้า ล่องแพชมเหยี่ยวแดง และการแปรรูปอาหารทะเล และ 6) ด้านบริการเสริมมีมัคคุเทศก์ชุมชนและผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเบื้องต้น แต่ยังขาดการสร้างแบรนด์และช่องทางประชาสัมพันธ์ออนไลน์อย่างต่อเนื่อง

จากศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีได้มีแนวทางการพัฒนาต่อยอดและยกระดับการท่องเที่ยวโดยสร้าง “แบรนด์ชุมชนธนาคารปูม้า บ้านคลองตะเคียน” และผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ได้แก่ หอยแครงดองน้ำปลากวน และ กุ้งต้มเค็มหวาน ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยใช้แนวคิด BCG Model (Bio-Circular-Green Economy) เป็นกรอบการพัฒนา ทั้งในด้าน Bio Economy ที่ใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างรู้คุณค่า Circular Economy ที่เน้นการแปรรูปและใช้ประโยชน์ทรัพยากรให้เกิดมูลค่าสูงสุด และ Green Economy ที่รักษาสมดุลสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการสร้างรายได้ ผลิตภัณฑ์ทั้งสองไม่เพียงเพิ่มรายได้และสร้างงานในชุมชน แต่ยังเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงการอนุรักษ์ธรรมชาติกับการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ การพัฒนาแบรนด์และผลิตภัณฑ์ดังกล่าวยังใช้กลยุทธ์ การเล่าเรื่อง (storytelling) ถ่ายทอดวิถีประมงพื้นบ้าน สูตรอาหารท้องถิ่น และความร่วมมือในการอนุรักษ์ทะเล เพื่อสร้างคุณค่าทางใจและภาพลักษณ์ที่ยั่งยืนแก่สินค้าและชุมชน ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่า การบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชนตามแนวทาง BCG สามารถยกระดับเศรษฐกิจฐานราก สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 2 ตราสัญลักษณ์และการประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน “ธนาคารปูม้า บ้านคลองตะเคียน อำเภอขลุง”

2. ผลการวิจัยการพัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเมืองรองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามแนวทางเศรษฐกิจ BCG (Bio–Circular–Green Economy) สามารถยกระดับศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอันโดดเด่น เช่น ระบบนิเวศป่าชายเลน วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน และโครงการธนาคารปูม้า ได้รับการพัฒนาเป็นแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงข้อมูล แหล่งท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมของชุมชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ กระบวนการพัฒนามีลักษณะ การมีส่วนร่วมของชุมชน (participatory development) ตั้งแต่การสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก และการระดมความคิดเห็นร่วมกัน โดยชุมชนมีบทบาททั้งในฐานะผู้ให้ข้อมูล ผู้ออกแบบเนื้อหา และผู้บริหารจัดการแพลตฟอร์ม ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (ownership) และความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นมากขึ้น แพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นในรูปแบบเว็บแอฟพลิเคชันประกอบด้วยสองฐานข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งรวบรวมเส้นทางท่องเที่ยว โปรแกรมท่องเที่ยววันเดียว (one day trip) ผลิตภัณฑ์ชุมชน และร้านอาหารท้องถิ่น และ 2) ฐานข้อมูลธนาคารปูม้า ซึ่งบันทึกข้อมูลการบริจาคแม่พันธุ์ปู การอนุบาล และการปล่อยลูกปูกลับสู่ธรรมชาติ เพื่อสร้างความโปร่งใสและให้ประชาชนสามารถติดตามผลการอนุรักษ์ได้แบบเรียลไทม์ ทั้งสองฐานข้อมูลนี้เชื่อมโยงกันภายใต้แนวคิด “กินหอย ปล่อยปู ดูเหยี่ยว เที่ยววันยาว บ้านคลองตะเคียน” ที่สะท้อนอัตลักษณ์และเรื่องราวของชุมชนได้อย่างครบถ้วน

กระบวนการพัฒนาแพลตฟอร์มดำเนินการอย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) การเก็บข้อมูลทรัพยากรและความต้องการของชุมชน

2) การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ต้นแบบ

3) การทดสอบและประเมินผลการยอมรับเทคโนโลยี

4) การนำไปใช้จริงในชุมชน

5) การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนในพื้นที่ดูแลและพัฒนาต่อยอดได้เอง

ผลลัพธ์สำคัญพบว่า แพลตฟอร์มนี้สามารถทำหน้าที่เป็น กลไกกลางในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่ผสานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างสมดุล ช่วยเปิดตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน เพิ่มรายได้และสร้างงานในพื้นที่ ขณะเดียวกันยังส่งเสริมการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวเชิงคุณภาพที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์และความยั่งยืน ผลการพัฒนานี้สะท้อนถึงศักยภาพของโมเดลเศรษฐกิจ BCG ในการสร้างระบบนิเวศการท่องเที่ยวที่มีทั้งมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมครบวงจร อันเป็นแนวทางสำคัญของการพัฒนาเมืองรองสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงอย่างยั่งยืน

3. ผลการวิจัยการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการท่องเที่ยวและแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในเมืองรอง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

แพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้นนี้ เป็นผลลัพธ์จากการบูรณาการแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG เข้ากับการท่องเที่ยวโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง ทำให้เกิดเครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยบริหารจัดการและเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับข้อมูลการอนุรักษ์ได้อย่างเป็นระบบ ภายหลังการพัฒนาระบบต้นแบบ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีสู่ชุมชนผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลระบบที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้งานและบริหารจัดการแพลตฟอร์มได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง การส่งมอบแพลตฟอร์มให้ชุมชนดูแลนี้ช่วยสร้างความยั่งยืน เพราะคนในพื้นที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนและปรับปรุงเนื้อหาให้สดใหม่สอดคล้องกับสถานการณ์อยู่เสมอ ในระยะยาวแพลตฟอร์มดังกล่าวจะไม่เพียงเป็นศูนย์กลางข้อมูลการท่องเที่ยวของขลุง แต่ยังกลายเป็นต้นแบบให้กับชุมชนเมืองรองอื่น ๆ ที่ประสงค์จะยกระดับการท่องเที่ยวของตนบนพื้นฐานความยั่งยืนและความสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง

ครอบคลุม และเกื้อกูลกันระหว่างชุมชนต่าง ๆ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศไทยในยุคปัจจุบันที่ต้องการเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและการสร้างสังคมที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลและผลการประเมินแพลตฟอร์ม ดังตาราง 1–2

ตาราง 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูล	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	14	50.00
	หญิง	14	50.00
ช่วงอายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	3	10.71
	30–40 ปี	6	21.43
	41–50 ปี	7	25.00
	51–60 ปี	9	32.14
	60 ปีขึ้นไป	3	10.71
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	15	53.57
	มัธยมศึกษาตอนต้น	2	7.14
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	28.57
อาชีพ	ปริญญาตรี	3	10.71
	ประมง	12	42.86
	ค้าขาย	5	17.86
	รับจ้าง	7	25.00
	รับราชการ	4	14.29

ตาราง 1 ด้านเพศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเพศชายจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และเพศหญิงจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 แสดงให้เห็นว่าการเก็บข้อมูลมีสัดส่วนของเพศชายและหญิงที่เท่ากัน ด้านช่วงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 51–60 ปี จำนวน 9 คน (ร้อยละ 32.14) รองลงมาคือช่วงอายุ 41–50 ปี จำนวน 7 คน (ร้อยละ 25.00) และช่วงอายุ 30–40 ปี จำนวน 6 คน (ร้อยละ 21.43) ในขณะที่ผู้มีอายุต่ำกว่า 30 ปี และ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนเท่ากันคือ 3 คน (ร้อยละ 10.71) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนถึงก่อนวัยเกษียณ ซึ่งอาจเป็นช่วงวัยที่มีประสบการณ์ด้านอาชีพและการประกอบกิจกรรมในชุมชนสูง ด้านระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 15 คน (ร้อยละ 53.57) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 คน (ร้อยละ 28.57) ในขณะที่มีผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเพียง 3 คน (ร้อยละ 10.71) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 2 คน (ร้อยละ 7.14) แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาในระดับเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของอาชีพในพื้นที่ศึกษาที่เน้นการทำงานภาคสนาม ด้านอาชีพ พบว่า อาชีพส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างคือ “ประมง” จำนวน 12 คน (ร้อยละ 42.86) รองลงมาคือ “รับจ้าง” จำนวน 7 คน (ร้อยละ 25.00) ตามด้วย “ค้าขาย” จำนวน 5 คน (ร้อยละ 17.86) และ “รับราชการ” จำนวน 4 คน (ร้อยละ 14.29) ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างอาชีพในชุมชนที่เน้นภาคประมงและแรงงานทั่วไปเป็นหลัก

ตาราง 2 การประเมินด้านการใช้งานแพลตฟอร์ม

หัวข้อการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับประสิทธิภาพ
1. ความง่ายในการเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล	4.21	.66	มากที่สุด
2. ความง่ายในการใช้งานระบบฐานข้อมูล	4.18	.72	มาก
3. ความชัดเจนของข้อมูลที่แสดงผล	4.32	.58	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมในการใช้สีในภาพรวม	4.07	.75	มาก
5. การออกแบบฐานข้อมูลมีความสวยงามและเหมาะสม	4.14	.69	มาก
6. ข้อมูลที่นำเสนอในแพลตฟอร์มมีความเหมาะสม	4.25	.63	มากที่สุด
ภาพรวม	4.19	.67	มาก

จากตาราง 2 ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 28 คน พบว่า หัวข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ความชัดเจนของข้อมูลที่แสดงผล ($\overline{X}$ = 4.32) แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้สามารถเข้าใจข้อมูลได้ชัดเจนและตรงตามวัตถุประสงค์ หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ได้แก่ ข้อมูลที่นำเสนอในแพลตฟอร์มมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.25) ความง่ายในการเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล ($\overline{X}$ = 4.21) ความง่ายในการใช้งานระบบฐานข้อมูล ($\overline{X}$ = 4.18) การออกแบบฐานข้อมูลมีความสวยงามและเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.14) หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับมาก คือ ความเหมาะสมในการใช้สีในภาพรวม ($\overline{X}$ = 4.07) ซึ่งอาจสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงด้านการใช้สีให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนในอำเภอขลุงมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พร้อมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลวันยาว ซึ่งมีระบบนิเวศป่าชายเลน อาหารทะเลพื้นบ้าน และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการเรียนรู้และมีส่วนร่วม อาทิ การเรียนรู้ฐานธนาคารปูม้า และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2567) ที่พบว่าศักยภาพของชุมชนตำบลธารปราสาทอยู่ในระดับมาก โดยชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนจนถึงการรับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของนิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ (2564) ที่เน้นว่าชุมชนจันทบุรีสามารถสร้างระบบการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจากบริบทปัญหาในท้องถิ่น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการพัฒนาในพื้นที่ขลุง ตอบสนองต่อเกณฑ์การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ และการมีส่วนร่วมของชุมชน (ดรรชนี เอมพันธุ, 2546)

2. พัฒนาแพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ภายใต้แนวคิด (Bio–Circular–Green Economy: BCG) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ยกระดับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองรอง โดยแพลตฟอร์มนี้ประกอบด้วยระบบแสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ฐานข้อมูลธนาคารปูม้า การจองกิจกรรม One Day Trip และการนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเรื่องเล่า ผลจากการทดลองใช้งานพบว่า แพลตฟอร์มมีความง่ายในการเข้าถึง ชัดเจนด้านเนื้อหา และส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของวราภรณ์ ทะนงศักดิ์ และคณะ (2565) รวมถึงเอกชัย แซ่จึง และคณะ (2563)

ที่ชี้ว่าแพลตฟอร์มฐานข้อมูลช่วยจัดระเบียบข้อมูลและได้รับการยอมรับในระดับสูง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Wang, Fesenmaier (2004) ที่ระบุว่าความง่ายในการใช้งานและความน่าเชื่อถือของข้อมูลส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้งานซ้ำ ข้อมูลนี้ตอกย้ำถึงความสำคัญของการออกแบบและความน่าเชื่อถือของระบบ แนวคิด BCG ยังเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจมูลค่าสูง

3. การถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการท่องเที่ยวและแพลตฟอร์มสู่ชุมชน การถ่ายทอดองค์ความรู้ในครั้งนี้ดำเนินการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการ ทั้งในด้านการเก็บข้อมูล การร่วมออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยว การร่วมออกแบบฐานข้อมูล และการอบรมใช้งานระบบแพลตฟอร์ม สร้างความเข้าใจและเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการตนเองให้แก่ชุมชนกระบวนการนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของนิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ (2564) ที่ชี้ว่าชุมชนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และมีส่วนร่วม จะสามารถพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนอีกทั้งยังเป็นการประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่เข้าสู่บริบทท้องถิ่นอย่างสอดคล้องกับแนวคิดของณภัทร ญาโนภาส (2561) และ Nguyen (2021) ที่มองว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการวางแผนและตัดสินใจในธุรกิจการท่องเที่ยว สอดคล้องกับข้อค้นพบของเอกชัย แซ่จึง และคณะ (2563) ที่ระบุว่าการยอมรับเทคโนโลยีในชุมชนอยู่ในระดับสูง หากเนื้อหาและการใช้งานตอบโจทย์ความต้องการและง่ายต่อการเข้าถึง

แม้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาในระดับประถมหรือมัธยมต้น แต่สามารถใช้งานระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพหลังได้รับการอบรม แสดงให้เห็นว่าการออกแบบแพลตฟอร์มมีความเป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน (user-friendly) ซึ่งสะท้อนผลการศึกษาของ Wang & Fesenmaier (2004) ที่พบว่า “ความง่ายในการใช้งาน” และ “ความน่าเชื่อถือของข้อมูล” เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและการใช้งานแพลตฟอร์มซ้ำ ขณะเดียวกันการถ่ายทอดความรู้และส่งมอบระบบให้กับชุมชนดูแลอย่างต่อเนื่อง นับเป็นการส่งเสริมแนวคิดการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองของชุมชน และเป็นการสร้างความยั่งยืนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง BCG Model ที่เน้นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมทุนวัฒนธรรม นอกจากนี้การมีแพลตฟอร์มกลางที่ครอบคลุมข้อมูลการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม และข้อมูลธนาคารปูม้า ยังช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของเมืองรองอย่างอำเภอขลุงให้กลายเป็นจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมระดับคุณภาพเป็นไปตามแนวคิดของวราภรณ์ ทะนงศักดิ์ และคณะ (2565) ที่เสนอให้ชุมชนใช้ฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบในการเผยแพร่ศักยภาพทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

องค์ความรู้ใหม่

แพลตฟอร์มการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมด้วยเศรษฐกิจแบบ BCG Model ไม่ได้เป็นเพียงแค่เครื่องมือทางเทคโนโลยี แต่ยังเป็น “เครื่องมือทางสังคม” ที่เชื่อมโยงผู้คน ทุนทางธรรมชาติ และทุนวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูงในระยะยาวและเป็นต้นแบบให้กับชุมชนเมืองรองอื่น ๆ ที่ต้องการยกระดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตนในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ความไม่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการข้อมูลบนแพลตฟอร์ม หลังจากถ่ายทอดระบบให้กับชุมชนแล้วพบว่าในบางช่วงขาดการอัปเดตเนื้อหา เช่น ภาพกิจกรรม ข้อมูลรอบกิจกรรม หรือโปรแกรมท่องเที่ยวใหม่ ๆ ซึ่งอาจเกิดจากภาระหน้าที่ของผู้ดูแลระบบในชุมชนที่ยังไม่มีการแบ่งบทบาทอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงควรมีการจัดการเรื่อง

ผู้ดูแลระบบให้ชัดเจนเพื่อการใช้งานที่ยั่งยืน

1.2 ข้อจำกัดด้านการประชาสัมพันธ์แพลตฟอร์มสู่กลุ่มเป้าหมายภายนอก แพลตฟอร์มยังเป็นที่รู้จักในวงจำกัดและยังไม่ถูกบูรณาการกับระบบการท่องเที่ยวจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียง ส่งผลให้โอกาสในการขยายผลสู่การตลาดท่องเที่ยวระดับภูมิภาคยังมีข้อจำกัด จึงควรมีการประชาสัมพันธ์การใช้แพลตฟอร์มไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ

1.3 ข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีของชุมชน ผู้ใช้งานส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับประถมหรือมัธยมต้น และไม่คุ้นเคยกับการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล ทำให้ในช่วงเริ่มต้นการใช้งานระบบยังต้องอาศัยการสนับสนุนจากทีมพัฒนาอย่างใกล้ชิด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรปรับปรุงแพลตฟอร์มให้ทันสมัยและสื่อสารง่ายควรนำหลักการออกแบบเชิงประสบการณ์ (user-centered design) มาใช้ร่วมกับการรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ใช้งานจริง โดยอาจร่วมมือกับนักออกแบบดิจิทัลในพื้นที่มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานรัฐ

2.2 มีการต่อยอดแพลตฟอร์มสู่ระบบสมาชิกและการตลาดออนไลน์ เช่น เพิ่มฟีเจอร์ให้สมาชิกสามารถสะสมแต้มท่องเที่ยว รวมถึงเชื่อมโยงกับโซเชียลมีเดียและตลาดกลาง (marketplace) เพื่อขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กนกวรา พวงประยงค์ และสานิตย์ หนูนิล. (2561). สังคมชนบทไทยสมัยใหม่กับปัจจัยกำหนดวิถีการดำเนินชีวิต. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 44(2),* 34-64.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). *แผนกลยุทธ์เพื่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสีขาวภายใต้โมเดลเศรษฐกิจ BCG (พ.ศ. 2566-2567).* สืบค้น 20 กรกฎาคม 2567 จาก https://surl.li/fxpdrx.

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. (2567). การศึกษาศักยภาพเพื่อสร้างรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยชุมชน ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 13*(1), 21-44.

ณภัทร ญาโนภาส. (2561). นวัตกรรมการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 7*(2), 148-158.

ดรรชนี เอมพันธุ์. (2546). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.* คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิสากร ยินดีจันทร์, ภูริพัฒน์ แก้วตาธนวัฒนา และสันดุสิทธิ์ บริวงษ์ตระกูล. (2564). การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 11*(1), 248-260.

ประภาศรี เธียรธุมา, ดรรชนี เอมพันธุ์ และนภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว. (2565). ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อ่าวไร่เล อุทยานแห่งชาติ หาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 13*(1), 87-103.

วราภรณ์ ทะนงศักดิ์, อรจิรา สิทธิศักดิ์ และชีวนันท์ คุณพิทักษ์. (2565). แพลตฟอร์มการจัดการฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ชุมชนปากบารา. *วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ, 17*(2), 9-34.

สำนักงานจังหวัดจันทบุรี. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2561–2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2565).* กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. สืบค้น 4 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.chanthaburi.go.th/files/com_news_devpro/2022-03_00c0417a3a3283c.pdf.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2565). *แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564–2570.* กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. สืบค้น 4 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.bcg.in.th/bcg-action-plan/.

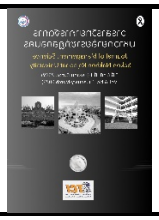
เอกชัย แซ่จึง, จงกล จันทร์เรือง, สุภาวดี พบพิมาย และสรวิศ ต.ศิริวัฒนา. (2563). การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอิสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 17*(3), 193–206.

Nguyen, T. (2021). Developing smart tourism in 4.0 industrial age: The case of Vietnam. *In Proceedings of the International Scientific and Practical Conference on Sustainable Development of Regional Infrastructure*. (Vol. 1, pp. 489–493). SCITEPRESS. https://doi.org/10.5220/0010592804890493.

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. Retrieved October 20, 2022, from https://sdgs.un.org/2030agenda.

Wang, Y., & Fesenmaier, D. R. (2004). Towards understanding members' general participation in and active contribution to an online travel community. *Tourism Management, 25*(6), 709–722. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.09.011.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น

The influence of artificial intelligence adoption and e-service quality on consumers' online purchasing decisions in Khon Kaen Province

วนัญญา ทองทิพย์[1*]
Wananya Thongthip[1*]

[1] สาขาวิชาการตลาดดิจิทัล คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น
[1]Digital Marketing Program, Faculty of Business Administration, Sripatum University, Khon Kaen Campus
Corresponding author's e-mail: Wananya.th@spu.ac.th[1]

Received: January 14, 2026 Revised: March, 03 2026 Accepted: March, 15 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาอิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น เป็นวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ และอาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ด้านความกังวลต่อการมีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 47.90 และคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ด้านความเป็นส่วนตัว ด้านการติดต่อ ด้านการตอบสนอง ด้านประสิทธิภาพ ด้านความพร้อมของระบบ และด้านการปฏิบัติตาม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 67.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

คำสำคัญ: การยอมรับเทคโนโลยี, ปัญญาประดิษฐ์, คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์, การตัดสินใจซื้อ

Abstract

This study aimed to examine the influence of artificial intelligence (AI) adoption and electronic service quality on consumers' online purchase decision-making in Khon Kaen Province. A quantitative research design was employed. The sample consisted of 400 consumers residing in Khon Kaen Province who had experience in online shopping. Data were collected via a structured questionnaire. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were used to data analysis, while multiple regression analysis was applied to test the research hypotheses. The research findings revealed that artificial intelligence (AI) technology adaptation technology, specifically AI anxiety and AI technology usage experience, significantly and positively influenced consumers' online purchasing decisions in Khon Kaen Province. Together, these factors could predict 47.90% of the variance in online purchasing decisions. Furthermore, e-services quality dimensions- including privacy, contact, responsiveness, efficiency, system availability, and compliance, were found to have a significant positive influence on consumers' online purchasing decisions in Khon Kaen Province. These factors collectively accounted for 67.90% of the variance, with all results being statistically significant at the .05 level.

Keywords: technology acceptance, artificial intelligence, electronic service quality, purchase decision

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันเทคโนโลยีได้ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตประจำวันของผู้คน ตลาดดิจิทัลมีบทบาทสำคัญมากขึ้นต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ดิจิทัลทำให้ผู้บริโภคมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ส่งผลให้รูปแบบของการตลาด การซื้อขาย และการกระจายสินค้าเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ที่มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถซื้อขายสินค้าได้อย่างรวดเร็วผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ หรือที่เรียกว่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) เป็นการนำเทคโนโลยีอีคอมเมิร์ซมาใช้ช่วยลดความซับซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการซื้อขายสินค้าและบริการหลากหลายประเภท นอกจากนี้ จากรายงานของ Thailand Business News ระบุว่า ตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยมีแนวโน้มเติบโตสูงถึง 7 ล้านล้านบาทในช่วงปี ค.ศ. 2023–2024 เนื่องจากผู้บริโภคชาวไทยนิยมซื้อสินค้าและบริการผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะสินค้าในกลุ่มของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน เครื่องดื่ม และอาหาร (ซูเมียท เฮย์ ธิ, 2566) โดยการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการทางการตลาด เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจในหลากหลายระดับ ถือเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ

การยอมรับเทคโนโลยีโดยผู้บริโภค (technology acceptance) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจนำเทคโนโลยีมาใช้งานในชีวิตประจำวัน โดยแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของผู้ใช้ได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ถึงประโยชน์ที่เทคโนโลยีสามารถมอบให้ และการรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งาน ซึ่งจะนำไปสู่ความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีในที่สุด (Davis et al., 1989 อ้างถึงใน ปิยะนุช เนรมิตพานิชย์, 2567) แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยงานวิจัยนี้กำหนดองค์ประกอบของการยอมรับเทคโนโลยี AI ไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ประสบการณ์การใช้ AI การรับรู้และความเข้าใจถึงประโยชน์ของ AI การรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของ AI และ

ความกังวลต่อการมีเทคโนโลยี AI ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการไทยที่ชี้ให้เห็นว่า นอกจากปัจจัยด้านประโยชน์และความง่ายในการใช้งานแล้ว ความรู้สึกกังวลและประสบการณ์เดิมของผู้ใช้ยังมีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ในบริบทของสังคมดิจิทัล (นิเวศน์ ธรรมะ และคณะ, 2566; ชฎารัฐ ขวัญนาค และศรายุทธ อินตะนัย, 2566; จีรารัตน์ โตพุนพิน และคณะ, 2566) นอกจากนี้อีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ คือ คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ (electronic service quality) โดย Parasuraman et al. (2005) ได้เสนอกรอบแนวคิดการวัดคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ (E-S-QUAL) ซึ่งประกอบด้วยหลายมิติที่ครอบคลุมการให้บริการในสภาพแวดล้อมออนไลน์ งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ โดยกำหนดคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ประสิทธิภาพ ความพร้อมของระบบ การปฏิบัติ ความเป็นส่วนตัวถือ การตอบสนอง การชดเชย และการติดต่อ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้ได้รับการยืนยันว่ามีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้คุณภาพบริการออนไลน์ของผู้บริโภคในบริบทดิจิทัล (ชฎารัฐ ขวัญนาค และศรายุทธ อินตะนัย, 2566)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่างานวิจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์และความง่ายในการใช้งานที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีหรือความตั้งใจใช้งานระบบสารสนเทศเป็นหลัก โดยผลลัพธ์ที่ศึกษาโดยมากอยู่ในระดับความตั้งใจใช้มากกว่าการวัดผลในระดับการตัดสินใจซื้อสินค้า อย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน งานวิจัยด้านคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาผลต่อความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น หรือความภักดีของลูกค้าเป็นสำคัญ โดยยังมีข้อจำกัดในการเชื่อมโยงปัจจัยดังกล่าวเข้ากับการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์โดยตรง ส่งผลให้การอธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ยังขาดมุมมองแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านเทคโนโลยีและมิติด้านคุณภาพบริการในสภาพแวดล้อมดิจิทัลร่วมกันนอกจากนี้ แม้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์จะถูกนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ระบบแนะนำสินค้าอัตโนมัติ การตอบสนองแบบเรียลไทม์ และการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อปรับประสบการณ์เฉพาะบุคคล แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาผลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ควบคู่กับการรับรู้คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ภายในกรอบการวิเคราะห์เดียวกัน โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางด้านการศึกษา การค้าปลีก และการสื่อสารดิจิทัลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้พบว่าผู้บริโภคมีการใช้ช่องทางออนไลน์ในการเลือกซื้อสินค้าและบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ณฐมน กัสปะ และฐิตารีย์ ศิริมงคล, 2564)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการออนไลน์สามารถนำไปใช้วางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพอิเล็กทรอนิกส์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึง เทคโนโลยีที่ช่วยให้คอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ หรือเครื่องจักรสามารถแก้ปัญหาและทำงานคล้ายมนุษย์ โดยใช้คอมพิวเตอร์และอัลกอริธึม ในการประมวลผลข้อมูลให้ระบบทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (นิเวศน์ ธรรมะ และคณะ, 2566) งานวิจัยของ Haenlein & Kaplan (2019) พบว่า AI สามารถช่วยผู้บริหารวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและนำไปสู่การตัดสินใจทางธุรกิจที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องบูรณาการเทคโนโลยีในหลายมิติเข้ากับรูปแบบธุรกิจ โดยเฉพาะในกระบวนการดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายและกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้า เช่น AI เข้ามาช่วยสร้างประสบการณ์การซื้อที่ใกล้เคียงกับการซื้อสินค้าหน้าร้านมากที่สุด จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของ AI ต่อพฤติกรรมผู้บริโภคพบว่า AI มีศักยภาพในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างแพลตฟอร์มออนไลน์กับลูกค้าให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ AI ยังช่วยให้กระบวนการค้นหาข้อมูลและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น โดยหากขาดการสนับสนุนจากเทคโนโลยีดังกล่าว กระบวนการตัดสินใจในสภาพแวดล้อมออนไลน์จะมีความซับซ้อนและยากลำบากมากขึ้น

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจในยุคดิจิทัล เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มโอกาสทางการตลาด อาทิ การซื้อขายสินค้าและบริการ การชำระเงิน และการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภค แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) เป็นแนวคิดที่พัฒนาโดย Davis ในช่วงกลางทศวรรษ 1980 โดยมีรากฐานมาจากทฤษฎีการกระทำอย่างมีเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) โดยแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ปัจจัย ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness: PU) การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU) ทัศนคติต่อการใช้งาน (attitude toward using) ความตั้งใจในการใช้งาน (behavioral intention to use) และการใช้งานจริง (actual use) โดยการใช้งานจริงจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ใช้มีความตั้งใจในการใช้งานประกอบกับการรับรู้ถึงประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน และทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีนั้น โมเดล TAM ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการศึกษาพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในบริบทขององค์กรและชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการประเมินระดับความพร้อมและความตั้งใจของผู้ใช้ในการนำเทคโนโลยีหรือระบบใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิเวศน์ ธรรมะ และคณะ (2566) ที่พบว่า ประสบการณ์ซื้อสินค้าออนไลน์ การรับรู้ประโยชน์เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีความง่ายต่อการใช้งานมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคครัวเรือน ในประเทศไทย นอกจากนี้งานวิจัยของปิยะนุช เนรมิตพานิชย์ (2567) ยังพบว่า ประสบการณ์การใช้ปัญญาประดิษฐ์ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการออนไลน์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ และพบว่าความกังวลต่อเทคโนโลยี (technology anxiety) มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยี โดยแนวคิดความกังวลต่อเทคโนโลยีจะใช้อธิบายภาวะทางอารมณ์ของบุคคลที่เกิดความไม่สบายใจ ความวิตกกังวล หรือความกลัวเมื่อต้องเผชิญกับการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีรูปแบบใหม่หรือเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อน ความรู้สึกดังกล่าวอาจเกิดจากการขาดความเข้าใจในการใช้งาน การประเมินตนเองว่ามีทักษะไม่เพียงพอ หรือความกังวลว่าจะไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ องค์ประกอบของความกังวลต่อเทคโนโลยี ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ความรู้สึกกลัวหรือไม่มั่นใจ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว และจากงานวิจัยนี้ยังพบว่าความกังวลต่อการมีเทคโนโลยีของปัญญาประดิษฐ์ส่งผลต่อการตัดสินใจ

ซื้อสินค้าและบริการออนไลน์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ

จากการศึกษาข้างต้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยงานวิจัยนี้กำหนดองค์ประกอบของการยอมรับเทคโนโลยี AI ไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ประสบการณ์การใช้ AI การรับรู้และความเข้าใจถึงประโยชน์ของ AI การรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของ AI และความกังวลต่อการมีเทคโนโลยี AI

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพอิเล็กทรอนิกส์

คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ประสิทธิภาพการให้บริการของผู้ขายหรือผู้ให้บริการทางออนไลน์ โดยการนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการสื่อสารกันระหว่างผู้ให้บริการและผู้บริโภค ปัจจัยในการวัดคุณภาพการให้บริการผ่านเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นโดย Parasuraman et al. (2005 อ้างถึงใน ปิยะนุช เนรมิตพานิชย์, 2567) ในงานวิจัย E-S-QUAL ที่พัฒนามาจากแนวคิด SERVQUAL ซึ่งงานวิจัยดังกล่าว ใช้พื้นฐานการพิจารณาคุณภาพของบริการ โดยวัดจากประสบการณ์หรือบริการที่ผู้ใช้ได้รับจริง เปรียบเทียบกับความคาดหวังในการใช้บริการ โดยคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ความพร้อมของระบบ การปฏิบัติตาม ความเป็นส่วนตัว การตอบสนอง การชดเชย และการติดต่อ จากการทบทวนวรรณกรรมของชฎารัฐ ขวัญนาค และศรายุทธ อินตะนัย (2566) พบว่า คุณภาพการให้บริการ และคุณภาพส่วนติดต่อผู้ใช้งาน มีผลกระทบเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แบบธุรกิจกับผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อ

การตัดสินใจซื้อ หมายถึง กระบวนการการเลือกซื้อสิ่งที่ต้องการอย่างรอบคอบแล้วจึงจะตัดสินใจเลือกซื้อสิ่งนั้น มีกระบวนการตัดสินใจเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ทั้งหมด 5 ขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการรับรู้ถึงปัญหาหรือความต้องการของตนเอง เมื่อผู้บริโภครับรู้ว่ามีช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ต้องการแล้วจะนำไปสู่การค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายใน เช่น ประสบการณ์เดิม และภายนอก เช่น สื่อออนไลน์ รีวิว หรือคำแนะนำจากผู้อื่น จากนั้นผู้บริโภคจะนำข้อมูลที่ได้มาประเมินและเปรียบเทียบทางเลือกต่าง ๆ โดยพิจารณาจากคุณลักษณะ ราคา ความคุ้มค่า และความน่าเชื่อถือของสินค้า และนำไปสู่การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า หรือบริการที่เห็นว่าตอบสนองความต้องการได้ดีที่สุด หลังจากเกิดการซื้อแล้ว ผู้บริโภคยังมีการประเมินผลการใช้งานจริง ซึ่งอาจนำไปสู่ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ และส่งผลต่อพฤติกรรมหลังการซื้อ เช่น การซื้อซ้ำ การบอกต่อ หรือการเปลี่ยนไปใช้สินค้าอื่นในอนาคต กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจซื้อไม่ได้เป็นเพียงการเลือกซื้อในทันที แต่เป็นผลลัพธ์ของการรับรู้ ประสบการณ์ และการประเมินอย่างเป็นระบบ (Kotler, 2003 อ้างจาก นิเวศน์ ธรรมะ และคณะ, 2566; นิรมล เนื่องสิทธะ และคณะ, 2567)

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับอีคอมเมิร์ซ (E-commerce)

อีคอมเมิร์ซ (e-commerce) หมายถึง รูปแบบของกิจกรรมทางการค้าที่ดำเนินขึ้นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำหน้าที่เป็นช่องทางหลักในการเชื่อมโยงระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ โดยการดำเนินธุรกรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการซื้อขายสินค้าเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนทางพาณิชย์ในลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนระบบออนไลน์ การค้าประเภทนี้ครอบคลุมแพลตฟอร์มดิจิทัลหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเว็บไซต์ที่เข้าถึงผ่านคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือสมาร์ตโฟน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้ให้กับองค์กรหรือผู้ประกอบการ นอกจากนี้ อีคอมเมิร์ซยังรวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่และเว็บเบราว์เซอร์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมซื้อขาย โดยถือเป็นกระบวนการทางธุรกิจที่อาศัยระบบดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างผู้ให้บริการและผู้บริโภค (ชฎารัฐ ขวัญนาค และศรายุทธ อินตะนัย, 2566; นิเวศน์ ธรรมะ และคณะ, 2566)

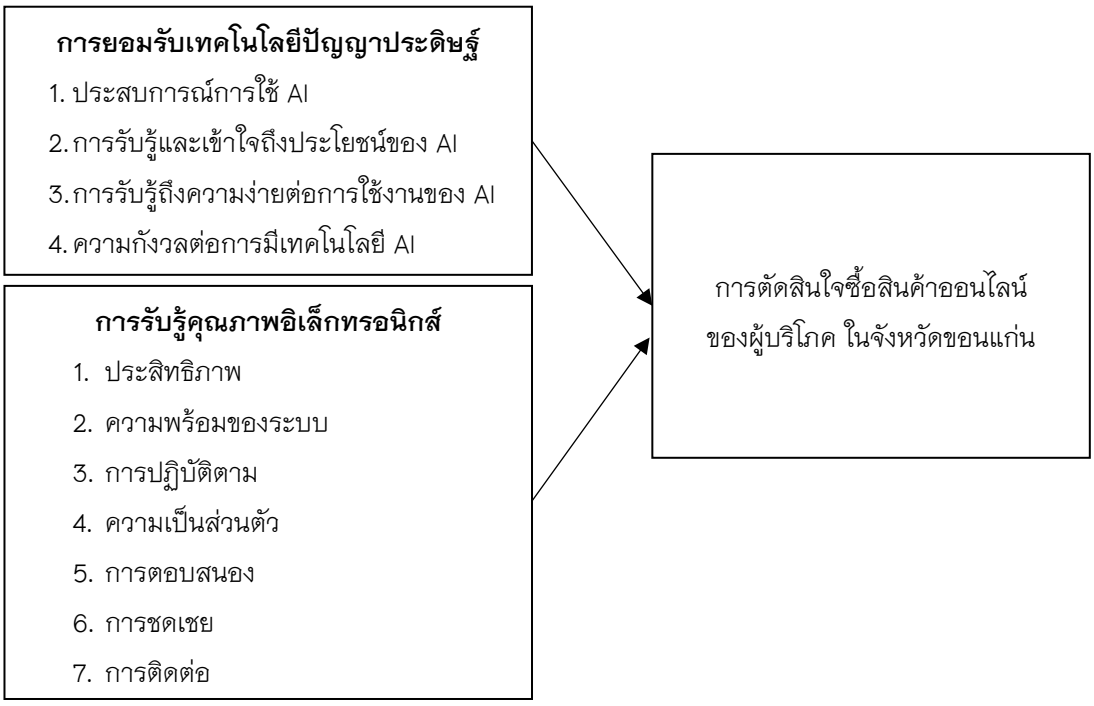
สรุปได้ว่าการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ และยังมีความจำเป็นในการศึกษาผลกระทบของปัจจัยดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในแต่ละพื้นที่ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาอิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น และได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ 2 สมมติฐาน คือ

สมมติฐานที่ 1 การยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานที่ 2 คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยกำหนดให้ตัวแปรอิสระ คือ 1) การยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ประสบการณ์การใช้ AI การรับรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของ AI การรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของ AI และความกังวลต่อการมีเทคโนโลยี AI อ้างอิงจาก นิเวศน์ ธรรมะ และคณะ (2566) และปิยะนุช เนรมิตพานิชย์ (2567) 2) คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ประสิทธิภาพ ความพร้อมของระบบ การปฏิบัติตาม ความเป็นส่วนตัว การตอบสนอง การชดเชย และการติดต่อ อ้างอิงจาก ชฎารัฐ ขวัญนาค และศรายุทธ อินตะนัย (2566) และตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น อ้างอิงจาก นิเวศน์ ธรรมะ และคณะ (2566) และชฎารัฐ ขวัญนาค และศรายุทธ อินตะนัย (2566) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ และอาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ และอาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน โดยใช้สูตรของ Cochran (1977) มีค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 26 อำเภอ ในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) ตามสัดส่วนประชากรแต่ละอำเภอ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ ประสบการณ์ในการใช้ระบบหรือฟังก์ชันที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการซื้อสินค้าออนไลน์ และตัวอย่างเทคโนโลยี AI ที่เคยใช้งาน โดยลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (multiple choice) ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ คือ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (multiple choice) ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ประสบการณ์การใช้ AI การรับรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของ AI การรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของ AI และความกังวลต่อการมีเทคโนโลยี AI จำนวน 16 ข้อ ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ เป็นการใช้มาตรฐานแบบ Linkert's scale ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ประสิทธิภาพ ความพร้อมของระบบ การปฏิบัติตาม ความเป็นส่วนตัว การตอบสนอง การชดเชย และการติดต่อ ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ เป็นการใช้มาตรฐานแบบ Linkert's scale และส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ เป็นการใช้มาตรฐานแบบ Linkert's scale โดยเครื่องมือได้ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา มีค่า IOC มากกว่า .60 และการทดสอบความเชื่อถือของแบบสอบถามโดยใช้วิธี Alpha coefficient ของ Cronbach (1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแต่ละตัวแปร อยู่ระหว่าง .922–.946 ซึ่งทุกตัวแปรนั้นมีค่ามากกว่า .70 ตามคำแนะนำของ Hair et al. (2019)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ วิธีที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิโดยการเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่อาศัยในจังหวัดขอนแก่นที่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ จำนวน 400 คน ในพื้นที่ 26 อำเภอ โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) ตามสัดส่วนประชากรแต่ละอำเภอ ด้วยตนเอง เมื่อได้ข้อมูลครบแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และอภิปรายผล ต่อไป และวิธีที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากทฤษฎี หลักการ แนวคิด บทความวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ เว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยด้านประชากรศาสตร์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาเป็น เพศชาย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 64.75 อาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 และมีรายได้ต่อเดือน 25,001 – 35,000 บาท จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50

2. ผลการวิจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น นำเสนอดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น

การยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์	ระดับการยอมรับ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ประสบการณ์การใช้ AI	3.78	.71	มาก
2. การรับรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของ AI	3.96	.72	มาก
3. การรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของ AI	3.90	.76	มาก
4. ความกังวลต่อการมีเทคโนโลยี AI	3.35	.74	ปานกลาง
ภาพรวม	3.74	.73	มาก

จากตาราง 1 ระดับการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการรับรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของ AI ($\overline{X}$ = 3.96) รองลงมา ด้านการรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของ AI ($\overline{X}$ = 3.90) ด้านประสบการณ์การใช้ AI ($\overline{X}$ = 3.78) ด้านความกังวลต่อการมีเทคโนโลยี AI ($\overline{X}$ = 3.35) ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยด้านคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ นำเสนอดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์

คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์	ระดับคุณภาพ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ประสิทธิภาพ	4.13	.62	มาก
2. ความพร้อมของระบบ	4.17	.58	มาก
3. การปฏิบัติตาม	4.12	.60	มาก
4. ความเป็นส่วนตัว	4.14	.67	มาก
5. การตอบสนอง	4.07	.61	มาก
6. การชดเชย	4.01	.59	มาก
7. การติดต่อ	4.05	.58	มาก
ภาพรวม	4.09	.61	มาก

จากตาราง 2 ระดับคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.09) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความพร้อมของระบบ ($\overline{X}$ = 4.17) รองลงมา ด้านความเป็นส่วนตัว ($\overline{X}$ = 4.14) ด้านประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 4.13) ด้านการปฏิบัติตาม ($\overline{X}$ = 4.12) การตอบสนอง ($\overline{X}$ = 4.07) การติดต่อ ($\overline{X}$ = 4.05) และการชดเชย ($\overline{X}$ = 4.01) ตามลำดับ

4. ผลวิจัยด้านการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น นำเสนอดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น

การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค	ระดับการตัดสินใจ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค	4.19	.68	มาก

จากตาราง 3 ระดับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.19)

5. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 การยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น นำเสนอดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณของอิทธิพลการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(Constant)	.563	.166		3.39*	.001		
1. ประสบการณ์การใช้ AI (X_1)	.234	.072	.245	3.25*	.001	.682	1.466
2. การรับรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของ AI (X_2)	.129	.087	.118	1.48	.139	.645	1.551
3. การรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของ AI (X_3)	.123	.075	.107	1.64	.102	.703	1.423
4. ความกังวลต่อการมีเทคโนโลยี AI (X_4)	.381	.041	.384	9.29*	.000	.611	1.637
R^2= .479, Adjusted R^2= .472, SEE = .15823, F = 69.310, p < .001*							

จากตาราง 4 พบว่า ความแปรปรวนของการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น สามารถอธิบายได้ร้อยละ 47.90 (R^2 = .479) โดยโมเดลมีความเหมาะสมทางสถิติ (F = 69.310, p < .001) เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอิทธิพล พบว่า ความกังวลต่อการมีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (X_4) (β = .384, t = 9.29,

p = .000) และประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (X_1) (β = .245, t = 3.25, p = .001) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น ส่วนการรับรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (X_2) (β = .118, t = 1.48, p = .139) และการรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (X_3) (β = .107, t = 1.64, p = .102) ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 คุณภาพอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น นำเสนอดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณของอิทธิพลคุณภาพอิเล็กทรอนิกส์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	.512	.154		3.32*	.001		
1. ประสิทธิภาพ (X_1)	.214	.051	.231	4.20*	.000	.604	1.656
2. ความพร้อมของระบบ (X_2)	.187	.056	.198	3.34*	.001	.588	1.701
3. การปฏิบัติตาม (X_3)	.096	.038	.097	2.53*	.012	.742	1.347
4. ความเป็นส่วนตัว (X_4)	.259	.049	.286	5.29*	.000	.563	1.776
5. การตอบสนอง (X_5)	.221	.052	.239	4.25*	.000	.617	1.621
6. การชดเชย (X_6)	.058	.036	.061	1.61	.102	.781	1.280
7. การติดต่อ (X_7)	.243	.047	.271	5.17*	.000	.596	1.678
R^2= .679, Adjusted R^2= .662, SEE = .14826, F = 70.310, p < .000*							

จากตาราง 5 พบว่า ความแปรปรวนของการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น สามารถอธิบายได้ร้อยละ 67.90 (R^2 = .679) โดยโมเดลมีความเหมาะสมทางสถิติ (F = 70.310, p < .001) เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอิทธิพล พบว่า ความเป็นส่วนตัว (X_4) (β = .286, t = 5.29, p = .000) การติดต่อ (X_7) (β = .271, t = 5.17, p = .000) การตอบสนอง ตอบสนอง (X_5) (β = .239, t = 4.25, p = .000) ประสิทธิภาพ (X_1) (β = .231, t = 4.20, p = .000) ความพร้อมของระบบ (X_2) (β = .198, t = 3.34, p = .001) และการปฏิบัติตาม (X_3) (β = .097, t = 2.53, p = .012) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น ส่วนการชดเชย ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค (X_6) (β = .061, t = 1.61, p = .102) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาผู้วิจัยสามารถจำแนกการอภิปรายผลออกเป็น 2 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ด้านการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ของผู้บริโภค

ในจังหวัดขอนแก่น และสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 47.90 เมื่อพิจารณาในระดับตัวแปร พบว่า ความกังวลต่อการมีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์มากที่สุด รองลงมาคือ ประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ผลการวิจัยในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริโภคไม่ได้มองเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในเชิงประโยชน์หรือความสะดวกเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความเสี่ยง ความปลอดภัย และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะนุช เนรมิตพานิชย์ (2567) ที่ศึกษาอิทธิพลของปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า และบริการออนไลน์ของผู้บริโภค พบว่า ความกังวลต่อเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการยอมรับและการใช้งานเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีใหม่ที่มีความซับซ้อนอย่างปัญญาประดิษฐ์ ผู้บริโภคที่มีความตระหนักถึงความเสี่ยงและความไม่แน่นอนมักจะใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจ ซึ่งส่งผลให้การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์มีความชัดเจนและมีเหตุผลมากขึ้น และประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิเวศน์ และคณะ (2566) ที่ศึกษาอิทธิพลของปัญญาประดิษฐ์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคครัวเรือน ในประเทศไทย พบว่า ประสบการณ์ช็อปปิ้งออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์บนแพลตฟอร์มออนไลน์ และการรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ พบว่าไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ของ Davis et al. (1989) ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยทั้งสองสะท้อนให้เห็นถึงบริบทของผู้บริโภคในปัจจุบันที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบ AI บนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซอยู่แล้ว ทำให้การรับรู้ประโยชน์และความง่ายในการใช้งานกลายเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ผู้บริโภคคาดหวัง และไม่สามารถสร้างความแตกต่างในการตัดสินใจซื้อได้อย่างชัดเจน

ด้านคุณภาพอิเล็กทรอนิกส์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า คุณภาพอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ของผู้บริโภค ในจังหวัดขอนแก่น และสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 67.90 ซึ่งสูงกว่าการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพของระบบและการให้บริการออนไลน์เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริโภคใช้ประกอบการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ โดยคุณภาพอิเล็กทรอนิกส์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ได้แก่ ความเป็นส่วนตัว การติดต่อ การตอบสนอง ประสิทธิภาพ ความพร้อมของระบบ และการปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านคุณภาพบริการดิจิทัลร่วมสมัยที่มองว่าคุณภาพระบบ ความเสถียร ความปลอดภัย และความสามารถในการตอบสนองแบบเรียลไทม์ เป็นองค์ประกอบหลักที่ส่งผลต่อความไว้วางใจและการตัดสินใจซื้อในสภาพแวดล้อมออนไลน์ (Zeithaml et al., 2018) โดยเฉพาะในบริบทที่ธุรกรรมเกิดขึ้นผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ผู้บริโภคไม่สามารถประเมินคุณภาพสินค้าโดยตรงได้ จึงอาศัยคุณภาพของระบบและประสบการณ์การใช้งานเป็นตัวแทนในการประเมินความน่าเชื่อถือ มิติด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยมีอิทธิพลอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Privacy Calculus Theory ที่อธิบายว่าผู้บริโภคจะชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับความเสี่ยงด้านข้อมูลส่วนบุคคลก่อนตัดสินใจทำธุรกรรมออนไลน์ (Xu et al., 2009) และสอดคล้องกับงานวิจัยของชฎารัฐ ขวัญนาค และศรายุทธ อินตะนัย (2566) ที่ศึกษาอิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยี และการรับรู้คุณค่าของเว็บไซต์ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แบบธุรกิจกับผู้บริโภค พบว่า คุณภาพการให้บริการ และคุณภาพส่วนติดต่อผู้ใช้งาน มีผลกระทบเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แบบธุรกิจกับผู้บริโภค และด้านการชดเชย ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ อาจเป็นเพราะผู้บริโภคส่วนใหญ่คาดหวังให้แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซสามารถให้บริการได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้น หากระบบมีความน่าเชื่อถือและมีเสถียรภาพ โอกาสในการเกิดปัญหาที่ต้องได้รับการชดเชยจะลดลง ส่งผลให้ปัจจัยด้านการชดเชยไม่ใช่ประเด็นหลักที่นำมาพิจารณาในขั้นตอนการ

ตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่นได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และคุณภาพอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะความกังวลต่อเทคโนโลยี ประสบการณ์การใช้งาน และคุณภาพการให้บริการด้านความเป็นส่วนตัวและการตอบสนอง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซและกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความคาดหวังของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัย เรื่อง อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และคุณภาพอิเล็กทรอนิกส์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคในบริบทอีคอมเมิร์ซยุคดิจิทัลได้ โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ความกังวลต่อเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจซื้อเสมอไป แต่สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกกระตุ้นให้ผู้บริโภคใช้กระบวนการตัดสินใจอย่างรอบคอบมากขึ้น ผลการศึกษา พบว่าความกังวลต่อ AI มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ซึ่งแตกต่างจากมุมมองดั้งเดิมที่อธิบายความกังวลว่าเป็นปัจจัยเชิงลบต่อการยอมรับเทคโนโลยี องค์ความรู้ใหม่นี้แสดงให้เห็นว่า ในบริบทของอีคอมเมิร์ซ ผู้บริโภคที่มีความตระหนักถึงความเสี่ยงด้านข้อมูล ความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัว จะมีแนวโน้มประเมินข้อมูลสินค้าและแพลตฟอร์มอย่างรอบด้าน ส่งผลให้การตัดสินใจซื้อมีความมั่นใจและมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น

2. ประสบการณ์การใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นปัจจัยเชิงพฤติกรรมที่มีสามารถอธิบายการตัดสินใจซื้อได้มากกว่าการรับรู้ประโยชน์และความง่ายในการใช้งาน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยขยายกรอบแนวคิดของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ในบริบทผู้บริโภคยุคปัจจุบัน กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภคมีความคุ้นเคยกับระบบ AI บนแพลตฟอร์มออนไลน์อยู่แล้ว ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์และความง่ายในการใช้งานอาจกลายเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในการตัดสินใจ ขณะที่ประสบการณ์ใช้งานจริงกลับมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและลดความไม่แน่นอนในการเลือกซื้อสินค้า

3. คุณภาพอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ในระดับที่สูงกว่าปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะมิติด้านความเป็นส่วนตัว การตอบสนอง และการติดต่อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความมั่นใจในการใช้งานระบบ มากกว่าความล้ำสมัยของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว องค์ความรู้นี้ยังช่วยให้เห็นว่าการพัฒนาแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซในยุค AI ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้เท่านั้น แต่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของระบบและบริการที่ผู้บริโภคสัมผัสได้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ควรให้ความสำคัญกับการออกแบบและพัฒนาแพลตฟอร์มที่ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยเน้นการสร้างประสบการณ์การใช้งานที่เหมาะสมกับผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ในการใช้ AI มาก่อน เนื่องจากประสบการณ์ดังกล่าวส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) ออกแบบออกแบบแชตบอตที่มีระบบส่งต่อให้เจ้าหน้าที่มนุษย์ (human handover) คือ สามารถโอน

ต่อไปยังเจ้าหน้าที่จริงได้ทันทีเมื่อระบบไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

2)ใช้การเพิ่มประสิทธิภาพการค้นหาด้วย AI (AI-based search optimization) เพื่อเพิ่มความแม่นยำของผลการค้นหา โดยลดจำนวนคลิกที่ผู้ใช้ต้องใช้ก่อนพบสินค้าที่ต้องการ

3) ทดสอบประสบการณ์ผู้ใช้งาน (UX testing) อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีประสบการณ์ใช้ AI อยู่แล้ว เพื่อปรับปรุงความลื่นไหล ความเร็ว และความเสถียรของระบบ

1.2 แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซควรนำเทคโนโลยี AI มาใช้ในลักษณะที่ช่วยลดความกังวลของผู้บริโภค เช่น การแสดงข้อมูลอย่างโปร่งใส ระบบความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล และการอธิบายกระบวนการทำงานของ AI อย่างเข้าใจง่าย เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและลดความรู้สึกไม่แน่นอนในการตัดสินใจซื้อ โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) แสดงประกาศความเป็นส่วนตัว (privacy notice) แบบสรุปสั้น (short–form privacy disclosure) บริเวณหน้าชำระเงิน เพื่ออธิบายว่าข้อมูลจะถูกนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ใด

2) แสดงตราสัญลักษณ์ด้านความปลอดภัย (security badge) เช่น SSL การยืนยันตัวตนสองชั้น (2FA) และมาตรฐานการชำระเงินที่ปลอดภัย

3) เพิ่มฟังก์ชัน “ทำไมจึงเห็นโฆษณานี้” (Why am I seeing this?) เพื่ออธิบายหลักการทำงานของ AI อย่างโปร่งใส

4) ให้ผู้ใช้สามารถปรับระดับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล (data preference control) ได้ด้วยตนเอง

5) จัดทำหน้าคำอธิบายการทำงานของ AI ในรูปแบบอินโฟกราฟิก หรือวิดีโอสั้น เพื่อให้เข้าใจง่าย

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (depa) หรือหอการค้าจังหวัดขอนแก่น ควรสนับสนุนการนำเทคโนโลยี AI ไปใช้ในธุรกิจอีคอมเมิร์ซผ่านโครงการสนับสนุนงบประมาณและพื้นที่ทดลองใช้งานจริง เพื่อลดความเสี่ยงของผู้ประกอบการ พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานด้านความโปร่งใสและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค นอกจากนี้ควรพัฒนาทักษะด้าน AI ให้ทั้งผู้ประกอบการและประชาชนอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และสถาบันการศึกษา เพื่อยกระดับระบบนิเวศเศรษฐกิจดิจิทัลของจังหวัดขอนแก่นอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่นนอกเหนือจากจังหวัดขอนแก่น หรือทำการเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดเมืองหลักและเมืองรอง เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ครอบคลุมและสะท้อนพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยี AI ของผู้บริโภคในบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรนำระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) มาใช้ โดยเพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่ออธิบายเชิงลึกถึงเหตุผล ความรู้สึก และทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อเทคโนโลยี AI ซึ่งอาจไม่สามารถอธิบายได้ครบถ้วนจากข้อมูลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

2.3 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของตัวแปรอื่น เช่น ความไว้วางใจในแพลตฟอร์มออนไลน์ ประสบการณ์เชิงลบจากการใช้เทคโนโลยี หรือประเภทของสินค้าออนไลน์ เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดที่สามารถอธิบายการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ในยุคเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

จีรารัตน์ โตพุนพิน, รัตนาวลี ไม้สัก, ธนภณ รัชตกุลพัฒน์ และกำพร ศุภเศรษฐ์เทศา. (2566). การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแชทบอทร้านค้าบนเฟซบุ๊ก. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 25*(2), 28–41.

ชฎารัฐ ขวัญนาค และศรายุทธ อินตะนัย. (2566). อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยี และการรับรู้คุณค่าของเว็บไซต์ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แบบธุรกิจกับผู้บริโภค. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 13*(2), 89–103.

ซูเมียท เฮย์ ธิ. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์บนลาซาด้าของผู้ซื้อชาวไทยและชาวต่างชาติในประเทศไทย.* สารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณฐมน กัสปะ และฐิตารีย์ ศิริมงคล. (2564). ส่วนประสมทางการตลาด4C's ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (เฟสบุ๊ค) ของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11*(1), 100–114.

นิรมล เนื่องสิทธะ, สุวิมล บุญทา, จินตนา จันทนนท์, ธิติมา รจนา และศักดาเดช กุลากุล (2567). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อโทรศัพท์มือถือ ไอโฟน กับ ซัมซุง ผ่านเว็บไซต์ช้อปปี้ไทยแลนด์. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 4*(4), 1610–1626.

นิเวศน์ ธรรมะ, วันเพ็ญ อนิวรรตนพงศ์, วิไลวรรณ ทองประยูร, ประไพทิพย์ ลือพงษ์ และเมธาวี อนิวรรตนพงศ์. (2566). อิทธิพลของปัญญาประดิษฐ์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคครัวเรือน ในประเทศไทย. *วารสารดิจิทัล ธุรกิจ และสังคมศาสตร์, 9*(1), Article JDB009. *https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/jdbs/article/view/2953.*

ปิยะนุช เนรมิตพานิชย์. (2567). *อิทธิพลของปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า และบริการออนไลน์ของผู้บริโภค.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed). John Wiley & Sons.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Testing* (3rd ed). Harper & Row.

Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1989). User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. *Management Science, 35*(8), 982–1003.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed). Cengage Learning.

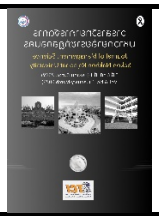
Haenlein, M., & Kaplan, A. (2019). A Brief History of Artificial Intelligence: On the Past, Present, and Future of Artificial Intelligence. *California Management Review, 61*(4), 5–14.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Malhotra, A. (2005). E-S-QUAL: A multiple-item scale for assessing electronic service quality. *Journal of Service Research, 7*(3), 213–233.

Xu, H., Teo, H. H., Tan, B. C., & Agarwal, R. (2009). The role of push–pull technology in privacy calculus: The case of location–based services. *Journal of Management Information Systems*, *26*(3), 135–174.

Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2018). *Services marketing: Integrating customer focus across the firm* (7th ed). McGraw–Hill Education.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8

Management guidelines for service units within special education centers under the Office of Special Education Administration Group 8

สุมณฑา บิลเดช [1], สุนทรี วรรณไพเราะ [2*]
Sumonta Bindate [1], Suntaree Wannapairo [2*]

[1,2] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
[1,2] Faculty of Education, Thaksin University
Corresponding author's e-mail: 671997006@tsu.ac.th [1], suntaree@tsu.ac.th [2]

Received: October 29, 2025 Revised: November 20, 2025 Accepted: November 25, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ 2) เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ 3) เพื่อประมวลผลข้อเสนอแนะการบริหารจัดการหน่วยบริการ โดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอนศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษา กลุ่ม 8 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 242 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ จำแนกตามตัวแปร อายุ และประสบการณ์ปฏิบัติงาน ภาพรวมแตกต่างกัน ยกเว้นตัวแปร วุฒิการศึกษา ภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ด้านบริหารงานวิชาการ ควรเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้โดยเฉพาะการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นเฉพาะความพิการ การดำเนินงานที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (EI) เป็นการเสริมสร้างพัฒนาการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ ด้านบริหารงานบุคคล ควรมีเป้าหมายเพื่อจัดหาและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ วางแผนอัตรากำลังให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละพื้นที่ ด้านบริหารงานแผนงานและงบประมาณ ควรยึดหลักทางการเงินที่โปร่งใส ใช้ระบบสารสนเทศมาช่วยเพิ่มความถูกต้องและลดความซ้ำซ้อน และด้านบริหารงานทั่วไป ควรดูแลอาคาร

สถานที่ ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมและปลอดภัย ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ และการเตรียมความพร้อมต่อเหตุฉุกเฉิน

คำสำคัญ: การบริหารงานหน่วยบริการ, ศูนย์การศึกษาพิเศษ

Abstract

This study aimed to 1) examine the management guidelines for service units within special education centers; 2) compare the management guidelines for service units based on selected personal and organizational variables; and 3) synthesize practical recommendations for enhancing the management of service unit within special education centers. A mixed-method design was employed. The sample consisted of 242 administrators and teachers from Special Education Centers in Cluster 8 during 2025 academic year. The research instrument included questionnaire and semi-structured interview. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, t-tests, and one-way ANOVA, while qualitative data from interviews were analyzed through content analysis. The findings revealed that 1) the overall f management guidelines for service units were at a high level; 2) statistically significant differences were found in the management guidelines when categorized by age and work experience. However, no significant differences were observed based on educational background; and (3) the synthesized recommendations for academic administration prioritize enhancing learning quality through the development of Individualized Education Plans (IEPs) tailored to specific disabilities. Early Intervention (EI) services are emphasized to foster developmental growth from birth or immediately upon the identification of disabilities. Personnel administration should prioritize recruiting and developing qualified staff while aligning workforce planning with the specific needs of students in each area. Planning and budget administration should emphasize transparency, accountability, and the use of information systems to enhance accuracy and reduce operational redundancy. Finally, general administration should ensure that physical facilities and learning environments are accessible, inclusive, and safe, with preparedness for emergency situations.

Keywords: service unit administration, special education center

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ระบุว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาให้แก่เด็กทุกคนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพเป็นระยะเวลา 12 ปี โดยไม่มีค่าใช้จ่าย” ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนจนถึงการศึกษาภาคบังคับ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือผู้ที่มีความพิการ ทุพพลภาพ และด้อยโอกาส ต้องได้รับสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) อีกทั้งพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2556 ได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาไว้ในมาตรา 5 ความว่า คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาดังนี้ 1) ได้รับ

การศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา 2) เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึง ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น 3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ ของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ, 2551)

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาสำหรับเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส โดยมุ่งให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ เสมอภาค เท่าเทียมและสามารถพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสม สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและผู้ด้อยโอกาส โดยดำเนินงานผ่านหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ และโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ รวมทั้งทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีคุณภาพ ครอบคลุมและทั่วถึง (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2560)

ศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต โดยให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) การบำบัดฟื้นฟู การจัดสื่อเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก และการอบรมให้แก่ผู้ดูแลและบุคลากรในชุมชน เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาตรงตามความต้องการจำเป็นพิเศษ และศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา มีการจัดตั้งหน่วยบริการ 15 อำเภอ เพื่อให้เด็กพิการในพื้นที่สามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้อย่างสะดวก ทั่วถึง และมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม จากรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยบริการประจำปี พ.ศ. 2566 พบว่ายังมีข้อจำกัดทั้งด้าน การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารแผนงานและงบประมาณ และการบริหารทั่วไป โดยเฉพาะด้านความพร้อมของสถานที่ งบประมาณ บุคลากรเฉพาะทาง และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของการให้บริการแก่เด็กพิการในพื้นที่ (ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา, 2566)

จากเหตุผลดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยบริการภายใต้ศูนย์การศึกษาพิเศษมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8” เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบบริหารจัดการหน่วยบริการให้มีความเข้มแข็ง สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนพิการได้อย่างทั่วถึง เสมอภาค เท่าเทียมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8

2. เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 จำแนกตามตัวแปร อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ปฏิบัติงาน

3. เพื่อประมวลผลข้อเสนอแนะการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ตามโครงสร้างการบริหารงาน สรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ความหมายของหน่วยบริการ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2560) ได้ให้ความหมายของหน่วยบริการไว้ว่า หน่วยบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) และเตรียมความพร้อมแก่คนพิการทางการศึกษาทั้ง 9 ประเภท ที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ จัดตั้งขึ้นในพื้นที่ใกล้บ้านเพื่อลดข้อจำกัดในการเดินทางมารับบริการของเด็กพิการ ตลอดจนสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา โดยมีโครงสร้างการบริหารงานของหน่วยบริการ

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2566) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานร่วมกับครูและบุคลากร เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมถึงการจัดทำหลักสูตร การสอน จัดทำสื่อ การวัดและประเมินผล รวมถึงการส่งเสริมวิชาการ ทั้งนี้ งานวิชาการถือเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา เพราะส่งผลโดยตรงต่อมาตรฐานและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนปรับตัว และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามเป้าหมายของการศึกษา

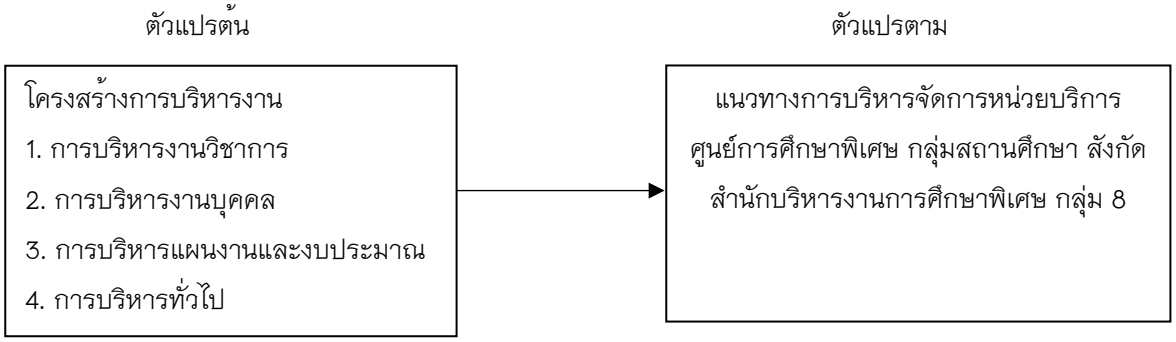
ความหมายของการบริหารงานบุคคล รัตนา กลุ่มแก้ว และคณะ (2564) ให้ความหมายของการบริหารงานบุคคลไว้ว่า มุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณมุ่งเน้นผลงาน การจัดผลประโยชน์จากทรัพย์สินของโรงเรียน รวมทั้งจัดหารายได้จากาการบริการมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน

ความหมายของการบริหารแผนงานและงบประมาณ สุธาทิพย์ ภูธรรมะ (2565) ได้ให้ความหมายของการบริหารงบประมาณไว้ว่า การกำกับติดตามการใช้จ่ายเงินให้สอดคล้องกับแผนงานหรือโครงการที่ได้รับอนุมัติเพื่อป้องกันการรั่วไหล โดยการควบคุมการเบิกจ่ายเงิน การตรวจสอบตามระเบียบที่หน่วยงานกำหนดอย่างมีระบบในการใช้จ่ายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างถูกต้อง

ความหมายของการบริการงานทั่วไป สุพิชา คิดค้า (2566) ได้ให้ความหมายของการบริหารทั่วไปไว้ว่า การดำเนินงานด้านสนับสนุนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงการให้บริการและจัดการข้อมูลสารสนเทศในทุกระบบของสถานศึกษา แม้ไม่ใช่งานหลักแต่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกรอบเนื้อหาแนวทางการบริหารจัดการ โดยนำหลักการดำเนินงานของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานบุคคล 3) การบริหารแผนงานและงบประมาณ และ 4) การบริหารทั่วไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยบริการและครูผู้สอนศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 635 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยบริการและครูผู้สอนศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 242 คน โดยเทียบจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970)

1.3 ผู้ให้ข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (questionnaire) มี 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 มีลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ของ Likert's rating scale ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 33 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เลือกแบบสอบถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .67 ขึ้นไป แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์อีกครั้ง ให้ได้ค่าความเที่ยงตรงตั้งแต่ .67–1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลอง (tryout) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วไปหาความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธีของครอนบาค (cronbach's alpha coefficients) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ .958

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ประสานขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามจนได้แบบสอบถามครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วน ก่อนนำข้อมูลเข้าสู่การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 คน ด้วยตนเอง ตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์ โดยระหว่างการสัมภาษณ์ได้จดบันทึกสาระสำคัญและประเด็นที่น่าสนใจ รวมทั้งบันทึกเสียงเพื่อความถูกต้อง หลังการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลเพิ่มเติมทันที เช่น ลักษณะท่าทางและน้ำเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์ตามที่สังเกตเห็น พร้อมทั้งถอดความข้อมูล ตรวจสอบความสมบูรณ์และความชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสำหรับการวิเคราะห์เชิงลึกต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน นำมาวิเคราะห์ด้วยการหาค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ การแปลความหมายค่าเฉลี่ย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 จำนวน 5 คน มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 ในภาพรวมและรายด้าน

1. ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 ในภาพรวมและรายด้าน ดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ

ด้าน	แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1	การบริหารงานวิชาการ	4.44	.47	มาก
2	การบริหารงานบุคคล	4.41	.43	มาก
3	การบริหารงานแผนงานและงบประมาณ	4.32	.51	มาก
4	การบริหารงานทั่วไป	4.44	.50	มาก
	ภาพรวม	4.40	.41	มาก

จากตาราง 1 พบว่าครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 มีระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = .41) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การบริหารงานทั่วไป ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = .50) รองลงมาคือ การบริหารงานวิชาการ ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = .47) การบริหารงานบุคคล ($\overline{X}$ = 4.41, S.D. = .43) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารแผนงานและงบประมาณ ($\overline{X}$ = 4.32, S.D. = .51)

ตาราง 2 เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 จำแนกตามอายุ

แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ	ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
1. การบริหารงานวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	3	2.637	.879	3.967**	.009
	ภายในกลุ่ม	238	52.739	.222		
	รวม	241	55.376			
2. การบริหารงานบุคคล	ระหว่างกลุ่ม	3	2.333	.778	4.361**	.005
	ภายในกลุ่ม	238	42.439	.178		
	รวม	241	44.772			
3. การบริหารงานแผนงานและงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	3	.091	.030	.111	.953
	ภายในกลุ่ม	238	64.947	.273		
	รวม	241	65.039			
4. การบริหารงานทั่วไป	ระหว่างกลุ่ม	3	1.826	.609	2.444	.065
	ภายในกลุ่ม	238	59.299	.249		
	รวม	241	61.125			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	3	1.491	.497	2.888	.036
	ภายในกลุ่ม	238	40.965	.172		
	รวม	241	42.456			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 จำแนกตามอายุ พบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ในภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ตาราง 3 เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 จำแนกตามประสบการณ์ปฏิบัติงาน

แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ	ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
1. การบริหารงานวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	2	2.828	1.414	6.432**	.002
	ภายในกลุ่ม	239	52.547	.220		
	รวม	241	55.376			
2. การบริหารงานบุคคล	ระหว่างกลุ่ม	2	2.544	1.272	7.199***	.001
	ภายในกลุ่ม	239	42.228	.177		
	รวม	241	44.772			

ตาราง 3 (ต่อ)

แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ	ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
3. การบริหารงานแผนงานและงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	2	.410	.205	.758	.470
	ภายในกลุ่ม	239	64.629	.270		
	รวม	241	65.039			
4. การบริหารงานทั่วไป	ระหว่างกลุ่ม	2	2.301	1.150	4.674**	.010
	ภายในกลุ่ม	239	58.824	.246		
	รวม	241	61.125			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.611	.806	4.714**	.010**
	ภายในกลุ่ม	239	40.845	.171		
	รวม	241	42.456			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 จำแนกตามประสบการณ์ปฏิบัติงาน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ในภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ด้านการบริหารงานบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 และด้านบริหารงานทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาต่อแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8

ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้จากการจดบันทึกเสียงแล้วถอดความ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อความเกี่ยวกับการแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 ได้ให้ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์แยกเป็นประเด็นในแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านที่ 1 การบริหารงานวิชาการ การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (EI) เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารวิชาการในศูนย์การศึกษาพิเศษ เพื่อให้ผู้เรียนพิการได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างเต็มที่ พร้อมส่งเสริมการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน อีกทั้งยังเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และครู เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 2 การบริการงานบุคคล “บุคลากรคือหัวใจขององค์กร” การบริหารงานบุคคลจึงมุ่งวางแผนอัตรากำลังและสรรหาผู้ที่มีคุณภาพให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนพิการ ควบคู่กับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านวิชาชีพและจิตวิญญาณของความเป็นครู รวมถึงการสร้างระบบแรงจูงใจ การยกย่องเชิดชูเกียรติ และการส่งเสริมวิทยฐานะ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ความผูกพันต่อองค์กร และยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร

ด้านที่ 3 การบริหารงานแผนงานและงบประมาณ การบริหารงบประมาณต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเชื่อมโยงกับเป้าหมายทางวิชาการและแผน IEP ของผู้เรียนพิการ โดยใช้แนวทางการบริหารการเงินเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ทรัพยากร ทั้งนี้ยังมีการระดมทุนจากภาคีเครือข่าย ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเสริมงบประมาณภาครัฐ ทำให้การดำเนินงานของศูนย์การศึกษาพิเศษมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

ด้านที่ 4 การบริหารงานทั่วไป มุ่งเน้น “ความปลอดภัยและความสะดวกในการเข้าถึงบริการ” ของผู้เรียนพิการเป็นสำคัญ โดยยึดหลักการบริหารความเสี่ยงรอบด้าน ทั้งด้านกายภาพ สุขภาพ และจิตใจ พร้อมสร้างความร่วมมือกับท้องถิ่น ชุมชน และหน่วยงานความมั่นคงในการดูแลพื้นที่ให้ปลอดภัยและเหมาะสมต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการสื่อสารประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความยั่งยืนของหน่วยบริการ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการบริหารงานทั่วไป มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ด้านอื่น ๆ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารแผนงานและงบประมาณ ตามลำดับการที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษมีภารกิจสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ โดยกำหนดนโยบายให้ศูนย์การศึกษาพิเศษทุกแห่งจัดหาสถานที่และปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 9 ประเภทความพิการ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและการเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นและนักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูผู้สอนหรือครูพี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชำนาญ ทวีทอง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษา กลุ่ม 7 ผลวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีตัวแปรอายุต่างกัน โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านงานธุรการ ด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านงานกิจการนักเรียน ด้านงานประชาสัมพันธ์ ด้านงานเทคโนโลยี และด้านงานเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ โดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยวรรณ สร้อยวรากุล และนวรัตน์ ไวชมภู (2566) ได้ศึกษา การบริหารจัดการสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านงานวิชาการ ด้านงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไป ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนรวมทั้งฝ่ายบริหารของโรงเรียนมอบหมายงานให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้ตรงกับความรู้ความสามารถและความถนัดของแต่ละคนสนับสนุนส่งเสริมให้ครูสามารถปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ

2. ผลการเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 8 จำแนกตามอายุ และประสบการณ์ปฏิบัติงาน อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ความแตกต่างของช่วงอายุของครูมีผลต่อแนวทางการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพิเศษ โดยครูรุ่นใหม่มักเปิดรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการดำเนินงาน ขณะที่ครูอาวุโสให้ความสำคัญกับระบบระเบียบ และความต่อเนื่องของงาน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดช่องว่างระหว่างวัยและทฤษฎีการพัฒนาวิชาชีพ

ครู จึงควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างครูต่างรุ่น เพื่อผสานความคิดสร้างสรรค์กับประสบการณ์ให้เกิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยวรรณ สร้อยวรากุล และนวรัตน์ ไวชมภู (2566) ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นในภาพรวมไม่มีความแตกต่าง หากพิจารณารายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของจริยา พ่วงจีน และสุกัญญา สุดารารัตน์ (2567) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฟาตีฮะห์ บินแวมะยิ (2565) ได้ศึกษา การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มเครือข่ายที่ 2 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นในภาพรวมไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ จำแนกตามประสบการณ์ปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ความแตกต่างด้านประสบการณ์การทำงานส่งผลต่อทัศนคติและความเข้าใจในการบริหารจัดการหน่วยบริการการศึกษาพิเศษ โดยครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีมีมุมมองเชิงบริหารที่รอบด้านและมั่นคงกว่า ขณะที่ครูที่มีประสบการณ์น้อยยังอยู่ในช่วงปรับตัวและเรียนรู้กระบวนการทำงาน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสั่งสมประสบการณ์และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ จิตชาญวิชัย และคณะ (2566) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของครูศูนย์การศึกษาพิเศษ ภาคใต้ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีสุดา แสงไกร และคณะ (2565) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อทักษะการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชา ศิริเรืองชัย และรัตน์ฐาภัทร์ ธนโชติสุขสบาย (2567) ได้ศึกษาเจตคติของครูที่มีต่อสมรรถนะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดมัธยมศึกษาในจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวทางบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ดังนี้

1. การบริหารงานการศึกษาพิเศษที่เน้นความยืดหยุ่นตามบริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะแนวคิดการบริหารจัดการแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ (area-based integrated management) ซึ่งการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพิเศษไม่สามารถใช้รูปแบบเดียวกันได้ทุกพื้นที่ เนื่องจากบริบททางสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร และความมั่นคงในแต่ละจังหวัดแตกต่างกัน การบริหารจึงควรมีความยืดหยุ่นและใช้แนวทางแบบมีส่วนร่วม โดยผสมผสานการบริหารภายในศูนย์กับการสนับสนุนจากชุมชนและภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษาพิเศษตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นเฉพาะของผู้เรียนอย่างแท้จริง

2. แนวคิดเชิงนโยบาย “สมดุลระหว่างมาตรฐานกลางกับบริบทท้องถิ่น (centralized policy – localized

Implementation)" ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ในการพัฒนาศูนย์การศึกษาพิเศษให้มีมาตรฐานร่วมกัน สามารถปรับใช้ตามความแตกต่างของพื้นที่อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่เล่านี้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหน่วยบริการ ศูนย์การศึกษาพิเศษแบบมีส่วนร่วม การบูรณาการความแตกต่างเชิงพื้นที่ในการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาหน่วยบริการรวมถึงคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนส่งเสริมการจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการจริงของหน่วยบริการ ควรมีการวิเคราะห์ความจำเป็นและลำดับความสำคัญของงบประมาณในแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน โดยอิงตามข้อมูลจากการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบสนับสนุนด้านครุภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ให้ครบถ้วนและทันสมัย มีการจัดหาครุภัณฑ์และวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการดำเนินงานและการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้เฉพาะทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำระบบสารสนเทศและการบริหารงบประมาณเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการติดตามและประเมินผล พัฒนาระบบติดตามงบประมาณด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้สามารถตรวจสอบการใช้จ่ายได้อย่างโปร่งใส มีความถูกต้อง และสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลทางการเงิน รวมทั้งใช้ข้อมูลจากระบบดังกล่าวในการวางแผนและปรับปรุงการบริหารงบประมาณในระยะต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษในกลุ่มสถานศึกษาอื่น เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ และพัฒนาเป็นแนวทางกลางที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั่วประเทศ

2.2 ควรพิจารณาการทำวิจัยที่เน้นผลลัพธ์ของการบริหารจัดการต่อผู้เรียนพิการโดยตรง เช่น การพัฒนาศักยภาพ การปรับตัวในสังคม หรือคุณภาพชีวิต เพื่อเชื่อมโยงผลการบริหารจัดการกับผลลัพธ์ทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

จริยา พ่วงจีน และสุกัญญา สุดารารัตน์. (2567). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. *Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4*(4) 561-576.

ชำนาญ ทวีทอง. (2566). *การบริหารงานทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษา กลุ่ม 7.* สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

บัญชา ศิริเรืองชัย และรัตน์ฐาภัทร์ ธนโชติสุขสบาย. (2567). เจตคติของครูที่มีต่อสมรรถนะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดมัธยมศึกษาในจังหวัดราชบุรี. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7*(6), 970-987.

ปิยวรรณ สร้อยวรากุล และนวรัตน์ ไวชมภู. (2566). การบริหารจัดการสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5*(8), 1069–1078.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1–90.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1–23.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545. (2545). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 1–23.

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. (2551). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 125 ตอนที่ 28 ก. หน้า 3–4.

ฟาตีฮะห์ บินแวมะยิ. (2565). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มเครือข่ายที่ 2 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. *วารสารศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 2*(ฉบับพิเศษ), 156–164.

รัตนา กลุ่มแก้ว, ธิดารัตน์ จันทะหิน และพงษ์ธร สิงห์พันธ์ (2564). สภาพและแนวทางการบริการงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9*(35), 173–182.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2565). *การบริหารงานวิชาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในวิถีชีวิตใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เทมการพิมพ์.

วราภรณ์ จิตชาญวิชัย, อัจฉรา ธรรมาภรณ์, ประชา ฤๅชุตกุล และสุภัทรา ภูษิตรัตนนาวลี. (2566). การบริหารงานวิชาการตามทัศนะของครูศูนย์การศึกษาพิเศษ ภาคใต้ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 8*(3), 350–360.

ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา. (2566). *รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยบริการ ประจำปีการศึกษา 2566.* ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา.

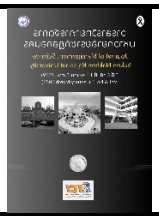
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2560). *คู่มือการปฏิบัติงานหน่วยบริการของศูนย์การศึกษาพิเศษ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (ปรับปรุงครั้งที่ 1) ปีพุทธศักราช 2560.* สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สุธาทิพย์ ภูธรรมะ. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สุพิชา คิดค้า. (2566). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับประสิทธิผล การบริหารงานทั่วไปในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนเรียงความภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) จังหวัดนครราชสีมา

The effects of learning management using CIRC technique on reading comprehension and essay writing abilities of Grade 3 students of Bankheetun (Langchalung) School in Nakhon Ratchasima Province

ปกเกศ ยี่สารพัฒน์ [1*], อภิรักษ์ อนะมาน [2], สุวรรณี ยหะกร [3]
Pokket Yeesarapat [1*], Apirak Anaman [2], Suwannee Yahakorn [3]

[1,2,3] แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[1,2,3] Education in Curriculum and Instruction, School of Educational Studies,
Sukhothai Thammathirat Open University
Corresponding author's e-mail: pokket5258@gmail.com [1], apirak.ana@stou.ac.th [2],
Suwannee.Yah@stou.ac.th [3]

Received: November 19, 2025 Revised: December 02, 2025 Accepted: December 10, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC หลังเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC หลังเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 70 รูปแบบการวิจัยเป็นแบบกลุ่มเดียววัดก่อนหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คือ โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) 1 ห้องเรียน จำนวน 28 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) ที่เรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC

หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) ที่เรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: เทคนิค CIRC, การอ่านเพื่อความเข้าใจ, การเขียนเรียงความภาษาไทย

Abstract

The objectives of this research were to 1) compare the reading comprehension ability of Grade 3 students after learning by using the CIRC technique with the 70 percent criterion, and 2) compare the Thai essay writing ability of Grade 3 students after learning by using the CIRC technique with the 70 percent criterion. The research design was a one-group pretest-posttest design. The research sample consisted of one group of 28 Grade 3 students of Bankheetun (Laengchalung) School in Nakhon Ratchasima Province obtained by cluster random sampling. The research instruments were 1) lesson plans using the CIRC technique, 2) a reading comprehension test, and 3) a Thai essay writing test. The statistics employed for data analysis were the mean, standard deviation, and t-test. The research findings were 1) the reading comprehension ability of Grade 3 students at Bankheetun (Laengchalung) School after learning by using the CIRC technique was significantly higher than the 70 percent criterion at the .05 level of statistical significance, and 2) the Thai essay writing ability of Grade 3 students at Bankheetun (Laengchalung) School after learning by using the CIRC technique was significantly higher than the 70 percent criterion at the .05 level of statistical significance.

Keywords: CIRC technique, reading comprehension ability, Thai essay writing ability

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนภาษาไทยว่า ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติ อีกทั้งยังเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนไทยให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจธุระการงาน และดำรงชีพร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากความสำคัญดังกล่าวหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้กำหนดคุณภาพนักเรียน มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระแกนกลางเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ และมีความสามารถทางภาษาไทยตามที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ด้านคุณภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีความสามารถในการอ่านออกเสียงคำ คำคล้องจอง ข้อความเรื่องสั้น ๆ และบทร้อยกรองง่าย ๆ ได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว เข้าใจความหมายของคำ และข้อความที่อ่าน สามารถ

ตั้งคำถามเชิงเหตุผล ลำดับเหตุการณ์ คาดคะเนเหตุการณ์ สรุปความรู้ข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน ปฏิบัติตามคำสั่ง คำอธิบายจากเรื่องที่อ่านได้เข้าใจความหมายของข้อมูลจากแผนภาพ แผนที่ และแผนภูมิ อ่านหนังสืออย่างสม่ำเสมอ และมีมารยาทในการอ่าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งในงานวิจัยนี้จะกล่าวเฉพาะสาระการอ่านและการเขียน อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดไว้ร้อยละ 70 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเพียงร้อยละ 35.40 และเมื่อพิจารณาเป็นรายสาระย่อย พบว่า สาระการเขียน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด รองลงมาคือ สาระหลักภาษาและการใช้ภาษา (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง), 2568) ข้อมูลนี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญและเร่งด่วนที่นำไปสู่การวิจัยเพื่อยกระดับทักษะดังกล่าว

เพื่อตอบสนองต่อปัญหาการอ่านและการเขียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ผู้วิจัยได้พิจารณาแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการทักษะอย่างเป็นระบบ โดยรูปแบบการสอนแบบร่วมมือเทคนิค CIRC (Cooperative Integrated Reading and Composition) เป็นหนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับ (Slavin, 1995) มีลำดับขั้นตอน 4 ขั้น โดยในแต่ละขั้นตอนผู้เรียนจะได้บูรณาการทักษะด้านการฟัง การพูด การอ่าน การคิด และการเขียน อย่างมีระบบ ในขณะที่ครูมีหน้าที่เป็นแค่ผู้อำนวยความสะดวก มีการกำหนดเป้าหมายและเกณฑ์ประเมินที่ชัดเจน สามารถดำเนินกิจกรรมได้ทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นรายกลุ่ม ภายในกลุ่มคละความสามารถผู้เรียน ช่วยเสริมความรับผิดชอบรายบุคคล และความร่วมมือภายในกลุ่ม ซึ่งก่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และส่งผลต่อการพัฒนาความเข้าใจเรื่องการอ่านและคุณภาพงานเขียนอย่างต่อเนื่อง และได้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ภายในกลุ่มที่มีความหลากหลายทางความสามารถจะช่วยส่งเสริมทั้งความรับผิดชอบรายบุคคลและความร่วมมือในกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในบริบทของประเทศไทยหลายฉบับ อาทิ งานศึกษาของ ชุติมา นันบุญ และคณะ (2567) และวิภาดา ลุนผา และคณะ (2568) พบว่าการใช้เทคนิค CIRC สามารถพัฒนาความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ นภัทรัตน์ พรสิราธนรัชต์ และวิชยา โยชิดะ (2568) ยังรายงานว่า การประยุกต์ใช้เทคนิค CIRC ร่วมกับสื่อดิจิทัลช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนให้สูงขึ้น ซึ่งยืนยันว่าเทคนิค CIRC มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาที่พบในโรงเรียน

จากการประมวลความรู้ที่ว่าเทคนิค CIRC สามารถบูรณาการทักษะการอ่านและการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสมรรถนะด้านการการอ่าน และด้านการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบตามขั้นตอนของทฤษฎี CIRC เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนเรียงความภาษาไทยให้สูงถึงหรือสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามมาตรฐานหลักสูตร ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะเป็น แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำหรับครูผู้สอนภาษาไทยในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทักษะภาษาและการคิดวิเคราะห์ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และสร้างความมั่นคงด้านการศึกษาให้แก่ผู้เรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC หลังเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 70

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC หลังเรียน กับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทบทวนวรรณกรรม

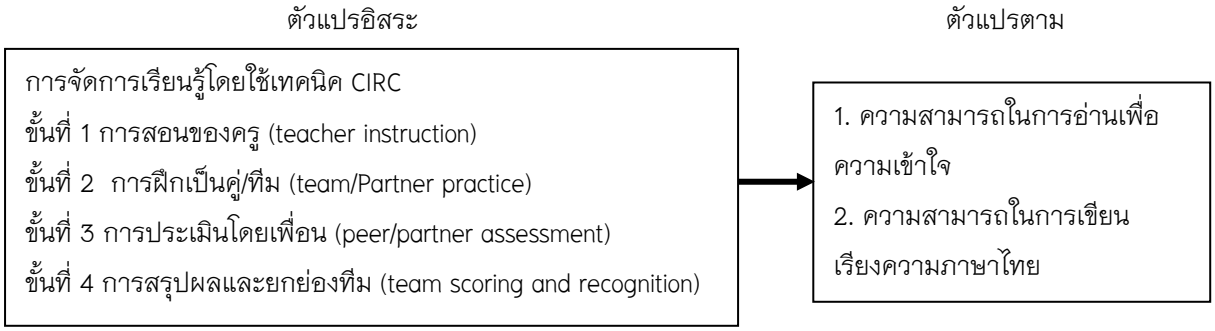
จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และการเขียนเรียงความภาษาไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC บูรณาการตามกรอบแนวคิดของ Slavin (1995) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 การสอนของครู (teacher instruction) ครูผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการใช้สื่อประสม เช่น ภาพประกอบ หัวข้อข่าว หรือคำสำคัญ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคาดเดาเนื้อหาและเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม จากนั้นครูทำการสอนทักษะการอ่านจับใจความ และการเขียนเรียงความ ตามองค์ประกอบที่ถูกต้อง (คำนำ เนื้อเรื่อง สรุป) พร้อมทั้งแนะนำคลังคำศัพท์ใหม่ที่ปรากฏในบทเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติกิจกรรม ขั้นที่ 2 การฝึกเป็นคู่/ทีม (team/partner practice) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมภายในกลุ่มย่อยที่คละความสามารถ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ขั้นที่ 3 การประเมินโดยเพื่อน (peer/partner assessment) เมื่อเสร็จสิ้นการเขียน นักเรียนจะแลกเปลี่ยนผลงานเพื่อทำการประเมิน ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม โดยพิจารณาจากเกณฑ์การสะกดคำ การเว้นวรรคตอน และความครบถ้วนขององค์ประกอบเรียงความ เพื่อให้เจ้าของผลงานนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงผลงานให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำเสนอ ขั้นที่ 4 การสรุปผลและยกย่องทีม (team scoring and recognition) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้และทักษะที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อมอบรางวัลหรือคำชมเชยแก่ทีมที่มีผลงานผ่านเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ และความรับผิดชอบร่วมกันในการเรียนรู้

ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ การอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสะกดคำหรือการรู้จักตัวอักษร แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายโดยอาศัยการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์เดิมเข้ากับเรื่องที่อ่าน เพื่อวิเคราะห์และสรุปเจตนาของผู้เขียน (Anderson, Pearson, 1984) สำหรับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ความสามารถนี้ครอบคลุมถึงการจับใจความสำคัญ การตอบคำถามเชิงเหตุผล และการสรุปข้อคิดสำคัญจากเรื่องที่อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย การเขียนเรียงความสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถือเป็นทักษะการสื่อสารที่สะท้อนถึงการลำดับความคิดอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป ความสามารถในด้านนี้พิจารณาจากการวิเคราะห์ภาพหรือหัวข้อที่กำหนด แล้วนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราวที่มีความเป็นเอกภาพ ใช้ถ้อยคำเชื่อมโยงที่สละสลวย และถูกต้องตามหลักอักขรวิธี โดยกำหนดความยาวที่เหมาะสมกับวัย คือ 6–8 บรรทัด

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบกลุ่มเดียววัดก่อนหลังการทดลอง มีวิธีในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำนวน 8 โรงเรียน จำนวน 163 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 28 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงจากกรอบแนวคิดการวิจัยและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC ผู้วิจัยได้เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย จำนวน 2 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแผนการสอน โดยใช้แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ 6 ด้าน ด้านสาระสำคัญ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านสาระการเรียนรู้ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ แบบประเมินชุดนี้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มี 5 ระดับ ทำการวิเคราะห์คุณภาพโดยนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากการประเมินแผนการสอน ในแต่ละข้อรายการมาหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมาย โดยกำหนดค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2549) ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความถูกต้อง เหมาะสมมาก มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีความสอดคล้องกัน โดยมี ค่าเฉลี่ย 4.20 อยู่ในระดับมาก

2.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ เป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ทั้งหมด 30 ข้อ ใช้ทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC ผู้วิจัยเสนอแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย จำนวน 2 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (content validity) และนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผลการวิเคราะห์ค่า IOC รายข้ออยู่ระหว่าง .67–1.00 และมีค่าเฉลี่ยทั้งชุด .901 ซึ่งผ่านเกณฑ์ (IOC ≥ .50) และผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ จำนวน 30 ข้อ พบว่ามีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง .30 – .80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .20 – .87

2.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย เป็นข้อสอบอัตนัย 1 ข้อ ใช้ทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข จากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านวิธีสอน ด้านเนื้อหา และด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) แล้วนำผลการพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของแบบทดสอบวัด

ความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย กับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยกำหนดเกณฑ์ การให้คะแนน (มาเรียม นิลพันธุ์, 2549) โดยผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน เท่ากับ 1.00 นำคะแนนที่ได้จากแบบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทยที่ได้จากผู้ประเมินคนที่ 1 (ผู้วิจัย) มาตรวจสอบคุณภาพ โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนที่เข้าสอบออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสูง และกลุ่มต่ำ ด้วยการใช้เทคนิค 25% ของจำนวนนักเรียนที่เข้าสอบ เพื่อคำนวณหาค่าดัชนีความยาก (degree of difficulty) และค่าดัชนีอำนาจจำแนก (power of discrimination) แล้วพิจารณาคุณภาพของข้อสอบ โดยยอมรับคุณภาพของค่าดัชนีความยาก (P) ระหว่าง .20 – .80 ค่าดัชนีอำนาจจำแนก (D) ระหว่าง .20 – .00 (มนตรี วงษ์สะพาน, 2563) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีค่าความยาก (P) ระหว่าง .629 – .771 และมีค่าดัชนีอำนาจจำแนก (D) ระหว่าง .257 – .314 แสดงว่า แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างได้ ตรวจให้คะแนนคำตอบของแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทยตามเกณฑ์รูบริค (rubric) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของเกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย ด้วยการหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประเมิน 2 คน (inter–rater reliability) ได้แก่ ผู้ประเมินคนที่ 1 คือ ผู้วิจัย และผู้ประเมินคนที่ 2 คือ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) ตรวจให้คะแนนอย่างเป็นอิสระต่อกัน แล้วนำคะแนนมาพิจารณาความสอดคล้อง ระหว่างผู้ประเมินให้คะแนนด้วยการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยเปรียบเทียบ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามเกณฑ์ของชูศรี วงศ์รัตนะ (2560) ผลการวิเคราะห์ ข้อมูล พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r_{xy}) เท่ากับ .926 แปลผลได้ว่า การตรวจให้คะแนน ระหว่างผู้ประเมินทั้ง 2 คน มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) จัดทำหนังสือขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) เพื่อดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน 2) ปฐมนิเทศกลุ่มตัวอย่างเพื่อเตรียมความพร้อม ชี้แจงผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC บทบาทของครูและนักเรียน วิธีการวัดและประเมินผล ตลอดจนกำหนดการสอบ 3) ดำเนินการสอนในกลุ่มตัวอย่างด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเทคนิค CIRC เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ จำนวน 10 วัน รวมทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนด 4) ทำการทดสอบหลังจบกิจกรรมการเรียนรู้ กับกลุ่มตัวอย่าง 28 คน โดยเทคนิค CIRC โดยใช้ แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ปรนัย 4 ตัวเลือก 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย อัตนัย 1 ข้อ ให้คะแนนด้วยรูบริก 4 องค์ประกอบ 5 ระดับ เต็ม 20 คะแนน 5) นำคะแนนที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยเปรียบเทียบคะแนนความสามารถหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนเรียงความภาษาไทย โดยใช้ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสอบทดสอบค่าที

ผลการวิจัย

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และการเขียนเรียงความภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง) จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า หลังจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค CIRC คะแนนเฉลี่ยการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน CIRC ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนตามระดับความสามารถในการอ่านซึ่งแบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กเก่ง กลุ่มเด็กปานกลาง และกลุ่มเด็กอ่อน เพื่อที่จะสอนคำศัพท์ใหม่จากบทเรียน และให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มจับคู่กันอ่านออกเสียงคำศัพท์ จนสามารถอ่านได้อย่างคล่องแคล่วและอ่านได้อย่างถูกต้อง หลังจากนั้นให้นักเรียนจัดทีมใหม่โดยในแต่ละทีมจะประกอบด้วย นักเรียนที่เก่ง ปานกลาง และอ่อนเพื่อให้ช่วยกันอ่านเนื้อเรื่อง โดยนักเรียนอ่านคนละ 1 วรรคและนักเรียนคนอื่นในกลุ่มช่วยกันตรวจสอบความผิดพลาด และช่วยกันแก้ไข จากนั้นร่วมกันอภิปรายและวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้อ่านไปแล้ว และร่วมกันทำใบกิจกรรมเพื่อตรวจสอบความเข้าใจที่ได้จากเนื้อเรื่อง เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้มีการทดสอบหลังเรียนเป็นรายบุคคลและนำคะแนนจากการทดสอบหลังเรียนและคะแนนที่ได้จากการทำใบกิจกรรมมารวมกัน เพื่อคัดเลือกทีมที่ยอดเยี่ยมและทีมดีเด่นจากคะแนนทั้งหมด ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC มีกิจกรรมที่ประกอบด้วยการอ่าน การสอนการอ่านและการบูรณาการ มีการดำเนินกิจกรรมเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม และให้คะแนนในรูปแบบของทีม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจกับเกณฑ์ ร้อยละ 70

สภาพการณ์	N	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ร้อยละ 70 คะแนน	$\overline{X}$	S.D.	t	df	p
หลังเรียน	28	30	21/30	24.10	2.60	6.31***	27	< .001

*** p < .001

จากตาราง 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการวิจัยความสามารถในการเขียนเรียงความความภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการเขียนเรียงความของผู้เรียนหลังเรียน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC มีกระบวนการในการอ่านจนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาของเรื่องและมีการตรวจสอบความเข้าใจภายในกลุ่ม รวมถึงการที่ได้ร่วมกันอภิปรายและวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้อ่านร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการคาดเดาเรื่องในใบงานที่ 1 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ และร่วมกันเขียนคำอ่านให้ถูกต้อง ในใบงานที่ 2 มีการฝึกหาคำศัพท์ยากจากพจนานุกรม และเขียนความหมายของคำศัพท์ในใบงานที่ 3

ต่อมานักเรียนได้นำคำศัพท์ที่ได้ค้นหามาแต่งประโยค ในใบงานที่ 4 และได้ร่วมกันนำประโยค จากใบงานที่ 4 มาฝึกเขียนเรียงความจากภาพ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย ได้อย่างเป็นกระบวนการ

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Modified Priority Needs Index : $PNI_{modified}$) ด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามรายด้าน

สภาพการณ์	N	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ร้อยละ 70 คะแนน	$\overline{X}$	S.D.	t	df	p
หลังเรียน	28	20	14/20	16.70	2.20	6.49***	27	< .001

*** p < .001

จากตาราง 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีผลต่อความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.70 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ และความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคดังกล่าว นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนเรียงความภาษาไทยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าเทคนิค CIRC เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะทางภาษาไทยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา

ผลการวิจัยด้านความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจพบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 24.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณา บัวกลาง และชวนพิศ รักษาพวก (2564) ทั้งนี้สามารถอธิบายผลดังกล่าวได้จากการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค CIRC โดยเฉพาะในขั้นการฝึกปฏิบัติเป็นคู่หรือเป็นทีม ซึ่งมีกิจกรรมการอ่านเป็นคู่ และการตั้งคำถามรายย่อหน้า กิจกรรมเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องประมวลความหมายของข้อความอย่างละเอียด และเชื่อมโยงความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่อย่างต่อเนื่อง (พรนภา ศรีพัดยศ และนภาทรัพย์ เลิศปรีดากร, 2566)) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ (อรัญ สีแลง และคณะ, 2568)

การที่ผู้เรียนได้ฝึกสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านอย่างเป็นระบบ มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะการจับใจความสำคัญและการอนุมานความหมายอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากผู้เรียนต้องสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญออกจากรายละเอียดปลีกย่อยด้วยตนเอง อีกทั้งการตรวจสอบความเข้าใจร่วมกันภายในกลุ่มยังทำให้ผู้เรียนสามารถได้รับข้อมูลอย่างรวดเร็ว และสามารถแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ทันที ผลลัพธ์ที่สูงกว่าเกณฑ์ยังสะท้อนถึง

ประสิทธิผลของการใช้หลักการ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในเชิงบวก ตามแนวคิดของ Slavin (1995) ซึ่งทำให้สมาชิกในกลุ่มร่วมมือกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างแท้จริง (ปพัชญา คำเกิ่ง, 2564) โดยเฉพาะการยกย่องทีมในขั้นการสรุปผลและให้รางวัล ซึ่งเป็นการเสริมแรงเชิงบวกที่กระตุ้นให้นักเรียนอยากช่วยเหลือเพื่อนที่มีความสามารถต่ำกว่า ในลักษณะของการสอนเพื่อน จนทุกคนสามารถพัฒนาความสามารถของตนได้ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมของชั้นเรียนสูงขึ้น (เมธาวดี จับจุ, 2563) อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดก่อน และหลังการทดลอง ซึ่งอาจมีข้อจำกัดด้านความตรงภายใน (internal validity) เนื่องจากไม่สามารถควบคุมปัจจัยแทรกซ้อนอื่นที่อาจส่งผลต่อพัฒนาการของผู้เรียน เช่น พัฒนาการตามวัย หรือการเรียนรู้นอกห้องเรียนได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการศึกษาครั้งต่อไปควรออกแบบเป็นการวิจัยเชิงทดลองที่มีกลุ่มควบคุมเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

ด้านความสามารถในการเขียนเรียงความภาษาไทย พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.70 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด การเขียนเชิงกระบวนการ (process approach to writing) โดยเฉพาะกิจกรรมในส่วนการเขียน (composition) ของเทคนิค CIRC ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกเขียนตามลำดับขั้นอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน การเขียนร่าง การตรวจสอบ และการปรับแก้งานเขียนด้วยตนเอง กิจกรรมการประเมินโดยเพื่อน (peer/partner assessment) มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพงานเขียน เนื่องจากผู้เรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจนและสามารถนำไปใช้ปรับปรุงงานของตนได้อย่างต่อเนื่อง (เยาวเรศ จันทโสม และคณะ, 2569)

นอกจากนี้ การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนยังเกิดจากการบูรณาการทักษะการอ่านกับการเขียนตามแนวคิดของ CIRC โดยผู้เรียนต้องนำความเข้าใจจากการอ่านมาถ่ายทอดเป็นงานเขียนของตนเองอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการฝึกถ่ายโอนความรู้จากการรับสารไปสู่การส่งสารอย่างมีประสิทธิภาพ (กัณณ์ภัสสร์ ทำประดิษฐ์ และไชยวัฒน์ ชุ่มนาเสียว, 2564) ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้หลักการจัดองค์ประกอบงานเขียน ได้แก่ เอกภาพ (unity) และ สัมพันธภาพ (coherence) ได้อย่างถูกต้อง ทำให้งานเขียนมีความชัดเจน เป็นลำดับ และมีคุณภาพสูงขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค CIRC ไม่เพียงส่งผลต่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนเรียงความของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้น หากยังแสดงให้เห็นถึงกลไกการเรียนรู้เชิงสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะภาษา โดยเฉพาะกระบวนการอ่านเป็นคู่ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประเมินโดยเพื่อน และการปรับปรุงงานเขียนจากข้อเสนอแนะร่วมกัน ซึ่งช่วยเอื้อให้นักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันสามารถสร้างความหมายทางภาษาและพัฒนาความคิดเชิงระบบได้อย่างเป็นรูปธรรม การเรียนรู้ผ่านการถ่ายโอนความรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่มและการสะท้อนความคิดร่วมกันมีผลต่อการพัฒนาโครงสร้างแนวคิด การใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเสริมสร้างความมั่นใจในการสื่อสาร องค์ความรู้นี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะภาษาไทยของผู้เรียนระดับประถมศึกษาควรมุ่งเน้นกระบวนการสร้างความรู้ร่วมกันในชุมชนการเรียนรู้ภายในชั้นเรียนมากกว่าการฝึกทักษะแบบรายบุคคล และสามารถนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยที่บูรณาการ การอ่านและการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเทคนิค CIRC จำนวน 8 – 10 แผน รวมเวลาประมาณ 20 ชั่วโมง โดยเชื่อมโยงกิจกรรม การอ่าน การคิด การสรุปความ ในทุกหน่วย เพื่อให้การเรียนรู้ต่อเนื่อง

1.2 ขั้นนำ ใช้ภาพประกอบ หัวข้อ คีย์เวิร์ด เพื่อกระตุ้นการคาดเดา และคัดคำศัพท์สำคัญจากบทอ่าน (ประมาณ 8–12 คำต่อบท) ให้นักเรียนค้นความหมายจากพจนานุกรม และแต่งประโยค เพื่อเตรียมความพร้อมด้านภาษา

1.3 กำหนดบทบาทคู่ ทีมอย่างชัดเจน และหมุนเวียนบทบาททุกคาบ พร้อมกำหนดข้อตกลงการทำงานร่วมกัน เพื่อลดเวลาปรับตัวช่วงต้นคาบ

1.4 การใช้สื่อ การ์ดคำ ในการช่วยเรื่องการอ่าน และภาพประกอบเพื่อช่วยผู้เรียนที่มีความแตกต่างด้านภาษา แนะนำผู้ปกครองอ่านร่วมที่บ้านวันละ 10 นาที เพื่อเสริมความคล่องและขยายคลังคำให้นักเรียนได้รู้จักเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้เทคนิค CIRC ในวิชาอื่น ๆ ในระดับที่แตกต่างกัน โดยเนื้อหาความยากง่าย ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน เพื่อนักเรียนจะได้มีพื้นฐานในการอ่านและเขียนภาษาไทยในระดับการศึกษา ที่สูงขึ้น

2.2 ควรนำเทคนิค CIRC ไปศึกษากับตัวแปรอื่น ๆ เช่น ความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กัณณ์ภัสสร์ ทำประดิษฐ์ และไชยวัฒน์ ชุ่มนาเสียว. (2564). การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนสะกดคำโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6*(2), 607–615.

ชุติมา นันบุญ, วิไล พลพวก และกาญจนา นิลนวล. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบ CIRC เสริมด้วยเทคนิคการสะท้อนคิดต่อความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.), 6*(3), 254–270.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2560). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 13, ฉบับปรับปรุง). อมรการพิมพ์.

นภัทรัตน์ พรสิราธนรัชต์ และวิชยา โยชิดะ. (2568). การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์แบบกลุ่มร่วมมือ CIRC ร่วมกับแอปพลิเคชัน Quizlet ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนสัทอักษรภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 17*(1), 110–123.

บุญชม ศรีสะอาด. (2549). *การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน.* สุวีริยาสาส์น.

ปพัชญา คำเกิ่ง. (2564). *การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความภาษาไทย โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ประกอบนิทาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ฝ่ายวิชาการโรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง). (2568). *รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระภาษาไทย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568*. โรงเรียนบ้านขี้ตุ่น (แหล่งจะหลุง).

พรนภา ศรีพัดยศ และนภาทรัพย์ เลิศปรีดากร. (2566). การใช้การจัดการเรียนรู้แบบความร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. 11*(2), 45–57.

มนตรี วงษ์สะพาน. (2563). *พื้นฐานการวิจัยทางหลักสูตรและการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ตักสิลาการพิมพ์.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2549). *วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เมธาวดี จับจุ. (2563). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ที่มีต่อความสามารถ ในการเขียนสื่อความภาษาไทยและความมุ่งมั่นในการทำงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กาญจนบุรี.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เยาวเรศ จันทโสม, ปิยาพัชญ์ นิธิศอัครานนท์ และปิยาภรณ์ พิชญาภิรัตน์. (2569). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านรู้เรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 14*(1), 186–198.

วิภาดา ลุนผา, ทิพาพร สุจารี และสุรกานต์ จังหาร. (2568). การพัฒนาความสามารถการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 19*(2), 116–125.

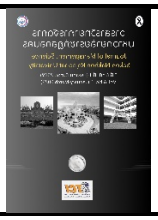
สุวรรณา บัวกลาง และชวนพิศ รักษาพวก. (2564). การพัฒนาการอ่านจับใจความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 13*(38), 83–90.

อรัญ สีแลง, สิริสุดา ทองเฉลิม และสาวิตรี เถาว์โท. (2568). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์, 10*(1), 2411–2426.

Anderson, R. C., & Pearson, P. D. (1984). A schema–theoretic view of basic processes in reading comprehension. In P. D. Pearson, R. Barr, M. L. Kamil, & P. Mosenthal (Eds.), *Handbook of reading research* (pp. 255–291). Longman.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice* (2nd ed). Allyn & Bacon.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้วยดัชนี PNI $_{modified}$

Needs assessment skills for learning development among student teachers using the modified Priority Needs Index (PNI $_{modified}$)

กุสุมา ใจสบาย [1*]
Kusuma Jaisabuy [1*]

[1] หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
[1] Bachelor of Education Program, Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
corresponding author's e-mail: kusuma_jai@nstru.ac.th[1]

Received: November 25, 2025 Revised: December 19, 2025 Accepted: January 06, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 2) จัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2567 จำนวน 207 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าความเชื่อมั่น .917 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี PNI $_{modified}$ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าดัชนี PNI $_{modified}$ ระหว่าง .29-.42 2) ผลการเรียงลำดับความต้องการจำเป็นตามรายด้านจากมากไปน้อย คือ ทักษะด้านการเลือกใช้สถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล ทักษะด้านวิธีดำเนินการวิจัย ทักษะด้านการเขียนสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย ทักษะด้านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทักษะด้านการเขียนองค์ประกอบส่วนต้นและส่วนท้ายของงานวิจัย และทักษะด้านการกำหนดปัญหา ตั้งชื่อเรื่องและเขียนบทนำ โดยมีค่าดัชนี PNI $_{modified}$ เท่ากับ .42, .37, .36, .35 .33 และ .29 ตามลำดับ และ 3) แนวทางในการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดวิชาเรียนเกี่ยวกับสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อม การแนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าและเทคนิคการสืบค้น ฝึกอบรมแนวทางการใช้

ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการวิจัย การกำหนดไฟล์รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย และมีกระบวนการนิเทศให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การประเมินความต้องการจำเป็น, การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้, ดัชนี PNI $_{modified}$

Abstract

This research aimed to 1) assess the priority needs for research skills for learning development among student teachers, 2) prioritize the needs for research skill for learning development skills, and 3) study development guidelines for enhancing research skills for learning development among student teachers. The sample consisted 207 student teachers at Nakhon Si Thammarat Rajabhat University during 2024 academic year, selected via stratified random sampling. Research instruments included a needs assessment form for research skills for learning development, with reliability coefficient of .917, an in-depth interview guide, and a group discussion form. The data were analyzed using mean, standard deviation, modified PNI, and content analysis. The research results showed that: 1. The priority needs for research skills for learning development among student teacher had PNI modified rangin from.29 to.42. 2. The ranking of priority needs ranking by aspects, in descending order, was selecting statistic, data analysis and interpreting data, research methodology, writing conclusions, discussions, and recommendations, literature review, writing preliminary, , and supplementary sections, and problem identification, titling, and introduction with PNI modified of .42, .37, .36, .35, .33, and .29, respectively, and 3. The development guidelines for research skills included offering specialized courses in statistics and data analysis , conducting preparatory workshops, recommending academic resources and advanced search techniques, providing training on artificial intelligence integration for research, establishing standardized research report templates, and implementing a continuous and close supervision and consultation system.

Keywords: needs assessment, research for learning development, modified Priority Needs Index (PNI $_{modified}$)

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การวิจัย (research) เป็นวิธีการในการค้นหาความรู้ความจริง อย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎีรองรับ การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ นวัตกรรมใหม่ เพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอน และพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และเป็นสมรรถนะที่สำคัญของครูผู้สอน โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (2562) มาตรา 24 ระบุว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาดำเนินการ ดังนี้ (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการสอน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ” และมาตรา 30 ได้ระบุว่า “ให้สถานศึกษา ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา” และมาตรฐานวิชาชีพครูคุรุสภากำหนดให้ครูผู้สอนในสถานศึกษาต้องมีใบประกอบวิชาชีพครู โดยมาตรฐานความรู้ มาตรฐานที่ 4 การวัด ประเมินผลการเรียนรู้ และ

การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน (คุรุสภา, 2562) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ส่งเสริมให้ครูผู้สอนประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และนำผลในตัวชี้วัดที่ยังบกพร่องมาดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ โดยใช้สื่อนวัตกรรมใหม่ ๆ พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนดังที่ ศิริชัย กาญจนวาสี (2559) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของโลกจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ล้วนมีรากฐานมาจากการวิจัยและพัฒนา นักวิทยาศาสตร์ นักประดิษฐ์ หรือนักวิจัย ต่างใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยการสังเกตสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ เพื่อออกแบบนวัตกรรม ทำการทดลอง ทดสอบ และปรับปรุง แก้ไข จนเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ แล้วจึงทำการเผยแพร่และขยายผลการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา ทักษะด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนานักศึกษาและครูไทยในอนาคต ให้มีความสามารถในการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษามาใช้พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในท้ายที่สุด

การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยช่วยส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์บริบททั้งในระดับท้องถิ่นและสากล โดยเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ การแข่งขัน และการพัฒนาที่ยั่งยืนในโลกยุคใหม่ (บุณฑริก ศรีบุญเรือง และคณะ 2568) ทั้งนี้การพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูเป็นการพัฒนาศักยภาพครูไทยให้มีทักษะการวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นการสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนผ่านกระบวนการวิจัย สมรรถนะการวิจัยมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในหลายด้าน เช่น สมรรถนะการวิจัยช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม การวิจัยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศและสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) ประเทศที่พัฒนาแล้วล้วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยอย่างต่อเนื่อง นักศึกษาครูจึงควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้มีความสามารถในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้สำเร็จออกไปเป็นครูที่มีความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในระดับสากล

การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นวิธีการค้นหาคำตอบว่ากลุ่มเป้าหมายมีระดับความรู้ความสามารถในประเด็น หรือตัวชี้วัดต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด และมีความคาดคาดหวังในระดับใด ผลต่างระหว่างระดับความรู้ความสามารถที่บุคคลรับรู้ว่าตนเองมี กับระดับความคาดหวังของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้น คือ ความต้องการจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลจากการประเมินความต้องการจำเป็น ที่สะท้อนภาพบริบทที่เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกับสภาพจริง ของหน่วยงาน จะเป็นข้อมูลนำไปสู่การวางแผน กำหนดแนวทางพัฒนาองค์กร ตลอดจนใช้ข้อมูลนี้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการต่าง ๆ อันจะตอบสนองความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562; Witkin & Altschuld, 1995; Kaufman & English, 1981) วิธีการจัดอันดับความต้องการจำเป็นมีหลายวิธี การใช้ดัชนี PNI $_{modified}$ (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช, 2550 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) ทั้งนี้การจัดเรียนรายวิชาการจัดการเรียนรู้รายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ซึ่งมีจุดมุ่งหมายรายวิชา ให้นักศึกษาปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดเรียนการดำเนินการวิจัย สรุปผลและอภิปรายผลตามข้อเท็จจริงที่เป็นข้อความรู้ใหม่ที่ค้นพบ และรายงานผลตามรูปแบบการรายงานผลการวิจัย นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตเป็นนักศึกษาที่เข้าศึกษาในคณะครุศาสตร์ เมื่อเรียนสำเร็จตามหลักสูตรจะมีคุณสมบัติเข้าสอบใบประกอบวิชาชีพครู ตามข้อกำหนดของคุรุสภา และใช้เป็นการรับรองในการขอใบประกอบวิชาชีพครู โดยในรายวิชาชีพครูมีการเรียนรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา ซึ่งมีกรอบภาระงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 2 ภาคการศึกษา ในกระบวนการเรียนการสอนนักศึกษาจะผ่านการเรียนรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาโดยมีภาระงานที่ต้องประเมินการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ภาคการศึกษาละ 1 เรื่อง ซึ่งมีข้อกำหนดให้ผ่านการประเมินตามเกณฑ์จึงจะสำเร็จการศึกษา

ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้เรียนในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 ซึ่งกำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา ในด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และจากการสำรวจเบื้องต้นกับอาจารย์นิเทศ 10 คน และครูพี่เลี้ยง 10 คน พบว่า นักศึกษาร้อยละ 60 มีปัญหาด้านการเลือกใช้สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ 50 มีปัญหาด้านการอภิปรายผลการวิจัย และร้อยละ 40 ของนักศึกษามีปัญหาด้านการพัฒนานวัตกรรมและเครื่องมือในการวิจัย จึงมีความจำเป็นที่จะทำการศึกษาประเมินความต้องการจำเป็นในการปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะด้านการวิจัยของนักศึกษา พบว่า การประเมินความต้องการจำเป็นในการปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นวิธีการค้นหาคำตอบว่ากลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มีทักษะหรือความสามารถในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด และมีความคาดคาดหวังในระดับใด ผลต่างระหว่างระดับความรู้ความสามารถที่นักศึกษารับรู้ว่าตนเองมีกับระดับความคาดหวังที่ต้องการ เป็นความต้องการจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ครูหลังจากสำเร็จการศึกษา ผลการประเมินความต้องการจำเป็นที่ได้จะเป็นข้อมูลสำหรับหลักสูตรและคณะครุศาสตร์ นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษารุ่นต่อ ๆ ไป ผู้วิจัยจึงสนใจที่ทำการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ซึ่งกำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2. เพื่อจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การทบทวนวรรณกรรม

Kaufman & English (1981) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นวิธีการระบุความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (current results) กับความต้องการ (desired) และการจัดเรียงลำดับความสำคัญ (priority order) ของผลความต้องการจำเป็น

Witkin & Altschuld (1995) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็น คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นเพื่อจัดลำดับความสำคัญและตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ เลือกความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญที่สุดที่ต้องได้รับการแก้ไขขององค์การ รวมถึงการจัดสรรการใช้ทรัพยากร

สุวิมล ว่องวาณิช (2562) การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการประเมินเพื่อหาความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็น โดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด และประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่ามีลักษณะเช่นใด จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ประเมินและสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่า สมควรเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง การประเมินความต้องการจำเป็นทำให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการจัดการศึกษาหรือ

การเปลี่ยนแปลงผลที่เกิดขึ้นปลายทางการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการ ประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์และเป็นการเปลี่ยนแปลงทางบวก

สรุปได้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง วิธีการในการระบุความแตกต่างระหว่างสภาพความเป็นจริงกับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลและลำดับความสำคัญ นำไปหาวิธีแก้ไขปัญหาได้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง

การประเมินความต้องการจำเป็นจะเป็นแนวทางในการระบุสิ่งที่จำเป็นของผู้เรียนซึ่งนำมาใช้ในการออกแบบพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ผลที่ได้จะบ่งบอกจุดอ่อนของผู้เรียนรวมทั้งระบุจุดด้อยที่ครูควรพัฒนา ในการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น มีค่าดัชนีที่ใช้ คือ ค่าดัชนี PNI ซึ่งเป็นดัชนีแบบดั้งเดิม และ ดัชนี $PNI_{modified}$ ย่อมาจาก modified Priority Needs Index คิดค้นขึ้นโดย ศาสตราจารย์ ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย และศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) หมายถึง สูตรคำนวณหาดัชนีความต้องการจำเป็น โดยวิธี $PNI_{modified}$ เป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร ดัชนี PNI ดั้งเดิม มีการพัฒนาขึ้นเป็นวิธีการหาค่าผลต่างของ (I–D) แล้วหารด้วยค่า D เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากจนเกินไป และให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบเมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณ ดังสูตร

ค่าดัชนี $PNI_{modified} = \frac{I-D}{D}$

I (important) หมายถึง สภาพจริงที่เป็นอยู่

D (degree of success) หมายถึง สภาพที่ควรจะเป็น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของทักษะการวิจัย เพื่อกำหนดองค์ประกอบของทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนี้

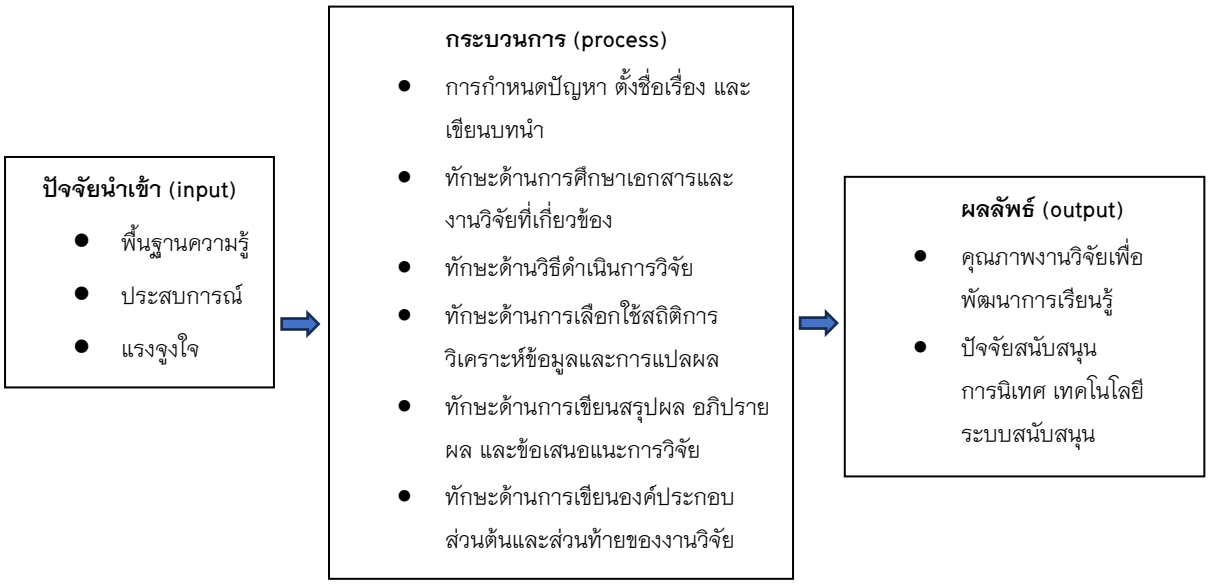
พัชราภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ (2565) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับทักษะการวิจัย ประกอบด้วย 9 ทักษะที่สำคัญ คือ 1) ทักษะในการกำหนดและนิยามปัญหาให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการทำวิจัย 2) ทักษะในการศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ทักษะในการกำหนดกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัย 4) ทักษะในการออกแบบการวิจัย 5) ทักษะในการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 6) ทักษะในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย 7) ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล 8) ทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูล และ 9) ทักษะในการแปลผลและสรุปผลการวิจัย

ปัญจา ชูช่วย และคณะ (2565) ทำการวิจัย เรื่อง ความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ได้จำแนกประเด็นการประเมินเป็น 5 ด้าน คือ ความรู้เบื้องต้นของการวิจัย การกำหนดปัญหาและการเขียนบทนำ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิธีการดำเนินการวิจัย สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย และการเขียนสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

กฤษณะ มุขแก้ว (2565) ได้กำหนดสมรรถนะการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (classroom action research) ของอาจารย์โรงเรียนสาธิต ด้านทักษะ (skills) คือ ความสามารถในการลงมือปฏิบัติการวิจัยจริง (ability to do research) ตามวงจรการวิจัย (เช่น วงจร PAOR) เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติการวิจัยตามขั้นตอนกระบวนการวิจัย

จากการสังเคราะห์ทักษะการวิจัย ดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดทักษะด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินการวิจัยของนักศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบทักษะ

6 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดปัญหา ตั้งชื่อเรื่อง และเขียนบทนำ 2) ด้านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ด้านวิธีดำเนินการวิจัย 4) ด้านการเลือกใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล 5) ด้านการเขียนสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย และ 6) ด้านการเขียนองค์ประกอบส่วนต้นและส่วนท้ายของงานวิจัย ผู้วิจัยจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นด้วยดัชนี $PNI_{modified}$ เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากจนเกินไป และให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบ ดังภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาซึ่งกำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 427 คน (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1) นักศึกษาซึ่งกำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตอบแบบประเมินความต้องการจำเป็น จำนวน 207 คน ผู้วิจัยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของ Yamane (1970) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ระดับนัยสำคัญ .05 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามวิชาเอก

2) ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยอาจารย์นิเทศ 4 คน ครูพี่เลี้ยง 6 คน และนักศึกษา 6 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง ผู้ที่มีประสบการณ์การนิเทศ ไม่ต่ำกว่า 3 ปี และสัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มที่ครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ให้สัมภาษณ์

3) นักศึกษาที่ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน สุ่มแบบเจาะจง ประกอบด้วย นักศึกษาที่เป็นตัวแทนเข้าประกวดผลงานงานวิจัยดีเด่น 3 คน และนักศึกษาอื่น ๆ คละวิชาเอก 6 คน ตามการแนะนำของอาจารย์นิเทศ

จำแนกเป็นนักศึกษาที่มีทักษะการวิจัยระดับกลางและต่ำอย่างละ 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือวิจัย 3 ชนิด โดยการศึกษาเอกสาร จัดทำเป็นฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินและวิจัยการศึกษา 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้องกับนิยาม ได้ค่า IOC ตั้งแต่ .67–1.00 นำมาปรับปรุงแก้ไขนำไปทดลองใช้ และตรวจสอบคุณภาพความเชื่อมั่น ดังนี้

2.1 แบบประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 6 ด้าน 30 รายการ แบ่งเป็นการประเมินสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .917

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ใช้สัมภาษณ์อาจารย์นิเทศ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษา

2.3 ประเด็นการสนทนากลุ่ม ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ใช้สำหรับสนทนากลุ่มนักศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.1 ประชุมชี้แจงนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำความเข้าใจ แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย และประโยชน์ของการวิจัยที่มีต่อคณะ และนักศึกษา

3.2 ให้นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินความต้องการจำเป็นด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

3.3 สนทนากลุ่มนักศึกษา หัวข้อ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

3.4 สัมภาษณ์เชิงลึก หัวข้อ ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ทั้งหมด 16 คน ประกอบด้วย อาจารย์นิเทศ จำนวน 4 คน ครูพี่เลี้ยง 6 คน และนักศึกษา 6 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่าความเชื่อมั่น

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี $PNI_{modified}$ พิจารณาตัวแปรที่มีความต้องการจำเป็นไปศึกษาแนวทางในการพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากค่าดัชนี $PNI_{modified}$ มีค่าใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงพัฒนาแนวทางทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาทุกตัวแปร ซึ่งมี 6 ด้าน

4.3 การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูล

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ค่าดัชนี $PNI_{modified} = \frac{I-D}{D}$

I (Important) หมายถึง สภาพจริงที่เป็นอยู่

D (Degree of success) หมายถึง สภาพที่ควรจะเป็น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ด้วยดัชนี PNI $_{modified}$ นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Modified Priority Needs Index : PNI $_{modified}$) ด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้		ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น (I)	ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง (D)	I–D	(I–D)/D PNI $_{modified}$	ลำดับความสำคัญ
ด้านการกำหนดปัญหา ตั้งชื่อเรื่องและเขียนบทนำ		4.78	3.70	1.08	.29	6
1	การตั้งชื่อเรื่องการวิจัย	4.73	3.77	.96	.25	8
2	การกำหนดปัญหาการวิจัย	4.74	3.70	1.04	.28	5
3	การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	4.76	3.57	1.19	.33	1
4	การเขียนวัตถุประสงค์ของการวิจัย	4.79	3.73	1.06	.28	5
5	การกำหนดสมมติฐานการวิจัย	4.81	3.70	1.11	.30	3
6	การกำหนดขอบเขตการวิจัย	4.80	3.72	1.08	.29	4
7	การเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ	4.77	3.62	1.15	.32	2
8	การเขียนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4.80	3.81	.99	.26	7
ด้านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		4.76	3.53	1.23	.35	4
1	การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4.76	3.57	1.19	.33	2
2	การเขียนสรุปผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่ออ้างอิง	4.76	3.48	1.28	.37	1
3	การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย	4.76	3.57	1.19	.33	2
4	การสังเคราะห์เอกสารเพื่อนิยามตัวแปรต้นและตัวแปรตาม	4.77	3.48	1.29	.37	1
ด้านวิธีดำเนินการวิจัย		4.78	3.50	1.28	.37	1
1	การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มเป้าหมาย	4.77	3.77	1	.27	6

ตาราง 1 (ต่อ)

ทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น (I)	ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง (D)	I–D	(I–D)/D $PNI_{modified}$	ลำดับความสำคัญ
2 การสร้างเครื่องมือวิจัย	4.74	3.43	1.31	.38	3
3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย	4.79	3.36	1.43	.43	1
4 การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนและการนำไปใช้	4.80	3.50	1.30	.37	4
5 การตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมการเรียนการสอน	4.80	3.46	1.34	.39	2
ด้านการเลือกใช้สถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล	4.78	3.36	1.42	.42	1
1 การเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล	4.73	3.22	1.51	.47	1
2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์	4.80	3.35	1.45	.43	2
3 การคำนวณความถี่และร้อยละ	4.77	3.40	1.37	.40	5
4 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	4.79	3.40	1.39	.41	4
5 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย	4.77	3.35	1.42	.42	3
6 การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและการแปลผล	4.79	3.43	1.36	.40	5
ด้านการเขียนสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย	4.81	3.53	1.28	.36	3
1 การเขียนสรุปผลการวิจัย	4.78	3.51	1.27	.36	2
2 การเขียนอภิปรายผลการวิจัย	4.81	3.52	1.29	.37	1
3 การเขียนข้อเสนอแนะของการวิจัย	4.82	3.56	1.26	.35	3
ด้านการเขียนองค์ประกอบส่วนต้นและส่วนท้ายของงานวิจัย	4.82	3.63	1.19	.33	5
1 การเขียนกิตติกรรมประกาศ	4.79	3.55	1.24	.35	1
2 การเขียนบทคัดย่อ	4.79	3.60	1.19	.33	3
3 การเขียนบรรณานุกรม	4.86	3.63	1.23	.34	2
4 การเขียนภาคผนวก	4.83	3.74	1.09	.29	4

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Modified Priority Needs Index : PNI $_{modified}$) ของทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ จำแนกตามรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด เรียงลำดับ 3 อันดับ คือ ทักษะด้านการเลือกใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .42) รองลงมา คือ ทักษะด้านวิธีดำเนินการวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .39) และทักษะด้านการเขียนสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .36) ส่วนด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ทักษะด้านการกำหนดปัญหา ตั้งชื่อเรื่อง และเขียนบทนำ (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .29)

เมื่อพิจารณาตามรายทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ พบว่า ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ทักษะที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด เรียงลำดับ 3 อันดับ คือ ทักษะการเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .47) รองลงมา คือ ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และทักษะการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .43) และลำดับที่ 3 คือ ทักษะการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .42) ส่วนทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ทักษะการตั้งชื่อเรื่องการวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .25)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ปรากฏผลดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (modified Priority Needs Index : PNI $_{modified}$) ด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามรายด้าน

	ทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น (I)	ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง (D)	I–D	(I–D)/D PNI $_{modified}$	ลำดับความสำคัญ
1	ด้านการกำหนดปัญหา ตั้งชื่อเรื่องและเขียนบทนำ	4.78	3.70	1.08	.29	6
2	ด้านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4.76	3.53	1.23	.35	4
3	ด้านวิธีดำเนินการวิจัย	4.78	3.50	1.28	.37	2
4	ด้านการเลือกใช้สถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล	4.78	3.36	1.42	.42	1
5	ด้านการเขียนสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย	4.81	3.53	1.28	.36	3
6	ด้านการเขียนองค์ประกอบส่วนต้นและส่วนท้ายของงานวิจัย	4.82	3.63	1.19	.33	5

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (modified Priority Needs Index : PNI $_{modified}$) ของทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ จำแนกตามรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด เรียงลำดับ 3 อันดับ คือ ทักษะด้านการเลือกใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .42) รองลงมา คือ ทักษะด้านวิธีดำเนินการวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .37) และทักษะด้านการเขียนสรุปผล

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .36) ส่วนด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ทักษะด้านการกำหนดปัญหา ตั้งชื่อเรื่อง และเขียนบทนำ (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .29)

2.1 เรียงลำดับความต้องการจำเป็น โดยใช้ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ของทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ จำแนกตามรายด้าน เรียงลำดับความต้องการจำเป็น ได้ดังนี้

2.2.1 ทักษะด้านการเลือกใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .42)

2.2.2 ทักษะด้านวิธีดำเนินการวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .39)

2.2.3 ทักษะด้านการเขียนสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .36)

2.2.4 ทักษะด้านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .35)

2.2.5 ทักษะด้านการเขียนองค์ประกอบส่วนต้นและส่วนท้ายของงานวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .33)

2.2.6 ส่วนด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ทักษะด้านการกำหนดปัญหา ตั้งชื่อเรื่อง และเขียนบทนำ (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .29)

2.2 เรียงลำดับความต้องการจำเป็น โดยใช้ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ของทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ จำแนกตามรายทักษะ เรียงลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด 5 อันดับ ได้ดังนี้

2.2.1 ทักษะการเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .47)

2.2.2. ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และทักษะการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .43)

2.2.3 ทักษะการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .42)

2.2.4 ทักษะการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .41)

2.2.5 ทักษะการคำนวณความถี่และร้อยละ และทักษะการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและการแปลผล (PNI $_{modified}$ เท่ากับ .40)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แนวทางการพัฒนา ดังนี้

3.1 การจัดวิชาเรียนเกี่ยวกับสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อม

3.3 การแนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าและเทคนิคการสืบค้น

3.4 ฝึกอบรมแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการวิจัย

3.5 การกำหนดไฟล์รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย

3.6 มีกระบวนการนิเทศให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

การอภิปรายผล

การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (modified Priority Needs Index : PNI $_{modified}$) อภิปรายผลตามข้อค้นพบ ได้ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นสูงสุดของทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เรียงลำดับ 5 อันดับ คือ ทักษะการเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และทักษะการตรวจสอบ

คุณภาพของเครื่องมือวิจัย ทักษะการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ทักษะการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทักษะการคำนวณความถี่และร้อยละ และทักษะการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและการแปลผล ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นความต้องการจำเป็นด้านการเลือกใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล ทุกรายการ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของปัญจา ชูช่วยและคณะ (2563) ซึ่งทำการวิจัย เรื่อง ความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ พบว่า ความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครูด้านสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยมีค่าดัชนี PNI $_{modified}$ สูงที่สุด และสอดคล้องกับพิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ และคณะ (2564) ซึ่งทำการศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยเชิงพื้นที่ของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นด้านสมรรถนะการวิจัยเชิงพื้นที่ของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เรียงตามค่าดัชนี PNI $_{modified}$ สูงสุด 3 ลำดับแรก คือ ความรู้การใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย (PNI $_{modified}$ = .55) ความรู้การเลือกใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล (PNI $_{modified}$ = .52) และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลอ่านและแปลผลการวิจัย (PNI $_{modified}$= .52)

2. แนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบด้วย การจัดวิชาเรียนเกี่ยวกับสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อม การแนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าและเทคนิคการสืบค้น ฝึกอบรมแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการวิจัย การกำหนดไฟล์รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย และมีกระบวนการนิเทศให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องจากผลการวิจัยที่พบว่าทักษะด้านสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลมีความต้องการจำเป็นสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการแนวทางการพัฒนาโดยการจัดวิชาเรียนเกี่ยวกับสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาระทางปัญญา (cognitive load theory) (Mayer & Moreno, 2003) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้สถิติ ต้องใช้วิธีการประมวลผลข้อมูลของหน่วยความจำใช้งาน (working memory) สูง และต้องการความเข้าใจเชิงนามธรรม และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของพิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ และคณะ (2564) ซึ่งทำการศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยเชิงพื้นที่ของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยเชิงพื้นที่ คือ ควรให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติการทำวิจัยด้วยตนเอง ร่วมกับกระบวนการเรียนการสอนแบบการวิจัยเป็นฐาน โดยมีระบบพี่เลี้ยงและการโค้ช อีกทั้งควรจัดให้มีการฝึกเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูล การเลือกใช้สถิติให้เหมาะสมกับงานวิจัย การอ่านและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล และสอดคล้องกับข้อเสนอของบุณฑริก ศรีบุญเรือง และคณะ (2568) ซึ่งได้เขียนบทความเชิงวิชาการเรื่อง “สมรรถนะการวิจัย: ตัวช่วยครูไทยพัฒนาผู้เรียน” โดยมีข้อเสนอแนะให้มีการจัดหาพี่เลี้ยง (coach) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการให้คำปรึกษาในการฝึกทักษะการทำวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครู เพื่อสร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของครูให้สูงขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Modified Priority Needs Index : PNI $_{modified}$) ได้องค์ความรู้ ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นสูงสุด ของทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เรียงลำดับ 5 อันดับ ได้ดังนี้

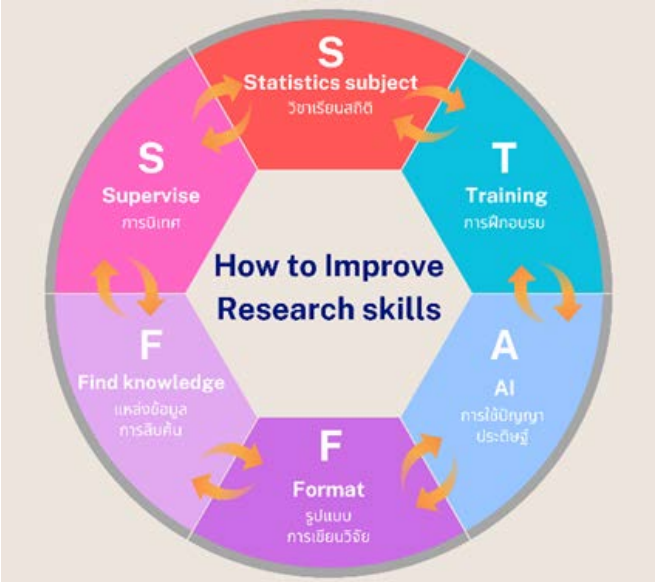
1.1 ทักษะการเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.2 ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และทักษะการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

1.3 ทักษะการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย

1.4 ทักษะการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.5 ทักษะการคำนวณความถี่และร้อยละ และทักษะการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและการแปลผล

ภาพที่ 2 โมเดลแนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ STAFFS

2. แนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบด้วย การจัดวิชาเรียนเกี่ยวกับสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อม การแนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าและเทคนิคการสืบค้น ฝึกอบรมแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการวิจัย การกำหนดไฟล์รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย และ มีกระบวนการนิเทศให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ดังภาพที่ 2

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยสรุปได้แนวทางการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบด้วย การจัดวิชาเรียนเกี่ยวกับสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อม การแนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าและเทคนิคการสืบค้น ฝึกอบรมแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการวิจัย การกำหนดไฟล์รูปแบบการเขียนรายงานการวิจัย และ มีกระบวนการนิเทศให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง คณะครุศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จึงควรกำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอน การเตรียมความพร้อม และกระบวนการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ให้มีทักษะในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ตลอดจนวางระบบการนิเทศเพื่อให้สามารถเป็นพี่เลี้ยงดูแลนักศึกษาในการปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูครั้งนี้ ใช้ดัชนี PNI modified ในการเรียงลำดับความต้องการจำเป็นเนื่องจากสามารถควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากจนเกินไป และให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบ จึงควรนำวิธีการศึกษาความต้องการจำเป็นดังกล่าวไปใช้ในการศึกษาความต้องการด้านอื่น ๆ ของนักศึกษา เช่น ทักษะการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ทักษะความเป็นครู เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณลักษณะนักศึกษา และการผลิตนักศึกษาสายครุศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ มุขแก้ว. (2565). *การพัฒนารูปแบบการวัดประเมินสมรรถนะการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของอาจารย์โรงเรียนสาธิตสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐในประเทศไทย.* ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัด ประเมิน และวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. (2567). *เอกสารงานฝ่ายฝึกประการณ์วิชาชีพครู.* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

คุรุสภา. (2562). *ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562.* สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

บุณฑริก ศรีบุญเรือง, วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ และตระกูล จิตวัฒนากร. (2568). สมรรถนะการวิจัย : ตัวช่วยครูไทยพัฒนาผู้เรียน. *วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, 11*(5). 366–381.

ปัญจา ชูช่วย, สุรชัย มีชาญ และวิไลลักษณ์ ลังกา. (2565). ความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยของนักศึกษา วิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7*(8), 389–400.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 49–53

พัชราภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ. (2565). ทักษะการวิจัยของครูนักวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ, 7*(1), 166–178.

พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ, พิมลพรรณ ลีลาภัทรพันธุ์ และอรวรรณ กมล. (2564). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นด้านสมรรถนะการวิจัยเชิงพื้นที่ของนักศึกษาวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.*วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 16*(3), 367–375.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2559). การวิจัยและพัฒนาการศึกษาไทย. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 8*(2), 1–18.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

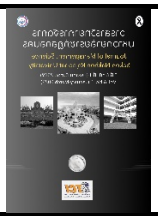
Kaufman, R. A., & English, F. W. (1979). *Needs assessment: Concept and application.* Educational Technology Publications.

Mayer, R. E., & Moreno, R. (2003). Nine ways to reduce cognitive load in multimedia learning. *Educational Psychologist, 38*(1), 43–52.

Witkin, B. R., & Altschuld, J. W. (1995). *Planning and conducting needs assessments: A practical guide.* Sage Publications.

Yamane, T. (1970). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed). Harper & Row.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย

Development guidelines for early childhood education management in schools under the Sisters of Saint Paul de Chartres, Thailand

ปัณฑิตา อินพาเพียร [1*] สุชาดา บุบผา [2]
Pantithar inparplan [1*] Suchada Bubpha [2]

[1,2] ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
[1,2] Master of Education Program in Educational Administration, Faculty of Education
Udon Thani Rajabhat University
Corresponding author's e-mail callistusspc96@gmail.com[1], suchada.bu@udru.ac.th [2]

Received: August 05, 2025 Revised: September 25, 2025 Accepted: September 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย และ 2) เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูหัวหน้าวิชาการ จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) และระยะที่ 2 การประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีพรรณนา โดยผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินี เซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ที่จำแนกแนวทางเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารคุณภาพของสถานศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ และด้านการให้บริการสื่อเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดประสบการณ์ 2) การประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนใน

เครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย, การจัดการบริหารจัดการการศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study development guidelines for early childhood education management in schools under the Sisters of St. Paul de Chartres, Thailand, and 2) evaluate the proposed development guidelines for early childhood education management in schools under the Sisters of St. Paul de Chartres, Thailand. The research methodology was conducted into 2 phases. Phase 1: Exploring Development Guidelines by identifying and analyzing best practice from exemplary schools. The key informants for this phase consisted of 8 individuals, including school directors, deputy school directors, and head teachers of academics, all selected through purposive sampling. Phase 2: Expert Evaluation of Development Guidelines. In this phase, 5 experts evaluated the proposed early childhood education management guidelines. The primary instrument was an evaluation form. The quantitative data were analyzed using frequency and percentage, while qualitative data were processed through descriptive content analysis. The research findings: 1) identified five key aspects of early childhood education management development guidelines for schools under the Sisters of St. Paul de Chartres, Thailand: Educational quality management, Curriculum management, Teacher and staff development, learning environment and media management, Information technology supporting learning experiences. 2) The evaluation of the proposed guidelines revealed that the overall mean and the means for all five aspects were at the highest level. These findings applied across all 5 evaluation criteria: utility, feasibility, appropriateness, accuracy, and accuracy.

Keywords: early childhood education management, development guidelines, educational management

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดความสำคัญของการศึกษาให้เป็นกลไกในการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย กล่าวคือมีสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ มีทักษะ คุณลักษณะ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขซึ่งการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนนั้นเป็นหน้าที่โดยตรงของสถานศึกษาที่จะต้องกำหนดจุดหมายในการพัฒนาสมรรถนะและรูปแบบการบริหารจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 24 บัญญัติว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2565 มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้แก่

ระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก รวมทั้งสถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร เป็นคณะนักบวชหญิงที่อุทิศตนเพื่อให้บริการแก่สังคมในด้านการรักษาพยาบาล ด้านสังคมสงเคราะห์ และด้านการศึกษาอบรมแก่เยาวชนทั่วโลก สำหรับในประเทศไทย คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ได้รับใช้สังคมไทยมาตลอดระยะเวลากว่า 1 ศตวรรษ ภายใต้จิตตารมณ์ในการดำเนินชีวิตตามตำรับคู่ชีวิตซึ่งเป็นธรรมนูญของคณะว่า “ซื่อสัตย์ ราบเรียบ การงาน” ให้การบริการทางด้านการรักษาพยาบาลและการศึกษาแก่นักเรียนทั้งในกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา ในสถาบันที่เป็นของสังฆมณฑล 13 แห่ง และสถาบันในส่วนที่คณะจัดตั้งขึ้นเอง 24 แห่ง ทุกภาคทั่วประเทศ คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร จึงให้ความสำคัญกับพันธกิจด้านการศึกษาด้วยความสำนึกถึงงานอบรมสั่งสอนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก และเข้าถึงสัจธรรมอันสูงแห่งความเป็นมนุษย์ด้วยการดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบวินัย สุภาพเรียบง่ายและเปี่ยมด้วยเมตตาธรรม มีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะศึกษาศาสตร์และศิลป์ในแขนงต่าง ๆ ประกอบหน้าที่การงาน ซึ่งตนเองรับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งเรียนรู้ที่จะรักษาสุขภาพพลานามัยของตนเพื่อให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาวะที่จะประพฤติและปฏิบัติภารกิจให้ลุล่วงไปด้วยดี โรงเรียนคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร จัดการศึกษาที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ที่เน้นให้โรงเรียนจัดการบริหารอย่างมีส่วนร่วมโปร่งใส่และเป็นนิติบุคคล การบริหารโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร มีครูฆราวาสร่วมมีบทบาทในการเป็น คณะกรรมการบริหาร โดยมีผู้บริหาร 2 ระดับ คือ คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร เป็นผู้บริหารระดับสูง ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการและครูฆราวาสที่ทำงานเป็นผู้ช่วยทางด้านการบริหารและเป็นผู้บริหารระดับกลางซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการทำให้งานเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงพัฒนาหยุดอยู่กับที่หรือถอยหลังมีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโรงเรียนนับได้ว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการเป็นผู้รับและถ่ายทอดนโยบาย คำสั่ง และความต้องการของผู้บริหารระดับสูงสู่การปฏิบัติและรวมปัจจัยด้านอื่นด้วย

ในการจัดการศึกษานั้นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น คือ ปัจจัยทางการบริหารในด้านต่าง ๆ สถานศึกษาดำเนินการบริหารและจัดการสถานศึกษา ด้านคุณภาพสถานศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ โดยจัดหาเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กได้เล่นอย่างเท่าเทียม เข้าถึงสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเชื่อมต่อกับสรรพสิ่ง การมีส่วนร่วม การคิดสร้างสรรค์ และการเป็นผู้นำ ด้านบริการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการจัดประสบการณ์ รวมถึงระบบประกันคุณภาพภายในโดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการดำเนินการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลด้านการบริหารหลักสูตรและรวมถึงการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาทั้งนี้หลักสูตรสถานศึกษาจะเป็นตัวสะท้อนคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาได้เป็นอย่างดีกล่าวคือการจัดการศึกษาให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด การพัฒนาครูและบุคลากรเน้นไปที่ความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ ซึ่งต้องมีการพัฒนาตรงตามความต้องการจำเป็นอย่างต่อเนื่องทั้งในส่วนของบุคคล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และมุ่งเน้นการจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ พัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จัดสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี (Niyomyart et al., 2023) สถานศึกษามีอาคารเรียนที่มั่นคง สะอาด มีแหล่งเรียนรู้ที่เพียงพอมีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Bloom (1976)

กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศให้ปลอดภัย เกิดมิตรสัมพันธ์ เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติงานด้วยกิจกรรมหลากหลาย โดยประยุกต์ความรู้ ความเข้าใจที่ได้มา ไปใช้ในการจัดประสบการณ์จริง นอกจากนี้การจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาสนับสนุนการบริหารจัดการและช่วยพัฒนาการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนดำเนินชีวิตในสถานศึกษาอย่างมีความสุข ปลอดภัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะส่งผลถึงความสำเร็จในการเรียนของเด็กด้วยมาตรฐานด้านกระบวนการบริหาและการจัดการมุ้งเน้นคุณภาพมาตรฐานที่กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย เพื่อที่จะทราบว่าปัจจุบันการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นอย่างไร ซึ่งผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนในเครือคณะภคนีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย เพื่อนำข้อมูลสารสนเทศมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนา และใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนความสามารถในการบริหารการจัดศึกษาระดับปฐมวัยในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย

2. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสาร จากตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากสถาบันต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางศึกษาดำเนินงานวิจัย ในหัวข้อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ดังนี้

1. การบริหารจัดการ

รุจิร์ ภู่สาระ และจันทรานี สงวนนาม (2545) กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากร และเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด นักบริหารหลายคนจึงมีความคิดตรงกันว่า "การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของคณะบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่แน่นอนในการทำงาน" บางคนเห็นว่าการบริหารเป็นศิลปะของการเป็นผู้นำที่จะนำผู้อื่นให้ทำงานตามวัตถุประสงค์ได้

นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2551) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ที่มี ร่วมมือกันทำเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้กระบวนการทำอย่างมีระเบียบ ทรัพยากร และเทคนิค ต่าง ๆ ที่เหมาะสม

วิโรจน์ สารรัตนะ (2555) ให้ความหมายของ การบริหาร หมายถึงกระบวนการดำเนินการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหน้าที่ในการบริหาร ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์กร (organizing) การชี้นำ (leading) และการควบคุมองค์กร (controlling)

2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

Carter (1945) ได้ให้ความหมายของคำว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง โครการหรือหลักสูตรที่จัดสำหรับเด็กในโรงเรียนเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล หรือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–3

Hymes (1964) ได้ให้ความหมายของคำว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542) ได้ให้ความหมายของคำว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะ พิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยสำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพ และการพัฒนาสมองสำหรับเด็กในวัยนี้มีชื่อเรียกต่างกันไปหลายชื่อ ซึ่งแต่ละโปรแกรมมีวิธีการและลักษณะในการจัดกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมาย ที่จะช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ กัน

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีผู้ให้แนวคิดไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน มีความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุม ดูแล ส่งเสริม ประสานงานวางแผนดำเนินการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลงาน ทั้ง 4 ด้าน ด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร บริหารทั่วไป รวมถึงการปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสามารถ แสดงบทบาทหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวทาง

Good (1973) ได้ให้ความหมายของแนวทางว่า แนวทาง หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่าง เพื่อการลอกเลียนแบบเป็นสิ่งที่เป็นตัวแบบของสิ่งหนึ่ง เป็นหลักการหรือแนวคิด หรือเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

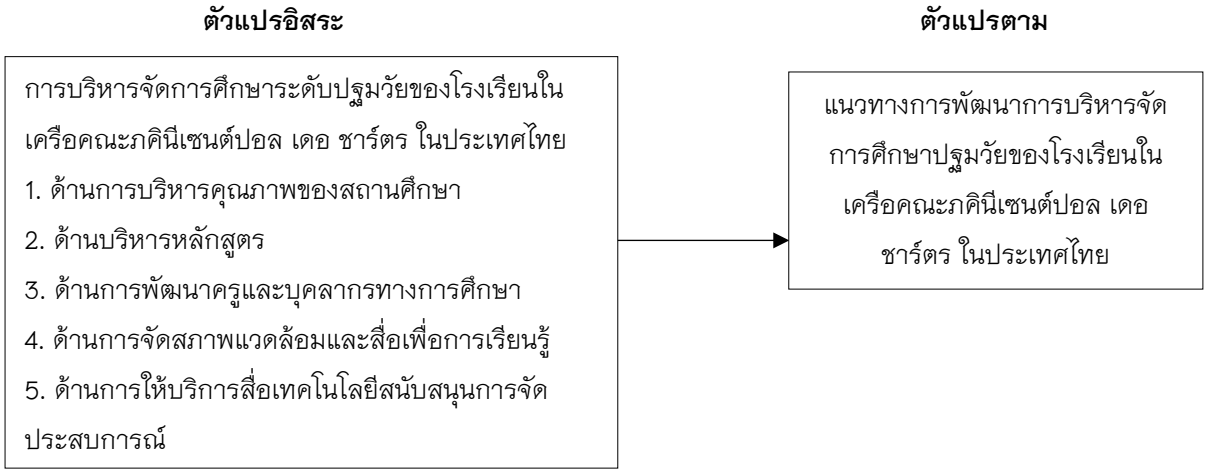
จตุรพล แสนศิลา (2564) ได้ให้ความหมายของแนวทางว่า แนวทาง หมายถึง แนวปฏิบัติ กระบวนการ วิธีการ ที่ได้ศึกษา หรือพัฒนาขึ้น และใช้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานของหน่วยงาน องค์กร และสถานศึกษา เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ

การประเมินแนวทาง Guskey (2000) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการประเมิน พิจารณาตรวจสอบข้อเสนอแนวทางไว้ว่า เกณฑ์ประกอบด้วย 4 เกณฑ์ คือ 1) ด้านความเป็นประโยชน์ (utlity) 2) ด้านความเหมาะสม (propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ (feasibility) 4) ด้านความสอดคล้อง (congruity)

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง กระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ โดยมีแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย มีกรอบแนวคิดของการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การหาแนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย โดยใช้การสัมภาษณ์ (interview) ผู้วิจัยกำหนดประชากรโดยเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก (expert in-depth interview) มาจากการที่ผู้วิจัยกำหนดคุณลักษณะแบบเจาะจง (purposive selection) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key informants) เพื่อเกิดความหลากหลายตามบริบทในการหาแนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับรางวัลการบริหารที่เป็นเลิศหรือได้รับรางวัลวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practice) ระดับดีเลิศ ด้านบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ระดับจังหวัด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งผสมผสานลักษณะของการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) ที่ใช้แบบฟอร์มมาตรฐานเดียวกันทุกครั้งกับการสัมภาษณ์แบบไร้โครงสร้าง (unstructured interview) ที่มีความยืดหยุ่นสูง โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจะมีคำถามหลักที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อรักษาความเป็นมาตรฐาน แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้สัมภาษณ์ปรับเปลี่ยนหรือขยายคำถามตามบริบทและสถานการณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่ทั้งมีความเป็นระบบและสะท้อนความหลากหลายของประสบการณ์ผู้ให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการถามและสามารถปรับเปลี่ยนการซักถามให้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi – structured interview) เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูล สอบถาม สังเกต ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ใช้ในการศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย แบบสัมภาษณ์จะมีลักษณะข้อคำถามแบบปลายเปิด (open – ended from or

unstructured questionnaire) เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการ การศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย เป็นการซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ในการจัดทำหนังสือเพื่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารที่เป็นเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (best practice) ได้แก่ 1) โรงเรียนสามัคคีราษฎร์บำรุง จังหวัดปทุมธานี 2) โรงเรียนบ้านเทพประทับ จังหวัดหนองคาย 3) โรงเรียนอนุบาลราชบุรี จังหวัดราชบุรี

3.2 ผู้วิจัยประสานงานเพื่อนัดหมายวันและเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิธีปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน และได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi – structured interview) ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ นำไปจำแนกจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็นและตีความตามกรอบแนวคิด เอกสารที่เกี่ยวข้อง วิธีการศึกษา ขอบเขตการวิจัย วัตถุประสงค์ และข้อค้นพบที่สำคัญมาสรุปตามประเด็นขององค์ประกอบ ทั้ง 5 ด้าน ของแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย เพื่อยืนยันแนวทางการพัฒนา ดังกล่าว

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางและการอธิบายประกอบดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินี เซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย สามรถจำแนกแนวทางเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารคุณภาพของสถานศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ และด้านการให้บริการสื่อเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดประสบการณ์

จากผลการสัมภาษณ์แนวทางการบริหารจัดการศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ผู้บริหารดำเนินการพัฒนาวางแผนโดยให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) วิเคราะห์กลยุทธ์ โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางอาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ที่มีผลต่อการดำเนินงานของเพื่อให้ได้มาซึ่ง วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย นโยบายขององค์กร โดยวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับองค์กรรูปแบบการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และคำนึงถึงความสำคัญของรากฐานของการศึกษา ซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นของการศึกษาจะทำให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทุกด้านพร้อมทั้งมีทักษะชีวิตและพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นคนดีมีความสุข

การจัดองค์กร ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินคัดเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับบริบทแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจบริบทในการบริหารงาน การวิเคราะห์กลยุทธ์ โดยใช้ชุมชนการ

เรียนรู้ทางอาชีพเพื่อให้ได้มาซึ่ง วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย นโยบายขององค์กร โดยวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับองค์กร

การจูงใจผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรม การเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการให้ครูได้พัฒนาตนเองโดยเข้าร่วมส่งผลงานในโอกาสต่าง ๆ พัฒนาวิชาชีพ ครูได้พัฒนาตนเองในการเรียนรู้และศึกษากระบวนการจัดประสบการณ์ที่มีความหลากหลาย สามารถนำข้อดีข้อควรพัฒนาพร้อมทั้งจัดให้มีการกำกับติดตาม เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ครูเป็นกัลญาณมิตรซึ่งกันและกัน ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดทำและนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและให้เด็ก ๆ ได้มีส่วนร่วมในการใช้เทคโนโลยีและจัดให้ครูได้รับการอบรมเพื่อพัฒนารูปแบบการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

การควบคุมผู้บริหารเล็งเห็นถึงความสำคัญในการนิเทศ การกำกับ ติดตาม และประเมินงานเป็นไปตามลำดับขั้นของการบริหารงาน ให้คำแนะนำแบบกัลยาณมิตร

2. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเหมาะสมในการนำรูปแบบประเมินการแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทยไปใช้ในการประเมิน

การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย	ความเป็นประโยชน์		ความหมาย	ความเป็นไปได้		ความหมาย	ความเหมาะสม		ความหมาย	ความถูกต้อง		ความหมาย
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.	
1. ด้านบริหารคุณภาพของสถานศึกษา	4.87	.17	มากที่สุด	4.71	.26	มากที่สุด	4.74	.29	มากที่สุด	4.77	.28	มากที่สุด
2. ด้านการบริหารหลักสูตร	4.74	.06	มากที่สุด	4.59	.17	มากที่สุด	4.63	.23	มากที่สุด	4.60	.29	มากที่สุด
3. ด้านการบริหารการพัฒนาครูและบุคลากร	4.71	.10	มากที่สุด	4.58	.15	มากที่สุด	4.60	.18	มากที่สุด	4.58	.23	มากที่สุด
4. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้	4.78	.12	มากที่สุด	4.63	.14	มากที่สุด	4.63	.19	มากที่สุด	4.63	.19	มากที่สุด
5. ด้านการให้บริการสื่อเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดประสบการณ์	4.75	.11	มากที่สุด	4.65	.12	มากที่สุด	4.65	.13	มากที่สุด	4.67	.13	มากที่สุด
ภาพรวม	4.77	.11	มากที่สุด	4.63	.17	มากที่สุด	4.65	.20	มากที่สุด	4.65	.22	มากที่สุด

ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินการแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ไปใช้ในการประเมินมีความเป็นประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.77, S.D. = .11) ความเป็นไปได้ ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = .17) ความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = .20) และความถูกต้องครอบคลุม ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. =.22) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกเรื่องที่ทำการประเมิน มีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุมในระดับมากที่สุด ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย มีค่าตั้งแต่ 4.63 – 4.77)

ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยภาพรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้

ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย คือ ด้านบริหารคุณภาพของสถานศึกษา ความเป็นไปได้ ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย คือ ด้านบริหารคุณภาพของสถานศึกษา ความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย คือ ด้านงานบริหารคุณภาพของสถานศึกษา ความถูกต้องสอดคล้องของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตรในประเทศไทย คือ ด้านบริหารคุณภาพของสถานศึกษา

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ระดับสภาพการดำเนินการปัจจุบัน และระดับสภาพที่พึงประสงค์ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินี เซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ผู้บริหารได้แสดงทัศนะคติที่สอดคล้องกัน ดังนี้ 1) ด้านบริหารคุณภาพของสถานศึกษา ผู้บริหารต้องการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และการประกาศเป้าหมายให้ชัดเจน จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และดำเนินงานตามแผน มีการประเมินผล ติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารควรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมให้ครูมีการออกแบบจัดประสบการณ์ที่เน้นการเตรียมความพร้อม จัดประสบการณ์ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น และการลงมือปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของครอบครัว ผู้บริหารมีการประเมินและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาครู และบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ และออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา และส่งเสริมครูให้มีทักษะในการจัดประสบการณ์และการประเมินพัฒนาการเด็ก สังเกตและประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กและครอบครัว 4) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรอำนวยความสะดวกการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนที่คำนึงถึงความปลอดภัย จัดห้องประกอบที่เอื้อต่อการจัดประสบการณ์และพัฒนาเด็ก มีการจัดให้มีมุมประสบการณ์หลากหลาย มีสื่อการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเพียงพอ เช่น ของเล่น หนังสือนิทาน สื่อธรรมชาติ สื่อสำหรับเด็กมุดลอด ปีนป่ายเป็นต้น 5) ด้านการให้บริการสื่อเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดประสบการณ์ ผู้บริหารควรมีการศึกษาความ

ต้องการเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษามีการพัฒนาสถานศึกษา ให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับกนกวรรณ บุญยะ (2556) ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลนครสวรรค์ พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในระดับปานกลาง จากการศึกษาด้านงานบุคลากร ด้านงานความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านงานวิชาการ

2. ผลประเมินแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐาน 4 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านความเป็นประโยชน์ (utility) ด้านความเป็นไปได้ (feasibility) ด้านความเหมาะสม (propriety) และด้านความถูกต้องสอดคล้อง (congruity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เป็นผู้ประเมิน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน นักวิชาการ จำนวน 1 คน ผลการประเมินพบว่าโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ทุกเรื่องที่ทำการประเมิน มีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องสอดคล้องในระดับมากที่สุด ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสมในระดับมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบประเมินแนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย สามารถทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้านการบริหารคุณภาพของสถานศึกษา การบริหารหลักสูตร การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ และการให้บริการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการจัดประสบการณ์เพื่อบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษา มีการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพที่ดีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับรัตนา อินทะชัย (2559) ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พบว่า ปัญหางานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์เขต 3 ทั้ง 5 ด้าน มีปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีปัญหาสูงสุด คือ ด้านการนิเทศภายใน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรและการ นำหลักสูตรไปใช้ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสื่อการเรียนการสอน และงานที่มีปัญหา ต่ำสุดคือ ด้านการวัดและประเมินพัฒนาการแนวทางการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของ โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารในการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตร สนับสนุนให้ได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่สื่อนวัตกรรม การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรู้และเป็นประโยชน์ กับสภาพและบริบทของสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สามารถนำข้อมูลสารสนเทศมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนา

1.2 สามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนความสามารถในการบริหารการจัดศึกษาระดับปฐมวัย ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ และคำนึงถึงความสำคัญของรากฐานของการศึกษา ซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นการศึกษาเล้าเรียน หากสถานศึกษามีผู้บริหารที่เห็นความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยจะทำให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาในทุกด้าน พร้อมกับการมีทักษะในชีวิตและพัฒนาได้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้เด็กปฐมวัยเติบโตเป็นคนดี มีความสุข และเรียนรู้สู่ชั้นการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างเต็มประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหาร ครู และนักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูปฐมวัยในการพัฒนาการใช้เทคนิคการวัดผลผู้เรียนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ บุญยะ. (2556). *แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการ บริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลนครสวรรค์.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

จตุรพล แสนศิลา. (2564). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2529). *หลักการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.

รัตนา อินทะชัย. (2559). *แนวทางการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3. วิทยานิพนธ์*ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

รุจิร์ ภู่สาระ และจันทรานี สงวนนาม. (2545). *การพัฒนาหลักสูตร:ตามแนวปฏิรูปการศึกษา.* บุ๊คพอยท์.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย.* แม็ค.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2555). *การบริหาร: หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). ทิพยวิสุทธิ์.

Bloom, B. S. (1976). *Human characteristics and school learning.* McGraw–Hill.

Carter, V. (1945). *Dictionary of education.* MaGraw–Hill.

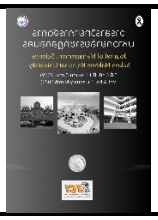
Good, C. V. (1973). *Dictionary of education* (3rd ed). McGraw–Hill.

Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development.* Corwin Press.

Hymes, D. (Ed.). (1964). *Language in culture and society: A reader in linguistics and anthropology*. Harper & Row.

Niyomyart, P., Bubpha, S., & Bailee, C. (2023). Area-based education strategies for primary schools in Nong Khai Province. *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture, 33*(1), 634-652.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การศึกษาความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Needs assessment for enhancing global citizenship among students at Sakon Nakhon Rajabhat University

อนรรฆ สมพงษ์ [1*]
Anuk Somphong [1*]

[1] สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
[1] Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University
Corresponding author's e-mail: mekanuk@gmail.com [1]

Received: December 27, 2025 Revised: February 02, 2026 Accepted: February 05, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ จำนวน 381 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดพลเมืองโลกศึกษาของ UNESCO (2015) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นผ่านมิติการเรียนรู้ 3 ด้าน พบว่า ด้านความรู้มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาคือด้านพฤติกรรม และด้านสังคมและอารมณ์มีความต้องการจำเป็นต่ำสุด เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบย่อยพบว่า การพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงวิพากษ์มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ในขณะที่การมีทัศนคติเกี่ยวกับความเข้าอกเข้าใจผู้อื่นและการเคารพในความแตกต่างหลากหลายมีความต้องการจำเป็นต่ำสุด ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะพลเมืองโลกที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมืองโลก, การศึกษาความต้องการจำเป็น

Abstract

This study aimed to study the current state, desirable state, and the priority needs for fostering global citizenship among undergraduates at Sakon Nakhon Rajabhat University. The sample consisted of 381 undergraduate students enrolled in the regular program during the first semester of the 2024 academic year, selected via simple random sampling. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire developed based on the UNESCO (2015) global citizenship education framework. The data analysis involved the modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$), mean, standard deviation, and percentage. The results showed that among the 3 learning domains, the cognitive domain had the highest priority need, followed by the behavioral domain, while the socio-emotional domain had the lowest priority need. When considering sub-elements, developing analytical and critical thinking skills was identified as the highest priority need... These results provide strategic guidelines for developing curricula and activities to effectively foster global citizenship characteristics that respond to global changes.

Keywords: global citizenship, needs assessment

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลให้สถาบันการศึกษาต้องปรับตัวเพื่อเตรียมบัณฑิต ให้มีความพร้อมต่อสถานการณ์ที่มิอาจคาดเดาได้ในอนาคต ซึ่งสมรรถนะดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำทางผ่านความซับซ้อนและความไม่แน่นอนของโลกยุคใหม่ (OECD, 2018) สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDG Target 4.7) โดย United Nations (2023) กำหนดให้ภายในปี 2030 ผู้เรียนทุกคนต้องมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการเป็นพลเมืองโลก (global citizenship) เพื่อเสริมสร้างสันติภาพ ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และความตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณลักษณะหลักของพลเมืองโลกผ่านมิติการเรียนรู้ 3 ด้านตามแนวคิดของ UNESCO (2015) ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านสังคมและอารมณ์ และด้านพฤติกรรม นอกจากนี้ สมรรถนะการเป็นพลเมืองโลกยังได้รับการยอมรับว่าเป็นทักษะระดับโลก (global skills) ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพในศตวรรษที่ 21 ซึ่งครอบคลุมทั้งความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในบริบทที่หลากหลาย และการมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสากล (Bourn, 2018) ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องเร่งปรับตัวเพื่อสร้างบัณฑิตให้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานโลก

สำหรับประเทศไทยได้กำหนดแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) มุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองและพลโลกของบัณฑิต เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และเป็นพลเมืองดีตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10

ถึงแม้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครได้กำหนดให้หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับพลเมือง แต่ยังขาดการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง และความต้องการของนักศึกษา รวมไปถึงปัญหาสำคัญในการขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองโลกในระดับอุดมศึกษา ยังคงเกิดช่องว่างระหว่าง

นโยบายการจัดการเรียนรู้กับผลที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียน ซึ่งพบว่าการจัดการศึกษาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาได้ตรงจุด หากปราศจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังอาจส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตร หรือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกขาดประสิทธิภาพและไม่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการประเมินความต้องการจำเป็น ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ความต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงและสภาพที่พึงประสงค์ โดยได้นำมาบูรณาการเข้ากับกรอบแนวคิดคุณลักษณะพลเมืองโลก 3 ด้านของ UNESCO (2015) เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ต้องเร่งพัฒนาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงเนื้อหารายวิชา และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลก ให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม และบริบทของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCED)

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดของ UNESCO (2015) แบ่งคุณลักษณะของพลเมืองโลกออกเป็น 3 มิติหลัก (domains of learning) ดังนี้

1) ด้านความรู้ (cognitive) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยเฉพาะการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาระดับท้องถิ่นและระดับสากลได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมิน PISA 2018 ของ OECD (2020) ที่ชี้ให้เห็นว่าสมรรถนะในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเป็นพลเมืองในโลกยุคใหม่

2) ด้านสังคมและอารมณ์ (Socio–emotional) มุ่งเน้นการสร้างทัศนคติที่เปิดรับความหลากหลายและความรู้สึกยึดโยงกับเพื่อนมนุษย์ แม้ผลการวิจัยในบริบทไทยมักพบค่าเฉลี่ยด้านนี้สูง แต่ในเชิงวิชาการต้องพิจารณาว่าเป็นการยอมรับในระดับผิวเผิน หรือความเข้าใจเชิงโครงสร้างที่นำไปสู่ความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

3) ด้านพฤติกรรม (behavioral) มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติอย่างรับผิดชอบเพื่อสร้างโลกที่ยั่งยืนและมีสันติภาพ รวมถึงความเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองโลก

แนวคิดและทฤษฎีการประเมินความต้องการจำเป็น

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยในด้านการประเมินเพื่อการพัฒนา ส่วนการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Yamane (1973) เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมและมีความคลาดเคลื่อนต่ำ ขณะที่การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นตามแนวคิดของสุวิมล ว่องวาณิช (2562) เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มุ่งหาช่องว่าง (gap) ระหว่างสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ การใช้ดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถจัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ต้องพัฒนาซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการออกแบบหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนและนโยบายในระดับต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

นโยบายที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาทั้งในระดับชาติและระดับโลก ดังนี้

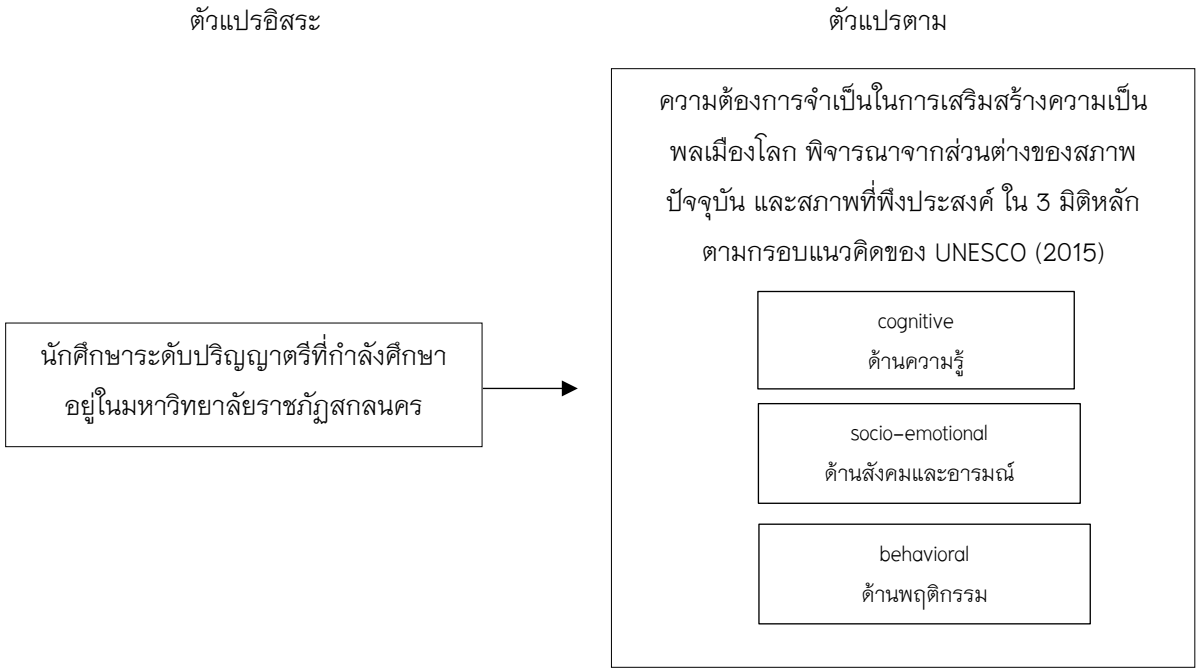
ระดับโลก สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDG Target 4.7) ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านความเป็นพลเมืองโลกภายในปี 2030

ระดับชาติ สอดคล้องกับ แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ของสำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา ที่ต้องการเตรียมบัณฑิตให้มีสมรรถนะพลเมืองและพลโลกเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ระดับหน่วยงาน สอดคล้องกับอัตลักษณ์และพันธกิจของ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในการผลิตบัณฑิตให้เป็นคนดี มีจิตสาธารณะ และเป็นพลเมืองดีตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสรุปความเชื่อมโยงเข้าสู่กรอบแนวคิดการวิจัยได้ว่า การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษาต้องอาศัยการประเมินที่ครอบคลุมมิติ ด้านความรู้ ด้านสังคมและอารมณ์ และด้านพฤติกรรม ตามมาตรฐานของ UNESCO โดยมีตัวแปรต้นคือ ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ผ่านระเบียบวิธีประเมินความต้องการจำเป็น ผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดลำดับความสำคัญผ่านดัชนีจะสะท้อนให้เห็นถึงจุดที่ควรเร่งพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งกรอบแนวคิดนี้จะช่วยให้มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้อย่างตรงจุด เพื่อสร้างพลเมืองโลกตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 4.7)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาปริญญาตรีภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ทั้งหมดที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 7,761 คน (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษานักศึกษาปริญญาตรีภาคปกติ คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (1973) ได้ทั้งหมด จำนวน 381 คน ที่ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ .05 โดยสภาพทั่วไปของนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงในตารางที่ 1

ตาราง 1 สภาพทั่วไปของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับชั้น		
ชั้นปี 1	120	31.50
ชั้นปี 2	119	31.23
ชั้นปี 3	119	31.23
ชั้นปี 4	23	6.04
คณะที่ศึกษา		
ครุศาสตร์	91	23.88
เทคโนโลยีการเกษตร	17	4.46
เทคโนโลยีอุตสาหกรรม	10	2.63
มนุษยศาสตร์แลสังคมศาสตร์	115	30.18
วิทยาการจัดการ	130	34.12
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	18	4.73
ภาพรวม	381	100

จากตาราง 1 นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 มากที่สุด รองลงมาคือชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 เมื่อพิจารณาจำแนกตามคณะที่ศึกษา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่สังกัดคณะวิทยาการจัดการมากที่สุด รองลงมาคือคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะครุศาสตร์ ตามลำดับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความต้องการจำเป็น และการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก โดยใช้เอกสารเรื่อง global citizenship education: topics and learning objectives ของ UNESCO (2015) เป็นเอกสารหลักในการนำเนื้อหาพลเมืองโลกศึกษามากำหนดเป็นข้อคำถามในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกสำหรับนักศึกษาเป็นผู้ให้ข้อมูล มี 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองโลก ผู้วิจัยแบ่งองค์ประกอบความเป็นพลเมืองโลกตามแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกของ UNESCO (2015) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 3 ข้อใหญ่ ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านสังคมและอารมณ์ และ 3) ด้านพฤติกรรม ซึ่งทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย 12 ข้อย่อย มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ (Likert, 1961) ดังนี้

5 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด

4 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นมาก

3 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นปานกลาง

2 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นน้อย

1 หมายถึง มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 สอบถามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open-ended)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปตรวจสอบคุณภาพ โดยผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยการหาค่า IOC พบว่า ได้ค่า IOC เท่ากับ .6 ส่วนค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ .85 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแพลตฟอร์ม google form โดยส่งลิงก์แบบสอบถามไปยังช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ในระหว่างภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับมาทั้งสิ้น 561 คน ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด และลดความคลาดเคลื่อนจากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยนำรายชื่อจากฐานข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 561 คน ผ่านกระบวนการสุ่มด้วยคอมพิวเตอร์เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างให้เหลือจำนวน 381 คน ตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดในเรื่องความลำเอียงจากการคัดเลือกด้วยตนเอง (self-selection bias) เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีความสมัครใจ ซึ่งอาจมีความสนใจในประเด็นพลเมืองโลก หรือมีความพร้อมในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่านักศึกษาทั่วไป ผู้วิจัยจึงพยายามลดข้อจำกัดดังกล่าวโดยการกระจายแบบสอบถามผ่านช่องทางที่หลากหลายในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้อย่างชัดเจนในส่วนต้นของแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน google form โดยผู้ตอบแบบสอบถามตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ และมีสิทธิที่จะยุติการตอบแบบสอบถามได้ทุกเมื่อโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ส่วนกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่มีการระบุชื่อ-นามสกุล หรือข้อมูลอื่นใดที่สามารถระบุตัวตนรายบุคคลของผู้เข้าร่วมวิจัยได้ ข้อมูลที่ได้รับจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับและสามารถเข้าถึงได้เฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ (frequency distribution) และหาค่าร้อยละ (percentage) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) แบ่งเป็น 5 ระดับ และแปรความหมายตามเกณฑ์ของ Best (1981) ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

การจัดลำดับความต้องการจำเป็นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยใช้สูตร modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัยดำเนินการในภาพรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น โดยไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเฉพาะบุคคล เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สรุปผลการวิจัยได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน แสดงในตารางที่ 2

ตาราง 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน

หลักพลเมืองโลกศึกษา	สภาพปัจจุบัน		แปลความ	สภาพที่พึงประสงค์		แปลความ	$PNI_{modified}$	ลำดับ
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.			
ด้านความรู้	3.12	.71	ปานกลาง	3.66	.87	มาก	.173	1
ด้านสังคมและอารมณ์	3.68	.79	มาก	4.03	.88	มาก	.095	3
ด้านพฤติกรรม	3.47	.78	ปานกลาง	3.91	.89	มาก	.216	2
ภาพรวม	3.42	.76	ปานกลาง	3.87	.88	มาก	.313	

จากตาราง 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านสังคมและอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรม และด้านความรู้ ตามลำดับ

ส่วนสภาพพึงประสงค์ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครทั้งในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านสังคมและอารมณ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านพฤติกรรม และด้านความรู้ ตามลำดับ

สำหรับการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในภาพรวม ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดคือ ด้านความรู้ รองลงมาคือ ด้านพฤติกรรม และด้านสังคมและอารมณ์ มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในแต่ละหัวข้อย่อยของทั้ง 3 ด้าน ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในแต่ละหัวข้อย่อยของทั้ง 3 ด้าน

หลักพลเมืองโลกศึกษา	สภาพปัจจุบัน		แปลความ	สภาพที่พึงประสงค์		แปลความ	$PNI_{modified}$	ลำดับ
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.			
1. ด้านความรู้								
1.1 มีความรู้ความเข้าใจ และคิดเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับประเด็นถกเถียงตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และโลก รวมไปถึงสภาวะที่ประเทศต่างๆของโลก ต้องพึ่งพาอาศัยกัน และเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน	3.07	.683	ปานกลาง	3.58	.847	มาก	.1667	2
1.2 ได้พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์	3.17	.719	ปานกลาง	3.73	.869	มาก	.1754	1
2. ด้านสังคมและอารมณ์								
2.1 มีความรู้สึกยึดโยงกับเพื่อนมนุษย์ มีค่านิยม และความรับผิดชอบร่วมกันบนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน	3.59	.737	มาก	3.94	.860	มาก	.0988	5
2.2 มีทัศนคติเกี่ยวกับความเข้าอกเข้าใจผู้อื่น ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และเคารพในความแตกต่างหลากหลาย	3.86	.819	มาก	4.12	.865	มาก	.0666	6
3. ด้านพฤติกรรม								
3.1 แสดงออก และลงมือปฏิบัติอย่างรับผิดชอบ มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างโลกที่ยั่งยืน และมีสันติมากขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่น	3.44	.739	ปานกลาง	3.85	.903	มาก	.1215	3

ตาราง 3 (ต่อ)

หลักพลเมืองโลกศึกษา	สภาพปัจจุบัน		แปลความ	สภาพที่พึงประสงค์		แปลความ	PNImodified	ลำดับ
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.			
ประเทศ ภูมิภาค และโลก								
3.2 ได้พัฒนาแรงจูงใจ และความเต็มอกเต็มใจ ที่จะลงมือปฏิบัติในสิ่งที่จำเป็นในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของโลก	3.54	.806	มาก	3.96	.848	มาก	.1193	4

จากตาราง 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในแต่ละหัวข้อย่อยของทั้ง 3 ด้าน พบว่า ข้อที่มีความต้องการความจำเป็นสูงที่สุด คือ ข้อ 1.2 ได้พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์ รองลงมา คือ ข้อ 1.1 มีความรู้ความเข้าใจ และคิดเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับประเด็นถกเถียงตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และโลก รวมไปถึงสภาวะที่ประเทศต่าง ๆ ของโลก ต้องพึ่งพาอาศัยกัน และเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันส่วนข้อที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ข้อ 2.2 มีทัศนคติเกี่ยวกับความเข้าอกเข้าใจผู้อื่น ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และเคารพในความแตกต่างหลากหลาย

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายเพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกในบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ดังนี้

1. ลำดับความต้องการจำเป็นในภาพรวมมิติการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ในภาพรวมพบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดคือ ด้านความรู้ รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรม และด้านสังคมและอารมณ์ ตามลำดับ การที่นักศึกษาส่วนใหญ่ตระหนักถึงความจำเป็นในด้านความรู้สะท้อนให้เห็นถึง ช่องว่างทางความรู้และการคิดวิเคราะห์ สภาพปัจจุบันในด้านนี้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2015) ที่ระบุว่า ความรู้ความเข้าใจในประเด็นระดับโลก และความซับซ้อนของระบบโลกเป็นรากฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาเจตคติคติ และพฤติกรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการประเมินระดับนานาชาติ PISA 2018 ในด้านสมรรถนะการอยู่ในสังคมโลก (global competence) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างทักษะการวิเคราะห์ และการประเมินข้อมูลที่ซับซ้อนเพื่อให้พร้อมสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเชื่อมโยงถึงกัน (OECD, 2020) นอกจากนี้ ผลการศึกษาจาก ICCS 2022 ยังชี้ให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะการพึ่งพาอาศัยกันของโลก และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคดิจิทัล (Schulz et al., 2024)

ในขณะที่บริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้นักศึกษาจะมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และรากเหง้าของตนเอง แต่ยังขาดความมั่นใจในองค์ความรู้ที่จะเชื่อมโยงสถานการณ์โลกที่สลับซับซ้อนเข้ากับวิถีชีวิตจริง การที่นักศึกษามองว่าตนเองต้องการความรู้เพิ่มเติมสะท้อนถึงความสำคัญของความตระหนักรู้ที่จะก้าวข้ามข้อจำกัดของพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจว่า

ประเด็นปัญหาในพื้นที่สัมพันธ์อย่างไรกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประชาคมโลก ซึ่งการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นและสากล จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาพลเมืองโลกที่มีรากเหง้า (global citizen) ที่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์โลกและเชื่อมโยงสู่การแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่นของตนเองได้ ซึ่งทักษะดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการเรียนรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นเกราะป้องกันที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถดำรงชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างรู้เท่าทัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Oxfam (2015) ที่ระบุว่าการคิดเชิงวิพากษ์และความคิดสร้างสรรค์คือหัวใจสำคัญของการเป็นพลเมืองโลก

2. ปรากฏการณ์ย้อนแย้งในมิติด้านสังคมและอารมณ์

จากผลการวิจัยเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ด้านสังคมและอารมณ์มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด เนื่องจากนักศึกษามีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันในระดับที่สูงอยู่แล้ว อาจวิเคราะห์ได้ว่า บริบททางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอีสานมีลักษณะเกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเคารพความแตกต่างหลากหลายทำให้นักศึกษามีพื้นฐานความเข้าอกเข้าใจ (empathy) ที่ดี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผ่านการคิดเชิงวิพากษ์ อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าว่าความเข้าอกเข้าใจดังกล่าวเป็นไปในลักษณะความเป็นพลเมืองโลกแบบผิวเผิน (soft global citizenship) สอดคล้องกับแนวคิดของ Andreotti (2006) ที่ได้จำแนกความแตกต่างระหว่างความเป็นพลเมืองโลกแบบผิวเผินที่มุ่งเน้นเพียงการช่วยเหลือเชิงมนุษยธรรม กับความเป็นพลเมืองโลกเชิงวิพากษ์ (critical global citizenship) ที่มุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างของอำนาจ ซึ่งปรากฏการณ์นี้ถือเป็นโจทย์สำคัญที่มหาวิทยาลัยต้องนำไปพัฒนาเพื่อยกระดับเจตคติที่ดีของนักศึกษาไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม

3. บทบาทของนักศึกษาวิชาชีพครูกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก

เนื่องจากนักศึกษาครูถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างพลเมืองในอนาคต การที่ผลงานวิจัยนี้พบช่องว่างในด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ ดังนั้นคณะครุศาสตร์ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักในการผลิตครู และบุคลากรทางการศึกษาต้องบูรณาการประเด็นความเป็นพลเมืองโลกเข้ากับหลักสูตร เพื่อให้นักศึกษาว่าที่ครูมีทักษะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนในโรงเรียนสามารถคิดวิเคราะห์สถานการณ์โลกได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ และสังคมโลกอย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัยและแผนอุดมศึกษาระยะยาวที่ได้กำหนดไว้ ดังที่ Baysal & Tanriseven (2020) กล่าวว่า การเป็นพลเมืองโลกเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักศึกษาครูทั้งในการเรียนและการปฏิบัติ การสอน โดยต้องผสมผสานประเด็นต่าง ๆ ของความเป็นพลเมืองโลกเข้ากับหลักสูตรและการสอน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองโลกในระหว่างที่กำลังศึกษา และสำเร็จการศึกษาออกไปใช้ชีวิตในสังคมโลกต่อไป

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญที่นักศึกษาครูต้องเผชิญคือ การลดช่องว่างระหว่างแนวคิดเชิงทฤษฎีกับการนำไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ซึ่งมักจะเกิดความสับสนในนิยามของความเป็นพลเมืองโลกที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้การออกแบบการจัดการเรียนรู้ไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ (Goren & Yemini, 2017) ดังนั้น ผลจากการประเมินความต้องการจำเป็นในงานวิจัยนี้จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ โดยการเปลี่ยนผลลัพธ์ให้กลายเป็นการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของพลเมืองโลก จากเพียงแค่มุ่งเน้นให้เกิดความตระหนักรู้ไปสู่การคิดวิเคราะห์และปฏิบัติ ซึ่งไม่เพียงจะช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างพลเมืองโลกที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงให้แก่ท้องถิ่น ประเทศชาติ และสังคมโลกได้อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่คือ ภาพรวมความต้องการพัฒนานักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักศึกษามีต้นทุนทางสังคมและอารมณ์เป็นทุนเดิม แต่ผลการสำรวจกลับพบว่ามีช่องว่างที่สำคัญในด้านความรู้ และทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ที่จะใช้เชื่อมโยงประเด็นในท้องถิ่นของตนไปสู่ระดับสากล ข้อมูลที่ได้นี้ชี้ให้เห็นว่าการติดตั้งเครื่องมือทางปัญญาให้กับนักศึกษาถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุด นอกจากนี้ งานวิจัยยังได้ยืนยันถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนผ่านแนวทางการจัดการศึกษาจากการเน้นเพียงการสร้างความตระหนักรู้แบบทั่วไป ไปสู่การสร้างพลเมืองที่สามารถใช้ทักษะการคิดขั้นสูง มาวิเคราะห์สถานการณ์เชิงพื้นที่เพื่อตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ข้อค้นพบที่ได้รับผ่านผลลัพธ์ของดัชนีความต้องการจำเป็นซึ่งเป็นรูปแบบที่สถาบันผลิตครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถนำไปใช้จัดลำดับความสำคัญในการออกแบบรายวิชาศึกษาทั่วไปและรายวิชาอื่น ๆ รวมไปถึงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายให้ทุกคณะสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลกเข้าไปในหลักสูตรวิชาชีพของตนเอง

1.2 ผู้สอนควรเปลี่ยนจากการบรรยายเป็นการใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) โดยนำประเด็นปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกมาให้นักศึกษาฝึกคิดวิเคราะห์ เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือเสนอทางออกที่เหมาะสม

1.3 ควรมีการศึกษาวิจัย พัฒนาหลักสูตร และพัฒนารูปแบบการสอนในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกให้กับนักศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพลเมือง เป็นแนวทางในการปรับปรุงรายวิชาอื่น ๆ รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างพลเมืองโลก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสนทนากลุ่ม หรือการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหาคำตอบว่าเหตุใดนักศึกษาจึงประเมินว่าตนเองมีทักษะด้านสังคมและอารมณ์สูงอยู่แล้ว เพื่อตรวจสอบว่าเป็นการรับรู้ตามบรรทัดฐานสังคมหรือเป็นทักษะที่แท้จริง

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือชุดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์โดยเฉพาะ

เอกสารอ้างอิง

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักงานพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580).* สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา.

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. (2567). *สถิติจำนวนนักศึกษาภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Andreotti, V. (2006). Soft versus critical global citizenship education. *Policy & Practice: A Development Education Review, 3*, 40–51.

Baysal, S., & Tanrıseven, I. (2020). Global citizenship: From the lens of the education faculty instructors. *International Journal of Progressive Education, 16*(5), 106–120.

Best J.W. (1981). *Research in Education* (4th ed). Prentice– Hall.

Bourn, D. (2018). *Understanding global skills for 21st century professions*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978–3–319–97655–6.

Goren, H., & Yemini, M. (2017). The global citizenship education gap: Teacher perceptions of the concept and its implementation. *Teaching and Teacher Education, 67*, 9–22. https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.05.009

Likert, Rensis. (1961). *New Pattern of Management*. McGraw – Hill.

OECD. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. Retrieved March 16, 2024, from https://d15k2d11r6t6rl.cloudfront.net/public/users/Integrators/5eb55a21–9496–46ce–8161–f092fc9def23/aaie/OECD%202030%20Position%20Paper%20SUMMARY%20%2805.04.2018%29.pdf?utm_source=copilot.com.

OECD. (2020). *PISA 2018 results (Volume VI): Are students ready to thrive in an interconnected world?.* OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/d5f68679–en.

Oxfam. (2015). *Education for global citizenship: A guide for schools*. Retrieved January 16, 2024, form https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620105/edu–global–citizenship–schools–guide–091115–en.pdf?isAllowed=y&sequence=11.

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Damiani, V., & Friedman, T. (2024). Education for citizenship in times of global challenge: IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 international report. Springer. https://doi.org/10.1007/978–3–031–48.

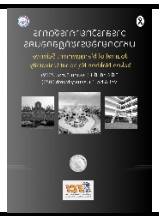
Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Damiani, V., & Friedman, T. (2024). *Education for citizenship in times of global challenge: IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 international report.* Springer. https://doi.org/10.1007/978–3–031–48739–2.

UNESCO. (2015). *Global citizenship education: Topics and learning objectives*. UNESCO.

United Nations (2023). *The global goals.* https://www.globalgoals.org/goals/.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed). Harper & Row.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกะปง จังหวัดพังงา

Tourism potential for the development of community – based tourism in Kapong community, Phang Nga Province

พวงเพชร ฤทธิพรพันธุ์ [1*], เสาวคนธ์ ศรีสุคนธรัตน์ [2], ณัฐสินี ชอบตรง [3], ชุดาภรณ์ ทองจุน [4]
Puangpet Rittiponpun [1*], Saowakhon Srisukhontharat [2], Nutsinee Chobtrong [3], Chudabhorn Thongjun [4]

[1,4] หลักสูตรอนุปริญญาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลธุรกิจ วิทยาลัยชุมชนพังงา
[2] หลักสูตรอนุปริญญาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการ วิทยาลัยชุมชนพังงา
[3] หลักสูตรอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและบริการ วิทยาลัยชุมชนพังงา
[1,4] Associate of Business Administration Program in Business Digital Technology, Phang-nga Community College
[2] Associate of Business Administration Program in Management, Phang-nga Community College
[3] Associate Degree in Tourism and Hospitality, Phang-nga Community College

Corresponding author's e-mail: puangpet.r@pngcc.ac.th[1]

Received: December 11, 2025 Revised: December 14, 2025 Accepted: February 05, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยภายในและภายนอกในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกะปง จังหวัดพังงา ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการศึกษาเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 35 คน แบ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก 12 คน และการสนทนากลุ่ม 23 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแนวทางการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาและเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณค่าแหล่งท่องเที่ยว มีความโดดเด่นทั้งด้านธรรมชาติเมืองในหมอก ประวัติศาสตร์เชื่อมโยงเมืองตะโกลา และวิถีเกษตรอัตลักษณ์ (ทุเรียนสาลิกาและมังคุดทิพย์) 2) ความสะดวกในการเข้าถึง เส้นทางหลักมีความสะดวกและรองรับยานพาหนะได้ทุกประเภท แต่ควรพัฒนาการเชื่อมโยงสู่แหล่งท่องเที่ยวรอง 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน มีความตื่นตัวสูงแต่ยังขาดทักษะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี 4) โอกาสในการพัฒนา ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและนโยบายจากภาครัฐในระดับมาก และ 5) การประชาสัมพันธ์ ยังขาดการส่งเสริมเชิงรุกผ่านสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ พบว่า จุดแข็งคือ ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวและภูมิอากาศที่เย็นสบาย จุดอ่อนคือ มาตรฐาน

การบริการและบุคลากร พื้นที่นี้มีโอกาสจากนโยบาย BCG Model ขณะเดียวกันยังเผชิญอุปสรรคจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและข้อจำกัดด้านงบประมาณสำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

คำสำคัญ: ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว, ชุมชนกะปง, การพัฒนาการท่องเที่ยว

Abstract

This research aimed to asses tourism potential and analyze internal and external environmental factors to develop community-based tourism in Kapong community, Phang Nga Province. A qualitative research methodology was employed documentary research and field data collection from 35 key informants. The data collection was divided into12 in-depth interviews and focus group discussions with 23 participants. The research instruments consisted of semi-structured interview guides and focus group discussion protocols. Data were analyzed using content analysis and SWOT analysis techniques. The findings revealed that 1) Tourism Value is distinguished by 3 distinct pillars: "City in the Mist" natural landscape, historical heritage linked to the ancient city of Takola, and a unique agricultural identity, notably the Sarika Durian and Tip-Phang Nga Mangosteen. 2) Accessibility: main transport routes are highly convenient and accessible to all vehicle types. However, connectivity to secondary attractions should be further developed to enhance the overall tourist experience. 3) Community participation: There is a high level of awareness among locals, but lacks professional hospitality skills. 4) Development Opportunities: These are significant, driving by robust government policy and substantial budgetary support. 5) Public relations: There is still lack of continuous and proactive promotion through online media. The SWOT analysis revealed that: Strengths: The area benefits from a strong destination reputation and pleasant climate. Weaknesses: Key challenges include inconsistent service standards and lack of skilled personnel. Opportunities: the BCG Model policy provides significant growth potential. Threats: The community faces risks from climate change and budget constraints for infrastructure development.

Keywords: tourism potential, Kapong community, tourism development

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายใต้โมเดลเศรษฐกิจใหม่หรือ BCG Model (bio-circular-green) โดยมีกลไกสำคัญคือการประยุกต์ใช้ “Happy Model โมเดลอารมณ์ดี มีความสุข” เพื่อยกระดับสินค้าและบริการในแต่ละพื้นที่ด้วยนวัตกรรมและต้นทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น การชูอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนผ่านการเล่าเรื่องไม่เพียงแต่ช่วยเชื่อมโยงจุดแข็งของประเทศ ทั้งในด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ยังเป็นหัวใจสำคัญในการกระจายรายได้สู่ฐานรากและสร้างความมั่งคั่งให้แก่ภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ อย่างเป็นระบบผ่านเทคโนโลยีการบริหารจัดการที่ทันสมัย (กองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว, 2566) อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวไม่อาจเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาเพียงแหล่งท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนเชิงบูรณาการและการทำงานร่วมกันระหว่าง

ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ การวิเคราะห์ถึงโอกาสและอุปสรรคในมิติต่าง ๆ ของการจัดการท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรสสุคนธ์ ประดิษฐ์ และรัดเกล้า เปรมประสิทธิ์ (2557) ที่ระบุว่าการยกระดับศักยภาพและมาตรฐานการให้บริการในระดับประเทศนั้น ต้องเกิดจากการสนับสนุนและร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

จังหวัดพังงาถือเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีการเติบโตทางการท่องเที่ยวอย่างโดดเด่นในกลุ่มจังหวัดอันดามัน โดยสถิติจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาชี้ให้เห็นว่า ในปี พ.ศ. 2566 มีนักท่องเที่ยวมาเยือนพังงารวมกว่า 5.5 ล้านคน สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจมากกว่า 55,739 ล้านบาท และตัวเลขนี้ได้มีการเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดในปี พ.ศ. 2567 มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากกว่า 7.3 ล้านคน สะท้อนถึงแรงดึงดูดของพังงาที่ยังคงเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญในสายตานักท่องเที่ยวทั่วโลก (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) แต่ท่ามกลางการเติบโตในภาพรวมของจังหวัด อำเภอกะปงยังคงเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวแฝงอยู่อย่างมหาศาล ทั้งในด้านภูมิอากาศที่เหมาะแก่การพักผ่อนและภูมิประเทศที่สวยงาม อำเภอแห่งนี้มีอัตลักษณ์ทางการเกษตรที่ทรงคุณค่าอย่างเช่น “ทุเรียนสาลิกา” หรือราชาทุเรียนบ้าน (บรรเจิด พูลศิลป์, 2559) ซึ่งได้รับการคุ้มครองในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2561) ที่ต้องจองล่วงหน้าข้ามปี และ “มังคุดทิพย์” ซึ่งได้รับการคุ้มครองในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2566) เช่นเดียวกัน มังคุดทิพย์พังงา ผิวลายไร้สารที่มีเพียงแห่งเดียวในประเทศ นอกจากนี้ กะปงยังเป็นศูนย์รวมอารยธรรมโบราณที่วัดนารายณ์ราม ซึ่งประดิษฐานเทวรูปพระนารายณ์และศิลาจารึกอายุกว่า 1,300–1,400 ปี (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) รวมถึงวัดอินทภูมิ (วัดปากถัก) ศูนย์รวมจิตใจของชาวกะปงที่มีสถาปัตยกรรมสวยงามและเป็นจุดชมวิวเมืองกะปงในมุมสูง

ทว่าในปัจจุบัน ศักยภาพที่ล้ำค่าเหล่านี้ของอำเภอกะปง ยังไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเต็มที่เท่าที่ควร ทำให้แหล่งท่องเที่ยวชุมชนยังไม่สามารถแสดงความโดดเด่นออกสู่สายตานักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้ตอบโจทย์บริบทของพื้นที่และสอดรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนกะปง
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยทั้งภายในและภายนอกในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนกะปง จังหวัดพังงา

การทบทวนวรรณกรรม

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2529) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและการกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนาบรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวิถีชีวิต

2. ความสะดวกในการเข้าถึงได้แก่สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว

3. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์และการรักษาความปลอดภัย

4. สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพสภาพอากาศระบบนิเวศและสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวได้แก่ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการสาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

วิภา สรีระทุ (2551) เสนอว่าการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1. การกำหนดเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนนไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถในการรองรับ การจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

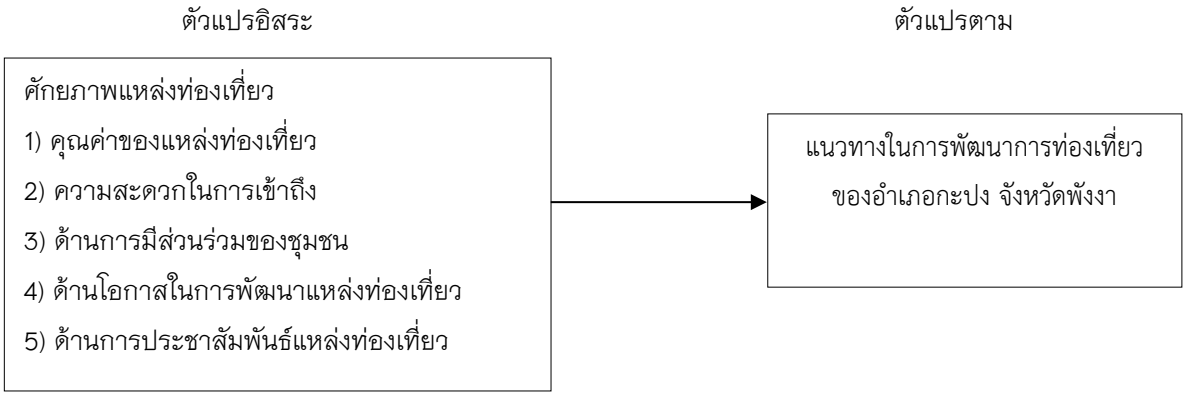
4. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้างและประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจหรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี (2556) ได้ทำการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา 8 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 2) ความสะดวกในการเข้าถึง 3) สิ่งอำนวยความสะดวก 4) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว 5) สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 6) ความมีชื่อเสียงแหล่งท่องเที่ยว 7) กิจกรรมท่องเที่ยว และ 8) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ดังนั้น การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 5 ด้าน ดังนี้ 1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 2) ความสะดวกในการเข้าถึง 3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 4) ด้านโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และ 5) ด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกะปง จังหวัดพังงา โดยศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวผ่านมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ทั้งชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และผู้ประกอบการ โดยพิจารณาองค์ประกอบด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอกะปง จังหวัดพังงา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ เอกสารทางวิชาการ และข้อมูลจากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ด้วยการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลและอำนวยความสะดวกในการจัดการท่องเที่ยว กลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนและประชาชนในอำเภอกะปง ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงต่อในการจัดการท่องเที่ยว

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จำนวนทั้งสิ้น 35 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ตรงในพื้นที่อำเภอกะปง แบ่งกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้นำและ หัวหน้าส่วนราชการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนที่มีถิ่นฐานเดิมในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของพื้นที่

รูปแบบที่ 2 การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) จำนวน 23 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยทั้งภายในและภายนอกด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ และร่วมกันคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อนำมาจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและแบบสนทนาลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (open-ended question) โครงสร้างการสัมภาษณ์พัฒนาจากหนังสือเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเชิงลึก และแนวคำถามปลายเปิด ใช้กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ประกอบการ ประเด็นคำถามเน้นการบริหารจัดการเชิงนโยบาย (top-down) ได้แก่ 1) แนวทางการพัฒนาคุณค่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอกะปง 2) แผนการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอกะปง

3) นโยบายการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐบาล และเอกชน 4) ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐบาล และเอกชน

ชุดที่ 2 แนวทางการสนทนากลุ่ม ใช้กับกลุ่มประชาชนและผู้นำชุมชน เน้นประเด็นการมีส่วนร่วมและผลกระทบ ได้แก่ 1) สถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอกะปงที่ต้องการพัฒนาศักยภาพและยกระดับเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานราก 2) ความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว 3) ปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่ 4) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอกะปงด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการศึกษาจากเอกสารวิชาการ ควบคู่กับการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสังเกตสภาพจริงและจัดการสนทนากลุ่ม ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการนัดหมายและลงพื้นที่สัมภาษณ์รายบุคคล ใช้เวลา 45–60 นาทีต่อคน มีการจดบันทึกประเด็นสำคัญ

3.2 การสนทนากลุ่ม โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยทั้งภายในและภายนอกด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ และร่วมกันคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อนำมาจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้รวมไปถึงการตรวจสอบศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอกะปงที่กำหนดไว้ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จัดกลุ่มข้อมูลตามกรอบแนวคิดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 2) ความสะดวกในการเข้าถึง 3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 4) ด้านโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 5) ด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนกะปง

4.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ นำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาประมวลผลเพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยทั้งภายในและภายนอกในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนกะปง จังหวัดพังงา

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกะปง จังหวัดพังงา ผู้วิจัยมุ่งเน้นการตอบโจทย์ประเด็นสำคัญเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ โดยเป็นการประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้รับจากการศึกษาภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมจำนวน 35 คน เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลมีความชัดเจนและสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนกะปง ผู้วิจัยนำเสนอผลการประเมินศักยภาพ 5 ด้าน โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำและประชุมกลุ่มย่อย

1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกระบุว่าชุมชนมีต้นทุนทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่า โดยกลุ่มสนทนากลุ่มมีความเห็นว่า “แหล่งท่องเที่ยวเรายังดิบและเป็นธรรมชาติมาก

โดยเฉพาะธารน้ำพุร้อนปลายพู่ที่เป็นจุดขายสำคัญ" แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีความโดดเด่นและคงความสวยงามตามธรรมชาติเอาไว้ได้เป็นอย่างดี มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ เช่น เมืองในหมอก ได้แก่ ภูตาจอและธารน้ำพุร้อนปลายพู่ อากาศเย็นและหมอกตลอดปี มีทรัพยากรที่เป็นสินค้าที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ทุเรียนสาลิกาและมังคุดทิพย์พังงาที่ทรงคุณค่าทั้งทางธรรมชาติและวิถีเกษตรกรรม หลวงพ่อเซ่ง วัดอินทภูมิ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าด้านความศรัทธา ความเชื่อทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ยาวนานเชื่อมโยงกับเมืองตะโกลา แหล่งท่องเที่ยวจึงควรต้องมีการเพิ่มมาตรการในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงความสวยงาม ในขณะเดียวกันก็ควรเพิ่มกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ด้วย

2) ความสะดวกในการเข้าถึง การเดินทางไปอำเภอกะปงด้วย รถยนต์ส่วนตัวเป็นวิธีที่สะดวกและได้รับความนิยมสูงสุด เนื่องจากสภาพถนนหลักเข้าสู่พื้นที่จัดว่าอยู่ในเกณฑ์ดี มีป้ายบอกทางชัดเจน และสามารถเข้าถึงได้ด้วยยานพาหนะทุกประเภท หากเดินทางจากภูเก็ตหรือสนามบินภูเก็ต ใช้เส้นทางผ่านเขาหลักเข้าสู่อำเภอตะกั่วป่าและทางหลวงสาย 4090 ผู้ที่เดินทางมาจากตัวเมืองพังงาหรือจังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้ถนนเพชรเกษม (ทางหลวงหมายเลข 4) ผ่านอำเภอทับปุดมาทางตะกั่วป่าเพื่อเข้าสู่อำเภอกะปง การเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทางสามารถใช้บริการรถสายกรุงเทพฯ–พังงา หรือกรุงเทพฯ–ภูเก็ต จากสถานีขนส่งสายใต้ใหม่ โดยแจ้งลงที่อำเภอตะกั่วป่า จากนั้นสามารถต่อรถสองแถวท้องถิ่นเพื่อเดินทางเข้าสู่อำเภอกะปงได้อย่างสะดวก ผลการวิจัยระบุว่าเส้นทางหลักสามารถเดินทางได้อย่างสะดวก แต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวรองเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องได้รับการส่งเสริมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาสัมผัสวิถีชุมชนกะปงได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในพื้นที่มีความตื่นตัวเข้าร่วมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในระดับมาก เนื่องจากในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนจึงส่งผลให้ชุมชนเริ่มมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวพอสมควร แต่ยังขาดองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยว การต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการเป็นเจ้าบ้านที่ดี หน่วยงานของรัฐได้มีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อาทิ ตลาดปากถักมีการรื้อฟื้นกิจกรรมในอดีตขึ้นมาอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้นโดยให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้นำกิจกรรม เช่น การทำหมวกใบร่มข้าว การร่อนแร่ การทำขนมและอาหารพื้นถิ่น เป็นต้น และพบว่า ชุมชนมีความตื่นตัวสูง จากการสนทนากลุ่มพบว่าชาวบ้านภูมิใจในกิจกรรมรักษ์ถิ่น ได้แก่ ประเพณีแห่จาดหมุน (แห่กระจาด) ในช่วงวันสารทเดือนสิบ กิจกรรมงานวันขนมไทยและขนมพื้นบ้าน ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ระหว่างเดือนสิงหาคม–ตุลาคม ณ บริเวณวัดปาโมกข์ (ปากพู่) ตำบลท่านา เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีการสาธิตและแข่งขันทำขนมพื้นบ้าน เช่น ขนมท่อนใต้ ขนมต้ม ขนมกาละแม ขนมเดือนสิบ พร้อมขบวนแห่จาดที่สนุกสนาน

4) ด้านโอกาสในการพัฒนา จังหวัดพังงามีบทบาทในการพัฒนาด้านการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ เนื่องจากทางจังหวัดพังงาได้จัดสรรงบประมาณพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด รวมทั้งหน่วยงานราชการภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอำเภอกะปงได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ จึงส่งผลให้เกิดโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเป็นที่รู้จักในสายตานักท่องเที่ยว ได้แก่ ภูตาจอ น้ำพุร้อนปลายพู่ อุทยาน 1300 ปี วัดนารายณิการาม วัดอินทภูมิ นอกจากนี้มีการสำรวจและค้นหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ตามนโยบายของทางจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งทำให้ชุมชนกะปงมีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น อาทิ สวนผิงผิง สวนแม่พร สวนลุงแก้ว สวนลุงประภาส ซึ่งจะมีกิจกรรมในช่วงฤดูผลไม้ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเก็บ ชิม และถ่ายภาพในสวนผลไม้ต่าง ๆ

5) ด้านการประชาสัมพันธ์ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอกะปง จัดอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังไม่ได้รับความสนใจจากภาคเอกชน และชุมชน ในการใช้สื่อออนไลน์เผยแพร่ข้อมูลทางการท่องเที่ยว รวมถึงการส่งต่อข้อมูลที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน อาทิ เฟซบุ๊ก บล็อกเวบไซต์ (facebook, blog website) และแอปลิเคชันทางการท่องเที่ยว ส่วนการนำเสนอภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวสู่บุคคลภายนอกนั้นจัดอยู่ในระดับมาก โดยทางชุมชนและกลุ่มประชาชนมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน อาทิ การเชิญรายการท่องเที่ยวมาถ่ายทำภายในชุมชนเพื่อนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวสู่สายตานักท่องเที่ยว

4.2 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในภาคธุรกิจ และประชาชนในพื้นที่นั้น ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาตามประเด็นสำคัญต่าง ๆ ตามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in–depth interview) ดังนี้

ปัจจัยภายใน

จุดแข็ง ได้แก่ ภูมิอากาศดี เป็นเมืองในหมอก คือ มีอากาศเย็นสบาย มีหมอกทั้งปี ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ภูตาจอ น้ำพุร้อนปลายพู่ และชื่อเสียงทางด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ หลวงพ่อเซ่ง วัดอินทภูมิ ความหลากหลายทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและด้านเกษตร เช่น อุทยาน 1300 ปี วัดนารายณิการา สวนผิงผิง สวนแม่พร สวนลุงแก้ว สวนลุงประภาส เป็นต้น ซึ่งตรงกับคำขวัญของอำเภอกะปง คือ “ม่านหมอกเมืองใต้ ผลไม้นานา พระนารายณ์ล้ำค่า ศรัทธาหลวงพ่อเซ่ง”

จุดอ่อน ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุกอย่างต่อเนื่องและน่าสนใจ การใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ด้านการคมนาคม การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ยังขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว คือระบบบริการทางการท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการพัฒนาให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ด้านบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยว คือ ยังขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

ปัจจัยภายนอก

โอกาส นโยบายภาครัฐที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวชุมชนและ BCG Model และเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ที่ช่วยให้ชุมชนเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้โดยตรง

อุปสรรค การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่อฤดูกาลท่องเที่ยวและผลผลิตเกษตร ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาในภาพรวมจากการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอกะปง มีประเด็นดังนี้ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอกะปง ส่วนใหญ่มีระบบบริหารจัดการดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่ดี มีการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เนื่องจากปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยว คือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมไปถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของภัทร์ธนกัลย์ เตี่ยไพบูลย์ (2557) พบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้น สิ่งสำคัญที่จะสามารถดึงดูดใจ คือ การบริหารจัดการที่ดี

ของแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีการปรุงแต่งเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งที่เป็นธรรมชาติ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะดวกสบาย ง่ายต่อการเดินทาง และมีกิจกรรมที่หลากหลายรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวของชุมชนกะปงนั้นยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก เนื่องจากเส้นทางการคมนาคมที่สะดวกเป็นปัจจัยหลักที่สนับสนุนและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาสู่แหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น สอดคล้องกับ ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี (2563) พบว่า การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งเป็นแนวทางในการจูงใจ นักท่องเที่ยว นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสัมผัสกับธรรมชาติ ได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับที่มนัส สุวรรณ (2532) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ ประสบผลความสำเร็จ มีสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาประเมินคือความสะดวกในการเดินทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาตลาด ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอกะปง โดยทางอำเภอได้มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดประเพณีและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนกะปงยังขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุกและน่าสนใจ เนื่องจากในปัจจุบันนี้การสืบค้นข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยวเน้นการสืบค้นข้อมูลทางสื่อออนไลน์ ดังนั้น อำเภอกะปงควรมีการพัฒนาการสื่อในการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมในทุกช่องทางการสื่อสาร เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Iordache (2009) ได้ศึกษาเรื่อง “การวางแผนประชาสัมพันธ์ในองค์กรการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการสื่อสาร” พบว่า ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานองค์กรทางด้านการท่องเที่ยวซึ่งจำเป็นต้องมีกลยุทธ์การสื่อสารตามเป้าหมายของกิจการ โดยอาศัยการประชาสัมพันธ์ในการสื่อสารและสร้างภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้แพร่ขยายกลุ่มตลาดไปในวงกว้าง และสอดคล้องกับพลอยชมพู ฐิติยาภรณ์ (2553) ได้วิจัย เรื่อง การสื่อสารชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม ที่กล่าวว่า การเลือกใช้สื่อหรือการเลือกช่องทางในการส่งสารนั้นเปรียบเสมือนกุญแจดอกหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการสื่อสาร ดังนั้นสื่อที่ดีสำหรับการสื่อสารครั้งหนึ่ง ๆ ต้องเป็นสื่อเข้าถึงตัวผู้รับสาร และเป็นสื่อที่สามารถนำเสนอสารได้อย่างชัดเจนตรงประเด็น ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว พบว่าอยู่ในระดับมาก แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประชาชนมีการตอบสนองและรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวรวมถึงมีความสามัคคีในการร่วมวางแผน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การท่องเที่ยวจะสามารถพัฒนาไปได้นั้น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน การบริหารจัดการพื้นที่และจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ประชาชน ชุมชนอย่างเป็นธรรม เพื่อลดปัญหาการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bonzanigo et al. (2016) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นจะเป็นตัวขับเคลื่อนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการสร้างสรรค์กิจกรรมในฤดูหนาว และการปรับให้เกิดศักยภาพของการมีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อทำให้ความขัดแย้งบรรเทาลง โดยการบูรณาการความรู้ที่มีคุณภาพและความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ควรปลูกฝังตั้งแต่ระดับเยาวชน โดยให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์เรียนรู้ความเป็นมา มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนโดยภาครัฐให้สนับสนุนทางวิชาการและขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกวิธีกระตุ้นให้เกิดความคุ้มค่าในการเรียนรู้สร้างความรู้สึกหวงแหนให้เกิดขึ้น ความอยากเรียนรู้เพื่อที่จะอนุรักษ์จะตามมา จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้แก่คนท้องถิ่น (บุพชาติ ดวงดี, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของอำเภอกะปงในเชิงบูรณาการ โดยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีความโดดเด่นทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวิถีเกษตรกรรม ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ชุมชนมีความตื่นตัวและพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่ยังขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ การต้อนรับ และการสื่อสารภาพลักษณ์ จึงสะท้อนให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องยกระดับศักยภาพของชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่สมบูรณ์ ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ยังไม่เข้มแข็ง ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง การวิเคราะห์บริบทด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ ยังช่วยให้เห็นภาพรวมของโอกาสและอุปสรรคด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนเชิงนโยบายในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการประสานความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวทางการท่องเที่ยวมาให้ความรู้ประชาชนในพื้นที่ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมไปถึงการเตรียมพร้อมในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

1.2 ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ไปศึกษาดูงานจากชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่มีคุณภาพเพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

1.3 การจัดทำป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางตามบริเวณตาม ๆ เพื่อบอกความสำคัญและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่

1.4 สนับสนุนให้มีการศึกษาและวิจัยด้านการท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลด้านต่าง ๆ รวมถึงผลการวิจัยมาเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาและบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงสถิติที่สะท้อนพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ความต้องการของตลาด และระดับความพึงพอใจ ซึ่งจะช่วยในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

2.2 ควรศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism Model: CBT Model) เปรียบเทียบต้นแบบชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่อื่น เพื่อพัฒนาโมเดลที่เหมาะสมกับบริบทอำเภอกะปง

2.3 ควรศึกษารูปแบบการใช้สื่อออนไลน์ของชุมชนและนักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาแนวทางการประชาสัมพันธ์เชิงรุก และพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เหมาะสมต่อการสร้างรับรู้ของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2567

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2561). *ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทุเรียนสาลิกาพังงา ทะเบียนเลขที่ สช 61100116*. https://www.ipthailand.go.th/images/26669/GI/GIregistration_announcement/GIregistration213_new661016.pdf.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2566). *ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: มังคุดทิพย์พังงา ทะเบียนเลขที่ สช 66100213*. https://www.ipthailand.go.th/images/26669/GI/GIregistration_announcement/GIregistration213_new661016.pdf.

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). *สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ จำแนกตามจังหวัด ปี 2566–2567*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=730

กองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว. (2566). *แผนปฏิบัติการระยะยาวกองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566–2570*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

บุพชาติ ดวงดี. (2560). รูปแบบการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 36*(6), 218–227.

บรรเจิด พูลศิลป์. (2559). กรมวิชาการเกษตร เดินหน้าวิจัยและพัฒนาทุเรียนสาลิกาพืชท้องถิ่นอัตลักษณ์คู่เมืองพังงา. *เคหการเกษตร, 40*(9), 32.

ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี. (2556). การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปรัง อำเภอควนโดนและบ้านโตนปาหนัน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล. *วารสารสุทธิปริทัศน์, 27*(83), 97–112.

ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี. (2563). *การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านทุ่งมะปรัง อำเภอควนโดนและบ้านต้นปาหนัน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล.* รายงานวิจัย. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

พลอยชมพู ฐิติยาภรณ์. (2553). *การสื่อสารชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภัทร์ธนกัลย์ เตี่ยไพบูล. (2557). *ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บ้านหัวนอนวัด ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

มนัส สุวรรณ. (2532). *นิเวศวิทยาการพัฒนาเศรษฐกิจ*. โอเดียนสโตร์.

รสสุคนธ์ ประดิษฐ์ และรัดเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2557). ศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารสังคมศาสตร์, 10*(2), 127–149.

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. (2529). ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อมรดกทางวัฒนธรรม. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 4(4), 31–38.

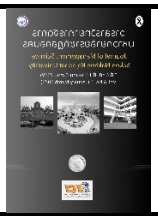
วิภา สรีระทุ. (2551). *ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์*. สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ. 2561*. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. https://www.onep.go.th/book/soe2561.

Bonzanigo, L., Giupponi, C., & Balbi, S. (2016). Sustainable tourism planning and climate change adaptation in the Alps: A case study of winter tourism in mountain communities in the Dolomites. *Journal of Sustainable Tourism, 24(4),* 637 – 652. https//doi.org/10.1080/09669582.2015.1122013.

Iordache, M. C. (2009). The importance planning of public relations in tourist organizations' communication. *Management, 12*(2), 239–248.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

บทบาทของวัฒนธรรมองค์การต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล

The role of organizational culture on human resource management in digital transformation era

พิศณี พรหมเทพ [1] , อุษาพักตร์ จักษุจินดา [2*], ประภัสสร ดาวะเศรษฐ์ [3], ชาญชัย ศุภวิจิตรพันธุ์ [4], คมกริบ เลื่องลือ [5]
Pisanee Phromthep [1], Usaprak Jugsujinda [2*], Prapatsorn Davaset [3], Chanchai Supavijitphan [4], Khomkib Lueanglue [5]

[1,2,3,4,5] สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
[1,2,3,4,5] Public Administration Program, Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Corresponding author's e-mail: pisaneep2526@gmail.com [1], kaow_prass@hotmail.com [2]

Received: July 23, 2025 Revised: January 31, 2026 Accepted: February 05, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์บทบาทเชิงกลยุทธ์ของวัฒนธรรมองค์การที่มีต่อกระบวนการการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ซึ่งมีการอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีวัฒนธรรมองค์การและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและสภาพเศรษฐกิจและการเมือง ส่งผลให้การลงทุนในเทคโนโลยีอย่างเดียวจึงไม่สามารถรับประกันความสำเร็จได้หากขาด “วัฒนธรรมองค์การ” ที่เป็นรากฐานของพฤติกรรมและความเชื่อร่วมกันของคนในองค์กร บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมการปรับตัว ซึ่งให้ความสำคัญกับความคล่องตัว การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และความกล้าที่จะทดลอง เป็นตัวแปรสำคัญในการขับเคลื่อนกลไกการจัดการทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมด โดยส่งผลให้นักทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการหลัก ตั้งแต่การสรรหาคนที่เน้นความสามารถในการปรับตัว และความกล้าเสี่ยง การใช้โปรแกรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามช่วงวัย ไปจนถึงการประยุกต์ใช้ การจัดการสมรรถนะเชิงคล่องตัว (agile performance management) เพื่อให้รางวัลแก่ความพยายามในการทดลอง การบูรณา การวัฒนธรรม การปรับตัวเข้ากับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขันและบุคลากรที่พร้อมเผชิญกับความไม่แน่นอนของโลกดิจิทัลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมองค์การ, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล

Abstract

The objective of this article was to examine the strategic influence of organizational culture on human resource management within the context of digital transformation. The study employed a descriptive methodology as its primary approach, incorporating relevant concepts and theories of organizational culture and human resource management that are tailored for the digital age. Due to the rapid technological advancements together with economic and political shifts, investing only in technology does not guarantee success in the absence of organizational culture, which serves as the foundation of behaviors and beliefs of individuals within organizations. This article highlights that adaptive culture, which emphasizes agility, lifelong learning, and experimental courage, is a critical variable in driving the entire human resource management. Consequently, human resource practitioners require re- engineering their core system, beginning with a recruitment strategy that emphasizes adaptability of candidates and risk- taking propensity, the implementation of reverse mentoring programs to foster intergenerational learning, and the application of agile performance management to reward experimental efforts. Therefore, integrating an adaptable culture into human resource management strategies is essential for enhancing competitive advantage and developing a workforce resilient to digital uncertainties for long-term sustainability.

Keywords: organizational culture, human resource management, digital transformation

บทนำ

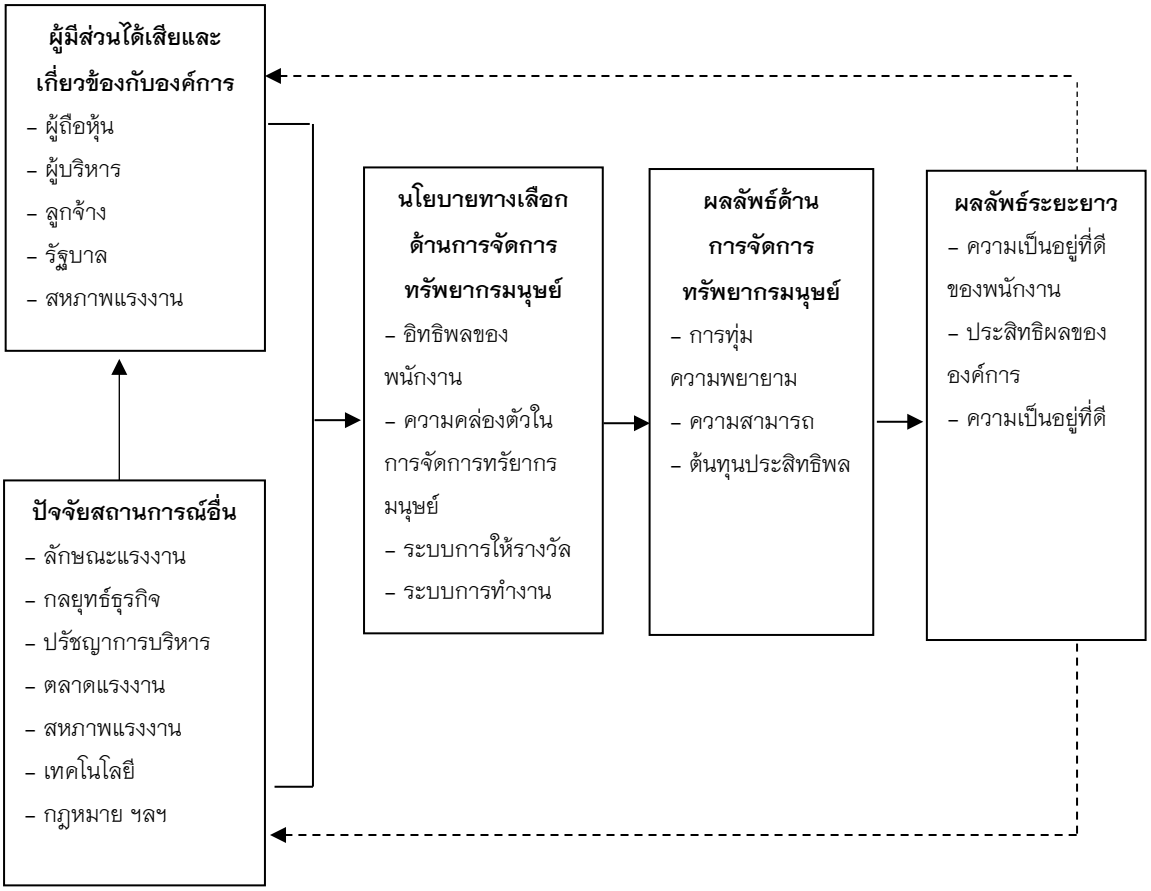
ในทศวรรษที่ผ่านมาการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัล (digital transformation) ได้กลายเป็นวาระสำคัญขององค์กรทั่วโลก เทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานอีกต่อไป แต่เป็นแกนหลักในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม การลงทุนด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวไม่สามารถรับประกันความสำเร็จได้ (Afsar & Umrani, 2020) ปัจจัยที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือ "วัฒนธรรมองค์การ" ซึ่งเป็นรากฐานของพฤติกรรม ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกันของคนในองค์กร (Al-Omush et al., 2023; Espina-Romero et al., 2024) การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนปัจจัยด้าน "Soft Management" ซึ่งได้แก่ ภาวะผู้นำ ความสามารถ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมองค์การ (Afsar & Umrani, 2020) วัฒนธรรมองค์การที่แข็งแกร่งและสอดคล้องกับยุคดิจิทัลจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HRM) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการดึงดูด พัฒนา และรักษาบุคลากรให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (Espina-Romero et al., 2024) บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ถึงบทบาทของวัฒนธรรมองค์การที่มีต่อกระบวนการการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล เพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางสำหรับองค์กรในการปรับตัวอย่างยั่งยืน บทความนี้ใช้กรอบแนวคิดบูรณาการจากทฤษฎีการจัดการทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ แนวคิดวัฒนธรรมองค์การ และวัฒนธรรมการปรับตัว (adaptive culture) เพื่อทำการวิเคราะห์บทบาทเชิงกลยุทธ์ของวัฒนธรรมองค์การที่มีต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และชี้ให้เห็นอย่างเป็นระบบถึงปัจจัยสำคัญทางวัฒนธรรมที่นักทรัพยากรมนุษย์ (HR professionals) จำเป็นต้องตระหนักและนำไปปรับใช้เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร

แนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์

การจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นศาสตร์วิชาที่รวมหลากหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ด้านการจัดการ จิตวิทยา สังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์เข้าด้วยกัน ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาศักยภาพคนในการทำงานเพราะการทำงานของนักทรัพยากรมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กับการวางแผน การสรรหา การอบรม การสร้างแรงจูงใจ และการจ่ายค่าตอบแทน ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นองค์การภาครัฐและภาคเอกชนต่างเริ่มให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การ แต่แท้จริงแล้วแนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปลายปีศตวรรษ 19 ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีโครงสร้างแน่นอน มีการกำหนดกฎเกณฑ์และเวลาอย่างเป็นแบบแผน รวมไปถึงการมุ่งเน้นผลผลิตที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ (effective and efficient productivity) ด้วยลักษณะดังกล่าว ทฤษฎีสมัยดั้งเดิมนี้มองมนุษย์เสมือนเครื่องจักรกล (mechanistic) จึงจะเห็นได้ว่าหลักการของทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมจะมีลักษณะที่เน้นความเป็นทางการบนพื้นฐานการแบ่งระดับชั้นสายการบังคับบัญชา การแบ่งงาน การควบคุม และเอกภาพในการบริหารงาน แต่ถึงอย่างไร แนวทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงโดยเริ่มมีการให้ความสนใจเรื่อง “มนุษย์” โดยทฤษฎีสมัยใหม่ (neo-classical theory of organization) เริ่มให้ความสนใจเรื่องความรู้สึกของคนว่ามีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ต่อมาภายหลังได้มีการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีดั้งเดิมกับทฤษฎีสมัยใหม่เข้าด้วยกันจึงก่อให้เกิดทฤษฎีสมัยปัจจุบัน (modern theory of organization) ซึ่งเป็นการมององค์การอย่างบูรณาการโดยเห็นว่าองค์กรยุคใหม่ควรพัฒนาทั้งระบบงาน และด้านจิตใจของพนักงาน (วันชัย มีชาติ, 2544)

นักวิชาการมากมายต่างให้แนวคิดหลักของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เช่น Storey (1992) อธิบายเกี่ยวกับหน้าที่ ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่าเกี่ยวข้องกับเรื่อง 5 เรื่อง ดังนี้ พนักงาน การให้รางวัล การพัฒนาพนักงาน และการรักษาพนักงานและความสัมพันธ์กับพนักงาน นอกจากนี้ การจัดการทรัพยากรมนุษย์เปรียบเหมือนแนวทางในการจัดการพนักงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันผ่านการผสมผสานทางวัฒนธรรม โครงสร้าง และเทคนิคส่วนบุคคล (Storey, 1992 อ้างใน Nyameh, 2013) นอกจากนี้ แนวคิดในการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวแบบกลุ่มนักคิดในสหรัฐฯ (American model) ซึ่งตัวแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของอเมริกันนั้นแบ่งออกเป็น 2 แนวคิดหลัก ดังนี้

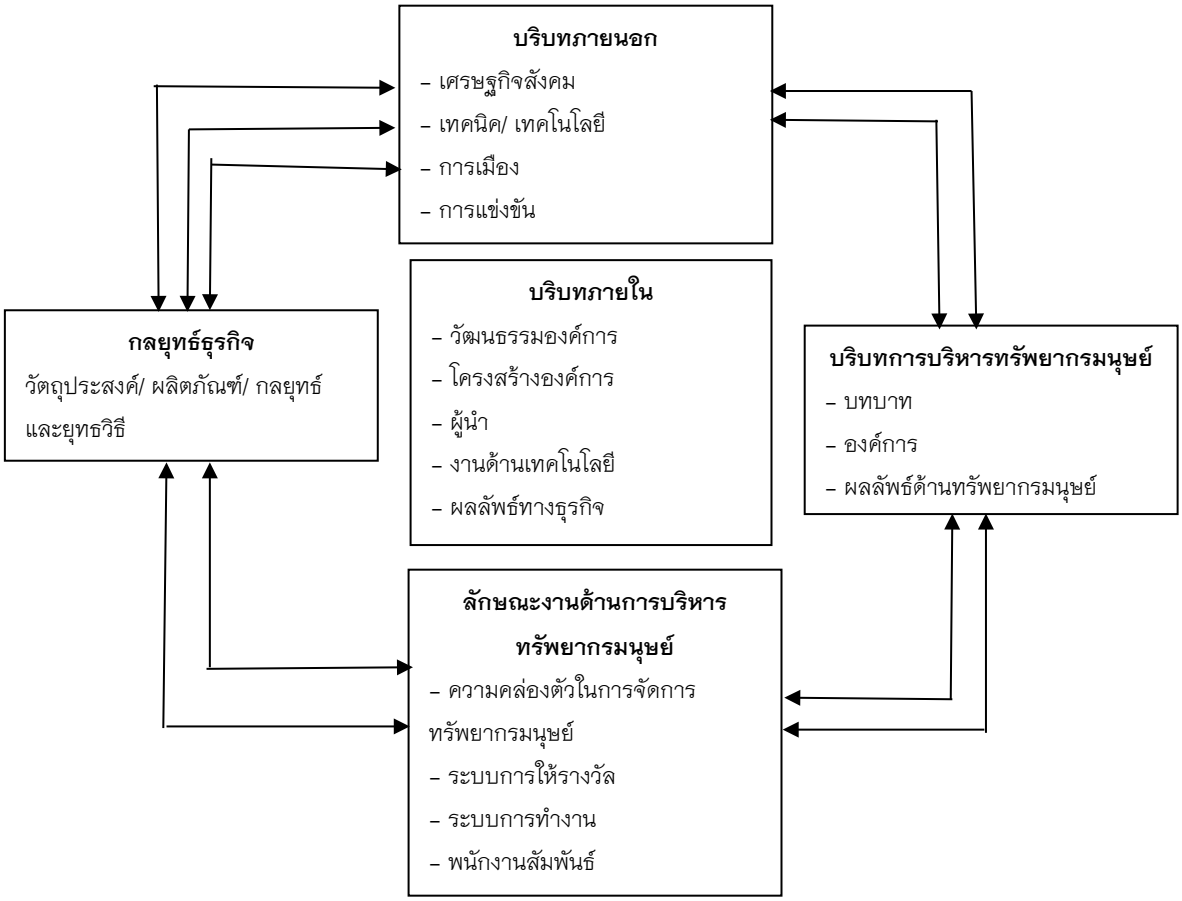
1. ตัวแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบฮาร์วาร์ด (Harvard model of HRM) หรือที่เรียกว่า ตัวแบบมนุษย์นิยมเชิงพัฒนาการ (developmental humanism) แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดสำนักมนุษยสัมพันธ์ แนวคิดนี้ให้ความสำคัญทั้งหมด 3 ปัจจัย ดังนี้ 1) ปัจจัยสถานการณ์ ประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ได้แก่ ลักษณะแรงงาน กลยุทธ์ธุรกิจ ปรัชญาการบริหาร ตลาดแรงงาน สหภาพแรงงาน เทคโนโลยี และกฎหมาย 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวข้องกับองค์การ ได้แก่ ผู้ถือหุ้น ผู้บริหาร ลูกจ้าง รัฐบาล และสหภาพแรงงาน โดยบุคคลเหล่านี้ควรมีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) นโยบายทางเลือกด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (human resource policy choices) ที่ประกอบได้ด้วยอิทธิพลของพนักงาน ความคล่องตัวในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การมีระบบให้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนที่จูงใจ ระบบการทำงาน ผลลัพธ์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การทุ่มเทความพยายาม ความผูกพัน ในงาน ความสามารถ ต้นทุน และประสิทธิผล โดยสิ่งเหล่านี้คือผลที่เกิดจากการที่องค์การมีประสิทธิภาพด้าน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และผลลัพธ์ระยะยาว เช่น ความเป็นอยู่ของพนักงาน

ภาพที่ 1 ตัวแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบฮาร์วาร์ด (Harvard model of HRM)
ที่มา: ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์ (2557)

2. ตัวแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบมิชิแกน (Michigan model of HRM) หรือเรียก อีกชื่อหนึ่งได้ว่าเป็นตัวแบบ “การจัดการนิยม” (managerialism) ตัวแบบนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญเรื่องผลตอบแทน และให้การจัดการคนหรือทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายขององค์การ ดังนั้น กลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์การ คือ การจัดการทรัพยากรมนุษย์

กลุ่มแนวคิดที่สองของการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นมาจากตัวแบบของกลุ่มนักคิดในสหราชอาณาจักร (British model) โดยตัวแบบนี้จัดการทรัพยากรมนุษย์แบบวาร์วิค (Warwick model of HRM) เกิดจาก Hendry และ Pettigrew ได้มีการปรับแนวคิดของกลุ่มนักคิดสหรัฐฯ โดยการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นต้องสอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกับองค์การ อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดนี้ต้องการบูรณาการการบริหารทรัพยากรมนุษย์เข้ากับสภาพแวดล้อมขององค์การ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและกลยุทธ์ทางธุรกิจ (ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์, 2557)

ภาพที่ 2 ตัวแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบวาร์วิค (Warwick model of HRM)
ที่มา: ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์ (2557)

ดังนั้น การจัดการทรัพยากรมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นตัวแบบของกลุ่มนักคิดจากสหรัฐฯ หรือตัวแบบจากกลุ่มนักคิดในสหราชอาณาจักร ต่างเล็งเห็นว่าการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างองค์การและพนักงาน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์การประสบความสำเร็จ คือ ความรวดเร็ว (speed) การสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้รับบริการ ความสามารถในการลดต้นทุน (low cost) และความสามารถในการปรับตัว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้นเกิดจากความรู้และทักษะของบุคลากรในองค์การ จึงกล่าวได้ว่า “คน” เป็นทุนที่สำคัญอย่างมากในการจัดการ เพราะองค์การสามารถเพิ่มและสร้างคุณค่าของบุคคลากรในองค์การให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด นักเศรษฐศาสตร์ชื่อ Theodore W. Schultz ได้เขียนบทความเรื่อง investment in human capital โดยแสดงให้เห็นว่าความรู้ และทักษะของคนนั้นคือรูปแบบทุนอย่างหนึ่ง (พรชัย เจดามาน และคณะ, 2560) ตลอดจนภาครัฐไทยก็ได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ และได้มีการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาในการเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคมโดยมุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิรูปการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานตามแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล

กรอบแนวคิดเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้รับการพัฒนาเพื่อตอบสนองกับสภาพแวดล้อมและโครงสร้างประชากร รวมไปถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ภาวะทางเศรษฐกิจ สภาพการแข่งขันทางธุรกิจ สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อองค์การต่าง ๆ ให้เกิดการปรับตัวทั้งในเชิงโครงสร้าง กลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์การและวิธีการบริหารจัดการ และนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ หรือมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบริหารและการดำเนินงาน รวมไปถึงการปฏิวัติทางดิจิทัลได้เปลี่ยนภูมิทัศน์ทางธุรกิจอย่างสิ้นเชิง ทำให้องค์กรไม่สามารถพึ่งพาความสำเร็จในอดีตได้อีกต่อไป จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นสะท้อนให้เห็น 4 มิติ ที่สำคัญของนักทรัพยากรมนุษย์ที่ควรจะคำนึงถึง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล ดังนี้

1. มิติด้านฐานรากเชิงกลยุทธ์และโครงสร้าง (strategic foundation & structure) หน้าที่ของนักทรัพยากรมนุษย์ได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากการบริหารจัดการเชิงธุรการ (administrative) ไปสู่หุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ (HR strategist) เนื่องจากการแข่งขันในปัจจุบันมุ่งแข่งขันกันเรื่อง “คน” ด้วยเหตุนี้นักทรัพยากรมนุษย์มีความจำเป็นอย่างมากในการแก้ปัญหาด้านศักยภาพและทักษะ Dave Ulrich ได้มีการนำเสนอแนวคิดเรื่อง บทบาทของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบเป็นหุ้นส่วนธุรกิจหรือ business partner สะท้อนให้เห็นหน้าที่ที่สำคัญของนักทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมด 4 หน้าที่ ได้แก่ 1) บทบาทการเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้บุคคลากรควรเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้านยุทธศาสตร์ตั้งแต่กระบวนการวางแผน การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจตลอดจนแผนปฏิบัติการขององค์การ บทบาทนี้จะผลักดันให้หน่วยงานบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นหน่วยงานหลัก 2) บทบาทการเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยมีการนำแผนยุทธศาสตร์ขององค์การมาเชื่อมโยงสู่แผนยุทธศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ 3) บทบาทการเป็นผู้สนับสนุนซึ่งจำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นพนักงานเป็นตัวแทนและช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานของพนักงานให้มีประสิทธิภาพ และ 4) บทบาทการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นสิ่งที่นักทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องมีทั้งในเรื่องการริเริ่ม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

นอกจากการเป็นหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ นักทรัพยากรมนุษย์ควรคำนึงถึงเรื่องโครงสร้างขององค์กร จากโครงสร้างแบบดั้งเดิมควรปรับให้เป็นโครงสร้างแบบคล่องตัว (agile) ที่คำนึงถึงความยืดหยุ่น การตัดสินใจที่รวดเร็วและการมีส่วนร่วม โดยมี 3 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การทำงานเชิงรุก (proactive) การปรับตัว (adaptability) และความยืดหยุ่น (resilience)

การปฏิวัติทางดิจิทัลส่งผลให้นักทรัพยากรมนุษย์ควรมีทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางทรัพยากรมนุษย์ (HR analytic) เพื่อนำข้อมูลมารายงานกิจกรรมข้อมูลทางทรัพยากรมนุษย์ การตรวจสอบประสิทธิภาพในการทำงาน การกำหนดตัวชี้วัดตลอดจนการพยากรณ์ผลที่มีผลต่อธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชยาพล สุนทรวิวัฒนา และ มณฑล สรไกรกิติกูล, 2561) ได้มีการนำเสนอโมเดล HCM:21 (human capital management for the twenty–first century) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การค้นหา คือ การค้นหาปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อทรัพยากรมนุษย์และโครงสร้าง 2) การวางแผน คือ การสร้างระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดผลงานและตัวชี้วัดความสำเร็จ 3) การสร้าง คือ กระบวนการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาสร้างข้อมูล และ 4) การทำนาย คือ การวิเคราะห์ในเชิงกลยุทธ์ที่สามารถนำมาวิเคราะห์แนวโน้มความเป็นไปได้ของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์

2. มิติด้านการจัดการความสามารถและทักษะ (talent & capability management) ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล การจัดการความสามารถและทักษะเป็นภารกิจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของนักทรัพยากรมนุษย์ เพราะนักทรัพยากรมนุษย์ต้องคัดคนที่มีทักษะดิจิทัลเพื่อช่วยให้องค์กรสามารถแข่งขันและอยู่รอดในระยะยาว ด้วยเหตุนี้

นักทรัพยากรมนุษย์ควรมีการวางแผนกำลังคนที่อาศัยเทคโนโลยีเข้ามาเชื่อมต่อข้อมูล การสรรหาและการคัดเลือกผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การทำงานที่มีความยืดหยุ่นผ่านการปรับรูปแบบการทำงานที่สามารถทำได้จากทุกที่และเข้าถึงแหล่งข้อมูลร่วมกัน การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้เชิงดิจิทัล และการติดตามและการสอนงานในรูปแบบมาตรฐานผ่านสื่อดิจิทัล ตลอดจนความก้าวหน้าในอาชีพควรสร้างทางเลือกที่หลากหลายและสามารถต่อยอดได้ และการวัดผลปฏิบัติงานควรมีการบันทึกในลักษณะออนไลน์ (ธารทิพย์ พจน์สุภาพ และรุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์, 2564)

3. เทคโนโลยีและเครื่องมือ (technology & tools) ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลเป็นการผนวกของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อประยุกต์ใช้ด้านออกแบบ การนำไปใช้ และการกำกับดูแลนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมด ซึ่งเรียกว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ดิจิทัล (Digital Human Resource Management: DHRM) หรือ e-HRM (Electronic Human Resource Management) โดยมุ่งเน้นในการนำเทคโนโลยีไปใช้ทั้งหมด 4 ด้าน ดังนี้ (สรวงอัยย์ อนันทวิจักษณ์, 2566)

1) ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร (recruitment and selection) ในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ามาช่วยเรื่องการคัดกรองใบสมัครจำนวนมาก ประเมินคุณสมบัติ และคาดการณ์ความเหมาะสมของผู้สมัครกับวัฒนธรรมองค์กรอย่างเป็นกลางและรวดเร็ว และใช้ในการตอบคำถามเบื้องต้นของผู้สมัครตลอด 24 ชั่วโมง

2) การเรียนรู้และพัฒนา ระบบการจัดการการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำเสนอเนื้อหาการฝึกอบรมในรูปแบบอีเลินร์นิง หรือนำเทคโนโลยีเสมือนจริงมาใช้ในการฝึกอบรมทักษะที่ซับซ้อน หรืองานที่มีความเสี่ยงสูง เช่น การจำลองการปฏิบัติงาน (simulation training) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและปลอดภัย

3) การบริหารผลการปฏิบัติงานและการจ่ายค่าตอบแทน (performance and compensation management) การใช้แพลตฟอร์มคลาวด์ช่วยรวมข้อมูลพนักงานทั้งหมดไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้พนักงานสามารถจัดการข้อมูลส่วนตัว การลา หรือสวัสดิการได้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยลดภาระงานธุรการของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมาก

4) การวิเคราะห์ข้อมูลทางทรัพยากรมนุษย์ (HR analytics) นักทรัพยากรมนุษย์สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์แนวโน้มที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์

4. วัฒนธรรมและค่านิยม (culture & values) เป็นด้านที่มีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ดิจิทัล เพราะการขับเคลื่อนองค์กรไม่สามารถทำได้เพียงแค่เทคโนโลยีแต่ต้องประกอบด้วยวัฒนธรรมองค์การที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ของการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม การส่งเสริม หรือการปลูกฝังค่านิยมที่สอดคล้องกับโลกยุคดิจิทัลนั้นคือหน้าที่ที่สำคัญของนักทรัพยากรมนุษย์ (สรวงอัยย์ อนันทวิจักษณ์, 2566) ผ่านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลที่ประกอบไปด้วย วัฒนธรรมแบบคล่องตัวที่เน้นความร่วมมือระหว่างทีม การเรียนรู้จากการผิดพลาด และการให้ข้อเสนอแนะที่สม่ำเสมอเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ดี เมื่อมีการนำเทคโนโลยีมาใช้มักก่อให้เกิดการต้านทาน ดังนั้นนักทรัพยากรมนุษย์ควรมีการคำนึงถึงเรื่อง จัดการความเปลี่ยนแปลงและความต้านทานผ่านการให้ข้อมูลอย่างโปร่งใสและเปิดเผยที่สะท้องให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ และ ความจำเป็น ของการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลอย่างชัดเจน โดยเน้นย้ำว่าเทคโนโลยี คือเครื่องมือเสริมที่จะช่วยให้พนักงานทำงานได้ดีขึ้น ไม่ใช่สิ่งที่จะมาแทนที่ (สุวัฒน์ งามแสง, 2568)

วัฒนธรรมองค์การ

นักวิชาการเริ่มให้ความสนใจในการศึกษาวัฒนธรรมองค์การ จากศึกษาเรื่อง การสร้างบรรยากาศในองค์การ (creating social climate) ให้ความสนใจมากขึ้น ตั้งแต่ปี ค.ศ.1980 Schien (1990) ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมองค์การเปรียบเหมือนระบบที่สามารถสร้างความร่วมมือของสมาชิกเข้าด้วยกัน และสามารถแยก องค์การหนึ่งออกจากองค์การหนึ่งได้ (Singh, 2010) พนักงานภายในองค์การจะเข้าใจวิถีการทำงาน รูปแบบ และค่านิยมขององค์การผ่านวัฒนธรรมองค์การซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบ รูปแบบการจัดการ และปัจจัยอื่น ๆ เช่น ทัศนคติ ความเชื่อ คุณค่าและแรงจูงใจของคนต่อองค์การ (Litwin & Stringer, 1968 อ้างถึงใน Singh, 2010)

ภายหลังได้มีการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีทางวัฒนธรรมองค์การ และตัวแบบวัดวัฒนธรรมองค์การ จึงส่งผลให้การให้ความหมายและการนิยามศัพท์คำว่าวัฒนธรรมองค์การในปัจจุบันนี้มีมากมาย แต่ละความหมายอาจมีส่วนที่เหมือนและแตกต่างกันอันเนื่องมาจากการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวพันกับหลายสาขาวิชา เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา จึงอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมองค์การเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อน ดังที่ Hofstede (1981) เชื่อว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสังคม องค์การและปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องธรรมชาติเหมือนความสัมพันธ์ของสวน ช่อดอกไม้ และดอกไม้ เนื่องจากว่าวัฒนธรรมองค์การทำให้พนักงานเข้าใจองค์การของตนเองเพราะวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อระบบการทำงานที่เป็นทางการ รูปแบบการจัดการที่ไม่เป็นทางการ และปัจจัยทางสภาพแวดล้อม เช่น ทัศนคติ ความเชื่อ คุณค่า และการจูงใจคนในแต่ละองค์การ (Litwin & Stringer, 1968 อ้างถึงใน Singh, 2010) Schein (1990) ได้ให้คำจำกัดความ “วัฒนธรรมองค์การ” ว่าเป็นรูปแบบของสมมติฐานขั้นพื้นฐาน ข้อค้นพบ หรือการพัฒนาของคนกลุ่มหนึ่งเพื่อที่จะเรียนรู้ในการจัดการปัญหาหรือปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การและบูรณาการจากภายในองค์การ และสามารถใช้งานได้ดีจนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จนได้มีการส่งต่อไปยังสมาชิกใหม่เพื่อเป็นแนวทางในการรับรู้ การคิดและความรู้สึกในการแก้ปัญหาเหล่านั้น (Dubkēvičs & Barbārs, 2010) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมองค์การเป็นเครือข่ายที่มีความซับซ้อนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคคล เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มความเชื่อ (set of beliefs) คุณค่า (values) ข้อสมมติฐาน (assumption) และประสบการณ์ (experience) ผ่านทางการเรียนรู้ การหล่อหลอมทางสังคม และองค์การ รวมไปวัฒนธรรมเป็นการสร้างความแตกต่างของแต่ละองค์การ

การศึกษาวัฒนธรรมองค์การสามารถศึกษาผ่านตัวแบบวัดวัฒนธรรมองค์การซึ่งมุ่งเน้นในการศึกษาวัฒนธรรมองค์การแต่ละด้านที่มีความแตกต่างกัน โดย Daft (2012) ได้เสนอวัฒนธรรมหลัก 4 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมแบบปรับตัว (adaptability culture) เป็นวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญในเรื่องของความยืดหยุ่นที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมได้ตลอดเวลาด้วยเหตุนี้พนักงานจึงมีอิสระในการตัดสินใจและปฏิบัติหน้าที่ เน้นในเรื่องของการกระจายอำนาจเพื่อให้สมาชิกสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว สมาชิกได้รับการสนับสนุนซึ่งก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

2. วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งผลสำเร็จ (achievement culture) องค์การให้ความสำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงยอมรับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ ด้วยเหตุนี้ องค์กรจะมีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจที่มีความชัดเจน เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย องค์การที่มีวัฒนธรรมเช่นนี้จะมีการส่งเสริมพนักงานให้มีความขยันในการทำงานผ่านระบบการให้รางวัลแบบจูงใจเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน

3. วัฒนธรรมแบบเครือญาติ (clan culture) เป็นวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคล หรือพนักงานมากกว่างานซึ่งลักษณะของผู้นำจะมีลักษณะให้ความเอาใจใส่ ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือ พนักงานมักมีส่วนร่วมและมีข้อตกลงร่วมกัน สิ่งที่ทำหน้าเชื่อมความสัมพันธ์คือ ความจงรักภักดีและความเชื่อใจ ความเชื่อหลักของวัฒนธรรม

แบบเครือญาติคือการเชื่อใจองค์การ ข้อตกลงร่วมกันระหว่างองค์การและพนักงาน และการมีส่วนร่วมของพนักงาน ดังนั้น กลยุทธ์ขององค์การในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรคำนึงถึงความเชื่อใจ และพนักงานมีความเชื่อว่าพวกเขาได้รับความเอาใจใส่ดูแล อย่างไรก็ดี วัฒนแบบเครือญาติมุ่งตอบสนองสภาพแวดล้อมภายในองค์กร

4. วัฒนธรรมแบบราชการ (bureaucratic culture) เป็นวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมภายในมุ่งให้สมาชิกทำตามบทบาทหน้าที่ด้วยเหตุนี้สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ต้องมีความมั่นคงโดยมีเน้นวิธีการความเป็นระเบียบ ยึดกฎ เน้นกระบวนการและลำดับขั้นตอนในการทำงานรวมไปถึงวัดผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cameron & Quinn (2011) วัฒนธรรมแบบองค์การแบบลำดับชั้นการบังคับบัญชา (The hierarchy culture) วัฒนธรรมองค์การนี้ลักษณะเด่นทั้งหมด 7 ประการ คือ มีกฎระเบียบ (rules) มีความเชี่ยวชาญ (specialization) มีความเชื่อว่าความสำเร็จทำด้วยตนเองไม่ใช้สิทธิพิเศษทางชนชั้น (meritocracy) มีการบังคับบัญชาเป็นลำดับขั้น (hierarchy) แบ่งแยกงานออกจากกันอย่างชัดเจน (separate ownership) ขาดความเป็นส่วนบุคคล (impersonality) ร่วมรับผิดชอบในภารกิจและเป้าหมายของหน่วยงานและองค์การ (accountability) องค์การมีกฎระเบียบ และนโยบายที่ชัดเจน ตัวชี้วัดความสำเร็จคือความเชื่อใจ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงกล่าวได้ว่าความสำเร็จของวัฒนธรรมมักจะเน้นสายการบังคับบัญชา ความสามารถในการคาดการณ์สถานการณ์ กฎเกณฑ์และนโยบายที่เป็นทางการเพื่อให้องค์กรสามารถอยู่ร่วมกันได้

บทบาทของวัฒนธรรมการปรับตัวต่อกระบวนการการจัดการทรัพยากรมนุษย์

จากนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนไปสู่เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หรือยุคไทยแลนด์ 4.0 ส่งผลให้รูปแบบ กระบวนการทำงาน ตลอดจนพฤติกรรมของคนส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์การและนักทรัพยากรมนุษย์โดยตรงเนื่องจากนักทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นตัวแปรที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง ตำแหน่งในแผนกการปฏิบัติงานเชิงรุก สวัสดิการอย่างสร้างสรรค์ รวมไปถึงกระบวนการทำงานที่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในองค์กร (มณีรัตน์ ชัยยะ และเพ็ญศรี ฉิรินัง, 2566) ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมการปรับตัว (adaptive culture) จึงทำหน้าที่เป็นพื้นฐานในการออกแบบและดำเนินงานกระบวนการการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล ควรคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญดังตาราง 1

ตาราง 1 กระบวนการการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล

องค์ประกอบ	ลักษณะที่ส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล	นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นรูปธรรม
ความคล่องตัว (agility)	กล้าที่จะทดลอง ไม่ยึดติดกับวิธีการทำงานแบบเดิม (fail fast, learn faster)	การจัดตั้งทีมงานเฉพาะกิจแบบข้ามสายงาน (cross-functional squads) เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ในระยะเวลาสั้น ๆ โดยมี อำนาจในการตัดสินใจสูง
การให้ความสำคัญกับลูกค้าและตลาด	มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของตลาดอย่างรวดเร็ว	การส่งเสริมให้พนักงานเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัล โดยมีงบประมาณและเวลาที่กำหนด (hackathon) และให้รางวัลแก่โครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติจริง

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ลักษณะที่ส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล	นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์เป็นรูปธรรม
ความร่วมมือและความโปร่งใส	ส่งเสริมการทำงานร่วมกันข้ามสายงาน (cross-functional team) และเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นต่อการตัดสินใจ	มีการสร้างแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนความรู้ (knowledge sharing) และความร่วมมือทางดิจิทัล (collaboration digital) ที่รวมข้อมูลการปฏิบัติงานที่จำเป็นต่อทุกฝ่ายงานไว้ในที่เดียว และส่งเสริมการให้ข้อเสนอแนะแบบ 360 องศา
การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	มองว่าความล้มเหลวคือส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัล	งบประมาณพัฒนาทักษะ (upskilling) หรือเรียนรู้ทักษะใหม่ (reskilling) ส่วนบุคคลองค์กรมีการจัดสรรงบประมาณให้พนักงานใช้ในการเรียนรู้ทักษะดิจิทัลที่ตนเองสนใจ โดยไม่จำกัดอยู่แค่หลักสูตรขององค์กร

จากองค์ประกอบข้างต้น ผู้เขียนจึงเล็งเห็นว่านักทรัพยากรมนุษย์ในยุคเปลี่ยนผ่านควรนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้

1. การสรรหาและคัดเลือก (staffing & selection) นักทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนจากการคัดเลือกที่เน้นทักษะปัจจุบัน ไปสู่การคัดเลือกที่เน้นความเหมาะสมระหว่างบุคคลกับองค์การ (Person-Organization Fit: P-O Fit) และความสามารถในการปรับตัว (adaptability) วัฒนธรรมการปรับตัวทำให้นักทรัพยากรมนุษย์ควรมองหาบุคลากรที่มีค่านิยมหลัก เช่น ความอยากรู้อยากเห็น (curiosity) และความกล้าเสี่ยง ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้ที่ทำงานในสภาพแวดล้อมดิจิทัล (พชร สันทัด, 2562) โดยนักทรัพยากรมนุษย์อาจมีการนำการประเมินทักษะทางด้านดิจิทัลและความคิดทางดิจิทัล (digital mindset) เข้ามาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดความกล้าเสี่ยง ความอยากรู้อยากเห็น และความสามารถในการเรียนรู้

2. การพัฒนาบุคลากร (Learning and Development: L&D) วัฒนธรรมการปรับตัวเปลี่ยนบทบาทของ L&D ให้กลายเป็นการเรียนรู้ข้ามช่วงวัย (inter-generational learning) นักทรัพยากรมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องออกแบบโปรแกรมพี่เลี้ยงกลับด้าน (reverse mentoring) โดยให้พนักงานรุ่นใหม่ (Gen Y/Z) เป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดทักษะดิจิทัลให้แก่พนักงานรุ่นเก่า (Gen X/Boomers) และในทางกลับกัน ให้คนรุ่นเก่าถ่ายทอดความรู้เชิงลึกและประสบการณ์ด้านธุรกิจเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะดิจิทัลในทุกระดับอย่างเท่าเทียม เช่น จัดคู่พนักงานรุ่นใหม่และรุ่นเก่าให้แลกเปลี่ยนทักษะกันอย่างเป็นทางการ โดยมี KPI และการให้รางวัลสำหรับการเข้าร่วมและการถ่ายทอดความรู้

3. การบริหารผลการปฏิบัติงานและการให้รางวัล (performance & rewards) วัฒนธรรมการปรับตัวกำหนดให้ระบบบริหารผลการปฏิบัติงานต้องเน้นความคล่องตัว (agile performance management) โดยมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว เพื่อให้รางวัลแก่ความพยายามในการทดลองและการเรียนรู้จากความล้มเหลวอย่างชัดเจน การให้ค่าตอบแทนจะมีความยืดหยุ่น (personalized rewards) และเชื่อมโยงกับการสร้างนวัตกรรมและการปรับตัวของพนักงานแต่ละคน เพื่อจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายดิจิทัลขององค์การ เช่น มีการนำระบบ OKR (Objectives and Key Results) และ check-in รายสัปดาห์ซึ่งเน้นการตั้งเป้าหมายที่ท้าทาย (aspiration) และมีการให้ข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่องแบบเรียลไทม์แทนการประเมินประจำปีที่ล่าช้า หรือ รางวัล fail-fast award ที่มอบให้แก่ทีมงานที่กล้าทดลองและล้มเหลวอย่างรวดเร็ว แต่สามารถนำบทเรียน (lesson learned) มาปรับปรุงงานในครั้งถัดไปได้

จึงจะเห็นได้ว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัลนี้ มีหลายสิ่งที่นักทรัพยากรมนุษย์ ควรที่จะคำนึงเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์การและการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใหม่ในการทำงาน การเรียนรู้ ประกอบการกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ แต่อย่างไรก็ดี องค์กรจำเป็นต้องมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น และนักทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความคล่องตัวสูงและพร้อมที่จะเผชิญความเปลี่ยนแปลง ยิ่งไปกว่านั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าจะยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เป็นรากฐานของความสำเร็จ โดยมีแนวโน้มที่น่าจับตามองดังนี้

1. วัฒนธรรมแห่งการทำงานแบบผสมผสาน (culture of hybrid work) องค์การจะมุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมที่เน้นผลลัพธ์ (output) มากกว่าเวลาเข้าออกงาน (input) ซึ่งต้องอาศัยความเชื่อมั่น (trust) และความโปร่งใสอย่างมาก นักทรัพยากรมนุษย์ต้องออกแบบระบบการประเมินผล และสวัสดิการที่สนับสนุนการทำงานแบบยืดหยุ่นอย่างแท้จริง เช่น นโยบายการทำงานแบบยืดหยุ่น (flexible work policy) ที่อนุญาตให้พนักงานเลือกเวลาทำงานที่ยืดหยุ่นได้ โดยกำหนดแค่ช่วงเวลาสำคัญ (core hours) ที่จำเป็นสำหรับการประชุมร่วมกันเท่านั้น

2. วัฒนธรรมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (data-driven culture) การตัดสินใจด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่การสรรหาไปจนถึงการรักษาพนักงาน จะถูกขับเคลื่อนด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล (HR analytics) วัฒนธรรมองค์การต้องส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับมีการใช้ข้อมูลและตรรกะเชิงวิทยาศาสตร์ในการทำงาน เช่น การจัดอบรมให้ผู้จัดการและพนักงานทุกคนสามารถอ่านและตีความข้อมูล เช่น ข้อมูลอัตราการลาออก ประสิทธิภาพการฝึกอบรม เพื่อใช้ในการตัดสินใจในงานของตนเอง

3. วัฒนธรรมที่หลากหลายและยอมรับความแตกต่าง (Diversity, Equity, and Inclusion: DEI) ในยุคที่โลกมีความเชื่อมโยงและพนักงานมาจากหลากหลายช่วงวัย (multi-generational workforce) การสร้างวัฒนธรรมที่ยอมรับความแตกต่างและให้โอกาสที่เท่าเทียมกัน จะเป็นกลยุทธ์สำคัญในการดึงดูดบุคลากรที่มีความสามารถสูงและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม

บทสรุป

บทความวิชาการนี้วิเคราะห์ให้เห็นว่าในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลที่เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (ไทยแลนด์ 4.0) วัฒนธรรมองค์การ ไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยเสริม แต่เป็นรากฐานเชิงกลยุทธ์ ที่กำหนดความสำเร็จขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมการปรับตัว (adaptive culture) ซึ่งเน้นความคล่องตัว การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และความกล้าเสี่ยง ได้กลายเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) นักทรัพยากรมนุษย์จึงต้องปรับบทบาทเป็นหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ โดยแปลงค่านิยมเหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการ HRM เช่น การสรรหาคนที่เน้นความสามารถในการปรับตัว การใช้พี่เลี้ยงด้าน ในการพัฒนาบุคลากร และการนำการจัดการสมรรถนะเชิงคล่องตัว มาใช้เพื่อจูงใจให้เกิดการทดลอง เพราะความสำเร็จในยุคนี้วัดกันที่ความรวดเร็วในการเรียนรู้และการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่แค่เทคโนโลยี ดังนั้นแล้ว องค์กรของเราได้เตรียมพร้อมสร้าง "ซอฟต์แวร์ความคิด" ที่พร้อมเผชิญความไม่แน่นอนของโลกดิจิทัลแล้วหรือยัง

เอกสารอ้างอิง

มณีรัตน์ ชัยยะ และเพ็ญศรี ฉิรินัง. (2566). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล (Digital HR). *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 11*(1), 104-115.

ชยาพล สุนทรวิวัฒนา และมณฑล สรไกรกิติกูล. (2561). การพัฒนาความรู้ด้วยการหมุนเวียนงานภายในโรงพยาบาลนันอาและโพลีคลีนิค จังหวัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 7*(2), 26–38.

ธารทิพย์ พจน์สุภาพ และรุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์. (2564). การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและบทบาทที่เปลี่ยนแปลงในการจัดการทรัพยากรมนุษย์. สักทอง : *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 27*(1), 1–19. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/250211/169708.

พชร สันทัด. (2562). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการทำงานในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารอาชญากรรมและความปลอดภัย, 1*(1), 79–87.

พรชัย เจดามาน, นิตยาพร กินบุญ และไพฑูรย์ พิมดี. (2560). *ทรัพยากรมนุษย์: มิติการบริหารจัดการศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน.* สูตรไพศาลบิวเดอร์.

ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์. (2557). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal* ฉบับมนุษย์ศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ, *7*(3), 845–862. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/27465/23582.

วันชัย มีชาติ. (2544). *พฤติกรรมบริหารองค์การสาธารณะ.* โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สรวงอัยย์ อนันทวิจักษณ์. (2566). แนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล. *วารสารการบริหารท้องถิ่น 16*(4), 595-615.

สุวัฒน์ งามแสง. (2568). ประสิทธิผลการบริหารทรัพยากรบุคคลในยุคดิจิทัลของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 11*(1), 11–21.

Afsar, B., & Umrani, W. A. (2020). Transformational leadership and innovative work behavior: the role of motivation to learn, task complexity and innovation climate. *European Journal of Innovation Management, 23*(3), 402–428.

Al-Omush, A., Momany, M. T., Hannoon, A., & Anwar, M. (2023). Digitalization and sustainable competitive performance in small–medium enterprises: A moderation mediation model. *Sustainability. 15*(21), 15668. https://doi.org/10.3390/su152115668.

Cameron, K. S. & Quinn, R. E. (2011). *Diagnosing and changing organization culture: Based on the competing values framework* (3rd ed). Jossey-Bass.

Daft, R. (2012). *Organization theory and design* (11th ed). Cengage Learning.

Dubkēvičs, L., & Barbārs, A. (2010). The role of organizational culture in human resource management. *Human Resource Management & Ergonomics, 4*(1), 1-10.

Espina-Romero, L., Ríos Parra, D., Gutiérrez Hurtado, H., Peixoto Rodriguez, E., Arias-Montoya, F., Noroño-Sánchez, J. G., Talavera-Aguirre, R., Ramírez Corzo, J., & Vilchez Pirela, R. A. (2024). The role of digital transformation and digital competencies in organizational sustainability: A study of SMEs in Lima, Peru. *Sustainability, 16*(16), 6993. https://dol.org/10.3390/su16166993.

Hofstede, G. (1981). Culture and organizations. *International Studies of Management & Organization, 10*(4), 15–41. https://doi.org/10.1080/00208825.1980.11656300.

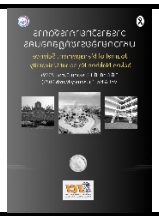
Nyameh, J. (2013). *Empirical investigation of the impact of organizational culture on human resource management. International Journal of Business and Social Science*, 4(5), 84–93.

Schein, E. H. (1990). Organizational culture. *American Psychologist, 45*(2), 109–119.

Singh. A. K. (2010). A study of HRM practices and organizational culture in selected private sector organizations in India. *Acta Oeconomica Pragensia,18*(4), 64–80.

Storey. J. (1992). *Developments in the management of human resources.* Blackwell.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถทางการตลาด ประสิทธิผลการเนินงานกลยุทธ์การตลาด และผลการดำเนินงานด้านการตลาด: หลักฐานเชิงประจักษ์ของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา

Cost information effectiveness, marketing capability, operational effectiveness, marketing strategy implementation and marketing performance: An empirical evidence from food manufacturing businesses in Nakhon Ratchasima Province

พิทยา ผ่อนกลาง [1*], สุนันทา ปาสาเลา [2]
Pittaya Ponklang [1*], Sunanta Pasalao [2]

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
[2] สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
[1] Master of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Vongchavalitkul University
[2] Department of Accounting, Faculty of Business Administration, Vongchavalitkul University
Corresponding author's e-mail: pittaya_pon@vu.ac.th [1]

Received: January 09, 2026 Revised: February 02, 2026 Accepted: February 05, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถทางการตลาด และประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงศึกษาผลกระทบของประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ต่อผล การดำเนินงานด้านการตลาดของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารด้าน การตลาด จำนวน 204 คน จากธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารทั้ง 419 แห่ง ในจังหวัดนครราชสีมา ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถทางการตลาด ประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด และผลการดำเนินงานด้านการตลาด การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น

พบว่า ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน และความสามารถทางการตลาด มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยความสามารถทางการตลาดมีอิทธิพลสูงสุด และประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด ส่งผลต่อผลการดำเนินงาน ด้านการตลาดอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 สรุปได้ว่า การจัดการข้อมูลต้นทุนและการพัฒนาความสามารถด้านการตลาดของ ธุรกิจผลิตอาหารมีความสำคัญต่อการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างมีประสิทธิผล ซึ่งส่งผลต่อการสร้างผลการดำเนินงานที่ดี

คำสำคัญ: ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน, ความสามารถทางการตลาด, กลยุทธ์การตลาด, ผลการดำเนินงานด้านการตลาด, ธุรกิจผลิตอาหาร

Abstract

This study aimed to examine the relationship between cost information effectiveness, marketing capability, marketing strategy implementation, and marketing performance, using empirical evidence from food manufacturing businesses in Nakhon Ratchasima Province. The sample consisted of 204 marketing managers selected from 419 food manufacturing businesses in Nakhon Ratchasima Province. Purposive sampling was used, and data were collected through questionnaires. Descriptive analysis indicated that all variables – including cost information effectiveness, marketing capability, marketing strategy implementation, and marketing performance – were rated at a high level. Linear regression analysis indicated that both cost information effectiveness and marketing capability had significant at the .05 level positive impact on marketing strategy implementation, with marketing capability being the most influential factor. Additionally, marketing strategy implementation significant at the .01 level, influenced marketing performance. In conclusion, effective cost information management and the development of marketing capabilities are crucial for food manufacturing businesses to implement marketing strategies effectively, which ultimately leads to superior marketing performance.

Keywords: effectiveness of cost information, marketing capability, marketing strategy, marketing performance, food manufacturing business

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

เศรษฐกิจโลกยุคปัจจุบันที่เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ โลกได้เปลี่ยนแปลงจากระบบที่เน้นผลิตภัณฑ์ทางกายภาพไปสู่ระบบที่เน้นการควบคุมข้อมูล เงินทุนและการค้าจะไหลไปยังประเทศที่สามารถเพิ่มมูลค่าของเจ้าของทุนได้สูงสุด การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนี้นำไปสู่การแข่งขันที่เข้มข้นเพื่อความอยู่รอดในอุตสาหกรรม (Porter & Millar, 1985) ใน สภาพแวดล้อมการแข่งขันนี้ ธุรกิจต่าง ๆ ตระหนักว่า การส่งมอบคุณค่าที่สูงสุด การตอบสนองความต้องการของลูกค้า การสร้างความสัมพันธ์ที่ยาวนานกับลูกค้า และการทำให้ลูกค้าพึงพอใจนั้นคือความสามารถหลักขององค์กร กิจกรรมการตลาดทั้งหมดนี้ เป็นกลยุทธ์หลักขององค์กรที่สามารถทำให้องค์กรได้เปรียบทางการแข่งขันเหนือคู่แข่ง ตามที่ กนกเนตร จันทบาล และคณะ (2564) ได้กล่าวไว้ ความสำเร็จของการดำเนินกลยุทธ์การตลาดมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความพยายามทางการตลาดและการใช้ทรัพยากร กับทั้งผลทางการตลาดและผลการดำเนินงานขององค์กร

ปัญหาหลักที่ผู้จัดการทางการตลาดต้องเผชิญ คือ วิธีการที่จะทำให้การดำเนินกลยุทธ์การตลาดประสบความสำเร็จ ตามที่กำหนดไว้ ข้อมูลต่าง ๆ เป็นทรัพยากรหลักที่ช่วยให้องค์กรสามารถได้เปรียบทางการแข่งขัน แนวทางในการแก้ปัญหานี้อยู่ในสองด้านคือ คุณภาพของข้อมูลและความสามารถทางการตลาดต้นทุนส่งผลต่อการกำหนดกลยุทธ์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน จากวรรณกรรมทางบัญชี ข้อมูลต้นทุนมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความสามารถขององค์กรในการจัดการแผนกลยุทธ์ และการบริหารธุรกิจ ซึ่งส่งผลให้เกิดมูลค่าทางธุรกิจและการปรับปรุงผลการดำเนินงานขององค์กรและ Morgan et al. (2012) ได้ชี้ให้เห็น ความสามารถทางการตลาดมีบทบาทสำคัญใน การสนับสนุนองค์กรให้ดำเนินการกลยุทธ์การตลาดที่วางแผนไว้ได้สำเร็จ

ธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมาเป็นหนึ่งในภาคอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีการดำเนินงานทั้งในระดับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การแปรรูปวัตถุดิบทางการเกษตรไปจนถึงการผลิตอาหารสำเร็จรูป ณ สิ้นปี 2568 จังหวัดนครราชสีมา มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 1,695 แห่ง โดยในจำนวนนี้เป็นโรงงานผลิตอาหาร 419 แห่ง ซึ่งแสดงถึงบทบาทสำคัญของอุตสาหกรรมอาหารในพื้นที่ (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2568) ธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา กำลังเผชิญกับต้นทุนการผลิตที่ผันผวนและการแข่งขันทางการตลาดที่รุนแรง ขณะเดียวกันหลายกิจการยังขาดการใช้ข้อมูลต้นทุนอย่างมีประสิทธิผลในการกำหนดกลยุทธ์นอกจากนี้ ความสามารถทางการตลาดที่ยังไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคและการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ที่ไม่ชัดเจน ส่งผลให้ผลการดำเนินงานทางการตลาดยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาอย่างเหมาะสม

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถทางการตลาด ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาด และผลการดำเนินงานด้านการตลาด หลักฐานเชิง ประจักษ์ของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนหรือนำกลยุทธ์การตลาดไปใช้ใน การบริหารจัดการธุรกิจ และนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรให้เกิดประโยชน์ และมีผลการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถด้านการตลาด และประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด

2. เพื่อศึกษาผลกระทบระหว่างประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด และผลการดำเนินงานทางการตลาด

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถทางการตลาด ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาด และผลการดำเนินงานด้านการตลาด ดังนี้

ทฤษฎีความสามารถเชิงพลวัตร (dynamic capabilities theory)

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ความสามารถแบบ ดั้งเดิมขององค์กรอาจไม่เพียงพอในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอีกต่อไป องค์กรจำเป็นต้องปรับตัวอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและตลาด ซึ่งประเด็นเหล่านี้ได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การสร้างองค์ความรู้

ใหม่ และความสามารถในการขับเคลื่อนอย่างมีพลวัต (dynamic capabilities) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนอย่างมีพลวัต หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการปรับตัว บูรณาการ และปรับโครงสร้างสมรรถนะ ทั้งภายในและภายนอก ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Teece et al., 1997) ความสามารถเหล่านี้ช่วยให้องค์กรสามารถเลือกใช้กลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสม จัดสรรทรัพยากรอย่างมี ประสิทธิภาพ และคาดการณ์แนวโน้มของตลาดทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างแม่นยำ ในการวิจัยนี้ ได้ใช้แนวคิดการขับเคลื่อนอย่างมีพลวัตเป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายปัจจัยขับเคลื่อนหลักที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิผลของการ ดำเนินกลยุทธ์การตลาด โดยนำเสนอกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงระหว่างประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาดกับ วิวัฒนาการของการขับเคลื่อนอย่างมีพลวัต ภายในองค์กร

การพัฒนาสมมติฐานการวิจัย

1. ความสามารถทางการตลาดและ ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์ทางการตลาด

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่าการบูรณาการความสามารถด้านการตลาดมีผลในเชิงบวกต่อการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด (Morgan et al., 2012) พบว่าความสามารถทางการตลาดมีอิทธิผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน นอกจากนี้การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน และการเพิ่มคุณค่าให้กับลูกค้าสามารถเกิดขึ้นได้ผ่านกิจกรรม และการ ตัดสินใจทางการตลาด (Varadarajan, 2010) ดังนั้น ความสามารถด้านการตลาดจึงถูกนิยามว่าเป็นความสามารถของ องค์กรในการพัฒนาสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในปัจจุบัน และสร้างความพึงพอใจแก่ ลูกค้าเป้าหมายในอนาคต (Morgan et., 2012)

ความสามารถด้านการตลาดมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (Morgan et al., 2009) การบูรณาการที่เข้มแข็ง ไม่เพียงแต่ช่วยให้องค์กรสามารถรับรู้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความต้องการของลูกค้าและ สภาพแวดล้อมทางการแข่งขันเท่านั้น แต่ยังช่วยอำนวยความสะดวกในการแบ่งปันข้อมูลด้านการตลาดระหว่างแผนกต่าง ๆ (Slater & Narver, 1995) ดังนั้น การบูรณาการความสามารถด้านการตลาดจึงมีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อการ ดำเนินกลยุทธ์การตลาดอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความสามารถแบบพลวัต (dynamic capabilities theory) ที่ชี้ว่า องค์กรที่มีความสามารถด้านการตลาดสูงจะมอบเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้ตัดสินใจ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและรายได้ในระดับองค์กร (Teece et al., 1997)

นอกจากนี้ คุณค่าที่เกิดจากความสามารถด้านการตลาดยังสะท้อนออกมาผ่านการเลือก และดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด ตลอดจนการบูรณาการข้อมูลและการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างแผนกในองค์กร ความเชื่อมโยงกันของทรัพยากรเหล่านี้นำไปสู่ประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น (Morgan et al., 2009) ดังนั้น กลยุทธ์ทางการตลาดและความสามารถในการดำเนินกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพที่ยากต่อการเลียนแบบโดยคู่แข่ง เมื่อเทียบกับกลยุทธ์ที่ต้องการความแข็งแกร่งในด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น (Slater et al., 2010) จึงนำมาสู่สมมติฐานที่ 1 ดังนี้

H1: ความสามารถทางการตลาดส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาด

2. ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน และ ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์ทางการตลาด

Morgan, et al., (2012) ได้เสนอว่า การบริหารจัดการต้นทุนผ่านการใช้ทรัพยากรมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการดำเนินกลยุทธ์ภายในองค์กร ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ภายนอก จากการทบทวนวรรณกรรมด้านการบัญชีพบว่า ข้อมูลต้นทุนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถของ องค์กรในการจัดวางแผนกลยุทธ์และการบริหารธุรกิจอย่างเหมาะสม ซึ่งนำไปสู่การสร้างคุณค่าทางธุรกิจและเพิ่มผล การดำเนินงานขององค์กร (Ussahawanitchakit, 2018) การเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลทางบัญชีและการบริหารเชิงกลยุทธ์ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ข้อมูลการจัดการต้นทุนสนับสนุนองค์กรด้วยการวัดและติดตามแนวโน้มของราคาและต้นทุน รวมถึงเปรียบเทียบต้นทุน ราคาขาย และส่วนแบ่งตลาดกับคู่แข่ง (Simmonds, 1981) โดยทั่วไป หน้าที่ของการบัญชีต้นทุนมีอยู่ 2 ประการหลัก ได้แก่ การจัดทำรายงานเชิงกิจวัตรเพื่อการควบคุมต้นทุน และการวางแผนควบคุมการ ดำเนินงาน และการให้ข้อมูลเชิงกลยุทธ์แก่ผู้บริหารระดับสูงเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ นอกจากนี้ แนวปฏิบัติด้าน การบัญชีต้นทุนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต่อความสำเร็จขององค์กร โดยมีบทบาทในการจัดทำข้อมูลต้นทุนเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และการบริหารที่มุ่งเน้นการยกระดับประสิทธิภาพขององค์กร

ในปัจจุบัน การบัญชีต้นทุนสมัยใหม่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นบริการที่มีคุณค่าสำหรับสนับสนุนการตัดสินใจทั้งในระดับกลยุทธ์และระดับปฏิบัติการ ดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ การจัดการต้นทุนมุ่งเน้นการวัดและติดตามต้นทุนและราคา รวมถึงพัฒนาการวัดผลทั้งในรูปแบบข้อมูลทางการเงินและไม่ใช่การเงินอีก ทั้งยังเน้นแนวคิดเชิงกลยุทธ์มากยิ่งขึ้น ได้ชี้ว่า เพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน องค์กรจำเป็นต้องกำหนดตำแหน่งทางการแข่งขันของตนเองอย่างชัดเจน และส่งมอบคุณค่าให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า กลยุทธ์การตลาดจึงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ในด้านการแบ่งส่วนตลาด การเลือกกลุ่มเป้าหมาย และการกำหนดตำแหน่งทางการตลาดโดยพิจารณาจาก ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการขาย

แนวปฏิบัติด้านบัญชีต้นทุนสมัยใหม่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจด้วยการจัดหาและเปลี่ยนแปลงข้อมูลให้สอดคล้องกับความต้องการของกลยุทธ์การตลาด อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่องค์กรเพื่อวางแผนดำเนินการ และประเมินกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ นอกจากนี้ข้อมูลต้นทุนที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดราคาขายที่แข่งขันได้ และประเมินกลยุทธ์การตลาดว่าเหมาะสมกับตำแหน่งขององค์กร เช่น กลยุทธ์การตลาดแบบแมสหรือแบบจำกัด (Slater et al., 2010)

ดังนั้น แนวปฏิบัติด้านการบัญชีต้นทุนสามารถยกระดับคุณภาพและความสำคัญของข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจทางการบริหาร ในการศึกษานี้ การจัดการต้นทุน หมายถึง เทคนิคการบัญชีที่หลากหลายซึ่งนำมาใช้ในการควบคุม ลด และคำนวณต้นทุนของสินค้าและบริการ เพื่อจัดหาข้อมูลต้นทุนที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายบริหาร แนวปฏิบัติด้านบัญชีต้นทุนสมัยใหม่จึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจทั้งเชิงกลยุทธ์ และเชิงยุทธวิธี โดยถือเป็นองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการนำกลยุทธ์ขององค์กรไปสู่ความสำเร็จ จึงนำมาสู่สมมติฐานที่ 2 ดังนี้

H2: ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาด

3. ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์ทางการตลาด และผลการดำเนินงานทางการตลาด

ประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาดสามารถพิจารณาได้จากสองมิติหลัก มิติแรก คือ ประสิทธิผลในการดำเนินการภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถขององค์กรในการตัดสินใจและดำเนินการตามกลยุทธ์ทางการตลาด (กนกเนตร จันทบาล และคณะ, 2564) ความสำเร็จของการดำเนินกลยุทธ์ภายใน เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการตอบสนองของทั้งองค์กรต่อข้อมูลที่สะท้อนถึงความต้องการที่แสด ออกมาและแฝงอยู่ของลูกค้าปัจจุบันและลูกค้าเป้าหมายในอนาคต มิตินี้ยังครอบคลุมถึงการมุ่งเน้นการเพิ่ม ประสิทธิภาพในทุกส่วนของห่วงโซ่คุณค่าทางธุรกิจ (Porter, 1985) มิติที่สอง คือ ประสิทธิผลในการดำเนินการภายนอก ซึ่งหมายถึงระดับที่การดำเนินการทางการตลาดและการใช้ทรัพยากรจริงขององค์กรได้รับการรับรู้ ตามที่ผู้กำหนดกลยุทธ์คาดหวังไว้ (Morgan et al., 2012) นอกจากนี้ความสำเร็จของการดำเนินกลยุทธ์ทาง การตลาดมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความพยายามด้านการตลาด การใช้ทรัพยากรกับผลลัพธ์ทางการตลาด และประสิทธิภาพขององค์กร

ในกรอบแนวคิดนี้ ประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาดสะท้อนถึงระดับที่การดำเนินการจริง และการจัดสรรทรัพยากรสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่วางแผนไว้ จึงกล่าวได้ว่า ทั้งประสิทธิผลภายในและภายนอกมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานทางการตลาดผ่านความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลภายนอกของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ดังนั้น ทั้งสองมิติของประสิทธิผลในการดำเนินกลยุทธ์จะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลการดำเนินงานทางการตลาด จึงนำมาสู่สมมติฐานที่ 3 ดังนี้

H3: ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาดส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการตลาด

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถ ด้านการตลาด และประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดผล การดำเนินงานด้านการตลาด นอกจากนี้กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่ประกอบด้วย ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถด้านการตลาด ประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด และผลการ ดำเนินงานด้านการตลาด นำมาสู่กรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยนี้ คือ ผู้บริหารด้านการตลาดของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารด้านการตลาดของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในจังหวัดนครราชสีมา โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน การศึกษาได้มาจากธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในจังหวัดนครราชสีมา ที่ดำเนินกิจการอยู่ในปี พ.ศ. 2568 โดยอ้างอิง จากฐานข้อมูลของกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม จำนวนประชากรทั้งสิ้น 419 อุตสาหกรรม (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2568) โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตร Yamane ที่ ความคลาดเคลื่อน ± .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 204 คน อาศัยความน่าจะเป็น (probability sampling) โดยทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ซึ่งการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือที่ต้องการจะ

ศึกษาประกอบด้วยชุดคำถาม 7 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ผู้บริหารด้านการตลาดของธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารในจังหวัดนครราชสีมา ส่วนที่สอง ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนเกี่ยวกับความสามารถขององค์กรในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และนำข้อมูลต้นทุนที่ถูกต้อง ทันเวลา และครบถ้วนมาใช้ในการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ส่วนที่สาม ความสามารถทางการตลาด เกี่ยวกับศักยภาพขององค์กรในการวิเคราะห์ตลาด เข้าใจความต้องการของลูกค้า พัฒนาและนำเสนอสินค้า วางกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสม ส่วนที่สี่ ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์ เกี่ยวกับความสามารถขององค์กรในการนำกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ไป ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ส่วนที่ห้า ผลการดำเนินงานทางการตลาด เกี่ยวกับ ระดับความสำเร็จขององค์กรจากการดำเนินกิจกรรมทางการตลาด ซึ่งสะท้อนผ่านตัวชี้วัดต่าง ๆ และ ส่วนที่เจ็ด เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม รูปแบบคำถามเป็นการจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ ด้วย Likert scale 5 ระดับ คือ ระดับความเห็นมากที่สุด ระดับคะแนน 5 ไปจนถึงระดับความเห็นน้อยที่สุด ระดับคะแนน 1 ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป มีค่าความเที่ยงเชิงเนื้อหาเหมาะสมในการนำไปวัดตัวแปรที่ศึกษา (Nielsen & Landauer, 1993) โดยส่ง แบบสอบถาม ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่า IOC ของแบบสอบถามรายข้ออยู่ในช่วง .67–1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ทดสอบความเชื่อมั่นได้กับผู้ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง (Iacobucci & Duhachek, 2003) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า อยู่ในช่วง .886 – .941 ซึ่งมีค่ามากกว่า .7 (Nunnally, 1978)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์โดยส่งทางอีเมล์ของบริษัท ทั้งนี้ได้มีการแนบบจดหมายนำ และคิวอาร์โค้ด พร้อมทั้งลิงค์แบบสอบถามออนไลน์ ไปให้กับทางผู้บริหารทางการตลาดของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา ได้ข้อมูลตอบแบบสอบถามกลับ จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายลักษณะของตัว แปรซึ่งในที่นี้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ใช้การวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) เพื่ออธิบายอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม

ผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน และความสามารถทางการตลาด ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์และผลการดำเนินงานทางการตลาด

ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลและข้อมูลองค์กรของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง 204 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 138 คน คิดเป็นร้อยละ 67.6 ส่วนใหญ่ อายุระหว่าง 31–40 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 47.5 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รูปแบบการจดทะเบียนส่วนใหญ่ เป็นบริษัทจำกัด จำนวน 88 บริษัท คิดเป็น

ร้อยละ 43.1 ส่วนใหญ่จำหน่ายนมและผลิตภัณฑ์จากนม จำนวน 66 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.4 จำนวนพนักงานในบริษัทส่วนใหญ่ 101–150 คน คิดเป็นร้อยละ 44.1 และมีระยะเวลาในการดำเนินกิจการ 5–10 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.8

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.88 และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ข้อมูลต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการให้บริการของลูกค้าแต่ละราย สามารถช่วยให้กิจการวาง แผนการดำเนินงานได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 กิจการมุ่งเน้นให้มีการวิเคราะห์และ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน รวมถึงการบริหารรายได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 และการจัดทำระบบข้อมูลค่าใช้จ่ายและต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับลูกค้าแต่ละราย เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทาง นโยบาย และวิธีการดำเนินงานต่อลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 มีการประยุกต์ใช้ระบบ สารสนเทศเกี่ยวกับต้นทุนในการเอื้ออำนวยให้สามารถทำการวิเคราะห์ถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากลูกค้าอย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบและรูปธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถทางการตลาดของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.86 และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ กระบวนการตัดสินใจด้านการตลาดขององค์กรพิจารณาข้อมูลจากหลายฝ่ายอย่างครบถ้วน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 กิจการมีระบบเทคโนโลยีที่สนับสนุนการบูรณาการข้อมูลทางการตลาดจากหลายแหล่ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ข้อมูลลูกค้าที่เก็บจากช่องทางต่าง ๆ (เช่น ออนไลน์ ออฟไลน์) ถูกนำมาใช้ร่วมกันในการวางกล ยุทธ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 การทำงานร่วมกันระหว่างฝ่ายอื่น ๆ มีความสอดคล้องกัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ตามลำดับ

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ กิจการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปรับปรุงสินค้าและบริการอย่าง ต่อเนื่องเพื่อให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า และทำให้สินค้าและบริการมีความทันสมัยในตลาดอยู่เสมอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 กิจการเชื่อมั่นว่าระบบข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าที่ดี จะช่วยเป็นฐานข้อมูลในการสนับสนุนให้กิจการวางแผนทางการตลาดที่มีประสิทธิผลสูงสุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 กิจการส่งเสริมให้มีการติดตามกลยุทธ์ และการดำเนินงานของคู่แข่งขันหลักอยู่เสมอเพื่อให้สามารถวางแผนตอบโต้ได้อย่างมีระบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ตามลำดับ

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็น ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก คือเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า มีระดับความคิดเห็นมาก คือเห็นด้วยมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ กิจการสามารถทำกำไรเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 กิจการมั่นใจว่าจะสามารถรักษาการเติบโตของธุรกิจ และอยู่รอดได้ในอนาคตแม้จะมีอุปสรรคหรือวิกฤตการณ์ใด ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 กิจการมีอัตราการเติบโตของส่วนแบ่งตลาดเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 กิจการได้รับการชื่นชมอยู่เสมอว่ามีการตลาดที่โดดเด่นคู่แข่งขันลอกเลียนแบบได้ยาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ตามลำดับ

2. ผลกระทบระหว่างประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด และผลการดำเนินงานทางการตลาด

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

H1: ความสามารถทางการตลาดส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาด

H2: ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาด

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ซึ่งก่อนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์สถิติ โดยการทดสอบด้วยสถิติ F-test พบว่า ปัจจัยประสิทธิผลประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน และความสามารถทางการตลาด อย่างน้อย 1 ตัว มีค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ พบว่าไม่เกิดปัญหา multicollinearity เนื่องจาก ค่า tolerance ทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า .1 และค่า Variance Inflation Factor (VIFs) ทุกตัวแปรมีค่าน้อยกว่า 10 (Belsley et al., 1980)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กัน จึงสามารถวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ของสมการถดถอย (coefficients) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระแต่ละตัว เพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน และความสามารถทางการตลาด ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทาง

ตัวแปรพยากรณ์	B	std.error	β	t	p-value	Collinearity	
						Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (constant)	1.283	.224		5.721	.000*		
ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน (X_1)	.319	.064	.018	.295	.013*	.682	1.466
ความสามารถทางการตลาด (X_2)	.685	.059	.710	11.648	.000*	.743	2.058
$R = .700$, $R^2 = .490$, $R^2Adj = .485$, SEE. = .243, F = 96.667, Sig. = .000							

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุของตัวแปรอิสระแต่ละตัวสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด ของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมาได้ร้อยละ 70.00 ที่ระดับนัยสำคัญ .05 มี 1 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถทางการตลาด ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (multiple linear regression analysis) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอินสระกับ ประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด ของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา มี F = 96.667 และ Sig. = .000 สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$Y_1 = 1.283 + 0.319\ (X_1) + .685\ (X_2)$$

เมื่อ Y_1 = ประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา

X_1 = ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน X_2 = ความสามารถทางการตลาด

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

H3: ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาดส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานด้าน

การตลาดผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (simple linear regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงาน

ตัวแปรพยากรณ์	B	std.erro	β	t	p-value	Collinearity	
						Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (constant)	1.282	.243		5.277	.000**		
ประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ ทางการตลาด (X_3)	.368	.071	.370	5.146	.000**	.629	1.589
R = .589, R^2 = .347, R^2 Adj = .340, SEE. = .303, F = 53.332 Sig. = .000							

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย ของตัวแปรอิสระสามารถพยากรณ์ ผลการดำเนินงานของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 58.90 ที่ระดับนัยสำคัญ .01 สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$Y_2 = 1.282 + .368\ (X_3)$$

เมื่อ Y_2 = ผลการดำเนินงาน ของธุรกิจผลิตอาหารใน จังหวัดนครราชสีมา

X_3 = ประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด

ตาราง 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรอิสระ	Beta	P-value	ผลการทดสอบสมมติฐาน
ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน (X_1)	.319	.013*	ยอมรับสมมติฐาน
ความสามารถทางการตลาด (X_2)	.685	.000*	ยอมรับสมมติฐาน
ประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด (X_3)	.368	.000**	ยอมรับสมมติฐาน

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 สรุปการทดสอบสมมติฐานที่ 1-3 ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนและความสามารถทางการตลาดส่งผลบวกต่อประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์การตลาด ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ส่วนประสิทธิผลกลยุทธ์การตลาดส่งผลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา ที่ระดับนัยสำคัญ .01

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถทางการตลาด ประสิทธิผลการดำเนินงานกลยุทธ์ การตลาด และผลการดำเนินงานด้านการตลาด หลักฐานเชิงประจักษ์ของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมา โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ความสามารถด้านการตลาด และ ประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการตลาดมีความสัมพันธ์และส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 1 แสดงให้เห็นว่า องค์กรที่มีความสามารถด้านการตลาดสูงสามารถนำกลยุทธ์ทาง การตลาดไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า การตอบสนองต่อสภาพการแข่งขัน และการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในองค์กร ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของ Morgan et al. (2012) ที่ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการความสามารถด้านการตลาดช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงงานของ Morgan et al. (2009) ซึ่งระบุว่าความสามารถด้านการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Slater & Narver (1995) ที่กล่าวว่าการแบ่งปันข้อมูลทางการตลาดระหว่างแผนก ช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินกลยุทธ์ได้อย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยสนับสนุนทฤษฎีความสามารถแบบพลวัต (dynamic capabilities theory) ของ Teece et al. (1997) ที่อธิบายว่า องค์กรที่สามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากความสามารถด้านการตลาดได้อย่างเหมาะสม จะ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนและประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า ข้อมูลต้นทุนที่ถูกต้อง ทันเวลา และมีความเกี่ยวข้องต่อการตัดสินใจมีบทบาทสำคัญในการ สนับสนุนการวางแผนและการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดขององค์กร ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของ Ussahawanitchakit (2018) ที่ระบุว่าข้อมูลทางบัญชีต้นทุนช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการวางแผนเชิงกลยุทธ์และเพิ่ม ผลการดำเนินงานขององค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Simmonds (1981) ที่กล่าวว่าข้อมูลต้นทุนมีบทบาท ในการเปรียบเทียบต้นทุน ราคา และส่วนแบ่งตลาดกับคู่แข่ง ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดกลยุทธ์ด้านราคาและ ตำแหน่งทางการแข่งขันได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ แนวปฏิบัติด้านการบัญชีต้นทุนสมัยใหม่ยังช่วยให้องค์กร สามารถเชื่อมโยงข้อมูลต้นทุนเข้ากับการตัดสินใจด้านการแบ่งส่วนตลาด การเลือกกลุ่มเป้าหมาย และการกำหนด ตำแหน่งทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Porter (1985) ที่ชี้ว่า การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงกลยุทธ์ที่สนับสนุนการกำหนดคุณค่าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ดังนั้น ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้องค์กรดำเนินกลยุทธ์การตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ รวมถึงสอดคล้องกับ ทฤษฎีเชิงสถานการณ์ (contingency theory) ที่ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับบริบทและความต้องการเชิงกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งนำไปสู่การยกระดับประสิทธิผลการดำเนินกลยุทธ์และผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น การใช้ข้อมูลต้นทุนที่ถูกต้องและทันเวลา ช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับกลยุทธ์ด้านราคา ผลิตภัณฑ์ และตำแหน่งทางการตลาดให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการแข่งขัน

2) ผลกระทบระหว่างประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด และผลการดำเนินงาน ทางการตลาด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดไม่ได้ขึ้นอยู่กับการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการแปลงกลยุทธ์ที่ วางแผนไว้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทั้งในมิติของการดำเนินการภายในองค์กร เช่น การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่รวดเร็ว และสอดคล้องกับข้อมูลตลาด การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และการจัดสรรทรัพยากรทางการตลาดอย่างมี ประสิทธิภาพ รวมถึงมิติของการดำเนินการภายนอกองค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับระดับการตอบสนองต่อความต้องการที่ แท้จริงของลูกค้า การรับรู้คุณค่าของสินค้าและบริการในสายตาของตลาด และความสามารถในการแข่งขันกับคู่แข่ง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยัง

สนับสนุนแนวคิดเชิงกลยุทธ์ที่มองว่าประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์เป็นกลไกสำคัญใน การเชื่อมโยงทรัพยากร และความพยายามด้านการตลาดไปสู่ผลลัพธ์ทางการตลาดที่เป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มยอดขาย การขยายส่วนแบ่งตลาด หรือการสร้างความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ห่วงโซ่คุณค่าของ Porter (1985) ที่เน้นว่าการเพิ่มประสิทธิภาพในทุกกิจกรรมทางธุรกิจจะนำไปสู่ความได้เปรียบ ทางการแข่งขัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Morgan et al. (2012) ที่ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินกล ยุทธ์ทางการตลาดอย่างมีประสิทธิผลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อผลการดำเนินงานทางการตลาดและผลการ ดำเนินงานขององค์กรโดยรวม โดยสรุปผลการวิจัยสามารถยืนยันได้ว่า ประสิทธิผลของการดำเนินงานกลยุทธ์ การตลาดเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจผลิตอาหาร และเป็นองค์ ความรู้ที่ช่วยตอกย้ำความสำคัญของการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การสร้าง ความสามารถใน การแข่งขันและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยและการอภิปรายผล สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ได้ว่า ประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาดทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยง (strategic mechanism) ระหว่างทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ขององค์กร ได้แก่ ความสามารถด้านการตลาดและประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน ไปสู่ผลการดำเนินงานทางการตลาดของธุรกิจผลิตอาหาร และแสดงให้เห็นว่า ข้อมูลต้นทุนไม่ได้เป็นเพียงข้อมูลสนับสนุนการควบคุมต้นทุนหรือการตั้งราคาเท่านั้น แต่สามารถยกระดับบทบาทไปสู่การเป็นทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ ที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด เมื่อข้อมูลต้นทุนมีความถูกต้อง ทันเวลา และสอดคล้องกับการตัดสินใจด้านการตลาด องค์กรจะสามารถกำหนดกลยุทธ์ด้านราคา การกำหนดคุณค่า และการเลือกตำแหน่งทางการแข่งขันได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

องค์กรควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุนและความสามารถทางการตลาดควบคู่กัน เพื่อเสริมสร้างประสิทธิผลในการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์เมื่อกลยุทธ์มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิผล จะช่วยยกระดับผลการดำเนินงานทางการตลาดได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการตลาด ประสิทธิผลของข้อมูลต้นทุน และประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาด มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานทางการตลาดของธุรกิจผลิตอาหาร ดังนั้นผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถด้านการตลาด การใช้ข้อมูลตลาดและข้อมูลต้นทุนที่ถูกต้อง ทันเวลา และเชื่อมโยงกับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ โดยมุ่งเน้นการนำกลยุทธ์การตลาดไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การบูรณาการข้อมูลต้นทุนกับการวางแผนทางการตลาดจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการกำหนดราคา การสร้างคุณค่า และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจผลิตอาหารในจังหวัดนครราชสีมาได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาบทบาทของประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์การตลาดในฐานะตัวแปรส่งผ่านหรือตัวแปรกำกับ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถด้านการตลาด ข้อมูลต้นทุน และผลการดำเนินงานทางการตลาดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังอุตสาหกรรมและพื้นที่อื่น

2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานหรือการศึกษาเชิงเวลา เพื่อเพิ่มความลึกซึ้งของผลการวิจัย โดยเฉพาะในบริบทของธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

กนกเนตร จันทบาล, แคทลียา ชาปะวัง และชุติญา คันธพนิต. (2564). บทบาทของการตลาดและผลการดำเนินงานขององค์กร. *วารสารการบัญชีและการจัดการ, 13*(2), 130–139.

กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2568). *สถิติโรงงานอุตสาหกรรม*. กระทรวงอุตสาหกรรม. สืบค้น 18 เมษายน 2568 จาก https://www.diw.go.th/webdiw/static-fac/.

Belsley, D. A., Kuh, E., & Welsch, R. E. (1980). Regression diagnostics: *Identifying influential data and sources of collinearity*. John Wiley & Sons.

Iacobucci, D., & Duhachek, A. (2003). Advancing alpha: Measuring reliability with confidence. *Journal of Consumer Psychology, 13*(4), 478–487.

Morgan, N. A., Slotegraaf, R. J., & Vorhies, D. W. (2009). Linking marketing capabilities with profit growth. *International Journal of Research in Marketing, 26*(4), 284–293.

Morgan, N. A., Katsikeas, C. S., & Vorhies, D. W. (2012). Export marketing strategy implementation, export marketing capabilities, and export performance. *Journal of the Academy of Marketing Science, 40*(2), 271–289. https://doi.org/10.1007/s11747-011-0275-0.

Nielsen, J., & Landauer, T.K. (1993). A mathematical model of the finding of usability problems. Proceedings of the SIGCHIConference on Human Factors in Computing Systems-CHI'93, 24-29 April 1993 (pp. 206-213). Amsterdam. https://doi.org/10.1145/169059.169166.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed). McGraw-Hill.

Porter, M. E. (1985). Competitive advantage: *Creating and sustaining superior performance*. Free Press.

Porter, M. E., & Millar, V. E. (1985). How information gives you competitive advantage. *Harvard Business Review, 63*(4), 149–160.

Slater, S. F., & Narver, J. C. (1995). Market orientation and the learning organization. *Journal of Marketing, 59*(3), 63–74.

Slater, S. F., Olson, E. M., & Hult, G. T. M. (2010). The moderating influence of strategic orientation on the strategy formation capability–performance relationship. *Strategic Management Journal*, 31(9), 1082–1107.

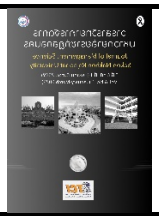
Simmonds, K. (1981). Strategic management accounting. *Management Accounting*, 59(4), 26–29.

Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic Management Journal, 18*(7), 509–533.

Ussahawanitchakit, P. (2018). Strategic costing and business growth: Evidence from beverage businesses in Thailand. *Journal of Accounting Profession, 14(*42), 45–62.

Varadarajan, P. R. (2010). Strategic marketing and marketing strategy: Domain, definition, fundamental issues and foundational premises. *Journal of the Academy of Marketing Science*, *38*, 119–140. https://doi.org/10.1007/s11747-009-0176-7.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

พฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี: กรณีศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Saving behavior of undergraduate students: A case study of the Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

เบญจพร สุทธิตังกวิเชียร [1] , วนิดา พิมพ์โคตร [2*]
Benjaporn Sutthitungkawichian [1], Vanida Pimkord [2*]

[1] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[2] คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[1] Faculty of Education, Ramkhamhaeng University
[2] Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University
Corresponding author's e-mail: benjaporn.su@rumail.ru.ac.th [1], vanida.p@rumail.ru.ac.th [2]

Received: January 08, 2026 Revised: February 05, 2026 Accepted: February 10, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ นักศึกษาที่ กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีการออม จำนวน 375 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้เรื่องการเงิน การบริหารจัดการทางการเงิน ทัศนคติต่อการออม และแรงจูงใจในการออม กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาด้วยค่าไคสแควร์ ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีการออมเป็นบางครั้งไม่แน่นอน โดยออมในรูปแบบเงินสด เหตุผลในการออม เป็นการออมเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ด้านผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เป็นตัวแปรอิสระต่อพฤติกรรมการออม พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส รูปแบบการเรียน รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือน ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการออม ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการเงิน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการทางการเงิน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่แรงจูงใจในการออมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม

คำสำคัญ: พฤติกรรมการออม, ความรู้ทางการเงิน, นักศึกษาระดับปริญญาตรี

Abstract

This research aimed to examine the saving behavior of undergraduate students in the Faculty of Education, Ramkhamhaeng University; and to identify the factors associated with their saving behavior. The sample consisted of 375 undergraduate students in the Faculty of Education at Ramkhamhaeng University, who practice saving. Data were collected via a questionnaire. Descriptive statistics, including frequency and percentage, were used to analyze personal information. The relationship between personal characteristics, financial literacy, financial management, attitudes towards saving, and saving motivation was analyzed by chi-square test. The results showed that the majority of students saved intermittently and inconsistently, with cash the primary form of saving. The most significant motivation for saving was to provide a financial cushion for emergency purpose. The analysis of the relationship between independent variables and saving behavior revealed that personal factors, (including gender, age, marital status, study style, monthly income, monthly expenses), attitude towards saving, financial literacy, and financial management were all significantly correlated with saving behavior. While saving motivation was found to have no significant correlation with saving behavior.

Keywords: saving behavior, financial literacy, undergraduate

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทั้งในระดับโลก ภูมิภาค และประเทศต่าง ๆ ล้วนส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตด้านการเงินส่วนบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม ความรู้ด้านการเงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้าใจในแง่มุมทางการเงินของชีวิตประจำวัน รวมถึงการบริหารจัดการด้านการใช้จ่ายและการออมเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ทางการเงินเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทุกคนควรมีเพื่อเสริมสร้างทักษะในการ วางแผนและบริหารจัดการด้านการเงินอย่างมีเหตุผลและความรับผิดชอบ ซึ่งจะส่งผลต่อแนวความคิดและพฤติกรรม ทางการเงินในอนาคต โดยเฉพาะสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งแม้ว่ารายได้จะมีจำนวนไม่มาก แต่การเรียนรู้ พื้นฐานด้านการเงิน เช่น การหาแหล่งรายได้ การใช้ทักษะในการหารายได้ และความเข้าใจในวิธีการเพิ่มพูนรายได้ แม้เพียงเล็กน้อย ก็สามารถสร้างรากฐานที่มั่นคงเพื่อความเป็นอิสระทางการเงินในอนาคต การได้รับประสบการณ์ใน การบริหารจัดการเงินตั้งแต่ระดับอุดมศึกษา จะช่วยให้สามารถตัดสินใจทางการเงินได้อย่างรอบรู้ ส่งเสริมการใช้จ่าย อย่างมีประสิทธิภาพ และหล่อหลอมแนวคิดที่มุ่งเน้นความเจริญรุ่งเรือง จนนำไปสู่การบริหารเงินอย่างมีความ รับผิดชอบและเตรียมความพร้อมสำหรับด้านต่าง ๆ ของชีวิต ความรู้ด้านการเงินจึงเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา ที่ไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของทุกช่วงวัย แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่งคั่ง และความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว (London School of Business & Finance, 2024)

ในบริบทของสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การปลูกฝังความตระหนักรู้ด้านการเงิน (financial literacy) จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะพื้นฐานทางการเงินในกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการเงินในอนาคต การทำความเข้าใจพฤติกรรมการเงินของเยาวชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการทางการเงิน

อย่างมีความรับผิดชอบและมีทัศนคติที่ดีต่อการออมและการใช้จ่าย โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างเสถียรภาพทางการเงินในอนาคต เนื่องจากพฤติกรรมการออมและการบริหารจัดการเงิน ของกลุ่มนี้สามารถมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระดับบุคคลและครอบครัวได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังความรู้พื้นฐานทางด้านการเงินให้กับเยาวชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้ผลิตที่มีคุณธรรมและเป็นผู้บริโภคที่ฉลาดรู้เท่าทันและคิดก่อนตัดสินใจในการใช้จ่าย รวมถึงความสามารถในการคำนวณดอกเบี้ยจากเงินฝากและสินเชื่อการ ประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนในระดับที่เหมาะสมกับวัย และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการสร้างรายได้และการดูแลครอบครัว รวมทั้งส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวอย่างมั่นคงและยั่งยืน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2565) สำหรับสถานการณ์การออมของประเทศในปัจจุบัน จากข้อมูลสถิติของธนาคารแห่งประเทศไทย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2568 ระบุว่า จำนวนบัญชีเงินฝากของประชาชนในธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดของไทย มากกว่าร้อยละ 90 มีวงเงินไม่เกิน 5 หมื่นบาท (ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน, 2568) และผลการศึกษาของงานวิจัยเกี่ยวกับความฉลาดรู้ ทางการเงินของนักศึกษาครูในประเทศไทย พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ ได้แก่ ความฉลาดรู้ทางการเงิน โดยทั่วไปของนักศึกษาครูอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าที่ควร นักศึกษาครูมักประสบปัญหาหนี้สินตั้งแต่ระหว่างการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่มาจากกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) และหนี้บัตรเครดิต หลักสูตรของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ใน ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการสอนความรู้ทางการเงินน้อยเกินไป ทำให้นักศึกษาครูขาดทักษะที่จำเป็นในการ จัดการทางการเงินส่วนบุคคล ความไม่เพียงพอของรายจ่ายของนักศึกษาครูเมื่อเทียบกับค่าครองชีพในปัจจุบัน และ พฤติกรรมการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม (สุธน วงค์แดง, 2568) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยผลการศึกษาที่ได้จะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษา ระดับหลักสูตรคณะ และมหาวิทยาลัย เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความรู้และทักษะด้านการเงินของนักศึกษา นอกจากนี้ ข้อมูลจากการศึกษายังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และสถาบันทางวิชาการ ในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และพัฒนาหลักสูตรในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้และทักษะด้านการเงินอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้การออมที่เพิ่มขึ้นของคนในประเทศยังเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นแหล่งเงินทุนหลักสำหรับการลงทุนทั้งของภาครัฐและเอกชน ลดการพึ่งพาเงินกู้จากต่างประเทศ สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้มีการเติบโตที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการออมและพฤติกรรมทางการเงิน เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการกำหนดแนวทางในการวิจัย ดังนี้

ความหมายของการออม

การออม คือ การแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งเก็บสะสมไว้สำหรับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ การออมส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นต่ำ และได้รับผลตอบแทนไม่สูงนักเมื่อเทียบกับการลงทุน โดยสัดส่วนที่เหมาะสมในการออม คือ ประมาณ 1 ใน 4 ของรายได้ในแต่ละเดือน ซึ่งอัตราส่วนนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความ เหมาะสม ขึ้นอยู่กับรายได้ปัจจุบันและแผนทางการเงินที่วางไว้ วัตถุประสงค์ในการออมอาจจะจัดสรรวัตถุประสงค์ หลักได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ออมเผื่อกรณีฉุกเฉิน 2) ออมเพื่อวัยเกษียณที่เป็นการออมระยะยาว 3) ออมเพื่อเติมฝัน เป็นการออมระยะสั้นถึงปานกลาง 1–5 ปี และ 4) ออมเพื่อการลงทุน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2568)

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาพฤติกรรมการออม ได้แก่

1. ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) เป็นทฤษฎีที่ใช้ในการทำนายความตั้งใจของแต่ละบุคคลที่จะมีส่วนร่วมในพฤติกรรม เวลา และสถานที่เฉพาะเจาะจง โดยมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายพฤติกรรมทั้งหมดที่ผู้คนมีความสามารถในการควบคุมตนเอง และทฤษฎีได้ระบุว่าความสำเร็จของพฤติกรรมขึ้นอยู่กับแรงจูงใจความตั้งใจ (intention) และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (behavioral control) โดยแบ่งความเชื่อออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรม (behavioral) บรรทัดฐาน (normative) และการควบคุม (control) (Ajzen, 2005)

2. ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต (the life cycle theory of consumption) เป็นทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์ภายใต้สมมติฐานของรายได้ถาวรในการตัดสินใจบริโภค และออมของครัวเรือน ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะบรรลุผลสำเร็จในการกระจายการบริโภคไปตลอดชีวิต โดยขึ้นอยู่กับขีดจำกัดที่กำหนดและทรัพย์สินที่มีเพิ่มขึ้นของครัวเรือนตลอดชีวิต ตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต การบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่แต่เฉพาะรายได้ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับรายได้ในอนาคตที่คาดคะเนและทรัพย์สินที่ถืออยู่ในปัจจุบัน ในช่วงแรก ๆ ของการทำงานและในช่วงปลายของวงจรชีวิต และการออมจะเป็นบวกในในช่วงกลางของวงจรชีวิตซึ่งมีรายได้สูง ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตพยายามอธิบายถึงการพึ่งพิงกันระหว่างการบริโภคกับพฤติกรรมการออมของบุคคลในวงจรชีวิต คนหนุ่มสาวที่เข้ามาในกำลังแรงงานมีรายได้ต่ำและมีอัตราการออมต่ำหรืออาจจะติดลบโดย รายได้จะเพิ่มขึ้นในช่วงวัยกลางคนซึ่งในขณะเดียวกันอัตราการออมก็เพิ่มขึ้นด้วย ช่วงเลิกทำงาน (วัยเกษียณ) รายได้จะลดลงและอาจจะเป็นที่คาดว่าเริ่มช่วงของการลงทุน (อัตราการออมติดลบ) (Modigliani, 1966)

ความรู้เรื่องการเงิน (financial literacy)

ความฉลาดรู้ทางการเงิน (financial literacy) คือ ความสามารถในการใช้ทักษะทางการเงินเพื่อการตัดสินใจทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและจัดการการเงิน โดยอาศัยความรู้ทางการเงิน เจตคติทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงิน ภายใต้บริบททางการเงินในระดับบุคคลที่เหมาะสม ได้แก่ 1) ความรู้ทางการเงิน (financial knowledge) ประกอบด้วย การวางแผนทางการเงิน และการจัดการเงิน 2) ทักษะทางการเงิน (financial skills) ประกอบด้วย การเข้าถึงข้อมูลทางการเงิน การวิเคราะห์ทางการเงิน การประเมินทางการเงิน และการตัดสินใจทางการเงิน 3) เจตคติทางการเงิน (financial attitude) ในหลายมิติ ได้แก่ ด้านความมั่นคงทางการเงิน มุมมองต่อการ สร้างความมั่นคงทางการเงินที่สะท้อนผ่านความรู้สึกไร้ความกังวลทางการเงิน และด้านความมั่งคั่งทางการเงิน มุมมองต่อความต้องการที่จะสร้างความมั่งคั่งทางการเงิน 4) พฤติกรรมทางการเงิน (financial behavior) ได้แก่ พฤติกรรมการวางแผนทางการเงิน และพฤติกรรมการจัดการเงิน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2565)

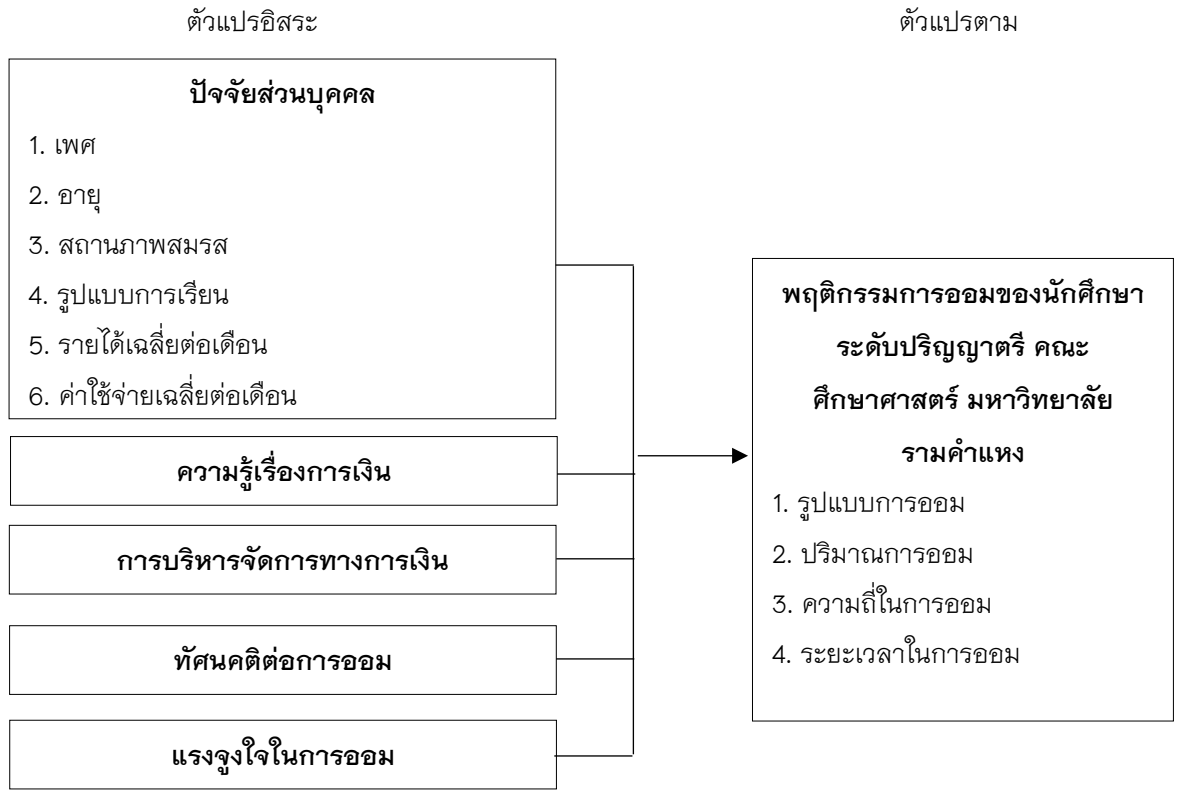
แรงจูงใจในการออม

แรงจูงใจในการออมนั้นได้รับการกล่าวถึงครั้งแรกโดย Keynes (1936) โดยได้ระบุแรงจูงใจในการออมที่

แตกต่างกัน 8 ประการ ได้แก่ 1) การป้องกัน (precaution) 2) การมองการณ์ไกล (foresight) 3) การคำนวณ (calculation) 4) การปรับปรุง (improvement) 5) ความเป็นอิสระ (independence) 6) การประกอบการ (enterprise) 7) ความภาคภูมิใจ (pride) 8) ความโลภ (avarice)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดกรอบแนวคิดในการทำการศึกษา โดยกำหนดให้ตัวแปรตาม เป็นพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้เรื่องการเงิน การบริหารจัดการทางการเงิน ทัศนคติต่อการออม และแรงจูงใจในการออม กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมติฐานการวิจัย

1. สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. สมมติฐานที่ 2 ความรู้เรื่องการเงินมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. สมมติฐานที่ 3 การบริหารจัดการทางการเงินมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

4. สมมติฐานที่ 4 ทัศนคติต่อการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

5. สมมติฐานที่ 5 แรงจูงใจในการออมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 5,858 คน ข้อมูล ณ วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2568 (สำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล (สวป.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 375 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นนักศึกษาที่มีการออมเงิน และ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณจากสูตรของ Yamane (1967) ประมาณค่าสัดส่วนของประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และใช้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม (e) ร้อยละ 5

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น **4** ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการออม ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม และส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบว่าแบบสอบถามได้สร้างขึ้นตรงตามวัตถุประสงค์ และคำนวณหาค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่ามากกว่า .5 ขึ้นไป ซึ่งผลการตรวจสอบพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้ออยู่ระหว่าง .67–1.00 ทุกข้อ หลังจากทำการปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงทำการทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลอง (tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด และคำนวณหาค่า Cronbach alpha coefficient ที่มีค่าเท่ากับหรือมากกว่า .70 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเพียงพอสามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้ สำหรับผลการวิเคราะห์แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .949

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผ่านช่องทางแบบสอบถามออนไลน์ google form และแบบสอบถามในรูปแบบกระดาษ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วคัดเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการวิจัย จำนวน 375 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive analysis) ในส่วนของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและพฤติกรรมการออม ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วน

บุคคล ความรู้เรื่องการเงิน การบริหารจัดการทางการเงิน ทัศนคติต่อการออม และแรงจูงใจในการออม กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ด้วยค่าไคสแควร์ (chi-square test)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักศึกษาปริญญาตรีของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 375 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 18-47 ปี ศึกษาในสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 2 มากที่สุด มีสถานภาพโสด รูปแบบการเรียนเป็นการเรียนอย่างเดียว ลักษณะครอบครัวอาศัยอยู่กับบิดามารดา ได้รับรายได้จากครอบครัว มีรายได้และค่าใช้จ่ายประจำต่อเดือนประมาณ 5,000–10,000 บาท มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวประมาณ 4 คน นักศึกษามีภูมิลำเนามาจากจังหวัดต่าง ๆ โดยจังหวัด 5 อันดับแรก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นราธิวาส ปัตตานี ตรัง และนครศรีธรรมราช ตามลำดับ ทั้งนี้ หลังจบการศึกษาวางแผนที่จะประกอบอาชีพอาชีพรับราชการครูมากที่สุด

2. พฤติกรรมการออมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีการออมเป็นบางครั้งไม่แน่นอน จัดสรรการออมโดยหลังหักค่าใช้จ่ายที่เหลือคือเงินออม รูปแบบและสัดส่วนของการออมเป็นเงินสดมากที่สุด ในการออมแต่ละครั้งไม่แน่นอนแล้วแต่สถานการณ์ทางการเงินในแต่ละช่วง สำหรับความถี่ในการออมส่วนใหญ่ออมไม่ประจำหรือออมเมื่อมีโอกาส ระยะเวลาในการออม มีการออมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้ เหตุผลในการออมเป็นการออมเผื่อกรณีฉุกเฉิน รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยตนเอง และตัวของนักศึกษาเองมีอิทธิพลในการตัดสินใจออมเงินมากที่สุด

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จากการผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยค่าไคสแควร์ (chi-square test) โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้พฤติกรรมการออม มีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ รูปแบบการออม ปริมาณการออม ความถี่ในการออม และระยะเวลาในการออม เป็นตัวชี้วัดของตัวแปรตาม และกำหนดปัจจัยส่วนบุคคลที่นำมาทดสอบหาความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม มีจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รูปแบบการเรียน รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือน ทั้งนี้ จากสมมติฐานที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลทั้ง 6 ด้าน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยปัจจัยด้านเพศ ด้าน อายุด้านสถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และรูปแบบการเรียน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พฤติกรรมการออม	ด้านเพศ		ด้านอายุ		ด้านสถานภาพสมรส	
	chi-S	Sig.	chi-S	Sig.	chi-S	Sig.
1. รูปแบบการออม	2.077	.722	248.970***	.000	27.450***	.001
2. ปริมาณการออม	18.505***	.002	202.509***	.000	23.837***	.008
3. ความถี่ในการออม	1.201	.878	49.255	.997	.574	1.000
4. ระยะเวลาในการออม	4.233	.120	42.066	.382	2.323	.677

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พฤติกรรมการออม	ด้านเพศ		ด้านอายุ		ด้านสถานภาพสมรส	
	chi-S	Sig.	chi-S	Sig.	chi-S	Sig.
1. รูปแบบการออม	8.870	.064	102.879***	.000	63.641***	.000
2. ปริมาณการออม	8.102	.151	72.795***	.000	50.436***	.000
3. ความถี่ในการออม	6.391	.172	21.837	.149	10.247	.853
4. ระยะเวลาในการออม	7.452**	.024	18.719**	.016	19.775*	.011

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจาก ปัจจัยส่วนบุคคลแล้ว ตัวแปรด้านการเงิน ทัศนคติ และแรงจูงใจ ยังเป็นปัจจัยที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมการออมของบุคคลได้ จากสมมติฐานที่ 2-5 ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติต่อการออม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความรู้เรื่องการเงิน การบริหารจัดการทางการเงิน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10 ขณะที่ แรงจูงใจในการออม ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม รายละเอียดแสดงดังตาราง 3 และ ตาราง 4

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการเงิน ทัศนคติ และแรงจูงใจในการออม กับพฤติกรรมการออม

พฤติกรรมการออม	ความรู้เรื่องการเงิน		การบริหารจัดการทางการเงิน		ทัศนคติต่อการออม		แรงจูงใจในการออม	
	chi-S	Sig.	chi-S	Sig.	chi-S	Sig.	chi-S	Sig.
1. รูปแบบการออม	63.927	.989	55.614	.763	39.164	.905	111.565	.599
2. ปริมาณการออม	119.083	.378	76.674	.585	54.468	.821	140.150	.598
3. ความถี่ในการออม	68.167	.970	79.241*	.095	75.185**	.019	98.366	.881
4. ระยะเวลาในการออม	62.508*	.053	42.877*	.095	28.362	.341	55.177	.581

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0

ตาราง 4 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับพฤติกรรมการออม

พฤติกรรมการออม	ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล	ความรู้เรื่องการเงิน	การบริหารจัดการทางการเงิน	ทัศนคติต่อการออม	แรงจูงใจ ในการออม
1. รูปแบบการออม	✓	×	×	×	×
2. ปริมาณการออม	✓	×	×	×	×
3. ความถี่ในการออม	×	×	✓	✓	×
4. ระยะเวลาในการออม	✓	✓	✓	×	×

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการออมเป็นเงินสด ออมหลังจากหักค่าใช้จ่าย มีการออมที่ไม่แน่นอน จำนวนเงินที่ออมขึ้นอยู่กับกับสถานการณ์การเงินในแต่ละช่วงและออมเมื่อมีโอกาส เลือกที่จะออมทั้งระยะสั้นและระยะยาว ส่วนเหตุผลหลักในการออม คือ การออมเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ และตัดสินใจออมเงินด้วยตัวเอง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของปรารถนา หลีกภัย (2563) และศศิวิมล ภู่พวง และคณะ (2566) พบว่า นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี เลือกออมเป็นเงินสด ออมแบบไม่ประจำทุกเดือน ปริมาณการออมขึ้นอยู่กับรายได้และรายจ่ายในแต่ละเดือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ของการออม คือ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายยามฉุกเฉิน

ด้านผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รูปแบบการเรียน รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมอย่างมาก เนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้ส่งผลต่อ ทัศนคติ ความสามารถในการออม ภาระค่าใช้จ่าย รวมถึงการตัดสินใจทางการเงินของแต่ละบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามลักษณะพื้นฐานของบุคคล โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบ ปริมาณ และระยะเวลาในการออมที่แตกต่างกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของปรารถนา หลีกภัย (2563) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านปัจจัยรายได้ต่อเดือนและรายจ่ายต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับจำนวนเงินออมของนักศึกษา

ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการออม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม พิจารณาได้จากตัวชี้วัดของทัศนคติต่อการออม เช่น การออมจะช่วยสร้างความมั่นคงในอนาคต การออมสามารถนำมาใช้ในการดูแลตัวเองและครอบครัวในยามฉุกเฉิน ช่วยให้มีอิสระในการเลือกใช้ชีวิตและรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดคิดในอนาคต ชี้ให้เห็นว่า ทัศนคติเป็นปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจ ความตั้งใจ และการตัดสินใจทางการเงินของบุคคล เมื่อบุคคลมีทัศนคติเชิงบวกต่อการออม จะทำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการออม ส่งผลให้เกิดความตั้งใจในการออม และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมการออมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของพจรินทร์ รังศรีสัมพันธ์ (2561) ที่พบว่า บุคคลตัดสินใจออมเพราะเชื่อว่าการออมทรัพย์คือ การสร้างความมั่นคงทางการเงินให้กับตนเองและครอบครัว

ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการเงิน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม พิจารณาได้จากตัวชี้วัด ความรู้เรื่องการเงิน เช่น มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์พื้นฐาน พื้นฐานการเงิน การลงทุน การวางแผนทางการเงิน ตลาดการเงิน และเทคโนโลยีทางการเงิน เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้สะท้อนถึง วินัยทางการเงิน ความรู้ความเข้าใจทางการเงิน และความสามารถในการวางแผนทางการเงินของบุคคล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจ ออมเงิน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของวัลลพ ล้อมตะคุ และคณะ (2566), Jaffar et al. (2022), Kumari & Mishra (2024), Prakasha et al. (2023), Setyowati et al. (2023) และ Thapa et al. (2025) พบว่า ความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับพฤติกรรมการออมของนักศึกษา

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการทางการเงิน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม พิจารณาได้จากตัวชี้วัด เช่น การรู้จักควบคุมการใช้เงิน รู้จักบริหารหนี้สิน ตั้งเป้าหมายทางการเงินระยะสั้นและระยะยาว โดยส่งผลต่อพฤติกรรม การออม ผ่านกระบวนการตัดสินใจทางการเงินของบุคคล

ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการออม ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม พิจารณาได้จากตัวชี้วัดของแรงจูงใจ เช่น ออมเพื่อการศึกษา ซื้อบ้าน รถ หรือการเกษียณ ออมเพื่อรับมือกับเหตุฉุกเฉิน เพื่อความเป็นอิสระทางการเงิน เพื่อหวังผลตอบแทน เพื่อจะช่วยให้มีชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต แม้ว่าแรงจูงใจในการออมเหล่านี้ จะเป็นเป้าหมายที่บุคคลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ แต่แรงจูงใจอาจเป็นเพียงความตั้งใจหรือเป้าหมายในอนาคต หากบุคคลยังขาดความสามารถในการออมก็จะไม่ทำให้เกิดการออมจริง

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยที่พบว่าพฤติกรรมและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาในระดับปริญญาตรีมีความสัมพันธ์กับปัจจัยในด้านต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคล ทัศนคติต่อการออม ความรู้เรื่องการเงิน และการบริหารจัดการทางการเงิน ล้วนส่งผลต่อการออมของนักศึกษา โดยทัศนคติเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความตั้งใจในการออมเงินของบุคคล แต่แรงจูงใจเพียงอย่างเดียว ยังไม่สามารถสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมการ ออมโดยตรงได้ หากไม่มีการวางแผนทางการเงิน วินัยในการออม หรือความรู้ทางการเงิน โดยความรู้ด้านการเงิน และการบริหารจัดการทางการเงินมีบทบาทสำคัญในการสร้างวินัยการออมและการวางแผนทางการเงิน เมื่อบุคคลมี ความรู้ที่ชัดเจนและเข้าใจแนวทางการบริหารเงิน จะส่งผลให้เกิดวินัยการออมและการวางแผนทางการเงินที่ดีขึ้น ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการออมและนำไปสู่พฤติกรรมการออมที่เหมาะสมและต่อเนื่องมากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็น ถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการเงิน (financial literacy) ของนักศึกษา เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ในการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางด้านการเงินเพื่อเป็น แนวทางหลักในการส่งเสริมพฤติกรรมการออมที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการเงิน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการทางการเงินมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมของนักศึกษาในระดับน้อย อาจเป็นมีความรู้และทักษะด้านการเงินที่จำกัด ดังนั้น สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการเงิน และการบริหารจัดการทางการเงินส่วนบุคคล โดยเน้นการฝึกทักษะที่นำไปใช้ได้จริง เช่น การวางแผนรายรับ–รายจ่าย การควบคุมการใช้เงิน และการบริหารหนี้สิน มากกว่าการสร้างแรงจูงใจเพียงอย่างเดียว

1.2 การจัดกิจกรรมหรือโครงการส่งเสริมการออม ควรมุ่งเน้นการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการออม ควบคู่กับการพัฒนาวินัยทางการเงิน เช่น การตั้งเป้าหมายออมที่ชัดเจนและเหมาะสมกับรายได้ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการออมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.3 การกำหนดนโยบายหรือมาตรการส่งเสริมการออม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณานโยบายที่ช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย หรือเพิ่มโอกาสในการออม เช่น การสนับสนุนโครงการออมทรัพย์สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษา เพื่อ สร้างพื้นฐานพฤติกรรมการออมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น การพัฒนาเครื่องมือช่วยออม ควรส่งเสริมการใช้ เครื่องมือทางการเงิน ที่ช่วยให้เกิดการออมอัตโนมัติ เช่น การออมแบบหักเงินอัตโนมัติ แอปพลิเคชันบันทึกรายรับ–รายจ่าย หรือ บัญชีเงินออมเฉพาะเป้าหมาย เพื่อเปลี่ยนความตั้งใจให้เป็นพฤติกรรมการออมจริง

1.4 การสื่อสารรณรงค์ด้านการออม การรณรงค์ด้านการออม ควรปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ของกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นวิธีการออมที่ทำได้จริงในชีวิตประจำวัน มากกว่าการนำเสนอเป้าหมายระยะยาวที่อาจทำให้เกิดความรู้สึกไกลตัว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังประชากร ที่มี ช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระดับรายได้ที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมและสามารถ อ้างอิงไปใช้กับกลุ่มประชากรอื่นได้มากขึ้น

2.2 ควรเพิ่มปัจจัยอื่นที่อาจมีผลต่อพฤติกรรมการออม ควรศึกษาปัจจัยเพิ่มเติม เช่น วินัยทางการเงิน อิทธิพลจากครอบครัวและสังคม การเข้าถึงผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงิน เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมการออมได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย การวิจัยในอนาคตควรใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่ออธิบายเหตุผลเชิงลึกว่าทำไมบางปัจจัย เช่น แรงจูงใจในการออมอาจไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออม

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). *การออม*. สืบค้น 19 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.bot.or.th/th/satang story/money-plan/saving.html.

ปรารถนา หลีกภัย. (2563). พฤติกรรมการออมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดตรัง. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 13*(1), 111-126.

พจรินทร์ รังศรีสัมพันธ์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมและทัศนคติของลูกค้าธนาคารออมสิน สาขาบิ๊กซีบางปะกอก กรุงเทพมหานคร. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 1*(2), 48-56.

วัลลพ ล้อมตะคุ, สิทธิชัย ลีวิวัฒน์วงศ์ และสิริเกียรติ รัชชุศานติ. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีเงินออมของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. *วารสารรัชต์ภาคย์, 17*(51), 192-204.

ศศิวิมล ภู่พวง, วิรุณสิริ ใจมา และประภาพรรณ ไชยานนท. (2566). พฤติกรรมการออมของเจเนอเรชั่นซี (Gen Z) : นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 13*(3), 77-91.

ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2568). *รายงานภาวะเงินฝากและการออม*. สืบค้น 27 มกราคม 2569 จาก https://www.gsb.or.th/gsbresearch/published-works/14025/.

สุธน วงค์แดง. (2568). ความฉลาดรู้ทางการเงินของนักศึกษาครู: กลยุทธ์และแนวทางการเสริมสร้างความพร้อมสู่วิชาชีพในยุคดิจิทัล. *วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์, 5*(1), 101-115.

สำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล (สวป.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2568). *สถิติที่เกี่ยวกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยงานนโยบายและแผน*. สืบค้น 2 กรกฎาคม 2568 จาก http://www.regis.ru.ac.th/index.php/10-stat/20-planpolicy_stat. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2565). *ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้การเงิน (Financial Literacy) ของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น.* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

Ajzen, I. (2005). Laws of human behavior: Symmetry, compatibility, and attitude– behavior correspondence. In A. Beauducel, B. Biehl, M. Bosniak, W. Conrad, G. Schönberger, & D. Wagener (Eds.), *Multivariate research strategies* (pp. 3–19). Shaker Verlag.

Jaffar, M. W. A., Jusoh, Z. M., & Mohamed, R. N. (2022). Determinants of saving behavior among the students at Universiti Putra Malaysia. *Jurnal Pengguna Malaysia, 38*(2), 36–53.

Keynes, J. M. (1936). *The general theory of employment, interest and money*. Macmillan.

Kumari. S., & Mishra. O M. (2024). Saving behaviour and financial literacy: An empirical study of university students. *OPJU Business Review, 3*(1), 119–131. https://doi.org/10.63825/opjubr.2024.3.1.851.

London School of Business & Finance. (2024). *What is Financial Literacy? Why it is Important for Students*. Online Learning. Retrieved July 28, 2025, from, https://www.lsbf.org.uk/blog/online–learning/what–is–financial–literacy–why–it–isimportant–for–students.

Modigliani, F. (1966). The life cycle hypothesis of saving, the demand for wealth and the supply of capital. *Social Research*, *33*(2), 160–217.

Prakasha, G. S., Shruti, J., Jestin, J., Mathai, S., & Thirumalesha, S. (2023). Effect of social influence on the saving behaviour of freelancing undergraduate students, mediated by financial literacy and self–control. *Journal of nursing and social sciences related to health and illness*, *25*(4), 298–306.

Setyowati, E., Zulaihati, S., & Fauzi, A. (2023). The effect of financial literacy and peers towards saving behavior with self–control as mediating variable of undergraduate students of Jakarta State University. *Nexus Synergy: A Business Perspective, 1*(2), 61–71.

Thapa, B.K., Chaulagain, R.K., & Paudel, R.R. (2025). Financial literacy and saving behavior of university student in Nepal. *International Journal of Research in Finance and Management, 8*(1), 738–746.

Yamane, T. (1967). *Elementary sampling theory*. Prentice Hall.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

Quality of working life of personnel under the Songkhla Provincial Administrative Organization

นันท์นลิน ทองคง [1], นุรฮูดา เตะปูยู [2], รัตนา เล็งเจ๊ะ [3], วรรณิดา ลาหมีด [4] ศรินธา ทำเผือก [5], ศลิษา ยอดสวัสดิ์ [6], นิศากร มาเอียด [7], ศดานนท์ วัตตธรรม [8*]

Nannalin Thongkhong [1], Nurahuda Tehpuyu [2], Rattana Lengjeh [3], Wannida Lahmeed [4], Sarintha Tamphuek [5], Salisa Yordsawat [6], Nisakorn Ma-aeid [7], Sadanon Wattatham [8*]

[1,2,3,4,5,6,7] หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
[8]สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[1,2,3,4,5,6,7] Bachelor of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University
[8] Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University
Corresponding author's e-mail: sadanon.wa@skru.ac.th [8]

Received: January 13, 2026 Revised: February 06, 2026 Accepted: February 10, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา และ 2) เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำแนกตามข้อมูลประชากรศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำนวน 183 คน โดยใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00 ค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .74 – .77 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าความแปรปรวนทางเดียว ผลการศึกษา พบว่า 1) คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ และด้านค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน และ 2) ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำแนกตามข้อมูลประชากรศาสตร์ พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่

มีตำแหน่งงานต่างกันจะทำให้ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายหรือปรับปรุงแผนพัฒนาบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นในระบบ และเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการทำงาน, องค์การบริหารส่วนจังหวัด, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objective of this research was to 1) study the level of quality of working life among personnel under the Songkhla Provincial Administrative Organization, and 2) compare the level of quality of working life among personnel under the Songkhla Provincial Administrative Organization, categorized by personal factors. The sample consisted of 183 personnel under the Songkhla Provincial Administrative Organization, selected through proportional stratified sampling. The research instrument was a 5-point Likert scale questionnaire with Index of Item Objective Congruence (IOC) of 1.00 and a reliability coefficient ranging from .74 – .77. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation. Inferential statistics, specifically the Independent Sample t-test and One-Way ANOVA, were employed to test the research hypotheses. The results of the study found that: 1) The overall quality of working life among personnel under the Songkhla Provincial Administrative Organization was at a very high level. When considering each dimension, the working environment had the highest mean score, followed by career advancement and remuneration. 2) The comparison of quality of working among Songkhla Provincial Administrative Organization personnel, classified by demographic characteristics, revealed that factors (gender, age, education level, and monthly income) showed no significant difference in quality of work life. However, different job positions resulted in statistically different in quality of life at the level of .01. These findings provide a basic for the organization to develop policy proposals and improve personnel development plans, particularly career advancement, to foster organizational trust and encourage continuous self-development among staff.

Keywords: quality of work life, Provincial Administrative Organization (PAO), Provincial Government Organization (PGO)

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันสังคมมนุษย์มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การที่องค์การจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์โดยมีทรัพยากรมนุษย์ (human resources) เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนองค์การไปสู่เป้าหมาย การให้ความสำคัญต่อทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่องค์การไม่ควรมองข้าม เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานได้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การ และบรรลุถึงความต้องการของบุคลากรที่นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีอันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรในท้ายที่สุด โดยทั่วไปแล้วในการดำเนินงานขององค์การ มักจะมุ่งหวังให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการทำงาน และมี

ทัศนคติที่ดีต่อองค์การ รับรู้ถึงจิตสำนึกของตนเอง คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี มีความผูกพันต่อองค์การ รวมทั้งเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ด้วยปัจจัยที่กล่าวมานี้ ทำให้องค์การมีความเข้มแข็งที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยการมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพทั้งสิ้น

ดังนั้น คุณภาพชีวิตในการทำงานจึงเป็นเป้าหมายชีวิตของคนทำงาน เมื่อเป้าหมายของทั้งสองฝ่าย คือ บุคลากร และองค์การสอดคล้องกันแล้ว บุคลากรในองค์กรมีความสุขในการทำงาน เกิดความผูกพันต่อองค์การ บุคลากรจะรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ เป็นผลให้เกิดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การตามมา (มธุริน แจ่มแจ้ง, 2562) บุคลากรที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี จะรู้สึกว่างานมีคุณค่า และสำคัญต่อตนเอง มีความผูกพันกับงาน รวมถึงมีแรงจูงใจ และทุ่มเทในการทำงาน การที่บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในเป้าหมาย และวิธีการทำงาน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร องค์กรที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเกิดจากบุคลากรทุกคนในทุกระดับที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานดี ร่วมกันขับเคลื่อนเป้าหมาย แม้ในยุคที่องค์กรมีเทคโนโลยีสูง ก็ยังจำเป็นต้องใช้คนในการควบคุม ดูแล และแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน เพื่อให้ระบบทำงานได้อย่างมีประสิทธิผล (สมยศ นาวีการ, 2533)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มีอิสระในการกำหนดนโยบาย จัดบริการสาธารณะ ประสานความร่วมมือระหว่างราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น อีกทั้งยังทำหน้าที่ในการบูรณาการร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ทำให้มีภารกิจและโครงการในแผนพัฒนาจังหวัดสงขลา ต้องดำเนินการเป็นจำนวนมาก ภายใต้โครงสร้างการบริหารงาน จำนวน 15 กอง มีบุคลากรจำนวน 339 คน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ข้อมูล ณ วันที่ 15 กรกฎาคม 2568) ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้หากบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพแล้วย่อมทำให้โครงสร้างองค์กรมีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ดังนั้น การที่บุคลากรดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ หรือมีคุณภาพชีวิตในการทำงานนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานด้วย (นราทิพย์ ผินประดับ, 2562; ธนภรณ์ พรรณราย, 2565)

จากสภาพปัญหาในการจัดการคุณภาพของการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายในการบริหารจัดการบุคลากรที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากการถ่ายโอน และการโยกย้ายบุคลากรจากหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งบุคลากรเหล่านี้อาจไม่ได้มีคุณภาพตามที่คาดหวัง ส่งผลให้ภารกิจและโครงการต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาจังหวัดมีความซับซ้อนมากขึ้น การบริหารจัดการภายในองค์กรจึงจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับงบประมาณที่มีอยู่ ทั้งในส่วนของรายได้ที่องค์กรสามารถจัดเก็บเองได้ และรายได้ที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ (ธนาวุฒิ คำศรีสุข และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2565) แม้ว่ารัฐจะกำหนดสวัสดิการ และค่าตอบแทนสำหรับข้าราชการไว้ แต่ในความเป็นจริงยังไม่เพียงพอ และไม่เหมาะสมกับอัตราค่าครองชีพในปัจจุบัน ข้าราชการต้องเผชิญ กับปัญหาหลายประการ เช่น ค่าอาหารทำงานนอกเวลาที่ได้รับค่าตอบแทนไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการที่มีการกำหนดการเบิกจ่ายแตกต่างกันตามระดับตำแหน่ง และค่ารักษาพยาบาลที่จำกัดให้เบิกจ่ายเฉพาะโรงพยาบาลของรัฐเท่านั้น นอกจากนี้ เงินช่วยเหลือการศึกษาของบุตรที่รัฐให้ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ในขณะที่สถานศึกษามีค่าใช้จ่ายสูงกว่าที่รัฐสนับสนุนอย่างมาก เหล่านี้เป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นว่าสวัสดิการ และค่าตอบแทนที่รัฐจัดให้ยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการ และค่าครองชีพของข้าราชการในปัจจุบัน (จริยา กิจสมพร, 2550)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เพื่อผลที่ได้จากการศึกษา มาปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มคุณภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมากยิ่งขึ้น โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ และเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรให้มีการทำงานที่ดียิ่งขึ้น ทำงานอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เข้ามาในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาได้ซึ่งการศึกษาคุณภาพชีวิตของบุคลากรในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนา วางแผน ปรับปรุง ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ให้มีบุคลากรที่มีคุณภาพที่ดีให้กับองค์การต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

Walton (1973) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life: QWL) เป็นลักษณะการทำงานที่ตอบสนองความต้องการ และความปรารถนาของบุคคล โดยพิจารณาคุณลักษณะแนวทางความเป็นบุคคล สภาพตัวบุคคลหรือสังคม เรื่องสังคมองค์การที่ทำให้งานประสบผลสำเร็จ ในขณะที่ Cummings & Worley (2008) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นการมุ่งเน้นไปยังผลที่เกิดขึ้นตามแต่ละประสบการณ์ส่วนบุคคลในการทำงาน วิธีการหรือแนวทางการปรับปรุงการทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล เช่น การเพิ่มคุณค่าของงาน และการปรับปรุงงาน สำหรับ Newstrom (2007) ได้กล่าวถึง คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง ความเอื้ออำนวยหรือไม่เอื้ออำนวยของสภาพแวดล้อมการทำงานของพนักงานในองค์กร ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่องค์กรต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบในการพัฒนางานและสภาพการทำงานให้เหมาะสม รวมถึงพฤติกรรมองค์กรที่สนับสนุนการทำงาน เช่น การสื่อสารแบบเปิด ระบบการให้รางวัลที่เท่าเทียมกัน ความกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงในอาชีพ การเพิ่มคุณค่าของงาน การปรับปรุงระบบการทำงาน ที่มักจะเน้นการพัฒนาทักษะของพนักงาน การลดความเครียดจากการทำงาน และการพัฒนาระบบแรงงานสัมพันธ์ให้เกิดความร่วมมือมากขึ้น ทั้งหมดนี้ กล่าวได้ว่าจากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้นเห็นไปในทิศทางเดียวกันที่ว่าคุณภาพชีวิตในการทำงาน ต้องให้ความสำคัญกับความต้องการของแต่ละบุคคล ภายใต้สภาพแวดล้อมการทำงานที่เปลี่ยนไปตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายและประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น จึงสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง การที่พนักงานได้รับการตอบสนอง ความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ผ่านกระบวนการหรือนโยบายต่าง ๆ ที่องค์การจัดขึ้น ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ มีขวัญกำลังใจที่ดี มีทัศนคติที่ดีต่อองค์การนำไปสู่ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์การ

2. องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงาน มีองค์ประกอบทั้งหมด 8 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้ (Walton, 1973; นาวี อุดร และคณะ, 2561) ได้แก่ 1) ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอ และยุติธรรม จะส่งผลให้ระบบการจ่ายค่าจ้าง และเงินเดือนเป็นไปอย่างเหมาะสมกับงานที่ทำ และช่วยให้องค์การสามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้เต็มใจทำงานกับองค์การต่อเนื่องกันไป 2) ด้านความก้าวหน้า และความมั่นคง การที่พนักงานได้รับการส่งเสริม และเปิดโอกาสให้มี

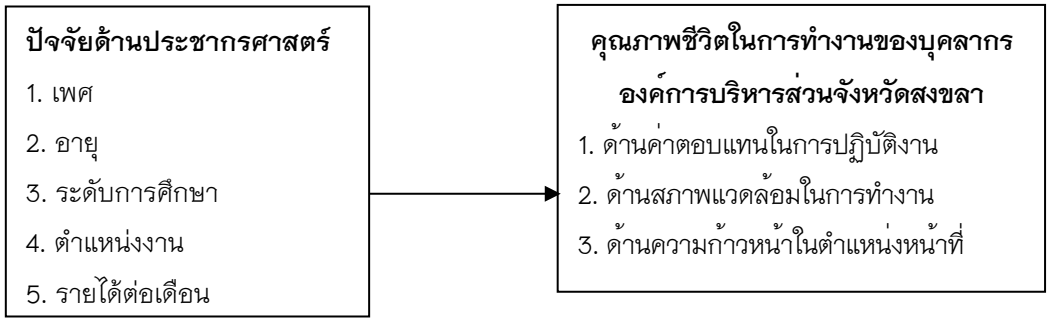
การพัฒนา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของตนเองโดยเปิดโอกาสให้พนักงานได้ใช้ความรู้ความสามารถ ของตนในการทำงานอย่างเต็มที่ 3) ด้านการได้รับการพัฒนาทักษะ และการใช้ความสามารถการที่พนักงานได้รับโอกาสในการสร้างเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถความเชี่ยวชาญในงาน และทักษะใหม่ ๆ ทำให้รู้สึกว่าตนมีคุณค่า และรู้สึกท้าทายที่ได้ใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ 4) ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การที่พนักงานรู้สึกว่าตนมีคุณค่าได้รับการยอมรับ และได้รับความร่วมมือในการทำงานจากกลุ่มเพื่อนร่วมงาน รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่งกันและกัน 5) ด้านสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย การที่พนักงานได้ปฏิบัติงานในสถานที่และสภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมปลอดภัย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับลักษณะงานเป็นการเพิ่มระดับความพึงพอใจในการทำงานสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน 6) ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน การที่พนักงานจัดความสมดุล ให้เกิดขึ้นในชีวิตระหว่างช่วงเวลาในการปฏิบัติงานกับช่วงเวลาที่เป็นอิสระจากงาน 7) ด้านการได้ทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การที่พนักงานมีความรู้สึกว่างานที่ทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม ได้แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และองค์การของตนได้ทำประโยชน์ให้สังคม 8) ด้านการได้รับการปกป้องสิทธิส่วนบุคคลการที่พนักงานมีสิทธิ และสามารถปกป้องสิทธิของตนเองได้มีแนวปฏิบัติระเบียบวัฒนธรรมในองค์การที่เอื้อต่อการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล

โดยสรุป องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นที่ครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ และความพึงพอใจของบุคลากรไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมการทำงานหรือปัจจัยอื่น ๆ และเป็นสิ่งสำคัญที่ขับเคลื่อนในการทำงานของบุคลากร และองค์การ และยังเป็นส่วนที่ทำให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี

นอกจากนี้ หากศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของหน่วยงานทางด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตโดยจำแนกตามข้อมูลประชากรศาสตร์ จึงนำไปสู่ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และรายได้ต่อเดือน ในประเด็นมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่อย่างไร (ณัฐพล อุตส่าห์, 2566; นรินทร์ อบแพทย์, 2563; ปณัฏฐ์สรณ์ อินทร์ขลิบ และคณะ, 2560) รวมไปถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จาก 8 ด้าน สามารถสรุปเป็น 3 ด้านหลัก ที่สอดคล้องกับหลักการสำคัญของ Walton (1973) ที่ผู้วิจัยได้กล่าวสรุปไว้ข้างต้น ถึงเรื่องของค่าตอบแทน สภาพบริบทแวดล้อมในการทำงาน และความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ตามประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น จึงนำไปสู่ตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) ด้านค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน 2) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และ 3) ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้พัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Walton (1973) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative methods) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำนวน 336 คน จากนั้นกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (sample size) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และมีค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% (e = .05) ด้วยสูตรคำนวณของ Yamane (1973) จากบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำนวน 336 คน โดยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 183 คน จากนั้น ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (proportional stratified random sampling) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสำนัก/กอง และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (sample random sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนบุคลากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสำนัก/กอง ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

สำนัก/กอง	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1. สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด	22	12
2. สำนักงานเลขานุการองค์การบริหารส่วนจังหวัด	17	9
3. กองคลัง	33	18
4. สำนักช่าง	50	27
5. กองสาธารณสุข	37	20
6. กองยุทธศาสตร์ และงบประมาณ	26	14
7. กองสวัสดิการสังคม	16	9
8. กองพัสดุ และทรัพย์สิน	22	12
9. กองการท่องเที่ยว และกีฬา	25	13
10. กองการเจ้าหน้าที่	26	14
11. กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	23	13
12. หน่วยตรวจสอบภายใน	7	4
13. กองส่งเสริมการเกษตร	8	4
14. กองกิจการขนส่ง	12	7
15. กองผังเมือง	12	7
ภาพรวม	336	183

ที่มา: องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา (2568)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และรายได้ต่อเดือน 2) คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ด้านค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งเป็นคำถามแบบประมาณค่า (rating scale) โดยแบ่งคะแนนเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับน้อยที่สุด ไปจนถึงระดับมากที่สุด จากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา

(content validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบสอบถามกับจุดประสงค์ (Index of Item–Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่า ข้อคำถาม จำนวน 27 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง .50 – 1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2554) สามารถนำไปใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น จากนั้นนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของ Cronbach (α–coefficient) ด้วยการนำไปทดลองใช้ (tryout) กับบุคลากรในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 คน ผลที่ได้เท่ากับ 0.7 (Cronbach, 1951) จึงสามารถนำค่าที่ได้ไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป สำหรับการแปลความหมายของระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้แปลความหมายด้วยวิธีการใช้ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจคุณภาพแล้ว เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากร จำนวน 183 ชุด ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถาม จนครบตามจำนวน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

1) วิเคราะห์หาค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percent) เพื่ออธิบายปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และรายได้ต่อเดือน

2) วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่ออธิบายระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

3) วิเคราะห์โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t–test) และค่าความแปรปรวนทางเดียว (one–way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ เมื่อพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's method)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 149 คน (ร้อยละ 81.40) มีอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 85 คน (ร้อยละ 46.40) มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี

จำนวน 126 คน (ร้อยละ 68.90) ตำแหน่งงานในระดับเจ้าหน้าที่/พนักงานทั่วไป จำนวน 143 คน (ร้อยละ 78.10) และรายได้ต่อเดือนระหว่าง 15,001 – 30,000 บาท จำนวน 87 คน (ร้อยละ 47.50)

2. ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้นำเสนอ 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ดังตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน	3.54	.63	มาก
2. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	3.86	.53	มาก
3. ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่	3.77	.52	มาก
ภาพรวม	3.72	.44	มาก

จากตาราง 2 ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.72, S.D. = .44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.86, S.D. = .53) รองลงมาด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.77, S.D.=.52) และด้านค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54, S.D. = .63) ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

การเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำแนกตามประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และรายได้ต่อเดือน โดยนำเสนอ 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ดังตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์		n	$\overline{X}$	S.D.	t/F	Sig.	เปรียบเทียบรายคู่
เพศ	ชาย	34	3.82	0.39	1.53	.129	–
	หญิง	149	3.70	0.45			
อายุ	20 – 30 ปี	52	3.79	.36	3.20	.25	–
	31 – 40 ปี	85	3.62	.47			
	41 – 50 ปี	35	3.78	.44			
	51 ปีขึ้นไป	11	3.94	.41			

ตาราง 3 (ต่อ)

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์		n	$\overline{X}$	S.D.	t/F	Sig.	เปรียบเทียบรายคู่
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	24	3.73	.29	0.32	.72	–
	ปริญญาตรี	126	3.70	.46			
	ปริญญาตรีขึ้นไป	33	3.77	.46			
ตำแหน่งงาน	ผู้บริหารระดับสูง	9	4.09	.17	3.86	.01**	คู่ที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารระดับสูงกับเจ้าหน้าที่/พนักงานทั่วไป
	ผู้บริหารประจำ/หัวหน้าส่วน	4	4.08	.17			
	หัวหน้าฝ่าย/หัวหน้างาน	27	3.78	.40			
	เจ้าหน้าที่/พนักงานทั่วไป	143	3.67	.45			
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 15,000 บาท	48	3.81	.37	.31	.731	–
	15,001 – 30,000 บาท	87	3.58	.47			
	30,001 – 50,000 บาท	37	3.83	.41			
	50,001 บาทขึ้นไป	11	4.08	.16			

**p<.01

จากตาราง 3 พบว่า การเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ตำแหน่งงานที่แตกต่างกัน ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานต้องได้รับการตอบสนองความต้องการ และความปรารถนาด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ความภาคภูมิใจในองค์กร โอกาสในการพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงาน สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ถูกสุขลักษณะ และความก้าวหน้า ความมั่นคงในการทำงานอยู่พอควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร ผลจิตต์ (2557) พบว่า ด้านค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ในขณะที่งานวิจัยของศุภลักษณ์ ไทยแท้ (2566) พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านความก้าวหน้า และความมั่นคงมีระดับความพึงพอใจน้อย แสดงให้เห็นว่าบุคลากรให้ความสำคัญต่อด้านความมั่นคงในงานมาก กล่าวได้ว่าองค์กรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาเพิ่มทักษะความรู้ ความสามารถในการทำงานของแต่ละบุคคล มีการมอบหมายงานใหม่ ๆ ที่ต้องใช้ความรู้ และทักษะให้เกิดความชำนาญมอบหมายงานให้รับผิดชอบอย่างเต็มตัว ให้การสนับสนุนบุคลากรในการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน แต่ในขณะเดียวกัน การสนับสนุนขององค์กรในประเด็นความมั่นคง และ

ความก้าวหน้าในอาชีพนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ควรมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ลดขั้นตอน กระบวนการลดระยะเวลา ไม่ควรเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์บ่อย ๆ ทำให้การวางแผนของการขอเลื่อนตำแหน่งล่าช้าและมีความไม่แน่นอน หากพิจารณาจากระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากร บุคลากรมีความต้องการมาก และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรโดยตรง และสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ ไปสู่ในระดับที่สูงขึ้น

2. การเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

การเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จำแนกตามข้อมูลประชากรศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา มีแนวทางการบริหารงานที่เท่าเทียมกันทุกเพศ มีการจัดสภาพแวดล้อม และสวัสดิการที่เสมอภาค ทำให้ทั้งเพศชายและเพศหญิงสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับการสนับสนุนที่เท่าเทียม โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ ซึ่งถือเป็นงานที่มีเกียรติและมุ่งเน้นการให้บริการประชาชนเป็นสำคัญ และการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จะมีกิจกรรมที่ต้องช่วยเหลือในการทำงาน เนื่องจากเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่ จำเป็นต้องใช้ศักยภาพในการทำงานที่เหมาะสมกับแต่ละเพศ สอดคล้องกับงานวิจัยของนพวรรณ มิตทจันทร์ (2559) พบว่า เพศชายและเพศหญิงต่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่ต่างกัน มีความใส่ใจด้านรายละเอียดของงาน แสดงออกถึงการมีจิตวิญญาณของบุคลากรภาครัฐเป็นสิ่งสำคัญ

2.2 บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา มีการให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี ทั้งในด้านกายภาพ สถานที่ เครื่องมือ และด้านจิตใจ บรรยากาศการทำงาน ความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุขในการทำงาน สามารถปรับตัวได้ตามช่วงอายุงานและสอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงานที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามอายุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพลอยบุษรา บุญญาพิทักษ์ (2564) พบว่า บุคลากรทุกช่วงอายุ ต่างรับรู้และเข้าใจคุณภาพชีวิตในการทำงาน มักมีความสามารถในการจัดการกับงาน และความเครียดได้ดี

2.3 บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้มาจากบุคลากรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และรวมไปถึงการศึกษาระดับอื่น ๆ ต่างมีระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรที่มีการศึกษาทุกระดับสามารถนำความรู้ และทักษะที่มีมาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจในระบบงาน และการจัดการองค์กร อีกทั้งสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในการทำงานได้ดี และแก้ไขปัญหาได้ตามวุฒิการศึกษาตามแต่ละสาขาที่ตรงตามตำแหน่งงานในการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรลักษณ์ เวชมณี (2558) พบว่า บุคลากรทุกระดับการศึกษาอยู่ในระดับค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้ระดับคุณภาพชีวิตของทุกวุฒิการศึกษาของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีไม่แตกต่างกัน

2.4 บุคลากรที่มีตำแหน่งงานต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่/พนักงานทั่วไป มักมีหน้าที่การงานที่ชัดเจนมีความรับผิดชอบตรงตามบทบาท และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และระบบการทำงานขององค์กรได้ดี ส่วนหนึ่งเกิดจากเป็นตำแหน่งงานเชิงปฏิบัติอาจต้องมุ่งเน้นในเรื่องของภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพียงหน้าเดียว ในขณะที่ผู้บริหารอาจต้องมีการตัดสินใจในเชิงบริหารที่ค่อนข้างหลากหลายในแต่ละวัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพรพิมล ปานเงิน (2564) พบว่า บุคลากรในระดับผู้ปฏิบัติงานประสบปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และขาดความปลอดภัยอย่างเพียงพอ

นอกจากนี้ บุคลากรยังมีความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงานอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเครียดสะสม และความเหนื่อยล้าในการปฏิบัติหน้าที่

2.5 บุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มบุคลากรนี้มีความพึงพอใจต่อรายได้ที่ได้รับ ส่วนหนึ่งบุคลากรมีความเข้าใจในระดับการเลื่อนขั้นเงินเดือนตามตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานในทุกรอบ 6 เดือน จึงเข้าใจในรายได้ที่มี ณ ปัจจุบันสอดคล้องกับความคาดหวังในการดำเนินชีวิต และสามารถสร้างสมดุลระหว่างงาน และชีวิตส่วนตัวได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภลักษณ์ ตรีสุวรรณ (2548) พบว่า ค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรมมีผลโดยตรงต่อแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรอยู่ในระดับสูง บุคลากรที่ได้รับค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมมีความรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่า ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

คุณภาพชีวิตในการทำงาน ถือเป็น “กลไกเชิงยุทธศาสตร์” ของการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นควรกำหนดมาตรการเชิงนโยบายให้เป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่มีความสำเร็จของแผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนบริหารงานบุคคล ไม่ควรมองเป็นเพียงงานสนับสนุน แต่ควรถูกยกระดับเป็นนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ด้วยเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรท้องถิ่น โดยเฉพาะเรื่องของค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารต้องมีแนวทางเชิงนโยบายในการให้ค่าตอบแทนที่คุ้มค่าและเพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ที่มอบในเรื่องของประสิทธิภาพการบริหารและการบริการสาธารณะ ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญตั้งแต่ “ต้นทาง” คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ลดความเหลื่อมล้ำเชิงตำแหน่ง และสร้างความผูกพันต่อองค์กร เพื่อนำไปสู่ “ปลายทาง” คือ การยกระดับความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตอบสนองต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาควรนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการทบทวน และปรับปรุงระบบค่าตอบแทนให้มีความเหมาะสม เป็นธรรม และสอดคล้องกับภาระงานของแต่ละระดับ โดยผู้มีอายุงานมากควรได้รับค่าตอบแทนที่สะท้อนถึงความเชี่ยวชาญ ส่วนบุคลากรใหม่ควรได้รับสิทธิประโยชน์เสริมเพื่อสร้างความมั่นคง และแรงจูงใจ พร้อมเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาระบบค่าตอบแทนให้ตอบสนองต่อความต้องการจริง และควรมีระบบรางวัลหรือโบนัสสำหรับผู้ที่มีผลงานดีเด่นเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ เป็นต้น

1.2 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานและบรรยากาศในองค์กรให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน โดยการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย แสงสว่าง อากาศถ่ายเท และพื้นที่พักผ่อน เพื่อช่วยลดความเครียด และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมบรรยากาศทางจิตใจ โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และให้การยอมรับผลงานอย่างเหมาะสม สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างความรู้สึกมีคุณค่า และความผูกพันต่อองค์กร

1.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกับบุคลากรที่เพิ่งบรรจุใหม่ ควรมีแนวทางพัฒนาและสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เช่น

การอบรมเพิ่มพูนทักษะ การให้คำแนะนำด้านอาชีพและการสร้างโอกาสในการเติบโตในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อให้บุคลากรมองเห็นอนาคตของตนเองในองค์กร นอกจากนี้ควรมีระบบการประเมินผล และการเลื่อนตำแหน่งที่โปร่งใส เป็นธรรมและอิงกับผลงานจริง เพื่อให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นในระบบ และเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในภาพรวมของหน่วยงานท้องถิ่นประเภทอื่น ดังนั้นควรขยายขอบเขตการศึกษาสู่หน่วยงานอื่น เช่น เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรเพิ่มตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน เช่น ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์การ แรงจูงใจ หรือภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้วางแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคล และยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

จริยา กิจสมพร. (2550). *สวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลที่ข้าราชการได้รับระหว่างอยู่ในราชการ.* การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

จิราพร ผลจิตต์. (2557). *คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี.* งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฐพล อุตส่าห์. (2566). คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 7*(1),112-129.

ธนภรณ์ พรรณราย. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา.* สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธนาวุฒิ คำศรีสุข และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2565). ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(1), 369-386.

นพวรรณ มิตทจันทร์. (2559). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน 4 อำเภอ ของจังหวัดสงขลา.* การศึกษาค้าคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นราทิพย์ ผินประดับ. (2562). คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 5*(1), 171-180.

นรินทร์ อบแพทย์. (2563). *คุณภาพชีวิตในการทำงาน : กรณีศึกษา บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง.* สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นาวี อุดร, วัลนิกา ฉลากบาง, วาโร เพ็งสวัสดิ์ และพรเทพ เสถียรนพเก้า. (2561). คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 12*(1), 213-222.

ปณัฏฐ์สรณ์ อินทร์ขลิบ, วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และสมเกียรติ วันทะนะ. (2560). คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 6*(1), 44–51.

พรพิมล ปานเงิน. (2564). *คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในระดับผู้ปฏิบัติงาน: กรณีศึกษาสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.* รวมบทความวิจัย การศึกษาอิสระของนักศึกษาโครงการรัฐประศาสนสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540. (2540, 31 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 114, ตอนที่ 62 ก. หน้า 1–23.

พลอยบุษรา บุญญาพิทักษ์. (2564). *คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 47(2), 145–161.

มธุริน แจ่มแจ้ง. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้การมีจิตสำนึกของตนเอง คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ของพนักงานธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรลักษณ์ เวชมณี. (2558). *คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี.* งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์* (พิมพ์ครั้งที่ 22). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภลักษณ์ ตรีสุวรรณ. (2548). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม.* สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศุภลักษณ์ ไทยแท้. (2566). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 4 ศูนย์การศึกษา (ท่าพระจันทร์ ศูนย์รังสิต ศูนย์พัทยา ศูนย์ลำปาง).* การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ (สำหรับนักบริหาร) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมยศ นาวีการ. (2533). *การบริหารเพื่อความเป็นเลิศ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). บรรณกิจเทรดดิ้ง.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. (2568). *จำนวนบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา.* สงขลา.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*, 297–334. https://doi.org/10.1007/BF02310555.

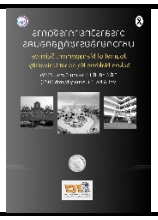
Cummings, T. G. & Worley, C. G. (2008). *Organization development & Change* (9th ed). South-Western Cengage

Newstrom, J. W. (2007). *Organizational behavior* (13th ed). McGraw-Hill.

Walton, R. E. (1973). Quality of work life: What is it? *Sloan Management Review, 15*(1), 11–21.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed). Harper & Row.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Factor influencing the career choice in accounting after graduation among accounting students of the Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University

กฤตกร มั่นสุวรรณ [1*], เจตรัมภา พรหมทะสาร [2], นิรมล เนื่องสิทธะ [3], จินตนา จันทนนท์ [4], วาทินี วงศ์กาฬสินธุ์ [5], นวรัตน์ สุรัติวรพันธ์ [6]

Krittakorn Monsuwun [1*], Jetrumpa Pomtasan [2], Niramol Nueangsittha [3], Jintana Jantanon [4], Watinee Wongkalasin [5], Nawarat Surattiworapat [6]

[1,2,3,4,5,6] สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[1,2,3,4,5,6] Accounting Program, Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University

Corresponding author's e-mail: krittakorn.m@snru.ac.th [1], jetrumpa@snru.ac.th [2], nnueangsittha@gmail.com [3], jintana@snru.ac.th [4], watinee.s@snru.ac.th [5], nawarat2626994@gmail.com [6]

Received: December 23, 2025 Revised: February 12, 2026 Accepted: February 14, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยในการเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ทุกชั้นปี จำนวน 305 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยในการเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด และ

อยู่ในระดับมาก 3 ลำดับแรก ประกอบด้วย ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงของหน่วยงาน และด้านความต้องการในสวัสดิการ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชี ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกหรือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถเป็นประโยชน์ต่อองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องการสรรหาพนักงาน บุคลากร ในการทำงาน ช่วยเพิ่มอัตราการสมัครงานของนักศึกษาที่จบใหม่ และช่วยให้ผู้บริหารหรือฝ่ายทรัพยากรส่วนบุคคลนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงนโยบายการรับสมัครงานให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งของผู้ปฏิบัติงานและองค์กร รวมทั้งทางสาขาวิชาการบัญชี สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการแนะแนวอาชีพและให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ การทำงานต่าง ๆ ให้แก่นักศึกษา ก่อนที่นักศึกษาจะเลือกตัดสินใจในการประกอบอาชีพนั้น ๆ เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่ดีของนักศึกษาในอนาคต

คำสำคัญ: การประกอบอาชีพ, วิชาชีพบัญชี, นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี

Abstract

This research aimed 1) to examine the factors influencing the career choices of accounting students' towards pursuing a professional accounting career upon graduation and 2) to investigate the factors influencing the career decision of accounting students in the Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University, regarding their entry into accounting profession. The sample consisted of 305 accounting students across all academic years at the Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University. A questionnaire was employed as the research instrument for data collection. The statistical methods used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results revealed that the working environment was rated at the highest level among the factors influencing accounting students' career choices. The top three factors rated at a "high" level were compensation expectations, the organizational image and reputation, and welfare benefits, respectively. Furthermore, the factors including work location, job characteristic preferences, compensation expectations, organizational image and reputation, and working environment were found to have significant positive correlation with the decision to pursue an accounting career at the 0.001 level. The research results are useful for companies seeking to attract new graduates, enabling HR managers to refine recruitment policies that align with both employees' needs and organizational goals, thereby increasing application rates among accounting freshers.

Keywords: occupation, accounting profession, accounting student

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในปัจจุบันวิชาชีพบัญชีถือเป็นหนึ่งในสายอาชีพที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและธุรกิจของประเทศ เนื่องจากนักบัญชีเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการจัดการข้อมูลทางการเงิน การวางแผนและแนะนำการดำเนินธุรกิจ

ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กร ด้วยความต้องการบัญชีในตลาดแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการทำงานกับหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ บริษัทเอกชน หรือประกอบธุรกิจส่วนตัว (ธาริณี อังค์ยศ และคณะ, 2563) อีกทั้ง นักบัญชียังสามารถสมัครงานด้านการบัญชีในประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน (Pratama, 2017) ไม่เฉพาะในประเทศไทย ภายใต้ข้อตกลง MRA (Mutual Recognition Arrangement) และคุณสมบัตินักบัญชีอาเซียน อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจเลือกเส้นทางอาชีพด้านบัญชีของนักศึกษานั้นได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นด้านรายได้ ความมั่นคงในอาชีพ โอกาสเจริญก้าวหน้าในสายงาน ลักษณะงาน สวัสดิการ และบรรยากาศการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน รวมถึงภาพลักษณ์ของวิชาชีพและปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังในอนาคต แรงจูงใจภายในและการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างในการตัดสินใจเลือกอาชีพด้านวิชาชีพบัญชี (Muhamad et al., 2016) การศึกษาปัจจัยเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษา องค์กรธุรกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนจัดหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการเลือกประกอบอาชีพของนักศึกษา และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพบัญชีอย่างต่อเนื่อง

สาขาวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นสาขาในคณะวิทยาการจัดการ ส่วนราชการของวิทยาลัยครูสกลนคร และในปี พ.ศ. 2547 ได้เปิดหลักสูตรบัญชีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิชาการ และความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เกณฑ์ของสภาวิชาชีพบัญชี และเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย โดยมีการปรับปรุงหลักสูตรตามรอบระยะเวลามาจนถึงปัจจุบัน รวมเป็นเวลา 39 ปี โดยมีปรัชญาของหลักสูตร คือ “เป็นหลักสูตรที่มุ่งผลิตบัณฑิตทางการบัญชีที่มีความรู้ ความสามารถทางวิชาการควบคู่คุณธรรม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สามารถประยุกต์การปฏิบัติจริง เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและสังคม” ปัจจุบันมีผู้ศึกษาในหลักสูตรบัญชีบัณฑิตทุกชั้นปีจำนวน 309 คน และมีภาวะการมีงานทำของบัณฑิตหลักสูตรบัญชีบัณฑิตหลังจบการศึกษา ทั้งการประกอบอาชีพตรงสายและอาชีพอิสระอยู่ที่ร้อยละ 86.03

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีในการเลือกเส้นทางอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษา โดยข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษา ภาคธุรกิจ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน รวมถึงนโยบายส่งเสริมการประกอบอาชีพบัญชีอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมให้นักศึกษามีความเข้าใจและสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาศักยภาพในสายอาชีพบัญชีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังมีความสำคัญในการส่งเสริม การพัฒนา และยกระดับวิชาชีพบัญชี ให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยในการเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ

การตัดสินใจ เป็นกระบวนการในการพิจารณาทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งจากหลายทางเลือก เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการตัดสินใจเป็นกระบวนการที่ต้องผ่านการคิด วิเคราะห์ และเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ผ่านขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการออกแบบทางเลือกต่างๆ ผู้บริหารในองค์กรจะมีบทบาทในการตัดสินใจแตกต่างกันไปตามระดับตำแหน่ง โดยผู้บริหารระดับสูงจะตัดสินใจในเรื่องกลยุทธ์องค์กร ผู้บริหารระดับกลางดูแลการจัดการใช้ทรัพยากร และผู้บริหารระดับต้นดูแลการปฏิบัติการตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ กระบวนการตัดสินใจตามทฤษฎีของ Simon (1960) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การค้นหาข่าวสาร การออกแบบทางเลือก การตัดสินใจ การเลือกทางเลือก และการประเมินผลลัพธ์จากการตัดสินใจนั้น ๆ อีกทั้งกระบวนการตัดสินใจตามที่วิรัช สงวนวงศ์วาน (2546) ได้แบ่งออกเป็น 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุปัญหา 2) การกำหนดเกณฑ์ตัดสินใจ 3) การกำหนดน้ำหนักของเกณฑ์ 4) การพัฒนาทางเลือก 5) การวิเคราะห์ทางเลือก 6) การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 7) การดำเนินการตามทางเลือก และ 8) การประเมินผลการตัดสินใจ โดยทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจเป็นกระบวนการที่มีความเป็นระบบ และจำเป็นต้องใช้เหตุผลประกอบเพื่อช่วยให้โอกาสประสบความสำเร็จสูงสุด นอกจากนี้ ความเข้าใจในกระบวนการตัดสินใจของบุคคลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กร เพื่อวางกลยุทธ์สรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ช่วยสร้างแรงจูงใจให้บุคคลตัดสินใจเข้าทำงานในองค์กรได้ดีขึ้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

การเลือกอาชีพเป็นทางเลือกที่บุคคลกำหนดเองตามความสนใจ ความสามารถของตนเองมากกว่าปัจจัยภายนอก เช่น คำแนะนำของผู้ปกครองหรือสิ่งแวดล้อม โดยความสามารถส่วนบุคคลและความสนใจในการทำงานเป็นปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจสูงสุดในการทำงาน แม้ว่าสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ แต่ไม่ส่งผลโดยตรงต่อระดับความพึงพอใจในงานเท่าความสามารถและความสนใจของบุคคล (Husainah et al., 2022) การเลือกอาชีพตามทฤษฎีของ Holland (1973) จะสะท้อนบุคลิกภาพของบุคคล โดยบุคลิกภาพแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) กลุ่มจริงจัง (realistic) 2) ใช้เชาว์ปัญญา (investigative) 3) ศิลปิน (artistic) 4) บริการสังคม (social) 5) กล้าคิดกล้าทำ (enterprising) และ 6) มีระเบียบแบบแผน (conventional) ซึ่งแต่ละบุคลิกภาพสอดคล้องกับกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกัน ประสบการณ์และวัฒนธรรมร่วมกับแรงผลักดันส่วนบุคคลมีผลต่อการก่อให้เกิดความสนใจและความสามารถเฉพาะด้านที่จำเป็นสำหรับอาชีพนั้น ๆ อีกทั้งยังได้เสนอหลักการเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับความสอดคล้องระหว่างบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสอดคล้อง (consistency) ความแตกต่าง (differentiation) ความเหมาะสม (congruence) และการคาดคะเน (calculus) โดยเมื่อบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมเข้ากันได้ดี จะช่วยให้บุคคลเลือกอาชีพที่มีความเหมาะสมและประสบความสำเร็จในการทำงานมากขึ้น และข้อมูลเหล่านี้ยังช่วยในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการขององค์กรได้ด้วย

จากทฤษฎี Holland (1973) ให้กรอบงานระบบที่ชัดเจนและแยกแยะบุคลิกภาพเพื่อชี้นำการเลือกอาชีพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ในขณะที่งานวิจัยของ Husainah et al. (2022) มุ่งเน้นความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคล เป็นหัวใจสำคัญที่สุดในการเลือกอาชีพและความพึงพอใจในการทำงาน อย่างไรก็ตามทั้งสองมุมมองต่าง

สนับสนุนความสัมพันธ์ที่สำคัญของบุคลิกภาพและความสนใจส่วนบุคคล ในการกำหนดการเลือกอาชีพอย่างเหมาะสม และ Ananda (2023) ศึกษาถึงแรงจูงใจภายใน คือ การได้รับอิทธิพลจากบุคคลรอบข้าง การได้รับประสบการณ์อาชีพ และประสบการณ์การเรียนรู้ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ และแรงจูงใจภายนอก เช่น เงินหรือชื่อเสียง ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมด้านแรงจูงใจภายในและพัฒนาทักษะให้นักศึกษาตรงกับความต้องการของวิชาชีพบัญชี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ และคณะ (2558) ได้ทำการศึกษาถึงการเลือกประกอบอาชีพของบัญชีบัณฑิตไทย พบว่า ปัญหาการขาดแคลนในวิชาชีพบัญชีเกิดขึ้นอย่างรุนแรง เนื่องจากนักศึกษาบัญชีจำนวนหนึ่งแม้สำเร็จการศึกษาแล้วแต่ไม่เข้าสู่อาชีพทางบัญชี โดยจากการสำรวจบัญชีบัณฑิต 1,235 คน พบว่าแม้ส่วนใหญ่จะมีงานทำ แต่มีเพียงร้อยละ 69.7 ที่ทำงานในสายบัญชี ขณะที่ร้อยละ 30.3 เปลี่ยนสายงาน ทั้งนี้ผู้ทำงานในตำแหน่งผู้ทำบัญชีโดยตรงมีร้อยละ 50.4 และแค่ร้อยละ 14.1 เท่านั้นที่เข้าสู่งานสายตรวจสอบบัญชี สะท้อนความไม่มั่นคงและแนวโน้มขาดแคลนนักบัญชีในอนาคต ซึ่งสาเหตุสำคัญคือบัญชีบัณฑิตจำนวนมากเห็นว่างานบัญชีไม่เหมาะกับรูปแบบชีวิต ขาดใจรัก (passion) ต่อสายอาชีพ และผลตอบแทนไม่คุ้มค่ากับความพยายามทำงาน ส่วนผู้ประกอบการก็มีมุมมองคล้ายกันว่าการเปลี่ยนสายงานเกิดขึ้นเพราะขาดใจรักในวิชาชีพบัญชี งานวิจัยจึงเสนอให้สร้างความยั่งยืนในสายงานบัญชี ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

ชินเชิง แก้วก่า และคณะ (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกงานของนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกงานของนักศึกษา โดยได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำนวน 235 คน จากประชากร 604 คน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกงานของนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับปัจจัยมากที่สุด คือ ด้านค่าแรงงานและผลตอบแทน รองลงมาคือ ด้านลักษณะของงาน ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงด้านองค์กร และด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบปัจจัยในการเลือกงานของนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จำแนกตามเพศและสาขา พบว่านักศึกษาที่มีสาขาแตกต่างกันมีปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกงาน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกันมีปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกงานโดยภาพรวมไม่ต่างกัน

ปริศรา ธานีใหญ่ (2565) ได้ศึกษาปัจจัยประชากรศาสตร์และปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกทำงานในองค์กรของคนรุ่น Gen Z (เกิด พ.ศ. 2538–2545) ในประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา t-test ANOVA และการถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยจูงใจทั้ง 9 ด้าน เช่น ผลตอบแทนและสวัสดิการ ความมั่นคง ลักษณะงาน การเรียนรู้ ชื่อเสียงองค์กร ฯลฯ อยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยประชากรศาสตร์ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์การทำงาน ส่งผลให้ระดับการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 แต่เพศและอายุไม่ต่างกัน ขณะที่ปัจจัยจูงใจที่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ผลตอบแทนและสวัสดิการ ความมั่นคง ความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน และค่านิยมการทำงาน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ อาทิ ลักษณะงาน การเรียนรู้ ประเมินผล ฯลฯ ไม่มีอิทธิพล

Kamilah et al. (2023) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักศึกษาบัญชีจากมหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดเรียว ประเทศอินโดนีเซีย จำนวน 180 คน โดยประยุกต์ใช้แนวคิด "An action theory of life enhancing career" เพื่ออธิบายการเลือกอาชีพของนักศึกษาบัญชี โดยเชื่อมโยงการกระทำเข้ากับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผ่านการตัดสินใจประกอบอาชีพในระยะยาว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการจูงใจจากตลาดแรงงาน การจูงในทาง

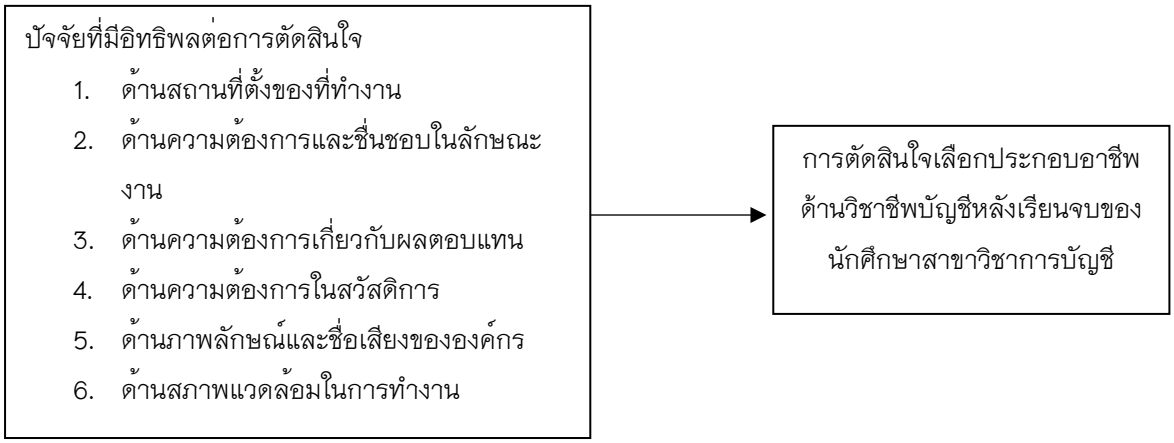
เศรษฐกิจ ปัจจัยภายใน ด้านความพึงพอใจส่วนตัวที่ได้จากการทำงาน เช่น ความเชื่อมั่นในความสามารถ การพึ่งพาตนเอง และการทำงานร่วมกัน และปัจจัยภายนอก ด้านแรงจูงใจจากภายนอก เช่น รายได้ โอกาสการจ้างงาน ความมั่นคงในงาน และการเข้าถึงโอกาสเท่าเทียม อย่างมีนัยสำคัญและมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักศึกษาบัญชี โดยปัจจัยด้านการจูงใจจากตลาดแรงงานมีค่าน้ำหนักมากสุด

สรุปและสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ คือ ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดที่แสดงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ประกอบด้วย ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาการบัญชี ภาคปกติและเทียบโอนชั้นปีที่ 1 ถึง ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2567 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จำนวน 305 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้ประชากรทั้งหมด เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อยและสามารถเก็บข้อมูลได้

ทั้งหมด เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของการใช้สถิติ (ข้อมูลสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประจำปี 2567)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (questionnaire) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับชั้นปี รายได้ต่อเดือน และผลการเรียนเฉลี่ย จำนวน 4 ข้อ ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ประกอบด้วย ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน จำนวน 23 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งมี 5 ระดับคือ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด

2.2 ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้การงานวิจัย ดังนี้ 1) ทบทวนแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 2) สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับคำนิยามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) ส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้ เพื่อนำข้อคำถามมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ ทุกข้อมีค่าตั้งแต่ .6 ขึ้นไป 4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ (tryout) จากกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด และทำการทดสอบความเชื่อมั่นจากการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .72 – .96 และทำการดำเนินการเก็บข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้ 1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความอนุเคราะห์จากนักศึกษาสาขาบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ทั้งภาคปกติและเทียบโอน ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 จำนวน 305 คน ในการตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์ 2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา สื่อสิ่งพิมพ์ บทความทางออนไลน์ หนังสือทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ทำการวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive statistics) โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อศึกษาอิทธิพลระหว่างปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่มีต่อการตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏสกลนคร ประกอบด้วย เพศ ระดับชั้นปี รายได้ต่อเดือน และผลการเรียนเฉลี่ย พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 292 คน คิดเป็นร้อยละ 95.74 และเป็นนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 4 จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 38.69 นักศึกษาส่วนใหญ่ มีรายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 49.51 และมีผลการเรียนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.01 – 4.00 จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 50.17

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประกอบด้วย ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยรวม ดังตาราง 1

ตาราง 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ด้านที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ	μ	σ	แปลผล
1	ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน	4.01	.79	มาก
2	ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน	3.99	.90	มาก
3	ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน	4.14	.84	มาก
4	ด้านความต้องการในสวัสดิการ	4.03	.92	มาก
5	ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร	4.09	.90	มาก
6	ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.27	.88	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.12	.86	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 อยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับมาก 3 ลำดับแรก ดังนี้ 1) ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 2) ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงของหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และ 3) ด้านความต้องการในสวัสดิการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ดังตาราง 2

ตาราง 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

	การตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี	μ	σ	แปลผล
1	การตระหนักถึงความต้องการเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบ	3.99	.70	มาก
2	การหาข้อมูลขององค์กรต่าง ๆ ก่อนการตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบ	3.84	.86	มาก
3	การประเมินทางเลือกในการตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบ	4.00	.79	มาก
4	การตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบเป็นลำดับต้น ๆ ในการสมัครสอบหรือสมัครเข้าทำงาน	4.25	.97	มาก
5	ด้านความพึงพอใจในการตัดสินใจเลือกสมัครสอบหรือสมัครเข้าทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบ	4.35	.87	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.09	.89	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก สามารถเรียง 3 ลำดับ ได้ดังนี้ 1) ด้านความพึงพอใจในการตัดสินใจเลือกสมัครสอบหรือสมัครเข้าทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 2) การตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบเป็นลำดับต้น ๆ ในการสมัครสอบหรือสมัครเข้าทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และ 3) การประเมินทางเลือกในการตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ตามลำดับ

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ดังตาราง 3

สมมติฐานการวิจัย มีข้อความว่า ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณของการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี โดยใช้ค่าการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig.
Regression	38.570	5	6.224	19.735*	.001
Residual	168.990	304	0.434		
Total	169.670	305			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี โดยภาพรวม พบว่า ค่า p-value มีค่าเท่ากับ .001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 หมายความว่า มีปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน อย่างน้อย 1 ด้าน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

ตัวแปร	การตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี						
	B	Std.	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (Constant)	.258	.304		.769	.447		
ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน (WOL)	.548	.057	.569	10.668	.000**	.501	2.051
ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน (JCP)	.322	.062	.287	5.741	.000**	.535	1.982
ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน (CPN)	.249	.051	.233	3.954	.005**	.742	1.365
ด้านความต้องการในสวัสดิการ (WFB)	.099	.057	.112	1.880	.061	.631	2.149
ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร (OIR)	.341	.072	.377	4.920	.003**	.546	2.986
ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน (WOE)	.422	.069	.428	6.063	.000**	.542	2.489

ค่าสำคัญทางสถิติ R = .722, R^2 = .576, ค่า F = 168.134, ค่า Durbin-Watson = 1.890

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

จากตาราง 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่า Tolerance และ Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ประกอบด้วย ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน พบว่า ค่า Tolerance ของตัวแปร มีค่าเข้าใกล้ 1 (> .5) และค่า VIF ของตัวแปรไม่เกิน 10 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ในระดับต่ำ จึงสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระจากกันและไม่เกิดปัญหา Multicollinearity นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรอิสระอยู่ในการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ ไม่มีปัญหาอัตตสหสัมพันธ์ในข้อมูล (autocorrelation) เนื่องจาก ค่า Durbin-Watson มีค่าเท่ากับ 1.890 แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดนี้ไม่มีปัญหาอัตตสหสัมพนธ์ในข้อมูล ดังนั้น จึงนำตัวแปรอิสระทั้งหมดเข้าสู่ตัวแบบสมการการถดถอย และพบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 และตัวแปรทั้ง 5 นี้ ยังสามารถอธิบายการ

ผันแปรความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ได้ร้อยละ 57.60

การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ พบว่า 1) ตัวแปรด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน มีค่าสถิติทดสอบ เท่ากับ 10.668 โดยมีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ เท่ากับ .000 แสดงให้เห็นว่า ด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ดังนั้น จึงสนับสนุนสมมติฐานงานวิจัย 2) ตัวแปรด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน มีค่าสถิติทดสอบ เท่ากับ 5.741 โดยมีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ เท่ากับ .000 แสดงให้เห็นว่า ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ดังนั้น จึงสนับสนุนสมมติฐานงานวิจัย 3) ตัวแปรด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน มีค่าสถิติทดสอบ เท่ากับ 3.954 โดยมีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ เท่ากับ .005 แสดงให้เห็นว่า ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ดังนั้น จึงสนับสนุนสมมติฐานงานวิจัย 4) ตัวแปรด้านความต้องการในสวัสดิการมีค่าสถิติทดสอบ เท่ากับ 1.880 โดยมีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ เท่ากับ .061 แสดงให้เห็นว่า ด้านความต้องการในสวัสดิการไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ดังนั้น จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานงานวิจัย 5) ตัวแปรด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร มีค่าสถิติทดสอบ เท่ากับ 4.920 โดยมีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ เท่ากับ .003 แสดงให้เห็นว่า ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กรมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ดังนั้น จึงสนับสนุนสมมติฐานงานวิจัย และ 6) ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าสถิติทดสอบ เท่ากับ 6.063 โดยมีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ เท่ากับ .000 แสดงให้เห็นว่า ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ดังนั้น จึงสนับสนุนสมมติฐานงานวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกหรือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น จึงสนับสนุนสมมติฐานงานวิจัย และสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

DCM = .258 + .548(WOL) + .322(JCP) + .249(CPN) + .341(OIR) + .422(WOE)

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านภาพลักษณ์และ

ชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกทำงานด้านการบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวินี นิ่มปฐมวงศ์ และอภิรัตน์ กังสดารพร (2566) ได้ศึกษาการเลือกอาชีพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยจูงใจในการเลือกอาชีพ ด้านผลตอบแทน ด้านโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถ ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน ทัศนคติในการเลือกอาชีพ ค่านิยมในการเลือกอาชีพ มีผลต่อ การเลือกอาชีพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชินเชิง แก้วก่า และคณะ (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกงานของนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกงานของนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะวิทยา การจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับปัจจัยมากที่สุด คือ ด้านค่าแรงงานและผลตอบแทน รองลงมาคือ ด้านลักษณะของงาน ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง ด้านองค์กร และด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม สอดคล้องกับปริศรา ธานีใหญ่ (2565) ได้ศึกษาปัจจัยประชากรศาสตร์และปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกทำงานในองค์กรของคนรุ่น Gen Z (เกิด พ.ศ. 2538–2545) ในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยจูงใจทั้ง 9 ด้าน เช่น ผลตอบแทน ความมั่นคง ลักษณะงาน การเรียนรู้ ชื่อเสียงองค์กร ฯลฯ อยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยประชากรศาสตร์ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์งาน ส่งผลให้ระดับการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 แต่เพศและอายุไม่ต่างกัน ขณะที่ปัจจัยจูงใจที่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ผลตอบแทน ความมั่นคง ความสัมพันธ์เพื่อนร่วมงาน และค่านิยมการทำงาน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ อาทิ ลักษณะงาน การเรียนรู้ ประเมินผล ไม่มีอิทธิพล ดังนั้น จากผลการศึกษาเห็นได้ว่าปัจจัยค่าแรงงานและผลตอบแทนด้านองค์กร ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง ด้านลักษณะของงาน และด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ต่างมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี เป็นอย่างมากโดยเฉพาะปัจจัยด้านค่าแรงงานและผลตอบแทนที่มากที่สุด

ปัจจัยด้านความต้องการในสวัสดิการไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี เนื่องจาก นักศึกษาบัญชีได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นมากกว่าสวัสดิการ เช่น ด้านทัศนคติส่วนบุคคล ด้านความมั่นคงในงานและโอกาสความก้าวหน้า ด้านเงินเดือนเริ่มต้นและชื่อเสียงขององค์กร ซึ่งนักศึกษามองว่าสวัสดิการเป็นส่วนเสริมที่คาดหวังได้หลังจากได้ทำงานในองค์กรรัฐหรือบริษัทใหญ่ที่มีชื่อเสียง และงานดังกล่าวไม่ตรงกับความต้องการของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์ และคณะ (2558) ที่ทำการศึกษาถึงการเลือกประกอบอาชีพของบัญชีบัณฑิตไทย และพบว่า ทัศนคติส่วนบุคคลของนักศึกษาบางกลุ่มจะไม่เลือกทำงานด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบ เนื่องจากไม่ตรงกับบุคลิกภาพ รูปแบบการใช้ชีวิต และค่าตอบแทนไม่คุ้มกับภาระงาน แม้จะมีสวัสดิการของบริษัทจะดีก็ตาม

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของที่ทำงาน ด้านความต้องการและชื่นชอบในลักษณะงาน ด้านความต้องการเกี่ยวกับผลตอบแทน ด้านความต้องการในสวัสดิการ ด้านภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กร และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยงานวิจัยนี้มีข้อค้นพบว่าการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านวิชาชีพบัญชีหลังเรียนจบของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชีในยุคปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ไม่ได้เน้นที่ปัจจัยด้านผลตอบแทนและสวัสดิการที่จะได้รับเพียงเท่านั้น จากองค์ความรู้ดังกล่าวแสดงให้เห็นความต้องการของเด็กรุ่นใหม่ที่ใส่ใจในสภาพแวดล้อมทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวในขณะที่ปฏิบัติงานทั้งด้านกายภาพ สังคมจิตวิทยา รวมถึงวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ ตลอดจนความพึงพอใจประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน องค์กรสามารถนำไปใช้เพื่อปรับปรุงนโยบายการรับสมัครงานสำหรับนักศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงานและภาพลักษณ์องค์กรให้น่าสนใจสำหรับนักศึกษารุ่นใหม่ และหลักสูตรบัญชีบัณฑิต สามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนการแนะแนวอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถเป็นประโยชน์ต่อองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องการสรรหาพนักงาน บุคลากรในการทำงานช่วยเพิ่มอัตราการสมัครงานของนักศึกษาที่จบใหม่ และช่วยให้ผู้บริหารหรือฝ่ายทรัพยากรส่วนบุคคลนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงนโยบายการรับสมัครงานให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งของผู้ปฏิบัติงานและองค์กร

1.2 ทางสาขาวิชาการบัญชี สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการแนะแนวอาชีพและให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ การทำงานต่าง ๆ ให้แก่นักศึกษา ก่อนที่นักศึกษาจะเลือกตัดสินใจในการประกอบอาชีพนั้น ๆ เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่ดีของนักศึกษาในอนาคต

1.3 สาขาวิชาการบัญชี สามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรบัญชีบัณฑิต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็นที่หลากหลายและมีลักษณะเชิงลึกมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีความครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาอุปสรรคในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย

2.2 ควรศึกษาตัวแปรต้นอื่นที่อาจส่งผลต่อการตัดสินใจในการประกอบอาชีพด้านการบัญชีของนักศึกษา เช่น ความคาดหวังในการมีประสบการณ์ด้านวิชาชีพ ความคาดหวังด้านความก้าวหน้าสูงสุดในสายวิชาชีพ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ชินเชิง แก้วก่า, สาธิยา กลิ่นสุคนธ์ และรัชดาพร คำแก้ว. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกงานของนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 17*(60), 62–72.

ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์, กัญนิภัทธิ์ นิธิโรจน์ธนัท, คณิตศร เทอดเผ่าพงศ์, ชุติมา รชนีกรไกรลาศ, ดารินทร์ หยกไพศาล และวัชธนพงศ์ ยอดราช. (2558). *การเลือกประกอบอาชีพของบัญชีบัณฑิตไทย.* รายงานการวิจัย. สถาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. https://www.tfac.or.th/upload/9414/AB9h3wWjyk.PDF.

ธาริณี อังค์ยศ, สมทรง คันธนที และนพดล คำพิทักษ์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความปรารถนาในการเลือกอาชีพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดนครราชสีมา. *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัย*

นครราชสีมา ครั้งที่ 7 ประจำปี 2563 "นวัตกรรมเพื่อสุขภาพและสังคม ในยุคดิจิตอล" วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 (หน้า 168–176). วิทยาลัยนครราชสีมา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่). สุวีริยาสาส์น.

ปริศรา ธานีใหญ่. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าทำงานในองค์กรของคน Generation Z*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ภาวินี นิ่มปฐมวงศ์ และอภิรัตน์ กังสดารพร. (2566). อาชีพในฝันของเยาวชนคนเจเนอเรชั่น Z. *วารสารธรรมเพื่อชีวิต*, *29*(4), 71–82.

วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2546). *การจัดการและพฤติกรรมองค์การ*. เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.

Ananda, F. R (2023). Factors influencing accounting Students in choosing a career as a public accountant. *El-Hekam: Jumal Studi Keislaman, 8*(2),278–288. http://dx.dol.org/10.31958/jeh.v812.8744.

Holland, J. L. (1973). *Making vocational choices: A theory of careers*. Prentice-Hall.

Husainah, N., Hafnidar, S., & Limakrisna, N. (2022). Determinants of self-efficacy to Generation Z job satisfaction. *Journal of Positive School Psychology, 6*(5), 850–860.

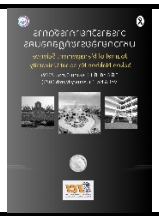
Kamilah, F., Ismaya, A., Taqi, M., & Hanifah, I. (2023). An action theory of life enhancing in accounting student career choice. *Proceedings of the International Conference on Sustainability in Technological, Environmental, Law, Management, Social and Economic Matters,ICOSTELM 2022*, 4–5 November 2022. Bandar Lampung, Indonesia. https://eudl.eu/pdf/10.4108/eai.4-11-2022.2328923.

Pratama, A. (2017). Why do accounting students choose a career in accounting? *Review of Integrative Business and Economics Research, 6*(2), 393–407.

Muhamad, H., Mohd. Salleh, M., & Mohd Nordin, M. S. (2016). Factors influencing career choice of accounting students in University Putra Malaysia: Qualitative pilot study. *Journal of Advanced Research in Social and Behavioural Sciences, 5*(1), 25–34.

Simon. (1960). *The new science of management decision*. Harper & Brothers.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

Work performance efficiency of Thai life Insurance agents in the Northeast of Thailand

รัชนีกร จัตุกูล[1*] , พิทยา ผ่อนกลาง[2] , อธิต ทิวะศะศิธร์[3]
Ratchaneekorn Jatukul[1*], Pittaya Ponklang[2], Atit Tiwasasit[3]

[1,2,3] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
[1,2,3] Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Faculty of Business Administration, Vongchavalitkul University
Corresponding author's e-mail : ratchaneekorn_bov@vu.ac.th[1]

Received: January 06, 2026 Revised: February 15, 2026 Accepted: February 16, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต คุณภาพชีวิตในการทำงาน และการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต ที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนประกันชีวิตที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น จำนวน 340 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณา และสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนี CMIN/DF 1.838, CFI .977, NFI .951, GFI .900, TLI .965, RMSEA .050, และ RMR .017 โดยร่วมกันอธิบาย ความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตไทย ได้ร้อยละ 38.30 และพบว่า ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน แต่ไม่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทย การรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน คุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพล เชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต แต่ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ตัวแปรต้นทุกตัวมีอิทธิพล

ทางอ้อมต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทยเป็นตัวแปรคั่นกลาง ดังนั้น การที่ตัวแทนประกันชีวิตไทยจะมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ร่วมด้วยเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ตัวแทนประกันชีวิต, ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, คุณภาพชีวิตในการทำงาน

Abstract

This study aimed to analyze the direct and indirect influences of internal organizational factors (based on the McKinsey 7S framework), desirable characteristics of life insurance agents, quality of work life, and agents' perceived value on work performance. This research employed a quantitative approach. The sample consisted of 340 Thai Life Insurance Agents operating in the Northeast of Thailand, specifically in Nakhon Ratchasima and Khon Kaen provinces. Data were collected via a questionnaire and analyzed using descriptive and inferential statistics, specifically employing Structural Equation Modeling (SEM). The results indicated that the proposed model was consistent with the empirical data, demonstrating a strong goodness–of–fit indices: CMIN/DF = 1.838, CFI = 0.977, NFI = 0.951, GFI = 0.900, TLI = 0.965, RMSEA = 0.050, and RMR = 0.017. The model variables collectively explained 38.30% of the variance in the work performance Thai life insurance agent. The findings revealed that internal organizational factors (McKinsey 7S framework) had a positive influence on work performance but did no significantly affect agents' perceived value. Desirable characteristics of life insurance agents had a positive direct effect on both work performance and perceived value. Agents 'perceived value was found positively affect work performance. While the quality of work life positively influenced agents' perceived value, it did not demonstrate direct effect on work performance. All independent variables exerted significant indirect effects on work performance, with agents' perceived value serving as a key mediating variable. Therefore, the work performance among Thai life insurance agents requires a synergistic integration of multiple factors that collectively contribute to effective job performance.

Keywords: life agents, work performance, quality of work life

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ต้องพบความเสี่ยงภัยต่าง ๆ อย่างมากมาย อันได้แก่ ภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุ ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ ภัยที่เกิดกับสุขภาพ ส่งผลให้บริษัทประกันชีวิตเข้ามามีบทบาทต่อความมั่นคงด้านชีวิตและทรัพย์สิน เพราะช่วยลดความเสี่ยง ธุรกิจประกันชีวิตไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2566 และได้รับความสนใจลงทุนจากหลากหลายบริษัทรวมทั้งสถาบันการเงินอื่น ๆ ก่อให้เกิดการแข่งขันที่สูง และแนวโน้มค่ารักษาพยาบาลที่เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นการประกันชีวิตจะช่วยบริหารความเสี่ยงและรับมือกับค่ารักษาพยาบาลที่มีแนวโน้มสูงขึ้น การทำประกันชีวิตเป็นการป้องกันความเสี่ยงในเรื่องรายได้ที่อาจต้องสูญเสียไป นับว่าธุรกิจประกันชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนเสียหายทางการเงินจากความเสี่ยงภัยต่าง ๆ ธุรกิจประกันชีวิตจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะ

เศรษฐกิจที่มีความผันผวนและมีความไม่แน่นอนสูง การมีระบบประกันชีวิตที่เข้มแข็งและเข้าถึงประชาชนในวงกว้างย่อมช่วยสร้างความมั่นใจ และเป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยรวม

ตัวแทนประกันชีวิตในฐานะบุคลากรแนวหน้ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดข้อมูล ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ ตลอดจนสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (2555) ตัวแทนประกันชีวิตถือเป็นบุคลากรด่านหน้า ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และความเข้าใจต่อผลิตภัณฑ์ประกันภัยในสายตาของลูกค้า อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจประกันชีวิตให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ปัจจุบันตัวแทนประกันชีวิตต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันที่รุนแรง การรับรู้ของลูกค้าที่มักมองอาชีพประกันชีวิตว่าไม่น่าเชื่อถือ รวมถึงเงื่อนไขในสัญญาประกันที่ทำให้การเสนอขายเป็นเรื่องยาก ส่งผลให้ตัวแทนบางส่วนเกิดความท้อแท้และขาดการรับรู้ในคุณค่าของอาชีพตนเอง อันนำไปสู่การลดลงของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (นาวี อุดร และคณะ, 2561) คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจประกันภัย เนื่องจากตัวแทนประกันชีวิตถือเป็นบุคคลสำคัญ ที่มีบทบาทสำคัญทั้งในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี รวมถึงการผลักดันหรือฉุดรั้งการเติบโตของธุรกิจประกันภัย โดยธุรกิจประกันภัยจะสามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ ก็ต่อเมื่อตัวแทนประกันชีวิตมีคุณภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาองค์กร โดยส่งผลกระทบโดยตรงต่อบุคลากร ซึ่งผู้บริหารควรให้ความสำคัญและใส่ใจ เนื่องจากบุคลากรเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญขององค์กร การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานจะช่วยให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ช่วยให้เกิดความสุขในการทำงาน แต่ยังส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2555)

ทั้งนี้ คุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน เช่น คุณลักษณะของบุคลากร ทัศนคติในการทำงาน กลยุทธ์ทางการตลาดที่สนับสนุน รวมถึงการรับรู้ถึงคุณค่าของตนเองในบทบาทหน้าที่ตัวแทน เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากลักษณะงานต้องเผชิญกับแรงกดดัน ความไม่แน่นอน และการถูกปฏิเสธจากลูกค้าอยู่เสมอ หากตัวแทนขาดการตระหนักว่าบทบาทของตนมีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตของลูกค้า อาจทำให้เกิดความท้อถอยและลดประสิทธิภาพในการทำงานได้ และในทางตรงกันข้าม หากตัวแทนประกันชีวิตมีการรับรู้คุณค่าของตนเองในบทบาทที่ทำ เช่น การเป็นผู้ให้คำปรึกษาทางการเงิน การดูแลลูกค้าในยามเกิดเหตุไม่คาดฝัน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้อื่นผ่านการวางแผนประกันภัย จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพ เกิดความผูกพันกับองค์กร และสร้างแรงผลักดันในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิด ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนอกจากนี้ ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต คุณภาพชีวิตในการทำงาน และการรับรู้คุณค่าของตนเอง ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิต (นาวี อุดร และคณะ, 2561)

การศึกษานี้มุ่งหวังการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งได้รับการส่งผลจากปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต และคุณภาพชีวิตในการทำงานเพื่อสนับสนุนตัวแทนประกันชีวิตไทยให้ประสบความสำเร็จในอาชีพการขายที่เสนอผลิตภัณฑ์การประกันชีวิตที่เหมาะสมกับลูกค้า และเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและยกระดับศักยภาพของธุรกิจประกันชีวิตไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงของปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต คุณภาพชีวิตในการทำงาน และการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงของปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต และคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมของปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต คุณภาพชีวิตในการทำงาน ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทยเป็นตัวแปรคั่นกลาง

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey

กรอบแนวคิด 7S McKinsey ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) strategy (กลยุทธ์) คือ แนวทางหรือแผนการระยะยาวที่องค์กรใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง กลยุทธ์ที่ดีต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์องค์กรและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) structure (โครงสร้าง) คือ การจัดรูปแบบขององค์กร เช่น การแบ่งแผนกการกำหนดสายการบังคับบัญชา และการกระจายอำนาจ โครงสร้างที่ดีต้องสอดคล้องกับกลยุทธ์และเอื้อต่อการสื่อสารภายในองค์กร 3) systems (ระบบ) หมายถึง ขั้นตอนกระบวนการและกลไกการดำเนินงานที่ทำให้องค์กรสามารถปฏิบัติการได้อย่างราบรื่น เช่น ระบบการสื่อสาร ระบบการวัดผลการปฏิบัติงาน และระบบสารสนเทศ 4) shared values (ค่านิยมร่วม) หมายถึง ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่คนในองค์กรยึดถือร่วมกันเป็นแกนกลางของโมเดลนี้และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทิศทางขององค์กร 5) style (รูปแบบการบริหาร) หมายถึง วิธีการบริหารจัดการและภาวะผู้นำของผู้บริหารรวมถึงบรรยากาศการทำงานที่ถูกสร้างขึ้นภายในองค์กร ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความผูกพันของบุคลากร 6) staff (บุคลากร) คือทรัพยากรสำคัญที่สุดขององค์กรองค์กรที่มีการสรรหาพัฒนาและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพจะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและความยั่งยืนในระยะยาว 7) skills (ทักษะ) หมายถึง ความสามารถหลักและทักษะเฉพาะขององค์กรและบุคลากร เช่น ความรู้ด้านเทคโนโลยี การบริหารนวัตกรรม หรือการตลาด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรแตกต่างจากคู่แข่ง (Peters & Waterman, 1982)

คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต

ตัวแทนประกันชีวิตที่ดีต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ มีความรักศรัทธาในอาชีพตัวแทนประกันชีวิต 2) มีความรู้เกี่ยวกับการประกันชีวิตเป็นอย่างดี 3) มีความกระตือรือร้น ขยันและอดทน 4) มี ความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้เอาประกันภัย บริษัทและอาชีพประกันภัย 5) มีบุคลิกภาพที่ดี 6) มีทักษะการขายที่ดี 7) มีความเป็นมิตรและเป็นผู้รอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ 8) ต้องรู้จักวางแผนและแบ่งเวลาการทำงานให้เหมาะสม 9) มีศิลปะในการพูด 10) มีความรับผิดชอบต่ออาชีพตัวแทนประกันชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2555)

คุณภาพชีวิตในการทำงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงาน เป็นความสัมพันธ์กันระหว่างบุคลากรในองค์การกับสภาพแวดล้อมใน

การทำงาน โดยคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ มีจริยธรรมการทำงาน สถานที่ทำงาน ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมความปรารถนาถึงการมีชีวิตที่ดีขึ้น เป็นลักษณะการทำงานที่ตอบสนองความต้องการของบุคคล โดยสามารถวัดได้จากเกณฑ์ชี้วัด 8 ด้าน คือ ค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม สภาพการทำงานที่ปลอดภัย ส่งเสริมสุขภาพ ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน โอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง การทำงานร่วมกันประชาธิปไตยในองค์การ ความสมดุลของชีวิตในงานและชีวิตส่วนตัวและการคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม (Walton, 1973)

การรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต

Ledden et al. (2007) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง "คุณค่าที่แต่ละบุคคลยึดถือ" กับ "คุณค่าที่รับรู้จากการศึกษา" โดยศึกษามิติของการรับรู้คุณค่า 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการใช้งาน (functional) ด้านการใช้เหตุผล (epistemic) ด้านอารมณ์ (emotional) ด้านสังคม (social) และด้านเงื่อนไข (conditional) ซึ่งทั้งหมดมีอิทธิพลเชิงบวกโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค จากการใช้งานบนสื่อ บล็อก และเว็บไซต์ ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่าง "คุณค่าที่แต่ละบุคคลยึดถือ" กับ "คุณค่าที่รับรู้จากการศึกษา" และพบว่า "การรับรู้คุณค่า" เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ "ความพึงพอใจ"

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

Peterson & Plowman (1989) ได้ให้แนวคิดองค์ประกอบของ ประสิทธิภาพไว้ 4 ข้อ ดังนี้ 1) ปริมาณงาน (quantity) งานที่ได้รับมอบหมายต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน โดยผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามแผนงานและเป้าหมายที่วางไว้ ควรมีการวางแผน บริหารเวลา เพื่อให้ได้ปริมาณงานตามที่กำหนดไว้ 2) คุณภาพของงาน (work quality) งานต้องมีคุณภาพสูง คือ ผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์และมีความพึงพอใจผลของการทำงานมีความถูกต้องได้มาตรฐาน ครบถ้วนและรวดเร็วก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร 3) เวลา (time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงาน มีการพัฒนาเทคนิคต่าง ๆ ในการทำงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น 4) ค่าใช้จ่าย (cost) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ โดยจะต้องลงทุนน้อยและได้กำไรมากที่สุด (Peterson & Plowman, 1989; ธมนวรรณ ป้อมสนาม และคณะ, 2568)

แนวคิดเกี่ยวกับตัวแทนประกันชีวิต

ตัวแทนประกันชีวิต หมายความว่า ผู้ซึ่งบริษัทมอบหมายให้ทำการชักชวน ให้บุคคลทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัท (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2555) ตัวแทนประกันชีวิต จะต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ระหว่างบริษัทประกันชีวิตและลูกค้า มีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตและช่วยในการจัดทำกรมธรรม์ ให้เหมาะสมกับ ความต้องการของลูกค้า โดยการทำงานของตัวแทนประกันชีวิต มุ่งเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับประกันชีวิต ผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่เกี่ยวข้อง และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ลูกค้าจะได้รับจากการซื้อกรมธรรม์ ตัวแทนประกันชีวิต ยังมีหน้าที่ช่วยลูกค้าในการเตรียมเอกสาร และการยื่นคำร้องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประกันเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องใช้ประกัน เช่น การเสียชีวิต การเจ็บป่วย หรือการทุพพลภาพ (สำนักงานตัวแทนดิจิทัล, 2568)

การพัฒนาสมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาของ Chinomona & Dhurup (2014) พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจในงาน ความมุ่งมั่นในงาน และความตั้งใจในการคงอยู่ในองค์กรของพนักงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบ

สำคัญที่สะท้อนถึงการรับรู้คุณค่าของพนักงาน ผกามาศ เจียกสูงเนิน และธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ (2566) พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร นอกจากนี้ ธิดารัตน์ เวชประสิทธิ์ และคณะ (2565) พบว่าองค์กรให้ความสำคัญต่อคุณค่าในงานที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ ด้วยการสร้างทักษะ ความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็น ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey สำหรับการพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มเติมความรู้ ความสามารถงานขาย เพิ่มช่องทางการขาย การติดต่อสื่อสารทั้งลูกค้าและเพื่อนร่วมทีม วัฒนลักษมิ์ เวชประสิทธิ์ และคณะ (2565) พบว่า ตัวแทนประกันชีวิตต้องมีบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ที่ดี ให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน แนะนำผลิตภัณฑ์ได้ตรงตามความจำเป็น มีความรู้ในผลิตภัณฑ์ต่างบริษัท มีความพร้อมที่จะให้บริการด้วยอุปกรณ์ที่สะดวกรวดเร็ว รักและศรัทธาในอาชีพตัวแทนประกันชีวิต มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยใน คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิต ฑิตาพันธ์ กิตติรัตน์ชัชวาล (2560) พบว่า การที่บริษัทมีการกำหนดกลยุทธ์ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey จะทำให้บริษัทมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถดำเนินงานโดยใช้เวลา ต้นทุนการดำเนินงานที่น้อยลง เพื่อต้องการตอบสนองความพึงพอใจให้กับลูกค้าที่ดียิ่งขึ้น และหากสามารถดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ บริษัทจะสามารถลดต้นทุนในการดำเนินงานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังมีผู้ทำการศึกษาวิจัยน้อย งานวิจัยนี้จึงทำการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และเป็นที่มาของการกำหนดสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

สมมติฐานที่ 3 คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทย

สมมติฐานที่ 4 คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

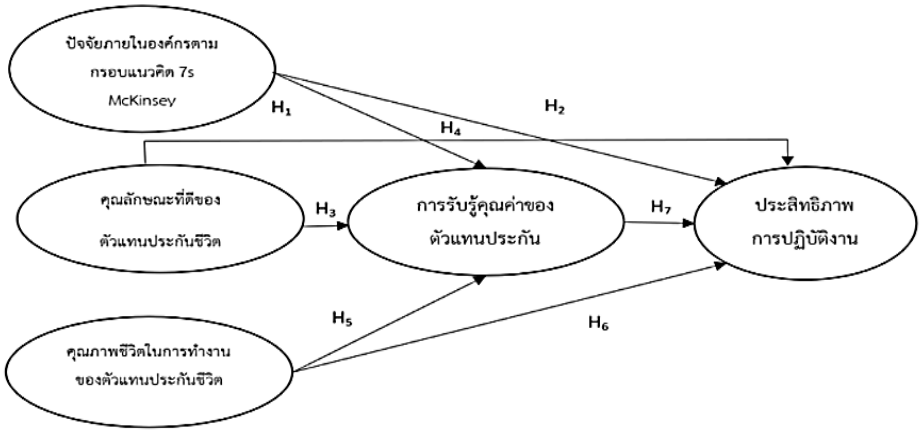
สมมติฐานที่ 5 คุณภาพชีวิตของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต

สมมติฐานที่ 6 คุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

สมมติฐานที่ 7 การรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถนำมาพัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัย และกำหนดสมมติฐาน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ คือ ตัวแทนประกันชีวิตที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น จำนวน 2,057 คน (สำนักงาน คปภ. ภาค 4 (นครราชสีมา) และ สำนักงาน คปภ. ภาค 3 (ขอนแก่น) ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2567)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนประกันชีวิตที่ปฏิบัติงานจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (non-probability sampling) เพื่อสุ่มพื้นที่ตัวอย่างที่ต้องการศึกษา ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกจังหวัดที่ต้องการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น เกณฑ์การคัดเลือก คือ ผู้ที่เป็นตัวแทนประกันชีวิตที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่มีจำนวนกรมธรรม์ประกันชีวิตมากที่สุด และจากการสอบถามข้อมูลสถิติตัวแทนประกันชีวิตไทย จากสำนักงาน คปภ. ภาค 4 (นครราชสีมา) และ สำนักงาน คปภ. ภาค 3 (ขอนแก่น) พบว่า ผู้สอบผ่านนายหน้าประกันชีวิต ปี พ.ศ. 2567 จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 1,151 คน และจังหวัดขอนแก่น จำนวน 906 คน รวม 2,057 คน (สมาคมประกันชีวิตไทย, 2567) ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามวิธีการของYamane (1973) เท่ากับ 335 ตัวอย่าง สำหรับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำเป็นต้องเหมาะสม ตามข้อตกลงในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ซึ่ง Hair et al. (2010) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่สังเกตได้ทั้งหมดในโมเดลจำนวนทั้งสิ้น 34 ตัวแปร ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็น 10 เท่าของจำนวนตัวแปรที่สังเกตได้ในโมเดล (Hair et al., 2010) ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์โมเดลของการวิจัยครั้งนี้ ควรมีอย่างน้อยจำนวน 34*10 = 340 ตัวอย่าง เป็นจำนวนที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือที่

ต้องการจะศึกษา ประกอบด้วยชุดคำถาม 7 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิต ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทย ส่วนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม รวม 137 ข้อคำถาม ทดสอบความตรงของแบบสอบถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ และตัวแทนประกันชีวิต เพื่อประเมินว่าข้อคำถามในแบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ การประเมินความตรงเชิงเนื้อหาใช้วิธีคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ข้อคำถามที่มีค่า IOC ≥ .5 ถือว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลจริง ผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง .67 – 1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถาม จำนวน 40 ชุด ทดสอบกับผู้ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง (Iacobucci & Duhachek, 2003) ที่ ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าอยู่ในช่วง .958 – .960 ซึ่งมีค่ามากกว่า .7 (Nunnally, 1978)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามด้วยตัวแทนหรือผู้ประสานงานโดยใช้ลิงค์แบบสอบถามออนไลน์ เก็บข้อมูลจากตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น โดยขอความอนุเคราะห์จากทางมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุลในการทำหนังสือรับรองการทำวิจัย เพื่อเก็บข้อมูล ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่ ตุลาคม – ธันวาคม 2568 มีรายละเอียดวิธีดำเนินการ ดังนี้ 1) ติดต่อประสานงานในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อเป็นตัวแทนในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างและอธิบายให้ผู้ประสานงานทราบและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้ประสานงานแต่ละจังหวัดเก็บข้อมูลจากตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง และแบบออนไลน์ เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีคุณลักษณะตรงตามประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา 3) แบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับจากกลุ่มตัวอย่าง จะถูกนำไปพิจารณาความครบถ้วนสมบูรณ์ในการตอบคำถาม เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบถ้วน จึงจะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation) และและใช้สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) จากแบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling: SEM) ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) และความสอดคล้องของค่าความแปรปรวนร่วม (covariance)

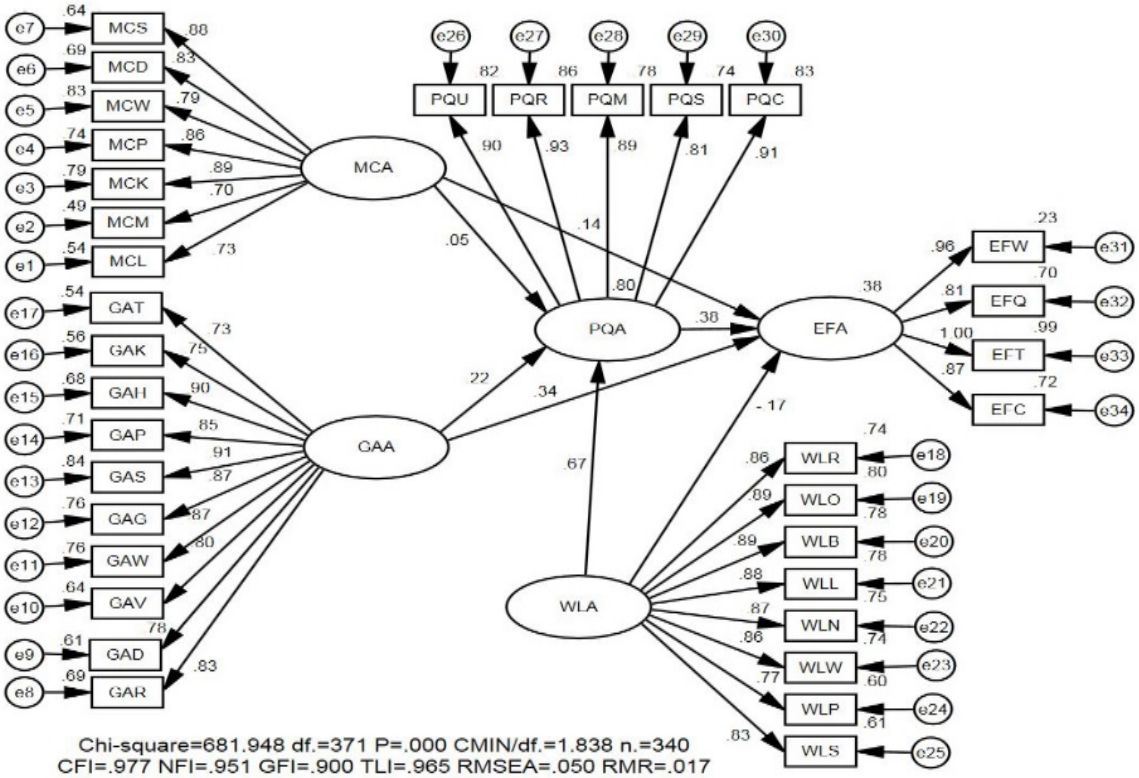
ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 59.71 มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 36.18 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 70.88 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 42.94 ประสบการณ์ทำงานด้านตัวแทนประกันชีวิตไทย ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 51.18

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการวัดปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey ประกอบไปด้วย 7 ตัวแปรสังเกตได้ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .92, .86, .85, .82, .76, .70 และ .68 ตามลำดับ คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต ประกอบไปด้วย 10 ตัวแปรสังเกตได้ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

.92, .87, .84, .84, .82, .82, .81, .80, .75 และ .73 ตามลำดับ คุณภาพชีวิตใน การทำงาน ประกอบไปด้วย 8 ตัวแปรสังเกตได้ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .91, .88, .87, .85, .84, .82, .79 และ .78 ตามลำดับการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต ประกอบไปด้วย 5 ตัวแปรสังเกตได้ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .98, .86, .84, .81 และ .79 ตามลำดับ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ประกอบไปด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .95, .89, .76 และ .66 ตามลำดับ ซึ่งทุกค่าเป็นที่ยอมรับได้คือ มากกว่า .30 ขึ้นไป (Kline, 2005)

ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey (MCA) คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิต (GAA) คุณภาพชีวิตในการทำงาน (WLA) และการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต (PQA) มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (EFA) ของตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้ดัชนีความสอดคล้องของโมเดล ดังนี้ ค่าดัชนีที่ใช้ในการเปรียบเทียบความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (CMIN/df.) 1.838 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีเชิงเปรียบเทียบ (CFI) .977 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมอิงเกณฑ์ (NFI) .951 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) .900 ค่าดัชนี Trucker–Lewis Index (TLI) .965 ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) .050 โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลทางทฤษฎีที่กำหนดไว้ในระดับที่ยอมรับได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ตาราง 1 แสดงอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวแปร

ปัจจัยสาเหตุ	ปัจจัยผล PQA			ปัจจัยผล EFA		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
MCA	.050		.050	.137**	.019**	.156
GAA	.220***		.220	.337***	.084***	.421
WLA	.665***		.665	–.166	.254***	.088
PQA				.382***		.382
R^2	.795			.383		

หมายเหตุ: DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลรวม, ***ระดับนัยสำคัญ .001, **ระดับนัยสำคัญ .01

จากตาราง 1 สรุปได้ว่า ขนาดของอิทธิพลของตัวแปรทำนาย สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตไทย ได้ร้อยละ 38.30 และสามารถอธิบายวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1) วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .137 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .337 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 การรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .382 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนคุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ –.166 โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .220 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .665 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .050 โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3) วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทยเป็นตัวแปรคั่นกลาง ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ –.019 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทยเป็นตัวแปรคั่นกลาง ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .084 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คุณภาพชีวิตในการทำงาน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทยเป็นตัวแปรคั่นกลาง ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .254 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตาราง 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย		สัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน	S.E.	C.R.	p-value	ผลการทดสอบ
H1	MCA → PQA	.050	.042	1.295	.195	ไม่ยอมรับ
H2	MCA → EFA	.137	.074	2.651	.008**	ยอมรับ
H3	GAA → PQA	.220	.050	4.793	***	ยอมรับ
H4	GAA → EFA	.337	.094	5.174	***	ยอมรับ
H5	WLA → PQA	.665	.059	11.209	***	ยอมรับ
H6	WLA → EFA	-.166	.126	-1.734	.083	ไม่ยอมรับ
H7	PQA → EFA	.382	.102	4.943	***	ยอมรับ

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .050 โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7s McKinsey มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .137 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานที่ 3 คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .220 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานที่ 4 คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .337 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานที่ 5 คุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิต โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .665 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สมมติฐานที่ 6 คุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ -.166 โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 7 การรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .382 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

การอภิปรายผล

ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7S McKinsey มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Muthusamy (2018) ซึ่งพบว่าทักษะของตัวแทนประกันวินาศภัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมประกันภัยของประเทศศรีลังกา รวมถึงงานวิจัยของณัฐิยา ภัทรกิจจานุรักษ์ (2560) พบว่าการพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาและการคิดเชิงระบบของบุคลากรในบริษัทประกัน ส่งผลต่อความสามารถในการให้บริการลูกค้า และผลการทำงานโดยรวม นอกจากนี้งานวิจัยยังพบว่า ตัวแปรด้านทักษะ (skill) และบุคลากร (staff) เป็นองค์ประกอบที่ได้รับการประเมินในระดับสูงสุด สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของตัวแทนประกันชีวิตต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอิทธิพลของปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบแนวคิด 7S McKinsey ต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทน

ประกันชีวิต พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลดังกล่าวมีความแตกต่างจากงานวิจัยของ Gannile et al. (2020) ที่ระบุว่าบุคลากรและทักษะของพนักงานช่วยเพิ่มการรับรู้คุณค่าในแง่ของการให้บริการลูกค้าระดับสูง และส่งผลต่อ ความตั้งใจในการซื้อซ้ำหรือใช้บริการเพิ่มเติม รวมถึงงานของธิดารัตน์ เวชประสิทธิ์ และคณะ (2565) ที่พบว่าองค์กรประกันชีวิตให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าในงานผ่านการพัฒนาทักษะ ความรู้ และความสามารถของทีมงาน เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาจากตัวแทนประกันชีวิต ซึ่งลักษณะของงานมีความเป็นอิสระสูงและเน้นผลลัพธ์เชิงรายได้เป็นหลัก ทำให้การรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่นนอกเหนือจากโครงสร้างหรือระบบภายในองค์กร

คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตไทย และมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การที่ตัวแทนมีคุณลักษณะที่ดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ และความรักศรัทธาในวิชาชีพ จะช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ และทำให้รับรู้ว่าอาชีพตัวแทนประกันชีวิตมีคุณค่าและความหมายต่อตนเองและสังคม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (2555) ที่ว่าตัวแทนประกันชีวิตเป็นบุคลากรสำคัญและมีคุณค่าต่อธุรกิจประกันภัย ซึ่งสะท้อนบทบาทของคุณลักษณะส่วนบุคคลในการสร้างคุณค่าให้กับอาชีพและองค์กร ในขณะเดียวกัน พบว่า คุณลักษณะที่ดีของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และงานวิจัยของวัฒนลักษมี เวชประสิทธิ์ และคณะ (2565) ที่พบว่าบุคลิกภาพการสื่อสาร ความรู้ในผลิตภัณฑ์ ความเชื่อมั่นในตนเอง และทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิต ซึ่งสะท้อนว่าคุณลักษณะที่ดีเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยให้ตัวแทนสามารถสร้างผลงานได้อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง

คุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chinomona & Dhurup (2014) ที่พบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ ความมุ่งมั่น และความตั้งใจในการคงอยู่ในองค์กรของพนักงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรี ตรีอาภรณ์ไพศาล และดวงพร พุทธวงค์ (2564) พบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้คุณค่าของงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ และงานวิจัยของธิติญา เชือนไธสง และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม (2566) พบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรรับรู้ถึงคุณค่าและบทบาทของตนในองค์กร อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของตัวแทนประกันชีวิตไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากในบริบทของตัวแทนประกันชีวิต ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอาจไม่ได้เกิดจากคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยตรง แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยเฉพาะของอาชีพ เช่น เป้าหมายยอดขาย ระบบค่าตอบแทนตามผลงาน แรงกดดันจากการแข่งขัน ความสามารถส่วนบุคคล หรือแรงจูงใจภายใน ซึ่งอาจมีบทบาทมากกว่าคุณภาพชีวิตในการทำงาน

การรับรู้คุณค่าของตัวแทนประกันชีวิตมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cuzzocrea & Laws (2020) ที่อธิบายว่าการรับรู้คุณค่าของงานช่วยเสริมสร้างสุขภาวะทางร่างกายและจิตใจ ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ อยากทำงาน และส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกามาศ เจียกสูงเนิน และธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ (2566) ที่พบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และงานวิจัยของระพีพรรณ ชอบสอาด (2563) ที่พบว่าการเห็นคุณค่าในตนเองและแรงจูงใจในการทำงานส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะตัวแทนประกันชีวิตไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอาจสะท้อนบริบทเชิงพื้นที่ และวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ว่า ปัจจัยภายในองค์กรตามกรอบ 7S McKinsey ส่งผลทางตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน แต่ไม่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าในอาชีพ เนื่องจากงานตัวแทนประกันชีวิตมีความเป็นอิสระสูง ขณะเดียวกันคุณลักษณะที่ดีของตัวแทนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ส่วนคุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าแต่ไม่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานและการรับรู้คุณค่าในอาชีพมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ตัวแทนประกันชีวิตควรกำหนดแนวทางการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเสริมสร้างคุณลักษณะที่สำคัญต่อวิชาชีพ และให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และเสริมสร้างการรับรู้คุณค่าในอาชีพของตนเอง ตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของอาชีพ

1.2 บริษัทประกันชีวิต สามารถนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการพัฒนานโยบายด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน ให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ความมั่นคงในอาชีพ และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กับตัวแทนประกันชีวิตไทยในระยะยาว

1.3 สมาคมประกันชีวิตไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกรอบใน การกำหนดมาตรฐานสมรรถนะของตัวแทนประกันชีวิต และกำหนดค่านิยมร่วมของธุรกิจประกันชีวิต อีกทั้งควรสนับสนุนให้มีระบบการอบรม การทดสอบ และการต่ออายุใบอนุญาตที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพเชิงลึกของตัวแทนประกันชีวิตไทย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรทำการศึกษาข้อมูลเชิงลึกด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลมเชิงลึกมากขึ้น และใช้ในการพัฒนาตัวแทนประกันชีวิตไทยในอนาคต

1.2 ขยายพื้นที่ศึกษาไปยังภูมิภาคอื่นของประเทศไทย หรือเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัย และทำให้เข้าใจความแตกต่างเชิงบริบทได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.3 ควรศึกษาโดยการขยายแบบจำลองด้วยตัวแปรแฝงของปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น ความผูกพันต่อองค์กร แรงจูงใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ฑิตาพันธ์ กิตติรัตน์ชัชวาล. (2560). *กลยุทธ์เพื่อลดต้นทุนและประสิทธิภาพการดำเนินงานของแผนกขายและการตลาด กรณีศึกษา บริษัท โกลด์แพลนเน็ท จำกัด.* สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธิติญา เชือนไธสง และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม. (2566). คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรกรมธุรกิจพลังงาน. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5*(8), 721–732.

ธมนวรรณ ป้อมสนาม, อธิต ทิวะศะศิธร์ และพิทยา ผ่อนกลาง. (2568). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ของนักบัญชีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารชาการเซาธ์อีสท์บางกอก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 11*(1), 15–28.

ธิดารัตน์ เวชประสิทธิ์, บุษกร วัฒนบุตร, วิโรชน์ หมื่นเทพ และสยาม อัจฉริยประภา. (2565). แนวทางการพัฒนาทีมงานประกันชีวิต : กรณีศึกษาบริษัท XXX. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 11*(3), 18–26.

นาวี อุดร, วัลนิกา ฉลากบาง, วาโร เพ็งสวัสดิ์ และพรเทพ เสถียรนพเก้า (2561). คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 12*(1), 213–222.

ณัฐิยา ภัทรกิจจานุรักษ์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผกามาศ เจียกสูงเนิน และธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ. (2566). วัฒนธรรมองค์กร คุณภาพชีวิตในการทำงาน และการรับรู้ความสามารถตนเองที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อความสำเร็จขององค์กร. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5*(3), 519–532.

มนตรี ตรีอาภรณ์ไพศาล และดวงพร พุทธวงค์. (2564). อิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานและการรับรู้คุณค่าของงานที่มีต่อความเหนื่อยหน่ายในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 7*(2), 18–25.

ระพีพรรณ ชอบสอาด. (2563). อิทธิพลเชิงโครงสร้างของการเห็นคุณค่าในตนเองและแรงจูงใจในการทำงานที่มีต่อประสิทธิผล ในงานของอาสาสมัครวัดนักบุญเปโตร อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 4*(1), 69–80.

วัฒนลักษมิ์ เวชประสิทธิ์, บุษกร วัฒนบุตร และวิโรชน์ หมื่นเทพ. (2565). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะตัวแทนประกันชีวิต กรณีศึกษา สำนักงานตัวแทน บริษัท กรุงไทย–แอกซ่า ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สาขานวลจันทร์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 5*(2), 92–106.

สมาคมประกันชีวิตไทย. (2567). *รายงานสถิติธุรกิจประกันชีวิต ประจำปี 2567.* สืบค้น 12 มีนาคม 2568 เข้าถึงได้จาก https://www.tlaa.org/page_statistics_new.php?cid=81&cname=สถิติรายปี.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. (2555). *คู่มือปฏิบัติงานสำหรับตัวแทนประกันชีวิต.* สืบค้น 29 มีนาคม 2568 จาก https://www.oic.or.th/th/consumer/manual.

สำนักงานตัวแทนดิจิทัล. (2568). *ตัวแทนประกันชีวิต บทบาท ความสำคัญ และคุณสมบัติ.* สืบค้น 17 มีนาคม 2568 จาก https://digitaloffices.thailife.com/tanyathorn.wat/careers/ตัวแทนประกันชีวิต–บทบาท–ความสำคัญ–และคุณสมบัติ.

Chinomona, R., & Dhurup, M. (2014). The influence of the quality of working life on employee job satisfaction, job commitment and tenure intention in the SME sector in Zimbabwe. *South African Journal of Economic and Management Sciences,* 17(4), 363–378.

Cuzzocrea, V., & Laws, J. (2020). *Value of Work: Updates on Old issues.* BRILL.

Gannile, C., Ab Yajid, M. S., Khatibi, A., & Azam, S. M. F. (2020). Systemic Review on Impact of Strategic Human Resources Management on Organizational Performance in Insurance Industry. *European Journal of Human Resource Management Studies, 4*(2), 145–167.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective* (7th ed). Pearson Prentice Hall.

lacobucci, D., & Duhachek, A. (2003). Advancing Alpha: Measuring Reliability with Confidence. *Journal of Consumer Psychology, 13*(4), 478–487.

Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (2nd ed). Guilford Press.

Ledden, L., Kalafatis, S. P., & Samouel, P. (2007). The relationship between personal values and perceived value of education. *Journal of Business Research, 60*(9), 965–974.

Muthusamy, V. (2018). An empirical study on general insurance agents' performance in Sri Lankan insurance industry. *International Journal of Accounting & Business Finance, 4*(1), 40–50.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory* (2nd ed). McGraw–Hill.

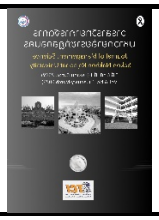
Peters, T. J., & Waterman, R. H. (1982). *In Search of Excellence: Lessons from America's Best–Run Companies*. Harper & Row.

Peterson, E., & Plowman, E.G. (1989). *Business organization and management*. Richand D. Ewin.

Walton, R. E. (1973). Quality of working life: What is it?. *Slone Management Review,* 15(1), 11–21.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed). Harper & Row.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือในเชิงพาณิชย์

Brand development of handmade yarn products for commercialization

นิรมล เนื่องสิทธะ[1] , นันทกาญจน์ เกิดมาลัย[2*] , วราธร พรหมนิล[3]
Niramol Nueangsittha[1] , Nuntakan Kirdmalai[2*], Warathorn Promnin[3]

[1,2,3]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
[1,2,3]Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Corresponding Author; e-mail: nnueangsitth@gmail.com[1] , nantakan.k@snru.ac.th[2] , warathorn.p@snru.ac.th[3]

Received: December 15, 2025 Revised: February 14, 2026 Accepted: February 15, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือในเชิงพาณิชย์ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือวิว ซึ่งเดิมได้ใช้ชื่อผู้ประกอบการเป็นชื่อแบรด์เพื่อดำเนินการจำหน่ายสินค้า ทำให้ขาดความโดดเด่น ลูกค้าไม่สามารถจดจำและกลับมาซื้อซ้ำได้ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และยืนยันข้อมูลด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือเชิงพาณิชย์ ใช้ชื่อแบรนด์ “วิวสวย” “Viewsuay” ตัวย่อ “VS” หมายถึง เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติ ออกแบบตราให้สื่อถึงความอ่อนไหวเปรียบกับเส้นด้ายพลิ้วไหว ลายเส้น แบบอักษรเป็นทางการสื่อถึงความหนักแน่น จริงจัง เข้มแข็ง มั่นคง โลโก้อักษรภาษาอังกฤษ ตัววี (V) สีเขียว และตัวเอส (S) สีน้ำเงิน ซ้อนติดกันไม่แยกจากกัน (VS) เหมือนเส้นด้ายที่นำมาร้อยเรียงเป็นตัวอักษร ปลายอักษรตัวเอสที่อยู่หลังตัววี ใช้เส้นปลายออกแบบใช้เส้นเรียวเล็กลง ปลายแหลมให้สีน้ำตาล ใต้ประโยคใช้ชื่อ Little Craft Studio พร้อมทั้งเกิดการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตวัตถุดิบเส้นด้ายร่วมกับกลุ่มผู้ประกอบการครามภูไท อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ทำให้เกิดนวัตกรรมการสร้างผู้ประกอบการใหม่จากผู้ผลิตวัตถุดิบเส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ชื่อแบรนด์ Lisa Handicrafts ลิสา แฮนดิคราฟ ในช่องทางออนไลน์ เน้นตลาดในสื่อสังคมออนไลน์แพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก และ 2) สร้างผลิตภัณฑ์นัวตกรรมฝ้ายย้อมสีเหลือบจากธรรมชาติหมายถึงหนึ่งไจฝ้ายย้อม 3 สีย้อม 5 โทนสี ดังนี้ สีเหลืองย้อมส้มและชมพู สีครามย้อมเขียวและเหลือง สีครามย้อมม่วงและชมพู สีขาวสีครามและม่วง และสีขาวย้อมฟ้าและเขียว เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในการทอผ้า การถักโครเชต์ และการปักลวดลาย เป็นต้น ทำให้ผลิตภัณฑ์เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติมีความหลากหลาย และตราผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสำหรับผู้ประกอบการยังช่วยให้มี

การสื่อสารไปยังผู้บริโภค ทำให้สามารถจดจำได้ง่าย เกิดการกลับมาซื้อซ้ำและสามารถสร้างความยั่งยืนในเชิงพาณิชย์ต่อไป

คำสำคัญ: เส้นฝ้าย, สีย้อมธรรมชาติ, ตราผลิตภัณฑ์, ผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือ

Abstract

This research aimed to develop a commercial brand identity for handmade yarn products to enhance distinctiveness, improve customer recognition, and encourage repeat purchasing behavior. The target group consisted of handmade yarn producers operating under the "View" enterprise, who previously used the owner's personal name as the brand name for product distribution, resulting in limited brand differentiation and weak customer recall. The study employed a participatory qualitative research approach, collecting data through interviews and validating findings with quantitative data analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation. The findings revealed that the commercial brand development led to the establishment of the brand name "Viewsuay," abbreviated as "VS," representing naturally dyed yarn. The logo was designed to convey softness and fluidity inspired by flowing yarn strands, while the formal typography reflects strength, seriousness, stability, and reliability. The English letter "V" in green and the letter "S" in blue are intertwined to symbolize woven yarn threads, with the tail of the "S" refined into a thin, pointed brown line resembling the delicate end of a thread. The phrase "Little Craft Studio" was positioned beneath the logo. Furthermore, a collaborative network of raw material producers was established with the Phu Thai indigo entrepreneur group in Phanna Nikhom District, Sakon Nakhon Province, resulting in the creation of a new entrepreneurial brand, "Lisa Handicrafts," marketed primarily through social media platforms, particularly Facebook. In addition, an innovative naturally dyed gradient cotton product was developed, featuring three–color combinations in five tonal variations to be used as raw materials for weaving, crochet, and embroidery. These developments enhanced product diversity and strengthened communication with consumers, leading to improved brand recognition, repeat purchases, and long–term commercial sustainability.

Keywords: cotton thread, natural dye, product brand, handmade yarn products

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การย้อมเส้นด้ายของชุมชนและเครือข่ายกลุ่มทอผ้าในจังหวัดสกลนคร นิยมใช้ครามและสีจากธรรมชาติเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน จากเดิมในอดีตการทอผ้าเป็นการดำเนินการไว้ใช้เองในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบัน วัฒนธรรมการทอผ้าด้วยมือได้เปลี่ยนจาก "ลักษณะการผลิตแบบพอยังชีพ" เพื่อใช้เองในครัวเรือนไปสู่การผลิตเพื่อตอบสนองธุรกิจชุมชนตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553)

การพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันจึงมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น เสื้อผ้า หมวก กระเป๋า รองเท้า เส้นใยย้อมสีธรรมชาติสำหรับใช้ปัก หรือทำงานฝีมือ ดั้งนั้นเพื่อให้ได้สีที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้ประกอบการที่สร้างรายได้จากการทำงานคราฟท์ งานทำมือ สร้างรายได้มีแรงบันดาลใจจากการทำงานด้วยความที่ชอบงานทำมือ

หรือที่เรียกว่างานคราฟท์ ถักโครเชต์ (crochet) ด้วยเส้นใยฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ จากความสนใจพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเส้นใยและย้อมสีธรรมชาติผู้ผลิตจึงทำการค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง ทั้งอุปกรณ์ วิธีทำ การอ่านแพทเทิร์นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วิธีการถักเหมือนกันแต่แพทเทิร์นต่างภาษา ต้องได้แปลเป็นภาษาไทยอีกครั้ง และเริ่มฝึกถักโครเชต์เพื่อทำงานฝีมือ หลังจากที่เริ่มถักเป็นจนคล่องมือ ได้ทำผลิตภัณฑ์ไปแจกแก่คนรู้จักบ้าง และโพสลงเฟซบุ๊กส่วนตัว และมีคนมาขอซื้อ จึงมีแนวคิดที่อยากจะทำขายแบบพร้อมส่งและพรีออเดอร์ จึงตั้งเพจขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2561 ถึงปัจจุบัน ชื่อเพจ viewsuay little craft studio หลังจากนั้นได้ทำการเผยแพร่ผลงานลงเพจ และอัปเดตผลงานให้เป็นปัจจุบัน ประชาสัมพันธ์หาลูกค้าเพื่อรับออเดอร์ นอกจากผลงานที่ขายผ่านเพจช่วงแรกนั้นจะเป็น ผ้าปูโต๊ะ ตุ๊กตาถักดอยลี่ ต่างหู เครื่องประดับ พวงกุญแจ ที่ครอบพวงกุญแจ (key-cover) และต่อมามีการปรับเปลี่ยนจากการถักเป็นการขายฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ที่ย้อมจากวัฤดิบตามฤดูกาลที่มีในท้องถิ่น เส้นด้ายที่ใช้ในการย้อมนั้นสั่งพรีออเดอร์มาจากโรงงานที่จังหวัดสมุทรปราการ เรยอน (ซีกวง) ฝ้ายแท้เส้นเล็กเส้นใหญ่ ฝ้ายละมุน ฝ้ายตีเกลียว นำมาย้อมและเรียนรู้การย้อมด้วยตนเอง สีหลัก ๆ ที่ใช้ย้อมฝ้ายได้แก่ คราม ฝางชมพู ฝางแดง ใบมะม่วง ขมิ้น ขี้เหล็ก ประดู่ หมากค้อ กระทัน เปลือกไม้ตามฤดูกาลที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดสกลนครและระแวกใกล้เคียง ลองผิดลองถูกจนเริ่มชำนาญมากขึ้น จึงย้อมขายและกรอด้ายด้วยเครื่องกรอมือไหมพรมเป็นงานเสริมทำภายในครอบครัว พ่อและแม่มาช่วยทำบ้างในช่วงที่ว่างหลังฤดูทำนา สามารถดำเนินการวันละนิดไม่เพียงพอต่อออเดอร์ที่ลูกค้าสั่งมา จึงต้องจ้างคนในหมู่บ้านมาช่วยกรอ โดยให้ค่าแรงม้วนละ 4-15 บาท ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของแต่ละม้วนและประเภทด้าย ราคาขายต่อม้วนประมาณม้วนละ 200-300 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของสีและน้ำหนักของด้าย เปิดจองทุกครั้งลูกค้าสั่งจองหมดทุกรอบ ส่งขายทั้งในไทยและต่างประเทศ เช่น เมียนมา เยอรมนี และอเมริกา ส่งออกทั้งด้ายและผลงานถักที่เป็นชุดถักจากฝ้าย นอกจากการขายผลงานถักและการขายฝ้ายย้อมสีธรรมชาติแล้ว ยังมีขายแพทเทิร์นในรูปแบบไฟล์พีดีเอฟ (PDF) เป็นแพทเทิร์นตุ๊กตาถัก แพทเทิร์นผลไม้ถักและแพทเทิร์นชุดตุ๊กตาบลายธ์ ลงขายและประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่มเฟซบุ๊ก มีความสนใจที่อยากจะต่อยอดและลงขายผ่าน Etsy หากแต่เปิดร้านในประเทศไทยไม่ได้เพราะช่วงเวลานั้น Etsy Payments ไม่สามารถสมัครในประเทศไทย เพราะกฎหมายบางข้อ การขายไฟล์ PDF จึงถูกขายภายในประเทศเท่านั้น แต่เนื่องจากยังมีไม่มีตราผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง ลูกค้าคุ้นเคยเพจยังเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่เกิดการจดจำแบรนด์ที่มีผลกระทบในวงกว้าง ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการเสียโอกาสในการสร้างฐานลูกค้าใหม่ และรักษากลุ่มลูกค้าเดิม ฐานลูกค้ายังมีขนาดเล็กเป็นลูกค้าเฉพาะกลุ่ม (niche) ดังนั้นเพื่อสร้างการจดจำในผลิตภัณฑ์ สร้างการรับรู้ในวงกว้าง และมีความแตกต่างจากคู่แข่งขัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างตราผลิตภัณฑ์

ดังนั้นเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มโอกาสในการแข่งขันและสร้างภาพลักษณ์ให้เกิดการจดจำมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องสร้างตรงผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจ และเกิดการบอกต่อสื่อสารถึงผลิตภัณฑ์อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังสร้างความจงรักภักดีของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้า เกิดการจดจำและกลับมาซื้อซ้ำ เกิดความยั่งยืนเชิงพาณิชย์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือเชิงพาณิชย์
2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ฝ้ายย้อมสีเหลือบจากธรรมชาติ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดตราสินค้า

Kotler (1994) กล่าวว่า ตราสินค้าเป็นชื่อ เงื่อนไข เครื่องหมาย สัญลักษณ์หรือการรวมตัวของสิ่งเหล่านี้เพื่อแยกแยะสินค้าหรือบริการของผู้ขายรายหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง และเพื่อสร้างความแตกต่างออกจากคู่แข่งขัน นอกจากนี้ตราสินค้ายังเป็นคำสัญญาของผู้ขายหรือผู้ผลิตที่จะจัดส่งสินค้า ผลประโยชน์และบริการให้แก่ผู้ซื้ออย่างแน่นอน ตราสินค้าที่มีชื่อเสียงจะเป็นการรับประกันคุณภาพ อีกทั้งตราสินค้ามีระดับความหมายถึง 6 ด้าน คือ คุณลักษณะ (attributes) ประโยชน์ที่ได้รับ (benefits) คุณค่า (values) วัฒนธรรม (culture) บุคลิกภาพ (personality) และผู้ใช้ (users)

Aaker (1996) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าตราสินค้ามีบทบาทสำคัญในการบ่งชี้ลักษณะและคุณภาพของสินค้าได้ดี นอกจากนี้ยังช่วยในการสร้างการจดจำและระลึกถึงให้แก่ผู้บริโภค หากผู้บริโภคสามารถแยกความแตกต่างระหว่างสินค้าของบริษัทและคู่แข่งได้ ย่อมหมายถึงผู้บริโภคได้รับรู้ถึงคุณค่าตราสินค้าที่ซ่อนเอาไว้ในตราสินค้าได้ตราสินค้ายังมีประโยชน์ต่อผู้ซื้อหรือผู้บริโภคด้วย

กล่าวโดยสรุป ตราสินค้าหมายถึง ชื่อ ภาพ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของผลิตภัณฑ์หรือบริการจากผู้ผลิต โดยสามารถแสดงถึงคุณภาพ ลักษณะ คุณสมบัติและคุณค่าที่แตกต่างจากคู่แข่งขันรายอื่นที่ผู้บริโภครับรู้และส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการนั้น ๆ

ปรีดี นุกุลสมปรารถนา (2563) กล่าวถึง การตั้งชื่อสินค้าหรือบริการเป็นสิ่งแรกที่จะดึงดูดให้ลูกค้าสนใจและสร้างความประทับใจในครั้งแรก เพื่อให้ลูกค้ารู้ว่าธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์น่าสนใจเพียงใด มีเรื่องราวอย่างไร การตั้งชื่อแบรนด์นั้น เป็นเรื่องของการวางกลยุทธ์อย่างมีเหตุมีผลที่ต้องมาจากรากฐานของคำมั่นสัญญา การวางตำแหน่งและคุณค่าของแบรนด์

เอกศิษฏ์ มีประเสริญสกุล และพัดชา อุทิศวรรณกุล (2566) ได้ศึกษา นวัตกรรมการพัฒนาใยบัวหลวงผ่านกระบวนการพาสมา เพื่อสร้างนวัตกรรมสิ่งทอและเส้นใยที่เพิ่มมูลค่าจากเศษเหลือทิ้งทางการเกษตร ด้วยแนวคิดต่อยอดแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เรื่องการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบ และผลิตผลทางการเกษตรโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตรขั้นสูง มีคุณค่าเฉพาะ รวมถึงองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพในการแปรรูป สร้างความแตกต่างสู่การผลิตเชิงพาณิชย์

การตั้งชื่อแบรนด์ให้โดดเด่นในตลาด นอกเหนือจากโลโก้ และความสวยงามแล้ว แบรนด์ที่โดดเด่นหรือเป็นแบรนด์ที่ประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับการที่แบรนด์สามารถสื่อสารบางสิ่งบางอย่างที่สร้างคุณค่าให้กับผู้บริโภคและสามารถทำให้แบรนด์นั้นประสบความสำเร็จ ชื่อของแบรนด์ที่ดีควรง่ายสำหรับการจดจำของลูกค้า สร้างให้เกิดการเชื่อมโยงบางอย่างให้แบรนด์มีความต่างจากคู่แข่ง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้า

ประโยชน์ของตราสินค้าต่อผู้ซื้อหรือผู้บริโภคมีดังนี้ (สุดาดวง เรืองรุจิระ, 2543)

1. ผู้ซื้อสามารถจำแนกประเภทและชนิดของสินค้าซึ่งชนิดของสินค้าในระดับคุณภาพแตกต่างกันของผู้ผลิตจากประสบการณ์ในการซื้อสินค้าซ้ำ ๆ จะทำให้ผู้ซื้อจดจำตราสินค้าที่ให้คุณภาพแตกต่างกันและใช้ตราสินค้าเป็นเครื่องแสดงถึงระดับคุณภาพเหล่านั้นในการซื้อครั้งต่อ ๆ ไป ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้บริโภคจำนวนมากเต็มใจจะจ่ายค่าสินค้าสูงขึ้นสำหรับสินค้าที่มีตราสินค้าเป็นที่รู้จักกันดีเพื่อประกันคุณภาพของสินค้า

2. ทำให้ผู้ซื้อทราบว่าใครคือผู้ผลิตสินค้านั้น ๆ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจว่าควรจะซื้อสินค้าชิ้นนั้นหรือไม่ ทำให้เกิดความสะดวกในการเปรียบเทียบอ้างอิงหรือเรียกหาในการซื้อสินค้าได้

3. ในกรณีที่ไม่มีตราสินค้าปรากฏผู้ซื้อ จะต้องใช้เวลามากขึ้นในการพิจารณาเพื่อแยกความแตกต่างในสินค้าต่าง ๆ ที่วางจำหน่ายในร้านค้า เมื่อมีตราสินค้าปรากฏอยู่ผู้ซื้อจะระบุจากตราสินค้าเป็นเกณฑ์ไม่ต้องเสียเวลาในการเปรียบเทียบต่าง ๆ มีผลให้ลดความพยายามและลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ

นักการตลาดพิจารณาองค์ประกอบผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย ชื่อตราผลิตภัณฑ์ (brand name) ตราสัญลักษณ์หรือโลโก้ (logo) ลิขสิทธิ์ (copyright) สิทธิบัตร (patent) คำขวัญ (slogan) (สมิทธิ์ บุญชุติมา และชนาภา หนูนาค, 2560)

ชื่อผลิตภัณฑ์ (brand name) หมายถึง เป็นส่วนหนึ่งของตราผลิตภัณฑ์ เป็นตัวอักษรในการตั้งชื่อตราสินค้าหรือตัวเลข ที่สามารถอ่านออกเสียงได้ เป็นชื่อเฉพาะของผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะชื่อตราสินค้าสามารถบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของตราสินค้านั้น บ่งบอกความเป็นตัวตนของผู้ใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของตราสินค้านั้นได้อีกด้วย ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยินดีจ่ายเงินจำนวนสูงกว่าเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ที่ตราสินค้าที่มีชื่อเสียง แม้ว่าคุณภาพของผลิตภัณฑ์จะมีความใกล้เคียงกับตราสินค้าอื่นที่จำหน่ายในราคาถูกกว่าก็ตาม (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2563)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับตราสินค้า ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ใช้แนวคิดดังกล่าวมาศึกษาการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างการจดจำในผลิตภัณฑ์ สร้างการรับรู้ในวงกว้าง (broad awareness) และมีความแตกต่างจากคู่แข่งขัน

แนวคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์

สมิทธิ์ บุญชุติมา และ ชนาภา หนูนาค (2560) กล่าวว่าบรรจุภัณฑ์ (packaging) หมายถึง การบรรจุหีบห่อเพื่อปกป้องความเสียหาย รักษาคุณภาพ สะดวกต่อการใช้สอย สะดวกในการขนส่ง และเพื่อสื่อสารกับผู้บริโภค สร้างภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ และดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคเพื่อโฆษณาขายด้วยตัวเอง

บรรจุภัณฑ์มี 3 ประเภท บรรจุภัณฑ์ชั้นต้น ปกป้องและรักษาสินค้า บรรจุภัณฑ์ชั้นรอง ช่วยสงเสริมการขาย ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค และบรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่ง เพื่อความสะดวกและรักษาผลิตภัณฑ์ระหว่างขนส่ง

ภาพที่ 1 ลำดับชั้นบรรจุภัณฑ์

สุวิทย์ วงศ์รุจิราวาณิชย์ (2568) กล่าวถึงหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การใช้บรรจุภัณฑ์ของกิจการ ได้แก่

1. กลยุทธ์ทางด้านการตลาด ให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์มีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อผู้ผลิตสินค้า เนื่องจากบรรจุภัณฑ์สามารถทำหน้าที่ส่งเสริมการขาย กระตุ้นยอดขายให้เพิ่มขึ้น ในเวลาเดียวกันมีโอกาสลดต้นทุนสินค้าอันจะนำไปสู่ยอดกำไรสูงซึ่งเป็นเป้าหมาย ของทุกองค์กรในระบบการค้าเสรี

การตลาดเป็นกระบวนการทางด้านบริหารที่รับผิดชอบต่อกลุ่มเป้าหมายโดยการค้นหาความต้องการ และสนองความต้องการนั้นเพื่อบรรลุถึงกำไรตามที่ต้องการ ตามคำนิยาม การตลาดประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3

ประการ คือ กลุ่มเป้าหมาย การสนองความต้องการ และกำไร การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เฉพาะนั้น จำเป็นต้องหาข้อมูลจากตลาด พร้อมทั้งค้นหาความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายในรูปของการบริโภค สินค้าหรือบริการ ส่วนการตอบสนองความต้องการนั้น ต้องใช้กลไกทางด้านส่วนผสมทางการตลาด เพื่อชักจูงให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ซื้อให้เลือกซื้อสินค้าของเราแทนที่จะซื้อของคู่แข่งเพื่อบรรลุถึงกำไรที่ได้กำหนดไว้ องค์ประกอบการออกแบบ ตามที่ได้ทราบกันแล้ว มีอยู่หลากหลายประเภท ณ จุดขายที่มีสินค้าเป็นร้อยให้เลือก องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ออกแบบไว้บนบรรจุภัณฑ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อบรรจุภัณฑ์และสินค้านั้น รายละเอียดหรือส่วนประกอบบนบรรจุภัณฑ์จะแสดงออกถึงจิตสำนึกของผู้ผลิตสินค้า และสถานะ (class) ของบรรจุภัณฑ์ ซึ่งสามารถขยับเป็นสื่อโฆษณาระยะยาว ส่วนประกอบที่สำคัญบนบรรจุภัณฑ์อย่างน้อยที่สุดควรประกอบด้วย 1) ชื่อสินค้า 2) ตราสินค้า 3) สัญลักษณ์ทางการค้า 4) รายละเอียดของสินค้า 5) รายละเอียดส่งเสริมการขาย 6) รูปภาพ 7) ส่วนประกอบของสินค้า 8) ปริมาตรหรือปริมาณ 9) ชื่อผู้ผลิตและผู้จำหน่าย (ถ้ามี) 10) รายละเอียดตามข้อบังคับของกฎหมาย เช่น วันผลิต วันหมดอายุ เป็นต้น เมื่อมีการเก็บข้อมูลของรายละเอียดต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วจึงเริ่มกระบวนการออกแบบ ด้วยการเปลี่ยนข้อมูลที่ได้รับมาเป็นกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ จุดมุ่งหมายทั่ว ๆ ไปในการออกแบบมีดังนี้

1) ความโดดเด่น (stand out) ภายใต้สภาวะการแข่งขันอย่างรุนแรง ตัวบรรจุภัณฑ์จำต้องออกแบบให้เด่นสะดุดตา (catch the eye) จึงจะมีโอกาสได้รับความสนใจ จากกลุ่มเป้าหมายเมื่อวางประกบกับบรรจุภัณฑ์ของคู่แข่ง เทคนิคที่ใช้กันมากคือ รูปทรงและขนาดซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ของบรรจุภัณฑ์หรืออาจใช้ การตั้งตราสินค้าให้เด่น เป็นต้น

2) ตราภาพพจน์และความแตกต่าง (brand image differentiate) เป็นความรู้สึกที่จะต้องก่อให้เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อมีการสังเกตเห็น แล้วจูงใจให้อ่านรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ การออกแบบตราภาพพจน์ให้มีความแตกต่างนี้ เป็นวิธีการออกแบบที่แพร่หลายมาก ให้ความรู้สึกร่วมที่ดี การออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นพาณิชย์ศิลป์ที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้ซื้อเกิดความรู้สึกที่ดีต่อศิลปะที่ออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยรวมทั้งหมด เริ่มจากการก่อให้เกิดความสนใจด้วยความเด่น เปรียบเทียบรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้ตัดสินใจซื้อ สร้างความมั่นใจเพิ่มขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่ม และจบลงด้วยความรู้สึกที่ดีที่สามารถสนองต่อ ความต้องการของผู้ซื้อได้ จึงก่อให้เกิดการตัดสินใจซื้อ “ซื้อฉันสิ” (buy me) จึงนับเป็นรูปธรรมสุดท้ายที่ บรรจุภัณฑ์ต้องทำให้อุบัติขึ้น ด้วยเหตุนี้ การชักจูงหว่านล้อมโดยรูป คำบรรยาย สัญลักษณ์ หรือรางวัลที่ได้รับ ย่อมสร้างให้เกิดความรู้สึกอยากเป็นเจ้าของและอยากทดลองสินค้าพร้อมบรรจุภัณฑ์นั้น

2. ขั้นตอนการออกแบบบรรจุภัณฑ์ สิ่งที่ผู้ซื้อเสียความรู้สึกมากที่สุด คือ บรรจุภัณฑ์ไม่สามารถทำงานได้ตรงตามความต้องการ หรือไม่สามารถทำงานได้ ตามที่บรรยายบนบรรจุภัณฑ์ ตัวอย่างเช่น มีการโฆษณาบนบรรจุภัณฑ์ว่าเป็นซองออกแบบใหม่ฉีกเปิดได้ง่าย แต่พอเปิดซองแล้วสินค้าเกลื่อนกระจายไปทั่วพื้น เป็นต้น เหตุการณ์เช่นนี้ผู้บริโภคจะไม่ตำหนิบรรจุภัณฑ์ แต่จะไม่ยอมรับสินค้ายี่ห้อนั้น ๆ เพราะถือว่าถูกหลอก ไม่ว่าบรรจุภัณฑ์ที่ว่านี้จะออกแบบมาสวยงามน่าประทับใจเพียงใด ในฐานะเจ้าของสินค้าจำต้องยอมรับว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่ดี จากตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นที่ประจักษ์เป็นการออกแบบไม่รอบคอบ โดยไม่ใส่ใจในสิ่งเล็กน้อยดังกล่าวนี้ จะมีผลกระทบต่อยอดขายของสินค้า เนื่องจากประสบการณ์อันเลวร้ายที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้การออกแบบบรรจุภัณฑ์จำต้องมีการวางแผนงาน และกำหนดจุดมุ่งหมายรองรับ ซึ่งมีหลายประการไว้อย่างชัดเจน ขั้นตอนการออกแบบอย่างสังเขปมีดังนี้

1) เริ่มต้นด้วยการถ่ายภาพผลิตภัณฑ์อาหารที่จำหน่ายและตั้งชื่อตราสินค้า อาทิ Mrs Paul’s พร้อมรูปแบบตัวอักษร ที่สอดคล้องกับจุดยืนของสินค้า

2) เมื่อใส่รายละเอียดลงไปบนบรรจุภัณฑ์ ด้วยการเน้นจุดขาย เช่น ใช้ส่วนประกอบอาหารจากธรรมชาติ พบว่าตราสินค้านั้นเล็กเกินไปจึงขยายตราสินค้าให้ใหญ่ขึ้น

3) ลองเปลี่ยนพื้นข้างหลังเป็นพื้นสีเขียวและสีแดงเพื่อเปรียบเทียบความเด่น ความสะดุดตาของบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบ มีการทดลองเอาบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบลองวางขึ้นหิ้ง ณ จุดขายเปรียบเทียบกับคู่แข่งขัน และสำรวจความเห็นของกลุ่มเป้าหมาย

4) บรรจุภัณฑ์สุดท้ายที่ทดสอบแล้วว่ากลุ่มเป้าหมายยอมรับมากที่สุดและสนองความต้องการของผู้ซื้อ

จากการศึกษาแนวคิดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ใช้แนวคิดดังกล่าวมาพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ซึ่งมีบทบาท ที่สำคัญยิ่งต่อผู้ผลิตสินค้า เนื่องจากบรรจุภัณฑ์สามารถทำหน้าที่ส่งเสริมการขาย กระตุ้นยอดขายให้เพิ่มขึ้น ในเวลาเดียวกันมีโอกาสลดต้นทุนสินค้าอันจะนำไปสู่ยอดกำไรสูงซึ่งเป็นเป้าหมายของกิจการ

แนวคิดและทฤษฎีสื่อสังคมออนไลน์

สังคมออนไลน์ (social media) เป็นสื่อทางเลือกซึ่งสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา และสามารถโต้ตอบกับผู้รับสารได้ในทันที อีกทั้งเป็นสื่อทางสังคมเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายสังคม เช่น เอกซ์ เฟซบุ๊ก กูเกิล เป็นต้น ในปัจจุบันสื่อออนไลน์ยังเป็นสื่อกลางในการโฆษณาและซื้อขายสินค้าที่ได้รับความนิยม เนื่องจากสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายและต้นทุนต่ำ และช่วยสร้างการมีส่วนร่วมและความผูกพันกับผู้บริโภค ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเกิดความจงรักภักดี ซึ่งเชื่อมโยงกับพฤติกรรมซื้อซ้ำ (นนทพร ปั่นทรัพย์ และวิไลลักษณ์ รักบำรุง, 2568) ในทำนองเดียวกัน การเชื่อมโยงข้อมูลและประสบการณ์การซื้อจากหลายช่องทางอย่างไร้รอยต่อช่วยสร้างความสะดวกและความไว้วางใจ อักทั้ง นวัตกรรมทางการตลาดใหม่ ๆ อาทิ ไลฟ์คอมเมิร์ซ (live commerce) และวิดีโอสั้น กำลังมีอิทธิพลต่อการสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค การถ่ายทอดสดการขายสินค้าไม่เพียงช่วยสร้างบรรยากาศการสื่อสารแบบเรียลไทม์ แต่ยังเสริมสร้างความไว้วางใจและแรงจูงใจในการซื้อซ้ำ และจากงานวิจัยของขจรศักดิ์ วงศ์วิราช และคณะ (2565) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าโอทอปบนแพลตฟอร์มออนไลน์ จากผู้ที่เคยซื้อสินค้าโอทอปบนแพลตฟอร์มออนไลน์ พบว่า การเลือกตราสินค้า การเลือกผู้ขาย การเลือกเวลาซื้อ และการเลือกปริมาณการซื้อ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า ดังนั้นหากผู้ประกอบการมีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ก็จะสามารเข้าถึงผู้บริโภคและช่วยให้เกิดความหลากหลายในช่องทางการจัดจำหน่ายและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสื่อสังคมออนไลน์ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ใช้แนวคิดดังกล่าวศึกษาช่องทางการจำหน่ายสินค้าเพื่อให้เพิ่มช่องทางในการจำหน่ายสินค้า ทำให้ลูกค้าจดจำและกลับมาซื้อซ้ำ เกิดการกระตุ้นยอดขายและทำให้รายได้ของผู้ประกอบการสูงขึ้น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ประกอบการเส้นด้ายทำมือ ได้ใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ Kemmis and Mctaggart (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558) และเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน (Esteban–Guitart et al., 2020) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

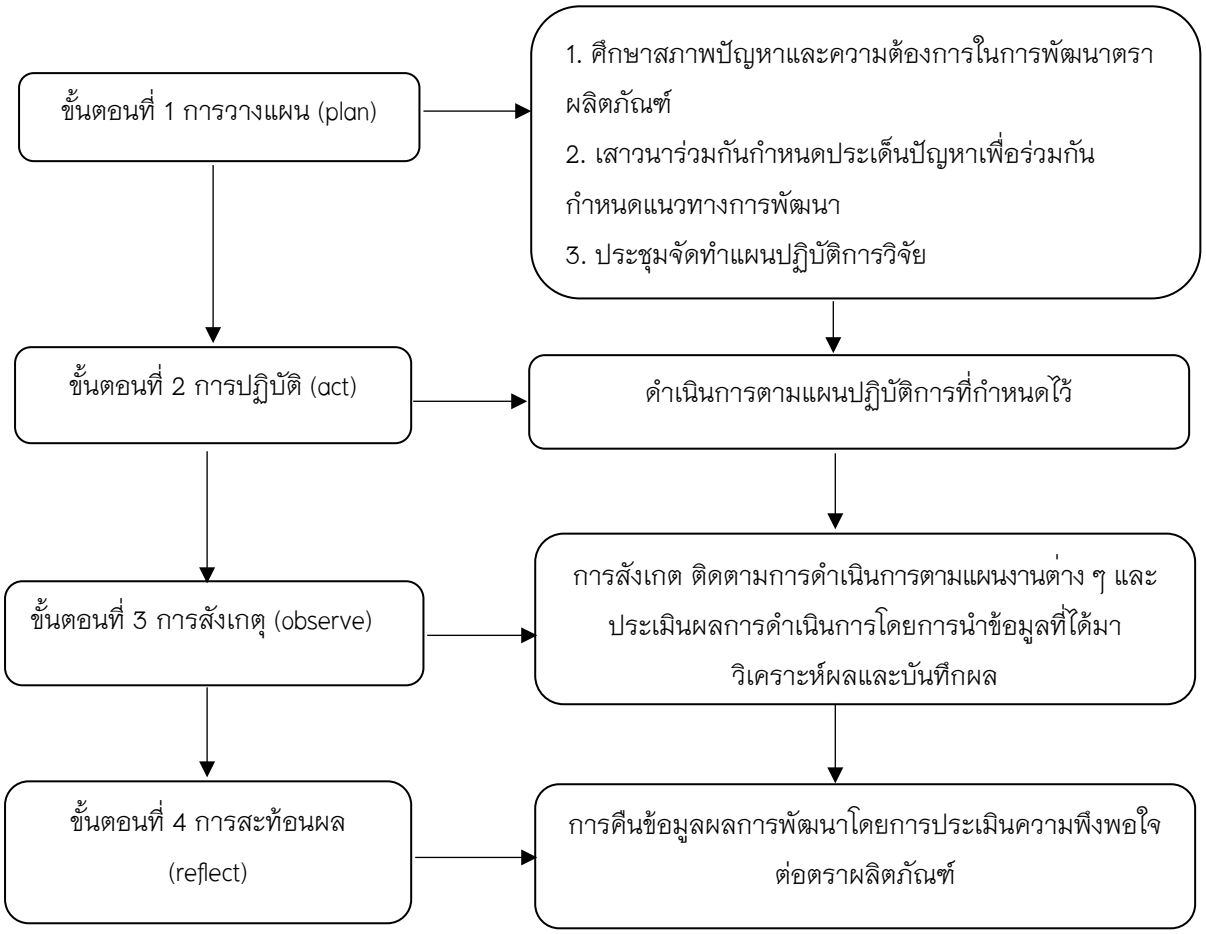
ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (plan) การประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อสังเคราะห์ความต้องการตราผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (act) การนำแนวทางการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตุ (observe) การติดตามการดำเนินการตามแผนงานต่าง ๆ ประเมินผลการดำเนินการโดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผล และพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (reflect) การคืนข้อมูลผลการพัฒนา โดยการประเมินความพึงพอใจและประเมินการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนา และคืนข้อมูลสู่ผู้เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดของการวิจัย กำหนดกรอบตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือวิวสวย เลขที่ 125 หมู่ 2 ตำบลหนองแวงใต้ อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และยืนยันข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในงานวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ศึกษาและสร้างเครื่องมือโดยอาศัยหลักการ แนวคิดทฤษฎีและรูปแบบในการสร้างเครื่องมือของ บุญชม ศรีสะอาด (2549) และวาโร เพ็งสวัสดิ์ (2551) ประกอบด้วย

1) กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) การสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือ หมู่ 2 ตำบลหนองแวงใต้ อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

2) กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1) ศึกษาเอกสาร ตำรา รูปแบบการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามวัดความคิดเห็นและความพึงพอใจการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติในเชิงพาณิชย์

2.2) กำหนดประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือ เลขที่ 125 บ้านนาบัว หมู่ 2 ตำบลหนองแวงใต้ อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร และผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการในการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติในเชิงพาณิชย์

2.3) สร้างแบบสัมภาษณ์สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตราผลิตภัณฑ์ และผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการในการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือ

2.4) สร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือ

2.5) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเพื่อให้เกิดความถูกต้องและสมบูรณ์ โดยนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พร้อมทั้งปรับแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะก่อนการเก็บข้อมูล

2.6) เครื่องมือวิจัยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เลขที่ COA NO. 023/2566 IEC NO. HE 65-132 วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2566

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วมด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกต การสนทนากลุ่ม หน่วยงานวิชาการการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

4.2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากการสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติในเชิงพาณิชย์ร่วมกับผู้ประกอบการเส้นด้ายทำมือ ซึ่งเดิมชื่อผู้ประกอบการได้ใช้ ชื่อ-นามสกุล ของตนเอง เป็นชื่อแบรด์ คือ นางสาวรจิตรา กาญบุตร เจ้าของเพจ Viewsuay Rajitra เว็บไซต์ https://www.facebook.com/notnarinthon แต่เพื่อให้ลูกค้าสามารถจดจำได้ง่ายและกลับมาซื้อซ้ำได้ จึงพัฒนาตราผลิตภัณฑ์

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เส้นด้ายทำมือ เพื่อกำหนดเป็นตราผลิตภัณฑ์ใหม่โดยรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

A “การออกแบบตราสร้างตรา (logo) หรือที่เรียกว่า ตราสินค้า (brand mark) ควรมาจากชื่อเพจ Viewsuay Rajitra เนื่องจากเป็นชื่อที่ใช้ในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์มาตั้งแต่ยุคเริ่มต้น และมีฐานลูกค้าเดิมจากแบรนด์เดิม”

B “ตราที่กำหนดขึ้นต้องสามารถนำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์เพจ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ และพัฒนาต่อยอดไปสู่การออกแบบลายในของตราผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ลายผ้า เสื้อ ที่คลุมผม คลุมไหล่ ที่เน้นผลิตจากเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติ”

C “ตราผลิตภัณฑ์ต้องสะท้อนความเป็นผลิตภัณฑ์เส้นด้ายมีความอ่อนช้อยของเส้นด้าย ม้วนด้าย เข้มปักการใช้สีสันของสีโทนเย็นเนื่องจากเป็นสีย้อมจากธรรมชาติสีที่ได้จึงเป็นสีโทนเย็น”

D “การออกแบบของอักษรด้วยการใช้อักษรแบบเป็นทางการ ควรแสดงออกถึงความจริงจัง เข้มแข็ง แข็งแรง ด้วยการใช้แบบอักษรที่ไม่ซ้ำกับอักษรมาตรฐานทั่วไป และสื่อถึงความหนักแน่น เป็นทางการ เข้มแข็ง จริงจัง จริงใจ แต่แทรกด้วยความอ่อนไหวของเส้นด้าย”

จากข้อมูลข้างต้นผู้ประกอบการสามารถสรุปชื่อผลิตภัณฑ์ รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ชื่อผลิตภัณฑ์

ภาษาอังกฤษ	ภาษาไทย	ความหมาย
Rajitra	รจิตรา	ชื่อจริงเจ้าของผลิตภัณฑ์ “รจิตรา”
View	วิว	ชื่อเล่นเจ้าของผลิตภัณฑ์ “วิว”
Suay	สวย	ความสามารถในการในการได้มาซึ่งผลผลิตที่มีเอกลักษณ์และยั่งยืน S = Sustainable ยั่งยืน U = Unique มีเอกลักษณ์ A = Ability ความสามารถ Y = Yield ผลผลิต

จากตาราง 1 ผลิตภัณฑ์เพจ Viewsuay Rajitra ผู้ผลิตและจำหน่ายเส้นด้ายย้อมสี แพทเทิร์นและแปรรูปเส้นด้ายเป็นผลิตภัณฑ์เน้นเทคนิคการถักโคเชต์ การปัก เช่น ตุ๊กตารูปสัตว์ ตุ๊กตา พวงกุญแจ เสื้อ กระเป๋า ของที่ระลึกตามคำสั่งซื้อของลูกค้าเฉพาะราย กระบวนการผลิตเส้นด้ายหากฝ่ายย้อมสีธรรมชาติผลิตในครัวเรือน คำสั่งซื้อหากมีจำนวนมากเกินกำลังการผลิต จะใช้เครือข่ายผู้ผลิตวัตถุดิบที่เป็นกลุ่มทอผ้าครามและทีมงานที่ฝึกทักษะไว้เพื่อเป็นผู้ผลิตเส้นด้ายย้อมสีในแต่ละครั้ง สถานที่ผลิตผลิตภัณฑ์ ณ ตำบลหนองแวงใต้ อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร การพัฒนาตราใช้ชื่อเพจ Viewsuay Rajitra

(Viewsuay Rajitra)
ตราผลิตภัณฑ์ก่อน

(VS : View Suay)
ตราผลิตภัณฑ์หลัง

ภาพที่ 3 ตราผลิตภัณฑ์ก่อน – หลังการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์

จากภาพที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า ได้สร้างตราผลิตภัณฑ์ Viewsuay (วิวสวย) ตัวย่อ VS เพิ่มคำว่า Little Craft Studio ลายเส้นที่สะท้อนถึงเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติสื่อถึงเส้นด้ายพลิ้วไหว ลายเส้น และแบบอักษรที่เป็นทางการ เข้มแข็ง จริงจัง แข็งแรง อักษรภาษาอังกฤษ ตัววี (V) และตัวเอส (S) ซ้อนติดกันไม่แยกจากกัน (VS) เหมือนเส้นด้ายที่นำมาร้อยเรียงเป็นตัวอักษร สีตราโลโก้ (logo brand) อักษรวี (V) สีเขียว อักษรตัวเอส (S) สีน้ำเงิน ปลายอักษรตัวเอสที่อยู่หลังตัววี ใช้เส้นปลายอักษรออกแบบใช้เส้นเรียวเล็กลง ปลายแหลมเหมือนปลายด้ายที่มีความอ่อนไหว เปรียบดังปลายเส้นด้ายที่พลิ้วไหว ให้สีน้ำตาล

การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ภายใต้ตรา VS View Suay Little Craft Studio โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ 10 สี เพื่อผลิตภัณฑ์เป็นชุด (set) สู่ตลาดผู้บริโภคในช่วงส่งท้ายปี 2565 ก่อนเข้าสู่เทศกาลปีใหม่ 2566 เป็นเส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติย้อมฝ้ายเข็นโรงงานเบอร์ 3 ตราพญานาค ย้อม 10 สี ดังตาราง 2

ตาราง 2 ฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ 10 สี

สี	วิธีย้อม
1. เขียว	ย้อมจาก เปลือกมะม่วง (mango bark) + คราม (indigo)
2. ม่วง	ย้อมจาก ฝาง (sappan) + คราม (indigo)
3. ชมพู	ย้อมจาก ฝางอ่อน (sappan)
4. เหลืองอ่อน	ย้อมจาก ใบมะม่วง (mango leaves)
5. ม่วงเข้ม	ย้อมจาก ฝางแก่จัด (sappan) + คราม (indigo)
6. ส้มอ่อน	ย้อมจาก เปลือกไม้ก่อ (lithocarpus ceriferus)
7. ดำ	ย้อมจาก มะม่วง (mango bark) +คราม indigo + ไม้ก่อ (lithocarpus ceriferus) +โคลน (mud)
8. น้ำเงิน	ย้อมจาก คราม้เข้ม (indigo)
9. เทา	ย้อมจาก มะม่วง (mango bark) + โคลน (mud)
10. น้ำตาลเข้ม	ย้อมจาก ฝาง (sappan) +มะม่วง (mango bark) + ไม้ก่อ (lithocarpus ceriferus)

จากตาราง 2 การสร้างผลิตภัณฑ์นวัตกรรมฝ้ายย้อมสีเหลือบจากธรรมชาติในจังหวัดสกลนคร สามารถทำได้ดังนี้ จากหนึ่งไจฝ้ายย้อม 3 สี เน้นใช้สีโทนเดียวกัน วิธีย้อมฝ้ายสีเหลือบ 3 สี ในหนึ่งไจฝ้าย 5 โทนสี ได้แก่ 1) เหลือง – ส้ม – ชมพู 2) คราม – เขียว – เหลือง 3) คราม – ม่วง – ชมพู 4) ขาว – คราม – ม่วง 5) ขาว – ฟ้า – เขียว ซึ่งสร้างความแตกต่างและโดดเด่นในตลาดเส้นฝ้าย และสร้างเครือข่ายผู้ย้อมเส้นฝ้ายกลุ่มครามภูไทและยังเป็นนวัตกรรมการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ใหม่จากผู้จำหน่ายวัตถุดิบที่แยกออกจากเพจครามภูไท ในชื่อ Lisa Handicrafts ลิสา แฮนดิคราฟ แบรนด์ VS: Viewsuay – little craft studio ใช้โฆษณาผ่านช่องทางออนไลน์เป็นหลัก จำหน่ายฝ้ายย้อมสีธรรมชาติจากจังหวัดสกลนคร จำหน่ายแพทเทิร์นคลิกที่อัลบั้ม รับถักโครเชต์และรับสอนถักโครเชต์ ผู้ประกอบการที่มีส่วนร่วมในการวิจัยในการวางแผนพัฒนาตราใหม่มีส่วนร่วมวิเคราะห์กำไรต่อยอดขาย

ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์ใหม่ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.40 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การวางแผนพัฒนาตราใหม่ การวิเคราะห์กำไรต่อยอดขาย และการมีความพึงพอใจในภาพรวมครั้งนี้ มีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.63 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมวิเคราะห์กำไร ขาดทุนของกิจการ และมีส่วนร่วมในการวิจัยภาพรวม มีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 และการมีส่วนร่วม

วิเคราะห์รายการขายเพื่อบันทึกรายได้ วิเคราะห์รายการจัดทำกำไรขาดทุน ความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.38 ตามลำดับ

การยอมรับตราผลิตภัณฑ์ใหม่ภาพรวม พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ตราผลิตภัณฑ์ใหม่สามารถโฆษณาออนไลน์ได้ง่าย ทำให้เกิดการยอมรับตราผลิตภัณฑ์ใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.88 รองลงคือ ตราผลิตภัณฑ์ใหม่สวยงาม สื่อความหมายเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.75 และการยอมรับตราผลิตภัณฑ์ใหม่จดจำง่าย และตราผลิตภัณฑ์ใหม่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.63 ตามลำดับ

การอภิปรายผล

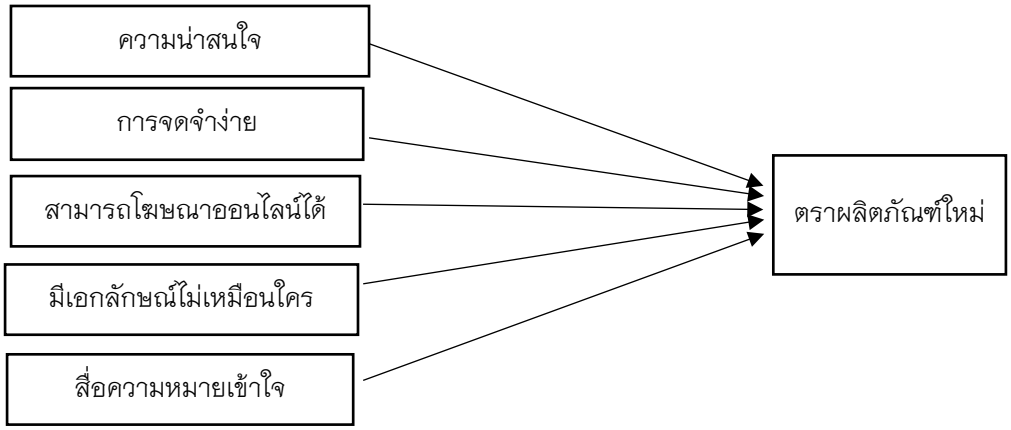
การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติในเชิงพาณิชย์ ผู้ประกอบการใช้ช่องทางออนไลน์เป็นช่องทางหลัก และใช้เพจเฟซบุ๊กเป็นช่องทางในการนำเสนอผลิตภัณฑ์และเป็นช่องทางในการสื่อสารกับผู้บริโภคและลูกค้าประจำของเพจ นำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดโดยใช้ช่องทางออนไลน์ สอดคล้องจากผลการวิจัยของมาโนชย์ นวลสระ และคณะ (2564) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาของผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดเชียงราย ในการพัฒนาผลิตผลิตภัณฑ์ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา และเชื่อมโยงตลาดผลิตภัณฑ์ และตราสินค้าให้ได้มาตรฐานระดับสากลพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใช้กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ของผู้ประกอบการ ให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในตลาดสากล คงอัตลักษณ์ของถิ่นกำเนิด และพัฒนามาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของตลาดสากลเกิดเป็นองค์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการ OTOP และสามารถประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ OTOP และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า รวมถึงนำเสนอผลิตภัณฑ์ของคนไทยให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล (พนิดา หมั้นทรัพย์, 2564)

การออกแบบตราโลโก้ (logo) ด้วยการร่วมพิจารณาโครงร่างจากแนวคิดการออกแบบที่อิงธรรมชาติ จากชื่อเพจ Viewsuay Rajitra (วิวสวย รจิตรา) สู่การออกแบบโดยใช้ตัวย่อชื่อ View Suay ใช้ตัวย่อจากชื่อ View Suay เป็น VS ใต้อักษรเป็นชื่อเต็ม และบรรทัดสุดท้ายใช้คำว่า Little Craft Studio แนวคิดการออกแบบตราโลโก้ลายเส้นที่สะท้อนถึงเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติที่อ่อนไหวสื่อถึงเส้นด้ายพลิ้วไหว ลายเส้น และมีความเป็นทางการ จริงจัง มุ่งมั่น เข้มแข็งและแข็งแรง สีโลโก้ใช้สีเขียว อักษรตัว วี (V) สีน้ำเงิน อักษรตัว เอส (S) โลโก้ใช้ภาพอักษร VS ปลายอักษรตัวเอสหลังอักษรวี ใช้สีน้ำตาล ปลายอักษรออกแบบเป็นเส้นเรียวเล็กลง ปลายแหลมเหมือนปลายด้ายที่มีความอ่อนไหว เปรียบดังปลายเส้นด้ายที่พลิ้วไหว สอดคล้องกับเฉลิมโรจน์ ชัยสิทธิพัฒนา (2561) พฤติกรรมการซื้อ ผลกระทบของตราสินค้า และแฟชั่น ต่อความยินดีที่จะจ่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมครามเกษตรกรของกลุ่ม Generation B การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อ รวมถึงผลกระทบของตราสินค้า และแฟชั่นต่อความยินดีที่จะจ่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมครามเกษตรกร ของกลุ่มเจเนเรชัน บี เอ็กซ์ และ วาย เก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่เคยซื้อผ้ายอมครามในจังหวัดสกลนคร ในขณะด้านการับรู้ตราสินค้า และสอดคล้องกับงานวิจัย เอกศิษฎ์ มีประเสริญสกุล และพัดชา อุทิศวรรณกุล (2566) ได้ศึกษานวัตกรรมการพัฒนาใยบัวหลวงผ่านกระบวนการพาสมา เพื่อสร้างนวัตกรรมสิ่งทอและเส้นใยที่เพิ่มมูลค่าจากเศษเหลือทิ้งทางการเกษตร ด้วยแนวคิดต่อยอดแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เรื่องการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบ และผลิตผลทางการเกษตรโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตรขั้นสูงที่มีคุณค่าเฉพาะ รวมถึงองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพในการแปรรูป สร้างความแตกต่างสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ อีกทั้งความแตกต่างของตราสินค้า และปัจจัยด้านแฟชั่นมีผลกระทบทางตรงต่อ

ความยินดีที่จะจ่ายของสามเจเนเรชันแตกต่างกัน นอกจากนี้การรับรู้ตราสินค้าเป็นผลปฏิสัมพันธ์ต่อความยินดีที่จ่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมความ ในขณะที่ ปัจจัยความแตกต่างของตราสินค้า และปัจจัยด้านแฟชั่นไม่เป็นผลปฏิสัมพันธ์ต่อความยินดีที่จ่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมคราม ดังนั้น กลุ่มเกษตรกร ร้านค้า ผู้จำหน่ายผ้าย้อมคราม ควรสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าตนเอง เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถแยกแยะตราสินค้าตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของแสงตะวัน เพชรสุวรรณ (2564) ซึ่งศึกษาการรับรู้ตราสินค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจในผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และความไว้วางใจในตราสินค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อการบอกต่อ การซื้อซ้ำ และความเต็มใจที่จะจ่ายซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค นอกจากนี้การบอกต่อ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตั้งใจซื้อซ้ำ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติในเชิงพาณิชย์และได้รับการยอมรับตราผลิตภัณฑ์ใหม่ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติในเชิงพาณิชย์เป็นตราผลิตภัณฑ์ใหม่

จากภาพที่ 4 การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์เส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติในเชิงพาณิชย์เป็นตราผลิตภัณฑ์ใหม่ จากการมีส่วนร่วมนำมาสู่การยอมรับตราผลิตภัณฑ์ใหม่ของผู้ประกอบ ซึ่งมาจากตราผลิตภัณฑ์ใหม่ ต้องมีความน่าสนใจ สามารถจดจำได้ง่าย สามารถโฆษณาออนไลน์ได้ มีเอกลักษณ์ของตนเองไม่เหมือนใคร และต้องสื่อความหมายเข้าใจได้ง่าย ตราผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสำหรับผู้ประกอบการยังช่วยให้มีการสื่อสารไปยังผู้บริโภคให้สามารถจดจำผลิตภัณฑ์ เกิดการกลับมาซื้อซ้ำและสามารถสร้างความยั่งยืนในเชิงพาณิชย์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การสร้างการตราผลิตภัณฑ์ สามารถกระตุ้นการรับรู้สินค้าได้ ดังนั้นผู้ประกอบการสามารถรีแบรนด์สินค้าโดยการพัฒนาตราผลิตภัณฑ์ใหม่

1.2 การสร้างการรับรู้ตราผลิตภัณฑ์ใหม่ สามารถยกระดับราคาสินค้าและเกิดคุณค่าทางการตลาดของตราผลิตภัณฑ์ ดังนั้นผู้ประกอบการ สามารถประชาสัมพันธ์ทุกช่องทางเพื่อการรับรู้ตราผลิตภัณฑ์ใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการยื่นขอขึ้นทะเบียนตราสินค้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาช่องทางการตลาดและการแปรรูป เพื่อเป็นการขยายกลุ่มลูกค้าและตลาดให้มากยิ่งขึ้น ผ่านการรับรู้ตราผลิตภัณฑ์ใหม่

2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบการวัตถุดิบที่นำมาย้อมสีเส้นด้าย และทำเปรียบเทียบต้นทุนที่ให้ผลตอบแทนที่ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2563). *การสร้างตราสินค้า.* สืบค้น 6 เมษายน 2568 จาก https://www.dip.go.th/th/category/2020-05-23-11-52-18/2020-10-08-09-25-02.

ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช, วรารัตน์ สิทธิวงษ์, พัสวรรณ ใจเป็ง และอณัศยา เสียงใส. (2565). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าโอทอปบนแพลตฟอร์มออนไลน์. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 16*(3), 64-78. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/hsjournalnmc/article/view/262710/175817

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). *การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน.* สร้างสรรค์.

เฉลิมโรจน์ ชัยสิทธิพัฒนา. (2561). พฤติกรรมการซื้อ, ผลกระทบของตราสินค้า และแฟชั่นต่อความยินดีที่จะจ่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมครามเกษตรกรของกลุ่ม Generation B Generation X และ Generation Y. *แก่นเกษตร, 46*(2), 289-300. https://ag2.kku.ac.th/kaj/PDF.cfm?filename=9_64_60.pdf&id=3242&keeptrack=0

นนทพร ปั่นทรัพย์ และวิไลลักษณ์ รักบำรุง. (2568). กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล และนวัตกรรมการตลาดที่มีผลต่อความจงรักภักดีในการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารรัฐประสาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,* 8(2), 1-9. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/SSRUJPD/article/view/282562/189293

บุญชม ศรีสะอาด. (2549). *การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปรีดี นุกุลสมปรารถนา. (2563). *บันไดสู่การสร้าง Emotional Brand ขั้นสุด.* สืบค้น 6 เมษายน 2568 จาก https://www.popticles.com/branding/emotional-brand-ladder/

พนิดา หมั้นทรัพย์. (2564). *การสร้างแบรนด์ในช่วงวิกฤตให้ประสบความสำเร็จ.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2021/TU_2021_6302031122_14671_17915.pdf

มาโนชย์ นวลสระ, น้ำเพชร เตปินสาย และชัชชญา ชุติณัฐภูวดล. (2564). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และตราสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานระดับสากล จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 15*(1), 119-134. https://dtc.ac.th/wp-content/uploads/2021/04/8.แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และตราสินค้า.....มาโนช.pdf

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย.* สุวีริยาสาส์น.

แสงตะวัน เพชรสุวรรณ. (2564). *อิทธิพลของการรับรู้คุณค่าตราสินค้า และความไว้วางใจ ต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3964/1/61602329.pdf

สุดาดวง เรืองรุจิระ. (2543). *หลักการตลาด* (พิมพ์ครั้งที่ 9). ยงพลเทรดดิ้ง.

สุวิทย์ วงศ์รุจิราวาณิชย์. (2568). *ประเภทของบรรจุภัณฑ์ หลักพื้นฐานที่ผู้ประกอบการไม่ควรมองข้าม.* สมาคมการออกแบบบรรจุภัณฑ์ไทย. สืบค้น 6 เมษายน 2568 จาก https://thaipda.or.th/typeofpackage/.

สมิทธิ์ บุญชุติมา และ ชนาภา หนูนาค. (2560). *การสื่อสารในภาวะวิกฤต.* 21 เซ็นจูรี.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.* กรุงเทพ: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

เอกศิษฏ์ มีประเสริญสกุล และพัดชา อุทิศวรรณกุล. (2566). นวัตกรรมการพัฒนาเส้นใยบัวหลวงผ่านกระบวนการพลาสมา. *วารสารศิลป์ปริทัศน์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 11*(2), 70-80. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/APJ/article/view/268248/175514

Aaker, D. A. (1996). Measuring brand equity across products and markets. *California Management Review, 38*(3), 102-120.

Esteban-Guitart, M., Monreal-Bosch, P., Palma, M., & González-Ceballos, I. (2020). Sustaining students' identities within the context of participatory culture. Designing, implementing and evaluating an interactive learning activity. *Sustainability, 12*(12), 4870. https://doi.org/10.3390/su12124870.

Kotler, P. (1994). *Marketing management: analysis, planning, implementation and control* (8th ed). Prentice-Hall.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ หลักฐานจากผู้สอบบัญชีในประเทศไทย

Audit socialization, professional ethics, and professional skepticism: Evidence from auditors in Thailand

ไพฑูรย์ อินต๊ะขัน[1*]
Phaithun Intakhan[1*]

[1]หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
[1]Accounting Program, Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University
Corresponding author's e-mail: drphaithun@lpru.ac.th[1]

Received: January 13, 2026 Revised: February 15, 2026 Accepted: February 16, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ทดสอบผลกระทบของการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพที่มีต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ เก็บข้อมูลจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจำนวน 135 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า การขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชีมีผลกระทบทางบวกต่อจริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม จริยธรรมในวิชาชีพไม่มีผลกระทบต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมให้มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทางการสอบบัญชีมากขึ้น เพื่อยกระดับจริยธรรมในวิชาชีพและดุลยพินิจให้กับผู้สอบบัญชี

คำสำคัญ: การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี, จริยธรรมในวิชาชีพ, การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ, ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

Abstract

This research aims to test the impact of audit socialization and professional ethics on the professional skepticism of auditors. Data were collected from 135 certified public accountants. The research instrument was a

questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and structural equation modeling analysis. The research findings indicated that audit socialization has a positive impact on both professional ethics and professional skepticism. However, professional ethics had no significant effect on professional skepticism. Therefore, relevant agencies should promote more auditor socialization to elevate the ethical standard and professional skepticism among auditors.

Keywords: audit socialization, professional ethics, professional skepticism, certified public accountant

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การสอบบัญชีเป็นกระบวนการตรวจสอบอย่างหนึ่งที่มีเป้าหมายให้ รายงานทางการเงินที่เผยแพร่สู่สาธารณะ มีความน่าเชื่อถือ และถูกต้องตามที่ควร ในสาระสำคัญตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ผู้สอบบัญชีต้องปฏิบัติงานด้วยความเป็นมืออาชีพ มีจริยธรรมในวิชาชีพ และต้องใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพอย่างเคร่งครัด งานวิจัยในอดีตสามารถสรุปได้ว่า ผู้สอบบัญชีที่ยึดมั่นในจริยธรรมในวิชาชีพ ส่งผลให้การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพดีขึ้น ลดข้อผิดพลาดในการตรวจสอบ กล่าวคือ จะมีพฤติกรรมการตรวจสอบด้วยความรอบคอบประกอบด้วย การค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเมื่อเกิดข้อสงสัย ความเชื่อมั่นในตนเอง และการสรุปผลด้วยความรอบคอบ (สวัสดิ์ หากิน และวรวิทย์ เลาหะเมทนี, 2561) โดยปลายทางของการมุ่งหวังให้ผู้สอบบัญชีปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ มีจริยธรรม คือ การได้มาซึ่ง “คุณภาพงานสอบบัญชี” อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีกระบวนการในการควบคุม กำกับดูแล คุณภาพงานสอบบัญชีอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากสภาวิชาชีพบัญชี และหน่วยงานกำกับดูแลอื่น เช่น สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) แต่ยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระบวนการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับนานาชาติ เช่น กรณีการทุจริตของบริษัท Enron WorldCom ในประเทศสหรัฐอเมริกา และการทุจริตโดยการตกแต่งบัญชีสร้างยอดขายให้ดีเกินจริงของ Luckin coffee ในประเทศจีน ตลอดจนปัญหาการตกแต่งตัวเลขทางบัญชีของบริษัทในประเทศไทย เช่น บริษัท Roynet ที่รับรู้รายได้เร็วกว่าความเป็นจริง และบริษัท AIE ที่แสดงยอดหนี้สินต่ำกว่าความเป็นจริง เป็นต้น (วสุโชติ พรหมจิรโชติ และคณะ, 2562) ทำให้รายงานทางการเงินที่นำเสนอ บิดเบือน ไม่สะท้อนฐานะทางการเงินและมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง ซึ่งอาจจะส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนและมีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจในภาพรวม

งานวิจัยในอดีตมีการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพ ทั้งในด้านตัวแปรสาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยถ้าผู้ประกอบวิชาชีพยึดมั่นในวิชาชีพ จะเป็นเครื่องมือนำทางให้ปฏิบัติงานตามหลักการของวิชาชีพอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาการปฏิบัติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และการตัดสินใจได้อย่างมีจริยธรรมภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง และกระทบต่อจริยธรรมในวิชาชีพ เช่น ข้อกฎหมาย หรือ ระเบียบ หรือ แนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ไม่ชัดเจน ถ้าผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีมีการยึดมั่นในวิชาชีพจะทำให้ลดข้อผิดพลาดในการตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานมตามมาตรฐานวิชาชีพ (ลลิตา พิมทา และบุญช่วง ศรีธรราษฎร์, 2562) นอกจากนี้ การมีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณในวิชาชีพ หรือการยึดมั่นในวิชาชีพยังส่งผลสำเร็จทางวิชาชีพ (Phornlaphatrachkorn & Na Kalasindhu, 2020) อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าตัวแปรสาเหตุที่พบ ส่วนใหญ่จะเกิดจากในระบบหรือเกิดจากการบังคับโดยหน่วยงานที่กำกับดูแล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาวิชาชีพบัญชี หรือ ก.ล.ต. ยังขาดแนวคิดที่เป็นกฎเกณฑ์ทางสังคม หรือการขัดเกลาทางสังคมที่อาจจะใช้ได้ผลมากกว่าการบังคับใช้โดยกฎ หรือระเบียบ เนื่องจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งที่ผู้ร่วมวิชาชีพยึดถือปฏิบัติร่วมกัน เป็นฉันทามติที่ผู้ประกอบวิชาชีพยึดมั่นและ

เข้าใจตรงกัน

ดังนั้นงานวิจัยนี้มุ่งศึกษา การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ในที่นี้หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจในค่านิยม ความสามารถ พฤติกรรมที่ได้รับการคาดหวังจากสังคม ตลาดจนมีความรู้เกี่ยวกับองค์กรในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ในองค์กรและการมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกขององค์กร (วรวิทย์ เลาหะเมทนี และคณะ, 2561) งานวิจัยนี้ให้คำนิยาม “การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี” คือ กระบวนการที่ผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญ โดยมีการเรียนรู้ และเข้าใจในคุณค่า มีศักยภาพ ความสามารถและพฤติกรรมที่สังคมคาดหวัง ในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาททางวิชาชีพสอบบัญชี นอกจากนั้นแล้ว การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชียังมีความหมายถึง กระบวนการที่ผู้สอบบัญชีได้รับ การปลูกฝังเกี่ยวกับค่านิยมที่ดี ในการปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างต่อเนื่อง และเป็นระยะเวลานาน จะเห็นได้ว่า การขัดเกลาทางสังคม เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถสร้างความตระหนักให้กับผู้สอบบัญชี ให้ปฏิบัติงานโดยรักษา คุณค่า ในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการศึกษาในเรื่องดังกล่าวยังมีค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นแล้วงานวิจัยของ Phornlaphatrachakorn & Na Kalasindhu (2020) ยังได้นำเสนอให้มีการศึกษาถึงองค์ประกอบ และมิติภายในของตัวแปรการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี ดังนั้นงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึง แนวคิดหลัก ส่วนประกอบหรือคุณสมบัติ หรือมิติภายในของตัวแปรการขัดเกลาทางสังคม โดยเก็บข้อมูลจาก ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPA) ผลการวิจัยที่ได้เป็นประโยชน์ในการเพิ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี (audit socialization) ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันการศึกษา หรือสภาวิชาชีพบัญชีสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทดสอบอิทธิพลของการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพที่มีต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่อง การขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ หลักฐานเชิงประจักษ์จากผู้สอบบัญชีในประเทศไทย ได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย แนวคิด หลักการที่เกี่ยวข้องจากทั้งในและต่างประเทศ โดยมีการลำดับการนำเสนอดังนี้

การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ

มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 200 ให้ความหมายว่า “การสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ หมายถึง ทัศนคติที่รวมถึงความรู้สึกนึกคิดในการตั้งข้อสงสัย การใช้วิจารณญาณในการประเมินสถานการณ์ที่อาจชี้ให้เห็นถึงการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงที่อาจเกิดขึ้นจากข้อผิดพลาดหรือการหรือการทุจริต และการประเมินหลักฐานการสอบบัญชีอย่างระมัดระวัง“ ผู้สอบบัญชีต้องดำรงไว้ซึ่งการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ตลอดรวมถึงการตรวจสอบเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นหากผู้สอบบัญชีต้องการที่จะลดความเสี่ยง เช่น ความเสี่ยงจากการมองข้ามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ผิดปกติ ลดความเสี่ยงจากการใช้สมมติฐานที่ไม่เหมาะสมในการกำหนดลักษณะ ระยะเวลา และขอบเขตของวิธีการ ตรวจสอบและการประเมินผลการตรวจสอบที่ได้ (สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2555a) ประกอบกับมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 300 กล่าวถึงลักษณะที่ผู้สอบบัญชีต้องเน้นในกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ตรวจสอบถึงความจำเป็นในการเป็นผู้ชอบถามและการใช้การสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพเพื่อทำการรวบรวมและประเมินหลักฐานการตรวจสอบ (สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2555c) และใน

มาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 240 เรื่อง ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการพิจารณาการทุจริตในการตรวจสอบงบการเงิน ได้กล่าวถึงการพิจารณาการตอบสนองโดยรวมต่อความเสี่ยง จากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ รวมถึงการพิจารณาถึงวิธีการปฏิบัติงาน ตรวจสอบโดยรวมที่สะท้อนถึงการเพิ่มขึ้นของระดับการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น การเพิ่มความระมัดระวังในการเลือกลักษณะ ขอบเขตของเอกสารหลักฐานที่นำมาตรวจสอบพิจารณาเรื่องทั่วไปที่นอกเหนือจากวิธีการตรวจสอบที่ได้วางแผนไว้ (สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรม ราชูปถัมภ์, 2555b)

นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ และศิลปพร ศรีจั่นเพชร (2554) กล่าวว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอบบัญชี จะต้องใช้วิจารณญาณในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ในการตรวจสอบต่อสัญญาณเตือนภัยต่าง ๆ ที่จะทำให้งบการเงินมีโอกาสแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญหรือไม่ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีสามารถวางแผนการป้องกันความเสี่ยงจากการสอบบัญชีและเป็นการแสดง การตัดสินใจของผู้สอบบัญชีที่สะท้อนถึงการประเมินความเสี่ยงที่สามารถยืนยันได้ว่าข้อมูลที่ผู้สอบบัญชี ได้รับอาจไม่ถูกต้อง จากงานวิจัยในอดีตแสดงให้เห็นถึงการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอบบัญชีจะต้องใช้วิจารณญาณในการตรวจสอบ ตั้งแต่การวางแผนการตรวจสอบ การกำหนดขอบเขต การกำหนดระยะเวลา การประเมินความน่าเชื่อถือ ความเพียงพอและเหมาะสม ของหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้รับมา รวมถึงการประเมินความเสี่ยงและวางแผนการป้องกันความเสี่ยง จากการสอบบัญชี การไม่เพิกเฉยต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ผิดปกติที่อาจทำให้เกิดข้อผิดพลาด หรือจากการทุจริต ซึ่งส่งผลถึงคุณภาพงานสอบบัญชีที่ผู้สอบบัญชีให้การรับรองงบการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของธันยมัย รุ่งพิริยะเดช และคมกฤษณ์ สิงห์ใจ (2564) ศึกษาในบริบทของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี พบว่า การสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในภาพรวมไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวตามความคาดหวังของวิชาชีพสอบบัญชี

งานวิจัยของ Ditkaew & Santatiwongchai (2023) ทดสอบผลกระทบของความชาญฉลาดในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีกับประสิทธิภาพการสอบบัญชีและความสำเร็จของการสอบบัญชี จากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต จำนวน 610 คน ผลการวิจัยพบว่า ความชาญฉลาดในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีมีผลกระทบทางบวกต่อประสิทธิภาพการสอบบัญชี จากวรรณกรรมจะพบว่าการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพจะมีผลทางบวกต่อผลการปฏิบัติงานด้านการสอบบัญชี ซึ่งอาจจะอยู่ในมิติของประสิทธิภาพประสิทธิผลหรือคุณภาพงานสอบบัญชี เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ จิรัฐติกาล วุฒิพันธุ์ และคณะ (2560) นำเสนอประเด็นการใช้วิจารณญาณในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ด้านวิจารณญาณในการช่างสงสัย ด้านการตระหนักถึงความเสี่ยงในการสอบบัญชี มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสอบบัญชีของผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์

จริยธรรมในวิชาชีพ

จริยธรรมในวิชาชีพ หมายถึง กรอบความประพฤติ และหลักปฏิบัติในทางวิชาชีพบัญชี ที่ให้ความสำคัญความโปร่งใสในการทำงาน มีอิสระในการใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติงาน มีความซื่อตรง รายงานข้อเท็จจริงด้วยความเที่ยงธรรมปราศจากความลำเอียง (อมรรัตน์ บูรณะพล และปวีณา คำพุกกะ, 2561) จริยธรรมในวิชาชีพเป็นองค์ประกอบสำคัญของวิชาชีพบัญชี โดยปกติในวิชาชีพบัญชีจะใช้คำว่า จรรยาบรรณของนักบัญชี ที่ประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน 6 ด้านคือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเที่ยงธรรมและความเป็นอิสระ ความรู้ความสามารถและความเอาใจใส่ทางวิชาชีพและการรักษามาตรฐานในการปฏิบัติงาน การรักษาความลับ พฤติกรรมทางวิชาชีพ และหลักการสุดท้ายคือ ความโปร่งใส อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ใช้ จริยธรรมในวิชาชีพที่มีความกว้างกว่า กล่าวคือ จริยธรรมเป็นกรอบกว้างที่นอกเหนือจากจรรยาบรรณวิชาชีพที่ครอบคลุมถึงการ มีจิตสำนึกในหน้าที่ มีเจตนาที่ดี

ดำรงตนและปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคม

งานวิจัยในอดีตจะให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในวิชาชีพเป็นส่วนใหญ่ งานวิจัยจำนวนน้อยที่ใช้จริยธรรมในวิชาชีพงานวิจัยของอมรรัตน์ บูรณะพล และปวีณา คำพุกกะ (2561) ทำการทดสอบอิทธิพลของจริยธรรมและการฝึกอบรมของนักบัญชีที่มีต่อความคิดเห็นต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน พบว่า ความโปร่งใส่ ความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต ความรู้ความสามารถและมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการและการรักษาความลับ และการฝึกอบรมของนักบัญชีมีผลต่อความคิดเห็นต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของลลิตา พิมทา และบุญช่วง ศรีธรราษฎร์ (2562) ทดสอบความสัมพันธ์และผลกระทบของจริยธรรมทางการบัญชีที่มีต่อความสำเร็จในการทำงานของนักบัญชี พบว่า จริยธรรมทางการบัญชีด้านความซื่อสัตย์ด้านความเที่ยงธรรม ด้านการรักษาความลับ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความสำเร็จในการทำงาน

การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี

แนวคิดการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี ใช้ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นแนวคิดหลักโดยปรับให้เหมาะสมกับวิชาชีพสอบบัญชี ทั้งนี้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีการนำมาใช้ในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น วิชาชีพพยาบาล วิศวกรรม หรือ วิชาชีพบัญชี

การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี (audit socialization) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้การเป็นสมาชิกที่ดีในวิชาชีพสอบบัญชี โดยการซึมซับบรรทัดฐานทางจรรยาบรรณ ค่านิยม ทัศนคติ พฤติกรรมทางสังคมมาเป็นแนวปฏิบัติของตนและยึดมั่นการประพฤติตนตามบทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม (Barrainkua & Espinosa-Pike, 2018; Broberg et al., 2018) งานวิจัยของวรวิทย์ เลาหะเมทนี และคณะ (2561) นำเสนอการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพ (professional socialization) มาใช้ในงานวิจัยในทางบัญชี โดยให้ความหมายของการถ่ายทอดทางสังคม คือ กระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจในค่านิยม ความสามารถ พฤติกรรมที่ได้รับการคาดหวังจากสังคมหรือองค์กร และความรู้เกี่ยวกับองค์กรซึ่งจำเป็นในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ในองค์กรและมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกขององค์กร ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาการมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความยึดมั่นในวิชาชีพและความเชื่อด้านจริยธรรม ในขณะที่ความยึดมั่นในวิชาชีพมีอิทธิพลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความซื่อด้านจริยธรรมและความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ผลการศึกษาทำให้เกิดความเข้าใจในอิทธิพลระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพกับความยึดมั่นผูกพัน ความเชื่อทางจริยธรรมและความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศและข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชีของไทย ซึ่งถือเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนแนวคิดของสภาวิชาชีพ เป็นไปในทิศทางเดียวกับ Phornlaphatrachakorn & Na Kalasindhu (2020) ที่พบว่าการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีมีอิทธิพลทางบวกกับความมุ่งมั่นในวิชาชีพและความสำเร็จในวิชาชีพ นอกจากนั้น Tighe (2024) ได้ทดสอบ ผลกระทบของการทำงานทางไกล (remote work) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่มีต่อการพัฒนา และการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ของผู้สอบบัญชีรุ่นเยาว์ (junior auditors) โดยเน้นไปที่ความสำคัญของ "ห้องปฏิบัติงานสอบบัญชี" (audit room) ซึ่งเป็นพื้นที่ทีมสอบบัญชีใช้ทำงานร่วมกัน งานวิจัยค้นพบประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น คือ 1) การสูญเสียการเรียนรู้ทางอ้อม (loss of incidental learning): ในสภาวะปกติ "ห้องสอบบัญชี" เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ รุ่นน้องจะพัฒนาทักษะจากการ "แอบฟัง" หรือ "สังเกต" วิธีที่รุ่นพี่สื่อสารกับลูกค้าหรือแก้ปัญหา (passive learning) แต่เมื่อต้องทำงานทางไกล การเรียนรู้แบบซึมซับโดยไม่ตั้งใจนี้ได้หายไปเกือบทั้งหมด 2) อุปสรรคในการสื่อสารและการตั้งคำถาม: การทำงานทางไกลทำให้การสื่อสารมีความเป็นทางการมากขึ้น (intentional communication) รุ่นน้องรู้สึกว่าการถามคำถามผ่านแชต (Chat) หรือวิดีโอคอลเป็นเรื่องใหญ่และต้องใช้ความพยายาม (high-friction) ต่างจากการหันไปสะกิดถามในห้องทำงาน ทำให้พวกเขาเลือกที่จะลองผิดลองถูกเองซึ่งอาจส่งผลต่อคุณภาพงาน และ 3) การสร้างอัตลักษณ์ทางวิชาชีพที่อ่อนแอลง: สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีผลต่อ

การสร้าง "ตัวตน" (professional identity) การทำงานจากที่บ้านทำให้ผู้สอบบัญชีใหม่รู้สึกขาดการเชื่อมต่อกับทีมและวัฒนธรรมองค์กร ทำให้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเปลี่ยนจาก "เด็กจบใหม่" เป็น "มืออาชีพ" ทำได้ยากและล่าช้ากว่าเดิม และ 4) ผลกระทบต่อความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (professional skepticism): การขาดการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าทำให้การบ่มเพาะทักษะการตั้งคำถามทำได้ยากขึ้น เนื่องจากรุ่นน้องขาดต้นแบบ (role model) ให้เห็นในสถานการณ์จริงว่าควรจะสงสัยหรือโต้แย้งข้อมูลจากลูกค้าอย่างไร

จากที่กล่าวมานำไปสู่สมมติฐานดังนี้

สมมติฐานงานวิจัย

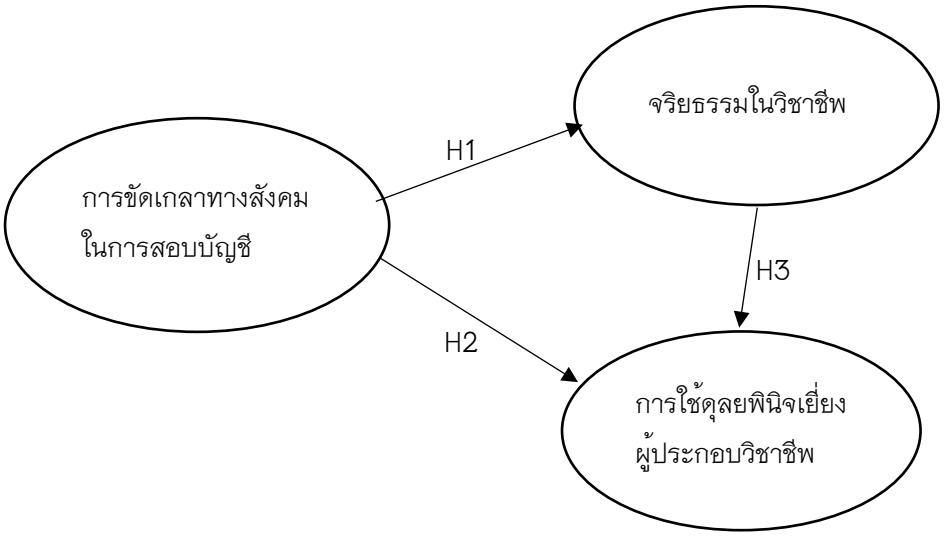
H1 การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อจริยธรรมในวิชาชีพ

H2 การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ

H3 จริยธรรมในวิชาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ของ Phornlaphatrachakorn & Na Kalasindhu (2020) Ditkaew & Santatiwongchai (2023) ธันยมัย รุ่งพิริยะเดช และคมกฤษณ์ สิงห์ใจ (2564) วรวิทย์ เลาหะเมทนี และคณะ (2561) และ Tighe (2024) สามารถกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มี มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ที่ยินยอมเปิดเผยชื่อในเว็บไซต์ของสภาวิชาชีพบัญชี จำนวน 1,980 คน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างจากตาราง เครจซี่และมอร์แกน ในระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ที่จำนวนประชากร 2,000 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้

ความน่าจะเป็นโดยการสุ่มแบบง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ได้แก่ เพศ อายุ สถานะปฏิบัติงานตรวจสอบ ประสบการณ์ในการทำงานด้านการสอบบัญชี และรายได้เฉลี่ยต่อปี ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ การเรียนรู้โดยการสังเกต การยึดมั่นในจรรยาบรรณ แรงกดดันจากหน่วยงานกำกับดูแล และการยอมรับทางสังคมในวิชาชีพ ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพ 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความถูกต้องครบถ้วน ความอิสระ การปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ ความยุติธรรม และความน่าเชื่อถือ ส่วนที่ 4 การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ปราศจากความลำเอียง ความซื่อตรงต่อวิชาชีพ และความละเอียดรอบคอม และส่วนที่ 5 คำถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ค่า IOC มากกว่า .60 ทุกตัวชี้วัด และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการทดสอบ ครอนบัค อัลฟ่า ซึ่งนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มผู้สอบบัญชีภาษีอากร จำนวน 30 ชุด ได้ค่าครอนบัค อัลฟ่าเท่ากับ .86 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 322 ชุดไปยังผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง และเมื่อครบระยะเวลาจำนวน 45 วัน ได้จำนวนตอบกลับที่สมบูรณ์จำนวน 135 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 41.93 เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ Aaker et al. (2001) ระบุไว้ว่างานวิจัยเชิงปริมาณการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามที่มีอัตราตอบกลับ (respond rate) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนที่ส่งไปทั้งหมด ถือเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ในข้อมูลทั่วไปของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ส่วนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในความคิดเห็นเกี่ยวกับ การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพ และ การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ

4.2 ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM)

ผลการวิจัย

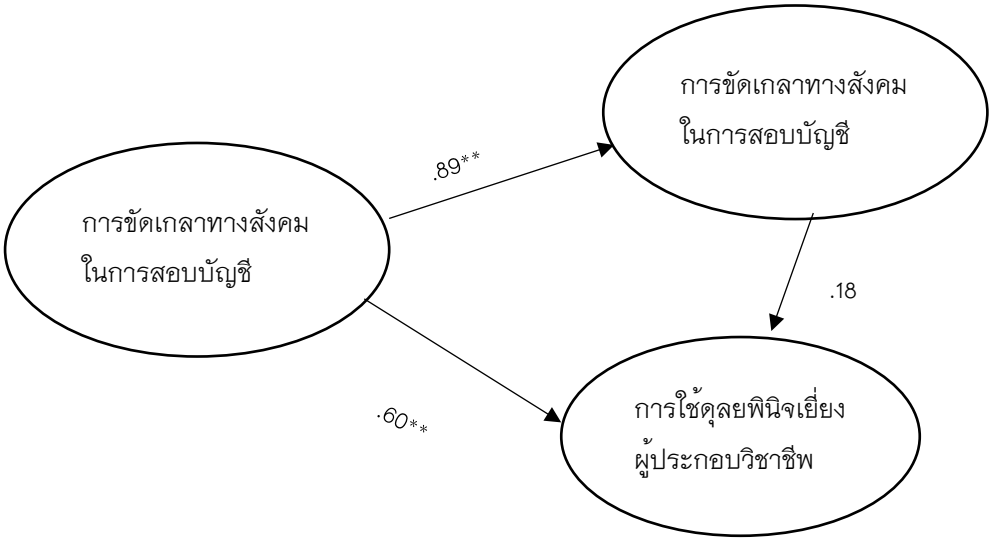
1. ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 56.3) อายุ 30–35 ปี (ร้อยละ 35.6) ประสบการณ์ในการทำงานด้านการสอบบัญชี 5–10 ปี (ร้อยละ 47.4) ปฏิบัติงานตรวจสอบเป็นผู้สอบบัญชีอิสระ (ร้อยละ 51.9) และรายได้เฉลี่ย 500,000 – 1,000,000 บาท (ร้อยละ 51.9)

2. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรสังเกตได้ การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีทั้ง 4 มิติ คือ การเรียนรู้โดยการสังเกตในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = .43) การยึดมั่นในจรรยาบรรณในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.26, S.D. = .39) แรงกดดันจากหน่วยงานกำกับดูแลในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = .54) และการยอมรับทางสังคมในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = .48) ตัวแปรจริยธรรมในวิชาชีพในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = .54) และตัวแปรการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. = .47)

3. การตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงสร้างตามทฤษฎีที่กำหนดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า แบบจำลองโครงสร้างตามทฤษฎีที่กำหนดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี โดยมีค่าสถิติที่ได้

ตามเกณฑ์ดังนี้ ค่า p value = .152 ค่า χ^2/df เท่ากับ 1.221 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ กำหนดไว้ว่า ค่า χ^2/df ไม่ควรเกิน 3 และ ค่า p value ไม่มีนัยสำคัญ (มากกว่า .05) ค่า RMSEA = .04 ค่า RMR = .012 เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าค่า RMSEA ควรน้อยกว่า .06 และค่า RMR ควรน้อยกว่า .08 นอกจากนั้นแล้วค่า GFI = .942 ค่า CFI = .989, IFI = .990, NFI = 946 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า ค่า GFI ควรสูงกว่า .90 ค่า CFI และค่า IFI ควรสูงกว่า .90 และค่า NFI ควรสูงกว่า .90 (Diamantopoulos & Siguawl, 2000; Byrne, 2001)

4. ผลการวิเคราะห์เส้นทาง เมื่อพิจารณาจากค่าอิทธิพลรวม พบว่าการขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชีมีอิทธิพลต่อจริยธรรมในวิชาชีพสูงสุด (.886) รองลงมาได้แก่ การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (.756) และ จริยธรรมในวิชาชีพมีอิทธิต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (.180) นอกจากนั้นแล้วเมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรง พบว่า การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีมีอิทธิพลต่อจริยธรรมในวิชาชีพสูงสุด (.886) รองลงมา การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (.597) และ จริยธรรมในวิชาชีพมีอิทธิพลทางตรงต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (.180) ส่วนอิทธิพลทางอ้อม พบว่า การขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชีมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (.159)

ภาพ 2 แสดงผลกระทบเชิงโครงสร้างการขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพหลักฐานจากผู้สอบบัญชีในประเทศไทย

หมายเหตุ: ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 1 การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของตัวแปรแฝงในแบบจำลองการขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ

ตัวแปรตาม	R^2	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ	
			การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี (audit socialization)	จริยธรรมในวิขาชีพ (professional ethic)
จริยธรรมในวิชาชีพ (professional ethic)	.785	DE	.886	
		IE		
		TE	.886	
การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (professional skepticism)	.580	DE	.597	.180
		IE	.156	
		TE	.756	.180

5. ผลการทดสอบสมมติฐานโดยสมการโครงสร้าง ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 2 การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีมีมีอิทธิพลทางบวกต่อจริยธรรมในวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิเส้นทางเท่ากับ .886 ดังนั้น ยอมรับสมมติฐานที่ 1 นอกจากนั้นแล้ว การขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีสัมประสิทธิเส้นทางเท่ากับ .597 ดังนั้นยอมรับสมมติฐานที่ 2 อย่างไรก็ตาม จริยธรรมในวิชาชีพไม่มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ มีสัมประสิทธิเส้นทางเท่ากับ .180 ดังนั้นปฏิเสธสมมติฐานที่ 3 เมื่อพิจารณาความสามารถในการอธิบายความแปรปรวน ของตัวแปร การขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชี จริยธรรมในวิชาชีพ ร่วมกันพยากรณ์ (R^2) การใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ปรกอบวิชาชีพ เท่ากับ .580 หรือร้อยละ 58.00 และการขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชี สามารถพยากรณ์จริยธรรมในวิชาชีพเท่ากับ .785 หรือร้อยละ 78.50 สรุปผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐานการศึกษาได้ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ลำดับ	สมมติฐาน	สัมประสิทธิ์เส้นทาง	t-stat	สรุปผล
สมมติฐาน 1	การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อจริยธรรมในวิชาชีพ	.886	6.355	ยอมรับ
สมมติฐาน 2	การขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชีมีมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ	.597	2.329	ยอมรับ
สมมติฐาน 3	จริยธรรมในวิชาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ	.180	.731	ปฏิเสธ

หมายเหตุ: t-stat ≥ 2.58 แสดงว่ามีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ≥ 1.96 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

การขัดเกลาทางสังคมในการการสอบบัญชีมีมีอิทธิพลทางบวกต่อผลการจริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ สอดคล้องกับวรวิทย์ เลาหะเมทนี และคณะ (2561) นำเสนอการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพ (professional socialization) มาใช้ในงานวิจัยในทางบัญชี โดยให้ความหมายของ การถ่ายทอดทางสังคม คือ กระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจในค่านิยม ความสามารถ พฤติกรรมที่ได้รับการคาดหวังจากสังคมหรือองค์กร และความรู้เกี่ยวกับองค์กรซึ่งจำเป็นในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ในองค์กรและมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกขององค์กร ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาการมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความยึดมั่นในวิชาชีพและความเชื่อด้านจริยธรรม ในขณะที่ความยึดมั่นในวิชาชีพมีอิทธิพลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความชื่อด้านจริยธรรมและความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ผลการศึกษาทำให้เกิดความเข้าใจในอิทธิพลระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพกับความยึดมั่นผูกพัน ความเชื่อทางจริยธรรมและความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phornlaphatrachakorn & Na Kalasindhu (2020) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีจะเพิ่มความมุ่งมั่นในวิชาชีพที่ผู้สอบบัญชีต้องทุ่มเทให้ผลการปฏิบัติงานมีความถูกต้อง เทียงธรรม และยึดมั่นในจริยธรรมในวิชาชีพ

จริยธรรมในวิชาชีพไม่มีอิทธิพลทางบวกกับการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้เนื่องจาก จริยธรรมในวิชาชีพเป็นการปฏิบัติงานสอบบัญชีที่ยึดกับกฎระเบียบ แนวปฏิบัติและข้อบังคับที่ออกด้วยหน่วยงานกำกับดูแล แต่การใช้ดุลยพินิจต้องอาศัยประสบการณ์ ความรู้ความสามารถที่หลากหลาย ดังนั้นวิธีการตรวจสอบที่ใช้ในบางครั้งอาจจะไม่สอดคล้องกับจริยธรรมในวิชาชีพ อาทิ การตรวจสอบสินค้าคงเหลือในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดอย่าง การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด อาจต้องใช้การได้มาซึ่งหลักฐานที่นอกเหนือจากวิธีการดำเนินการตามปกติซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับจริยธรรมในวิชาชีพทั้งหมด สอดคล้องกับจิรัฐติกาล วุฒิพันธุ์ และคณะ (2560) ที่พบว่าวิจารณญาณในการช่างสงสัยไม่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานถูกต้องเป็นไปตามหลักวิชาชีพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้มี 2 ประเด็นหลัก คือ 1) เติมเต็มวรรณกรรมโดยการเพิ่มมิติ ของตัวแปร “การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชี” ตามข้อคิดเห็นในงานวิจัยของ Phornlaphatrachakorn & Na Kalasindhu (2020) ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติประกอบด้วย การเรียนรู้โดยการสังเกต การยึดมั่นในจรรยาบรรณ แรงกดดันจากหน่วยงานกำกับดูแล และการยอมรับทางสังคม 2) ได้เพิ่มวรรณกรรมเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีว่าเป็นสาเหตุเชิงโครงสร้างของ จริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อจริยธรรมในวิชาชีพ ดังนั้นหน่วยงานกำกับดูแล เช่น สภาวิชาชีพบัญชี อาจจะจัดหลักสูตรอบรมหรือให้ความรู้ หรือจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดธรรมเนียมปฏิบัติ ตลอดจนสร้างแนวปฏิบัติที่มีลักษณะไม่เป็นทางการให้ผู้สอบบัญชีได้ถือปฏิบัติ

1.2 การขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสถานศึกษา ควรจัดฝึกอบรมหรือมีโครงการที่ร่วมกับสถานประกอบการใน

การใช้เอกสารจริงหรือสถานการณ์จริงมาให้นักศึกษาฝึกกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เช่น ฝึกตั้งข้อสงสัยในเอกสารหรือรายการบัญชี และฝึกการประเมินหลักฐานการสอบบัญชีเพื่อสร้างนักบัญชีที่มีคุณภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยนี้ทดสอบอิทธิพลของการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีต่อจริยธรรมในวิชาชีพ และการใช้ดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในบริบทของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPA) งานวิจัยในอนาคตควรเก็บข้อมูลของ ผู้สอบบัญชีภาษีอากร (TA) และทำการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างชัดเจน ครบถ้วนเนื่องจากผู้สอบบัญชีอยู่ภายใต้การดูแลของกรมสรรพากร ส่วนผู้สอบบัญชีรับอนุญาตอยู่ภายใต้การดูแลของสภาวิชาชีพบัญชี

2.2 งานวิจัยในอนาคตควรมีการทดสอบผลกระทบของการขัดเกลาทางสังคมในการสอบบัญชีต่อตัวแปรตามด้านอื่น ๆ เช่น คุณภาพงานสอบบัญชี ความสำเร็จในวิชาชีพสอบบัญชี ความผูกพันในวิชาชีพ การเป็นสมาชิกที่ดีในวิชาชีพ และประสิทธิภาพในการสอบบัญชี

เอกสารอ้างอิง

จิรัฐติกาล วุฒิพันธุ์, กฑิตา พันธ์ยาง, กนกวรรณ คำเพ็ง, จิรประภา สุขสม, ธนัชพร ใจบุญ, ปรีดี โสดาดง และสุจิตรา ทองไลย์, (2560). การใช้วิจารณญาณในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพที่มีผลต่อประสิทธิภาพการ ปฏิบัติงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ในสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ 5. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, *10*(2), 155–168.

ธันยมัย รุ่งพิริยะเดช และคมกฤษณ์ สิงห์ใจ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพคุณลักษณะบุคลิกภาพและการปรับตัวตามความคาดหวังของวิชาชีพสอบบัญชีของนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี. *วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์*, *15*(22), 1–22.

ลลิตา พิมทา และบุญช่วง ศรีธรราษฎร์. (2562). ผลกระทบของจริยธรรมทางการบัญชีที่มีต่อความสำเร็จในการทำงานของนักบัญชีในจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, *8*(2), 119–141.

นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ และศิลปพร ศรีจั่นเพชร. 2554). *ทฤษฎีการบัญชี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ทีพีเอ็น เพลส.

สวัสดิ์ หากิน และวรวิทย์ เลาหะเมทนี. (2561). โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอิสระตามความเป็นจริงกับการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ และการ รายงานอย่างมีจริยธรรม : การศึกษาเชิงประจักษ์จากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, *11*(2), 25–41.

วรวิทย์ เลาหะเมทนี, โสภิดา สัมปัตติกร และวรีวรรณ เจริญรูป. (2561). การถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพ ความยึดมั่นในวิชาชีพ ความเชื่อด้านจริยธรรม และความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีของนักศึกษาการบัญชี. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 24(1), 23–46.

วสุโชติ พรหมจิรโชติ, ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ และพเยีย เสงี่ยมวิบูล. (2562). ความผิดทางด้านบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช*, *32*(2), 44–54.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2555a). *มาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 200 วัตถุประสงค์โดยรวมของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและการปฏิบัติงานตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชี*, สืบค้น 9 มีนาคม พ.ศ. 2567 จาก https://acpro-std.tfac.or.th/standard/94/ -2567.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2555b). *มาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 240 ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการพิจารณาการทุจริตในการตรวจสอบงบการเงิน.* สืบค้น 9 มีนาคม พ.ศ. 2567 จาก https://acpro-std.tfac.or.th/standard/94/ -2567.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2555c). *มาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 300 การวางแผนการตรวจสอบงบการเงิน.* สืบค้น 9 มีนาคม พ.ศ. 2567 จาก https://acpro-std.tfac.or.th/standard/94/ -2567.

อมรรัตน์ บูรณะพล และปวีณา คำพุกกะ. (2561). อิทธิพลของจริยธรรมและการฝึกอบรมของนักบัญชีที่มีต่อความคิดเห็นต่อคุณภาพรายงานทางการเงินของโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 23*(2), 103-114.

Aaker, D. A., Kumar, V., & George, & Day, G. S. (2001). *Marketing Research (*7th ed). Wiley.

Barrainkua, I., & Espinosa-Pike, M. (2018). The influence of auditors' professionalism on ethical judgement: Differences among practitioners & postgraduate students. *Spanish Accounting Review*, *21*(2), 176-187.

Broberg, P., Umans, T., Skog, P., & Theodorsson, E. (2018). Auditors' professional & organizational identities & commercialization in audit firms. *Accounting, Auditing & Accountability Journal, 31*(2), 374-399.

Byrne, B. M. (2001). *Structural equation modeling with AMOS*: Basic concepts, cpplications, and programming. Lawrence Erlbaum Associates.

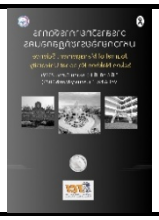
Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. A. (2000). *Introducing LISREL: A guide for the uninitiated*. Sage Publications.

Ditkaew, K., & Santatiwongchai, T. (2023). Effects of audit professional skepticism on audit efficiency & audit success. *MUT Journal of Business Administration*, *20*(2), 43-66.

Phornlaphatrachakorn, P., & Na Kalasindhu, K., (2020). Audit Socialization & Professional Success: Evidence from Thailand. *Journal of Asian Finance, Economics & Business*, *7*(12), 831-843.

Tighe, A. (2024) The Role of the Audit Room in Auditor Development: Remote Work Experiences of Junior Auditors during the COVID-19 Pandemic. *A Journal of Practice & Theory, 43*(4), 185–205.

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

อิทธิพลของข้อตกลงแฟรนไชส์ต่อการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา

The influence of franchise agreements on the governance of professional sports leagues in the United States

ปีดิเทพ อยู่ยืนยง[1]*
Pedithep Youyuenyong[1]*

[1]คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
[1]Faculty of Law, Chiang Mai University
Corresponding author's e-mail: pedithep.y@cmu.ac.th[1]

Received: January 15, 2026 Revised: February 16, 2026 Accepted: February 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอหลักฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของข้อตกลงแฟรนไชส์ต่อการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา วิเคราะห์ข้อตกลงแฟรนไชส์ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดรูปแบบการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพหลักในสหรัฐอเมริกา เช่น เมเจอร์ลีกเบสบอล (MLB) ลีกสมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งชาติ (NBA) และลีกฟุตบอลแห่งชาติ (NFL)) ข้อตกลงแฟรนไชส์อันมีรากฐานมาจากโครงสร้างของลีก อำนาจอิสระในการบริหารปกครองกีฬาของลีก ความสัมพันธ์ด้านแรงงาน ความมั่นคงในภาพรวม การเพิ่มผลกำไรสูงสุด และหลักการสำคัญอื่น ๆ ของรูปแบบการบริหารปกครองกีฬาอันเป็นเอกลักษณ์ของลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา ทั้งยังนำเสนอการวิเคราะห์ผลกระทบของโครงสร้างการบริหารปกครองกีฬาที่โดดเด่นในวงการกีฬาลีกอาชีพหลักของสหรัฐฯ ต่อการดำเนินการภายใต้สัญญาร่วมธุรกิจระหว่างกันของสมาชิกในลีกกีฬาอาชีพของสหรัฐอเมริกา ท้ายที่สุดให้ข้อสรุปว่าเมื่อโครงสร้างทางการค้าในเชิงร่วมมือกันเข้ามามีบทบาทเหนือการบริหารปกครองกีฬาหลักของสหรัฐอเมริกา ข้อตกลงแฟรนไชส์ยังคงอยู่เบื้องหลังประเด็นเหล่านี้ ซึ่งคาดว่ารูปแบบข้อตกลงแฟรนไชส์จะนำมาซึ่งอำนาจการบริหารปกครองกีฬาอย่างอิสระ การแบ่งปันรายได้ และความสมดุลในการแข่งขันทางการค้า เพื่อนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคีในกีฬาระดับลีก

คำสำคัญ: ข้อตกลงแฟรนไชส์, การบริหารปกครองกีฬา, ลีกกีฬาอาชีพ, การผูกขาดทางการค้า, สหรัฐอเมริกา

Abstract

This article presents empirical evidence regarding the influence of franchise agreements on the governance of professional sports leagues in the United States. This paper analyses how franchise agreements fundamentally shape the governance of major professional sports leagues in the United States, such as Major League Baseball (MLB), National Basketball Association (NBA), National Football League (NFL). The franchise agreements are rooted in league structures, the autonomous governance of sports league, labour relations, collective stability, profit maximization, and other core principles that define the unique governance model of professional sports leagues in the United States. This paper further analyses the impact of the dominant governance structure in major U.S. professional sports leagues on joint contractual actions taken by league members within these collaborative business frameworks Finally, this paper concludes that as cooperative commercial structures increasing dominate the governance of the major U.S. professional sports, franchise agreements remain the foundation driver behind these dynamics. Such agreements are expected to sustain autonomous governance, revenue sharing, and competitive balance, fostering long-term league-wide solidarity.

Keywords: franchise agreements, sports governance, professional sports leagues, antitrust, United States

บทนำ

การบริหารปกครองกีฬา (sports governance) ได้แก่ การจัดระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองกีฬา เพื่อสร้างกลไกการกำกับดูแลการดำเนินกิจกรรมกีฬาให้เป็นไปอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย การควบคุมตรวจสอบการจัดการแข่งขันกีฬาให้ได้รับการยอมรับนับถือจากสาธารณชนโดยทั่วไป การพิทักษ์ประโยชน์ของผู้คนหมู่มากที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกีฬาหรือการแข่งขันกีฬา รวมทั้งจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่ใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับวงการกีฬา หรือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับวงการกีฬาด้วยกันเอง ซึ่งผู้ใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬา (Segaert et al., 2012) อาทิ สมาคมสหพันธ์กีฬานานาชาติ (อังกฤษ: Global Association of International Sports Federations ; GAISF) อาจสถาปนาอำนาจของตนขึ้นมาเพื่อควบคุมตรวจสอบหรือกำกับดูแลพฤติกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับวงการกีฬา ทั้งนี้การใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาต้องอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องตามกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองกีฬาและความชอบด้วยกฎหมายบ้านเมือง (Gardiner et al., 2012)

การบริหารปกครองกีฬาในสหรัฐอเมริกา (sports governance in the U.S.) มักดำรงอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินกิจกรรมกีฬาหรือการจัดการแข่งขันกีฬาในรูปแบบที่หลากหลาย ก่อให้เกิดรูปแบบการบริหารปกครองกีฬา (sports governing systems) ที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดระเบียบการดำเนินกิจกรรมกีฬาหรือการจัดการแข่งขันกีฬาที่มีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป (Gaylord, 1995) ทำให้ลักษณะของการบริหารปกครองกีฬา และการใช้อำนาจกำกับดูแลการแข่งขันกีฬามีความแตกต่างกันอันประกอบด้วย 1) รูปแบบการบริหารปกครองกีฬาที่อำนาจอยู่ที่องค์กรเพียงองค์กรเดียว (single-entity model) เช่น เมเจอร์ลีกซอกเกอร์ (Major League Soccer: MLS) ในฐานะที่เป็นองค์กรนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนในรูปแบบ บริษัท จำกัด (Limited Liability Company: LLC) ที่มีอำนาจบริหารปกครองสโมสรกีฬาฟุตบอลที่มาเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาหรือการแข่งขันกีฬาที่ตนเองเป็นผู้จัดแต่เพียงผู้เดียว (MacMillan, 2018) 2) รูปแบบการบริหารปกครองกีฬาที่เป็นไปตามการดำเนินธุรกิจแฟรนไชส์ของภาคเอกชน (privately-owned franchise business model) ผ่านการวางระบบธุรกิจที่ให้ลีกการแข่งขันกีฬาดำเนินการโดย

แฟรนไชส์ซอร์ (franchisor) ในฐานะผู้ให้สิทธิในการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระบบลีกและให้สิทธิในการใช้ชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของลีก เช่น ลีกอเมริกันฟุตบอลแห่งชาติ (National Football League: NLF) สมาคมบาสเกตบอลแห่งชาติ (National Basketball Association: NBA) และ เมเจอร์ลีกเบสบอล (Major League Baseball: MLB)) อนุญาตให้สโมสรกีฬาเป็นแฟรนไชส์ซี (franchisee) ได้รับสิทธิในฐานะในการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระบบลีกและได้รับสิทธิในการใช้ชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของลีกดังกล่าว โดยสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีต้องยอมจ่ายค่าตอบแทนในการได้รับสิทธิให้เข้าร่วมลีกการแข่งขันกีฬา (franchise fee) แก่ภาคเอกชนในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ รวมทั้งยอมรับว่าจะอยู่ภายใต้อำนาจบริหารปกครองของแฟรนไชส์ซอร์ (Harvey et al., 2001) อาจกล่าวได้ว่าแฟรนไชส์ซอร์เป็นผู้ให้สิทธิในการเข้ามาร่วมในธุรกิจการจัดการแข่งขันกีฬาของตน และสิทธิประโยชน์อื่น ๆ จากการเข้ามาร่วมในธุรกิจการจัดการแข่งขันกีฬาของตน ในทางกลับกันแฟรนไชส์ซีเป็นผู้รับสิทธิในการเข้ามาร่วมในธุรกิจการจัดการแข่งขันกีฬาของแฟรนไชส์ซอร์ และสิทธิประโยชน์อื่น ๆ จากการเข้ามาร่วมในธุรกิจการจัดการแข่งขันกีฬาของแฟรนไชส์ซอร์ (Shropshire, 2013) และ 3) รูปแบบการบริหารปกครองกีฬาที่เป็นไปตามลักษณะของการจัดให้มีองค์กรบริหารปกครองกีฬาระดับชาติ (National Governing Bodies: NGBs) ที่ใช้อำนาจบริหารปกครองชนิดกีฬาสากลหรือกำกับดูแลการจัดการแข่งขันกีฬานานาชาติ ให้บริการแก่บรรดาสมาชิกหรือผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบรรดาสมาชิก โดยคำนึงประโยชน์สาธารณะของผู้คนส่วนใหญ่ที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการดำเนินกิจกรรมกีฬาหรือการจัดการแข่งขันกีฬาเท่ากับว่าองค์กรบริหารปกครองกีฬาระดับชาติเป็นองค์กรดำเนินการดูแลรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของบรรดาสมาชิก หรือประโยชน์ส่วนใหญ่ของผู้คนส่วนใหญ่ที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการดำเนินกิจกรรมกีฬาที่ตนเองปกครองควบคุม หรือการจัดการแข่งขันกีฬาที่ตนเองกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เช่น คณะกรรมการโอลิมปิกและพาราลิม ปิกแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Olympic & Paralympic Committee: USOPC) เป็นต้น (Bayle, 2024)

เห็นได้ว่ารูปแบบการบริหารปกครองกีฬาที่เป็นไปตามการดำเนินธุรกิจแฟรนไชส์ของภาคเอกชน สามารถเกิดขึ้นมาได้ด้วยความยินยอมของสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซี เข้ายินยอมผูกพันตนยอมรับปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์อย่างเคร่งครัด (Dietl et al., 2009) ยินยอมให้ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ลงโทษได้ หากสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ภาคเอกชน ผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกวางเอาไว้ การที่สโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีได้เข้ามาร่วมกิจกรรมกีฬาหรือการแข่งขันกีฬาภายใต้ความผูกพันตามสัญญาแฟรนไชส์นั้น เป็นเรื่องสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีกระทำเพื่อให้ได้สิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา สิทธิในการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา และสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจอื่นใด อันเป็นประโยชน์ของสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีเอง ทั้งตามสัญญาแฟรนไชส์ที่มีข้อผูกพันให้ความยินยอมต่อสัญญาแฟรนไชส์ก็มักจะมีข้อความบ่งบอกว่ามีข้อตกลงทั่วไปที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์จะให้สโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน (Vrooman, 1997) เห็นได้ว่าภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์และสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีต่างฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน มีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน (reciprocal contract) (Mason & Slack, 1997) (คล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยที่วางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่าสัญญาต่างตอบแทน สัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายหรือตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป ต่างฝ่ายต่างเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน โดยคู่สัญญาทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องชำระหนี้ตอบแทนกัน เช่น แฟรนไชส์ซอร์ มีหน้าที่ยินยอมอนุญาตให้แฟรนไชส์ซีมีสิทธิและใช้สิทธิบางอย่าง โดยที่เป็นแฟรนไชส์ซีต้องจ่ายค่าธรรมเนียมแฟรนไชส์ ตอบแทนการอนุญาตให้มีสิทธิและใช้สิทธิดังกล่าว เป็นต้น อย่างไรก็ตามสัญญาให้แฟรนไชส์ไม่ใช่เอกเทศสัญญา (specific contracts) ที่มีชื่อเรียกเฉพาะเจาะจง และ

กำหนดสิทธิ หน้าที่และความรับผิดของคู่สัญญาเอาไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย) อีกด้านหนึ่ง สัญญาแฟรนไชส์ที่มีข้อสัญญาว่าให้ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์มีอำนาจบริหารปกครองกีฬาตามรูปแบบการบริหารปกครองกีฬาที่เป็นไปตามการดำเนินธุรกิจแฟรนไชส์ของภาคเอกชน และปรากฏต่อมาว่าสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซียินยอมเข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจบริหารปกครองกีฬาของภาคเอกชน ผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ ทั้งภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์สามารถวางกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิเสรีภาพ และกำหนดความรับผิดชอบของสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีได้ อันเป็นการคุ้มครองประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันและประโยชน์ของคนหมู่มากที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับลีกการแข่งขันกีฬา รวมทั้งยังช่วยให้เกิดการรักษาความสงบเรียบร้อยของลีกการแข่งขันกีฬา การดำรงรักษาศีลธรรมอันดีของที่ผู้คนในวงการกีฬาทั่วไปยอมรับนับถือ หรือการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาดจากสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีเพียงสโมสรเดียว สัญญาแฟรนไชส์ย่อมเป็นสัญญาที่ส่งอิทธิพลต่อการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา

บทความฉบับนี้ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของสัญญาแฟรนไชส์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารปกครองกีฬาที่เป็นไปตามการดำเนินธุรกิจแฟรนไชส์ของภาคเอกชน โดยเฉพาะความผูกพันระหว่างภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ และสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีภายใต้สัญญาแฟรนไชส์สามารถบันดาลให้สโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซี ทำตามนโยบายหรือปฏิบัติตามกฎระเบียบของภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์อย่างเคร่งครัด ยิ่งไปกว่านั้นบทความฉบับนี้ยังศึกษาอิทธิพลของความผูกพันตามสัญญาแฟรนไชส์ยังทำให้ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์มีอำนาจบริหารปกครองกีฬาเหนือบรรดาสมาชิก โดยความผูกพันเช่นว่านี้มีลักษณะพิเศษคือ ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์มีอำนาจเหนือกว่าในการวางนโยบายหรือกำหนดข้อตกลงอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้บรรลุประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์และสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซี ส่งผลให้บรรดาสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซี และนักกีฬาหรือบุคลากรทางการกีฬาภายใต้สังกัดของสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซี ต้องปฏิบัติตามระบบการรักษาวินัยของนักกีฬาหรือบุคลากรทางการกีฬา (disciplinary system) อย่างเคร่งครัด (McCann, 2022) เพราะถ้าไม่ปฏิบัติตามกรอบวินัย (disciplinary frameworks) ภายใต้ระบบการรักษาวินัยเช่นว่านี้แล้ว เช่น การปฏิบัติที่มิชอบด้วยวินัยนักกีฬาภายในสนามกีฬา (on–court misconduct) และการปฏิบัติที่มิชอบด้วยวินัยนักกีฬาภายนอกสนามกีฬา (off–court misconduct) นักกีฬาหรือบุคลากรทางการกีฬาก็อาจได้รับโทษทางวินัย เช่น โทษปรับ (fines) โทษให้พักการแข่งขัน (suspensions) และโทษห้ามเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาหรือลงทำการแข่งขันกีฬา (bans) อีกทั้งบทความฉบับนี้ยังมุ่งวิเคราะห์ว่าการทำสัญญาแฟรนไชส์ที่ก่อให้เกิดการรักษาประโยชน์ร่วมกันในหมู่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์และสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซีเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น จะถือว่าเป็นการเปิดช่องให้มีการตกลงร่วมกัน (joint actions) ที่นำไปสู่การรวมกลุ่มผูกขาดทางการค้า (restraint of trade) (Mason, & Slack, 1997) กีดกันไม่ให้เกิดแข่งขันทางการค้าในธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬาของสหรัฐอเมริกาอย่างเสรีหรือไม่ อิทธิพลของสัญญาแฟรนไชส์ที่มีต่อรูปแบบการบริหารปกครองกีฬาที่เป็นไปตามการดำเนินธุรกิจแฟรนไชส์ของภาคเอกชนส่งผลดีและผลเสียต่อวงการกีฬาสหรัฐอเมริกาอย่างไร

สัญญาแฟรนไชส์ในระบบลีกการแข่งขันกีฬาในสหรัฐอเมริกา

สัญญาแฟรนไชส์ในระบบลีกการแข่งขันกีฬาในสหรัฐอเมริกา (franchise agreements in the U.S. sports

leagues) ได้แก่ สัญญาทางกฎหมายที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ ให้สิทธิแก่สโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีในการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระบบลีกอันได้รับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวเป็นตัวแทนของเมือง (exclusive right to represent a city) หรือได้รับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวเป็นตัวแทนของภูมิภาค (exclusive right to represent a territory) เพื่อเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาในระบบลีกการแข่งขันกีฬาในสหรัฐอเมริกา (Cotrupe, 1998) ข้อตกลงในสัญญาแฟรนไชส์เช่นว่านี้ยังให้สิทธิในการใช้ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า และวิธีดำเนินการทางการค้าแก่สโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระบบลีก รวมไปถึงสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระบบลีกยังได้รับสิทธิที่จะได้รับแบ่งปันรายได้ (revenue sharing) จากภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ ซึ่งสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีต้องยินยอมจ่ายค่าตอบแทนในการได้รับสิทธิให้เข้าร่วมลีกการแข่งขันกีฬา เหตุนี้สัญญาแฟรนไชส์ในระบบลีกการแข่งขันกีฬาในสหรัฐอเมริกาจึงถือเป็นสัญญามีค่าตอบแทนรูปแบบหนึ่ง และก็เป็นสัญญาต่างตอบแทนรูปแบบหนึ่งเช่นกัน) ทำให้ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระบบลีกคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตอบแทนซึ่งกันและกัน ต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมถึงปฏิสัมพันธ์กับบรรดาผู้เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระบบลีกการแข่งขันกีฬา โดยแต่ละมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจตอบแทนซึ่งกันและกันสลับกันไปมา อนึ่งสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระบบลีกยังได้รับสิทธิทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับลีกการแข่งขันกีฬาแต่เพียงผู้เดียวในพื้นที่ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์แต่เพียงผู้เดียว (exclusive commercial rights to a geographic market) สิทธิเช่นว่านี้จึงถูกเรียกว่าสิทธิตามหลักดินแดน (territorial rights) ที่สโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีพึงได้รับตามข้อตกลงในสัญญาแฟรนไชส์ในระบบลีกการแข่งขันกีฬา

สัญญาที่มีภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ฝ่ายหนึ่ง และมีลักษณะเป็นการให้สโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีมีสิทธิในการเข้าร่วมการแข่งกันกีฬาระบบลีกกับมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการดำเนินธุรกิจระบบลีกแบบแฟรนไชส์ ย่อมนำไปสู่การสร้างระบบนิเวศทางธุรกิจ (business ecosystem) ที่ส่งเสริมความอยู่รอดทางธุรกิจอย่างยั่งยืน ทำให้บรรดาสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีต้องผูกพันยินยอมอยู่ภายใต้อำนาจบริหารปกครองของภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ ร่วมมือปฏิบัติตามกฎระเบียบ (compliance) ที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ได้บัญญัติเอาไว้ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้ดำเนินกิจกรรมกีฬาและการจัดการแข่งขันกีฬาสามารถสร้างรายได้และประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะยาว (long–term revenue streams) ระบบนิเวศทางธุรกิจที่อยู่บนพื้นฐานของการต่างตอบแทนระหว่างกันทางธุรกินย่อมสร้างการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ทำให้รายได้และประโยชน์ทางเศรษฐกิจหมุนเวียนกลับมาตอบแทนทั้งภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์และสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซี โดยอาศัยบรรดาผู้เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการแข่งขันกีฬาระบบลีกมาปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อนำไปสู่วัฏจักรที่สมบูรณ์เพื่อการดำรงอยู่รอดของลีกการแข่งขันกีฬา

ความสัมพันธ์ในระบบนิเวศทางธุรกิจที่เป็นไปภายใต้ความผูกพันตามสัญญาแฟรนไชส์เช่นว่านี้ยังทำให้เกิดระบอบการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพที่อำนาจเบ็ดเสร็จรวมศูนย์อยู่ที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีก (centralized authority) ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกผู้ใช้อำนาจบริหารปกครองมีอำนาจเด็ดขาดเหนือสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ (Hu & Shu, 2024) สามารถออกกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองกีฬาหรือกฎระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาจำกัดสิทธิเสรีภาพของสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์และบรรดาผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ (Grow, 2015) ประกอบกับมักใช้การวางกฎระเบียบที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบแฟรนไชส์ในการรักษาอำนาจการบริหารปกครองกีฬา โดยสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์และบรรดาผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสโมสรกีฬาในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์มีส่วนร่วมในการบริหารปกครองผ่าน

การดำเนินการทางธุรกิจให้สอดคล้องกับรูปแบบการบริหารปกครองกีฬาที่เป็นไปตามการดำเนินธุรกิจแฟรนไชส์ที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ได้กำหนดเอาไว้อย่างเคร่งครัด (Hendrick, 2009)

การที่อำนาจเบ็ดเสร็จรวมศูนย์อยู่ที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์

การที่อำนาจเบ็ดเสร็จรวมศูนย์อยู่ที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีก ในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์นั้นก็เท่ากับว่าภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีก ในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์เป็นหน่วยงานหลักที่มีอำนาจในการดำเนินกิจกรรมกีฬาหรือจัดการแข่งขันกีฬารูปแบบลีกของตน ให้บรรดาสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครองในระบบลีกของตนสามารถอยู่รอดทางธุรกิจได้ทั้งระบบ เหตุนี้เองภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์จึงไม่เพียงวางกฎกติกาว่าด้วยการแข่งขันกีฬาระบบลีกของตน ให้เป็นไปอย่าง บริสุทธิยุติธรรม (fair play) เท่านั้น แต่ยังต้องใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาที่ตนมีอยู่สร้างความยั่งยืนผ่านการจัดสรรให้บรรดาสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซี สามารถครอบครองทรัพยากรทางการเงินและทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อมีโอกาสได้รับชัยชนะกันอย่างอย่างเท่าเทียม นั้นก็คือจึงมักใช้อำนาจบริหารปกครองที่ตนมีมาสร้างสมดุลในการแข่งขันกีฬา (competitive balance) ให้แต่ละทีมกีฬาของสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีมีระดับศักยภาพและความสามารถในการลงทำการแข่งขันกีฬาในระบบลีกที่ใกล้เคียงกัน โดยแต่ละทีมกีฬาของแต่ละสโมสรก็มีโอกาสที่จะได้รับชัยชนะอย่างสู่สีกัน การแข่งขันกีฬาที่สมดุลที่ทีมกีฬาของแต่ละสโมสรมีศักยภาพและมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกันมาก นำไปสู่การดึงดูดให้ผู้ติดตามรับชมการแข่งขันกีฬา (ทั้งที่เป็นผู้ชมการแข่งขันกีฬาทั่วไปและแฟนกีฬาของทีมในแต่ละสโมสรกีฬา) หันมาติดตามการแข่งขันกีฬาในระบบลีกที่ตื่นเต้น น่าสนใจ และเร้าใจมากยิ่งขึ้น เพราะผลแพ้ชนะในการแข่งขันกีฬาย่อมไม่อาจคาดเดาได้หรือคาดเดาได้ยาก เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ผู้ติดตามรับชมการแข่งขันกีฬาหันมาสนใจติดตามรับชมการแข่งขันกีฬาระบบลีกอย่างตื่นเต้นเร้าใจ นำไปสู่การขยายฐานหรือเพิ่มจำนวนคนรู้จักและผู้ติดตามรับชมลีกการแข่งขันกีฬามากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาสกัดกั้นสถานการณ์ที่ทีมของสโมสรกีฬาเพียงทีมเดียว (หรือเพียงไม่กี่ทีม) ได้รับชัยชนะเหนือคู่แข่งในการแข่งขันกีฬาระบบลีกนั้น ๆ จนไม่มีทีมคู่แข่งรายอื่นเข้ามาแข่งขันได้หรือได้เป็นผู้ชัยชนะแทนที่ได้ อีกทั้งภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์จึงมักใช้อำนาจบริหารปกครองของตนรักษาเสถียรภาพทางการเงิน (financial stability) ให้สภาพเศรษฐกิจของการแข่งขันกีฬาระบบลีกโดยรวม เอื้อต่อการแสวงหารายได้หรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคง สามารถทำหน้าที่ให้บริการทางการเงินได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ รองรับการดำนินการจัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกให้เป็นไปได้อย่างต่อเนื่องไม่สะดุดหยุดลงเพียงเพราะเผชิญกับความเสี่ยงทางการเงินหรือความไม่แน่นอนจากสถานการณ์ทางธุรกิจต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้การใช้อำนาจบริหารปกครองของภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็น แฟรนไชส์ซอร์นั้น จึงมักเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน ไม่ว่าจะเป็นลีกอเมริกันฟุตบอลแห่งชาติ หรือ NLF สมาคมบาสเกตบอลแห่งชาติหรือ NBA และเมเจอร์ลีกเบสบอล หรือ MLB ก็ใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาวางกฎระเบียบ (ruling) ให้สอดคล้องต้องกัน ทั้งที่เป็นกรอบวินัยนักกีฬา (player conduct) ที่ป้องกันห้ามปรามไม่ให้นักกีฬาหรือบุคลากรทางการกีฬากระทำการอันนำไปสู่ผลร้ายอันสร้างความเสี่ยมเสียต่อทีมต้นสังกัดของตน (conduct detrimental to the team) ไปจนถึงกฎระเบียบที่มุ่งประโยชน์สูงสุดของลีกการแข่งขันกีฬา ผ่านการควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับลีกการแข่งขันกีฬาให้เป็นไปอย่างราบรื่น เป็นธรรมและรักษาประโยชน์ของลีกการแข่งขันกีฬาเป็นสำคัญ (Swanson, 2007) กฎระเบียบของ NLF, NBA และ MLB จึงมักมีหลักการสอดคล้องต้องกัน เป็นไปในทางเดียวกันหรือลักษณะที่เหมือนกันในหมู่บรรดาภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกอย่าง

NLF, NBA และ MLB ในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ เท่ากับว่าภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะแฟรนไชส์ซอร์พยายามสร้างเกณฑ์มาตรฐานร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้องให้กับลีกการแข่งขันกีฬาและสร้างความอยู่รอดทางธุรกิจอันคำนึงถึงประโยชน์ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับลีกการแข่งขันกีฬาเป็นสำคัญ โดยบรรดาสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครองในระบบลีกต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

การใช้อำนาจออกกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาของภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาในข้างต้น ส่งผลให้ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ ใช้อำนาจออกกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬา ได้แก่ ธรรมนูญลีก (league constitution) และข้อบังคับ (bylaws) ไปในทิศทางที่กำหนด สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีกับบรรดานักกีฬาหรือบุคลากรทางการกีฬาผู้อยู่ภายใต้บริหารปกครองของสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีอีกชั้นหนึ่ง อันมีเป้าหมายในการสร้างสมดุลในการแข่งขันกีฬากับการก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของลีกการแข่งขันกีฬา อาทิ

1) ข้อบังคับว่าด้วยการทำข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง (Collective Bargaining Agreement: CBA) ระหว่างสหภาพนักกีฬา (players' union) ในฐานะสหภาพแรงงานธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬากับภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ในฐานะองค์กรกำกับดูแลกลุ่มสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีที่เป็นนายจ้างของนักกีฬาเกี่ยวกับเงื่อนไขในการจ้างหรือการทำงาน กำหนดวันและเวลาทำงาน ค่าจ้าง สวัสดิการ และการเลิกจ้าง หรือประโยชน์อื่นของนายจ้างหรือลูกจ้างอันเกี่ยวกับการจ้างหรือการทำงานระหว่างสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีกับนักกีฬา ที่ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้บริหารปกครองของสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซี (Goodwyn, 2025) สำหรับสาระสำคัญที่มักปรากฏอยู่ในกฎระเบียบดังที่กล่าวมานี้ เช่น การระบุเพดานค่าจ้าง (salary cap) หรือกำหนดการจำกัดงบประมาณที่สโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีสามารถนำมาใช้จ้างนักกีฬาในแต่ละปีได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้สโมสรกีฬาขนาดใหญ่เอารัดเอาเปรียบสโมสรกีฬาขนาดเล็ก ด้วยการทุ่มงบประมาณจ้างนักกีฬาชั้นนำที่มีศักยภาพสูงและประสิทธิภาพที่โดดเด่น เข้ามาอยู่ภายใต้สังกัดของสโมสรกีฬาของตนแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้สโมสรขนาดเล็กสามารถจ้างนักกีฬาชั้นนำที่มีศักยภาพสูงและประสิทธิภาพที่โดดเด่นเข้ามาอยู่ภายใต้สังกัดของตนได้ (Washutka, 2007)

2) ข้อบังคับว่าด้วยการแบ่งปันรายได้ (revenue sharing) ระหว่างภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีและบรรดานักกีฬาภายใต้สังกัดสโมสรกีฬา โดยภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ต้องกระจายเงินรายได้ส่วนกลาง (central revenue) ที่ตนเองได้รับ ไปสู่สโมสรกีฬาที่อยู่ภายใต้สังกัดของตนทุกทีม เงินรายได้จะถูกแบ่งปันให้กับทุกสโมสรกีฬาที่อยู่ภายใต้สังกัดของลีกการแข่งขันกีฬานั้น หมายความว่าไม่ว่าจะเป็นสโมสรกีฬาขนาดใหญ่หรือสโมสรกีฬาขนาดเล็กก็มีสิทธิที่จะได้รับแบ่งปันรายได้ เช่น รายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึก (merchandise) รายได้จากการสนับสนุนทางการกีฬา (รายได้จากสปอนเซอร์) (sponsorships) และรายได้จากการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ (TV deals) ฯลฯ (Mitten & Burton, 1997) นั้นหมายความว่าสโมสรกีฬาขนาดใหญ่กับสโมสรกีฬาขนาดเล็กก็มีสิทธิที่จะได้รับแบ่งปันรายได้ส่วนกลางจากภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์อย่างเท่าเทียม ทำให้เกิดสมดุลการแข่งขันกีฬาที่ทุกสโมสรมีโอกาสที่จะมีศักยภาพทางเศรษฐกิจเพื่อครอบครองทรัพยากรที่จำเป็นต่อการพัฒนา

สโมสรอย่างเท่าเทียม

3) ข้อบังคับว่าด้วยสิทธิในความเป็นเจ้าของสโมสรกีฬา (ownership) ที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ส่วนมากมักวางหลักเกณฑ์ให้สโมสรกีฬาแต่ละสโมสรเข้ามาเป็นเจ้าของร่วม (multi-ownership structure) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอนาคตของลีกการแข่งขันกีฬาร่วมกัน โดยแต่ละสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีแต่ละสโมสรที่มาเข้าร่วมลีกการแข่งขันกีฬาจะต้องจัดตั้งขึ้นในรูปแบบบริษัทจำกัด (Private Company Limited by Shares: LTD Companies) เพื่อมาบริหารกิจการสโมสรของตนอย่างเป็นเอกเทศ โดยห้ามไม่ให้สโมสรกีฬาจัดตั้งในรูปแบบของบริษัทมหาชนจำกัด (Public Company Limited : PCL) หรือเปิดโอกาสให้บริษัทมหาชนจำกัดเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นของสโมสรกีฬาได้ บางลีกการแข่งขันกีฬาวางหลักเกณฑ์ถึงขึ้นระบุชัดเจนเกี่ยวกับรายละเอียดของสัดส่วนหุ้นขั้นต่ำที่เจ้าของสโมสรกีฬาควรถือเอาไว้ (Mason et al., 2017) เช่น NFL ระบุเอาไว้ว่าเจ้าของสโมสรหลัก (principal owner) ต้องถือหุ้นขั้นต่ำในอัตราร้อยละ 30 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด (at least 30% of a team) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บางภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กลับวางกฎระเบียบ ที่ผ่อนคลายอนุญาตให้จัดตั้งสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีในรูปแบบบริษัทมหาชนจำกัด อนุญาตให้ขายหุ้นของตนแก่ประชาชนทั่วไปได้ เพื่อระดมทุนจากประชาชนทั่วไปมาใช้บริหารสโมสร โดยผู้ถือหุ้นที่ซื้อหุ้นเอาไว้ย่อมถือเป็นเจ้าของบริษัทส่วนหนึ่ง ในทางนิตินัย ยิ่งไปกว่านั้นภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ บางรายวางกฎระเบียบเอาไว้ให้สโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีจะต้องชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการเปลี่ยนตัวเจ้าของสโมสร ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนตัวเจ้าของสโมสรด้วยการขายหุ้นของสโมสรให้กับบุคคลภายนอก หรือเปลี่ยนตัวเจ้าของสโมสรด้วยการรับมรดกให้แก่ทายาททางธุรกิจที่เป็นบุคคลในครอบครัว

4) ข้อบังคับว่าด้วยการใช้อำนาจบริหารปกครองของผู้บริหารสูงสุดของลีก (commissioner) โดยลีกต่าง ๆ มักวางกฎระเบียบให้อำนาจแก่ผู้บริหารสูงสุดของลีกหรือคอมมิชชันเนอร์ ให้ใช้อำนาจบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬา รวมศูนย์อยู่ที่คอมมิชชันเนอร์เพียงคนเดียว เท่ากับว่าคอมมิชชันเนอร์เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาสูงสุด (chief executive) สามารถใช้อำนาจของตนวางกติกาการแข่งขันกีฬาหรือกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาของตน (Morales & Schubert, 2022) อีกด้านหนึ่งคอมมิชชันเนอร์มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ตามกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬา ทั้งนี้คอมมิชชันเนอร์ต้องใช้อำนาจบริหารปกครอง ออกกฎระเบียบและระงับข้อพิพาทไปในทางที่มุ่งรักษาประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในลีกการแข่งขันกีฬาเป็นส่วนมากและผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับลีกการแข่งขันกีฬาเป็นส่วนใหญ่ โดยคำนึงถึง หลักประโยชน์สูงสุดของลีกการแข่งขันกีฬา (the best interest of the league) เป็นสำคัญนั้น (Parlow, 2010) หมายความว่า คอมมิชชันเนอร์ จะตัดสินใจหรือใช้อำนาจทุกอย่างในการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬา ต้องคำนึงถึงทางเลือกหรือวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจของลีกการแข่งขันกีฬา และรักษาเสถียรภาพในการแข่งขันกีฬาระบบลีก โดยเฉพาะให้ธุรกิจอุตสาหกรรมของลีกสามารถสืบทอดดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับนับถือจากสาธารณชนทั่วไป ให้เชื่อมั่นศรัทธาในการดำเนินการในทุกด้านของลีกการแข่งขันกีฬา

5) ข้อบังคับว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาท (dispute resolution) ที่ไม่เพียงวางกระบวนการและขั้นตอนการใช้กฎหมายมาปรับเข้ากับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้คู่พิพาทที่ถูกเอารัดเอาเปรียบโดยไม่ชอบด้วยกฎระเบียบหรือถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิคู่พิพาทดังกล่าว คู่พิพาทที่เป็นนักกีฬาที่ถูกโต้แย้งสิทธิตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้างโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การกระทำอันฝ่าฝืนวินัย การทุจริตผิดต่อจริยธรรมจรรยาบรรณ การถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม หรือถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างไม่เหมาะสม ซึ่งการระงับข้อพิพาทที่ลีกการแข่งขันกีฬาในสหรัฐอเมริกามักเลือกใช้ ได้แก่ การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) โดยการเจรจาไกล่เกลี่ย (mediation) และการอนุญาโตตุลาการ (arbitration) ซึ่งคอมมิชชันเนอร์เป็น

ผู้ใช้อำนาจบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาสูงสุด (chief executive) อาจมาเป็นคนกลางทำหน้าที่ช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยหาทางออกให้กับทุกฝ่าย (Baker & Connaughton, 2005) หรือมอบอำนาจให้สถาบันอนุญาโตตุลาการชั้นนำในสหรัฐอเมริกา เช่น สมาคมอนุญาโตตุลาการสหรัฐอเมริกา (American Arbitration Association: AAA) หรือสถาบันเจรจาไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการ (Judicial Arbitration and Mediation Services: JAMS) อีกด้านหนึ่งคอมมิชชันเนอร์อาจทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการชั้นสุดท้าย (final arbitrator) ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นและให้ถือว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดของคอมมิชชันเนอร์ถือเป็นที่ยุติสำหรับข้อพิพาทนั้น ๆ (Burley, 2015)

อย่างไรก็ตามศาลอุทธรณ์สหรัฐอเมริกาภาค 2 (United States Court of Appeals 2nd Circuit) ได้เคยวินิจฉัยในคดี Flores v. N.Y. Football Giants, No. 23–1185 (2d Cir. 2025) เอาไว้ในทำนองที่ว่าการที่คอมมิชชันเนอร์ของ NFL ที่พยายามแทรกแซงหรือชี้นำการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการที่ได้รับมอบอำนาจให้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแล้วเป็นเรื่องต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการสหรัฐอเมริกาหรือรัฐบัญญัติ Federal Arbitration Act (หรือรัฐบัญญัติ FAA) เหตุนี้เองศาลอุทธรณ์สหรัฐอเมริกาจึงวินิจฉัยว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดโดยอนุญาโตตุลาการดังกล่าวจึงไม่อาจนำมาบังคับใช้แก่คู่พิพาทได้ (unenforceable) เพราะขัดต่อหลักความเป็นกลางและหลักความเป็นอิสระของ การอนุญาโตตุลการ เนื่องมาจากการชี้นำของคอมมิชชันเนอร์ที่มีมาแต่ต้น เท่ากับว่าเป็นการดำเนินกระบวนกาอนุญาโตตุลาการเพียงในนามเท่านั้น (arbitration in name only) (Mondaq, 2025)

จากที่กล่าวมาในข้างต้น เห็นได้ว่าการทำข้อตกลงแฟรนไชส์ระหว่างภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีนั้น ส่งอิทธิพลต่อการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา สร้างเอกลักษณ์ของรูปแบบการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาในสหรัฐอเมริกา เช่น NFL, NBA และ MLB ความผูกพันและความตกลงระหว่างคู่สัญญาภายใต้สัญญาเช่นว่านี้สร้างการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่คอมมิชชันเนอร์และสถาบันภายในลีกการแข่งขันกีฬาแต่เพียงกลุ่มเดียว สัญญาแฟรนไชส์มุ่งกำหนดสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซี ในฐานะผู้อยู่ภายใต้การบริหารปกครองของภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีก ในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ เพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเงินกับสร้างสมดุลในการแข่งขันกีฬาให้เกิดขึ้นในลีกการแข่งขันกีฬา โดยที่ความสัมพันธ์ภายใต้สัญญาแฟรนไชส์ในระบบลีกการแข่งขันกีฬาไม่เพียงมุ่งเน้นสร้างความอยู่รอดให้ธุรกิจอุตสาหกรรมของลีกการแข่งขันกีฬาดำเนินต่อไปได้เท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นที่สาธารณชนมีต่อการดำเนินงานของลีกการแข่งขันกีฬาอีกด้วย ความผูกพันภายใต้สัญญาแฟรนไชส์ยังส่งอิทธิต่อการดำรงอยู่ของระบบนิเวศทางธุรกิจของลีกการแข่งขันกีฬา การที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีเข้ามามีความสัมพันธ์อย่างต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ย่อมนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เพื่อส่งมอบคุณค่าของลีกกีฬาที่ทุกฝ่ายพึงกระทำการอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกันอย่างไม่เป็นธรรม รักษาวินัยที่ดีให้คงอยู่เอาไว้ และตอบแทนซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม ให้เป็นไปภายใต้ฐานแนวคิดของการช่วยเหลื่อเกื้อกูลกันระหว่างภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซี เพื่อสร้างความอยู่รอดของลีกการแข่งขันกีฬาและให้ลีกการแข่งขันกีฬามีโอกาสพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต

วิเคราะห์อิทธิพลของข้อตกลงแฟรนไชส์ต่อการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา

แม้ข้อตกลงแฟรนไชส์ระหว่างภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีนั้น ส่งอิทธิพลในทางบวกต่อการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกา นำไปสู่การรักษาเสถียรภาพทางการเงินกับการสร้างสมดุลในการแข่งขันกีฬา แต่ความผูกพันตามข้อตกลงเช่นว่านี้อาจ

นำไปสู่การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ ทำให้ลีกการแข่งขันกีฬาสามารถใช้อำนาจการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาที่ตนมีไปในทางที่ใช้อำนาจเหนือตลาดธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬาในสหรัฐอเมริกา และใช้อำนาจทำข้อตกลงอันนำไปสู่การจำกัดการแข่งขันทางการค้า ประกอบกับการที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีตกลงร่วมกันตามข้อตกลงแฟรนไชส์โดยเฉพาะ เพื่อแบ่งปันความรายได้ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความเสี่ยงทางธุรกิจร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์มีสิทธิผูกขาดเฉพาะตัวในฐานะผู้ถือครองลิขสิทธิ์ (the exclusive rights of the copyright holder) ที่จะตกลงให้เอกชน (เอกชนผู้ประกอบธุรกิจด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) รายหนึ่งรายใดเพียงรายได้หรือเอกชนเพียงไม่กี่ราย ได้รับลิขสิทธิ์ถ่ายทอดสดหรือลิขสิทธิ์แพร่เสียงแพร่ภาพลีกการแข่งขันกีฬาของตนเพียงบางรายหรือเพียงจำนวนน้อยรายเท่านั้น (mattar, 2025) เท่ากับว่าเอกชนได้รับลิขสิทธิ์ถ่ายทอดสดหรือลิขสิทธิแพร่เสียงแพร่ภาพลีกการแข่งขันอาจกำหนดราคา ใช้ข้อได้เปรียบในการตั้งราคาค่าบริการรับชมถ่ายทอดสดหรือรับชมการแพร่เสียงแพร่ภาพลีกการแข่งขันกีฬาให้สูงกว่าต้นทุนเป็นอย่างมาก เพื่อให้เอกชนที่ได้รับลิขสิทธิ์ดังกล่าวสามารถแสวงหากำไรหรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้สูงสุดเท่าที่ตนจะทำได้ โดยไม่มีใครมาแข่งขันทางธุรกิจด้วยหรือมีผู้แข่งขันเพียงน้อยรายเท่านั้น ผลที่ตามมาทำให้ผู้บริโภคที่ต้องการติดตามรับชมลีกการแข่งขันกีฬาไม่มีทางเลือกในการรับบริการ และอาจต้องเลือกจ่ายตามค่าบริการในราคาที่สูงโดยไม่มีทางเลือก ในทางกลับกันพฤติกรรมการดำเนินธุรกิจเช่นว่านี้ของบรรดาผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีกับเอกชนได้รับลิขสิทธิ์ถ่ายทอดสดหรือลิขสิทธิแพร่เสียงแพร่ภาพลีกการแข่งขันกีฬาถือว่าเป็นไปอันอยู่บนพื้นฐานของหลักเหตุและผล (rule of reason) ที่แม้ว่าพฤติกรรมการดำเนินธุรกิจเช่นว่านี้จะจำกัดการแข่งขันทางธุรกิจกับทำให้ผู้บริโภคต้องแบกรับภาระด้านราคาไปบ้าง แต่พฤติกรรมการดำเนินธุรกิจเช่นว่านี้ย่อมนำมาซึ่งรายได้ที่ทำให้ลีกการแข่งขันกีฬามีความอยู่รอดต่อไปได้ โดยที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีต่างฝ่ายต่างก็อาจแบ่งปันประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากการให้สิทธิในการถ่ายทอดสดหรือสิทธิในการแพร่เสียงแพร่ภาพลีกการแข่งขันกีฬาร่วมกัน เป็นต้น

อนึ่งการที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์ใช้อำนาจบริหารปกครองที่เหนือกว่าสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซี กำหนดข้อตกลงที่ให้ตนเองในฐานะผู้มีอำนาจบริหารปกครองเหนือมีสิทธิในการเจรจาต่อรอง (collectively bargaining) ในเรื่องการแพร่เสียงแพร่ภาพเอาไว้ โดยใช้อำนาจบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาของตน วางระเบียบเกี่ยวกับการให้สิทธิอนุญาตให้ใช้หรือแพร่เสียงแพร่ภาพภาพยนตร์การแข่งขันกีฬาและถ่ายทอดสดลีกการแข่งขันกีฬาผ่านช่องทางต่าง ๆ แล้วสิทธิเช่นว่านี้เป็นสิทธิที่ถูกรับรองคุ้มครองเอาไว้ในกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาที่ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่า ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์มีสิทธิเด็ดขาดแต่เพียงรายเดียว (monopolistic rights) ที่จะเป็นผู้อนุญาตให้แพร่เสียงแพร่ภาพภาพยนตร์การแข่งขันกีฬาและถ่ายทอดสดลีกการแข่งขันกีฬาผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยที่ไม่มีใครสามารถที่จะมีอำนาจเช่นว่านี้ได้เลย สิทธิที่อยู่ภายใต้กฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาเช่นว่านี้ถือเป็นสิทธิผูกขาด ของภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์อย่างหนึ่งที่มีกฎหมายสหรัฐรับรองหรือคุ้มครองเอาไว้อย่างชัดเจน รับรองให้ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์มีอำนาจอย่างเต็มที่ ในการสร้างข้อตกลงที่อนุญาตให้เอกชนรายอื่นแพร่เสียงแพร่ภาพภาพยนตร์การแข่งขันกีฬาและถ่ายทอดสดลีกการแข่งขันกีฬาของตนได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดเอาไว้ ซึ่งเป็นไปตามที่รัฐบัญญัติ Sports Broadcasting Act of 1961 (หรือรัฐบัญญัติ SBA) รับรองหรือคุ้มครองสิทธิดังกล่าวเอาไว้ อีกทั้งรัฐบัญญัติฉบับนี้ยังวางหลักเกณฑ์เอาไว้ระบุชัดเจนว่าการใช้อำนาจบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาแต่เพียงผู้เดียวภายใต้หลักการทางทฤษฎีว่าด้วย

หน่วยงานการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาถือเป็นหน่วยงานเศรษฐกิจเพียงหนึ่งเดียว (single-entity theory) ที่ให้ถือว่าภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์เป็นหน่วยงานเศรษฐกิจเพียงหนึ่งเดียว (single entity) หน่วยงานเศรษฐกิจเพียงหนึ่งเดียวขับเคลื่อนธุรกิจของตนไปด้วยด้วยความร่วมมือร่วมใจ (cooperation) กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีดำเนินกิจกรรมลีกการแข่งขันกีฬาหรือให้สโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซี เข้ามามีส่วนร่วมในการแข่งขันกีฬาในระบบลีก เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันและเอาประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาแบ่งปันด้วยกัน ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น เหตุนี้เองภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์จึงสามารถใช้อำนาจที่ตนมีสร้างข้อตกลงว่าด้วยการขายสิทธิในการส่งรายการวิทยุและโทรทัศน์จากสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์ไปยังเครื่องรับที่บ้านโดยคลื่นวิทยุให้แก่ผู้ติดตามรับชมโดยตรง (collective sale of over-the-air broadcast television rights) แล้วถือเป็นข้อยกเว้นการผูกขาดทางการค้าที่มีกฎหมายบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจน (statutory exemption) ตามที่รัฐบัญญัติ Sports Broadcasting Act of 1961 วางหลักเกณฑ์เอาไว้อย่างชัดเจน

บทสรุป

กล่าวโดยสรุป ข้อตกลงแฟรนไชส์ระหว่างภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีนั้น ส่งอิทธิพลในทางบวกต่อการบริหารปกครองลีกกีฬาอาชีพในสหรัฐอเมริกานำไปสู่การรักษาเสถียรภาพทางการเงินกับการสร้างสมดุลในการแข่งขันกีฬา ทั้งข้อตกลงแฟรนไชส์เป็นว่านี้มักระบุเงื่อนไขเอาไว้ให้สโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีจำต้องยอมรับนับถือกฎระเบียบที่ภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์เอาไว้อย่างเคร่งครัด พร้อมกับต้องยอมรับการใช้อำนาจระงับข้อพิพาทของสถาบันระงับข้อพิพาทที่ลีกการแข่งขันกีฬามอบอำนาจให้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทและจำต้องยอมรับการใช้อำนาจของคอมมิชชันเนอร์ในฐานะผู้บริหารปกครองสูงสุดของลีกการแข่งขันกีฬาในการตีความกฎระเบียบว่าด้วยการบริหารปกครองกีฬาและบังคับใช้กฎระเบียบว่าด้วยวิธีระงับข้อพิพาทเพื่อขจัดข้อขัดแย้งหรือระงับข้อพิพาท ก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่นักกีฬาที่ถูกล่วงละเมิดสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดจากการใช้อำนาจบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬา ข้อตกลงแฟรนไชส์ระหว่างภาคเอกชนผู้จัดการแข่งขันกีฬาระบบลีกในฐานะที่เป็นแฟรนไชส์ซอร์กับสโมสรกีฬาในฐานะแฟรนไชส์ซีนั้นจึงเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลชักนำให้เกิดรูปแบบของรูปแบบการบริหารปกครองลีกการแข่งขันกีฬาในสหรัฐอเมริกา เช่น NFL, NBA และ MLB อันมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นดังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

Baker, T. A., III, & Connaughton, D. (2005). The role of arbitrability in disciplinary decisions in professional sports. *Marquette Sports Law Review, 16*(1), 123–155. https://scholarship.law.marquette.edu/sportslaw/vol16/iss1/9

Bayle, E. (2024). *Governance, regulation and management of global sport organisations*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003462118

Burley, Z. (2015). Ethics and sport dispute resolution in sport: Athletes, law and arbitration. *Yearbook on Arbitration and Mediation, 7*, 339–357. https://insight.dickinsonlaw.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1048&context=arbitrationlawreview

Cotrupe, M. (1998). Curbing franchise free agency: The Professional Sports Franchise Relocation Act of 1998. *DePaul Journal of Art, Technology & Intellectual Property Law, 9*(1), 165–186. https://via.library.depaul.edu/jatip/vol9/iss1/7

Dietl, H. M., Franck, E., Hasan, T., & Lang, M. (2009). Governance of professional sports leagues—Cooperatives versus contracts. *International Review of Law and Economics, 29*(2), 127–137. https://doi.org/10.1016/j.irle.2008.11.001

Gardiner, S., Welch, R., Boyes, S., & Naidoo, U. (2012). *Sports law* (4th ed). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203180884

Gaylord, J. O., Jr. (1995). Factors in the formation and development of professional sports leagues. *Visions in Leisure and Business, 14*(1), 31–64. https://scholarworks.bgsu.edu/visions/vol14/iss1/4

Goodwyn, B. (2025). Bargaining across borders: The prevalence of collective bargaining agreements in American sports and the potential implementation of the American model into the English Premier League. *Jeffrey S. Moorad Sports Law Journal, 32*(1), 155–202. https://digitalcommons.law.villanova.edu/mslj/vol32/iss1/5

Grow, N. (2015). Regulating professional sports leagues. *Washington and Lee Law Review, 72*(2), 573–652. https://scholarlycommons.law.wlu.edu/wlulr/vol72/iss2/4

Harvey, J., Law, A., & Cantelon, M. (2001). North American professional team sport franchises ownership patterns and global entertainment conglomerates. *Sociology of Sport Journal, 18*(4), 435–457. https://journals.humankinetics.com/view/journals/ssj/18/4/article-p435.pdf

Hendrick, W. (2009). Pay or play: On specific performance and sports franchise leases. *North Carolina Law Review, 87*(2), 504–536. http://scholarship.law.unc.edu/nclr/vol87/iss2/4

Hu, Y., & Shu, S. (2024). Exploring the dynamics of governance: An examination of traditional governance and governance innovation in the United States professional sports leagues. *Heliyon, 10*(13), e32883. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e32883

MacMillan, D. S. (2018). Is MLS inherently anticompetitive? The strange single-entity structure of Major League Soccer in order to legitimize American professional soccer. *Marquette Sports Law Review, 28*(2), 503–524. https://scholarship.law.marquette.edu/sportslaw/vol28/iss2/9

Mason, D., Sant, S.-L., & Soebbing, B. (2017). The peculiar economics of sports team ownership: Pursuing urban development in North American cities. *Sport, Business and Management: An International Journal, 7*(4), 358–374. https://doi.org/10.1108/SBM-10-2016-0067

Mason, D. S., & Slack, T. (1997). Appropriate opportunism or bad business practice? Stakeholder theory, ethics, and the franchise relocation issue. *Marquette Sports Law Journal, 7*(2), 399–426. http://scholarship.law.marquette.edu/sportslaw/vol7/iss2/7

Mattar, O. S. (2025). Winning at any cost: Overcoming professional sports team rent seeking through the Sports Broadcasting Act. *Duke Law Journal, 74*(7), 1661–1702. https://scholarship.law.duke.edu/dlj/vol74/iss7/4

McCann, M. A. (2022). Missing link: League punishments of team executives. *Saint Louis University Law Journal, 66*(2), 293–310. https://scholarship.law.slu.edu/lj/vol66/iss2/6

Mitten, M. J., & Burton, B. W. (1997). Professional sports franchise relocations from private law and public law perspectives: Balancing marketplace competition, league autonomy, and the need for a level playing field. *Maryland Law Review, 56*(1), 57–148. http://digitalcommons.law.umaryland.edu/mlr/vol56/iss1/5

Mondaq. (2025). *Second Circuit rules that the NFL arbitration of race discrimination claims—because arbitration process provides arbitration in name only*. Mondaq. Retrieved August 2, 2025, from https://www.mondaq.com/unitedstates/class-actions/1668920/second-circuit-rules-that-the-nfl-arbitration-of-race-discrimination-claims-because-arbitration-process-provides-arbitration-in-name-only

Morales, N., & Schubert, M. (2022). Selected Issues of (Good) Governance in North American Professional Sports Leagues. Journal of Risk and Financial Management, 15(11), 515. https://doi.org/10.3390/jrfm15110515

Parlow, M. J. (2010). Professional sports league commissioners' authority and collective bargaining. Texas Review of Entertainment & Sports Law, *11*(2), 179–203. https://scholarship.law.marquette.edu/facpub/579

Segaert, B., Theeboom, M., Timmerman, C., & Vanreusel, B. (Eds.). (2012). *Sports governance, development and corporate responsibility*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203106020

Shropshire, K. L. (2013). *The sports franchise game: Cities in pursuit of sports franchises, events, stadiums, and arenas*. University of Pennsylvania Press. https://doi.org/10.9783/9780812209150

Swanson, G. (2007). *A restructuring of nonprofit professional sports leagues in North America***.** Senior thesis Bachelor of Arts Degree in Economics, University of Puget Sound. https://www.pugetsound.edu/sites/default/files/file/1359_ARestructuringofProfessionalSportsLeagues_0.pdf

Vrooman, J. (1997). Franchise free agency in professional sports leagues. *Southern Economic Journal, 64*(1), 191–219. https://doi.org/10.2307/1061047

Washutka, D. M. (2007). Collective bargaining agreements in professional sports: The proper forum for establishing performance-enhancing drug testing policies. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, 8*(1), 147–169. https://digitalcommons.pepperdine.edu/drlj/vol8/iss1/5

ISSN: 2774-0390 (Online)
วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Journal of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University
Homepage: https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
e-mail: jmssnru@gmail.com

สภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาในจังหวัดเพชรบูรณ์

Problems, needs, and management guidelines for cultural tourism targeting Myanmar tourists in Phetchabun Province

ปาริชาติ ยศปาน [1], จีรนันท์ ชวาลสันตติ [2], Myint Zu Khaing [3], สพลเชษฐ์ ประชุมชัย [4*]

Parichat Yotpan [1], Cheeranun Chawalsantati [2], Myint Zu Khaing [3], Sapolachet Prachumchai [4*]

[1,2] วิเทศสัมพันธ์และสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

[3,4] สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบรูณ์

[1,2] International Affairs and Language Institute, Phetchabun Rajabhat University

[3,4] English Program, Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University

Corresponding author's e-mail: parichat.y@pcru.ac.th [1], cheeranun.cha@pcru.ac.th [2], myint.zu.khaing333@gmail.com [3], sapolachet@gmail.com [4]

Received: December 29, 2025 Revised: February 16, 2026 Accepted: February 16, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ และ 2) เสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวเมียนมา การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างชาวเมียนมา จำนวน 227 คน ด้วยแบบสอบถาม และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ประกอบด้วยตัวแทนนักท่องเที่ยว พระสงฆ์ ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชาวเมียนมา คือ การเดินทางไม่สะดวก (ร้อยละ 50.22) การบริการที่ไม่เป็นมิตร (ร้อยละ 46.26) และข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ (ร้อยละ 39.65) สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 57.71) และระบบขนส่งสาธารณะ (ร้อยละ 38.33) ผลการศึกษาเชิงลึกสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาด้านการบริการเกิดจากกำแพงภาษาและการขาดสื่อประชาสัมพันธ์ภาษาเมียนมา ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้จำกัด ในขณะที่ผู้ประกอบการและภาครัฐเผชิญปัญหา

ด้านการจัดการขยะ การจราจร และการสื่อสาร แนวทางการบริหารจัดการที่เสนอแนะประกอบด้วยกลยุทธ์ "สะดวก–สะอาด–สื่อสาร" ได้แก่ การพัฒนาระบบขนส่งเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงสุขอนามัยในศาสนสถาน และการจัดทำป้ายสื่อสารหลายภาษา เพื่อยกระดับมาตรฐานการบริการให้สอดคล้องกับพลวัตของนักท่องเที่ยวกลุ่มแรงงานข้ามชาติ

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, สภาพปัญหาและความต้องการ, นักท่องเที่ยวชาวเมียนมา, จังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

This study aimed to 1) investigate the current problems and needs of Myanmar tourists regarding cultural tourism in Phetchabun Province, and 2) propose appropriate tourism management guidelines for government agencies and private sector entrepreneurs to effectively support Myanmar tourists. This study employed a mixed–methods research design. Quantitative data collected from a sample of 227 Myanmar tourists using questionnaires, while qualitative data were gathered through in–depth interviews with 20 key informants, including tourists' representatives, monks, entrepreneurs, and government officials. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The findings revealed that the primary obstacles for Myanmar tourists included inconvenient transportation (50.22%), a lack of hospitable service (46.26%), and insufficient information (39.65%). These challenges aligned with the tourists' prioritized needs for facility development (57.71%) and improved public transportation systems (38.33%). In–depth interviews indicated that the service – related issues primarily stemmed from language barriers and a lack of Myanmar– language promotion materials, which significantly limited tourists' access to and engagement with cultural activities. Meanwhile, entrepreneurs and government officials faced challenges in waste management, traffic congestion, and communication. The proposed management guidelines focused on a "Convenience–Cleanliness–Communication" strategy. Key initiated include developing integrated transportation linking between tourist sites, improving hygiene standard in religious landmarks, and implementing multi–language signage to elevate service quality consistent with the dynamics of the migrant worker tourism market.

Keywords: cultural tourism management, problems and needs, Myanmar tourists, Phetchabun Province

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและความเชื่อใกล้เคียงกัน (World Tourism Organization, 2017; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2564) ในระดับโลก แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง คาดว่าตลาดโลกจะขยายตัวด้วยอัตราการเติบโตแบบเฉลี่ยต่อปี (CAGR) ร้อยละ 11.2 สู่มูลค่า 16.95 พันล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2568 ซึ่งเน้นการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนกลุ่มน้อยและนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มมากขึ้น (Data Bridge Market Research, 2025)

ในบริบทประเทศไทย กลุ่มแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะชาวเมียนมา เป็นประชากรแฝงที่มีจำนวนมากและมี

ศักยภาพในการเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ (niche market) ข้อมูลล่าสุดจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2568) ระบุว่าประเทศไทยมีแรงงานต่างด้าวมากกว่า 3.35 ล้านคน ณ สิ้นปี 2567 และจังหวัดเพชรบูรณ์มีแรงงานเมียนมาที่ขออนุญาตทำงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวโน้มคงเหลือกว่า 7,827 คน นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีนโยบายขยายอายุอนุญาตทำงานให้กับแรงงานเมียนมาและกัมพูชาไปจนถึง 13 สิงหาคม 2568 ส่งผลให้กลุ่มนี้มีสถานะถิ่นที่อยู่ชั่วคราวและมีศักยภาพในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น (สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์, 2568)

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญหลายแห่ง และพบว่ามีชาวเมียนมาเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและแสวงบุญเป็นจำนวนมาก (ไทยรัฐออนไลน์, 2566) อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มแรงงานเมียนมาจะมีพฤติกรรมใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะในกิจกรรมทางศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ระบบการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันยังขาดการออกแบบเฉพาะเพื่อรองรับความต้องการของกลุ่มนี้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ แม้จังหวัดเพชรบูรณ์จะมีศักยภาพการท่องเที่ยวสูง โดยเฉพาะในอำเภอเขาค้อซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ เช่น วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว และพระบรมธาตุเจดีย์กาญจนาภิเษก (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์และรสสุคนธ์ ประดิษฐ์, 2557) แต่การศึกษาปัญหาการท่องเที่ยวในภาพรวมของพื้นที่ก็พบอุปสรรคด้านโครงสร้างพื้นฐานและการบริการที่คล้ายคลึงกัน การขาดการจัดการที่เฉพาะเจาะจงสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาจึงเป็นช่องว่างที่สำคัญยิ่งในบริบทนี้

แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศไทยและระดับนานาชาติ วรรณกรรมส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นไปที่นักท่องเที่ยวต่างชาติทั่วไปหรือนักท่องเที่ยวชาวไทย ขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่ม “แรงงานข้ามชาติ” ในฐานะผู้บริโภคการท่องเที่ยวยังมีอยู่อย่างจำกัด งานวิจัยก่อนหน้ามักศึกษากลุ่มนี้ในมิติของปัจจัยการผลิต สิทธิแรงงาน หรือผลกระทบทางสังคม (สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์, 2563; สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2567) แต่กลับขาดองค์ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรม ความต้องการเฉพาะ และอุปสรรคในการท่องเที่ยว ซึ่งสร้างช่องว่างสำคัญในการออกแบบบริการและการจัดการท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์กลุ่มประชากรเฉพาะนี้

ในบริบทของจังหวัดเพชรบูรณ์ แม้จะมีรายงานว่านักท่องเที่ยวชาวเมียนมาเดินทางมาแสวงบุญเป็นจำนวนมากและมีกำลังซื้อสูง (ไทยรัฐออนไลน์, 2566) แต่ระบบการบริหารจัดการปัจจุบันยังไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับความต้องการเฉพาะของกลุ่มนี้ ปัญหาสำคัญที่พบจากการสังเกตและข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ความไม่พร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะระบบขนส่งสาธารณะที่ขาดการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีรถส่วนตัวประสบความยากลำบากในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้ การขาดแคลนสื่อข้อมูลและป้ายสื่อสารภาษาเมียนมา ก่อให้เกิดปัญหาด้านการสื่อสารและนำไปสู่ความเข้าใจผิดว่าการบริการไม่เป็นมิตร ในมุมมองของผู้ให้บริการและชุมชนท้องถิ่น ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วก็สร้างความกดดันด้านการจัดการขยะ ความแออัด และปัญหาการจราจร โดยขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการบริหารและลดผลกระทบเชิงลบ (Richards, 2018)

การขาดการศึกษาที่เจาะลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาพร้อมกับการมองข้ามข้อจำกัดของผู้ประกอบการและภาครัฐในพื้นที่ ส่งผลให้ยังไม่มีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมและยั่งยืนสำหรับกลุ่มนี้ หากปล่อยให้ช่องว่างนี้ดำรงอยู่ต่อไป ปัญหาด้านการบริการและโครงสร้างพื้นฐานอาจทวีความรุนแรง นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคม การลดทอนภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดและการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจจากกลุ่มตลาดเฉพาะที่มีศักยภาพ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อช่องว่างดังกล่าว โดยมีเป้าหมายในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวเมียนมาอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสังเคราะห์แนวทาง

การบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวกับการลดผลกระทบต่อชุมชนเจ้าบ้าน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและครอบคลุมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวเมียนมาในจังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อสังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม สำหรับหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวเมียนมา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (5 A's of tourism)

Dickman (1997) ได้นำเสนอองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการที่จำเป็นต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) การคมนาคมขนส่ง (Accessibility) 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4) ที่พักแรม (Accommodation) และ 5) กิจกรรม (Activity) ในบริบทของงานวิจัยนี้ แนวคิด 5 A's ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการประเมิน "ความพร้อมของพื้นที่" โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการท่องเที่ยวของกลุ่มแรงงานข้ามชาติ

แนวคิดแรงงานข้ามชาติในฐานะนักท่องเที่ยว (migrant as tourist)

Cohen (1992) ขวัญชัย รุ่งฟ้าไพศาล (2560) และเรณู หมื่นจันทร์เชย (2564) อธิบายว่า แรงงานข้ามชาติไม่ได้มีสถานะเพียงผู้ผลิตทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็น "นักท่องเที่ยว" ที่แสวงหาพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและพื้นที่ทางสังคมเพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์และลดความตึงเครียดจากการทำงาน การบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนี้จึงต้องคำนึงถึงข้อจำกัดเฉพาะตัว เช่น ภาษา งบประมาณ และรูปแบบการเดินทางที่เน้นการรวมกลุ่ม เพื่อลดช่องว่างทางวัฒนธรรมและสร้างความพึงพอใจ

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

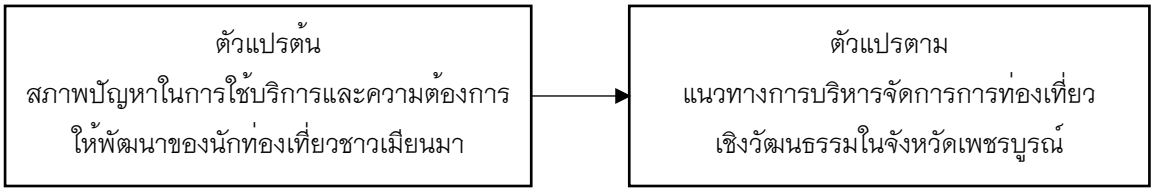
แนวโน้มล่าสุดจาก Data Bridge Market Research (2025) ชี้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเติบโตต่อเนื่องโดยตลาดโลกคาด CAGR 11.2% สู่ 16.95 พันล้าน USD ภายในปี 2568 เน้นมรดกดิจิทัลและกลุ่มชนกลุ่มน้อย ซึ่งสอดคล้องกับนักท่องเที่ยวพม่าที่มีพฤติกรรมใช้จ่ายสูง ในวัดวาอาราม Richards (2018) สิริมา เจริญศรี และคณะ (2562) และสุเทพ สุดเอี่ยม และคณะ (2561) เสนอว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมกับการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รวมถึงการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การจัดการขยะ การจราจร และความขัดแย้งทางสังคม แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์มุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสังเคราะห์เป็นแนวทางปฏิบัติที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน

สรุปแล้ว จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดทั้ง 3 ส่วนเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา โดยเริ่มจากการใช้แนวคิด องค์ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (5 A's) เป็นเกณฑ์ในการประเมินความพร้อมและค้นหาจุดอ่อนของโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายผ่านมุมมอง แรงงานข้ามชาติในฐานะนักท่องเที่ยว ที่ต้องการเข้าถึงพื้นที่ทางสังคมและการยอมรับ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการภายใต้หลักการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวและการจัดการลดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชน

เจ้าบ้าน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการวิจัยครั้งนี้

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อสังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการ โดยเชื่อมโยงระหว่างสภาพปัญหาจากมุมมองนักท่องเที่ยว กับข้อจำกัดและศักยภาพจากมุมมองผู้ให้บริการ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงอธิบายตามลำดับ เริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการในวงกว้าง แล้วตามด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อเจาะลึกถึงสาเหตุและแนวทางการบริหารจัดการ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีสถานะแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรเปราะบาง ผู้วิจัยได้ยื่นของรับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ พร้อมดำเนินการตามหลักการพื้นฐาน โดยขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่านอย่างชัดเจน การปกป้องความเป็นส่วนตัวและการเก็บรักษาข้อมูลอย่างมั่นคง ตลอดจนการรับรองสิทธิ์ในการถอนตัวจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบ และการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการพัฒนาทางวิชาการและสังคมโดยไม่ก่อให้เกิดการตีตราหรือเลือกปฏิบัติ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชาวเมียนมาที่พำนักอาศัยหรือเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 227 คน ซึ่งมีขนาดอยู่ในช่วงที่เหมาะสมตามแนวคิดของ Roscoe (1975) ที่เสนอว่าการวิจัยด้านพฤติกรรมศาสตร์ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างระหว่าง 30–500 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ 1) เป็นชาวเมียนมา ทั้งในสถานะนักท่องเที่ยวหรือแรงงาน ที่พำนักอาศัยหรือเดินทางเข้ามาในจังหวัดเพชรบูรณ์ และ/หรือ 2) มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างน้อย 1 ครั้ง

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายและมีความรู้เฉพาะด้าน ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ตัวแทนนักท่องเที่ยว/แรงงานชาวพม่า จำนวน 8 คน 2) พระสงฆ์ มัคนายก หรือผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 3) ผู้ประกอบการในพื้นที่ จำนวน 4 คน และ 4) เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 สภาพปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว และส่วนที่ 3 ความต้องการในการพัฒนา ซึ่ง

ผู้สอบแบบสอบถามสามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าระหว่าง .67–1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ .82

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่น โดยมีแนวคำถามหลัก เป็นกรอบเพื่อให้การสัมภาษณ์ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ แนวคำถามประกอบด้วย 1) สำหรับนักท่องเที่ยว/แรงงาน เกี่ยวกับประสบการณ์ ปัญหาอุปสรรคโดยละเอียด ความคาดหวัง และข้อเสนอแนะ และ 2) สำหรับผู้ให้บริการ/หน่วยงาน เกี่ยวกับมุมมองต่อการมาเยือนของนักท่องเที่ยวเมียนมา ปัญหาด้านการจัดการที่ประสบ ผลกระทบต่อพื้นที่ และแนวทางแก้ไข/สนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนสิงหาคม 2568 โดยลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดเพชรบูรณ์ เช่น วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว และชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มต้นด้วยการแจกแบบสอบถามเชิงปริมาณแก่กลุ่มตัวอย่าง 227 คน จากนั้นจึงคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักบางส่วนจากกลุ่มตัวอย่างเดิม รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ตามเกณฑ์ มาสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจเหตุผลและบริบทเบื้องหลังข้อมูลเชิงตัวเลขที่ได้มา ขั้นตอนก่อนการเก็บข้อมูลทุกครั้ง ได้มีการขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างละเอียด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ เพื่อจัดลำดับสภาพปัญหาที่พบมากที่สุด และค่าเฉลี่ย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อจัดลำดับสภาพปัญหาที่พบมากที่สุดและประเมินระดับความต้องการในการพัฒนา

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแบบประยุกต์ โดยเริ่มจากการถอดคำสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง นำข้อมูลมาจัดกลุ่มประเด็น และจำแนกหมวดหมู่ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นทำการตีความและสังเคราะห์ เชื่อมโยงกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณและบริบทพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมดุลและเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างชาวเมียนมา 227 คน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 คน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการ ดังนี้

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เนื่องจากการวัดสภาพปัญหาและความต้องการในแบบสอบถามอนุญาตให้ผู้ตอบสามารถเลือกคำตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ (multiple responses) ร้อยละที่แสดงต่อไปนี้จึงคำนวณจากสัดส่วนของผู้ตอบที่เลือกประเด็นนั้น ๆ จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนเลือกตอบและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สภาพปัญหาและความต้องการ	จำนวนเลือกตอบ	ร้อยละ
ปัญหาในการใช้บริการ		
1. การเดินทางไม่สะดวก	114	50.22
2. การบริการที่ไม่เป็นมิตร	105	46.26
3. ข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ	90	39.65
4. การสื่อสารภาษา	66	29.07
5. ค่าใช้จ่ายสูง	32	14.10
6. อื่น ๆ	0	0.00
สิ่งที่ต้องการให้พัฒนามากที่สุด		
1. สิ่งอำนวยความสะดวก	131	57.71
2. ระบบขนส่งสาธารณะ	87	38.33
3. ราคาค่าบริการ	87	38.33
4. ระบบข้อมูลข่าวสาร	48	21.15
5. บริการนำเที่ยว	42	18.50
6. อื่น ๆ	2	0.88

จากตาราง 1 พบว่า ปัญหาสำคัญที่สุดคือ การเดินทางไม่สะดวก (ร้อยละ 50.22) รองลงมาคือ การบริการที่ไม่เป็นมิตร (ร้อยละ 46.26) และ ข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ (ร้อยละ 39.65) นอกจากนี้ ในด้านความต้องการพัฒนากลุ่มตัวอย่างระบุว่าสิ่งที่ต้องการให้ปรับปรุงเร่งด่วนที่สุดคือ สิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละ 57.71) และระบบขนส่งสาธารณะ (ร้อยละ 38.33)

ผลการศึกษาเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ ช่วยขยายความปัญหาดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1. ปัญหากำแพงภาษา ตัวเลขปัญหาการบริการที่ไม่เป็นมิตร (ร้อยละ 46.26) และการสื่อสารภาษา (ร้อยละ 29.07) มีความสัมพันธ์กัน โดยผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่า *"ปัญหาอุปสรรคด้านการสื่อสาร พบปัญหาเรื่องกำแพงภาษาในการสื่อสารเจรจาซื้อขาย ซึ่งต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยภาษากาย"* ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าผู้ขายไม่เต็มใจให้บริการ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวเมียนมาสะท้อนว่า *"เสนอให้จัดทำป้ายและข้อมูลเป็นภาษาพม่า เพราะปัจจุบันเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้ไม่ครบถ้วน"*

2. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน สอดคล้องกับข้อมูลปริมาณที่ระบุว่าการเดินทางเป็นปัญหาอันดับ 1 โดยหน่วยงานภาครัฐยอมรับว่า *"ในช่วงเทศกาลหรือวันหยุด การจราจรจะติดขัดมาก โดยเฉพาะบริเวณทางขึ้นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอย่างวัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว"* และพระสงฆ์ยังสะท้อนปัญหาเรื่อง *"ความพร้อมของสถานที่ โดยเฉพาะห้องน้ำและที่จอดรถ ที่ไม่เพียงพอต่อการรองรับศรัทธามหาชน"*

2. แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ ร่วมกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายใต้กลยุทธ์ "3 ส สะดวก–สะอาด–สื่อสาร" เพื่อปิดจุดอ่อน

และยกระดับคุณภาพการบริการ ดังนี้

2.1 ด้านความสะดวก การเชื่อมโยงการเข้าถึง

ประเด็นปัญหา คือขาดระบบขนส่งสาธารณะที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 50.22)

แนวทางจัดการ คือหน่วยงานภาครัฐควรร่วมมือกับภาคเอกชนจัดให้มี "ระบบขนส่งมวลชนเชื่อมโยง" เช่น รถสองแถวหรือรถตู้รับ–ส่งจากสถานีขนส่งไปยังวัดสำคัญในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวกลุ่มไม่มีรถส่วนตัวและช่วยลดปัญหาการจราจรแออัดในพื้นที่

2.2 ด้านความสะอาด การจัดการสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ประเด็นปัญหา คือปริมาณขยะเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยวและห้องน้ำไม่เพียงพอ

แนวทางจัดการ คือวัดและสถานที่ท่องเที่ยวควรบริหารจัดการพื้นที่โดยเพิ่มจุดทิ้งขยะแยกประเภทที่มี "ป้ายกำกับภาษาพม่า" เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการทิ้งขยะ รวมถึงปรับปรุงห้องน้ำให้ถูกสุขลักษณะเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความประทับใจ

2.3 ด้านการสื่อสาร การสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม

ประเด็นปัญหา คือการบริการไม่เป็นมิตรเนื่องจากกำแพงภาษา (ร้อยละ 46.26) และข้อมูลไม่เพียงพอ (ร้อยละ 39.65)

แนวทางจัดการ คือผู้ประกอบการควรปรับตัวโดยจัดทำ "ป้ายเมนูและสื่อประชาสัมพันธ์ 3 ภาษา" (ไทย–อังกฤษ–พม่า) เพื่อลดความผิดพลาดในการสื่อสาร นอกจากนี้ ภาครัฐควรสนับสนุนให้มี "อาสาสมัครนำเที่ยว" หรือเจ้าหน้าที่ที่สามารถสื่อสารภาษาพม่าได้ประจำจุดท่องเที่ยวสำคัญ เพื่อให้ข้อมูลประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยเปลี่ยนมุมมองจาก "แรงงานต่างด้าว" ให้กลายเป็น "นักท่องเที่ยวผู้มาเยือน" อย่างสมบูรณ์

การอภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวเมียนมา ซึ่งสอดคล้องและตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสองประการ ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาการเข้าถึง คอขวดที่ปิดกั้นโอกาสทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยที่พบว่าปัญหาอันดับหนึ่ง คือ "การเดินทางไม่สะดวก" (ร้อยละ 50.22) ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ชี้ว่าแหล่งท่องเที่ยวสำคัญขาดการเชื่อมโยงกับระบบขนส่งสาธารณะ การค้นพบนี้สนับสนุนแนวคิดองค์ประกอบพื้นฐานทางการท่องเที่ยว (5 A's) ของ Dickman (1997) ที่เน้นความสำคัญของการเข้าถึง (accessibility) เป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จ แต่ในบริบทของเพชรบูรณ์ การขาดแคลนระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงนี้เป็นปัญหาและส่งผลกระทบโดยตรงต่อความปลอดภัยและความอยู่รอดทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ และรสสุคนธ์ ประดิษฐ์, 2557) ดังที่ กริช อึ้งวิฑูรย์สถิตย์ (2568) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการจัดการความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเพื่อพยุงเศรษฐกิจ นอกจากนี้ แม้จะมีอุปสรรคด้านการเดินทาง แต่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวเมียนมายังคงพยายามเดินทางมาโดยการเหมารถ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ ไทยรัฐออนไลน์ (2566) ที่พบว่าแรงงานเมียนมาเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูงและศรัทธาแรงกล้า ยอมจ่ายค่าเหมารถเพื่อไปทำบุญ ดังนั้น หากมีการจัดการระบบขนส่งที่ดีย่อมสามารถปลดล็อกมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาลที่ซ่อนอยู่ได้

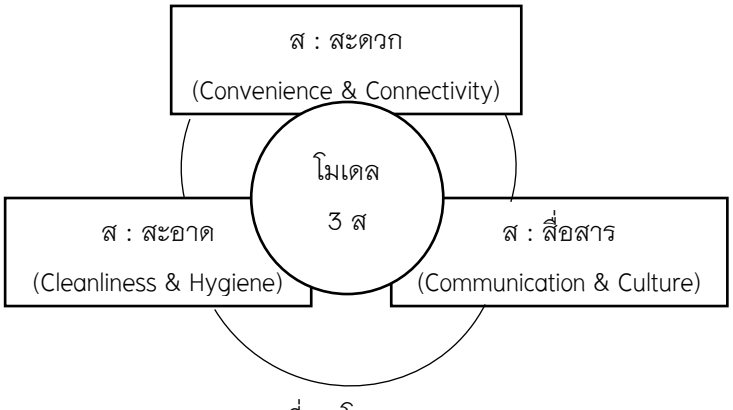
2. กำแพงภาษาและวัฒนธรรม รากเหง้าของความรู้สึก "ไม่เป็นมิตร" การที่นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าบริการไม่เป็นมิตร (ร้อยละ 46.26) และ “การสื่อสารภาษา” (ร้อยละ 29.07) เป็นปัญหา ได้รับการอธิบายอย่างลึกซึ้งจากข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเผยว่าการสื่อสารต้องพึ่งภาษากายซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจผิด ขณะที่

นักท่องเที่ยวต้องการป้ายข้อมูลภาษาพม่า การตีความหมายผลเชิงปริมาณด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ ชี้ให้เห็นว่ารากเหง้าของปัญหามิใช่เจตนาไม่เป็นมิตร แต่เป็น "ความไม่พร้อมด้านเครื่องมือสื่อสารข้ามวัฒนธรรม" มุมมองนี้สอดคล้องกับแนวคิด "แรงงานข้ามชาติในฐานะนักท่องเที่ยว" (Cohen, 1992) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทสังคมไทย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของเรณู หมื่นจันทร์เชย (2564) ที่พบว่าความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมการทำงานมักเป็นสาเหตุของความเข้าใจผิดระหว่างชาวไทยและเมียนมา การที่ผู้ประกอบการสื่อสารไม่ได้อาจทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความห่างเหินและไม่ได้รับการต้อนรับ ซึ่งขวัญชัย รุ่งฟ้าไพศาล (2560) ได้อธิบายเพิ่มว่าแรงงานข้ามชาติมักต้องการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตนในพื้นที่สาธารณะ กล่าวได้ว่าการขาดป้ายภาษาเมียนมาหรือการขาดสื่อภาษาของตนจึงอาจถูกตีความว่าเป็นการไม่ต้อนรับหรือปฏิเสธอัตลักษณ์ ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกมากกว่าจะเป็น ความเกลียดชังส่วนบุคคล

3. โมเดล "3 ส" จากปัญหาเชิงประจักษ์สู่แนวทางบูรณาการเพื่อความยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายภายใต้กรอบ "สะดวก–สะอาด–สื่อสาร" ถือเป็นองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นโดยตรงจากผลการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างเป็นขั้นตอน กลยุทธ์ "สะดวก" (convenience & connectivity) เกิดจากข้อค้นพบหลักว่าด้วยปัญหาการขนส่ง กลยุทธ์ "สะอาด" (cleanliness & hygiene) สังเคราะห์จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาขยะและสุขอนามัย และกลยุทธ์ "สื่อสาร" (communication & culture) เป็นการตอบโจทย์โดยตรงต่อปัญหากำแพงภาษาที่พบทั้งในแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โมเดลนี้จึงไม่ใช่การนำเสนอทฤษฎีจากที่อื่นมาใช้ แต่เป็นการสร้างกรอบปฏิบัติขึ้นจากปัญหาในพื้นที่จริง สอดคล้องกับหลักการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ Richards (2018) และมาตรฐานสากลของ ICOMOS (199) ที่เน้นการสื่อความหมายทางมรดกวัฒนธรรม ให้เข้าถึงคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะในประเด็น "การสื่อสาร" นั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของราชรส ปัญญาบุญ และคณะ (2568) ที่พบว่าเมื่อมีการเปิดโอกาสให้แรงงานเมียนมามีส่วนร่วมในประเพณีท้องถิ่น (กรณีศึกษาประเพณีชักพระ จังหวัดภูเก็ต) จะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่นเดียวกับแนวคิดของ สุเทพ สุดเอี่ยม และคณะ (2561) ที่เสนอว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต้องเกิดจากการบริหารจัดการที่ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการลดผลกระทบด้านลบ เช่น ขยะ หรือ จราจร ร่วมกัน ดังนั้น โมเดล 3 ส จึงไม่ใช่เพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่เป็นการวางรากฐานการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของ "โมเดลการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสำหรับแรงงานข้ามชาติ" หรือ "โมเดล 3 ส" ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่สังเคราะห์ขึ้นเพื่อปิดช่องว่างด้านการบริการและลดผลกระทบทางสังคม ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2 โมเดล 3 ส

1. ส – สะดวก (Convenience & Connectivity) องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่า หัวใจสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มแรงงานข้ามชาติไม่ใช่ความหรูหรา แต่คือ "ความสามารถในการเชื่อมโยง" (Connectivity) เนื่องจากข้อจำกัดด้านยานพาหนะ ดังนั้น การจัดให้มีระบบขนส่งมวลชนท้องถิ่น (local feeder) ที่เชื่อมต่อระหว่างสถานีขนส่งหลักไปยังศาสนสถานสำคัญในช่วงวันหยุด คือกุญแจสำคัญที่จะช่วยกระจายนักท่องเที่ยวและลดปัญหาการจราจร

2. ส – สะอาด (Cleanliness & Hygiene) ผลการวิจัยยืนยันว่า "สุขอนามัย" เป็นเรื่องเร่งด่วนที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสัมพันธ์กับชุมชน แนวทางการจัดการที่เหมาะสมคือการเปลี่ยนจาก "การตามเก็บ" เป็น "การสื่อสารเพื่อป้องกัน" โดยใช้ป้ายสัญลักษณ์หรือภาษาเพื่อนบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการแยกขยะและการรักษาความสะอาด ซึ่งจะช่วยลดอคติทางชาติพันธุ์และสร้างการยอมรับจากชุมชนเจ้าบ้าน

3. ส – สื่อสาร (Communication & Culture) การค้นพบที่สำคัญคือ "กำแพงภาษา" เป็นรากเหง้าของความรู้สึกไม่เป็นมิตร โมเดลนี้จึงเสนอให้ใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการ "ทลายกำแพงวัฒนธรรม" ผ่านการจัดทำป้าย 3 ภาษา (ไทย–อังกฤษ–เมียนมา) และการมีอาสาสมัครนำเที่ยว ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้ข้อมูล แต่ยังเป็นการแสดงออกถึง "การต้อนรับ" (hospitality) ที่เปลี่ยนสถานะของแรงงานให้กลายเป็น "แขกผู้มาเยือน" อย่างมีเกียรติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการความร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดระบบขนส่งมวลชนเชื่อมโยง หรือรถรับ–ส่งระยะสั้นที่วิ่งวนรอบแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในช่วงวันหยุดและเทศกาล เพื่อแก้ปัญหาการจราจรติดขัดและอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวกลุ่มแรงงานที่ไม่มีรถส่วนตัวสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวกและปลอดภัย

1.2 ศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญเร่งด่วนกับการบริหารจัดการพื้นที่รองรับศรัทธามหาชน โดยเฉพาะการเพิ่มจำนวนห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะและการจัดจุดทิ้งขยะแยกประเภทที่มีป้ายกำกับภาษาเมียนมา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการรักษาความสะอาดและลดภาระในการจัดการขยะของชุมชน

1.3 ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำสถานที่ และสื่อประชาสัมพันธ์ที่เป็นภาษาเมียนมาควบคู่กับภาษาไทย รวมถึงส่งเสริมให้มีอาสาสมัครหรือเจ้าหน้าที่ที่สามารถสื่อสารภาษาเพื่อนบ้านได้ประจำจุดสำคัญ เพื่อทำหน้าที่ให้ข้อมูลและสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน ซึ่งจะช่วยลดความรู้สึกไม่เป็นมิตรและยกระดับภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบรูปแบบพฤติกรรมและความต้องการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวเมียนมากับนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้านอื่น เช่น ลาว หรือกัมพูชา เพื่อให้เห็นความแตกต่างและสามารถกำหนดนโยบายการจัดการในระดับภูมิภาคได้อย่างครอบคลุม

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจและความคุ้มค่าของการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวกลุ่มแรงงานข้ามชาติ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนเชิงประจักษ์ในการจัดสรรงบประมาณของภาครัฐ

2.3 ควรศึกษาเรื่องขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว (carrying capacity) ในช่วงเทศกาลสำคัญ เพื่อวางแผนการจัดการพื้นที่และลดผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กริช อึ้งวิฑูรย์สถิตย์. (2568). *ทางรอดทางเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว: ความพยายามที่ถูกบีบด้วยบริบทของความปลอดภัย*. สืบค้น 4 เมษายน 2568 จาก https://www.thansettakij.com/blogs/columnist/myanmar/640715

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2564). *รายงานประจำปี 2564*. สืบค้น 4 เมษายน 2568 จาก https://api.tat.or.th/upload/live/about_tat/8925/รายงานประจำปี 2564.pdf

ขวัญชัย รุ่งฟ้าไพศาล. (2560). *เอกลักษณ์ของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย: ศึกษาเปรียบเทียบแรงงานชาวพม่า กัมพูชา และลาว*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไทยรัฐออนไลน์. (2566). *แรงงานเมียนมาสายบุญ ศรัทธาแรง กระเป๋าหนัก นิยมตระเวนเหมารถเที่ยววัดไทย*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2568 จาก https://www.thairath.co.th/scoop/interview/2717034

เรณู หมื่นจันทร์เชย. (2564). วัฒนธรรมการทำงานของชาวเมียนมาและชาวไทยในบริษัทไทยในประเทศเมียนมา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 15*(3), 151–166.

ราชรส ปัญญาบุญ, พระมหาภานุวิชญ์ ภาณุวิชชโญ, พรพิมล เตียมวัง, ธนกฤต ขวัญทอง, และเสาวภาคย์ สุรจิตติพงศ์. (2568). การมีส่วนร่วมของคนไทยและแรงงานเมียนมาร์ในประเพณีชักพระ ชุมชนบ้านเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 6*(1), 180–190.

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ และรสสุคนธ์ ประดิษฐ์. (2557). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์*. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สิริมา เจริญศรี, วิภวานี เผือกบัวขาว, เศกสิทธิ์ ปักษี และธนวันต์ สิทธิไทย. (2562). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย–เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 8*(2), 253–267.

สุเทพ สุดเอี่ยม, สุภาภรณ์ โสภา, สุขอุษา นุ่นทอง และอำพล ปุญญา. (2561). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยห้องเรียนสุราษฎร์ธานี.

สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์. (2563). *รายงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2563*. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สืบค้น 31 มกราคม 2568 จาก https://phchabun.nso.go.th/downloads/phetchabun_provincial_statistical_report_2563.pdf

สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์. (2568). *รายงานสถิติจังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2568*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2568 จาก https://phchabun.nso.go.th/reports-publications/ebook.html?view=book&id=83:2568&catid=5:provincial-statistics-report

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2567). *ข้อมูลสถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ปี 2567*. กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. สืบค้น 31 มกราคม 2568 จาก https://www.doe.go.th/prd/alien/statistic/param/site/152/cat/82/sub/0/pull/module/view/list-label

Cohen, E. (1992). Pilgrimage centers: Concentric and excentric. *Annals of Tourism Research, 19*(1), 33–50.

Data Bridge Market Research. (2025). *Global cultural tourism market: Industry trends and forecast*. Retrieved August 1, 2025, from https://www.databridgemarketresearch.com/reports/global-cultural-tourism-market

Dickman, S. (1997). *Tourism: An introductory text* (3rd ed). Hodder Headline.

ICOMOS. (1999). *International cultural tourism charter*. Retrieved January 31, 2025, from https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/INTERNATIONAL_CULTURAL_TOURISM_CHARTER.pdf

Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 36*, 12–21.

Roscoe, J. T. (1975). *Fundamental research statistics for the behavioral sciences* (2nd ed). Holt, Rinehart and Winston.

World Tourism Organization. (2017). *UNWTO tourism highlights: 2017 Edition*. UNWTO. Retrieved April 4, 2024, from https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419029

ผู้ผลิตและเผยแพร่: งานวารสาร คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
โทร. 094 652 4145, 061 7741 6565
เว็บไซต์: www. so08.tci-thaijo.org/index.php/JMSSNRU
E-mail: jmssnru@gmail.com